The Department of Public Instruction, Bombay.

THE

PARÂŚARA DHARMA SAMHITÂ

OR

PARÂŚARA SMRITI,

WITH

THE COMMENTARY

OF

SÂYAṆA MÂDHAVÂCHÂRYA.

EDITED WITH VARIOUS READINGS, CRITICAL NOTES, INDEXES, APPENDICES, &c

BY

PANDIT VÂMAN ŚÂSTRI ISLÂMPURKAR.

VOLUME II. PART II.

(500 COPIES.)

Registered for Copyright under Act XX of 1867.

Bombay

GOVERNMENT CENTRAL BOOK DEPÔT.

1906

(All Rights Reserved.)

Price, Rs 5.

Bombay Sanskrit Series No. LXIV.

BOMBAY

PRINTED AT THE EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

पराशरधर्मसंहिता

अथवा

पराशरस्मृतिः

सायणमाधवाचार्यकृतटीकासहिता.

पाठान्तराणि, अर्थविवेचकटिप्पणी, वाक्यसूची, परिशिष्टानि च
इत्यादिभिः सहिता.

धर्मं चरत माऽधर्मं सत्यं वदत माऽनृतम्।
दीर्घं पश्यत मा ह्रस्वं परं पश्यत माऽपरम्॥
(वसिष्ठः)

प्रायश्चित्तकाण्डम्.

द्वादशोऽध्यायः।

सा च

इस्लामपुरग्रामजनुषा विद्वद्वरगोविंदशास्त्रिसूनुना
वामनशर्मणा संशोधिता.

मुंबईः

शके १८२७.

राजकीयशकाब्दाः १९०६

मुम्बय्याम्ः
एज्युकेशन-सोसायटी-मुद्रणालये मुद्रितम्

TABLE OF CONTENTS.

	PAGES
Prefatory Notes	...vii—xviii
Table of Contents in Sanskrit	1—12
Text and Commentary...	1—293
Appendix No. 1.—Names occurring in Parâśara's Text of XII. Chapter	1—2
„ „ 2.—Names of Authors and Works occurring in Mâdhavâchârya's Commentary	3—6
„ „ 3.—Index of Quotations in Mâdhavâchârya's Commentary	7—48
„ „ 4.—Index of Words occurring in Parâśara's Text	1—46
„ „ 5.—General Index of Quotations occurring in Mâdhavâchârya's Commentary on Volumes I. and II. or on Chapters 1—12 ...	1—322

PARÂŚARA DHARMA SAMHITÂ.

VOL. II., PART II.

PREFATORY NOTES.

This part forms the concluding portion of the second volume of the great Parâśara Dharma Saṃhitâ with Sâyaṇa Mâdhavâchârya's learned commentary on it. It consists of a single chapter, and treats of some of those questions of *âchâra* (usages, customs, and general conduct of life) and *prâyaśchitta* (atonements and expiatory rites) which have not been noticed anywhere in the preceding chapters. It can, therefore, be said to be a supplementary chapter on this vast subject of *âchâra* and *prâyaśchitta*. In fact the author himself regards the chapter as such.

As we have already seen the author has devoted the first three chapters of the work to *âchâra* and the next eight to *prâyaśchitta*. He has thus dealt with these two divisions of the subject almost independently of each other in the main part of the work. But in the present chapter he has departed from this method ; for instead of dealing separately with the two divisions he has intermixed them, though thereby no inconvenience of any kind is caused to the reader.

For the purpose of collating and editing I have here used as my basis the same manuscripts as those which were used by me to prepare and edit the first part of this second volume. As these manuscripts have all been

already described in my prefatory notes to that part, a repetition of their description is, I think, needless here.

The learned Commentator, Sâyaṇa Mâdhavâchârya, quotes copiously from various authors and works in this part, as he does all throughout the work. I here subjoin, in alphabetical order, short notes on twenty of them, they being such authors and works as have not been previously referred to anywhere by the Commentator in the course of this work. The other authors and works I have already briefly noticed elsewhere, as a reference to my prefatory notes to the preceding parts will show.

I cannot close these notes without observing that although our author has now practically concluded the subject of *âchâra* and *prâyaśchitta*, he does not feel satisfied that he has done full justice to it. For, in the very opening paragraph of this chapter he significantly remarks :—

अतिरिक्तानां परिशिष्टानां केषाञ्चिदाचाराणां प्रायश्चित्तानां च विधानायाऽयं द्वादशोऽध्याय आरभ्यते,

implying thereby that he takes up *a few* only of those questions of *âchâra* and *prâyaśchitta* which have escaped his notice in the preceding chapters.

I have annexed at the end of this part two appendices of a general nature :—one, a list of the words occurring in the text of the two volumes now before the public ; and the other, a general index to Mâdhavâchârya's numerous quotations. It is hoped that these additional appendices will prove to be of use to the reader as a means to easily find whatever reference he requires from either the text or the quotations in the commentary. It was my intention at first to attach these two appendices to the last (third) volume of the work which is now

in the press; but upon further consideration I thought it more proper and expedient to place them in as close a proximity as possible to that part of the work wherein the words and the quotations in question are met. Another reason which induced me to allot the said place to the appendices is that our author, the great sage Parâśara, has nothing whatever to do with the third volume, the same being all exclusively the work of the Commentator, Sâyaṇa Mâdhavâchârya. A further reason is that that volume does not deal with any question of *Âchâra* or of *Prâyaśchitta*, it being solely devoted to questions of *Vyavahâra*, or the judicial or legal side of *Dharma*.* For these reasons the most appropriate place for the two appendices, I thought, was at the end of the second volume. That place, therefore, I have assigned to them.

Brief observations on some of the authors &c., quoted by Sâyana Mâdhavâchârya in his commentary on this chapter.

(1) अभिधानम् (*Abhidhânam*):—I have not come across any copy of any work on Dharmaśâstra of this name printed or manuscript, nor have I been aware of the existence of any work bearing this title Mâdhavâchârya quotes *one* line under this heading. Exactly

* It will be a mistake to presume from this that the great Parâśara was not well versed in Vyavahâra Though disinclined to treat the subject himself, he has duly hinted about it The question then naturally arises, why did he not take up the subject himself? This question I propose to discuss at some length when a more fitting opportunity occurs. Mâdhavâchârya also slightly refers to this question in his introduction to the Commentary almost at the very outset. (See verses 8-24, pages 15-18, Part I, Vol. I).

the same line appears, however, in *Brahmapurâna* (*vide* also my reference at page 206 of the text).

(2) उदाहरणम् (*Udâharaṇam*) — Though not extant now, at one time this work appears to have been a standard authority on questions of *dharma* (religious, moral, and civic duty). Mâdhavâchârya in his allusion to it gives it the epithet "Śâstra." He quotes from it two lines (page 273), and the idea conveyed in them is found expressed in many places in the *Śântiparva* of the great Hindu epic *the Mahâbhârata*.

(3) ऋग्विधानम् (*Rigvidhânam*) :— I know of only one manuscript bearing this name. It contains 600 *ślokas* (verses) and ends with the colophon "शके १४२३ आश्विन शु०१ वातापिक्षेत्रे लिखितं" which means "transcribed at the holy place Vâtâpi on the first of the bright half of *Âśvina* in the Śaka year 1423." This date proves that the manuscript is very old Vâtâpikshetra† is perhaps our modern Vâi in the Satara District. Most of the thirty lines quoted by Mâdhavâchârya at pages 279-281 as from this work are found in this manuscript I may as well mention that in my search for manuscripts I once came across one bearing the title बृहदृग्विधानम् (Brihadrigvidhânam). This too I found to be a very old manuscript, containing 1,000 *ślokas* (verses), and it bore the Śaka year 1691 as the year of its transcription.

† The writer of the colophon had perhaps in his mind the Paurânika story of Vâtâpi and Ilvala who lived near the Sahya-mountains. And there is no *kshetra* near the Sahya-mountains except *Vâi* which bears a close resemblance to the word Vâtâpi kshetra The editor is aware that modern scholars have tried to identify Vâtâpi with Bâdâmî in the Bijapur District But Bâdâmî was never known as a *kshetra*, nor can it be said to be in the vicinity of the Sahya-mountains

None of the lines quoted by the Commentator could, however, be traced in it.

(4) चमत्कारखण्डम् (*Chamatkârakhaṇḍam*):—This is a portion of the great Skanda-purâna. Our Commentator, Mâdhavâchârya, also says so when he quotes from it. He borrows twenty-two lines from it at pages 220-221. What part this *Chamatkârakhaṇda* forms of Skanda-purâna it is not possible to say. The *Purâṇa* itself consists of six volumes called *samhitâs*, each *samhitâ* being sub-divided into several parts called *khaṇdas*. A complete copy of *Skanda-purâṇa* in any form has not yet been found anywhere Some portions of it are found at one place and some others at another; but all these even if collected and put together can hardly make up a complete copy of the original voluminous work. I have seen a manuscript copy of a book styled Chamatkârakhaṇda, but Mâdhavâchârya's quotations cannot be traced in it.

(5-6)तैत्तिरीयारण्यकम्,तैत्तिरीयसंहिता(*Taittirîyâranyakam*, *Taittirîyasaṁhitâ*).—These two works belong to the Black Yajurveda. I have noticed them elsewhere at some length. Mâdhavâchârya makes a few quotations under both these titles at pages 48, 53 and 282.

(7) नन्दिपुराणम् (*Nandi-purâṇam*):— It is not possible to say definitely what author or work our Commentator exactly alludes to under this title There is a नन्दिकेश्वर पुराणम् (*Nandikeśvarapurâṇam*), a नन्दिपुराणम् (*Nandipurâṇam*)and a नन्दिधर्म· (*Nandidharmah*). The first two of these, differing as they slightly do from each other in their titles, may after all be identical so far as the subject they treat of is concerned.

I have in my possession a manuscript entitled *Nandikeśvara-purâna* It is an old manuscript consisting of 76 folios but it is incomplete and without date or colophon. Of the seventeen lines quoted by Mâdhavâchârya as from *Nandipurâṇa* at pages 242 and 243, six are found in this manuscript. It can, therefore, be presumed that *Nandipurâna* and *Nandikeśvara-purâṇa* are one and the same. But at the same time the four lines which the Commentator quotes at page 375 of Part 1, Volume I., of this work as from नन्दिकेश्वर cannot be traced in it

नन्दिधर्मः (*Nandi-dharmaḥ*) cannot surely be a work of the same class or kind as Nandi-purâna, or Nandikeśvara-purana, as the very name implies. It has undoubtedly some reference to *dharma* or religious and moral conduct. I regret that I have not been able to find or trace any copy of any work bearing this name. The only information that I have about it is from Mâdhavâchârya himself. From his remarks Nandi appears to be the name of an author, and in the list of law-givers copied by him from the Âśvamedhika-parva of the Mahâbhârata the name Nandi occurs (*vide* page 109, Part 1, Vol. I., of this work). But this name cannot be found anywhere else among authors of *dharma*, and in the absence of any definite information on the point, it is impossible to hazard any opinion as to who or what Nandi is and what is meant by Nandi-dharma. One surmise, more probable than any other, appears to me to be that Nandi is a mythological name of God Śiva's Bull, and not the name of any human person. It was usual in old days to introduce, in the course of big epics and other works dialogues on metaphysical

theological or similar other subjects, the persons taking part in the dialogues being represented as superhuman beings. Such dialogues, when of sufficient importance and of special interest to the public, were in course of time detached from the main work, and reproduced in the form of an independent work under the title of the name or the names of one or both of the persons concerned in the dialogue. In the same way, Nandidharma, a dialogue between *Nandi* the Sacred Bull of Śiva and some other mythical person, might have been detached from a bigger work and made to appear as an independent treatise under the Sacred Bull's name. This view appears to me to be more probable than the theory that Nandi is any real author or Smṛitikâra. Similarly the dialogue between Îśvara and Pârvatî called Umâ-Maheśvara-saṁvâda (उमामहेश्वरसंवाद) in chapter 140 of the Ânuśâsanika (आनुशासनिक) *Parvan* of the Mâhabhârata is an instance of the kind which fully supports our view.

(8) नागरखण्डम् (*Nâgara-khaṇḍam*):—This is a portion of *Skandapurâna*. I had a manuscript copy of it in my collection which I have presented to the Ânandâśrama, founded at Poona by my friend, the late Mr. Mahâdeva Chimṇâjî Âpṭe. This copy contains about 4,000 *ślokas*, and the lines quoted by Mâdhavâchârya at page 230 are found in it, though with a great variation in the reading.

(9) नारदपुराणम् (*Nârada-purâṇam*):— There are two quotations from this work, one of nine lines at page 228, and the other of six at page 267. I have a manuscript of this name in my possession. It contains 2,700 *ślokas*; it has a colophon and all the semblance of com-

pleteness. But in my opinion the original work is much bigger, containing not less than 9,000 *ślokas*. The various *purâṇas* which refer to the work well nigh approach the latter figure, although they are not quite agreed as to its exact extent.

(10) **पराशरोपपुराणम्** (*Parâśaropa-purâṇam*):—As the name itself indicates, this is one of the eighteen Hindu *upa* or minor *purâṇas*. Its reputed author is Vyâsa,* but Mâdhavâchârya seems to attribute the authorship to Parâśara and concludes his quotation with the remark:—"**एतत् सर्वमुपपुराणे पराशरेण प्रपंचितं**" Whoever the real author may be, whether Vyâsa or Parâśara, there cannot be any harm in adhering to the general view that Vyâsa is the author or composer, and that he wrote it at the instance and initiative of Parâśara his father. The work has not yet been published, and so far as I am aware, only a few manuscript copies of it are available One copy, I understand, is in the collection of the Government of Madras; and another of which I had recently a loan from Benares through Mr. Sadâshiva Kâshinâth Abhyankar is in the possession of a Bengalee gentleman. I regret that the latter copy came to hand some time after the text had passed through the press, and that I was, therefore, not able to note any references from it in the body of the work. This latter manuscript contains 3,000 *Ślokas*, and the twenty-six lines quoted by Mâdhavâchârya at pages 276-277 are found in it.

(11) **पौराणिकाः** (*Paurâṇikâs*) :— Under this heading

* I believe that Vyâsa was a real historical person in spite of the contrary view generally held by critical scholars, and I have got ample evidence in support of my view.

Mâdhavâchârya quotes four lines (pages 124-125); but it is not possible to say from what particular work he borrows them. The term *Paurânika*, however, gives rise to the conjecture that the Commentator could have meant by it no others than some renowned and staunch believers in the teachings of the Purânas and scholarly expounders of those teachings, and that the lines quoted by him may be from some of their memorable sayings.

(12) **बह्वृचाः** (*Bahvrichâh*):— There is a long quotation of seven lines at page 2 as from this The quotation is obviously from the Rig-veda, as the term Bahvricha means one conversant with a *collection of Riks* from the Rig-veda.

(13) **बृहद्याज्ञवल्क्य** (*Brihadyâjñavalkya*) — Mâdhavâchârya has quoted two lines at page 79 as from this work. But I have not been able to secure or trace any manuscript of it. There is a manuscript in the Deccan College collection, entitled **बृहद्योगियाज्ञवल्क्यः**, but the above lines cannot be traced in it They cannot also be found in *Yâjñavalkyasmriti* (**याज्ञवल्क्यस्मृति**) of which Bṛihadyâjñavalkya may be an enlarged edition.

(14) **भारद्वाजगृह्यम्** (*Bhâradvâja-grihyam*)·— Mâdhavâchârya has quoted five sentences at page 109 as from this. I had on loan a manuscript of the work from one Sadâśiva Bhaṭjî Dêva of Paiṭhaṇ, in which I could trace only the first and the last of the sentences. The manuscript, though evidently incomplete and incorrect, has a colophon.

(15) **मध्यमांगिराः** (*Madhyamâṅgirâs*):—I have succeeded in collecting as many as nine different manuscripts of Angiras-Smṛiti Of the two lines quoted at page 64 by

Mâdhavâchârya and four at page 72, the former alone are found in one of these manuscripts as verse 36 of its 2nd chapter. The prefixes लघु (short or abridged), मध्यम (ordinary or modified), and बृहत् (comprehensive or enlarged) are added generally to the titles of works to signify the various forms or recensions they pass through under the same or different hands, and thus Madhyamângiras is probably only a modified edition of Angiras-Smriti and not an independent work.

(16) वृद्धबौधायन (*Vriddhabaudhâyanaḥ*) –*Baudhâyana-dharma-Sûtra* is pretty well-known, and is often quoted in works on *Dharma*. It has already been printed in Europe, and I have noticed the work at some length in my note at page 1 of Part 1, Vol. I Nothing, however, is known, so far as I am aware, about Vriddha-baudhâyana. Mâdhavâchârya quotes four lines at page 270, and these are such ordinary lines as can be met with in most works on Dharma, but in the European edition of Baudhâyana they do not appear.

(17) वृद्धहारीतः (*Vriddha-hârîtaḥ*) :—Three lines quoted at page 116 by the Commentator are found as verses 71 and 72 of chapter 11 of a manuscript which is in the possession of a gentleman at Pârnêr in the Ahmednagar District. This manuscript has 13 chapters and 1,723 *ślokas* in all. Other manuscripts of this work are also available One is in the Deccan College collection, and another in the Ânandâśrama Library. Both these are modern recensions of the work, and are more or less of a sectarian nature, particularly the one in the Deccan College collection, it being too much in favor of Madhvaism or Dvaitism as preached by the great Vaishṇavite reformer Madhvâchârya.

(18) शिवधर्मोत्तरम् (*Śiva-dharmôttaram*) :— Our Commentator quotes frequently from this work. I found a manuscript of it at Indore, and another, an incomplete one, in the Deccan College collection, but neither of them contain the lines quoted by Mâdhavâchârya

(19) स्कान्दे रेवाखण्डम् (*Skânde Revâkhaṇḍam*) .— This is a portion of the great Skanda-purâna describing the river Revâ or Narmadâ and the holy places situated on its banks. I recently purchased a manuscript of the work at Mâlwâ which is still in my possession. Mâdhavâchârya quotes often from this work, six lines at page 224, twelve at pages 231-232, one at page 253, and two at 264, and most of these lines are found in my manuscript. A printed edition of Revâkhaṇḍa, I understand, is also available. It is published somewhere in Ahmedabad, but I have not been able to secure a copy of it, and as these pages are now passing finally through the press, it is too late to try to get one for reference.

(20) स्वप्नाध्यायविद. (*Svapnâdhyâya-vidaḥ*):—Two verses are found in the commentary at page 3 under this heading. There might have been a collection of select but stray verses, mostly anonymous, on the subject of dreams. So also there might have been a class of persons who had made it their profession to explain the nature of dreams by interpreting the verses contained in

such a collection which had special reference to the dreams in question. As the verses are mostly anonymous the Commentator takes them to be the common property of these professors, and hence in quoting the verses he refers to these professors as a class. I recently obtained from Hyderabad (Deccan) a manuscript entitled स्वप्नाध्याय (Svapnâdhyâya) containing 177 verses. Verses 22nd and 23rd in this manuscript are the same as those quoted by Mâdhavâchârya.

46, GIRGÂUM,
BOMBAY.

V. S. I.

TABLE OF CONTENTS.

विषयानुक्रमणिका ।

द्वादशाध्यायस्य.

	पृ०	प०
अध्यायार्थनिर्देशः ...	१	६
दुःस्वप्नविचारः	१	११
स्वप्नारिष्टानि	२	७
दुःस्वप्नदर्शने स्नानम्...	३	१३
दुर्जनस्पर्शनादावपि स्नानम्	३	१५
मैथुने स्नानम्.....	४	६
वमनादौ विशेषः.....	४	९
अथ पुनःसंस्कारः		
प्रायश्चित्तिनः पुनः संस्कार-निमित्तानि	५	२
अजिनाद्यपवादः	५	७
वपनमपि निवर्तते.....	५	१०
अकामतो विण्मूत्रादिभोजने प्रायश्चित्तम् . .	६	८
आत्मघातार्थमुद्यमनिवृत्तस्य प्रायश्चित्तम्	७	५
जलादिमरणं त्रिविधम्	७	१७
तपोरूप आत्मघातः .	८	२
गङ्गा-यमुनयोर्मध्ये अग्निप्रवेशः.....	८	७
गङ्गा-यमुनासङ्गमे जलप्रवेशः.....	९	१
क्रोधादिना जलादिमरणं प्रतिषिद्धम् .:.	९	५
अत्रैव व्रतान्तराणि ...११		१३
पारिव्रज्यनिवृत्तस्य आमरणं राजदासत्वादिकम् १२		७
अथ स्नानविधिः		
स्नानभेदाः १३		९
आग्नेय्यादिस्नानस्वरूपम्१३		१४
वारुणस्नाने विशेषः ...१७		१२
तर्पणे तिलाः.....१८		४
स्नाने केशधूननादिप्रतिषेधः १८		९
आचमने शिरःप्रावरणादिनिषेधः १९		७
आचमने नियमान्तरम् १९		१२
द्विराचमननिमित्तानि	२०	३
श्रोत्रस्पर्शे निमित्तानि	२०	७
श्रोत्रस्पर्शस्य शुद्धिहेतुत्वम् २०		११

	पृ०	पं०
अरुणोदयात् पूर्वं स्नान-निषेधः २१		१
राहुदर्शने स्नान-दानादिकम् २१		६
चन्द्रग्रहणस्य दानाद्यर्हत्वम् २२		४
खलयज्ञादावपि रात्रौ दानम्.....२२		८
पुत्रजन्मादौ रात्रौ दानम् २२		१२
पूर्व-पश्चिमयामयोः स्नानस्य प्रतिप्रसवः ...२३		४
रात्रौ स्नानस्य निमित्तान्तरम्.....२४		१
अन्यदपि स्नानस्य निमित्तम् २४		८
चन्द्रग्रहणादिव्यतिरिक्त-विषये रात्रौ उदकस्य अशुद्धिः ... .२५		४
कुशानामुदकप्राशस्य-हेतुत्वम् २६		२
अशक्तस्य वेदाध्ययनम्.		
अध्ययनाभावनिन्दा ...२६		१०
वेदैकदेशाध्ययनम् ...२७		१
शूद्रान्नादिविषये.		
शूद्रान्नप्रतिषेधः २७		८
शूद्रस्पर्शकादिप्रतिषेधः २८		१४
शूद्रस्त्रीपाचित्तमन्न निषिद्धम्... .....२९		६
शूद्रस्त्रीनिषेधः २९		७
सूतकान्ननिन्दा २९		१३
शूद्रार्थे होमानुष्ठानप्रतिषेधः ३०		१३
भोजने नियमाः		
भोजनकाले मौनम् ...३१		४
भोजनपात्रेण जलपान-निषेधः ३१		११
पत्न्युच्छिष्टकारित्वप्रतिषेधः ३२		१
श्राद्धे भोजनपात्रचालनात् पूर्वं स्वस्तिवाचन-निषेधः ३२		८
अस्नातभोजनादिनिषेधः ३२		१२
धनार्जनादि		
अपहारादिना धनार्जन-प्रतिषेधः ३३		६
पुण्यवस्तुदर्शनविधिः ३४		७
रक्षणमात्रेण शुद्धिप्रदाः पदार्थाः ३४		१८
गोचर्मनिरूपणम् ...३५		८
तस्यैव प्रकारान्तरम् ...३५		१४
गोचर्मदानविधिः ...३६		५
पात्रविशेषः ३७		१

	पृ०	पं०
परकीयभूम्यपहारे दोषाधिक्यम्	३७	९
रजस्वलाविषये विशेषः	३८	३
चण्डालादिस्पर्शे व्यवधानपरिमाणम्	३८	१०
उक्तव्यवधानाभावे शुद्धिः	३९	१
तडागादौ मुखेन जलपाननिषेधः	३९	१
अथ प्रायश्चित्तकाण्डशेषः	४०	५
क्रोधादिना स्वभार्याया अगम्यताप्रतिज्ञाने	४०	१३
यात्रादिकं सङ्कल्प्य पश्चात् अश्रद्धाप्राप्तौ	४१	१०
उक्तेष्वेव वर्णभेदेन प्रायश्चित्तम्	४१	१४
शपथं कृत्वा तत्कार्याकरणे	४२	१
अनृतप्रायश्चित्तम्	४२	१०
प्रतिश्रुत्य अनृतोक्तौ	४३	७
एतदेव ब्रह्मचारिविषये	४३	१०
निमित्तविशेषे अनृतानुज्ञा	४४	४
आत्मवधप्राप्तौ अनृतं वदेत्	४४	१२
दुर्ब्राह्मणगृहे भोजने प्रायश्चित्तम्	४५	१
अत्रैव प्रायश्चित्तान्तरम्	४५	७
मरणकालोपहते प्रायश्चित्तम्	४६	
प्राजापत्यकृच्छ्रस्य प्रत्याम्नायाः	४६	१५
रेतःस्खलनप्रायश्चित्तम्	४७	१८
अकामकृते प्रायश्चित्तम्	४८	३
यतीनां वनवासिना च प्रयत्नोत्सर्गे	४८	३
स्वप्ने रेतस्सेके	४९	१
ब्रह्मचारिणम्प्रति	४९	५
भयादौ	४९	९
एतस्मिन्नेव नैष्ठिकस्य	४९	१३
ब्रह्मवधस्य प्रायश्चित्तम्	४९	१७
तस्यैव विधिः	५०	१०
तत्रैव अध्वश्रान्तस्य अवस्थाने देशविशेषः	५१	१३
पापप्रख्यापनम्	५२	४
सेतुदर्शनानन्तरं कर्तव्यं	५२	१२
अत्रैव भूम्तेः पक्षान्तर	५३	२
सेतुयात्रां समाप्य प्रत्यागतस्य कर्तव्यम्	५४	३
मन्वन्तरप्रणीतानां व्रतविशेषाणां व्यवस्था	५५	६
तत्र याज्ञवल्क्यः	५५	७
मनुः	५५	१२
शातातपः	५५	१५
गौतमः	५६	२

	पृ०	पं०
शङ्खः	५६	९
मनुरपि	५७	४
संवर्तः	५७	१०
आपस्तम्बः	५७	१४
वसिष्ठः	५८	४
संवर्तोऽपि.....	५८	७
यमप्रोक्ता नियमाः ...	५९	१
गौतमोक्ता ब्रह्मचर्यादि-नियमाः	५९	१५
काश्यपोऽपि	६०	५
मनुनोक्तं निगमनं... ..	६०	१०
आवृत्तब्रह्मवधे व्रतस्याप्यावृत्तिः	६०	१५
तिरस्कारादिना ब्राह्मणवधनिमित्तत्वे	६१	७
निर्निमित्तं भर्त्सने ...	६२	१
अत्रैव आत्मघाती निर्गुणश्चेत् एकवर्षमेव व्रतम्	६२	५
अनुमन्त्रादीनां प्रायश्चित्तं	६२	१०
साक्षात् कर्तुरपि वयोविशेषेण प्रायश्चित्तस्य ह्रासः	६३	५
क्वचित् कर्तुः प्रतिनिधिः	६३	१०
बालस्य प्रायश्चित्तानर्हत्वं	६४	५
मध्यमाङ्गिरोक्तिव्यवस्था	६४	११
शङ्खवचनव्यवस्था ...	६५	४
दक्षवचनव्यवस्था ...	६५	९
आपस्तम्बवचनव्यवस्था	६५	१५
उक्तप्रायश्चित्ते अशक्तस्य	६६	१२
अस्मिन्नेव विषये आक्षेप	६७	६
समाधानं	६७	१०
पुनरपि आक्षेपः	६७	१९
समाधानं	६७	२१
ब्रह्महत्यायामेव व्रतान्तराणि	६९	२
कामकृतात्यन्ताभासे	७०	५
मरणान्तिकस्य कामकार्यत्वविषये	७२	७
अप्रत्ययवधे	७३	११
दण्डतारतम्य	७४	१४
प्रायश्चित्तारम्भानन्तरं विपत्तावपि पापक्षयः	७५	५
वधोद्यमेऽपि वधप्रायश्चित्तं	७५	१४
सवनस्थस्त्रीवधस्य महापापकत्वं	७६	५
विन्ध्यादुत्तरतो वसतः ब्रह्मवधे सेतुदर्शन	७७	१
मद्यपानस्य प्रायश्चित्तम्		
मद्यस्वरूपं	७७	१९
तस्य पाने प्रायश्चित्त...	७८	३
अकामतः पाने	७८	५
मद्यपानस्य ब्राह्मणस्यैव निषेधः	७८	१०

	पृ०	पं०
राजन्य-वैश्ययोस्तु मद्य-पानानुक्त	७९	५
उपनयनात् पूर्वं मद्य-पाने ८०		१
सुरापानस्य प्रायश्चित्त	८०	६
सुरास्वरूपं ८०		९
कामतः सुरापाने प्राय-श्चित्त ८१		६
अकामकृते सुरापाने ...८१		१४
छर्दने कृते प्रायश्चित्त...८२		१
तालुमात्रसयोगे ८२		६
वेदविद्विप्रस्य सुरापाने ८३		४
सकृत् गौणसुरापाने...८३		८
अत्रैव सुमन्तुनोक्तं बृहस्प-तिसवविषये द्रष्टव्यम् ८३		११
बृहस्पतिनोक्तमनन्यौ-षधसाध्यव्याध्युप-शमविषयम् ८४		२
अथ सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तम्.		
सुवर्णपरिमाणविशेष· ८४		१५
ब्राह्मणसुवर्णापहरणे प्रा-यश्चित्तम्	८५	६
राज्ञा अहतश्चेद्विशुद्ध्य-र्थेव ८६		१
मनुनोक्तं ब्राह्मणवधप्राय-श्चित्त नामधारक वि-प्रविषयम् ... .८६		९

	पृ०	पं०
तपः पक्षस्तु सवनस्थत्वा-दिगुणोपेतब्राह्मण-विषयः.....८६		१५
तपसो विशेषः ८७		६
न्यूनपरिमाणेषु हेमसु व्रतभेदा. ८७		१०
आत्मतुल्यसुवर्णदानं ध-निकविषयम् ८८		६
स्तेयप्रायश्चित्तं अपहृतं धनं स्वामिने दत्वैव कार्यम् ८८		१३
यदा राजा हन्तुमप्रवृत्त-स्तदा वसिष्ठोक्तम्. ८८		१७
गुणोपेतब्राह्मणद्रव्यस्य भूयसो असकृदपहारे८९		१२
अथ पतितसंसर्गप्रा-यश्चित्तम्. ९०		६
ससर्गस्य पापमात्रापा-दकत्वम्. ९०		१८
साधारणप्रायश्चित्तानि ९१		३
अनुदाहृतस्मृतिवचनव्य-वस्था ... .९१		१६
तत्रातिपातकस्वरूपम् ९२		२
अनुपातकस्वरूपम् ...९३		९
अनुपातकप्रायश्चित्तम् ९४		६
अश्वमेधो सार्वभौमराज-विषयः ९४		११
मनुनोक्तानि ब्रह्महत्या-समानि ९५		६

	पृ०	पं०
याज्ञवल्क्योक्तानि ब्रह्महत्यासमानि	९५	१०
अधीतत्यागादीनां सुरापानसमत्वम्	९६	४
ब्रह्मोज्झस्य प्रायश्चित्तम्	९६	९
कौटसाक्ष्यप्रायश्चित्तम्	९७	४
विष्णूक्तं ब्रह्महत्यासमम्	९७	११
याज्ञवल्क्योक्तानि सुरापानसमानि	९८	५
याज्ञवल्क्योक्तानि सुवर्णस्तेयसमानि	९८	१३
उपपातकस्वरूपम्	९९	१०
याज्ञवल्क्योक्तानि कानिचिदुपपातकानि	१०१	३
कामकृतानृतोक्तौ याज्ञवल्क्योक्तं प्रायश्चित्तम्	१०४	६
अकामकृते मनुनोक्तम्	१०४	११
वेदनिन्दाप्रायश्चित्तम्	१०५	५
अथोपपातकस्य साधारणं प्रायश्चित्तम्	१०६	४
कामकृतोपपातके प्रायश्चित्तम्	१०६	१८
प्रतिपदोक्तप्रायश्चित्तानि	१०७	६
गुरोरलीक निर्बन्धे प्रायश्चित्तम्	१०७	८
अभित्यजेत्...	१०७	१२
भरद्वाजगृह्योक्तमल्पप्रायश्चित्तं प्रमादादिविषयम्	१०९	२
नास्तिक्यादग्नित्यागे..	१०९	७
व्रतानन्तरभावि कर्तव्यम्	१०९	१२
दारत्यागे ...	१०९	१६
अथ परस्वहरणप्रायश्चित्तम्	११०	५
धान्यस्य परिमाणविशेषेण व्रतविशेष	१११	७
सकृद्भोजनपर्याप्तिकस्य भक्ष्यस्यापहारे ..	१११	१३
अल्पसारद्रव्यापहारप्रायश्चित्तम्	११२	४
अश्व-गवादिहरणप्रायश्चित्तम्	११२	१८
अयाज्ययाजनप्रायश्चित्तम्	११३	११
प्रचेतसोक्त कामकृताभ्यासविषयम्.....	११४	४
यमेनोक्तमशक्तविषयम्	११४	८
गौतमोक्तं कामतोऽभ्यासविषयम्	११४	१२
पैठीनसिनोक्तमकामतोऽभ्यासविषयम् ...	११५	१
असत्प्रतिग्रहप्रायश्चित्तम्	११५	४
तत्र जपसंख्या	११५	९

	पृ०	प०
उक्तप्रायश्चित्तं दातृ-द्र-व्ययोः सत्वे वेदित-व्यम्	११५	१३
अन्यतरस्यासत्वे	११५	१४
वृद्धहारीतोक्तमापद्विषयम्	११५	१९
अल्पद्रव्यपरिग्रहे प्राय-श्चित्तम्	११६	६
अविक्रेयविक्रयप्रायश्चि-त्तम्	११७	८
एतदेव हारीतोक्तम् ...	११९	१०
व्रात्यप्रायश्चित्तम्	१२०	१४
तत्रैव विशेषः	१२९	१
अवकीर्णिलक्षणम् ...	१२९	५
यति-वनस्थयोस्त्वधिक व्र-तम्	१२९	८
यतेः पुनर्गार्ह्यस्यस्वी-कारे	१२९	११
अवकीर्णिव्रतस्यातिदेश.	१३०	१०
याज्ञवल्क्योक्तं गुरुशुश्रु-षादिव्यग्रतयाऽकरणे द्रष्टव्यम्	१३१	१
सुतादिविक्रयप्रायश्चित्तम्	१३१	१२
शङ्खोक्तमापदि अकाम-ते वेदितव्यम् ...	१३१	१४
वृद्धपराशरोक्तमपि तथैव	१३२	१
चतुर्विंशतिमतोक्तं का-मकारविषयम्	१३२	३
पैठीनसीनोक्तमभ्यासवि-षयम्	१३२	७
कन्यादूषणप्रायश्चित्तम्	१३२	१२
द्यूतादिव्यसनप्राय-श्चित्तम्	१३३	१३
बौधायनोक्तं सवत्सरव्र-तमभ्यासविषयम् .	१३३	१४
प्रचेतसोक्तमप्यभ्यासविष-यमेव	१३४	७
अनाश्रमवासे प्रायश्चि-त्तम्	१३५	४
शूद्रसेवाप्रायश्चित्तम् ...	१३५	१०
जातिभ्रंशकरम्	१३६	६
तेषु साधारणं प्रायश्चि-त्तम्	१३६	११
सङ्करीकरणम्	१३७	३
तत्र साधारण प्रायश्चि-त्तम्	१३७	७
अपात्रीकरणम्	१३७	१२
तस्य साधारणं प्राय-श्चित्तम्	१३७	१७
मलिनीकरणम्	१३८	२
तस्य साधारणं प्रायश्चि-त्तम्	१३८	८
प्रायश्चित्तविशेषः ...	१३८	१३
पतितादिसन्निधाविध्यय-ने	१३८	१९

	पृ०	प०
सर्पाद्यन्तरागमने	१३९	८
खमेष्ट्यानारोहणादौ	१३९	१६
अप्सु मूत्र-पुरीषादिकरणे	१४०	१२
श्रौत-स्मार्तकर्मादिलोपे	१४१	८
पञ्चमहायज्ञाद्यकरणे...	१४१	१३
एकपङ्क्तौ वैषम्येण दा-नादौ	१४२	२१
पतितादिसम्भाषणे ...	१४२	३
अशुचेर्भोजने.....	१४२	८
ब्रह्मसूत्रं विना मूत्र-पुरी-षादिकरणे	१४३	१२
भोजनानन्तरमाचमना-करणे	१४३	१
अपाङ्क्तेयपङ्क्तिभोजने ...	१४४	६
नीलीरक्तवस्त्रधारणे ...	१४५	९
ब्रह्मतरुनिर्मितखड्वाद्या-रोहणे	१४६	५
तीर्थयात्रामन्तरेण देशा-न्तरगमने.... ...	१४७	३
सूर्योदयादिकालशयने	१४७	८
तत्र ब्रह्मचारिणो विशेष	१४८	१
यति-वनस्थयोर्विशेष....	१४८	५
दण्ड-कमण्डलुवादिना-शे	१४८	९
सन्ध्याग्निकार्यलोपे ...	१४८	१३
स्वशाकुनिरीक्षणे.....	१४८	१७
भोजनकाले ऽशुचिदर्शे	१४९	४
श्राद्धे निमन्त्रितस्य का-लातिक्रमे	१४९	१०
क्षत्त्रियाद्युपसङ्ग्रहणे ..	१४९	१६
मिथ्याभिशंसने	१५०	८
अभिशस्तप्रायश्चित्तम्	१५१	१३
अथ रहस्यप्रायश्चि-त्तानि.	१५२	१२
रहस्ये नास्ति परिषदनुम-त्यपेक्षा	१५३	
तत्र प्राजापत्यादीनां व्य-वस्था	१५४	१०
रहस्याना साधारणप्रा-यश्चित्तानि	१५४	१४
तत्र वेदाभ्यासः	१५४	१६
प्राणायामा	१५५	३
वेदधारणम्	१५५	७
ब्रह्मप्रतिष्ठेत्यनुवाकजपः	१५५	११
गायत्रीजपः	१५६	२
विराजजपः	१५६	४
वामदेव्यजप.....	१५६	५
पुरुषसूक्तजपः	१५६	६
वृषभसूक्तजप. १५६		७
वेदपारायणम्	१५६	८
रुद्रैकादशकजपः... ..	१५६	९
सर्ववेदपवित्राणि	१५६	११
प्राणायामादीनि . ..	१५९	२
बौधायनोक्ताः प्राणाया-मादयः	१६०	४

	पृ०	प०
मनूक्तं तप· ...	१६०	११
कूर्मपुराणोक्तानि पाप-शोधनानि .	१६१	२
पैठीनसिनोक्तमच्युत-ध्यानम्	१६२	४
चतुर्विंशतिमतोक्ता मृ-गारेष्ट्यादय·	१६२	७
कूर्मपुराणोक्तो काशी-वास.	१६२	१०
अथ प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि ...	१६२	१६
तत्र ब्रह्महत्याप्रायश्चि-त्तानि .	१६३	१
अघमर्षणम् . .	१६३	२
अरण्ये वेदसहिताभ्यास.	१६४	६
अघमर्षणहोमः . . .	१६४	१०
सुरापानप्रायश्चित्तम्	१६४	१४
कण्ठमात्रोदके सुतसोम-प्राशनादि ...	१६५	१
कूष्माण्डीभिर्घृतप्रा-शनम्	१६५	५
कौत्सादिसूक्तजप	१६५	८
शाकलमन्त्रैर्होम.	१६५	१०
गवामनुगमनादि . .	१६५	१२
अप्सु निमज्याघमर्षण-जपः	१६६	२
सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तम्		
तत्र रुद्राध्ययनम् . .	१६६	७
हिरण्यस्नानम्	१६६	१२
अस्य वामीयजप .	१६७	२
जले रुद्रजपः.....	१६७	५
गुरुतल्प प्रायश्चित्तम्	१६७	११
तत्र सहस्रशीर्षाजपः	१६७	१२
अन्तर्जलेऽघमर्षणावृत्ति	१६७	१६
हविष्पान्तीयादिजप. .	१६८	२
ससर्गिण. प्रायश्चित्तम्	१६८	५
अथ उपपातक रहस्य-प्रायश्चित्तम् ...	१६८	९
तत्र प्राणायामा . .	१६८	१०
अवेत्यृचो जपः . .	१६९	२
यत्किञ्चेदमिति जपः	१६९	२
अथ व्रतलक्षणानि ..	१६९	६
तत्र सर्वव्रतसाधारणा-न्यङ्गानि	१६९	७
प्राजापत्यव्रतलक्षणम्	१७०	१०
तस्यैव प्रयोगान्तरम् .	१७१	१
एतदुभयेन प्राजापत्यकृ-च्छ्रो भवति	१७१	७
एकभक्तादिषु ग्रास-संख्या... .	१७२	७
ग्रासपरिमाणम् १७२		१२
चतुर्विंशतिमते प्रकारा-न्तरेण ग्राससख्या	१७२	१५
कृच्छ्राणां वर्णभेदेन व्य-वस्था ...	१७३	१
अर्धकृच्छ्र-पादोनकृच्छ्र-स्वरूपम् ...	१७३	६

	पृ०	प०
अर्धकृच्छ्रप्रकारः.....	१७३	११
गौतमोक्तो बव्हङ्गसहितः प्राजापत्यकृच्छ्रः ...	१७४	२
उक्तकृच्छ्रो ब्राह्मणादि-विषयः.....	१७८	३
शूद्रस्य जप-होमादिर-हितः . ..	१७८	४
अथातिकृच्छ्रः .	१७८	९
तस्य लक्षणम्	१७८	१०
अथ कृच्छ्रातिकृच्छ्रः	१७९	५
तस्य लक्षणम् . .	१७९	६
पराकलक्षणम्	१८०	३
पर्णकृच्छ्रलक्षणम्	१८०	६
तस्यैव लक्षणान्तरम् .	१८१	३
फलकृच्छ्रादीना स्वरूपम्	१८१	८
वारुणकृच्छ्रः ..	१८२	२
स्त्रीकृच्छ्रः . .	१८२	४
सौम्यकृच्छ्रः	१८२	७
चतुरहव्यापी सौम्यकृ-च्छ्रः	१८२	१३
अथ तुलापुरुषः ...	१८३	४
स एव पञ्चदशदिवस-साध्यः.....	१८३	८
स एव एकविंशतिदि-वससाध्यः.....	१८३	१४
तत्रेतिकर्तव्यता	१८४	४
तुलापुरुषस्य फलं का-लश्च	१८९	२
अथ कृच्छ्राः... ...	१८९	९
तत्र वारुणकृच्छ्रः ..	१८९	१०
अघमर्षणकृच्छ्रः.... .	१८९	१५
प्रकारान्तरेणाघमर्षणकृ-च्छ्रः	१९०	६
यज्ञकृच्छ्रः	१९०	१३
देवकृच्छ्रः	१९१	१४
यावककृच्छ्रः	१९२	५
प्रसृतियावककृच्छ्रः ...	१९२	१६
अथ व्रतग्रहणप्रकारः	१९४	१२
प्रातर्होमाद्यङ्गानि.. .	१९५	११
यमोक्तानि पश्चात्तापा-दीनि	१९५	१६
गृहीतव्रतस्याऽसमापने प्रत्यवायः ...	१९६	४
व्रतप्रत्याम्नायाः.. ...	१९६	८
तत्र प्राजापत्यप्रत्याम्नायाः	१९६	१०
चान्द्रायणादीना प्रत्या-म्नायाः.	१९८	१०
सान्तपनादीनां प्रत्या-म्नायाः....	१९९	१५
अध्ययन-जपादीना व्य-वस्था	२००	१३
तीर्थयात्रादिप्रत्याम्नायाः	२०१	५
तत्र पुण्या महानद्य	२०१	१२
सारस्वत तीर्थानि.....	२०२	२
सामुद्रतीर्थानि	२०२	५
पुण्यक्षेत्राणि	२०२	७

	पृ०	प०
पुण्यायतनानि	२०२	८
पुण्यतमाः पर्वताः.....	२०२	११
प्रकाशे रहस्ये च शुद्धि- कारणम्	२०३	२
तीर्थे फलभेदः.....	२०३	६
अतिकृच्छ्रादयः सर्वेषु- पातकेषु	२०३	११
शक्त्यादिकमवलोक्य प्रायश्चित्तं योजनी- यम्	२०४	५
रहस्ये विंशो भागः .	२०४	७
अथ कर्मविपाक	२०५	१
कर्मविपाकशब्दार्थ·	२०५	२
विपाकस्त्रिविधः .	२०५	६
विपाकविषये शंका-स- माधानानि ..	२०६	१२
सामान्येन कर्मविपाकः	२०८	५
मानसादिकर्मविशेषेण विपाकः ...	२११	९
आत्मन ईश्वरत्वे कथ क- र्मविपाकः ...	२१३	११
सत्वादिगुणविशेषात् वि- पाकविशेषः	२१४	१२
नानाविधयोनिविशेषाः	२१९	७
नानाविधनिषिद्धक- र्मशेषफलानि ...	२१९	१०
हिंसाविशेषाद्योनिविशेषः	२४२	३
हिंस्रकर्मशेषफलानि ...	२४६	६
हिंसाशेषकर्मफलानि...	२५०	६
अपेयपानादिकर्मशेषफ- लानि	२५२	१४
स्तेयकर्मविशेषाद्योनि- विशेषाः	२५३	१२
अनृतवचनादिकर्मशेष- फलानि	२५७	११
अपहारविशेषाद्योनिवि- शेष. .. .	२५९	७
स्तेयकर्मफलानि	२६०	४
अगम्यागमनकर्मविशेषा- द्योनिविशेषः	२६४	१२
व्यभिचारिण्याः फलम्	२६८	६
गुरुतल्पगादीना फलम्	२६८	११
अगम्यागमनकर्मविशे- षात्फलविशेषः ...	२६९	१
कर्मविपाका निःशेषेण वक्तुं न शक्याः ...	२७२	१४
अशक्तिश्च कर्माऽऽन- न्त्यात्	२७३	१
विपाकाभिधानव्यवस्था	२७३	१०
प्रारब्धे कर्मणि प्राय- श्चित्तमस्ति	२७३	१५
अपरे पुनर्न मन्यन्ते...	२७४	१२
रोगशान्त्यादिप्रतिपाद- कानि प्रारब्धभोगा- विरोधेन	२७८	८

	पृ	प०
ऋग्विधानोक्ता जपाः	२७९	५
होमः	२८१	४
तैत्तिरीयशाखोक्ता होमाः	२८२	१
अर्चनानि	२८६	५
उक्तेषु जपादिषु शङ्का	२८६	९
समाधानम्	२८६	१३
ग्रन्थोपसहारः	२८७	१३
शास्त्राध्ययनफलम्	२८८	१४
पराशरोक्ता. सर्वे कलि-धर्माः	२८९	२
तत्रोपपत्तिः	२८९	९

ॐ नमः श्रीगणेशाय ।

पराशरसंहिता

माधवाचार्यकृतव्याख्यासहिता ।

प्रायश्चित्तकाण्डम् ।

तत्र द्वादशोऽध्यायः ।

अथ आचारकाण्डे त्रिभिरध्यायैर्यावन्त आचाराः प्रतिपादिताः प्रायश्चित्तकाण्डे चाष्टभिरध्यायैर्यानि प्रायश्चित्तान्यभिहितानि तेभ्योऽतिरिक्तानां परिशिष्टानां केषाञ्चिदाचाराणां प्रायश्चित्तानां च विधानायाऽयं द्वादशोऽध्याय* आरभ्यते । तत्रादौ दुःस्वप्नादिनिमित्तकं स्नानमाह—

दुःस्वप्नं यदि पश्येत् तु वान्ते तु क्षुरकर्मणि ।
मैथुने प्रेतधूमे च स्नानमेव विधीयते ॥ १ ॥

इति । स्वप्नो द्विविधः । सुस्वप्नो दुःस्वप्नश्च । तत्र यो दर्शनकाले द्रष्टुः सुखं जनयन् भावि श्रेयश्च सूचयति स सुस्वप्नः । तस्योदाहरणं छन्दोगा आमनन्ति—

---

* धरणीधरस्तु—'अथ महापातकप्रायश्चित्ताभिधानाय द्वादशोऽध्यायः । तत्रानुक्तप्रकीर्णकशेषं समापयितुमाह' इत्यवतारयति ।

---

१ Except A. and G. all others do not insert अथ. २ B and D. omit परिशिष्टानां ३. C. and F. read द्वादशाध्यायमारभते, while I. and J द्वादशाध्याय आरभ्यते. ४. E reads परिपश्येत् for यदि पश्येत्. ५ M. reads वा for तु and K. and L. च for the same ६ Except A and I, all others omit च

'यदा कर्मसु काम्येषु स्त्रियं स्वप्नेषु पश्यति ।
समृद्धिं तत्र जानीयात् तस्मिन् स्वप्ननिदर्शने'* ॥
(छां. उ. ५. २. ८)

इति । तद्विपरीत्येन दर्शनकाले दुःखं जनयन् पुरुषस्य भाविचारिष्टं यः सूचयति स दुःस्वप्नः । एतस्य तूदाहरणं बह्वृचाः पठन्ति । तत्र हि मरणसूचकानि जागरणारिष्टानि बहून्यभिधाय अन्ते प्रत्यक्षदर्शनानीत्युपसंहृत्यानन्तरं स्वप्नारिष्टान्येवमाम्नायन्ते—

'अथ स्वप्नाः । पुरुषं कृष्णं कृष्णदन्तं पश्यति स्वप्ने स एनं हन्ति वराह एनं हन्ति मर्कट एनमास्कन्दयत्याशु वायुरेनं प्रवहति सुवर्णं खादित्वाऽपगिरति मेध्वश्नाति बिसानि भक्षयत्येकं पुण्डरीकं धारयति खरैर्वराहैर्युक्तो याति कृष्णां धेनुं कृष्णवत्सां नलदमाली दक्षिणाभिमुखो व्रजति' ।

---

* यदा कामार्थेषु कर्मसु स्त्रियं स्वप्नेषु स्वप्नदर्शनेषु स्वप्नकालेषु वा पश्यति तत्र समृद्धिं जानीयात् । स्त्र्यादिप्रशस्तस्वप्नदर्शने सति कर्मणा फलनिष्पत्तिर्भविष्यतीति जानीयादित्यर्थः ।

---

१. J. reads स्वप्ने निदर्शनम्. २. Except A. and I. all others do not insert पुरुषस्य. ३ G. omits -अरिष्टानि, while C. E F. H. and J. read जागरणानिष्टानि for जागरणारिष्टानि. ४. H only insert स्वप्ने. ५. I. reads ऽवगिरति for ऽपगिरति. ६ C. and F. read मध्वाश्नाति for मध्वश्नाति. ७. All. except C. and F. substitute युक्ते for युक्तो. ८. Except A. B. C. F. and I. all others read व्राजयति for व्रजति.

इत्यादि। स्वप्नाध्यायविदश्च स्वप्नस्य भाविसूचकं वचनमाहुः—

'आरोहणं गौ-वृष-कुञ्जराणां
प्रासाद-शैलाग्र-वनस्पतीनाम्।
विष्ठाऽनुलेपो रुदितं मृतं च
स्वप्ने त्वगम्यागमनं च धन्यम्[*] ॥
कृष्णाम्बरधरा नारी कृष्णगन्धानुलेपना।
अवगूहति यं स्वप्ने मृत्युं तस्य विनिर्दिशेत्' ॥

इति। एतत् सर्वमभिप्रेत्य स्वप्नाधिकरणे भगवान् बादरायणः सूत्रयामास—

'सूचकश्च हि श्रुतेराचक्षते च तद्विदः[†]।
(वा. सू. ३. २. ४)

इति। तत्र भाव्यरिष्टसूचके दुःस्वप्ने दृष्टे सति प्रातरुत्थाय तन्निमित्तकं स्नानं कर्त्तव्यम्। तथा भुक्तेऽन्ने वान्ते सति तदैव स्नातव्यम्। तथा क्षौर-मैथुन-प्रेतधूमाघ्राणेषु च स्नानमाचरेत्। एवं दुर्जनस्पर्शनादावपि स्नानं द्रष्टव्यम्। तदाह यमः—

---

*धन्यं इष्टफलदमित्यर्थः। अन्यान्यपि इष्टफलसूचकान्यनिष्टफलसूचकानि तथा जाग्रतावनिष्टसूचकानि च तत्र तत्र पुराणेष्वभिहितानि विस्तारभयादत्र नोक्तानि।

† भविष्यतोः साध्वसाधुनोः स्वप्नः सूचको भवति। कुतः। हि यस्मात् तथा श्रूयते। तद्विदश्चाचक्षते। श्रुतिः तद्विदां वचनं च मूले स्पष्टम्।

---

१ *Except A and I. all others read सूचयामास for सूत्रयामास. २ A. reads सूचकस्य for सूचकश्च. ३. G. inserts च before भुक्ते and D. omits ऽन्ने.

'अजीर्णेऽभ्युदिते वान्ते इमश्रुकर्मणि मैथुने ।
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे स्नानमेव विधीयते' ॥

इति । वृद्धपराशरोऽपि—

'दुःस्वप्ने मैथुने वान्ते विरिक्ते* क्षुरकर्मणि ।
चिति-यूप-इमशानानां स्पर्शने स्नानमाचरेत्' ॥

इति । मैथुने तु स्नानमृतुकालविषयम् । तदाह शातातपः—

'ऋतौ हि गर्भशङ्कित्वात् स्नानं मैथुनिनः स्मृतम् ।
अनृतौ तु यदा गच्छेत् शौचं मूत्र-पुरीषवत्' ॥

इति । वमनादौ विशेषमाह मनुः—

'वान्तो विरिक्तः स्नात्वा तु घृतप्राशनमाचरेत् ।
आचामेदेव भुक्त्वाऽन्नं स्नानं मैथुनिनः स्मृतम्'† ॥
(म. स्मृ. ५. १४४)

---

* वान्तं वमनम् । तत् जघन्य-मध्यम-प्रवरभेदेन त्रिधा । तत्र चत्वारः षट् अष्टौ चेति क्रमेणोच्चारवेगा भवन्ति । हरीतक्यादिभक्षणेन वातादि-व्याधिना वा यत्र उच्चारवेगा दश-विंशतिः त्रिंशत् वा भवन्ति तज्जघन्य-मध्यम-प्रवरभेदेन त्रिधा भिन्नं विरिक्तम् । यथाह वाग्भटः—

'जघन्य-मध्य-प्रवरे तु वेगाश्चत्वार इष्टा वमने षडष्टौ ।
दशैव ते द्वि-त्रिगुणा विरेके प्रस्थस्तथा स्यात् द्वि-चतुर्गुणश्च' ॥
(अ. हृ. सं. १.१८.३१)

मेधातिथिस्तु—'यस्योच्चारवेगा अष्टसंख्याया ऊर्ध्वं जाता हरीतक्यादिभक्षणेन व्याधिना वा, स विरिक्तः'—इत्याह ।

† अत्र घृतप्राशनं स्नानं चेति द्वयमुक्तम् । अशितमन्नं येन मुखेनोद्गीर्णं स वान्तः । विरिक्तः पूर्वं व्याख्यातः । तौ प्रथमं स्नानं कृत्वा अनन्तरं

---

१. I. reads क्षुरकर्मणि for इमश्रुकर्मणि. २. We follow here, A. I. and J., while all others substitute विरक्ते for विरिक्ते. ३. Except A. and J. all omit तु. ४ C F. E I. and J. substitute तु for हि. ५. C. and F. read विरक्तः for विरिक्तः.

इति। भुक्त्वाऽन्नमनन्तरं वान्तः आचामेदित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ प्रायश्चित्तिनः[1]पुनःसंस्कारनिमित्तान्याह—

अज्ञानात् प्राश्य विण्मूत्रं सुरासंस्पृष्टमेव च।
पुनःसंस्कारमर्हन्ति त्रयो वर्णा द्विजातयः[2] ॥ २ ॥

इति। अयं च संस्कारो व्रतचरणानन्तरभावी। तत्र वचनानि तु पूर्वाध्याय एव प्रायश्चित्तप्रसङ्गादुदाहृतानि ॥ २ ॥

आद्यसंस्कारवत् पुनःसंस्कारेऽप्यजिनादिप्राप्तावपवदति—

अजिनं मेखला दण्डो भैक्ष्यचर्या व्रतानि च।
निवर्त्तन्ते द्विजातीनां पुनःसंस्कारकर्मणि ॥ ३ ॥

इति। अजिनादिवद् वपनमपि निवर्त्तते। तदाह विष्णुः—

'सर्वेष्वेतेषु द्विजानां प्रायश्चित्तान्ते
भूयः संस्कारं कुर्यात्। (४) वपनं-

घृतप्राशनं कुर्याताम्। ततश्च अन्यदन्नमप्यद्याताम्। न चात्र घृतप्राशनेन भोजननिवृत्तिः। प्रायश्चित्तेषु द्रव्यशुद्धिरियम्। भस्मोदकमार्जनवत् घृतप्राशनम्। अन्नं भुक्त्वा तदहरेव यदि वमन-विरेचने स्यातां तदा आचमनमेव केवलम्। न स्नान—घृतप्राशने—इति मेधातिथेराशयः। 'स्नानं घृतप्राशनं च कामतः। अकामतः स्नानमात्रम्'—इति सर्वज्ञनारायणः। विरिक्तस्य घृतप्राशनमायुर्वेदेनापि हितत्वेनाभिहितम्।

* विण्मूत्रमिति समाहारात् कुणप-रेतसोरपि ग्रहणम्। सुराऽत्र पैष्टी। अन्यस्याः क्षत्रियादेरनिषेधात्। संसर्गश्चाऽनुपलभ्यमानरसः। रसोपलब्धौ तु सुरात्वमेव स्यात्।

---

१. M. reads सुरां वा पिबते यदि for सुरासंस्पृष्टमेव च, while J. सुरान्नं स्पृष्टमेव च for the same. २. B D and J. omit च. ३. B. D read तत्र यस्यसाक्षिवचनानि and C. E. F. G. H. J read तत्र च साक्षिवचनानि for तत्र वचनानि तु. ४. H. inserts अजिन- before वपन-.

मेखला-दण्ड-भैक्षचर्या-व्रतानि
पुनःसंस्कारकर्मणि वर्जनीयानि । (५)
(वि. स्मृ. ५१. ४–५)

इति । व्रतानि सौम्य-प्राजापत्यादीनि मधु-मांसाञ्जनादि-वर्जनानि च ॥ ३ ॥

पूर्वाध्यायादौ 'अमेध्य-रेतो-गोमांस-विण्मूत्रप्राशने चान्द्रायणमित्युक्तं '(११. १) तत् कामकारविषयम् । अत एव तत्र बालापत्यसहभोजनमस्माभिरुदाहृतम् । अत्र त्वकामतो विण्मूत्रादिभोजने प्रायश्चित्तमाह—

विण्मूत्रभोजी[1] शुद्ध्यर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ।
पञ्चगव्यं च कुर्वीत स्नात्वा पीत्वा शुचिर्भवेत् ॥ ४ ॥

इति । प्राजापत्यं चरित्वा पश्चात् पञ्चगव्येनैव स्नानं कृत्वा तत् पञ्चगव्यं प्राश्य शुद्धो भवति । एतच्च पुनःसंस्कारात् प्रागेव कर्त्तव्यम् ।

'प्रायश्चित्तान्ते भूयः संस्कारं कुर्यात्' ।
(वि. स्मृ. ५१. ४)

इति विष्णुवचनात्[2] । जले तु विण्मूत्रोपहते कूर्मपुराणोक्तं द्रष्टव्यम्—

---

१. B. D. and H. substitute तत्र for अत्र. २ We follow here only A. and I; while M reads this verse as follows·—

'स्त्री-शूद्रस्य तु शुद्ध्यर्थं प्राजापत्य विधीयते ।
पञ्चगव्यं तत कृत्वा स्नात्वा पीत्वा विशुद्ध्यति' ॥

and others substitute विण्मूत्रस्य च for विण्मूत्रभोजी. ३. C. F. and I. read विष्णुस्मरणात् for विष्णुवचनात्.

'अपो मूत्र[1]पुरीषाद्यैर्दूषिताः प्राश्नयेद् यदा[2] ।
तदा सान्तपनं कृच्छ्रं व्रतं पापविशोधनम्'॥
(कू. पु. १. २. ३३. ३८)

इति ॥ ४ ॥

चतुर्षु वर्णेषु यः कोऽपि स्वात्मघातार्थमुद्यम्य कथंचिद्घातात्प्रागेव निवर्त्तते तस्य प्रायश्चित्तं प्रश्नपूर्वकमाह—

जला-ऽग्निपतने चैव प्रव्रज्याऽनाशकेषु च ।
प्रेत्यावसितवर्णानां[3] कथं शुद्धिर्विधीयते? ॥ ५ ॥
प्राजापत्यद्वयेनैव[4] तीर्थाभिगमनेन च ।
वृषैकादशदानेन वर्णाः शुद्ध्यन्ति ते त्रयः ॥ ६ ॥
ब्राह्मणस्य प्रवक्ष्यामि वनं गत्वा चतुष्पथे[5] ।
साशिखं वपनं कृत्वा प्राजापत्यद्वयं[6] चरेत् ॥ ७ ॥
गोद्वयं दक्षिणां दद्यात् शुद्धिं स्वायंम्भुवोऽब्रवीत्[7] ।
मुच्यते तेन[8] पापेन ब्राह्मणत्वं च गच्छति ॥ ८ ॥

इति। जला-ऽग्न्यादयः पञ्च मरणहेतवः। नदीतटाकादिप्रवेशेनाग्निप्रवेशेन भृगुपतनेन महाप्रस्थानगमनेनाऽनाशकेन च म्रियन्ते। तत्र [9]जलादिमरणं त्रिविधम्। विहितं प्रतिषिद्धमनु-

---

१. The text reads यदि for यदा and also B. and D. read the same. २. K. and L. read वृत्त्यावसितवर्णानां, C. F and J व्रात्यावसितवर्णानां and M. प्रत्यवसितमेतेषां all for प्रत्यावसितवर्णानां. ३ M substitutes अपि for एव ४. M. reads चतुष्पथम् for चतुष्पथे ५. M. substitutes त्रय for द्वयं. ६. We follow here A. and M., while all others पाराशरः for स्वायंभुव. ७. M. substitutes पानेन, while K and L read सर्वपापेन for तेन पापेन. ८. G. reads जलाग्निमरण for जलादिमरण.

ज्ञात्वं च। विहितं च द्विविधम्। काम्यतपोरूपं प्रायश्चित्ततपोरूपं च। तत्र तपोरूपं कूर्मपुराणे नर्मदामाहात्म्ये प्रदर्शितम्—

अग्निप्रवेशं यः कुर्यात् सोमतीर्थे नराधिप।
जले वोऽनाशके वाऽपि नासौ मर्त्योऽभिजायते'* ॥
(कू. पु. १. २. ३९. ४९)

इति। तत्रैव प्रयागमाहात्म्ये ऽभिहितम्—

'गङ्गा-यमुनयोर्मध्ये कारीषाग्निं† विशेत्तु यः।
अहीनांगो ह्यरोगश्च पञ्चेन्द्रियसमन्वितः ॥ (३)
यावन्ति रोमकूपाणि तस्य गात्रेषु मानवः।
तावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते ॥ (४)

उक्तरीत्या जलप्रवेशकर्ता मर्त्यः मरणधर्मा अर्थात्—

'जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च'।

इति न्यायेन तस्यावश्यं जन्मसद्भावेऽपि स नाभिजायते। जन्मनिवृत्त्या मरणनिवृत्तेर्जनन—मरणातीतो भवतीत्यर्थः।

† करीषं शुष्कगोमयम्—'तत्तु शुष्क करीषोऽस्त्री' (२. ९. ५१) इत्यमरः। तत्र स्थितोऽग्निः करीषाग्निः। अहीनाङ्ग इत्यनेन पञ्चकर्मेन्द्रियवैकल्याभाववान् विवक्षितः। पञ्चेन्द्रियसमन्वित इत्यनेन पञ्चज्ञानेन्द्रियसम्पन्नत्वमभिहितम्। स मानवः स्वशरीरस्थितरोमकूपसंख्याकवर्षसहस्रमितं कालं स्वर्गलोके महीयते— इति योजनीयम्।

---

१ I. reads प्रायश्चित्तरूप, while B. and D. omit the same. २. B. and D. substitute अभिहितम् for प्रदर्शितम्, while B. omits the following:—

'अग्निप्रवेशं य कुर्यात् सोमतीर्थे नराधिप।
जले वा ऽनाशके वापि नासौ मर्त्योऽभिजायते'॥
इति। तत्रैव प्रयागमाहात्म्ये ऽभिहितम्—

३. C and F. substitute च for वा, G. and J. read ऽनशके, while the text reads जले चानशन वापि for जले वाऽनाशके वाऽपि. ४. The text reads च साधयेत् for विशेत्तु य ५ The text substitutes भूमिप for मानवः.

जलप्रवेशं यः कुर्यात् सङ्गमे लोकविश्रुते ।
राहुग्रस्ते यदा सोमे विमुक्तः सर्वपातकैः ॥ (६)
सोमलोकमवाप्नोति सोमेन सह मोदते' । (७)
(कू. पु. १. १. ३७. ६–७)

इति । तदेतत् प्रायश्चित्तरूपं मरणम् । क्रोधादिना यज्जलादिमरणं तत् प्रतिषिद्धम् । तथाचाशौचप्रकरणे–

'क्रोधात् प्रायम्†'

इत्यादिस्मृतिवाक्यमुदाहृतम् । प्रबलरोगग्रस्तस्य यज्जलादिमरणं न तद्धितम् । नापि प्रतिषिद्धम् । किन्तु शास्त्रेण केवलमनुज्ञातम् । तत्र तस्मिन्नेव प्रकरणे–

'दुश्चिकित्स्यैर्महारोगैः'‡

इत्यादिवाक्येनोदाहृतम् । तत्राभ्यनुज्ञातस्यैच्छिकत्वात्तस्य फलालब्धिमात्रं केवलं भवति । न त्वसौ प्रायश्चित्ती । योऽपि प्रायश्चित्तार्थं मर्त्तुमुद्यम्य ततो निवर्त्तते तस्यापि पूर्वपापं न निवर्त्तते इत्येतावदेव । न तु तेन कर्त्तव्यं किञ्चित् प्राय-

* सङ्गमः गङ्गा–यमुनासङ्गमः। तत्र देहत्यागे श्रुतिरुदाहताऽस्माभिः। सा च तृतीयेऽध्याये (आचारकाण्डस्य द्वितीयभागे पृ० २२८) द्रष्टव्या। यदा राहुग्रस्ते सोमे जलप्रवेशं करोति तदा सर्वपातकैर्विमुक्तः सन् सोमलोकमवाप्नोति।

† ब्रह्मपुराणवचनमिदं आचारकाण्डे तृतीयेऽध्याये (द्वितीयभागे पृ० २२६) द्रष्टव्यम्।

‡ अग्निपुराणवचनत्वेनोदाहृतमिदं वचनं आचारकाण्डे तृतीयाध्याये (द्वि० भा० पृ० २२८) द्रष्टव्यम्।

१ H. substitutes तदा for यदा and omits सोमे विमुक्त सर्वपातकै. ॥ सोमलोकमवाप्नोति; while the text reads राहुग्रस्तो यथा सोमो for राहुग्रस्ते यदा सोमे. २. I. reads तत्राभ्यनुज्ञानस्य for तत्राभ्यनुज्ञातस्य. ३. I. reads तत्र फलालाभमात्र for तस्य फलालब्धिमात्र ४ B. D. and E. read तत्रासौ प्रायश्चित्ती for न त्वसौ प्रायश्चित्ती and omit योऽपि.

श्चित्तान्तरमस्ति । एवं च सति प्रतिषिद्धमेव परिशिष्यते । तत्रापि मर्त्तुमुद्यम्य मृतस्य दुर्मरणत्वेऽपि न तत्रेदं प्रायश्चित्तम् । तत्कर्त्तुरेवाभावात् । यस्तूद्यम्य मरणान्निवर्त्तते तस्येदं प्रायश्चित्तम् ।

ननु[1]—तस्यापीदं न युक्तम् । आत्महत्यायाः शास्त्रनिषिद्धत्वेन तन्निवृत्तेः शास्त्रीयत्वात् । बाढम् । न हि वयं निवृत्तिनिमित्तमिदं प्रायश्चित्तं ब्रूमः । किन्तु निषिद्धाचरणोद्यमनिमित्तम् । उद्यममात्रस्य[2] निमित्तत्वादेव प्रायश्चित्तस्य स्वल्पत्वमुपपद्यते ।

जलाग्न्यादिषु मर्त्तुमुद्यम्य ततो निवृत्ताः 'प्रत्यावसिताः' । तादृशानां चतुर्णां वर्णानां पृथक्[3] पृथक् प्रायश्चित्तं वक्तव्यमिति प्रश्नवाक्यस्यार्थः । तत्र क्षत्रियस्य प्राजापत्यद्वयम् । वैश्यस्य तीर्थयात्रा । शूद्रस्य वृषभसहितगोदशकदानम् । ब्राह्मणस्य वनगमनादिव्रतम् । आत्महननोद्यमेन ब्राह्मणत्वमपगतम्[4] । चण्डालत्वमायातम् । पुनर्व्रताचरणेन चण्डालत्वनिवृत्तौ पुनः पूर्वसिद्धं ब्राह्मण्यं प्रतिपद्यते[5] । तदाह वृद्धपराशरः—

[6]*अनाशकान्निवृत्तस्तु चातुर्वर्ण्यव्यवस्थितः ।
चण्डालः स तु विज्ञेयो वर्जनीयः प्रयत्नतः ॥

अनाशकं मरणपर्यन्तमशनवर्जनसङ्कल्पेन स्थितिः । तस्मात् योनिवर्त्तते पूर्वं सङ्कल्प्य कतिचित् कालं स्थित्वा पश्चान्निवर्तते स चातुर्वर्ण्यव्यवस्थितोऽपि चण्डालो भवति । मृत्वा पुनरागमनात् तस्य निन्द्यत्वम् । इद च चण्डालत्वं न जात्या । अपि तु कर्मणैव । तदेवाह वर्जनीयः प्रयत्नत इति ।

---

१. B. and D. read तत्रेदानी for तत्रेद प्रायश्चित्तम् २. B. and D. substitute नच for ननु. ३. J. omits -मात्रस्य and G. substitutes निषिद्धत्वात् for निमित्तत्वात्. ४. Except A and I. all others do not repeat पृथक्. ५ Except A. I. and J. all others read अवगतम् for अपगतम्. C. also reads the same, but corrects in the margin अपगतम् ६. We follow here A. and I., while all others read प्रत्यापद्यते

लुप्तधर्मास्तु चण्डालाः परिव्राजक-तापसाः ।
तेभ्यो जातान्यपत्यानि चण्डालैः सह वासयेत् ॥
जल्प-ऽग्निपतने चैव प्रव्रज्या-ऽनाशके तथा ।
प्रत्यावसितवर्णानां प्रायश्चित्तं कथं भवेत् ?॥
ब्राह्मणानां प्रसादेन तीर्थाभिगमनेन च ।
गवां च शतदानेन वर्णाः शुद्ध्यन्ति ते त्रयः ॥
ब्राह्मणस्त्व प्रवक्ष्यामि गत्वाऽरण्यं चतुष्पथम् ।
सशिखं वपनं कृत्वा त्रिसन्ध्यमवगाहनम् ॥
सावित्र्यष्टसहस्रं तु जपेच्चैव दिने दिने ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो ब्राह्मणत्वं च गच्छति ॥
भैक्षार्थी विचरेद् ग्रामं गृहान् सप्त, वने वसन् ।
तां च भिक्षां समश्नीयादब्दार्धेन विशुद्ध्यति' ॥

इति। अत्रैव व्रतान्तराण्याह वसिष्ठः—

'जीवन्नात्मत्यागी कृच्छ्रं द्वादशरात्रं चरेत् । (१९)
त्रिरात्रं वाऽप्युपवसेन्नित्यं स्निग्धेन वाससा ।
प्राणानात्मनि संयम्य त्रिः पठेदघमर्षणम् ॥ (२०)
अपि वैतेन कल्पेन गायत्रीं परिवर्त्तयेत् । अपि
वाऽग्निमुपसमाधाय कूष्माण्डैर्जुहुयाद् घृतम्'। (२१)
(व. स्मृ. २३. १९–२१)

---

१ I. reads -ऽनशने for -ऽनाशके २ B and D. substitute त्राव्यावसित- for प्रत्यावसित-. ३. I substitutes दश- for शत-, while B and D. omit,

..... तीर्थाभिगमनेन च ।
गवां च शतदानेन.. ... .. ॥.

४. G. and J. read गृहात् for गृहान् ५. C. F. and J. read जीवन्मृत्वाऽऽत्मत्यागी, G. जीवन्मुक्तात्मत्यागी and H. जीवन्वाऽऽत्मत्यागी all for जीवन्नात्मत्यागी. ६. We follow here H. I. and the text, while B. D E. H. and J. add वा and C. F त्वा before द्वादशरात्र and G. omits it substituting दशरात्रं for द्वादशरात्र. ७ A substitutes च for वा. ८. We follow here A. and the text, while I. reads अग्निं समाधाय and others अग्निमुपाशय for अग्निमुपसमाधाय.

इति । तत्र जप-होमौ विद्वद्विशेषेण विकल्पनीयौ । द्वादशरात्र-त्रिरात्रौ त्वविद्वद्विषयेशक्ताशक्तभेदेन व्यवस्थापनीयौ ।

मूलवचने प्रव्रज्याशब्देन पूर्वं महाप्रस्थानगमनं व्याख्यातम् । अथ वा परिव्रज्या तेन विवक्ष्यते । तथा च सति परिव्रज्यातः प्रच्युतस्य ब्राह्मणस्य प्रायश्चित्तमुक्तं भवति । तदिदं श्रद्धालोः पुनरुपनयनादिपुरःसरं पारिव्रज्यं जिघृक्षोर्वेदितव्यम् । यस्तु पुनः पारिव्रज्यं न जिघृक्षति तस्य मरणान्तं राजदासत्वादिकम् । यत्त्वत्र नारदः—

'राज्ञ एव तु दासः स्यात् प्रव्रज्याऽवसितो द्विजः* ।
न तस्य प्रतिमोक्षोऽस्ति न विशुद्धिः कथञ्चन' ॥
(ना. स्मृ. ५. ३५)

इति तत् क्षत्रिय-वैश्यपरम् । यदाह कात्यायनः—

'प्रव्रज्याऽवसिता यत्र त्रयो वर्णा द्विजातयः ।
निर्वासं कारयेद्विप्रं दास्यं क्षत्र-विशौ नृपः'† ॥

---

* प्रायश्चित्तार्थत्वादस्मिन् दास्ये भृतिः पारितोषिकादिकं च न ग्राह्यम्। न तस्य प्रतिमोक्षोऽस्ति इत्यनेन राजदास्य एव तस्य मरणं भवेत् । मरणपर्यन्तं तस्य कदापि शुद्धिर्नास्ति । मरणेनैव स शुद्धो भवतीत्यभिप्रायः ।

† उपरितनेन नारदवचनेनोक्तस्य राजदास्यस्य व्यवस्थेयम् । तत्र ब्राह्मणस्य निर्वासनम् । न दास्यम् । तत्प्रकारः समनन्तरोक्तेन दक्षवचनेन प्रदर्शितः ।

---

१ I. reads विद्वद्विषयौ कल्पनीयौ, G. reads विद्वद्विषयेण- and H. विद्वद्विशेषे विषयौ विकल्पनीयौ. २. We follow here A. and I; while all others read च विद्वद्विषये for त्वविद्वद्विषये, while B. and D. omit -त्रिरात्रौ and read द्वादशरात्र. ३ C. F. and J. substitute प्रतिमोक्षो I. प्रतिशोधो for प्रतिमोक्षो, while B. and D —

... ... प्रवज्यासहितो द्विज ।
न तस्य प्रति होमोऽस्ति ..... ॥.

४. Except A; all others omit तत् क्षत्रिय वैश्यपरम् । यदाह. ५ C. and F. read प्रव्रज्या च सितो and B and D प्रव्रज्यासहितो both for प्रव्रज्यावसिता. ६. G. H. I. and J. read -विशो for -विशौ.

इति। दक्षः—

'पारिव्रज्यं गृहीत्वा तु यः स्वधर्मे न तिष्ठति।
श्वपदेनाङ्कयित्वा तं राजा शीघ्रं प्रवासयेत्'॥
(द. स्मृ. ७. ३४)

इति। याज्ञवल्क्यः—

'प्रव्रज्याऽवसितो राज्ञो दासः स्यात् मरणान्तिकम्'*।
(या. स्मृ. २. १८३)

इति॥ ५–६–७–८॥

अथाचारकाण्डशेषत्वेन स्नानभेदानाह—

स्नानानि पञ्च पुण्यानि कीर्तितानि मनीषिभिः।
आग्नेयं वारुणं ब्राह्मं वायव्यं दिव्यमेव च॥ ९॥

इति॥ ९॥

आग्नेयादीनामुपदिष्टानां पञ्चानां क्रमेण स्वरूपं विविनक्ति—

आग्नेयं भस्मना स्नानमवगाह्य तु वारुणम्।
आपो हिष्ठेति च ब्राह्मं वायव्यं गोरजः स्मृतम्॥१०॥
यत्तु सातपवर्षेण तत् स्नानं दिव्यमुच्यते।
तत्र स्नात्वा तु गङ्गायां स्नातो भवति मानवः॥११॥

* इदमपि क्षत्रिय-वैश्ययोरेव दास्यं विधत्ते। तदपि अनभ्युपगतप्रायश्चित्तस्यैव।

१. I. reads राज्यात् for राजा. २. The text reads दास आमरणान्तिकम् for दास स्यान्मरणान्तिकम् ३. L. does not insert the following verse —
स्नानानि पञ्च पुण्यानि कीर्तितानि मनीषिभिः।
आग्नेयं वारुणं ब्राह्मं वायव्यं दिव्यमेव च॥
४. G. E. and I. read उदिष्टानां for उपदिष्टानां. ५. M. reads रजसा for गोरजः.

इति । भस्मस्नानं द्विविधम् । पादादिकं मूर्धादिकं च । तत्र पादादिकं विरक्तविषयम् । संहारक्रमत्वात्* । तच्च कूर्मपुराणे दर्शितम्—

'आग्नेयं भस्मनाऽऽपादमस्तकादिहधूलनम्' ।
(कू. पु. प. १. २. १८. १३)

इति । मूर्धादि लिङ्गपुराणे दर्शितम्—

'ईशानेन शिरोदेशं मुखं तत्पुरुषेण तु ।(३७)
उरोदेशमघोरेण गुह्यं वामेन सुव्रतैः ॥
सद्येन† पादौ, सर्वाङ्गं प्रणवेन तु शोधयेत्' ।
(लिं. पु. १. २६. ३७–३८)

इति । जलावगाहनरूपं तु वारुणस्नानं प्रथमाध्याये—

'सन्ध्या स्नानं जपो होमः'
(प. स्मृ. १. ३९)

---

* तत्र तावत् स्नान-'न्यासादिषु द्वौ क्रमौ विहितौ । सृष्टिक्रमः संहारक्रमश्च । भगवता जगत्स्रष्ट्रा मूर्धानमारभ्य सृष्टिः क्रियते संहर्त्रा च पादमारभ्य संहारः क्रियते इति श्रुति-स्मृत्यादिषु दर्शनात् तान्त्रिकैर्न्यासादिषु क्रमद्वयमादृतम् । तत्र गृहस्थानां सृष्टिक्रमः विरक्तानां संहारक्रम इति व्यवस्था ।

† सद्येन 'सद्योजातं प्रपद्ये' इति मन्त्रेणेत्यर्थः ।

---

१ B. and D. omit the following :—

'आग्नेयं भस्मनाऽऽपादमस्तकादिहधूलनम्' ।

इति । मूर्धादि लिङ्गपुराणे दर्शितम् ।

२. H. and I. read सुव्रत. for सुव्रता this is not grammatically incorrect but a quoted line and address to several Rishis. ३. G. and J. read सव्येन for सद्येन. ४. B. and D. omit the following —

जपो होम "—इत्यत्र प्रपञ्चितम् । आर्द्रा तु तिसृभिरापो हि ष्ठेत्यृग्भिः । पाद-हृदय मूर्धप्रदेशेषु कुशोदकैर्मार्जनम् । तदुक्तं कूर्मपुराणे—

' आर्द्रां तु मार्जनं ..... ।'.

इत्यत्र प्रपञ्चितम्। ब्राह्मं तु तिसृभिरापो हि ष्ठेत्यृग्भिः पाद-हृदय-मूर्धप्रदेशेषु कुशोदकैर्मार्जनम्। तदुक्तं कूर्मपुराणे—

'ब्राह्मं तु मार्जनं मन्त्रैः कुशैः सोदकबिन्दुभिः।
(कू. पू. १. २. १८. १३)

इति। तच्च त्रिःकृत्वोऽभ्यस्तेषु स्थानेषु कर्त्तव्यम्। तत्प्रकारश्च बौधायनेन दर्शितः—

'भुवि मूर्ध्नि तथाऽऽकाशे मूर्ध्न्याकाशे तथा भुवि।
आकाशे भुवि मूर्ध्नीति मन्त्रस्नानं विधीयते' ॥
(बौ. स्मृ. १. २. १०. ११)

इति। सायंकाले गोषु मार्गेष्वागच्छन्तीषु वायुना समुत्थिते गोपादरजस्यवस्थानं वायव्यम्। आतपयुक्तेन वर्षोदकेन देहस्याप्लावनं दिव्यस्नानम्। तदिदं पूर्वोक्तेभ्यः प्रशस्तम्। एतेन यौगिक-सारस्वते अपि द्वे स्नाने उपलक्ष्येते। यौगिकं योगेन विष्णुचिन्तनम्। तदाह व्यासः—

'ब्राह्ममाग्नेयमुद्दिष्टं वायव्यं दिव्यमेव च ॥ (९)
वारुणं यौगिकं तद्वत् षोढा स्नानं समासतः।
ब्राह्मं तु मार्जनं मन्त्रैः कुशैः सोदकबिन्दुभिः ॥ (१०)

---

१. B. and D. read तत्र त्रिषु तेभ्यस्तेषु स्नानेषु, C. and F. तत्र त्रिषुप्तेभ्यस्तेषु, E. and H तत्र त्रिष्टुप् तभ्यस्तेषु स्नानेषु, G. त्रिविष्कृतिभ्य स्नानेषु and J. तत्र त्रि कृत्वोऽभ्यस्तेषु स्थानेष all for तच्च त्रि कृत्वोऽभ्यस्तेषु स्थानेषु. २ J. substitutes स्यात् for इति and for the same G आदि. ३. B. D. E G. H. read गच्छन्तीषु for आगच्छन्तीषु ४. Except A. I. and J. all others omit द्वे. ५ B and D. substitute तच्च, J. तत्र. H. तत्तत् for तद्वत्. C. and F. चातुर्विधयौगिक तत्तत् for वारुणं यौगिकं तद्वत् ६ These three lines appear only in A. and the text, while all others omit: but the contents of the same are quite necessary here.

आग्नेयं भस्मना स्नानं वायव्यं गोरजः स्मृतम् ।
यत्तु सातपवर्षेण तत् स्नानं दिव्यमुच्यते ॥ (११)
वारुणं चावगाहस्तु मानसं त्वात्मवेदनम् ।
यौगिकं स्नानमाख्यातं योगाद्[1] विष्णुविचिन्तनम्' ॥(१२)
(ल. व्या. स्मृ. १. ९–१२)

इति । विद्वदाशिषा सम्पादितं सारस्वतं स्नानम् । तदाह बृहस्पतिः—

'वायव्यं गोरजः प्रोक्तमस्तं गच्छति गोपतौ ।
विद्वत्सरस्वतीप्राप्तं[2] स्नानं सारस्वतं स्मृतम्' ॥
(बृ. स्मृ. ३. ४९)

इति । विद्वदुक्तिप्रकारमाह व्यासः—

'स्वयमेवोपपन्नाय विनयेन द्विजातये* ।
तज्ज्ञैः[3] सम्पादयेत् स्नानं शिष्याय च सुताय च ॥
दाक्षायणमयैः कुम्भैर्मन्त्रवज्जाह्नवीजलैः ।
कृतमङ्गलपुण्याहैः स्नानमस्तु तदर्थिनाम् ॥
(व्या. स्मृ. १. १४–१५)

आदौ तावत् प्रभासे बहुगुणसलिले मध्यमे पुष्करे वा
गङ्गाद्वारे प्रयागे कनखलसलिले[4] भद्रकर्णे गयायाम् ।

---

* विनयेन स्वयमेवोपपन्नायैव द्विजातये । उपपत्त्यभावेऽपि पुत्राय शिष्याय च ज्ञानसम्पादिका उक्तिर्देयेति भावः । तामेवोक्तिमाह दाक्षायणमयैरिति । दाक्षायणं सुवर्णम् । तन्मयैः कुम्भैः । सन्निहत्यां कुरुक्षेत्रे ।

---

१. B. and D. read योगो विष्णुविचिंतनम्, J. योगात् द्विष्णु विचिंतयेत् and the text योगैर्विष्णुविचिंतनम् २ B. and D. read -प्रोक्तं for -प्राप्त. ३. B. D. G. and J read तत for तज्ज्ञ. ४ We follow here A. C. F. and J.; while others read -सहिते for -सलिले.

राहुग्रस्ते च सोमे दिनकरसहिते सन्निहत्यां[1] विशेषात्
एतैर्विख्याततीर्थैस्त्रिभुवनविदितैः स्नानमच्छिद्रमस्तु[2]' ॥
(ल. व्या. स्मृ. १. ७)

इति स्नानानि[3]। एतेषु सप्तसु स्नानेषु वारुणं मुख्यमितराणि षड्[4] स्नानानि गौणानि। मुख्य-गौणभेदेन शङ्खवचनमाचारकाण्ड एवोदाहृतम्*। तत्र[5] गौणस्नानान्यशक्तविषयाणि। तदुक्तं कूर्मपुराणे[6]—

'अप्रायत्ये† समुत्पन्ने[7] स्नानमेवं समाचरेत्।
ब्राह्मादीनि तथाऽशक्तौ स्नानान्याहुर्मनीषिणः' ॥
(कू. पु. १. २. १८. ११)

इति ॥ १०–११ ॥

वारुणस्नाने[8] तर्पणस्य पूर्वभावित्वं वस्त्रनिष्पीडनस्योत्तरभावित्वमुपपत्तिपुरस्सरं विदधाति—

स्नातुं[9] यान्तं द्विजं सर्वे देवाः पितृगणैः सह।
वायुभूतास्तु गच्छन्ति तृषार्त्ताः सलिलार्थिनः ॥ १२ ॥
निराशास्ते निवर्त्तन्ते वस्त्रनिष्पीडने कृते।
तस्मान्न पीडयेद्वस्त्रमकृत्वा पितृतर्पणम् ॥ १३ ॥

इति। स्नातुं गच्छन्तं येऽनुगच्छन्ति[10] ते सर्वे पूर्वं वस्त्रे निष्पीडिते

---

* प्रथमाध्याये स्नानप्रकरणे २६८ पृष्ठे तदग्रे च द्रष्टव्यमिदम्।

† अप्रायत्यं अशुचित्वम्।

---

१. I. reads सन्निपात्यां C. D. and G -विशेषै for विशेषात् २. B. and D omit स्नानानि गौणानि, while G. I. omits स्नानानि. ३. B. C. D. and F. substitute नच for तच. ४. The text reads असामर्थ्ये for अप्रायत्ये. ५ C. F. and I. read एवं for एव. ६. B. D. G H. and J read उपपत्तिः पराशरो for उपपत्तिपुरस्सरं, while G. omits -पुर.सरं. ७. M. reads स्नानार्थं विप्रमायान्तं देव्यः for स्नातुं यान्तं द्विज सर्वे देवा. ८ K. reads अनुगच्छान्ति and M. हि गच्छन्ति for तु गच्छन्ति ९. I. reads तृष्णार्त्ते for तृषार्त्ता-

सन्ति निराशाः गच्छन्ति—इत्येषोपपत्तिः। अस्मिन्नर्थे योगियाज्ञवल्क्यादिस्मृत्यन्तरवचनानि पूर्वमेवोदाहृतानि* ॥१२–१३॥

तर्पणवेलायां तिलाः पाणितले विलोमप्रदेशे प्रान्तरे वा स्थापनीयाः न तु सलोम्नि पाणिपृष्ठे,—इत्यभिप्रेत्य तत्र स्थापने पत्यवायमाह—

रोमकूपेष्ववस्थाप्य यैस्तिलैस्तर्पयेत् पितॄन् ।
पितरस्तर्पितास्तेन रुधिरेण मलेन च ॥१४॥

इति। अस्मिन्नर्थे देवलवचनं पूर्वमेवोदाहृतम् ॥ १४ ॥

स्नानवेलायां केशधूननादि प्रतिषेधति—

अवधूनोति यः केशान् स्नात्वा यस्तूत्सृजेन्मलम्† ।
आचामेद्वा जलस्थोऽपि स बाह्यः पितृ-दैवतैः‡ ॥१५॥

---

* आचारकाण्डे प्रथमेऽध्याये स्नानप्रकरणे द्रष्टव्यानीमानि वचनानि।

† बी. संज्ञकं डी. सज्ञकं च पुस्तकद्वयं वर्जयित्वा अन्येषु सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेषु 'स्नात्वा प्रस्रवतो द्विजः' इति, जी. के एल् संज्ञितपुस्तकेषु 'प्रस्रवते' इति च पाठो दृश्यते। तथापि नायं माधवाचार्य-धरणीधरादीनां सम्मतः। 'इत्थमेव पाठः सर्वत्र। परन्तु, "यश्च स्नानानन्तरमार्द्रवस्त्रो मल-मूत्रे विसृजेत्" इति व्याख्यादर्शनात्, प्रस्रवते द्विजः—इति पाठ एव समीचीनः प्रतिभाति'—इति वदन् वगदेशीयास्यातिकसोसायटीमुद्रितपुस्तकसम्पादनकर्ता चन्द्रकान्ततर्कालङ्कारस्त्वत्र भ्रान्त एव। केवलं प्रस्रवते इत्यनेन व्याख्यानस्य कथं सङ्गतिरिति स एव प्रष्टव्यः।

‡ केचित् 'पितृ-दैवते' इति पाठमाश्रित्य दैव-पित्र्यकर्मणि स बाह्यः वर्ज्यः भवतीति व्याचक्ष्यु.।

---

१ Except A. and I. all others read इति तेषाम्; while. I. इत्येव for इत्येषा. २. C F. E and H read स्नानकर्द्रपाणिपृष्ठे for सलोम्नि पाणिपृष्ठे. ३. K. and L. read तिलैस्तर्पयते for य स्तिलैस्तर्पयेत्; while M does not insert the whole verse, and G reads -कूपे च सस्थाप्य for -कूपेष्ववस्थाप्य ४ I. K and L. read तर्पितास्तेन ते सर्वे for पितरस्तर्पितास्तेन ५ B. and D. read अथ for अव - Except B. and D others read this line as follows —
अधूनोति य. केशान् स्नात्वा प्रस्रवतो द्विज ।,
while G K and L read प्रस्रवते and J. reads -स्त्वार्द्रो विसृजेन्मलम् ६. K. and L. read पितृ दैवते for पितृ-दैवतै

इति। स्नात्वेत्येतत् पदं काकाक्षिवद् उभयतः सम्बद्ध्यते। तथा च सति यः स्नानानन्तरमार्द्रान् केशानवधुनुयात् यश्च स्नानानन्तरमार्द्रवस्त्रो मल-मूत्रे विसृजेत् यश्च नाद्यादावस्नानकाले जलमध्ये स्थित्वा आचामेत्, स त्रिविधोऽपि पुरुषः पितृभिः दैवतैश्च बाह्यः कृतः। पैतृकं दैविकं चानुष्ठानमनुष्ठातुमनर्ह इत्यर्थः॥ १५॥

आचमनकाले शिरःप्रावरणादीनि निषेधति—

शिरः प्रावृत्य कण्ठं वा मुक्तकच्छ-शिखोऽपि वा।
विना यज्ञोपवीतेन आचान्तोऽप्यशुचिर्भवेत्॥ १६॥

इति। वस्त्रेण शिरः कण्ठं वा प्रावृत्य नाचामेत्। तथा मुक्तकच्छो वा मुक्तशिखो वा यज्ञोपवीतरहितो वा नाचामेत्॥१६॥

आचमने नियामान्तरमाह—

जले स्थलस्थो नाचामेत् जलस्थश्च बहिःस्थले।
उभे स्पृष्ट्वा समाचान्त उभयत्र शुचिर्भवेत्॥ १७॥

इति। यो हि पद्भ्यां जलमस्पृष्ट्वा शुद्धस्थल एवोपविश्य ईषत्प्रह्वो जल एव बिन्दून् पातयन्नाचमति स जल-स्थलयोरुभयोर्न शुद्ध्यति। यश्च तद्वैपरीत्येन जले पादद्वयमवस्थाप्य स्थले बिन्दून् पातयन्नाचामति, सोऽपि नोभयत्र शुद्ध्यति। अत्रस्तथा नाचान्तव्यम्। किन्त्वेकेन पादेन स्थलमप-

१. H does not insert इत्यर्थः २. H. reads मुक्तकक्ष शिखोऽपि for मुक्तकच्छ-शिखोऽपि. ३ J. reads यश्चायज्ञोपवीती स for विना यज्ञोपवीतेन ४. K and L. read समाचामेत् for समाचान्त. ५ B and D read उभयत्राशुचिर् for उभयत्र शुचिर्. ६. G and I. do not insert ईषत्-. ७. G omits the following portion —

यश्च तद्वैपरीत्येन जले पादद्वयमवस्थाप्य स्थले बिन्दून्
पातयन्नाचामति सोऽपि नोभयत्र शुद्ध्यति।,

रेणैं जलं स्पृष्ट्वा समाचामेत् । तथाचोभयत्र शुद्ध्यति । एतच्च स्नात्वा य आर्द्रवस्त्रस्तद्विषयम् ॥ १७ ॥

द्विराचमननिमित्तान्याह—

स्नात्वा पीत्वा क्षुते सुप्ते भुक्त्वा रथ्योपसर्पणे ।
आचान्तः पुनराचामेद्वासो विपरिधाय च ॥ १८ ॥

इति ॥ १८ ॥

*आचमनप्रतिनिधित्वेन श्रोत्रस्पर्शे निमित्तान्याह—

क्षुते निष्ठीवने चैव दन्तोच्छिष्टे तथाऽनृते ।
पतितानां च सम्भाषे दक्षिणं श्रवणं स्पृशेत् ॥ १९ ॥

इति ॥ १९ ॥

श्रोत्रस्पर्शस्य शुद्धिहेतुत्वमर्थवादपुरःसरमुपपादयति—

प्रभासादीनि तीर्थानि गंगाद्याः सरितस्तथा ।
विप्रस्य दक्षिणे कर्णे सन्तीति मनुरब्रवीत् ॥ २० ॥
अग्निरापश्च वेदाश्च सोम-सूर्या-ऽनिलास्तथा ।
सर्व एव तु विप्रस्य श्रोत्रे तिष्ठन्ति दक्षिणे ॥ २१ ॥

इति ॥ २०–२१ ॥

---

* आचमनानुकूल्यमाह—इत्यवतारयति धरणीधरः ।

---

while J. omits—

स जलस्थलयोरुभयोर्न शुद्ध्यति । यश्च तद्विपरीत्येन जले पादद्वयमवस्थाप्य स्थले बिन्दून् पातयन्नाचामति, सोऽपि नोभयत्र शुद्ध्यति ।

१. J. and M. substitute भुक्ते for भुक्त्वा and I. रथ्याप्रसर्पणे for रथ्योपसर्पणे २. K. reads जलस्थश्च बहिःस्थले for वासो विपरिधाय च. ३ M. reads निष्ठीवते for निष्ठीवने. ४. Except A. all others omit अर्थवादपुरःसरम् ५ We follow here A K and L, while all others omit the verse. ६ M reads this verse as follows—

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च सोम सूर्योऽनिलस्तथा ।
ते सर्वे ह्यपि तिष्ठन्ति कर्णे विप्रस्य दक्षिणे ॥.

अरुणोदयात् पूर्वं स्नानं निषेधति—

भास्करस्य करैः[1] पूत दिवा स्नानं प्रशस्यते।
अप्रशस्तं निशि स्नानं राहोरन्यत्र दर्शनात्॥ २२॥

इति। ग्रहणस्नाने[2] रात्रिस्नानस्य प्रतिप्रसवं विवक्षित्वा* राहोरन्यत्र दर्शनादित्युक्तम्॥ २२॥

स्नानदृष्टान्तेन दानादीनामपि प्रतिप्रसवमाह—

स्नानं[†] दानं जपो होमः कर्त्तव्यो राहुदर्शने।
अन्यदा त्वशुची रात्रिस्तस्मात् तां परिवर्जयेत्[‡]॥२३॥

इति। यद्यपि रात्रौ दानादिप्रतिषेधो न मूलवचने प्रस्तुतः

एवमेव पुत्रजन्मनिमित्तकं पित्रादिमरणनिमित्तकं च स्नानं रात्रावपि भवत्येव। पराशरेणैव तदभ्यनुज्ञातमग्रे।

† स्नानं ग्रहणनिमित्तकम्। तच्च स्पर्श-मोक्षकालयोः कर्तव्यम्। दानं जन्मराश्यादिदुष्टस्थानस्थितग्रहणनिमित्तकपीडादिपरिहारार्थम्। तच्च मुक्त्यनन्तरमेव भवति। पुरश्चरणादिसङ्कल्पपूर्वको मन्त्रजपः। स च स्पर्शादिमोक्षान्त एव। होमः ग्रहणपीडापरिहारार्थकः तस्यामेव रात्रौ कर्तव्यः। पुरश्चरणाङ्गस्तु द्वितीयदिन एव।

‡ नायं श्लोको धरणीधरेण गृहीतो नापि व्याख्यातः।

---

१. M. reads दिवाकरकरैः for भास्करस्य करैः. २ C. E. F. and H. omit the following —

ग्रहणस्नाने रात्रिस्नानस्य प्रतिप्रसवं विवक्षित्वा राहोरन्यत्रदर्शनादित्युक्तम्॥ २२॥ स्नानदृष्टान्तेन दानादीनामपि प्रतिप्रसवमाह—
स्नानं दान जपो होम कर्तव्यो राहुदर्शने।
अन्यदा त्वशुची रात्रिस्तस्मात्तां परिवर्जयेत्॥ २३॥ इति।;

while B. D. and G. substitute सोमग्रहणे for ग्रहणस्नाने. ३. C E. F. H K. L. and M. do not insert this verse, but the author has commentated this.

तत्रापि शास्त्रान्तरसिद्धं प्रतिषेधं हृदि निधायाऽयं प्रतिप्रसवे इति द्रष्टव्यम्। अन्यदा राहुदर्शनरहिते काले रात्रिः स्नानादिष्वशुचिः तस्मात् स्नानादिकं चिकीर्षुस्तां रात्रिं परिवर्जयेत्॥२३॥

सोमग्रहणकालस्य दानाद्यर्हत्वमुपपादयति—

मेरुतो वसवो रुद्रा आदित्याश्चैवं देवताः।
सर्वे सोमे प्रलीयन्ते तस्माद्दानन्तु तद्ग्रहे॥२४॥

इति॥ २४॥

राहुदर्शन इव खलयज्ञादावपि रात्रिदानमभ्यनुजानाति—

खलयज्ञे विवाहे च संक्रान्तौ ग्रहणे तथा।
शर्वर्यां दानमस्त्येव नान्यत्रैवं विधीयते॥ २५॥

इति॥ २५॥

पुनरपि राहुदर्शनं दृष्टान्तत्वेनोदाहृत्य पुत्रजन्मादौ रात्रिदानमभ्यनुजानाति—

पुत्रजन्मनि यज्ञे च तथा चात्ययकर्मणि।
राहोश्च दर्शने दानं प्रशस्तं नान्यदा निशि॥२६॥

---

१. E. G H. and J substitute प्रतिषेध. for प्रतिप्रसव. २. B. and D. read अन्यथा and G अन्यत्र for अन्यदा. ३. I. reads मारुतो, but it seems to be incorrect. ४ B. and D substitute अपि C. E. F J K. and L. अथ for एव. ५ We follow here A. and M., while all others substitute सग्रहे for तद्ग्रहे ६ B. D. and G. read अनुजानाति for अभ्यनुजानाति and for the same C and F. read इत्यनुजानाति. ७ M. reads ग्रहणेषु च for ग्रहणे तथा ८. Except A and I. all others substitute तु for एवं; while M. reads दानमेतेषु नान्यत्रेति विनिश्चय for दानमस्त्येव नान्यत्रैव विधीयते. ९. I reads दृष्टान्तेन for दृष्टान्तत्वेन.

इति। अत्ययकर्म मरणम्। तस्मिन् प्रस्तुते सति गोदान्न-तिलपात्रादिदानं* निश्यपि कर्त्तव्यम्॥ २६॥

'नान्यदा निशि' इत्ययं निषेधो दान इव स्नानेऽप्यस्तीत्य-भ्युपेत्य पूर्व-पश्चिमयामयोः स्नानस्य प्रतिप्रसवमाह—

महानिशा तु विज्ञेया मध्यस्थं प्रहरद्वयम्।
प्रदोष-पश्चिमौ यामौ दिनवत् स्नानमाचरेत्॥ २७॥

इति। निशि निषेधो महानिशाविषयः। महानिशाशब्दश्च द्वितीय-तृतीययामावभिधत्ते। तथा च सति प्रथम-चतुर्थयामौ दिनवत् स्नानादियोग्यौ। तस्मात्तत्र स्नानादिकमाचरेत्। एत-च्चापद्विषयम्। अन्यथा 'भास्करस्य करैः' (प. स्मृ. १२. २२) इत्यनेन विरुद्ध्येत्। काम्य-नैमित्तिके स्नाने तु महानिशाया-मप्यनिषिद्धे। तदाह देवलः—

'महानिशा तु विज्ञेया मध्यस्थं प्रहरद्वयम्।
तस्यां स्नानं न कुर्वीत काम्य-नैमित्तिकादृते'†॥

इति॥ २७॥

---

* तच्च मरणनिमित्तमुत्क्रान्तिधेन्वादिदानम्।

† देवलेनैव—

'महानिशा द्वे घटिके रात्रेर्मध्यमयामयोः'।

इत्युक्त्वात् रात्रिद्वितीयप्रहरान्त्यघटिका तृतीयप्रहराद्यघटिका चेति घटिकाद्वयं महानिशासंज्ञकं भवति। तान्त्रिकमते प्रथमप्रहरानन्तरं घ-टिकाद्वयं महानिशा ततश्चातिनिशेत्यादयलमप्रसक्तेन।

---

१. B. D. C and F. read इत्यपि for निश्यपि. २. B C E. F. and I. read मध्यस्थ- for मध्यस्थ. ३. I reads महानिशापि न निषिद्ध्यते; while B.D. G. and J. read महानिशाप्यनिषिद्धा. ४. I. reads तत्र for तस्या.

रात्रौ स्नानस्य निमित्तं राहुदर्शनं पूर्वमुक्तम्[1] । इदानीं निमित्तान्तरमाह[2]—

चैत्यवृक्षश्चितिर्यूपश्चण्डालः सोमविक्रयी[3] ।
एतांस्तु ब्राह्मणः स्पृष्ट्वा सवासा जलमाविशेत्[4] ॥२८॥

इति । चितेर्योग्यं श्मशानस्थानं चैत्यम्[5] । तत्र समारोपितो वृक्षः चैत्यवृक्षः । चित्यादयः प्रसिद्धाः । तेषां स्पर्शनं स्नाननिमित्तम् । तद् यदि कथञ्चित् रात्रौ सम्पद्यते तदा रात्रावपि स्नातव्यमित्यभिप्रायः* ॥ २८ ॥

स्नानस्य निमित्तान्तरमाह—

अस्थिसंचयनात् पूर्वं रुदित्वा स्नानमाचरेत् ।
अन्तर्दशाहे विप्रस्य ह्यूर्ध्वमाचमनं भवेत्[6] ॥ २९ ॥

इति । 'प्रथमेऽह्नि' (व्या. स्मृ. ९९)—इत्यादिशास्त्रैर्विहितानां

* जलमाविशेत् । इत्यनेन उद्धृतजलनिषेधोऽवगम्यते इति धरणीधरः । तथा च उष्णोदकनिषेधोऽप्यनेनैवावगम्यत इति सुष्ठूक्तं भवति ।

१. B C D and F. add तत् before पूर्वम्. २. I reads निमित्तान्तराणि and B and D नैमित्तान्तरम् for निमित्तान्तरम् ३ M reads चितिस्थश्च for चितिर्यूपश्च. ४. Except A. G. E. H and I. all others omit चैत्यवृक्षश्च, while B. D. E. H. and J. read चैत्यादय for चित्यादय. ५. B. and D. omit the following :—

स्नातव्यमित्यभिप्राय ॥ २८ ॥
स्नानस्य निमित्तान्तरमाह—
अस्थिसचयनात् पूर्वं रुदित्वा स्नानमाचरेत् ।
अन्तर्दशाहे विप्रस्य ह्यूर्ध्वमाचमन भवेत् ॥ २९ ॥
इति । 'प्रथमेह्नि' (व्या. स्मृ. ००)—इत्यादिशास्त्रैर्विहितानां दिनानां मध्ये यदाऽस्थिसचयन क्रियते तत पूर्वस्मिन् काले रोदनं स्नाननिमित्तम्। अस्थिसञ्चयनादूर्ध्वं रोदनं स्वाचमनस्यैव निमित्तम्। नतु स्नानस्य ॥२९॥
नतु—सोमग्रहणे रात्रावपि.

६. M. reads पूर्वम् for ह्यूर्ध्वम्; while K. and L. स्मृतम् for भवेत्.

दिनानां मध्ये यदा[1] ऽस्थिसञ्चयनं क्रियते ततः पूर्वस्मिन्काले रोदनं स्नाननिमित्तम्। अस्थिसंचयनादूर्ध्वं रोदनं त्वाचमनस्यैव निमित्तम्।[2]नतु स्नानस्य ॥ २१ ॥

ननु—सोमग्रहणे रात्रावपि स्नातव्यमित्युक्तं तदयुक्तम्। उदकस्य शुद्ध्यभावात्। तदाह पैठीनसिः—

'अपेयं तु[3]तदा तोयं रात्रौ मध्यमयामयोः।
स्नानं चैव न कर्त्तव्यं तथैवाचमनक्रिया' ॥

इति। तस्माद्रात्रौ स्नानं कथमभ्युपगम्यते?—इत्याशङ्क्य सोमग्रहादिव्यतिरिक्तविषयेयमशुद्धिरित्याह—

सर्वं गङ्गासमं तोयं[4]* राहुग्रस्ते दिवाकरे।
सोमग्रहे[5] तथैवोक्तं स्नान-दानादिकर्मसु ॥ ३० ॥

इति। सोमग्रहस्योपलक्षणत्वात् संक्रान्त्यादिष्वपि नास्त्य-

---

* 'सर्वं गङ्गासमं तोयम्'—इत्यनेन पर्वनिमित्तकं पावित्र्यं गङ्गासमत्वेन रात्रिस्नानार्हत्वं चोक्तम्। तत्र गङ्गायां कालनियमो नास्ति। यथोक्तं महाभारते अङ्गारपर्णगन्धर्वम्प्रत्यर्जुनेन—

'समुद्रे हिमवत्पार्श्वे नद्यामस्यां च दुर्मते—
रात्रावहनि सन्ध्याया कस्य गुप्तः परिग्रहः ॥
भुक्तो वाऽप्यथ वाऽभुक्तो रात्रावहनि खेचर।
न कालनियमो ह्यस्ति गङ्गा प्राप्य सरिद्वराम्' ॥
(म. भा. १. १७०. १६–१७.)

इति। ग्रहणे गङ्गासमत्वात् सर्वेष्वपि जलाशयेषु रात्रौ स्नानं न दोषावहमित्यर्थः।

---

१ G. reads यथा for यदा २ G. omits तु. ३ I. reads स्नातव्यमित्युक्तं सदुक्तम्। ४ I. reads तथा for तदा. ५. K and L. read सोममस्ते for सोमग्रहे.

शुद्धिदोषः ॥ ३० ॥

सोमग्रहादीनां यथा उदकप्राशस्त्यहेतुत्वं तथा कुशानामप्याह—

कुशैः[1] पूतं तु यत् स्नानं कुशेनोपस्पृशेद् द्विजः[2] ।
कुशेन[3] चोद्धृतं तोयं सोमपानसमं भवेत्[4] ॥ ३१ ॥

इति । कुशैर्मार्जनं कृत्वा मन्त्रस्नानं क्रियते[5] तत् कुशपूतं स्नानम् । कुशाननामिकायां धृत्वा यदाचमनं तत् कुशोदकोपस्पर्शनम् । सन्ध्यावन्दनादौ मार्जनार्थं[6] कुशाग्रैरुद्धृतं बिन्दुजातं कुशोद्धततोयम् । तत्तोयं सोमपानवत् प्रशस्तम् ॥३१॥

अथ कृत्स्नवेदाध्ययनं कर्तुमशक्तस्यैकदेशाध्ययनमभ्यनुज्ञातुमध्ययनाऽभावं निन्दति—

अग्निकार्यात्[7] परिभ्रष्टाः सन्ध्योपासनवर्जिताः ।
वेदं चैवानधीयानास्सर्वे ते वृषलाः स्मृताः ॥ ३२ ॥

इति । उभयोः सन्ध्ययोर्ब्रह्मचारिभिः समिदाधानमग्निकार्यम्[8] । तेन गृहस्थानामौपासनमप्युपलक्ष्यते । अग्निकार्यादिरहितानां वृषलत्वं शूद्रादिसमानत्वम् ॥ ३२ ॥

---

१. B. D. E. H. I and J read कुशस्य for कुशानाम्. २. K and L. read कुशैः पूतं भवेत्, B. D. C E F. H and I कुशपूत तु यत्, and G. कुशपूर्वं तु यत् All for कुशै पूत तु यत् ३. Except A. K and L. all others read कुशेनोद्धततोय यत् for कुशेन चोद्धृतं तोय ४. M. substitutes स्मृतम् for भवेत्; while G. omits -समं and reads भवेदिति. ५. I. omits मन्त्र- and adds यत् after क्रियते ६. Except A. and L all read कुशमार्जनार्थं for मार्जनार्थं. ७. C. and F. read अग्निहोत्रम् for अग्निकार्यम्. ८

एकदेशाध्ययनमभ्यनुजानाति—

तस्माद्वृषलभीतेन ब्राह्मणेन विशेषतः।
अध्येतव्योऽप्येकदेशो यदि सर्वं न शक्यते ॥ ३३ ॥

इति। न चाध्ययनन्यायेनाग्निकार्य-सन्ध्योपासनयोरप्येकदेशानुष्ठानं शङ्कनीयम्। प्रयासरहितत्वेन तयोरशक्त्यसम्भवात्। क्वचित्तद्दर्जनस्य नास्तिक्या-ऽऽलस्यादिमूलकत्वात्। वृषलभीतेन वृषलत्वाद्भीतेनेत्यर्थः॥ ३३ ॥

अथ शूद्रान्नं प्रतिषेधति—

शूद्रान्नरसपुष्टस्याऽप्यधीयानस्य नित्यशः।
जपतो जुह्वतो वाऽपि गतिरूर्ध्वा न विद्यते ॥ ३४ ॥

इति। अध्ययन-जप-होमास्तावदशेषपापक्षयहेतुतया पवित्रतामापादयन्तीति धर्मशास्त्रेषु डिण्डिमः। तथाच मनुः—

'वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या महायज्ञक्रिया क्षमा।
नाशयन्त्याशु पापानि महापातकजान्यपि'* ॥
(म. स्मृ. ११. २४५)

* वेदाभ्यासादीनि ब्राह्मणस्य नित्यानि। न तेषां पापप्रणोदनार्थत्वं युक्तम्। तथापि प्रकारान्तरेणात्रोक्तम्। येषां पापाना शास्त्रकृद्भि. प्रायश्चित्तं नोक्तं तेषा, अप्रत्ययकृतानां, प्रतिभूताना च वेदाभ्यासादिना निवृत्तिर्भवतीति विज्ञायते। 'महापातकजान्यपि' इत्यनेन महापातकजनितावान्तरपापानि नश्यन्ति। न महापातकानीति निष्कृष्टोऽर्थः।

१ I. reads कियदंशा- for एकदेशा- २. B. and D. read न लभ्यते for न शक्यते. ३. G. reads प्रायश्चित्तरहितत्वेन and J प्रयोगरहितत्वेन ४. Except A. E. H. and I. all read अशक्य- for अशक्त्य- ५. M. reads उक्ता for ऊर्ध्वा, while A. substitutes हि for अपि. ६. L. reads डिण्डिमः for नियमः. ७. E. does not insert तथा च मनुः

-इति । बृहस्पतिरपि—

'यथा जातबलोवह्निर्दहत्यार्द्रानपि द्रुमान् ।
तथा दहति वेदज्ञः कर्मजं दोषमात्मनः'* ॥

इति । वसिष्ठोऽपि—

'यथाग्निर्वायुना ऽध्मातो हविषा चैव दीप्यते ।
एवं जप्यपरो नित्यं ब्राह्मणः सम्प्रदीप्यते' ॥
(व. स्मृ. २३. १६)

इति । चतुर्विंशतिमतेऽपि—

'वैश्वानरीं व्रातपतीं पवित्रेष्टिं तथैव च ।
ऋतावृतौ प्रयुञ्जानः पुनाति दशपूरुषम्'† ॥

इति । यस्तु नैरन्तर्येण शूद्रान्नं भुञ्जानः तद्रसेन पुष्टो भवति तं पुरुषं यथोक्ता अध्ययनादयोऽपि न पावयितुं क्षमाः तस्मात् शूद्रान्नं यत्नेन वर्जयेदित्याशयः ॥ ३४ ॥

शूद्रान्नं दृष्टान्तीकृत्य तद्वच्छूद्रसम्पर्कादीन् प्रतिषेधति—

शूद्रान्नं शूद्रसम्पर्कः शूद्रेण तु सहासनम् ।
शूद्राज्ज्ञानागमश्चैव ज्वलन्तमपि पातयेत् ॥ ३५ ॥

इति । शूद्रान्नं व्याख्यातम् । एकस्मिन् गृहे शूद्रेण सह-

अत्रापि 'कर्मजं दोषम्'—इत्यनेन अनिर्दिष्टप्रायश्चित्तस्यैव दोषस्य ग्रहणं कार्यम् ।

† वैश्वानर्यादय इष्टयः आहिताग्नेः । वेदज्ञानं जप्यं च अनाहिताग्नेः इति यथाधिकारं सम्भवत्येव ।

---

१ B. and D. read पीतो, C. E. F. H I. and J पूतो and G धूतो for ध्मातो. २ We follow here A. and the text, while all others substitute तथा for एव and मन्त्रयुक्त समाहित for ब्राह्मण सम्प्रदीप्यते. ३. I reads पूतयितुं, C, F and H. प्रापयितु for पावयितु, while J. ऊर्ध्वं पारयितु for the same. ४. Except A. B. and D all others substitute अपि for एव. ५. G. omits शूद्रेण, while except J. all others do not insert शूद्रान्नं व्याख्यातम्.

वासः शूद्रसम्पर्कः। कृष्यादिकं कारयतां कृषीवलैः शूद्रैः सह कदाचिदेकास्मिन् शकटादावुपवेशनं सहासनम्। पुराणश्रवणादिजातधर्माधर्मविवेकात् प्राज्ञात् वाग्मिनः शूद्राद्धर्माधर्मप्राप्तिर्ज्ञानागमः। एते शूद्रान्नादयः ज्वलन्तं ब्रह्मवर्चसेन विख्यातमपि पुरुषं नरके पातयन्ति। तस्मात्ते वर्जनीयाः ॥ ३५ ॥

वर्ज्यान्तरमाह—

यः शूद्र्या पाचयेन्नित्यं शूद्री च गृहमेधिनी।
वर्जितः पितृ-देवेभ्यो रौरवं याति स द्विजः ॥ ३६ ॥

इति। यो विप्रः केनचिन्निमित्तेन परस्थलादौ निवसन् स्वकीयमेवान्नं शूद्रस्त्रिया पाचयेत्* यस्य च ग्रामे निवसतोऽपि ऊढाऽनूढा वा शूद्रा गृहिणी भवति द्विविधोऽपि स विप्रो हव्य-कव्येऽनुष्ठातुमयोग्यः सन्नरकमाप्नोति ॥ ३६ ॥

शूद्रान्नवत् सूतकान्नं निन्दति—

मृत-सूतकपुष्टाङ्गो द्विजः शूद्रान्नभोजनः।
अहं तन्न विजानामि कां कां योनिं गमिष्यति ॥ ३७ ॥

* पूर्वं एकादशेऽध्याये 'दास-गोपाल-नापित'—(प. स्मृ. ११. २१) —इत्यादिना दासादयः भोज्यान्नत्वेन परिगणिताः। तत्कथमत्र शूद्र-

१ I reads पुराणादि- for पुराण- २ I. omits वाग्मिन.; while except A G I. and J others omit. प्राज्ञात् ३. B D. and H. substitute पित्र-दैवत्ये for पित्र-देवेभ्यः; while M does not insert this whole Sloka. ४ B and D omit यो ५ J substitutes पल्यादौ for परस्थलादौ and except A and I. others omit परस्थलादौ ६. I. reads अनुष्ठानायोग्य for अनुष्ठातुमयोग्यः and B, C D, F. G and J. read स नरकम् for सन्नरकम्. ७ We follow here A. and M, while all others read मृत सूतकपुष्टाङ्गं द्विजं ८ B C. D E. F G. and H. read शूद्रान्नभोजनम्, I. K and L. शूद्रान्नभोजिनम् and M. शूद्रान्नभोजने all for शूद्रान्नभोजनः ९ C. F G J. K. and L read अथ तन्न, M. अहं तान्न for अहं तन्न, while B. and D. अहं चापि न for the same.

गृध्रो द्वादश जन्मानि दश जन्मानि सूकरः ।
श्वयोनौ सप्तजन्मा स्यादित्येवं मनुरब्रवीत् ॥ ३८ ॥

इति । मृताशौचे जाताशौचे वा अशौचिनोऽन्नमश्नन्यो यो विप्रो दशस्वपि दिनेषु भुक्त्वा शरीरं पुष्णाति सोऽयं मृत-सूतक-पुष्टांगो विप्रः बहुषु कष्टयोनिषु जायते । कां कां योनिं गमिष्यतीत्येतत् न जाने इत्युक्त्वा योनीनामतिकष्टत्वं वर्णितम् । न तु स्वाज्ञानं प्रकटीकृतम् । अन्यथा गृध्रादिजन्मोदाहरणं व्याहन्येत । न च—गृध्रादिवाक्ये मनुरब्रवीदित्यभिधानात् तत्पूर्वकं स्वाज्ञानमुपवर्णितमिति शङ्कनीयम् । तद्वर्णने प्रयोजनाभावात् । मनुशब्दोदाहरणं प्रामाण्यदार्ढ्यार्थम् । तथा च सति शूद्रान्न-सूतकान्नयोः कष्टत्वस्यात्यन्तं प्रमितत्वात् । तदुभयं सर्वथा वर्जनीयमित्युक्तं भवति ॥ ३७-३८ ॥

शूद्रार्थे होमानुष्ठानं प्रतिषेधति—

दक्षिणार्थं* तु यो विप्रः शूद्रस्य जुहुयाद्धविः ।
ब्राह्मणस्तु भवेत् शूद्रः शूद्रस्तु ब्राह्मणो भवेत् ॥३९॥

स्त्रीपाचितान्नस्य निषेधः?—इति चेत् । नायं दोषः । दासाद्यतिरिक्तशूद्रजातीयस्त्रिया एवायं निषेध इति समाधत्स्व ।

* अत्र 'दक्षिणार्थम्'—इत्युक्तेर्दक्षिणाग्रहणमन्तरा होमो न दोषावह—इति न शङ्कनीयम् । शूद्रस्याग्निसाध्ये कर्मण्यधिकाराभावात् । तत्करणे होमकर्तुर्दोषोऽस्त्येवेति सुधियो विदाङ्कुर्वन्तु ।

---

१ G. and M read सप्तजन्म स्यात्, I reads सप्त जन्मानि for सप्तजन्मा स्यात्. २. We follow here only A , while J. reads शूद्रान्नरसपुष्टाङ्ग and all others शूद्रान्नपुष्टांग for मृत-सूतकपुष्टाङ्ग ३ Except A all others read -वाक्य for -वाक्ये ४. G and H read अभिधानपूर्वक for अभिधानात्तत्पूर्वकं. ५. C. and F. वर्णन- and I. वर्णनेन both for वर्णने ६ I. reads प्रतिपादितत्वात् for प्रमितत्वात्.

इति। यो विप्रः शूद्रादक्षिणामादाय तदीयं हविः शान्ति-पुष्ट्यादिसिद्धये वैदिकैर्मन्त्रैर्जुहोति तस्य ब्राह्मणस्यैव तत्र प्रत्यवायः। शूद्रस्तु होमफलं लभेदिति ॥ ३९ ॥

अथ भोजनकाले मौनं विदधाति—

मौनव्रतं समाश्रित्य आसीनो न वदेद् द्विजः।
भुञ्जानो हि वदेद् यस्तु तदन्नं परिवर्जयेत् ॥ ४० ॥

इति। यस्तु मौनेन भोक्तव्यमिति व्रतं* तपोरूपेण स्वीकृत्य वर्त्तते स भोक्तुमासीन उत्थानपर्यन्तं किमपि वचनं न वदेत्। यदि प्रमादाद्भोजनमध्ये किञ्चिद्वाक्यं वदेत् तदानीमवशिष्टमन्नं परित्यजेत् नै तु भुञ्जीत ॥ ४० ॥

भोजनपात्रेण जलपानं निषेधति—

अर्धे भुक्ते तु यो विप्रः तस्मिन् पात्रे जलं पिबेत्।
हंतं दैवं च पित्र्यं च आत्मानं चोपघातयेत् ॥ ४१ ॥

इति। कांस्यादिपात्रे प्रक्षिप्तमन्नं भुक्त्वा भोजनसमाप्तेः प्रागेव तत्पात्रमुद्धृत्य जलं यः पिबेत् तेनानुष्ठितं हव्यं कव्यं च देवान् पितॄन् न तर्पयेत्। तेन दोषेण स्वात्मानं नरके पातयित्वोपघातयेत् ॥ ४१ ॥

* प्राणाहुतिग्रहणपर्यन्त मौनं नित्यम्। तदन्तरं भोजनसमाप्तिपर्यन्तं यन्मौनं तदैच्छिकं व्रताङ्गं वा भवति।

१. J. reads वर्जयेद् द्विज for परिवर्जयेत्. २ E. and I. read तदा for तदानी. ३. E. and I. do not insert न तु भुञ्जीत ४. G. reads अर्धं भुक्त्वा तु, B. and D. अर्धभुक्तौ तु, C and F. अर्धभुक्त्वे तु and I. अर्धभुक्ते तु all for अर्धे भुक्ते तु. ५. L. reads हतदैवं and चैव घातयेत् for हतं दैव and चोपघातयेत्. K. also substitutes चैव घातयेत् for चोपघातयेत् ६. I. reads अवघातयेत् for उपघातयेत्.

पङ्क्त्युच्छिष्टकारित्वं प्रतिषेधति—

भुञ्जानेषु तु विप्रेषु योऽग्रे पात्रं विमुञ्चति ।
स मूढः स चे पापिष्ठो ब्रह्मघ्नः से खलूच्यते ॥ ४२ ॥

इति । एकपङ्क्त्युपविष्टेषु भुञ्जानेषु सत्सु तन्मध्ये कश्चिदितरभोजनसमाप्तेः पूर्वमेव स्वपात्रं परित्यज्य भोजनान्ते चुलकं पीत्वोत्तिष्ठति तस्य निन्दाऽतिमहती । तदर्थमेव मूढादिशब्दाः प्रयुक्ताः ॥ ४२ ॥

श्राद्धकाले भोजनपात्रचलनात् पूर्वं स्वस्तिवाचनं निषेधति—

भोजनेषु च तिष्ठत्सु स्वस्ति कुर्वन्ति ये द्विजाः ।
न देवास्तृप्तिमायान्ति निराशाः पितरस्तथा ॥ ४३ ॥

इति ॥ ४३ ॥

अस्नातभोजनादिकं निषेधति—

अस्नात्वा नैव भुञ्जीत अजप्त्वाऽग्निमहूय च ।
पर्णपृष्ठे न भुञ्जीत रात्रौ दीपंविना तथा ॥ ४४ ॥

इति । यद्यपि स्नान-जप-होमानां भोजनकालात् प्राचीन-

---

* 'चुलकं' उत्तरापोशनम् । यद्यप्यत्र मूढादिशब्दप्रयोगेण महती निन्दावगम्यते तथापि न तस्य कश्चिदपि दोषोऽभिहितः । अत एव उत्थानं शिष्टसम्प्रदायविरुद्धमित्येवेति प्रतिभाति ।

---

१ M. does not insert this Śloka. २ K. and L substitute तु for च. ३ I. substitutes च for स. ४ I reads उदकं पीत्वा तिष्ठति for चुलकं पीत्वोऽत्तिष्ठति. ५ B. and D read भोजनेषु. ६ B and D. read स्वस्तिम् for तृप्तिम्. ७ H. and M. do not insert this Sloka, while K. and L. read स्नात्वा नैव च for अस्नात्वा नैव. ८. G reads अहुत्वा for अजप्त्वा and all others except A. and J. substitutes ऽग्निमपूज्य ; while I. ऽऽज्यमहूय both for ऽग्निमहूय.

काले विहितत्वादस्नातभोजनादिकं न प्रसक्तं तथापि कदाचित् केनचिन्निमित्तेन स्वस्वकालेष्वननुष्ठितेषु यदि भोजनकालः प्राप्तः स्यात् तदा स्नानादिकमकृत्वा भोजनं न कुर्वीत। तथा पत्रावल्यां भुञ्जानः पत्राणामन्तर्भागे भुञ्जीत। न तु पृष्ठभागे। तथा रात्रावन्धकारे न भुञ्जीत ॥ ४४ ॥

अथा ऽपहारादिना धनार्जनं प्रतिषेधति—

गृहस्थस्तु दयायुक्तो धर्ममेवानुचिन्तयेत्।
पोष्यवर्गार्थसिद्ध्यर्थं न्यायवर्त्ती सुबुद्धिमान् ॥ ४५ ॥
न्यायोपार्जितवित्तेन कर्त्तव्यं ह्यात्मरक्षणम्।
अन्यायेन तु यो जीवेत् सर्वकर्मबहिष्कृतः ॥ ४६ ॥

इति। गृहस्थः पुत्र-मित्र-कलत्रादयः सर्वथा रक्षणीया इत्यनया दयया युक्तोऽपि पोष्यवर्गपोषणरूपस्यार्थस्य सिद्ध्ये धर्ममेव शास्त्रीयमेव याजनादिरूपं द्रव्यार्जनोपायं चिन्तयेत्। एवं च सति न्यायवर्त्ती सन् परलोकविषयप्रधानत्वेन बुद्धिमान् भवति। तस्मात् न्यायोपार्जितेनैव याजनादिसाध्येन वित्तेनात्मनः कुटुंबस्य च रक्षणं कर्त्तव्यम्। यस्त्व-

---

१. M. reads यदा for दया-. २ E H. M read पोष्यधर्मार्थसिद्धयर्थं for पोष्यवर्गार्थसिद्धयर्थं ३ I. and J. read तु बुद्धिवान्, G. स बुद्धिवान् for सुबुद्धिमान् ४ K. and L read स्वात्मरक्षण, G. आत्मरक्षणम् and M ज्ञानरक्षणम् for ह्यात्मरक्षणम्. ५ B. and D read गृहस्थस्य, G. and H. गृहस्थै both for गृहस्थ ६. C E F. and H read शुद्धिमान् for बुद्धिमान् ७. C. and F. read आत्मार्थी कुटुबस्य, I. आत्मरक्षणं for आत्मनः कुटुंबस्य च रक्षणम् and E. G. H and J आत्मार्थं कुटुबस्य for the same. B. and D. follow our reading, but omit च.

न्यायेन चौर्यापलापादिना लब्धेन वित्तेन जीवेत् स दैवे पित्र्ये च कर्मण्यनर्हो भवति । यत्तु मनुवचनम्—

'वृद्धौ च माता-पितरौ सेती,[1] भार्या सुतः शिशुः ।
अप्यकार्यशतं कृत्वा भर्त्तव्या मनुरब्रवीत्'* ॥
(म. स्मृ. ११. ११)

इति तदापद्विषयम् ॥ ४५–४६ ॥

अथ पुण्यवस्तुदर्शनं विधत्ते—

अग्निचित् कपिला सत्री राजा भिक्षुर्महोदधिः ।
दृष्टमात्राः पुनन्त्येते तस्मात् पश्येत्[2]तु नित्यशः ॥ ४७ ॥

इति । इष्टकाचयनसंस्कृतेनाग्निना युक्तोऽग्निचित् । कपिला कपिलवर्णा धेनुः । सत्री द्वादशाहमारभ्य सहस्रसंवत्सरपर्यन्तेषु सत्रेषु यस्य कस्यचित् सत्रस्यानुष्ठाता । शास्त्रीयेण मार्गेण प्रजानां पालको राजा । चतुर्थाश्रमस्य यथावत्पालको भिक्षुः । महोदधिर्लवणसमुद्रादिः । एते दृष्टाःसन्तो द्रष्टारं पुनन्ति । कुश-हिरण्यादयो द्रष्टव्यविशेषाः पुनन्तोऽपि धारणादिकमपेक्षन्ते । न तु दर्शनमात्रेण पुनन्ति । अतस्तद्वैलक्षण्याय दृष्टमात्राः इत्युक्तम् ॥ ४७ ॥

रक्षणमात्रेण शुद्धिप्रदान् पदार्थानाह—

---

* उदाहृतोऽयं श्लोकः पूर्वमाचारकाण्डे (प. १९८ पं. १४) अत्र चाचार्येण मनूक्तत्वेनोदाहृतः तथापि नायं मनुस्मृतिपुस्तकेषु सर्वत्रोपलभ्यते । नापि टीकाकृद्भिर्व्याख्यातः । क्वचित् 'भृत्यानामुपरोधेन' (म. स्मृ. ११. १०)–इत्यस्मादग्रे दृश्यते ।

---

१ R. D. and I substitute साध्वी for सती. २. I. reads पश्येत for पश्येत्तु.

अरणिं कृष्णमार्जारं चन्दनं सुमणिं घृतम्।
तिलान् कृष्णाजिनं छागं गृहे चैतानि रक्षयेत् ॥४८॥

इति।

'योऽश्वत्थः शमीगर्भः'।
(तै. ब्रा. १. २. ८.८)

इत्यादिभिर्मन्त्रैः संस्कृतो वह्निमन्येनोपयुक्तैः काष्ठविशेषोऽरणिः। सुमणिः पद्मरागादिः॥ ४८॥

अथ गोचर्मदानं विधातुं गोचर्मनिरूपणमाह—

गवां शतं सैकवृषं यत्र तिष्ठत्ययन्त्रितम्।
तत् क्षेत्रं दशगुणितं गोचर्म परिकीर्तितम्॥ ४९॥

इति। एकेन वृषेण सहितं गोशतं सैकवृषम्। तच्च गोशतं नियन्त्रणरहितं विश्रामाय यावन्तं भूप्रदेशमाक्रम्यावतिष्ठते तावद्भूप्रदेशो दशगुणितः सन् गोचर्मशब्देनाभिधीयते। मनुस्तु प्रकारान्तरमाह—

'तिर्यग्यवोदराण्यष्टावूर्ध्वा वा व्रीहयस्त्रयः।
प्रमाणमङ्गुलस्योक्तं वितस्तिर्द्वादशाङ्गुलः॥
वितस्तिद्वितयं हस्तमिति स्वायम्भुवोऽब्रवीत्।
दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डं[1] निवर्तनम्॥
पञ्च चाभ्यधिकं कृत्वा एतत् गोचर्म कीर्तितम्॥
(म. स्मृ. १२. ७–८)

इति। वृद्धमनुः—

---

१. Except A., all others read त्रिंशतं तु समन्तत, while G. त्रिंशत तु.

'सप्तहस्तेन दण्डेन त्रिंशद्दण्डं निवर्तनम् ।
तान्येव दश गोचर्म दाता पापैः प्रमुच्यते* ॥
(म. स्मृ. १२. १०)

इति ॥ ४९ ॥

पापक्षयकामिनां[2] गोचर्मदानं विधत्ते–

ब्रह्महत्यादिभिर्मर्त्यो मनो-वाक्काय-कर्मजैः ।
एतद्गोचर्मदानेन† मुच्यते सर्वकिल्बिषैः[3] ॥ ५० ॥

इति । मनो-वाक्काय-कर्माणि व्यापारास्तेभ्यो जातानि मनो-वाक्काय-कर्मजानि । नचैतेषां त्रयाणामल्पाधिकभावेन व्यवस्थितानां साधारणो निवृत्तिहेतुरयुक्त–इति वाच्यम्[4]। अत्यन्तावृतानां मानसानामीषदावृतानां वाचिकानां सकृत्कृतानां कायिकानां च समत्वसम्भवात्[5] ॥ ५० ॥

विज्ञानेश्वरस्त्विदमेव वाक्यं बृहस्पतिनाम्नोदाजहार (आचाराध्याये २१० श्लोकव्याख्यायाम्) । तत्र 'पापैः प्रमुच्यते' इत्यस्य स्थाने 'स्वर्गे महीयते' इति भेदः ।

† यद्यपि गोचर्मप्रमाणं तत्र तत्र मतभेदात् विभिन्नमानं दृश्यते तथाप्यन्यतमग्रहणान्न दोष इति सिद्ध्यति । ब्रह्महत्यादिरित्यादिशब्दात् सुरापान-सुवर्णस्तेय-गुरुतल्पगमनानां ग्रहणम् । नतु संसर्गस्य । तस्य कलौ महापातकत्वस्य निषिद्धत्वात् । आदिशब्देन विवक्षितग्रहणे सर्वशब्दग्रहणं महापातकसमानानामुपसङ्ग्रहार्थम् । मनो-वाक्काय-कर्मजैरित्यस्य मनसा सङ्कल्प्य वाचाऽभिलप्य कर्मणोपपादितैरित्यर्थः । तेन कायकृतत्वं लभ्यते । तथा च कामकृतेषु महापापेष्विदं प्रायश्चित्तं कर्तव्य-

---

१. C. H F read दाता for दत्वा B and D. दानात् for the same. २. B. and D read पापक्षयार्थं रोगिणां चर्मदानं, C. and F. पापक्षयकामिनो गोधर्मदानं, G पापक्षयाय रोगिणो गोचर्मदान. J. पापक्षयरागिणो चर्मदान all for पापक्षयकामिनां गोचर्मदान. ३. K and L. substitute पातकै for किल्बिषै. ४. G and J. read निष्कृतिहेतु for निवृत्तिहेतु. ५ B. and D. do not insert सकृत्

दानस्य फलातिशयहेतुं पात्रविशेषमाह—

कुटुम्बिने दरिद्राय श्रोत्रियाय विशेषतः।
यद्दानं दीयते तस्मै तद्दानं शुभकारकम् ॥ ५१ ॥

इति। विशेषत इति पदं कुटुम्बित्वादिभिस्त्रिभिः पात्रातिशयविशेषणैः प्रत्येकं सम्बन्ध्यते। तथा च सति यस्य महत् कुटुम्बं दारिद्र्यं चाधिकं बहुवेदपाठेन श्रोत्रियत्वमतिशायितं तादृशाय दीयमानं शुभस्य फलातिशयस्य कारकं भवति ॥ ५१ ॥

परकीयभूम्यपहरणे प्रत्यवायाधिक्यमाह—

वापी-कूप-तडागाद्यैर्वाजपेयशतैर्मखैः।
गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्त्ता न शुद्ध्यति ॥ ५२ ॥

इति। वाप्यादीनामेकैकस्य शुद्धिहेतुत्वं शास्त्रान्तरेषु प्रसिद्धम्। तादृशैर्बहुभिरपि न शुद्ध्यतीत्युक्तेः प्रत्यवायाधिक्यं प्रतीयते। न च सर्वात्मना* शुद्धिर्नास्तीत्येवम्परमिदं

मिति। अन्यथा मनोवाग्व्यापारयोः पातित्यानाधायकतया तयोर्ग्रहणमनर्थकं स्यात्—इति सुधियो विचारयन्तु।

* केचन पूर्वोक्तगोचर्मप्रमाणभूमिहरणदोषस्य निवृत्तिर्न भवतीत्याहुः। न तत्र मूलं पश्यामः।

---

१ E G and H. read तदायुर्वृद्धिकारकम् for तद्दान शुभकारकम् २ H. substitutes पात्रातिशय- for पात्रातिशय-, while B. C D E. F G. and I. omit पात्रातिशय-. ३. B. C D E F. G. and H. read दारिद्र्यादिकं for दारिद्र्य चाधिक; while J reads दारिद्र्यमधिकं बहुवेदपाठकत्वात् श्रोत्रियता बह्वी and H. बहुवेदपाठे च श्रोत्रियत्व for बहुवेदपाठेन श्रोत्रियत्वमतिशायितं. E. does not insert अतिशायित ४. I. and J. read -शतैरपि for शतैर्मखै; while M. does not insert this śloka.

वचनम्। तथा सति सुवर्णस्तेयधर्मेषु सम्भावितशुद्धिषु मध्ये तत्पाठानुपपत्तेः ॥ ५२ ॥

अथ रजस्वलाविषये काञ्चिद्विशेषमाह—

अष्टादशादिनादर्वाक् स्नानमेव रजस्वला।
अत ऊर्ध्वं त्रिरात्रं स्यादुशना मुनिरब्रीत् ॥ ५३ ॥

इति। रजोदर्शनमारभ्य चतुर्थे दिवसे स्नाता स्त्री पुनस्तत आरभ्य अष्टादशादिनादर्वाग्रजस्वला भवति चेत् तदा स्नानमेवाचरेत्। न तु त्रिरात्राशौचं कुर्यात्। अष्टादशादिनादूर्ध्वं रजोदर्शने त्रिरात्राशौचं कर्तव्यम् ॥ ५३ ॥

रजस्वलाप्रसङ्गेन बुद्धिस्थानां चाण्डालादीनां व्यवधाने देशपरिमाणमाह—

युगं युगद्वयं चैव त्रियुगं च चतुर्युगम्।
चाण्डाल-सूतिकोदक्या-पतितानामधः क्रमात् ॥५४॥

इति। अधःक्रमाद्विपरीतक्रमादित्यर्थः। ततश्चैवं योजनीयम्। पतितस्य व्यवधानमेकेन युगेन। उदक्यायाः युगद्वयेन। सूतिकायाः युगत्रयेण। चाण्डालस्य युगचतुष्टयेनेति। युगपरिमाणं लोकव्यवहारादवगन्तव्यम्* ॥ ५४ ॥

युगपरिमाणमुक्तं मार्कण्डेयपुराणे—

'द्वे वितस्ती तथा हस्तो ब्राह्यतीर्थादिवेष्टनम्।
चतुर्हस्तं धनुर्दण्डो नाडिका युगमेव च' ॥
(मा. पु. ४९. ३९)

---

१. G substitutes किंचित् for काचित्, while B. and D. रजस्वलाविषयकविशेषमाह for रजस्वलाविषये काञ्चिद्विशेषमाह २ E G. and M. read आषोडशादिनात् for अष्टादशादिनात् ३. B and D. substitute उशना मनुरब्रवीत् for उशना मुनिरब्रवीत् ४ G. and H. read षोडशादिनात् for अष्टादशादिनात् and E. and H. रजःस्नाता for रजस्वला, while I. omits चेत्. ५. G. reads युगादीनां परिमाण for युगपरिमाणं.

उक्तव्यवधानाऽभावे शुद्धिमाह—

ततः सन्निधिमात्रेण सचैलं स्नानमाचरेत्।
स्नात्वाऽवलोकयेत् सूर्यमज्ञानात् स्पृशते यदि ॥५५॥

इति। मात्रशब्देन स्पर्शो व्यावर्त्यते। स्पर्शाभावे स्नानमेव। स्पर्शेऽपि अकामकृते स्नानं सूर्यावलोकनं च। कामकृते द्वैगुण्यं शुद्ध्यन्तरं वा द्रष्टव्यम्। सङ्कटादिषु सत्यपि सन्निधौ स्पर्शाभावे स्नानाभावः। यथासम्भवव्यवधानस्य संवर्त्तेनाभ्युपगतत्वात्—

'संकटे विषमे चैव दुर्गे चैव विशेषतः।
हट्ट-पट्टनमार्गे च सम्भवं तु यथा भवेत्'॥
(सं. स्मृ. १८९)

इति ॥ ५५ ॥

अथ तडागादौ पशुवत् मुखेन जलपानं निषेधति—

विद्यमानेषु हस्तेषु ब्राह्मणो ज्ञानदुर्बलः।
तोयं पिबति वक्त्रेण श्वयोनौ जायते ध्रुवम् ॥५६॥

इति। 'स्नानानि पञ्च पुण्यानि' (प.स्मृ. ० ०)—इत्यारभ्य

इति तथा च मेदिन्याम्—

'युगो रथ-हलाद्यङ्गे न द्वयोस्तु कृतादिषु।
युग्मे हस्तचतुष्केऽपि वृद्धिमानौषधेऽपि च'॥
(गान्तवर्गे १७)

इत्यादिभिः हस्तचतुष्टयं युगमिति सिद्ध्यति।

---

१ E. reads -भावेऽशुद्धिमाह for -भावे शुद्धिमाह and H -भावेऽप्यशुद्धिमाह. २ G. reads अभ्यनुज्ञातत्वात् for अभ्युपगतत्वात् ३ I reads पात्रेषु for हस्तेषु ४. G. reads -दुर्लभ for दुर्बल. ५ C. and F. read अयोनौ for श्वयोनौ

'श्वयोनौ जायते ध्रुवम्'—इत्येतदन्तेन ग्रन्थसन्दर्भेण योऽयमाचारशेषः प्रतिपादितः तस्य सर्वस्य प्रपञ्चः पूर्वकाण्डे प्रायेण कृत इति नात्र पुनः प्रपञ्च्यते। न चैवं सति पुनरुक्तिः शङ्कनीया। मूलवचनेषु तत्र सङ्गृहीतार्थस्यात्र विवृतत्वात् ॥५६॥

अथ प्रायश्चित्तकाण्डशेषः।

तत्र केनचिन्निमित्तेन शपथमुल्लङ्घितवतः प्रायश्चित्तमाह—

यस्तु क्रुद्धः पुमान् ब्रूयाज्जायायास्तु अगम्यताम्।
पुनरिच्छति चेदेनां विप्रमध्ये तु श्रावयेत् ॥ ५७ ॥
श्रान्तः क्रुद्धस्तमोन्धो वा क्षुत्पिपासा-भयार्दितः।
दानं पुण्यमकृत्वा तु प्रायश्चित्तं दिनत्रयम् ॥ ५८ ॥
उपस्पृशेत्त्रिषवणं महानद्युपसङ्गमे।
चीर्णान्ते चैव गां दद्याद्ब्राह्मणान् भोजयेद्दश ॥५९॥

इति। यः केनचिन्निमित्तेन क्रुद्धः सन् स्वभार्याया अगम्यतां प्रतिजानीयात्—'अतः परं त्वां न गमिष्यामि। त्वं मम माता भगिनीति'। पुनरपि कालान्तरे क्रोधोपशमे सति एनां गन्तुं यदी-

---

१ B. and D omit नात्र पुन and I प्रपञ्चित for प्रपञ्च्यते २ I. repeats तत्र. ३ B C D E G. and J substitute प्रेयात् for ब्रूयात्; while I. भार्याया मातृगम्यताम् for जायायास्तु अगम्यताम्. M. reads this line as follows:—

यस्तु क्रुद्ध पुमान् भार्यां प्रतिज्ञायाप्यगम्यताम्।

B. and D substitute न गम्यताम् for अगम्यताम् ४ M. reads तां गन्तुं for चेदेनां. ५. B. and D. read श्रान्त, C and F. स तु and K. and L. आर्त्त. all for श्रान्तः, while M. reads तमोभ्रान्त्या for तमोऽधो वा ६ B. C D. E F G H. and J substitute वा for तु ७. J reads उपवास for उपस्पृशेत् ८ I. and J. read महानद्योस्तु for महानद्युप- ९. J reads चीर्णे चैव तु for चीर्णान्ते चैव १०. H. and J. insert क्रुद्ध after य and then again after निमित्तेन ११. G. reads क्रोधास्तमये for क्रोधोपशमे.

च्छति तदा पर्षदग्रे स्वकीयं पापं विनिवेदयेत्। 'अहं शपथ-प्रतिज्ञावेलायां ग्रामान्तरगमनेन[1] गृहव्यापारेण वा श्रान्त आसम्। मदीये वचस्युल्लङ्घिते सति क्रुद्धोऽभूवम्। तस्या अपराधाभावेऽपि तमसा भ्रान्त्या अन्धः परामर्शरहितोऽभूवम्। क्षुधा-पिपासया राजादिभयेन वा पीडित आसम्। अत एवमादिदोषप्रयुक्तमिदमगम्यत्वाप्रतिज्ञानम्। नतु विवेकपूर्वकम्। तस्मादस्य पापस्य प्रायश्चित्तमनुगृह्णन्तु भवन्त'—इति। यस्तु दानं करिष्यामीति शपथपूर्वं प्रतिज्ञाय तयैवाशया[2] समागताय ब्राह्मणाय किमपि न प्रयच्छति, तथा काशीयात्रादिकं सङ्कल्प्य यथाकथञ्चित्[3] किञ्चित् दूरं गत्वा पश्चाद् अश्रद्धां प्राप्तस्तत् पुण्यं न करोति तेष्वेतेषु त्रिषु निमित्तेषु[4] विप्रैर्निर्दिष्टमिदं प्रायश्चित्तमाचरितव्यम्। द्वयोर्महानद्योः सङ्गमे गत्वा त्रिषवणस्नानपूर्वकं त्रिरात्रोपवासं कुर्यात्। चतुर्थदिने गां दद्यात् दश ब्राह्मणांश्च भोजयेत्॥ एतेष्वाद्यनिमित्तेषु[5] वर्णभेदेन प्रायश्चित्तमाह यमः—

'स्वभार्या तु यदा क्रोधादगम्येति च यो वदेत्[6]।
प्राजापत्यं चरेद्विप्रः क्षत्रियो दिवसान् नव॥
षड्रात्रं तु चरेद्वैश्यस्त्रिरात्रं शूद्र आचरेत्'।
(य. स्मृ. ६. १३)

इति। 'एतस्य कार्यस्याकरणे चतुर्षु वर्णेषु अन्यतमं हतवा-

---

१ G and J, read तयैवाश्रमसमागताय for तयैवाशया समागताय, while B. C. D. E. and F read तयैवा- for तयैवा-. २ G and J. omit -कथञ्चित्. ३. I. omits एतेषु and B and D निमित्तेषु ४. B and D. read एतेष्वद्यनिमित्तेषु, J. एतेष्वनिमित्तेषु and G एतेष्वेव निमित्तेषु for एतेष्वाद्यनिमित्तेषु, but these are incorrect. ५ I reads अगम्येति नरो for अगम्येति च यो. ६. J. substitutes अस्य for एतस्य.

नस्मि'—इति शपथं कृत्वा यस्तत् कार्यं न करोति तस्य प्रायश्चित्तं यम एवं आह—

'विप्रस्य वधसंयुक्तं कृत्वा तु शपथं नृपः ।
ब्रह्महा यावकान्नेन व्रतं चान्द्रायणं चरेत् ॥
क्षत्रियस्य पराकं तु प्राजापत्यं चरेद् द्विजः ।
वृषलस्य त्रिरात्रं तु व्रतं शूद्रहणश्चरेत् ॥
केचिदाहुरपापं तु वृषलस्य वधं मृषा ।
नैतन्मम मतं यस्मात्तद्वस्तेन भवत्यसौ'* ॥
(य. स्मृ. ६. १६–१८)

इति । मनुरप्यनृतप्रायश्चित्तमाह—

'वाग्दैवतैस्तु चरुभिर्यजेरंस्ते सरस्वतीम्† ।
अनृतस्यैनसस्तस्य कुर्वाणा निष्कृतिं पराम् ॥

---

*यः शपथं कृत्वा तत् कार्यं न करोति स ब्रह्महा भवति । एवमेव क्षत्रवैश्य-शूद्रवधशपथं कृत्वा तत् कार्यं न कुर्वीत चेत् तत्तद्वर्णहन्ता भवति इति योजयेत् । शूद्रवधशपथो न दोषावह इति केचिदाहुः तन्न । यमस्य सम्मतम् । यतस्तेन शपथेन सपुरुषः इतरवत् 'तद्धः' तं शूद्रं हन्तीति तद्धः भवति । शूद्रहत्यायाः प्रायश्चित्तमस्त्येव ततश्चैवमुक्तं भवति—वर्णत्रयेण शूद्रहत्याशपथकरणे शूद्रेण च स्ववर्णस्येतरस्य वा हत्याशपथकरणे दोषोस्त्येवेति यमस्य मतम् ।

† यत्र साक्षिणोऽनृतं वदन्ति तत्र ते वाग्दैवतैश्चरुभिः सरस्वतीं यजेरन् । अनवक्षावितान्नरूपपकौदने चरुशब्दः प्रसिद्धः । बहुवचननिर्देशादत्र कपिञ्जलन्यायेन चरुत्रयं वेदितव्यम् । कूष्माण्डा नाम मन्त्रा

---

१. Except A and 1 all omit यः. २. Except A. and I. all others do not insert एव ३. B. D. and I read तथा for चरेद्. ४. B. and D. read शूद्रश्चरेच्चिह for शूद्रहणश्चरेत् ५. G. and I read तस्मात् for यस्मात् while I कृत and others हत for तद्ध. ६. All, except C F.,G. and I. others read प्राग्देवतै for वाग्दैवतै ७. Except A. and the text all others read तत्र for तस्य.

कूष्माण्डैर्वापि जुहुयाद्घृतमग्नौ यथाविधि।
उदित्यृचा वा वारुण्या तृचेनाप्दैवतेन च' ॥
(म. स्मृ. ८. १०५–१०६)

इति। प्रजापतिः—

'अनृती सोमपः कुर्यान्निरात्रं परमं तपः।
पूर्णाहुतिं वा जुहुयात् सप्तवत्या घृतेन तु' ॥

इति। प्रतिश्रुत्यानृतोक्तौ हारीत आह—

'प्रतिश्रुत्यानृतं ब्रूयान्मिथ्या सत्यमथापि वा।
स तप्तकृच्छ्रसहितं चरेच्चान्द्रायणं व्रतम्' ॥

इति। ब्रह्मचारिविषये गर्ग आह—

'त्रिरात्रमेकरात्रं वा अनृतोक्तौ व्रतं चरेत्।
मासं भुक्त्वा ब्रह्मचारी पुनःसंस्कारमाचरेत् ॥

यजुर्वेदे प्रसिद्धाः। 'यद्देवा देव हेडनं' (मा. सं. २०. १४) इत्येवमादय'। उदित्यृचा 'उदुत्तमं वरुण पाशम्'—इत्यनया ऋचा वरुणदेवताकया। अप्दैवतेन 'आप्यायस्व' इति तृचेन सूक्तेन। राघवानन्दस्तु 'तदित्यृचा' इति पाठमाश्रित्य—'तदित्यृचा गायत्र्या। तदादिकेत्युक्तत्वात् उदुत्तमं वरुण पाशमित्येतया वारुण्या' इति व्याचख्यौ।

---

१ H. reads व्रतमस्मिन् for घृतमग्नौ. २ B. D. H. and I. substitute च for वा and all others except A. and the text read वारुण्यबक्चेन for वारुण्या तृचेन. ३. The text substitutes वा for च ४. B. and D do not insert प्रजापति ५. B and D read अनृतोक्तौ तु समय, C. and F अनृते सोम and G H. and I. अनृतोक्तौ सोमप all for अनृती सोमप ६ I. reads पूर्णाहुतीर् for पूर्णाहुतिं ७. All, except A. and I. others read सप्त तेन घृतेन तु for सप्तवत्या घृतेन तु. ८. B. D and G. substitute च for वा. ९. B. and D. read ब्रह्मचार्यनृते चरेत्, E F. G H. and I. ब्रह्मचार्यनृतं चरेत् and C. F प्रत्यावार्योनृत चरेत् all for अनृतोक्तौ व्रत चरेत्.

दुर्ब्राह्मणगृहभोजने प्रायश्चित्तमाह—

दुराचारस्य विप्रस्य निषिद्धाचरणस्य च[1]।
अन्नं भुक्त्वा द्विजः कुर्यादिनमेकमभोजनम् ॥ ६०॥

इति। दुराचारत्वं विहिताननुष्ठानम्। यो विप्रो विहितं नानुतिष्ठति निषिद्धं त्वाचरति[2] तस्य गृहे भुक्त्वा दिनमेकमुपवसेत् ॥ ६० ॥

तदशक्तौ प्रायश्चित्तान्तरमाह—

सदाचारस्य विप्रस्य तथा वेदान्तवेदिनः।
भुक्त्वान्नं मुच्यते पापादहोरात्रान्तरान्नरः[3] ॥ ६१॥

इति। एकस्मिन् दिने सकृदसकृद्वा दुर्ब्राह्मणगृहे भोजनेन यत् कृतं पापं तस्य सदाचारविप्रस्य[4] वेदान्तिगृहे वा भोजनेन शुद्धिः। यद्वा[5] एकस्मिन् दिने सम्प्राप्तं यत् पिपीलिकावधादिक्षुद्रपापजातं[6] तत्सर्वं विशिष्टान्नभोजनेन[7] विशुद्ध्यति। पवित्रगृहान्नभोजनेन पापविशुद्धिं बौधायनोऽप्याह—

---

१. C. and F. substitute वा for च. २. All others except A. and I. substitute तु for च. ३. K. and L. read अहोरात्रांतरान्तर. and M. reads अहोरात्र तु वै नर. ४. All others except A G. and I. do not insert सदाचारविप्रस्य वेदान्तिगृहे and omit वा, while G. omits the whole portion, as—

एकस्मिन् दिने सकृदसकृद्वा दुर्ब्राह्मणगृहे भोजनेन यत् कृतं
पापं तस्य सदाचारविप्रस्य वेदान्तिगृहे वा भोजनेन शुद्धि ।

५. B. D. and G. omit यद्वा; while B. D. substitute तत् पिपीलिका- for यत् पिपीलिका-. ६. G inserts -महा- between -क्षुद्र- and -पाप-. ७. I reads शिष्टान्नभोजनेन शुद्धयति.

'भैक्ष्याहारोऽग्निहोत्रिभ्यो मासेनैकेन शुद्ध्यति ।
*यायावर-वनस्थेभ्यो दशभिः पञ्चभिर्दिनैः ॥
ऐकाहधनिनोऽन्नेन दिनेनैकेन शुद्ध्यति ।
कपोतव्रतनिष्ठस्य पीत्वाऽपः शुद्ध्यते त्रिभिः' ॥
(बौ. स्मृ. ४. ९. २७–२८)

इति ॥ ६१ ॥

मरणकालोपहतेः प्रायश्चित्तमाह—

ऊर्ध्वोच्छिष्टमधोच्छिष्टमन्तरिक्षमृतौ तथा ।
कृच्छ्रत्रयं प्रकुर्वीत अशौचमरणे तथा ॥ ६२ ॥

इति । मरणकाले वान्त्यादिकमूर्ध्वोच्छिष्टं मूत्रादिकमधोच्छिष्टम् । तयोरन्यतरद्यदा सम्पद्यते तदा संस्कर्ता पुत्रादिर्धनादिना प्रत्याम्नायेन प्राजापत्यत्रयं कुर्यात् । मंचकादौ मरणमन्तरिक्षमृतिः । रजस्वला-सूतिकामरणमशौचमरणम् । तस्मिन् द्विविधेऽपि मरणे कृच्छ्रत्रयं कुर्यात् ॥ ६२ ॥

प्राजापत्यकृच्छ्रस्य चतुरः प्रत्याम्नायानाह—

---

* ये प्रत्यहं धान्ययाच्ञा कृत्वा पञ्चयज्ञादिविहितानुष्ठानपूर्वक गृहस्थधर्मानाचरन्ति ते यायावराः एकाहनिर्वाहपर्याप्तं धनं यस्य स एकाहधनी तस्य । कपोतव्रत कपोतवृत्तिः । सा च 'उञ्छवृत्तिरिति (भा. पु. ९.१८.२९ टीकायां) श्रीधरस्वामी ।

---

१. B. and D. read एकाहात् for एकाह-; while A. C. E. F. G. and I एकाह धनिन for एकाहधनिन २ The text reads वृत्ति-for -व्रत- ३. I. reads शुद्धयति for शुद्ध्यते; while except A and the text others read द्विजः for त्रिभिः. ४ K. and L. read अवरोच्छिष्टम् for अधोच्छिष्टम्. ५. Except A. all others omit अपि. ६ B. and D. omit-कृच्छ्रस्य and read प्राजापत्यस्य.

कृच्छ्रं देव्ययुतं चैव प्राणायामशतद्वयम्।
पुण्यतीर्थेऽनार्द्रशिरःस्नानं द्वादशसङ्ख्यया॥ ६३॥
द्वियोजने तीर्थयात्रा कृच्छ्रमेकं प्रकल्पितम्।

इति। देवी गायत्री। तस्या अयुतसङ्ख्याको जपो देव्ययुतम्। स एकः प्रत्याम्नायः। प्राणायामानां शतद्वयं द्वितीयः प्रत्याम्नायः। अनार्द्रं शिरो यस्याः सावनार्द्रशिरास्तस्य स्नानमनार्द्रशिरःस्नानम्। सकृत् स्नात्वा तदङ्गानुष्ठानं च विधाय केशान् शोषयित्वा ततो द्वितीयं स्नानमाचरेत्। एवंविधं स्नानद्वादशकं पुण्यतीर्थे कृतं तृतीयः प्रत्याम्नायः। पुण्यतीर्थमुद्दिश्य योजनद्वयगमनं चतुर्थः। तथोदकवासादयोऽपि प्रत्याम्नाया अवगन्तव्याः। तदुक्तं चतुर्विंशतिमते—

'कृच्छ्रोऽयुतं च गायत्र्या उदवासस्तथैव च।
धेनुप्रदानं विप्राय सममेतच्चतुष्टयम्॥
तिलहोमसहस्रं तु वेदस्याध्यायमेव च।
विप्रा द्वादश वा भोज्याः पावकेष्टिस्तथैव च॥
अन्यानि वा पवित्राणि समान्याहुर्मनीषिणः'।

इति॥ ६३॥

अथ रेतस्खलनप्रायश्चित्तमाह—

---

१ F K. and L read कृच्छ्रो for कृच्छ्रं २ M. reads -शतत्रयम् ३ I. reads द्वियोजने for द्वियोजन. ४. M reads एव for एक. ५ B. and D. omit तस्य and read अनार्द्रशिर स्नानम् for अनार्द्रशिरास्तस्य स्नानम्. ६. H reads तत. for तथा ७ G. reads यदुक्त ८. I reads वेदाध्ययनमेव for वैदस्याध्यायमेव. ९ B. D. G and J. read अन्या वा पावनी काचित्, H. अन्यानि वा पावनानि for अन्यानि वा पवित्राणि.

गृहस्थः कामतः कुर्याद्रेतसःस्खलनं भुवि ॥६४॥
सहस्रं तु जपेद्देव्याः प्राणायामैस्त्रिभिः सह ।

इति । अकामकृते याज्ञवल्क्य आह—

'यन्मेद्य रेत इत्याभ्यां स्कन्नं रेतोभिमन्त्रयेत् ।
स्तनौन्तरे भ्रुवोर्मध्ये तेनानामिकया स्पृशेत्' ॥
(या. स्मृ. ३. २७८)

इति ।

'यन्मेद्य रेतः'
(तै. आ १. ३०. २)

इत्येकस्या ऋचः प्रतीकमिदम् ।

'पुनर्मामैत्विन्द्रियम्'
(तै. आ. १. ३०. २)

इत्युपरितनो मन्त्रस्ताभ्यां मन्त्राभ्यामनामिकया रेत आदाय स्तनयोर्भ्रुवोर्वा मध्यमुपस्पृशेत् । यतीनां वनवासिना च प्रयत्नोत्सर्गे कण्वोक्तं द्रष्टव्यम्—

'यत्नोत्सर्गं गृही कृत्वा वारुणीभिरुपस्पृशेत्* ।
वानप्रस्थो यतिश्चैव चरेच्चान्द्रायणव्रतम्' ॥

---

* 'वारुणीभिः' वरुणदैवत्याभिः 'इम मे वरुण'—इत्यादिभिः ऋग्भिः उपस्पृशेत् ।

---

१. M reads सेचनं for स्खलन २ B D and E read स्तनान्तर भ्रुवोर्मध्य. H and the text स्तनान्तर भ्रुवोर्मध्य, G and J स्तानान्तरे भ्रुवोर्मध्ये all for स्तनान्तरे भ्रुवोर्मध्ये ३. H reads पुनर्मामैत्वशुद्धमिति for पुनर्मामैत्विन्द्रियमिति ४ G omits the following portion.—

यतीनां वनवासिनां च प्रयत्नोत्सर्गे कण्वोक्त द्रष्टव्यम्—
'यत्नोत्सर्गं गृही कृत्वा वारुणीभिरुपस्पृशेत् ।
वानप्रस्थो यतिश्चैव चरेच्चान्द्रायणव्रतम्' ॥

इति । स्वप्ने तु काश्यप आह—
'सूर्यस्य त्रिर्नमस्कारं स्वप्ने सिक्त्वा गृही चरेत् ।

५. H. and I. read -व्रयम् for -व्रतम्.

इति। स्वप्ने तु काश्यप आह—

'सूर्यस्य त्रिर्नमस्कारं स्वप्ने सिक्त्वा गृही चरेत्।
वानप्रस्थो यतिश्चैव त्रिः कुर्यादघमर्षणम्' ॥
(का. स्मृ. ६. ११)

इति। ब्रह्मचारिणम्प्रति मनुराह—

'स्वप्ने सिक्त्वा ब्रह्मचारी द्विजः शुक्रमकामतः।
स्नात्वाऽर्कमर्चयित्वा त्रिः पुनर्मामित्यृचं जपेत्'* ॥
(म. स्मृ. २, १८१)

इति। भयादौ प्रजापतिराह—

'भये रोगे तथा स्वप्ने सिक्त्वा शुक्रमकामतः।
आदित्यमर्चयित्वा तु पुनर्मामित्यृचं जपेत्' ॥
(प्र. स्मृ. ३. १९)

इति। नैष्ठिकस्य हारीत आह—

'उपकुर्वाणस्तु यत् कुर्यात्कामतोऽकामतोऽपि वा।
तदेव द्विगुणं कुर्याद्ब्रह्मचारी च नैष्ठिकः' ॥

इति ॥ ६४ ॥

अथ ब्रह्मवधस्य महापातकस्य प्रायश्चित्तमाह—

---

* पुनर्मामिति ऋक् उपरितनयाज्ञवल्क्यवचनव्याख्याने निर्दिष्टा।

---

१. C. F. read कश्यप for काश्यप. २. I. and F. substitute तु for त्रि.; while G. omits the following portion.—

'स्नात्वाऽर्कमर्चयित्वा त्रि पुनर्मामित्यृच जपेत्'।

'इति। भयादौ प्रजापतिराह—

'भये रोगे तथा स्वप्ने सिक्त्वा शुक्रमकामत.।.

चतुर्विद्योपपन्नस्तु विधिवद्ब्रह्मघातके ॥ ६५ ॥
समुद्रसेतुगमनं प्रायश्चित्तं विनिर्दिशेत् ।

इति । ऋग्वेदोदयश्चतस्रो वेदाश्चतुर्विद्याः । ताभिरुपपन्नस्तदध्ययनानुष्ठानवान् । एतेन

'चातुर्वैद्यो विकल्पी च'

(अ. स्मृ. ३. १९)

इत्यादिरङ्गिरसा प्रोक्ता सर्वा परिषदुपलक्ष्यते । समुद्रे दाशरथिना बद्धः सेतुः समुद्रसेतुः । तद्यात्रां ब्राह्मणघातके पुरुषे यथाविध्यनुष्ठेयत्वेन निर्दिशेत् ॥ ६५ ॥

विधिवदित्युक्तम् । कोऽसौ विधिरित्याकाङ्क्षया तदितिकर्तव्यतामाह—

सेतुबन्धपथे भिक्षां चातुर्वर्ण्यात् समाचरेत् ॥ ६६ ॥
वर्जयित्वा विकर्मस्थान् छत्रोपानद्विवर्जितः ।

इति । चतुर्णां वर्णानां यानि कर्माणि शास्त्रविहितानि तेभ्यो विरुद्धानि विकर्माणि तेषु तात्पर्येण तिष्ठन्तीति विकर्मस्थाः । तान् वर्जयित्वा यथाशास्त्रं वर्तमानाच्चातुवर्ण्यात् सेतुबन्धमार्गे भिक्षां चरेत् । छत्रोपानद्विवर्जित इति न केवलं भिक्षावेलायाम् । किन्तु मार्गगमनेऽपि द्रष्टव्यम् ॥ ६६ ॥

---

१ I. reads चतुर्विद्योपपन्ने तु २. K and L. read विप्रघातकें for ब्रह्मघातकें. ३. I and J read ऋगादय. चतस्रो. ४. I. reads चातुर्विद्योपपन्न ह्याभ्यां च for चातुर्विद्यो विकल्पी च. ५. C. F and G. omit समुद्रसेतुः and C. and F. also omit तद्यात्रां ६. B D. and H. read चातुर्वर्ण्यं for चातुर्वर्ण्यात्. ७. Except E and I. others insert विकर्मस्थाश्च ; while G. reads विकर्मस्थ for the same. ८. I. omits मार्ग-, while G. substitutes इति for अपि.

भिक्षमाणेन वक्तव्यमुक्तिप्रकारमाह—

अहं दुष्कृतकर्मा वै महापातककारकः ॥ ६७ ॥
गृहद्वारेषु तिष्ठामि भिक्षार्थी ब्रह्मघातकः।

इति। पापप्रख्यापनस्य प्रायश्चित्ताङ्गत्वात् प्रतिभिक्षागृहं अहं दुष्कृतकर्मेत्यादिवाक्येन स्वपापं प्रख्यापयेत्। अप्रख्यापने बाधमाहाङ्गिराः—

'कृत्वा पापं न गूहेत गूह्यमानं विवर्धते'।
(अं. स्मृ. १.४७)

इति। दुष्कृतकर्मा, महापातककारको, ब्रह्मघातक इति पदत्रयस्य महासामान्या-ऽवान्तरसामान्य-तद्विशेषवाचित्वादपुनरुक्तिः ॥ ६७ ॥

अध्वश्रान्तस्यावस्थातुं देशविशेषमाह—

गोकुलेषु वसेच्चैव ग्रामेषु* नगरेषु वा ॥ ६८ ॥
तपोवनेषु तीर्थेषु नदीप्रस्रवणेषु वा।

इति। बहूनां गवां ग्रामे स्थापयितुमशक्यत्वेनारण्ये स्थापनाय कल्पितो व्रजप्रदेशो गोकुलम्। यत्र व्याघ्रादिभयात् ग्रामाद्बहिर्निवासोऽशक्यः। तत्र ग्रामे नगरे वा प्रविश्य गोशाला-

कतिपयजननिवासो ग्रामः। चातुर्वर्ण्यानेकजननिवासो नगरम्। मुन्यादिनिवासस्तपोवनं नैमिषादिकम्।

१ B. and D read the following line as follows:—
गृहद्वारेषु भिक्षामि तिष्ठामि ब्रह्मघातक ।.

२. C and F read अवान्तर-सामान्याभ्यां तद्विशेषवाचित्वात्. ३. K. and L. read नापि for चैव. ४. M. reads तथा वनेषु for तपोवनेषु ५ Except C. and F all others substitute च for both वा. ६. J omits ग्रामात् ७. B. D. and G. read ऽशक्त for ऽशक्य also substitute तदा for तत्र.

देवायतनादौ पुण्यप्रदेशे निवसेत् । असति तु व्याघ्रादिभ्यो भये तपोवनादिषु निवसेत् । नदीप्रस्रवणेभ्योऽन्यानि तीर्थानि पम्पासरोवरादीनि ॥ ६८ ॥

न केवलं भिक्षागृहेष्वेव पापप्रख्यापनम् । किन्तु निवासस्थानेष्वपीत्याह —

एतेषु ख्यापयन्नेनः पुण्यं गत्वा तु सागरम् ॥ ६९ ॥
दशयोजनविस्तीर्णं शतयोजनमायतम् ।
रामचन्द्रसमादिष्टनलसञ्चयसञ्चितम् ॥ ७० ॥
सेतुं* दृष्ट्वा समुद्रस्य ब्रह्महत्यां व्यपोहति ।

इति । यथोक्तप्रकारेण पापप्रख्यापनपुरःसरं यात्रां कृत्वा सेतौ दृष्टे सति तत्पापक्षयः ॥ ६९–७० ॥

सेतुदर्शनानन्तरकर्तव्यमाह—

सेतुं दृष्ट्वा विशुद्धात्मा त्ववगाहेत सागरम् ॥ ७१ ॥

---

* 'दशयोजनविस्तीर्णं शतयोजनमायतम्'—इति सेतोर्विशेषणद्वयम् । स च सेतुर्दशयोजनविस्तीर्णः शतयोजनमायतः दीर्घः । यथा श्रीमद्रामायणे—

'दशयोजनविस्तीर्णं शतयोजनमायतम् ।
ददृशुर्देव-गन्धर्वा नलसेतुं सुदुष्करम्' ॥
(वा. रा. ६. २२. ७२)

इति । रामचन्द्रेण समादिष्टेन नलनाम्ना वानरेण योऽयं काष्ठ-पाषाणादिसञ्चयः कृतः तेन सञ्चितं बद्धम् ।

---

१ I. omits तु. २ B and D read तेषु प्रख्याप्य यत्नेन, J एतेषु ख्यापयन्नेव, K. and L. एतेषु ख्यापयन्नेक all for एतेषु ख्यापयन्नेन. ३. B. D. G. H. I. J. and M. read -समादिष्ट for -समादिष्ट-. ४. Except H. all others read सेतोर्दर्शने for सेतौ दृष्टे. ५ B. D G. and I read सेतुदर्शनानंतरं for सेतुदर्शनानतर-. ६ K. L. and M. do not insert this line.

इति। स्पष्टोऽर्थः[1] ॥ ७१ ॥

सेतुं द्रष्टुमशक्नुवतो भूपस्यापि[2] पक्षान्तरमाह—

यजेत वाश्वमेधेन राजा तु पृथिवीपतिः।

इति। अश्वमेधेऽप्यशक्तस्य तदुपासनं वेदितव्यम्। तथा च तैत्तिरीयब्राह्मणे* श्रूयते—

'सर्वं वा एतेन पाप्मानं देवा अतरन्नपि वा एतेन ब्रह्महत्यामतरन् सर्वं पाप्मानं तरति तरति ब्रह्महत्यां यो ऽश्वमेधेन यजते य उ चैनमेवं वेद'।

(तै. सं. ५. ३. १२. १. २)

इति। तदुपासनं च—

'उषा वा अश्वस्य'।

(तै. सं. ७. ६. २५. १)

---

* अत्र सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेषु 'तैत्तिरीयब्राह्मणे' इत्येव वर्तते, तथापि 'सर्वं वे'त्याद्यग्रिमं वाक्यं तैत्तिरीयसंहितायामेव वर्तते न ब्राह्मणे। तदयं

---

१. Except I. all others omit स्पष्टोऽर्थ. २ E has in the margin —

'अनुपातकिनस्त्वेते महापातकिनो यथा।
अश्वमेधेन शुद्धयन्ति तीर्थानुसरणेन वा' ॥

इति। तत्र अश्वमेध सार्वभौमविषय।

'राजा सार्वभौमोऽश्वमेधेन यजेत' ॥

इति श्रुते।

We are unable to find out whether the above portion can be found in this book or others. ३ The quoted portion does not occur in Taittirîya Brâhmana, but is found in Taittirîya Samhitâ and the next sentence also in the Samhitâ and not in Taittirîya Brâhmana

इत्यादौ वाजसनेयिब्राह्मणे तैत्तिरीयब्राह्मणे* च प्रपञ्चितम् ॥ ७२ ॥

सेतुयात्रां समाप्य पुनः प्रत्यागतस्य कर्तव्यमाह—

पुनः प्रत्यागतो वेश्मवासार्थमुपसर्पति ॥ ७२ ॥
सपुत्रः सह भृत्यैश्च[1] कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ।
गाश्चैवैकशतं दद्याच्चतुर्विद्येषु[2] दक्षिणाम् ॥ ७३ ॥
ब्राह्मणानां प्रसादेन ब्रह्महा तु विमुच्यते ।

इति । ब्राह्मणानां प्रसादो नाम-विपापो विशुद्धस्त्वमसीत्येवमाद्युक्तिः । इदं च व्रतं गुणविहीनस्य ब्राह्मणस्य[3] वधे द्रष्टव्यम् । अस्मिन्नेव विषये व्रतान्तरमाह याज्ञवल्क्यः—

'पात्रे धनं[4] वा पर्याप्तं दत्वा शुद्धिमवाप्नुयात्' ॥
(या. स्मृ. ३. २९०)

इति । विद्या-तपोयुक्ते पात्रे गो-भू-हिरण्यादिकं जीवनोपायपर्याप्तं दद्यात् । वा शब्देन सर्वस्वं सपरिच्छेदं वा गृहं दद्यात् । तदाह मनुः—

लेखकप्रमादो वा माधवाचार्यस्यैव नाम विस्मृतिर्वेति न ज्ञायतेत्यलं महतां प्रमादोद्घाटनेन ।

* 'उषा वा' इत्येतद्वाक्यं न तैत्तिरीयब्राह्मणे दृश्यते । अपि तु तैत्तिरीयसंहितायामेव वर्तते 'तैत्तिरीयब्राह्मणे' इति तु प्रामादिकमेवेति प्रतिभाति ।

---

१. C. and F. read सहपुत्र सह भृत्यैश्च, J. सहपुत्र सभृत्यैश्च and K. L. सपुत्र सहभृत्यश्च all for सपुत्र सह भृत्यैश्च २. B. D. and H. read ब्रह्मातुर्वेद्येषु and E. I. चातुर्वैद्येषु for चातुर्विद्येषु ३ B D. and I. omit ब्राह्मणस्य ४ C. and F. read घृत for धन.

'सर्वस्वं वा[1] वेदविदे ब्राह्मणायोपपादयेत्* ।
धनं वा जीवनायाल[2]ं गृहं वा सपरिच्छदम्' ॥
(म. स्मृ. ११. ७६)

इति । अपुत्रस्य सर्वस्वदानं पुत्रवतः[3] सपरिच्छदं गृहदानमिति व्यवस्था ॥ ७२–७३ ॥

अथान्यमुनिप्रणीतानां व्रतविशेषाणां व्यवस्थां वर्णयामः। तत्र याज्ञवल्क्यः—

'शिरःकपाली[4] ध्वजवान् भिक्षाशी कर्म वेदयन् ।
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि मितभुक् शुद्धिमाप्नुयात्' ॥
(या. स्मृ. ३. २४३.)

इति । स्वव्यापादितब्राह्मणशिरःकपाल-ध्वजवान्—

'कृत्वा शवशिरोध्वजम्' ।
(म. स्मृ. ११. ७२)

इति मनुस्मरणाच्च ।

'ब्राह्मणो ब्राह्मणं घातयित्वा तस्यैव शिरःकपाल-
मादाय तीर्थान्यनुसंचरेत्' ।
(ज्ञा. स्मृ. ९. २६)

---

* अत्रायमर्थवादः 'धनं वा जीवनायालम्'—इति । यावता धनेन दत्तेन प्रतिग्रहीतुर्जीवनं पर्याप्तं भवति तावता धनेन तस्मै जीवितं दत्तं भवति एतदेव साम्यम् ।

---

१. The text reads स वेदविदुषे for वा वेदविदे. २. H. reads जीवनायात्मगृह for जीवनायालं. ३. Except A. all others omit पुत्रवत. ४. H. reads -कपालो for -कपाली.

इति शातातपस्मरणाच्च । एतदुभयं पाणिनैव ग्राह्यम्—

'खट्वाङ्ग-कपालपाणि.' ।

(गौ. स्मृ. २२. ४)

इति गौतमस्मरणात् । खट्वाङ्गशब्देन दण्डारोपितशिरः-कपालात्मको ध्वजो गृह्यते । भिक्षार्थं त्वन्यदेव मृत्कपालं ग्राह्यम् ।

'*मृण्मयकपालपाणिर्भिक्षायै ग्रामं प्रविशेत्' ।

(गौ. स्मृ. २२. ६)

इति गौतमस्मरणात् । तथा शङ्खोऽपि—

'ब्रह्महा परिषदानुमतः खट्वाङ्गी गर्दभाजिनी मृण्मयपात्रपतितशिष्टान्नभोजी स्वकर्म विख्यापयन् चरेद्वैक्ष्यमेककालाहारः । शून्यागार-नदी-

---

* अस्मद्दृष्टगौतमस्मृतिपुस्तकेषु नेदं सूत्रं कुत्राप्युपलभ्यते । नापि व्याख्याकृता हरदत्तेन विवृतम् । भिक्षार्थं मृण्मयपात्रं ग्राह्यमित्यपि न तस्य सम्मतमिति प्रतिभाति । यतस्तेन 'खट्वाङ्ग' इत्येतत्सूत्रव्याख्याया—'खट्वाङ्गं दक्षिणे पाणौ । कपाल सव्ये भिक्षार्थं पानीयपानार्थं भोजनार्थं च । तथा चापस्तम्बः—

'पुरुषशिरः प्रतिपानार्थमादाय खट्वाङ्गं दण्डार्थे' ।

(आ. ध. सू. १. १०. २७. २१)

इत्युक्तम् ।

---

१. B. D. G. omit this:—

एतदुभयं पाणिनैव ग्राह्यम् ।

'खट्वाङ्ग-कपालपाणि.' ।

इति गौतमस्मरणात् ।

२. I. J does not insert -कपाल-. ३. B. D. and G. omit मृण्-. ४. I. reads -भिक्षान्न- for -शिष्टान्न-.

पर्वत-वृक्षमूल-गुहानिकेतवः स एवं द्वादशे वर्षे शुद्धिमाप्नोति'।

(शं. स्मृ. १६. १)

इति। वनादिवासिना तेन भवितव्यम्। यथाह मनुः—

'ब्रह्महा द्वादशाब्दानि कुटीं कृत्वा वने वसेत्।(७२)
कृतवापनो वा निवसेद् ग्रामान्ते गोव्रजेऽपि वा।
आश्रमे वृक्षमूले वा सर्वभूतहिते रतः'* ॥ (७८)

(म. स्मृ. ११. ७२–७८)

इति। 'कृतवापनो वा' इति वाशब्देन जटाधारणेन सह विकल्पोऽवगम्यते†। अत एव संवर्तः—

'ब्रह्महा द्वादशाब्दानि वालवासा‡ जटी ध्वजी'।

(सं. स्मृ. १०९)

इति। लोहितमृण्मयखण्डशरावेण भिक्षा ग्राह्या। तथा-चापस्तम्बः—

---

* तृण-पर्णादिकृतो निकेतो वर्षातप-शीतत्राणादिहेतु गृहं कुटी। द्वादशाब्दिकव्रतस्यैव 'कृतवापन' इत्यादिर्विशेषः। गोविन्दराजस्तु 'समाप्ते द्वादशे वर्षे' (म. स्मृ. ११. ८१) इत्यभिधानात् द्वादशवार्षिकस्यायं गुणविधिरिति मन्यते।

† नात्र विकल्पो मेधातिथ्यादिसम्मतः।

‡ लोमवद्वसन इत्यर्थः।

---

१. G substitutes स केतन for स एव, while I. omits स २ G reads तथा च for यथाह ३ The text substitutes -समा for -अब्दानि ४. The text omits वा. ५ E. and H substitute आसने for आश्रमे ६ The text substitutes गो-ब्राह्मणहिते रतः for सर्वभूतहिते रत ७. The text reads ब्रह्मघ्नस्तु वन गच्छेत् वल्कवासा for ब्रह्महा द्वादशाब्दानि वालवासा.

'लोहितकेन मृण्मयखण्डशरावेण भिक्षायै ग्रामं प्रविशेत्'।
(आ. ध. [1] १ १. २४. १४)

इति। अत्र मृष्टं लभ्यत—इति [2] सङ्कल्पमकृत्वा भैक्ष्यमाचरेत्। तदाह वसिष्ठः—

'सप्तागाराण्यसङ्कल्पितानि चरेद्भैक्ष्यमेककालाहारः'।
(व. स्मृ. [3] २१. १)

इति। [4] इदं च भैक्ष्यमशक्तविषयम्। तथा च संवर्तः

'ब्रह्मघ्नस्तु वनं गच्छेद्वनवासी [5] जटी ध्वजी।
वन्यान्येव फलान्यश्नन् सर्वकामविवर्जितः॥
भिक्षार्थी विचरेद् [6] ग्रामं वन्यैर्यदि न जीवति।
चातुर्वर्ण्यं चरेद्भैक्ष्यं खट्वाङ्गी संयतः [7] पुनः॥
भैक्ष्यं चैव समादाय वनं गच्छेत्ततः पुनः।
वनवासी ह्यपः स्पृश्येत् सदाकालमतन्द्रितः॥
ख्यापयन्नात्मनः पापं ब्रह्मघ्नः पापकृत्तमः [8]।
अनेन तु विधानेन द्वादशाब्दं व्रतं चरेत्' [9]॥
(सं. स्मृ. १०९–११२)

---

१ The text reads as follows:—
खण्डेन लोहितकेन शरावेण ग्रामे प्रतिष्ठेत।

२ G substitutes यत्र for अत्र. ३ E. reads मिष्टं for मृष्टं. ४. B and D. omit चरेद्. ५ The text reads वल्कवासा, B. C. D. F. and J वालवासा and H. वनवासी all for वनवासी ६. The text reads च चरेद् for विचरेद्. ७. G. reads सयुत. for सयत and J. खट्वांगीलयित for खट्वाङ्गी सयतः. ८ B. and D. ह्यप स्पृश्य, C. and F ह्युपस्पृश्य and E. G. and H. ह्यप स्पृश्यात् all for ह्यप स्पृश्येत्, while the text स पापश्च for the same. ९ H reads पापकृत्तर for पापकृत्तमः and the text reads this line as follows:—
ख्यापयन्नेन तत् पार्थं ब्रह्मघ्न पापकृत्तरः।

इति । नियमान्तराण्याह यमः—

'अथ वै ब्रह्महत्यार्थी खट्वाङ्गी मितभोजनी ।
मृण्मयेन कपालेन स्वकर्म श्रावयंस्तथा ॥
ब्राह्मणावसथान् सर्वान् देवागाराणि वर्जयेत् ।
शोचन् विनिन्दन्नात्मानं संस्मरन् ब्राह्मणं च तम्* ॥
चरेद् व्रतं यथोद्दिष्टं देव-ब्राह्मणपूजकः ।
एवं दृढव्रतो नित्यं सत्यवादी जितेन्द्रियः ॥
सप्तागाराण्यपूर्वाणि यान्यसङ्क्लृप्तानि च ।
सञ्चरेत्तानि शनकैर्विधूमे भुक्तिवर्जिते ॥
ब्रह्मन्ने देहि मे भिक्षामेनो विख्याप्य सञ्चरेत् ।
एककालं चरेद्भैक्ष्यमलब्ध्वोपवसेदिनम् ॥
एवं सञ्चरमाणस्तु ब्रह्महत्यां ब्रुवन् सदा ।
पूर्णे तु द्वादशे वर्षे ब्रह्महत्यां व्यपोहति' ॥

(य. स्मृ. ६. २१–२६)

इति । ब्रह्मचर्यादिनियममाह गौतमः—

'खट्वाङ्ग-कपालपाणिर्वा द्वादशसंवत्सरान् ब्रह्मचारी भिक्षायै ग्रामं प्रविशेत् कर्मावक्षाणः

---

* यस्तेन हतः तं ब्राह्मणं संस्मरन् । 'ब्रह्मन्ने देहि मे भिक्षाम्'—इति एनः पापं विख्याप्य भिक्षेत् ।

---

१. C. and F read विषयान्तराणि for नियमान्तराणि २ G and I read मितभोजन for मितभोजनी. ३ B. D. I read ख्यापयन् for श्रावयन्. ४ B. D read देवागाराणि च विवर्जयेत् for सर्वान् देवागाराणि वर्जयेत् ५. B and D. substitute -पूजन for -पूजक. ६ We follow here A. and I, while all others read भूणन्ने. ७. B. D. E. and I. substitute अभिख्याप्य for विख्याप्य. ८. A. B. C. D. and F. read ब्रह्महत्या for ब्रह्महत्यां. ९. G. H. read भैक्ष्य- for ब्रह्म- and B. and D -चर्यव्रतानि for -चर्यादिनियमम्. १० I. reads खट्वाङ्गी for खट्वाङ्ग-; while except A. and the text all others omit वा.

(४) यथोपक्रामेत् सन्दर्शनादार्यस्य ।
(५) स्थानासनाभ्यां विहरन् सवनेषूदकोपस्पर्शी शुद्ध्येत् । (६)

(गौ. स्मृ. २२. ४–६)

इति । काश्यपोऽपि—

'पवित्रपाणिर्दण्डी च पङ्क्तदन्तो रजस्वलः ।
तीर्थावासी कुशाच्छादी जटिलो ब्रह्महा भवेत्' ॥

(का. स्मृ. ३. १४)

इति । इयं विशुद्धिरकामकृतब्राह्मणवधविषया । तथा च मनुरेतद्द्वादशवार्षिकमुपक्रम्य बहूनि व्रतान्यभिधायान्ते निगमयति—

'इयं विशुद्धिरुदिता प्रमाप्याकामतो द्विजम् ।
कामतो ब्राह्मणवधे निष्कृतिर्न विधीयते' ॥

(म. स्मृ. ११. ८९)

इति । आवृत्तब्रह्मवधे चतुर्थात्प्राग्व्रतमप्यावर्तनीयम् । तदाहतुर्मनु-देवलौ—

'विधेः प्राथमिकादस्माद् द्वितीये द्विगुणं चरेत् ।
तृतीये त्रिगुणं चैव चतुर्थे नास्ति निष्कृतिः' ॥

---

१. G reads यथोक्तक्रमात् and H यथोपक्रमेत् both for यथोपक्रामेत्. २ Except A. H. I. and the text all others read उदकस्पर्शी for उदकोपस्पर्शी ३ A. and J substitute कण्वोऽपि for काश्यपोऽपि. ४. C. and F read पङ्क्तिघ्नो and I. पक्षदन्तो for पङ्क्तदन्तो ५ B D. read तीर्थवासी कुशच्छेदी for तीर्थावासी कुशाच्छादी and all others except A. and J. read तीर्थवासी for तीर्थावासी.

इति[1]।

'यत् स्यादनभिसन्धाय[2] पापं कर्म[3] सकृत्कृतम्।
तस्येयं निष्कृतिर्दृष्टा[4] धर्मविद्भिर्मनीषिभिः' ॥

इति। तदेतद्देवलेन सकृदनुष्ठानस्य सकृत्कृतपापविषयत्वाभिधानात्।

प्रतिनिमित्तं नैमित्तिकमावर्तनीयम्'।

इति न्यायाच्चावृत्तौ द्वैगुण्यादिसिद्धिः। यस्तु न साक्षाद्ब्राह्मणं हन्ति किंतु तिरस्कारादिद्वारात्तन्निमित्ततामापद्यते तम्प्रति सुमन्तुराह—

'तिरस्कृतो यदा विप्रो हित्वात्मानं[5] मृतो यदि।
निर्गुणः सहसा क्रोधाद्गृह-क्षेत्रादिकारणात्॥
त्रैवार्षिकं व्रतं कुर्यात् प्रतिलोमं सरस्वतीम्।
गच्छेद्वापि विशुद्ध्यर्थं तत्पापस्येति निश्चितम्'* ॥

यो गुणहीनो विप्रः स्वकीयैः परकीयैर्वा तिरस्कृतः सन् आत्मानं व्यापादयेत्। इदं च तिरस्करणं सनिमित्तम्। सहसा क्रोधात् वा गृह-क्षेत्रादिनाशेनापहारेण वा दुःखितः सन् यो म्रियेत तस्य विशुद्ध्यर्थं तिरस्कारादिकर्त्रा मरणनिमित्तभूतेन तत्पुत्रादिना वा त्रैवार्षिकं व्रतं वा सागरसङ्गममारभ्योगमपर्यंतं सरस्वतीतीरसेवनं कर्तव्यम्। इदं च निर्गुणविप्रमरणविषये निमित्तभूतस्य गुणवत एव। गुणवति मृते त्वधिकम्।

---

१. I does not insert इति. २ C F. and G. substitute यस्माद् for यत् स्याद् ३. B and D. read पापहर्ता सकृत् for पाप कर्म सकृत् ४. G. reads दृष्ट्वा for दृष्टा. ५ G. omits तदेतद् ६ C and F read क्षममाणो, E. and H क्षममाणो for हित्वात्मान

इति । निर्निमित्तं भर्त्सने स एव आह—

'अत्यर्थं निर्गुणो विप्रो ह्यत्यर्थं निर्गुणोपरि ।
क्रोधाद्वै म्रियते यस्तु निर्निमित्तं तु भर्त्सितः ॥
वत्सरत्रितयं कुर्यात्ततः कृच्छ्रं विशुद्धये'* ॥

इति । यदा पुनर्निमित्ती अत्यन्तगुणवान् आत्मघाती चात्यन्तनिर्गुणः तदैकवर्षमेव ब्रह्महत्याव्रतं कुर्यात् ।

'केश-श्मश्रु-नखादीनामकृत्वा वपनं वने ।
ब्रह्मचर्यं चरन् विप्रो वर्षेणैकेन शुद्ध्यति'॥

इति तेनैवाभिधानात् । यथा हन्ता प्रायश्चित्ती यथा वा निमित्ती तथैवानुमन्त्रादेर्योऽपि प्रायश्चित्तभाजः । तथा च पैठीनसिः—

'हन्ता मन्तोपदेष्टा च तथा सम्प्रतिपादकः ।
प्रोत्साहकः सहायश्च तथा मार्गोपदेशकः ॥
आश्रयः शस्त्रदाता च भक्तदाता विकर्मिणः ।
उपेक्षकः शक्तिमांश्चेद्दोषवक्ताऽनुमोदकः ॥

---

*निर्गुणविप्रमरणनिमित्तभूतस्य गुणवतः प्रायश्चित्तमभिहितम् । इदानीमत्यन्तनिर्गुणमरणनिमित्तस्यात्यन्तनिर्गुणस्य प्रायश्चित्तमाह । 'अत्यर्थं निर्गुण' इति । सनिमित्तभर्त्सने तु न्यूनम् ।

---

१. B. and D. read निमित्ततो मृते, C. and F निर्निमित्तता मते, G. निर्निमित्तं मृते and H. निर्निमित्ततो मृते all for निर्निमित्त भर्त्सने २ J reads प्रत्यर्थं for ह्यत्यर्थं. ३. G. reads च for तु ४ J. reads गर्हित. ५. C. F and I. substitute नर for तत. ६ H. reads यदा पुनर्नर निमित्ते for यदा पुनर्निमित्ती. ७ I. reads कृत्वा तु वपनं for अकृत्वा वपन. ८. B. D. G. H. read अनुमन्त्रादेरपि प्रायश्चित्तमाह पैठीनसि. ९. B and D. read कर्ता for हन्ता. १० B. and D. read सहाचार तथा चाम्रोपदेशक for सहायश्च तथा मार्गोपदेशकः; while C. F. and I. मार्गानुदेशक for मार्गोपदेशक. ११ I reads विकर्मिणाम्. १२. B. and D substitute उपेक्षक for उपेक्षक and all others except A. and I. read शक्तिमांश्च for शक्तिमांश्चेत्.

अकार्यकारिणस्तेषां प्रायश्चित्तं प्रकल्पयेत्।
तथा शक्त्यनुरूपं च दण्डं तेषां प्रकल्पयेत्'*॥

इति। एतेषां मध्ये यो यो वधस्य प्रत्यासन्नस्तस्य तस्याधिकं प्रायश्चित्तम्। विप्रकृष्टस्य तदपेक्षया न्यूनं प्रायश्चित्तं प्रकल्पनीयम्। साक्षात्कर्तुरपि वयोविशेषे प्रायश्चित्तस्य ह्रासो भवति। तदाह यमः—

'अशीतिर्यस्य वर्षाणि बालो वा ऽप्यूनषोडशः।
प्रायश्चित्तार्धमर्हन्ति व्याधितश्च तथा स्त्रियः'॥
(य. स्मृ. ६. ४१)

इति। क्वचित् कर्तुः प्रतिनिधिमाह स एव—

'अपूर्णैकादशाब्दस्य चतुर्वर्षाधिकस्य च।
प्रायश्चित्तं चरेद् भ्राता पिताऽन्यो वाऽथ बान्धवः'॥
(य. स्मृ. ६. ३)

---

* दण्डस्तु राज्ञा कर्तव्यः। ननु प्रायश्चित्तकल्पनानन्तरं दण्डकल्पनं न युक्तम्। प्रायश्चित्तेनैव पापापनोदे दण्डस्य वैय्यर्थ्यं स्यात्। यदि पापनिवृत्तिर्न भवेत् तर्हि प्रायश्चित्तस्य वैयर्थ्यं स्यात् तस्मात्प्रायश्चित्तानन्तरं न युक्तो राजदण्ड—इति चेत्—न। प्रायश्चित्तेन पारलौकिकदोषनिवृत्तिर्भवति। ऐहिकदोषनिवृत्त्यर्थं राजदण्डस्यैव विहितत्वात् इति दिक्।

---

१. All, except A. and J. read यथा- for तथा २ A. substitutes मनु. for यम. ३. B. and D. read व्याधितस्य यथाश्रयम्; while A. स्त्रियो रोगिण एव च for व्याधितश्च तथा स्त्रियः. ४. B and D. read अपूर्णो द्वादशाब्दस्य for अपूर्णैकादशाब्दस्य ५. B D. and G. read माता-ऽपिता वाऽन्येऽस्य बान्धवा.; C. and F भ्राता पिता वाऽन्योन्यबान्धव and J. भ्राता-पिता वाऽन्येऽथ बान्धवाः all for भ्राता पितान्यो वा ऽथ बान्धवः.

इति[1]। यत्तु तेनैवोक्तम्—

अतो बालतरास्यास्य[2] ह्यपराधो न पातकम्।
राजदण्डो न तस्यास्ति[3] प्रायश्चित्तं च नेष्यते[4]॥
(य. स्मृ. ६. ४)

इति तत् प्रायश्चित्तात्पत्वाभिप्रायम्[5]। न पुनः सर्वात्मना तदभावप्रतिपादनपरम्।

'पादो बालेषु[6] दातव्यः सर्वपापेष्वयं[7] विधिः'।
(वि. स्मृ. १. ४६)

इति विष्णुना बालस्य पादाभिधानेन बालतरस्य ततोऽप्यल्पत्वावगमात्[8]। यद्वा माभूद्बालतरस्य पापम्। वचनेन साक्षान्निवारणात्[9]। नह्यस्ति वचनस्यातिभारः। यत्तु पुनर्मध्यमाङ्गिरोवचनम्—

'गवां सहस्रं विधिवत् पात्रेभ्यः प्रतिपादयेत्।
ब्रह्महा विप्रमुच्येत[10] सर्वपापेभ्य एव सः'॥
(अं. स्मृ. २. ३६)

अतो बालतरस्य चतुर्वर्षन्यूनस्य।

---

१ C and F. add the following portion after इति तच्च —
'द्विगुणं सवनस्थे तु ब्राह्मणे व्रतमादिशेत्', इत्येतद्वाक्यविहितद्विगुणपरम्।
२ B. and D. read प्रायश्चित्त न विद्यते, while G. reads प्रायश्चित्त न विद्यते for प्रायश्चित्त च नेष्यते C. and F. read न वेष्यते for च नेष्यते. ३ I. reads -प्रायेण for -प्रायम् ४. B and D read बालस्य for बालेषु, while E and I. substitute सर्ववर्णेषु for सर्वपापेषु ५ H. reads बालवर्णे for बालस्य. ६. B. D. G. and H. substitute अल्पत्वमवगन्तव्यम् for अल्पत्वावगमात्. ७ C. and F read बालस्य न पापम्. for मा भूद्बालतरस्य पापम् ८. B. and D. read विचारणात् for निवारणात्. ९ B D. E. and I. omit तु. १०. I. reads ब्रह्महाऽपि प्रमुच्येत for ब्रह्महा विप्रमुच्येत and substitutes च for स.

इति—तच्च—

'द्विगुणं सवनस्थे तु ब्राह्मणे व्रतमादिशेत्'।
(या. स्मृ. ३. २९२)

इत्येतद्वाक्यविहितद्विगुणव्रताचरणाशक्तस्य वेदितव्यम्। प्रायश्चित्तस्यातिगुरुत्वात्। यदपि शाङ्खवचनम्—

'प्रमाप्य द्वादश संवत्सरान् षट् त्रीन्[1] सार्धं संवत्सरं च व्रतान्यादिशेत्। तेषामन्ते गोसहस्रं[2] तस्यार्धमर्धं च दद्यात्। सर्वेषां वर्णानामानुपूर्व्येण[3]'।

इति तदाचार्यादिहननविषयम्। तथा च दक्षः—

'सममब्राह्मणे दानं द्विगुणं ब्राह्मणब्रुवे।
आचार्ये शतसाहस्रं सोदर्ये दत्तमक्षयम्॥ (२६)
सम-द्विगुण-साहस्रमानन्त्यं च यथाक्रमम्[4]।
दाने फलविशेषःस्यात् हिंसायां तद्वदेव हि'॥(२५)
(द. स्मृ. ३. २५–२६)

इति। यत्पुनरापस्तम्बेनोक्तम्—

'विप्रेऽरण्ये[5] कुटीं कृत्वा वाग्यतः शवशिरोध्वजः शाणीपक्ष आत्मन्युपरि जान्वाऽऽच्छादयेत्'।
(आ. ध. सू. १. ९. २४. ११)

---

१. C. and F. omit त्रीन् and I quite mistaken here. २ B and D. read दशसहस्र तदर्धं तस्यार्धमर्द्धं च, C. F शतसहस्र तस्यार्धमर्द्धं च, G अयुतसहस्रं तस्यार्द्धमर्द्धं च and G शतसहस्र तदर्द्धं तस्यार्धमर्द्धं च all for गोसहस्र तस्यार्द्धमर्धं च. ३ J adds च after आनुपूर्व्येण ४. I. reads क्रमात्. ५. From यत्पुनरापस्तम्बेनोक्तम् to तस्मादस्मदुक्तैव व्यवस्था ज्यायसी इति; the including portion between these two sentences is not found in all other manuscripts except A. and H. We doubt not whether the portion belongs to the author. F. also includes this portion, but there is a note in the margin अय ग्रन्थ पूर्वानङ्गपृष्ठान्त्यपंक्तिस्थो बोद्धव्यः and the folio 140, page 2. ६. The text reads this Sûtra अरण्ये कुटिं कृत्वा वाग्यत शवशिरध्वजोर्धशाणीपक्षमधोनाभ्युपरि जान्वाच्छाद्य·

इत्युपक्रम्य—

'गुरुं हत्वा श्रोत्रियं वा एतदेव व्रत-
मोत्तमादुच्छ्वासाच्चरेत्[1]। (२४) नो-
स्मिँल्लोके प्रत्यापत्तिर्विद्यते'। (२५)
(आ. ध. सू. १. ९. २४–२५)

इति तन्माता-पित्राचार्यादिविषयम्। तथा च भविष्य-पुराणे—

'मातरं पितरं हत्वा सोदर्यं भ्रातरं तथा।
गुरुं हत्वा श्रोत्रियं च .....'॥

इत्युपक्रम्य अस्यैव प्रायश्चित्तस्य विधानात्। शाणीपक्षः शाणसूत्रमयवस्त्रैकदेशः। आ उत्तमादुच्छ्वासात् आ मरणात्। प्रत्यापत्तिः व्यवहारः। अत्राशक्तस्य शङ्ख आह—

'प्रमाप्य द्वादशसंवत्सरान् षट् त्रीन् सार्धं
संवत्सरं च व्रतान्यादिशेत्। तेषामन्ते
गोसहस्रं तदर्धं तस्यार्धमर्धं च दद्यात्।
सर्वेषां वर्णानामानुपूर्व्येण'।

इति।

'एतदेव व्रतमोत्तमादुच्छ्वासाच्चरेत्'।

इति अत्रासमर्थो द्वादशवार्षिकव्रतचर्यानन्तरं गोसहस्रदानं कुर्यात्। तत्राप्यशक्तस्य षड्वार्षिकव्रतचर्यानन्तरं अर्धं गवां[2] सहस्रम्। तत्राप्यशक्तस्य त्रिवार्षिकव्रतचर्यानन्तरं[3] सार्धश-

१. The text reads this . . . कर्मसमाप्तमेतेनैव विधिनोत्तमादुच्छ्वासाच्चरेत २. The text adds अस्य after न. ३. E reads तदर्धं गोसहस्रार्द्धदानं for अर्धं गवां सहस्रम् and H. reads अर्धं गवां for अर्धं गवा सहस्रम् ४ E. reads त्र्यब्दव्रतानंतर तस्यार्धं पञ्चशतार्द्ध दान for त्रिवार्षिकव्रतचर्यानंतरं सार्धशतत्रयं गवाम्।.

तद्वयं गवाम्। तत्राप्यशक्तस्य सार्धसंवत्सरव्रतेचर्या। अनन्तरं पञ्चविंशत्युत्तरशतमिति सर्ववर्णानां शक्त्यनुसारेण आनुपूर्व्येण क्रमेण द्वादशवार्षिकादिगोसहस्रादीनां समुच्चयो भवति। एतच्च पूर्वोक्तविषय एव कल्पनीयम्। प्रायश्चित्तस्यातिगुरुत्वात्।

ननु—द्वादशवार्षिकादिव्रतचतुष्टयं गोसहस्रादिदानचतुष्टयसहितमभिधाय—

'सर्वेषां वर्णानामानुपूर्व्येण'।

इत्यभिधानात् ब्राह्मणादिवर्णचतुष्टयस्य क्रमेण व्रतचतुष्टयविधानं किमिति न स्यात्?। मैवम्।

'पर्षद् या ब्राह्मणानां तु सा राज्ञां द्विगुणा भवेत्।
वैश्यानां त्रिगुणा प्रोक्ता पर्षद्वच्च व्रतं स्मृतम्'॥
(अं. स्मृ. ३. १६)

इति। तथा—

'शूद्रो वा ब्राह्मणं हत्वा प्रायश्चित्तचतुष्टयम्'।

इति यथाक्रमं अङ्गिरो-भविष्यत्पुराणवचनाभ्यां ब्राह्मणापेक्षया इतरवर्णानामधिकप्रायश्चित्तविधानात्। तस्मादस्मदुक्तैव व्यवस्था ज्यायसी इति।

ननु—एवं वचनान्तरं साक्षित्वेनोदाहृत्य यत्र विशेषव्यवस्थोच्यते तत्र साऽस्तु। यत्र त्वन्तरेणैव वचनान्तरं व्यवस्थोच्यते तत्र स्वकपोलकल्पिता कथं श्रद्धेया?— इति चेत्। मैवम्। स्मृतिकारैरेवं कल्पनीयत्वाभिधानात्। तथा च देवलः—

---

१. E. adds अर्धं गवां after व्रतचर्यानंतरम् २. I. omits एव, while except A. B. D. and G all others read स्मृतिकारैरेव for स्मृतिकारैरेव.

'जाति-शक्ति-गुणापेक्षं सकृद्बुद्धिकृतं तथा ।
अनुबन्धादि विज्ञाय प्रायश्चित्तं प्रकल्पयेत्' ॥

इति । यदिदं द्वादशवार्षिकं ब्रह्महत्याव्रतं तद् द्वादशे वर्षे सम्पूर्णे वा समापनीयं अर्वाग्वा ब्राह्मणत्राणादिनिमित्तलाभे । तथा च शाङ्खः—

'द्वादशे वर्षे शुद्धिमाप्नोति । अन्तरा वा ब्राह्मणं मोचयित्वा । गवां द्वादशानां परित्राणात् । सद्य एवाश्वमेधावभृथस्नानाद्वा पूतो भवति' ।

इति । एवं च सति यद् याज्ञवल्क्येनोक्तम्—

'ब्राह्मणस्य परित्राणाद् गवां द्वादशकस्य वा ।
तथाऽश्वमेधावभृथस्नानाद्वा शुद्धिमाप्नुयात् ॥
दीर्घ-तीव्रामयग्रस्तं ब्राह्मणं गामथापि वा ।
दृष्ट्वा पथि निरातङ्कं कृत्वा वा ब्रह्महा शुचिः ॥
आनीय विप्रसर्वस्वं हृतं, घातित एव वा ।
तन्निमित्तं क्षतः शस्त्रैर्जीवन्नपि न दुष्यति'* ॥
(या. स्मृ. ३. २४४–२४६)

---

* यश्चौर-व्याघ्रादिभिर्व्यापाद्यमानं कमपि ब्राह्मणं आत्मप्राणान् अन्तरे कृत्वा त्रायति द्वादश गावो वा प्राणसङ्कटान्मोचयति सोऽसम्पूर्णेऽपि द्वादशवार्षिकप्रायश्चित्ते शुद्धो भवति । एवमेव परकीयस्याश्वमेधे अवभृ-

---

१. B and D. read वधकृत for बुद्धिकृतं २ G. and I. read द्वादशवर्षे for द्वादशे वर्षे, while B. and D द्वादशवर्षे त्वसम्पूर्णे वा for द्वादशे वर्षे सम्पूर्णे वा. ३ Except A. all others read स द्यावा अश्व for सद्य एवाश्व-. ४. The text substitutes च for वा. ५. Except B. D. and the text others read स्नानात् शुद्धिमवाप्नुयात् for स्नानाद्वा शुद्धिमाप्नुयात्. ६. C. and F. substitute दत्त्वा for दृष्ट्वा ७. The text reads तु for वा. ८. The text reads विशुद्ध्यति for न दुष्यति.

इति न तद्व्रतान्तराभिप्रायम्। किंतु समाप्तिकथनाभिप्रायम्। व्रतान्तराणि तु मनुराह—

'लक्ष्यं[1] शस्त्रभृतां वरं स्याद्विदुषामिच्छयाऽऽत्मनः।
प्रास्येदात्मानमग्नौ वा समिद्धे त्रिरवाक्शिराः॥
यजेत वाश्वमेधेन स्वर्जिता गोसवेन वा।
अभिजिद्विश्वजिद्भ्यां वा त्रिवृताऽग्निष्टुताऽपि वा*॥
जपन् वाऽन्यतमं वेदं[2] योजनानां† शतं व्रजेत्[3]।
ब्रह्महत्यापनोदाय मितभुङ् नियतेन्द्रियः[4]॥
सर्वस्वं वा[5] वेदविदे ब्राह्मणायोपपादयेत्।
धनं वा जीवनायालं गृहं वा सपरिच्छदम्॥

थाख्यकर्माङ्गभूतस्नानसमये स्वकल्मषं विख्याप्य स्नात्वा शुद्धो भवति। तथा बहुकालव्यापिना दुःसहेन कुष्ठादिरोगेण पीडितं ब्राह्मण गा वा पथि दृष्ट्वा निरुजं कुर्याचेत् ब्रह्महा शुद्धो भवति। अपहृतसर्वस्वतयावसीदतो विप्रस्य गो-भू-हिरण्यादिद्रव्यं सर्वं प्रत्यानीय यस्तस्य विप्रस्य रक्षणं करोति स विशुद्धो भवति। विप्रसर्वस्वप्रत्यानयनप्रयत्ने मृतः शस्त्रैः क्षतो जीवन्नपि वा शुद्ध्यत्येव।

* त्रिवृता त्रिवृत्स्तोमेन। अग्निष्टुता अग्निष्टोमेन।

† यं कमपि वेदं जपन् शतयोजनं गच्छेत्। योजनं षोडशसहस्रहस्तात्मकम्। यथोक्तम्—

'द्वादशाङ्गुलिकश्शङ्कुस्तद्वयं तु शयः स्मृतः।
सचतुष्कं धनुः प्रोक्त क्रोशो धनुःसहस्रिकः॥
चतुष्कं योजनं तत्स्यादिति मानं व्यवस्थितम्'।

---

१. Except A. all others omit तु २ J reads लक्ष्य for लक्ष्यं. ३ G. reads देव for वेद्. ४ G substitutes व्रजन् for व्रजेत्. ५ B and D. read मितभुक्तिर्जितेन्द्रियः for मितभुङ् नियतेन्द्रियः.. ६. A. reads वेदविदि and the text omits वा and reads वेदविदुषे.

हविष्यभुग्वाऽनुचरेत्[1] प्रतिस्रोतः[2] सरस्वतीम् ।
जपेद्वा नियताहारस्त्रिर्वै वेदस्य संहिताम्'*॥
(मनु. स्मृ. ११. ७३–७७)

इति । एते सर्वे पक्षाः कामकारा-ऽकामकारविद्वदविद्वद्विषयत्वेन व्यवस्थापनीयाः । कामकृतात्यन्ताभ्यासे तु याज्ञवल्क्य आह—

'लोमभ्यः स्वाहेत्येवं हि लोमप्रभृति वै तनुम् ।
मज्ज्ञान्तं[3] जुहुयाद्वापि मन्त्रैरेभिर्यथाक्रमम्' ॥
(या. स्मृ. ३. २४७)

इति । द्वात्रिंशत्सहस्रहस्तैरपि योजनं भवति । यथोक्तं लीलावत्याम् ।

'यवोदरैरंगुलमष्टसंख्यै-
र्हस्तोऽङ्गुलैः षड्गुणितैश्चतुर्भिः ।
हस्तैश्चतुर्भिर्भवतीह दण्डः
क्रोशः सहस्रद्वितयेन तेषाम् ॥
स्याद्योजनं क्रोशचतुष्टयेन
तथा कराणां दशकेन वंशः' ॥

इति । देशभेदेनानयोर्व्यवस्था ज्ञेया ।

* यद्यपीमानि सर्वाण्यपि प्रायश्चित्तानि न वर्णविशेषाभिधानपुरस्सरमभिहितानि तथापि अन्यत्रोक्ता व्यवस्था अत्रानुसन्धेया । तद्यथा—शस्त्रभृतां लक्ष्यत्वं अग्निपतनं सर्वस्वदानं जीवनपर्याप्तधनदानं गृहदानं सरस्वत्यनुगमनं च सर्ववर्णसाधारणम् । अश्वमेधो राज्ञ एव । गोसवो ब्राह्मणस्यैव । अन्ये त्रैवर्णिकानाम् । तत्र गोसवाश्वमेधौ कलौ वर्ज्यौ वर्णभेदेन प्रायश्चित्तस्य द्विगुण-त्रिगुणादिको भेदस्त्वग्रे आचार्येणैवोक्तो ऽत्रानुसन्धेयः ।

---

१. The text reads ऽनुसरेत् for ऽनुचरेत्. २. B., D and J. read प्रतिस्रोतां for प्रतिस्रोतः. ३. The text reads मज्ज्ञान्ता for मज्ज्ञान्तं.

इति। तत्राष्टौ मन्त्रानाह वसिष्ठः—

'लोमानि मृत्योर्जुहोमि लोमभिर्मृत्युं वासये।
इति प्रथमाम्।
त्वचं मृत्योर्जुहोमि त्वचा मृत्युं वासये।
इति द्वितीयाम्।
लोहितं मृत्योर्जुहोमि लोहितेन मृत्युं वासये।
इति तृतीयाम्।
मांसं मृत्योर्जुहोमि मांसेन मृत्युं वासये।
इति चतुर्थीम्।
मेदो मृत्योर्जुहोमि मेदसा मृत्युं वासये।
इति पञ्चमीम्।
स्नायुं मृत्योर्जुहोमि स्नाय्वा मृत्युं वासये।
इति षष्ठीम्।

---

१ All others except A. and I read तथा for तत्र, while C. and F. omit the following —

. . . . . लोमप्रभृति वै तनुम्।
मज्जान्त जुहुयाद्वापि मन्त्रैरेभिर्यथाक्रमम्' ॥
इति। तत्राष्टौ मन्त्रानाह वसिष्ठ —
'लोमानि मृत्योर्जुहोमि . . . . ।'

२ These Mantras are found in all manuscripts and the text, but they appear different from one another. I substitutes नाशय for वासये in all the Mantras and except A. G and the text all others read प्रथमम् for प्रथमाम् and so on in masculine instead of feminine, while G omits the following —

प्रथमाम्। त्वचं मृत्योर्जुहोमि त्वचा मृत्युं वासये। इति द्वितीयाम्।
लोहितं मृत्योर्जुहोमि लोहितेन मृत्यु वासये। इति.

and substitutes आश्रयति for वासये इति in the first and the fourth Mantra. ३. The text interchanges this Mantra for the sixth. ४ The texts, two Bombay editions and one Benares edition with commentary reads स्नावाभि- and स्नावभि. स्नायु for and स्नाय्वा

अस्थीनि मृत्योर्जुहोमि अस्थिभिर्मृत्युं वासये ।
इति सप्तमीम् ।
मज्ज्ञानं मृत्योर्जुहोमि मज्ज्ञाभिर्मृत्युं वासये ।
इति अष्टमीम्' ।
(व. स्मृ. २०. २६)

इति । मरणान्तिकस्येदृशस्य सर्वस्य व्रतस्य कामकार-विषयत्वं मध्यमाङ्गिरा आह—

'प्राणान्तिकं च यत् प्रोक्तं प्रायश्चित्तं मनीषिभिः।
तत्कामकारविषयं विज्ञेयं नात्र संशयः ॥
यः कामतो महापापं नरः कुर्यात् कथंचन ।
न तस्य शुद्धिर्निर्दिष्टा भृग्वग्निपतनादृते' ॥

इति । यत्तु सुमन्तुनोक्तम्—

' ब्रह्महा संवत्सरं कृच्छ्रं चरेत् । अधःशायी त्रिषवणस्नायी कर्मवेदको भैक्ष्याहारो दिव्यनदी-पुलिन-सङ्गमा-ऽऽश्रम-गोष्ठ-पर्वत-प्रस्रवण-तपो-वनविहारी स्यात् स्थान-वीरासनी । संवत्सरे पूर्णे हिरण्यमणि-गो-धान्य-तिल-भूमि-सर्पींषि ब्राह्मणेभ्यो ददन् पूतो भवति' ।

---

१. I reads मज्ज्ञां for मज्ज्ञानं and मज्ज्ञया for मज्ज्ञाभि', while all other except A. and the text substitute मज्ज्ञां for मज्ज्ञाभि २ G and I. do not insert ईदृशस्य. ३. G and J. read कामेन for कामत. ४. A. reads कुर्यात् विप्र for नर कुर्यात् ५ Except A. and I. all others read त्रिषवणी for त्रिषवणस्नायी, while B D and I. कर्मवेदक for कर्मवेदक- ६. B. and D. read भिक्षाहारी for भैक्ष्याहारो ७ H reads -सगमाश्रयो गोष्ठचपर्वत- for -सगमाश्रमगोष्ठ-पर्वत- ८. G. reads ब्राह्मणो दद्यात्, while I. substitutes दद्यात् for ददन्.

इति तदपहन्तुर्मूर्खस्य धनवतो जातिमात्रव्यापादने द्रष्टव्यम् । यत् पुनर्वसिष्ठवचनम्—

'द्वादशरात्रमब्भक्षो द्वादशरात्रमुपवसेत्' ।
(व. स्मृ. २३. ३८)

इति तन्मनोवसितब्रह्महत्यस्य तदैवोपरतजिघांसस्य वेदितव्यम् । यत् पुनः षट्त्रिंशन्मतवचनम्—

'षण्ढं तु ब्राह्मणं हत्वा शूद्रहत्याव्रतं चरेत् ।
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत पराकद्वयमेव च' ॥

इति तदप्रत्यानेयपुंस्त्वस्य* सप्रत्ययवधे† द्रष्टव्यम् । अप्रत्ययवधे तु बृहस्पतिराह—

'अरुगायाः सरस्वत्याः सङ्गमे लोकविश्रुते ।
शुद्धचेत् त्रिषवणस्नायी त्रिरात्रोपोषितो द्विजः' ॥

अप्रत्यानेयं पुनरानयितुमशक्यं पुंस्त्वं यस्य । षण्ढस्त्वावच्चतुर्दशविधः पूर्वमाचारकाण्डे विवाहप्रकरणे उक्तः । तत्र केषाचित् कालान्तरे औषधादिना पुंस्त्व प्रत्यानेतुं शक्य भवतीति प्रसिद्धमेवायुर्वेदविदाम् ।

† अत्र—

'प्रत्ययोऽधीन-शपथ-ज्ञान-विश्वासहेतुषु' ।
(नामलिंगानुशासने ३. ३. १४७)

इति कोशात् प्रत्ययो ज्ञानम् । तच्च—

'जाग्रत्संस्कारसम्भूतः प्रत्ययो विषयान्वितः' ।
(ग. पु १. १३६. १३)

इति गारुडात् संस्कारजन्यम् ।

---

१. B. and D. omit the following.—

'यत्पुनर्वसिष्ठवचनम्'—

'द्वादशरात्रमब्भक्षो द्वादशरात्रमुपवसेत्' ।

इति । तन्मनोवसितब्रह्महत्यस्य तदैवोपरतजिघांसस्य वेदितव्यम्' ।, while H substitutes वसिष्ठेनोक्तम् for the same. २ G. reads अम्बुभक्षो for अब्भक्षो ३. G reads ब्रह्महत्याया for ब्रह्महत्यस्य ४ B. D and G read षट्त्रिंशन्मते वचनम् for षट्त्रिंशन्मतवचनम् ५. I. reads प्रत्ययवधे for सप्रत्ययवधे

इति । एतानि द्वादशवार्षिकादिधनदानपर्यन्तानि ब्राह्मणस्यैव । क्षत्रियादेस्तु द्विगुणादिकम् । यदाहाङ्गिराः—

'पर्षद् या ब्राह्मणानां तु सा राज्ञां द्विगुणा मता ।
वैश्यानां त्रिगुणा प्रोक्ता पर्षद्वच व्रतं स्मृतम्' ॥

इति । प्रजापतिरपि—

'द्विगुणं त्रिगुणं चैव चतुर्गुणमथापि च ।
क्षत्र-विट्-शूद्रजातीनां ब्राह्मणस्य वधे व्रतम्' ॥

इति । यत्तु चतुर्विंशतिमतवचनम्—

'प्रायश्चित्तं यदाम्नातं ब्राह्मणस्य महर्षिभिः ।
पादोनं क्षत्रियः कुर्यादर्धं वैश्यः समाचरेत् ॥
शूद्रः समाचरेत् पादमशेषेष्वपि पाप्मसु' ।

इति तत् प्रातिलोम्यानुष्ठितचतुर्विधसाहसव्यतिरिक्तविषयम् । मूर्धावसिक्तादीनामपि दण्डवत् प्रायश्चित्तं समूहनीयम् । दण्डतारतम्यमाह याज्ञवल्क्यः—

' दण्डप्रणयनं कार्यं वर्णजात्युत्तराधरैः' ।

(या. स्मृ. २. २०६)

इति । एवं च सति मूर्धावसिक्तस्य ब्राह्मणवधे ब्राह्मणादतिरिक्तं* क्षत्रियादूनमध्यर्धद्वादशवार्षिकं भवति । अन-

* अतिरिक्तं अधिकम् । ब्राह्मणस्य द्वादशवार्षिकं विहितं, क्षत्रियस्य तद् द्विगुणं चतुर्विंशतिवार्षिकं भवति । तत्र क्षत्रियादूनं ब्राह्मणादधिकं अष्टादशवार्षिकं मूर्धावसिक्तस्य देयमित्यर्थः ।

१. J omits यत्तु, while G and H. omit तु २. G and H. read चतुर्विंशतिमतं वचनम् for चतुर्विंशतिमतवचनम्. ३. Except A. and H all others do not insert ब्राह्मणादतिरिक्त ४. C and F. read मध्यस्थे दशवार्षिकं, E अध्यर्धदशवार्षिक, G अध्यर्धं द्वादशवार्षिकम् and J. अर्धं द्वादशवार्षिकम् all for अध्यर्धद्वादशवार्षिकम्.

यैव दिशो प्रातिलोम्योत्पन्नानामपि प्रायश्चित्तमूहनीयम्। तथोत्तमाश्रमिणामपि* प्रायश्चित्तत्तारतम्यमङ्गिरसा दर्शितम्—

'गृहस्थोक्तानि पापानि कुर्वन्त्याश्रमिणो यदि।
शौचवच्छोधनं कुर्युरर्वाक् ब्रह्मनिदर्शनात्'।

इति। प्रक्रान्तप्रायश्चित्तस्य मध्ये विपत्तावपि पापक्षयो भवति। तथा च हारीतः—

'प्रायश्चित्तेऽध्यवसिते कर्त्ता यदि विपद्यते।
पूतस्तदहरेव स्यादिह लोके परत्र च'॥
(हा. स्मृ. २१. ९)

इति। व्यासोऽपि—

'धर्मार्थं† यतमानस्तु नं चेत् शक्नोति मानवः।
प्राप्तो भवति तत् पुण्यमत्र मे नास्ति संशयः'॥
(व्या. स्मृ. ३. ४१)

इति। वधोद्यमेऽपि वधप्रायश्चित्तं कर्तव्यम्। तदाह याज्ञवल्क्यः—

'चरेद्व्रतमहत्वाऽपि घातार्थं चेत् समागतः'‡॥
(या. स्मृ. ३. २५२)

---

* उत्तमाश्रमिणः आजन्मब्रह्मचारिणः वानप्रस्था यतयश्चेत्यर्थः।

† धर्मार्थं यतमानः पापक्षालनार्थं प्रायश्चित्तं कर्तुं प्रवृत्तः।

‡ अत्र घातार्थं चेत् समागतः इत्यनेन हननसाधनमुद्यम्य केवलमागमनमेव न विवक्षितम्। किंतु ब्राह्मणादिहनने कृतनिश्चयस्तद्व्यापाद-

---

१. I substitutes दृशा for दिशा २ C. and F read तथा श्रमिणाम् and I. तथोक्ताश्रमिणाम् for तथोत्तमाश्रमिणाम् ३. B. and D. read -गतो ब्रह्मनिघातत्वात्, C. and F. अर्वाक् ब्रह्मणि दर्शनात् both for अर्वाग्ब्रह्मनिदर्शनात्. ४. G. and A. read प्रक्रान्तस्य प्रायश्चित्तस्य ५. I. reads व्यवसिते for ऽध्यवसिते ६. I reads मृतश्चेत् कोऽपि मानव for न चेच्छक्नोति मानवः.

इति । यथावर्णमित्यनुवर्तते । अत एव स्मृत्यन्तरम्—

'अहत्वाऽपि यथावर्णं ब्रह्महत्याव्रतं चरेत्'* ॥

(शा. स्मृ. १. २६)

इति ॥ ७२-७३ ॥

सवनस्थस्त्रीवधस्य महापातकत्वमभिप्रेत्य प्रायश्चित्तमाह—

सवनस्थां स्त्रियं हत्वा ब्रह्महत्याव्रतं चरेत् ॥ ७४ ॥

इति । आहिताग्नेर्जाया पतिव्रता सवनस्था । अत एवाङ्गिराः—

'आहिताग्नेर्द्विजाग्र्यस्य हत्वा पत्नीमनिन्दिताम् ।
ब्रह्महत्याव्रतं कुर्यादात्रेयीघ्नस्तथैव च' ॥

(अं. स्मृ. ३. १९)

इति ॥ ७४ ॥

नार्थं सम्यगागत्य घातसाधनप्रहारे कृते कथंचित् प्रतिघातादिप्रबन्धवशादसौ न मृतस्तदा अहत्वा यथावर्णं ब्रह्महत्यादि व्रतं चरेत् इत्यर्थः ।

* ननु—ब्राह्मणादिहनने यत् प्रायश्चित्तमुक्तं तदेव तदभावेऽपि कथमुच्यते ? । उद्यमस्य क्रियानिर्वृतेश्च समानो दण्ड इत्येतदयोग्यमिति चेत् । न । हननाभावे पादोनमेव प्रायश्चित्तमिति ब्रूमः । अत एव—'औपदेशिकेभ्यो न्यूनत्वात् अतिदेशिकाना पादोनान्येव ब्रह्महत्यादिव्रतानि द्वादशवार्षिकादीनि भवान्ति'—इति विज्ञानेश्वरः ।

---

१. B and D omit the following —

सवनस्थस्त्रीवधस्य महापातकत्वमभिप्रेत्य प्रायश्चित्तमाह—
सवनस्था स्त्रिय हत्वा ब्रह्महत्याव्रत चरेत् ॥ ७४ ॥
इति ।.

२ I. reads द्विजातस्य for द्विजाग्र्यस्य and B C. D. and F. substitute तथा for हत्वा, while B and D. exhibit आहिताग्नेर्जाया पतिव्रता अत एव अङ्गिरा after the quoted verse and then read ब्रह्महत्याया प्रायश्चित्त &c., and then again सवनस्थवधस्य &c.

[*विन्ध्यादुत्तरतो यस्य निवासः परिकीर्तितः।
पराशरमतं तस्य सेतुबन्धस्य दर्शनम् ॥

अवध्यनिरूपणेऽतिपातः शास्त्रार्थः स्यादित्यत आह। विन्ध्यादुत्तरत इति।

'यद्युत्तरे वसेत् पार्श्वे विन्ध्यस्य पुरुषोत्तम।
दक्षिणे वसतश्चेदं न भवेदिति तच्छृणु' ॥

इति भविष्यपुराणात् दक्षिणदेशस्थितस्य काशीयात्रेति ज्ञेयम्। अकामकृते इदं प्रायश्चित्तम। तत्रैव द्वादशाब्दिकस्योक्तत्वात्। प्रतियोजनं प्राजापत्यसम्भवेनास्य तत्समत्वाच्च। कामकृते तु मरणान्तिकमेव ॥ ७५ ॥]

ब्रह्महत्यायाः प्रायश्चित्तमभिधाय मद्यपानस्य प्रायश्चित्तमाह—

मद्यपश्च द्विजः कुर्यान्नदीं गत्वा समुद्रगाम्।
चान्द्रायणे ततश्चीर्णे कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ७५ ॥
अनड्वत्सहितां गां च दद्याद्विप्रेषु[2] दक्षिणाम्।

इति। पनसादिजन्यं मदकारणं द्रवद्रव्यं मद्यम्। तदाह पुलस्त्यः—

'पानसं द्राक्षमाधूकं खार्जूरं तालमैक्षवम्।
मधूत्थं सैरिमारिष्टं[4] मैरेयं नारिकेलजम् ॥

---

* दृश्यतेऽयं श्लोको एकस्मिन् (L.) पुस्तके नान्यत्र। माधवाचार्यैर्न व्याख्यातः। अत एव प्रक्षिप्तोऽयमिति प्रतिभाति। तथापि पूर्वापरसम्बन्धमवलोक्यात्रावश्यकत्वप्रतीतेरस्माभिः धरणीधरव्याख्यासहितः संगृहीतः।

१. L. reads तप for तत. २. B. and D. read विप्राय for विप्रेषु. ३. Except B D. G. and I. all others read क्षौद्र माधूक for द्राक्ष-माधूक. ४ I. reads सौरमाविष्ट. B. and D. सैरमादिष्ट, A. सौरमारिष्ट and H. सैरिमारिष्ट all for सैरमारिष्टं.

समानानि विजानीयान्मद्यान्येकादशैव तु'[1] ।
(पु. स्मृ. १. १२-१३)

इति । एकादशानामन्यतमस्य मद्यस्य पाने महानदीतीरे चान्द्रायणं चरित्वा ब्राह्मणभोजनं कृत्वा दक्षिणां दद्यात् । तदेतत् कामकारविषयम् । अकामकारे तु बृहस्पतिराह—

'पीत्वा प्रमादतो मद्यमतिकृच्छ्रं चरेद् द्विजः ।
कारयेत्तस्य संस्कारं शक्त्या विप्रांस्तु भोजयेत्' ॥
(बृ. स्मृ. ४. २३)

इति । तदेतन्मद्यपानप्रायश्चित्तं ब्राह्मणस्यैव । न क्षत्रिय-वैश्ययोः । मद्यपानस्य ब्राह्मणम्प्रत्येव निषेधात् ।

'यक्ष-रक्षः-पिशाचान्नं मद्य-मांस-सुरासवम् ।
तद् ब्राह्मणेन नात्तव्यं देवानामश्नता हविः' ॥

इति स्मरणात् ।

---

* माधूकं 'मोहवा-मोहडा' इति भाषायां प्रसिद्धस्य वृक्षस्य पुष्पेभ्यो निर्मितम् । सैरो वनस्पतिविशेषः (?) । अरिष्टो निम्बः तद्भवम् । मिराया देशविशेषे ओषधिविशेषे वा भवं मैरेयम् । एवमेकादश मद्यानि । केचित्तु—

'माध्वीकं टाङ्कमाध्वीकं मैरेयं नारिकेलजम्' ।

इति पठन्ति । तद् एकादशसंख्यापूर्त्यभावात चिन्त्यम् ।

---

१. C. and F. omit the following.—

तदेतत् कामकारविषयम् । अकामकारे तु बृहस्पतिराह—

'पीत्वा प्रमादतो मद्यमतिकृच्छ्र चरेद् द्विज ।
कारयेत्तस्य सस्कारं शक्त्या विप्रास्तु भोजयेत्' ॥

इति ।

२. B and D. substitute च for तु. ३. Except A. and I. all others read ब्राह्मणेन न पातव्य for तद् ब्राह्मणेन नात्तव्य.

बृहद्विष्णुरपि—

'माधूकमैक्षवं सैरं तालं खार्जूर-पानसम्।
मधूत्थं चैव माध्वीकं मैरेयं नारिकेलजम्' ॥
अमेध्यानि दशैतानि मद्यानि ब्राह्मणस्य तु'।

इति। राजन्य-वैश्ययोस्तु मद्यपानमनुजानाति बृहद्याज्ञवल्क्यः—

'कामादपि च राजन्यो वैश्यो वापि कथंचन।
मद्यमेव सुरां पीत्वा न दोषं प्रतिपद्यते' ॥

इति। व्यासोऽपि—

'उभौ मध्वासवक्षीबौ उभौ चन्दनचर्चितौ।
एकपर्यङ्कशयितौ दृष्टौ मे केशवार्जुनौ'* ॥

(म. भा. उ. ५८. ५)

---

* धृतराष्ट्रसन्देशं पाण्डवेभ्यो निवेद्य प्रत्यागतस्य संजयस्य धृतराष्ट्रम्प्रत्युक्तिरियम्। शिष्टाचारप्रदर्शनार्थमिद वाक्यम्। विज्ञानेश्वरस्तु—'एकपर्यङ्क रथिनौ'—इति पठित्वा क्षत्रिय-वैश्ययोर्माध्वीपानानुज्ञानपरमिदमिति मन्यते।

---

१ B and D omit अपि २ Except A G. and H all others substitute सैर for सौर, while I. ताल खार्जूर for ताल खार्जूर- ३ I reads धूस्तुर for मधूत्थ, but it seems to be a mistake ४ I. substitutes निद्यानि for मद्यानि ५. C. and F. read क्रमादपि for कामादपि ६ G reads मद्यमेदसुरां C. and F मद्यमेव सुरां for मद्यमेव सुरां ७ B and D omit व्यासोऽपि. ८. This verse appears in Mahâbhârata, except the text of the same and A and G. all others read मध्वासवं पीत्वा for मध्वासवक्षीबौ, while the text reads चन्दनरूषितौ for चन्दनचर्चितौ and reads the second line as —

सस्विष्णौ वरवस्त्रौ तौ दिव्याभरणभूषितौ' ॥.

इति । *उपनयनात् पूर्वं मद्यप्राने तत्प्रायश्चित्तं पित्रादिभिः कर्तव्यम् । तदाह जातूकर्ण्यः—

'अनुपेतस्तु यो बालो मद्यं मोहात् पिबेद्यदि ।
तस्य कृच्छ्रत्रयं कुर्यात् माता भ्राता तथा पिता' ॥

इति ॥ ७५ ॥

मद्यपानस्य प्रायश्चित्तमुक्त्वा सुरापानस्यं प्रायश्चित्तमाह—

सुरापानं सकृत् कृत्वा अग्निवर्णां सुरां पिबेत् ॥ ७६ ॥
स पावयेदथात्मानमिहलोके परत्र च ।

इति । पिष्टादिजन्यो द्रवद्रव्यविशेषः सुरा । तथा च मनुः—

'गौडी पैष्टी च माध्वी च विज्ञेया त्रिविधा सुरा ।
यथैवैका तथा सर्वा न पातव्या द्विजोत्तमैः' ॥
(म. स्मृ. ११. ९४)

इति । तत्र पैष्ट्यां सुराशब्दो मुख्यः । गौडी-माध्व्योर्गौणः । पुलस्त्येनैकादशसु मद्येषु गौडी-माध्व्यावनुक्रम्य—

---

* ब्राह्मणस्यैवेदम् । नान्येषा वर्णानाम् ।

---

१. C F E H. and I do not insert तत् २ These two lines are omitted by M ३ I. reads पातयेत् for पावयेत्, while K. and L. read तदा- for अथा- ४ B. and D. read this line as follows :—

'तथैवैका न पातव्या सुरा सर्वा द्विजोत्तमै' ॥

and I. reads —

'यथैवैका न पातव्या तथा सर्वा द्विजोत्तमै' ॥

and except A and the text all others read–

यथैवैका तथैवान्या for यथैवैका तथा सर्वा

५ I. reads एकादशमद्येषु for एकादशसु मद्येषु.

'सुरायाः सकृत्पाने गौड़ी-माध्व्योरमुख्यसुरयोरस-
कृत्पाने चाग्निसमानवर्णोत्पत्तिपर्यन्तं सन्तप्तामत्युष्णां सुरां पीत्वा ब्राह्मणो म्रियेत' ।
(पु. स्मृ. १. १४)

इत्यभिधानात्[1]। तथा च बृहस्पतिः[2]—

'सुरापाने कामकृते ज्वलन्तीं चैव तां मुखे ।
क्षिपेत्तया विनिर्दग्धो मृतः शुद्धिमवाप्नुयात्' ॥
(बृ. स्मृ. ४. २५)

इति। गौडी-माध्व्योरभ्यासेन मत्या अमत्या वा पाने तया मरणं व्याघ्र आह—

'मत्या मद्यमथामत्या वा पुनः पीत्वा[3] द्विजोत्तमः ।
तप्तोऽग्निवर्णां तां पीत्वा मृतः शुद्ध्येत् स किल्बिषात्' ॥

इति। कामकृते सकृत् पैष्टीपाने मूलवचनोक्तं मरणं द्रष्टव्यम्। अकामकृते तु याज्ञवल्क्य आह—

'बालवासा जटी वाऽपि ब्रह्महत्याव्रतं चरेत् ।
पिण्याकं वा कणान् वाऽपि भक्षयेत्त्रिसमा निशि' ॥
(या. स्मृ. ३. २५४.)

इति। एतच्च वर्षत्रयपिण्याकादिभक्षणं छर्दनविषयम्।

---

* पुनः पीत्वा अभ्यासेन प्राशनं कृत्वेत्यर्थः। द्विजेषु ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्येषु उत्तमः श्रेष्ठः ब्राह्मण इत्यर्थः।

---

१ I and J omit -सुरयो- २ Except A and I all do not insert इत्यभिधानात्. ३ B D. E and I read अभ्यासे तप्तया मरण and C. F. G. and J अभ्यासेन तया मरण both for अभ्यासेन मत्या अमत्या वा पाने तया मरण ४. B and D. read भक्षयेन्नवह निशि, C and F भक्षयेत्तु समा निशि and E. G. H. J. भक्षयेत्तु सकृन्निशि all for भक्षयेत्त्रिसमा निशि

'गोमूत्रमग्निवर्णं[1] वा पिबेदुदकमेव वा।
पयो[*] घृतं वाऽऽमरणात् गोशकृद्रसमेव च[2]'[*] ॥
(म. स्मृ. ११.९१)

इति तदुभयं मूलवचनेन समानविषयम्। वेदविदम्प्रत्यङ्गिरा आह—

'बृहस्पतिसवेनेष्ट्वा सुरापो ब्राह्मणः पुनः।
समत्वं[†] ब्राह्मणैर्गच्छेदित्येषा वैदिकी श्रुतिः'॥

इति। सकृद्गौणेसुरापाने[3] अङ्गिरा[4] आह—

'भूमिप्रदानं यः[5] कुर्यात् सुरां पीत्वा द्विजोत्तमः।
पुनर्न च पिबेज्जातु संस्कृतः स विशुद्ध्यति'॥

इति। यत्तु सुमन्तुनोक्तम्—

'ब्राह्मणस्य सुरापस्य षण्मासाननुद्धृतसमुद्रोदक-
स्नानम्। सावित्र्यष्टसहस्रं जुहुयात् प्रत्यहम्[‡]।
त्रिरात्रमुपवासः। तप्तकृच्छ्रेण पूतो भवति।
अश्वमेधावभृथस्नानेन च'।

---

* अत्र आमरणात् इत्युक्तेः अग्निवर्णमिति विशेषणं गोमूत्र-उदक-पयो-घृत-गोशकृद्रसाना पञ्चानां प्रत्येकं सम्बध्यते।

† बृहस्पतिसवो नाम यज्ञः। स च ब्राह्मणैरेव कर्तृत्वेन विहितः। 'ब्राह्मणैस्समत्व गच्छेत्'—इत्यनेन जातिमात्रब्राह्मणो भवेदित्युक्तम्। न श्रोत्रियादुत्तमत्वं उपलभेदीत्यर्थः।

‡ नात्र हवनीयद्रव्यमुक्तं तथापि—'द्रव्यानुक्तौ घृतम्'—इति नियमात् घृतेनाष्टसहस्र जुहुयादित्यर्थः। तप्तकृच्छ्रः पूर्वमुक्तः।

---

१ G and the text read वा for च २. C. F. E. H. and I. read स्मृतिः for श्रुतिः. ३ B. and D. read गौडसुरापाने for गौणसुरापाने. ४ I substitutes वा for च. ५ B. D. and H. substitute वा for च, but G: and J insert neither च nor वा.

इति तत्[1] पूर्वोक्तबृहस्पतिसवविषय एव द्रष्टव्यम्[2] । सम्पत्त्यभावे वा[3] द्रष्टव्यम् । यत् पुनर्बृहस्पतिनोक्तम्—

'गौडीं माध्वीं सुरां पैष्टीं पीत्वा विप्रःसमाचरेत् ।
तप्तकृच्छ्रं पराकं च चान्द्रायणमनुक्रमात्'* ॥
(बृ. स्मृ. ४. ६१)

इति तदनन्यौषधसाध्यव्याध्युपशमार्थपाने[4] वेदितव्यम् । प्रायश्चित्तस्याल्पत्वात् । अत एव हेतोः सङ्कल्पमात्रविषयत्वे वा योजनीयम् ॥ ७६ ॥

अथ सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तमाह—

अपहृत्य सुवर्णं तु ब्राह्मणस्य ततः स्वयम् ॥ ७७ ॥
गच्छेन्मुसलमादाय राजाग्र्याशं वधाय तु ।
हतः[5] शुद्धिमवाप्नोति राज्ञाऽसौ मुक्त एव च ॥ ७८ ॥
कामतस्तु[6] कृतं यत् स्यान्नान्यथा वधमर्हति ।

इति । अत्र सुवर्णशब्दः परिमाणविशेषोपेतहेमवचनः । स च परिमाणविशेषो याज्ञवल्क्येन दर्शितः—

---

* गौडीपाने तप्तकृच्छ्रं माध्वीपाने पराक पैष्टीपाने चान्द्रायणमिति क्रमः ।

---

१ G. omits तत्, while B and D तदुक्त बृहस्पतिसवनेन द्रष्टव्यसपत्त्यभावे for तत्पूर्वोक्तबृहस्पतिसवविषय एव द्रष्टव्यम् । सपत्त्यभावे वा २. G and J. omit द्रष्टव्य and read द्रव्यसपत्त्यभावे द्रष्टव्यम ३ Except A H. and I, all others omit वा ४ B C D E F. G J K and L read राजान स्ववधाय, H and I राजान स वधाय for राजाभ्याश वधाय ५ Except A. K and L all others read तत for हतः ६ M. reads कामकारकृतं for कामतस्तु कृत.

'जालसूर्यमरीचिस्थं त्रसरेणुरेजः स्मृतम्।
तेऽष्टौ लिक्षा तु, तास्तिस्रो राजसर्षप उच्यते॥
गौरस्तु ते त्रयः, षट् ते यवो मध्यस्तु, ते त्रयः।
कृष्णलः, पञ्च ते माषः, ते सुवर्णस्तु षोडश'॥
(या. स्मृ. १. ३६२–३६३)

इति। उक्तपरिमाणविशिष्टं ब्राह्मणसुवर्णं योऽपहरति स स्वविशुद्धये स्वयमेव राजकर्तृकं मरणं सम्पादयितुं प्रहारसाधनं मुसलमादाय राजसमीपं मच्छेत्। गत्वा चेदृशं मां प्रहरेति निवेदयेत्। ततो राजकर्तृकान् मुसलसाधनाद्घादयं विशुद्ध्यतीति। अथ मुसलप्रहारेण न मृतस्तदा राज्ञा मुक्तः शुद्धिं प्राप्नोत्येव। तथा च संवर्तः—

'ततो मुसलमादाय सकृद्धन्यात्तु तं स्वयम्॥
यदि जीवति स स्तेनस्ततस्तेयाद्विमुच्यते'।
(सं. स्मृ. १२०–१२१)

इति। अथवा 'ऽमुक्त एव च'—इति पक्षान्तरमेवं व्याख्येयम्। यत्र स्तेनेन ये पोष्यास्तदीयपुत्र-मित्र-कलत्रादयो बहवः सन्ति तत्र स्तेने मृते बहवो[10] विनश्यन्तीति मत्वा कृपालुना राज्ञा

१ E I and the text read त्रसरेणूरज for त्रसरेणुरज २ C. and F read लिख्या for लिक्षा and J. तुलास्तिस्रो for तु तास्तिस्रो, while H. substitutes लिक्षा for लिक्षा ३. B and D. read सुवर्ण, and G H सुवर्णाः both for सुवर्ण ४ Except A and I all others read हरति for ऽपहरति, while J reads स्वविशुद्धि स्वयमेव राजकर्तृकेण प्रहारेण सम्पादयितु, G reads the same, but differs in विशुद्धये for विशुद्धि, while I omits विशुद्धिम् ५ G. omits न, while J. substitutes मुक्त for मृत ६ G substitutes अथ for तथा ७ The text substitutes स्तेनं for सकृत् ८ G and I. read एव for च ९ B D G and J. substitute अत्र for यत्र, while B. and D substitute स्तेयेन for स्तेनेन. १० G. adds अपि after बहव and except. A. G. and I. others read विनङ्क्ष्यन्ति, while G नश्यन्ति for विनश्यन्ति.

धनदण्डादिपुरःसरं स्तेनोऽग्रहतो[1] मुच्येत तदापि विशुद्ध्यत्येवेति । ननु—एवं सति—

'अघ्नन्नेनस्वी राजा'

(गौ. स्मृ. १२. ४५)

इति गौतमवचनात् राजा प्रत्यवायी स्यात् । न । तस्य पोष्यवर्गादिकृपानिमित्तत्वेन[2] स्तेनव्यतिरिक्तविषयेऽप्युपपत्तेः । ननु—ब्राह्मणवधस्यातिगर्हितत्वात् 'मुक्त एव'—इत्ययं पक्षस्तद्विषयत्वेन कुतो न व्याख्यायते ? मनुवचनविरोधादिति ब्रूमः । तथा च मनुः—

'सुवर्णस्तेयकृद्विप्रो राजानमभिगम्य तु ।
स्वकर्म ख्यापयन् ब्रूयान्मां भवाननुशास्त्विति ॥
गृहीत्वा मुसलं राजा सकृद्धन्यात्तु[3] तं स्वयम् ।
वधेन शुद्ध्यति स्तेनो ब्राह्मणस्तपसैव वा[4]' ॥

(म. स्मृ. ११. ९९–१००)

इति । अत्र वधपक्षो नामधारकमात्रविप्रविषयः[5] । तपःपक्षस्तु सवनस्थत्वादिगुणोपेतब्राह्मणविषयः । न च—तादृशस्य स्तेयमसम्भावितं—इति शङ्कनीयम् । कदाचित् क्वचिच्चित्तगततामसवृत्त्या लोभातिशयोदये सति तत्सम्भवात् । एवं च सति 'मुक्त एव'—इति पक्ष एतद्विषयत्वेनाऽपि योजयितुं शक्यते । यच्चौर्यं कामकृतं स्यात्तत्रायमुक्तो वधो द्रष्टव्यः । अन्यथा

---

१ B and D. read धनदण्डापहतो for धनदण्डादिपुरस्सर स्तेनोऽग्रहतो २ We follow here only A , while all others read कृपानिमित्तस्तेनव्यतिरिक्त–for कृपानिमित्तत्वेन स्तेनव्यतिरिक्त–. ३ I substitutes कुर्यात् हत for सकृद्धन्यात्तु त. ४. B. D. E. G H. and J. substitute च and the text तु for वा. ५. G. omits -मात्र- and B. C. D. and F. -विप्र–.

प्रामादादिकचौर्ये वधं नार्हति। न च—लोभैकमूलस्य चौर्यस्य प्रामादिकत्वमसम्भावितं—इति शङ्कनीयम्। यदा वस्त्रप्रान्तग्रथितं सुवर्णं सुवर्णत्वेनाज्ञात्वा ऽपहरति अपहृत्य चान्यस्मै ददाति नाशयति वा न पुनः स्वामिने प्रत्यर्पयति तदा सम्भवत्येवाकामतो ऽप्यपहारः। तादृशे ऽपहारे सवनस्थब्राह्मणवत्तपसा शुद्धिर्द्रष्टव्या[4]। तपसो[2] विशेषस्तु मनुना दर्शितः—

'तपसाऽपनुनुत्सुस्तु सुवर्णस्तेयजं मलम्।
वालवासा[3] द्विजो ऽरण्ये चरेद्ब्रह्महणो व्रतम्'* ॥
(म. स्मृ. ११. १०१)

इति। सुवर्णात् न्यूनपरिमाणेषु हेमसु व्रतभेदाः षट्त्रिंशन्मते दर्शिताः—

'बालाग्रमात्रेऽपहृते प्राणायामं समाचरेत्।
लिक्षामात्रेऽपि च तथा प्राणायामत्रयं बुधः॥
राजसर्षपमात्रे च प्राणायामचतुष्टयम्।
गायत्र्यष्टसहस्रं च जपेत् पापविशुद्धये॥
गौरसर्षपमात्रे तु सावित्रीं वै दिनं जपेत्।
यवमात्रसुवर्णस्य प्रायश्चित्तं दिनद्वयम्[5]॥
सुवर्णकृष्णलं ह्येकमपहृत्य द्विजोत्तमः।
कुर्यात् सान्तपनं कृच्छ्रं तत्पापस्यापनुत्तये॥

---

* ब्रह्महणः यद्विहितं द्वादशवार्षिकं प्रायश्चित्तं तदित्यर्थः।

---

१. B. and D. read लौभकवचनस्य for लोभैकमूलस्य. २. B. and D read विशेष for तपसो विशेष. ३. The text reads चीरवासा for वालवासा; while I. reads ब्रह्मवधव्रतम् for ब्रह्महणो व्रतम्. ४. G and H. read द्रष्टव्या. for दर्शिता.. ५. G. reads दिनत्रयम् for दिनद्वयम्.

अपहृत्य सुवर्णस्य माषमात्रं द्विजाधमः ।
गोमूत्रयावकाहारस्त्रिभिर्मासैर्विशुद्ध्यति ॥
सुवर्णस्यापहरणे वत्सरं यावकं पिबेत् ।
ऊर्ध्वं प्राणान्तिकं ज्ञेयमथ वा ब्रह्महव्रतम्' ॥

इति । वत्सरं यावकाशनं किंचिन्न्यूनसुवर्णापहारविषयम्। सुवर्णापहारे द्वादशवार्षिकविधानात् । यत्तु 'चतुर्विंशतिमते ऽभिहितम्—

'आत्मतुल्यं सुवर्णं वा दद्यादिष्ट्वाथ वा क्रतुम् ।
षडब्दं वा चरेत् कृच्छ्रं जपयज्ञपरायणः ॥
तीर्थानि भ्रमते विद्वान् ततस्तेयात्प्रमुच्यते' ।

इति तत्रात्मतुल्यसुवर्णदानमत्यन्तधनिकविषयम् । क्रतुर्धनिकश्रोत्रियविषयः । षड्वार्षिकं तु तीर्थयात्रासहितं निर्धनश्रोत्रियविषयम् । स्तेयप्रायश्चित्तं सर्वत्र अपहृतं धनं स्वामिने दत्त्वैव कार्यम् ।

'स्तेये ब्रह्मस्वभूतस्य सुवर्णादेः कृते पुनः ।
स्वामिनेऽपहृतं देयं हर्ता त्वेकादशाधिकम्' ॥

इति स्मरणात् । यदा त्वशक्त्या राजा हन्तुमप्रवृत्तः तदा वसिष्ठोक्तं द्रष्टव्यम्—

---

१ I. reads द्विजोत्तमः for द्विजाधम २ C F E. G I. and J. read यावकं भवेत्, while H यावकं भवेत् for यावकं पिबेत् ३ H does not insert तु ४ E H. and I read तीर्थाभिगमने for तीर्थानि भ्रमते ५ I reads तस्मात् for तत ६ G adds तत्सुवर्ण- before स्तेय- and तु after प्रायश्चित्त. ७ E and H. read स्तेयब्रह्मस्व-for स्तेये ब्रह्मस्व-. ८. Except A. B. D and G all others read हर्त्रा for हर्ता; while G. reads दत्त्वा B. and D हृत्वा for the same.

'स्तेनः प्रकीर्णकेशो राजानमभियाचेत ।
ततस्तस्मै राजा औदुम्बरं शस्त्रं दद्यात् ।
तेनात्मानं प्रमापयेत् । मरणात्पूतो भवति' ।
(व. स्मृ. २०. ३१)

इति । औदुम्बरं ताम्रमयम् । यदा सुवर्णमपहृत्य तद् भुक्त्वा तदानीमेवानुतापेन प्रत्यर्पयेत् तदाऽप्यस्तम्बोक्तं द्रष्टव्यम्—

'चतुर्थकालमिताशनेन त्रिवर्षमवस्थानम्' ।
(आ. ध. सू. १. ९. २५. १३. आं. पु.)

इति । मानसापहारे तु सुमन्तुराह—

'सुवर्णस्तेयी द्वादशरात्रं वायुभक्षः पूतो भवति' ।
(व. स्मृ. २०. ४१)

इति । गुरु-श्रोत्रिय-यागस्थत्वादिबहुगुणोपेतब्राह्मणद्रव्यस्य भूयसोऽसकृदपहारे वसिष्ठोक्तं द्रष्टव्यम्—

'निष्कालको घृताभ्यक्तो गोमयाग्निना पादप्रभृति आत्मानं प्रमापयेत् । मरणात् पूतो भवतीति विज्ञायते' ।
(व. स्मृ. २०. ४२)

---

१. The text reads ब्राह्मणसुवर्णहरणे प्रकीर्य केशान् राजानमभिधावेत् स्तेनोऽस्मि भो शास्तु मां भवानिति । तस्मै राजा ... इति विज्ञायते । २ B. and D do not insert गुरु-श्रोत्रिय- ३. I reads भूयशो for भूयसो, while B. and D. read सकृत् for ऽसकृत् ४ The text adds वा after निष्कालको and reads घृताक्तो गोमयाग्निना पादप्रभृति आत्मानमभिदाहयेत् for घृताभ्यक्तो गोमयाग्निना पादप्रभृति आत्मान प्रमापयेत्, while I does not insert मरणात्.

इति । इत्थं सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तमभिहितम् । गुरुतल्पग-प्रायश्चित्तं दशमाध्याये—

'मातरं यदि गच्छेत्तु भगिनीं'

(प. स्मृ. १०. ८)

इत्यत्र प्रपञ्चितम् ॥

अथ पतितसंसर्गप्रायश्चित्तम् ।

यस्तु पतितैर्ब्रह्महादिभिः सह संवत्सरं संसर्गं कृत्वा स्वय-मपि पतितस्तस्य प्रायश्चित्तं मनुराह—

'यो येन पतितेनैषां संसर्गं याति मानवः ।
स तस्यैव व्रतं कुर्यात् संसर्गस्य विशुद्धये' ॥

(म. स्मृ. ११. १८१)

इति । आचार्यस्तु कलियुगे संसर्गदोषाभावमभिप्रेत्य सं-सर्गप्रायश्चित्तं नाभ्यधात् । अत एव स्मृत्यन्तरे[1] कलौ वर्ज्यानामनुक्रमणे—

संसर्गदोषः पापेषु[2] ।

(स. स्मृ. १. ५३)

इत्युक्तम् ॥ ७७ ॥ ७८ ॥

संसर्गदोषस्य पातित्यापादकत्वाभावेऽपि पापमात्रापादक-त्वमस्तीत्याह—

आसनात् शयनाद्यानात् सम्भाषात् सहभोजनात्॥७९॥
सङ्क्रामन्ति हि पापानि तैलबिन्दुरिवाम्भसि ।

---

१. The text reads तत्सर्गविशुद्धये for संसर्गस्य विशुद्धये २. We are unable to find out the proper name. C. E. F. H. and I. read स्मृत्यर्थ-सारे. G. स्मृतिसागरे, both for स्मृत्यन्तरे.

इति। *यथा तैलबिन्दुरम्भसि प्रक्षिप्तः सर्वत्र व्याप्नोति तथा पतितसंसर्गकृतं पापं संसर्गिणं पुरुषं व्याप्नोति ॥७९॥

संसर्गदोषव्याजेन पूर्वमनुक्तप्रायश्चित्तानां सर्वेषां साधारणानि प्रायश्चित्तान्याह—

चान्द्रायणं यावकं च तुलापुरुष एव च ॥ ८० ॥
गवां चैवानुगमनं सर्वपापप्रणाशनम्।

इति। तुलापुरुषः कृच्छ्रविशेषः। तत्स्वरूपमुपरिष्टाद्वक्ष्यामः। यत्र यत्र चे[1] प्रतिपदोक्तं प्रायश्चित्तं नोपलभ्यते तत्र सर्वत्र पापगौरव-लाघवानुसारेण चान्द्रायणादीन्यावृत्तान्यैना[2]वृत्तानि वा ऽनुष्ठेयानि[3]। ततः सर्वाणि[4] पापानि नश्यन्तीति सिद्धम् ॥ ८० ॥

इत्थं प्रायश्चित्तकाण्डे नवभिरध्यायैः प्रकीर्णकादीनां महापातकान्तानां पापानां यानि प्रायश्चित्तान्याचार्येणाभिहितानि तानि व्याचक्षाणैरस्माभिस्तत्प्रसङ्गा[5]पतितानि स्मृत्यन्तराण्युदाहृत्य व्यवस्थापितानि।

अनुदाहृतस्मृतिवचनव्यवस्था।

---

*सहशब्दः प्रत्येकमभिसम्बद्ध्यते। सम्भाषशब्दस्त्वत्राजन्तः।

---

१. K. and L. read यावकश्च for यावक च. २ G. and I omit च, while C. and F do not repeat यत्र. ३. I does not insert अनावृत्तानि and G and I. substitute च for वा, while B and D. omit आवृत्तानि. ४ J. substitutes अनुयोज्यानि for अनुष्ठेयानि. ५. G. and J. substitute पूर्वाणि for सर्वाणि, while B. and D. न सन्ति for नश्यन्ति. ६ G. reads तत्प्रसगात्पतितानि, I. तत्प्रसंगात्पठितानि for तत्प्रसङ्गापतितानि, while I. only adds अपि after स्मृत्यन्तराणि.

अथ यानि पूर्वमनुदाहृतानि तान्युदाहृत्य व्यवस्थापयामः ।

तत्रातिपातकस्वरूपम् ।

तत्र विष्णुप्रोक्तां पापानुक्रमणिकामाश्रित्य तदानुपूर्व्यात् प्रायश्चित्तवचनान्युदाहियन्ते । तत्र विष्णुरादावतिपातकमनुक्रम्य तत्स्वरूपमेवं निर्देदेश—

'मातृगमनं दुहितृगमनं स्नुषागमनमित्यतिपातकानि'।

(वि. स्मृ. ३४. १)

इति । तेषां त्रयाणां दशमाध्याये' —

'मातरं यदि गच्छेत्तु'

(प. स्मृ. १०. ८)

इत्यस्मिन् प्रकरणे प्रायश्चित्तानि निर्णीतानि ।

महापातकस्वरूपम् ।

अतिपातकानन्तरं महापातकमनुक्रम्य तत्स्वरूपनिर्देश एवं कृतः—

'ब्रह्महत्या सुरापानं ब्राह्मणसुवर्णहरणं गुरुदारगमनमिति महापातकानि । (१) तत्संयोगश्च' ।

(वि. स्मृ. ३५. १–२)

इति । तत्र गुरुदारगमनव्यतिरिक्तानां चतुर्णां द्वादशाध्याये-

'चतुर्विधे'

(प. स्मृ. १२. ६४)

---

१. C and F. omit the following —

उदाहृत्य व्यवस्थापयाम । तत्र विष्णुप्रोक्तां पापानुक्रमणिकामाश्रित्य तदानुपूर्व्यात् प्रायश्चित्तवचनान्युद्गाहियन्ते ।
तत्र विष्णुरादावतिपातकमनुक्रम्य तत्स्वरूपमेव निर्देदेश ।

२ G reads विनिर्दिशति and I. विनिर्दिदेश both for निर्देदेश ३ J. does not insert दुहितृगमन. ४ Except A. and I. all others omit -गमन- after गुरुदार-.

इत्यादिना—

'सर्वपापप्रणाशनम्'

(प. स्मृ. १२ ८१)

इत्यन्तेन ग्रन्थेन प्रायश्चित्तान्युक्तानि। गुरुदारगमनस्य तु दशमाध्याये—

'पितृदारान् समारुह्य'

(प. स्मृ. १०. ११)

इत्यत्र प्रायश्चित्तमभिहितम्।

अनुपातकस्वरूपम्।

महापातकानन्तरमनुपातकमनुक्रम्य तत्स्वरूपमेवं निर्दिष्टम्—

'यागस्थस्य क्षत्रियस्य वधः[1] वैश्यस्य रजस्वलायाश्चान्तर्वत्न्याश्चात्रिगोत्रा[2]या अविज्ञातस्य गर्भस्य शरणागतस्य च घातनं ब्रह्महत्यासमानीति। (१) कूटसाक्ष्यं[3] सुहृद्वध इत्येतौ सुरापानसमौ। (२) ब्राह्मणभूम्यपहरणं-सुवर्णस्तेयसमम् (३) पितृव्य-मातामह-मातुल-श्वशुर-नृपपत्न्यभिगमनं गुरुदाराभिगमनसदृशम्। (४) पितृ-मातृ-स्वसृगमनं[4] च (५) श्रोत्रियर्त्विगुपाध्याय-मित्रपत्न्यभिगमनं च। (६)

---

१. The text does not insert वध. २ I reads आत्रेयगोत्राया: for अत्रिगोत्राया. ३. The text reads कौटसाक्ष्य for कूटसाक्ष्यं ४. The text adds निक्षेपापहरण after भूम्यपहरणं. ५. Except A. H. do not insert च and separate the सूत्र.

स्वसुः सख्याः[1] सगोत्राया उत्तमवर्णायाः
कुमार्याः[2] रजस्वलायाः शरणागतायाः[3]
प्रव्रजिताया निक्षिप्तायाश्च' । (७)
(वि. स्मृ. ३६. १–७)

इति ।

अथ अनुपातकप्रायश्चित्तम्[4]।

तत्र प्रायश्चित्तं विष्णुरेवाह—

'अनुपातकिनस्त्वेते महापतकिनो यथा ।
अश्वमेधेन शुद्ध्यन्ति तीर्थानुसरणेन वा[5]' ॥
(वि. स्मृ ३६. ८)

इति । तत्राश्वमेधः सार्वभौमराजविषयः ।

'राजा सार्वभौमोऽश्वमेधेन यजेत' ।

इति श्रुतेः । तीर्थस्नानमितरविषयम् । तच्च[6] साधारणप्रायश्चित्तम् । यत्र प्रतिपदोक्तं प्रायश्चित्तं नास्ति नोपलक्ष्यते वा तत्रेदं साधारणं द्रष्टव्यम् । यागस्थक्षत्रवधस्य तादृशवैश्यवधस्य च षष्ठाध्याये—

'वैश्यं वा क्षत्रियं वाऽपि'
(प. स्मृ. ६. १७)

इत्येतस्य व्याख्यानप्रसङ्गे प्रायश्चित्तं दर्शितम्[7] । तथा चा-

---

१. Except A I. and the text all others read सख्यु for सख्या.. २ The text adds अत्यजाया after कुमार्या. ३ C and F. are quite mistaken here They omit from प्रव्रजिताया to ऋणानप (P. 94, L. 3, to 422 L. 6) ४ Except A C F. and I others substitute च for वा. ५ B D. G. and J. substitute तत्र for तच्च.

न्तर्वत्न्या अत्रिगोत्रायाश्च वधे तत्रैव प्रायश्चित्तमभिहितम्। अविज्ञातगर्भवधे प्रायश्चित्तं चतुर्थाध्याये—

'गर्भपातं च या कुर्यात्'

(प. स्मृ. ४. १७)

इत्यस्मिन् प्रसङ्गे वर्णितम्। शरणागतावधः परिशिष्यते। मनुस्त्वन्यान्यपि ब्रह्महत्यासमान्याह—

'अनृतं च समुत्कर्षे* राजगामि च पैशुनम्।
गुरोश्चालीकनिर्बन्धः समानि ब्रह्महत्यया' ॥

(म. स्मृ. ११. ५५)

इति। याज्ञवल्क्यश्चापरान्याह—

'गुरूणामध्यधिक्षेपो वेदनिन्दा सुहृद्वधः।
ब्रह्महत्यासमं ज्ञेयमधीतस्य च नाशनम्' ॥

(या. स्मृ. ३. २२८)

---

* समुत्कर्ष इति निमित्तसप्तमी। सम्यक् ज्ञातिषु समाजेषु राजसभादिषु वा उत्कर्षं प्राप्स्यामीति हेतुपूर्वकं यदनृतमभिधीयते तद्ब्रह्महत्यासममिति भावः। 'राजगामि पैशुनं' राजकुलात्तेन सह विवादो निर्बन्धो अनृतादिशंसनं वा। यदाह गौतमः—

'गुरावनृताभिशंसनम्'

इति। यद्यपि अत्र 'गुरौ' इत्युक्तं तथापि अनृताभिशंसनस्य गुरौ राजकुले वा तुल्यत्वेनैव ब्रह्महत्यासमत्वमिति सुधीभिरूह्यम्।

---

१. Except A. and I. all others read विज्ञात- for अविज्ञात-, but it seems to be incorrect २ B. and D read अधिकानिर्बन्ध समानं for अलीकानिर्बन्ध. समानि. ३ I. adds अपि before आह.

इति । अत्र शरणागतवधादिषु पादन्यूनं ब्रह्महत्याव्रतमवगन्तव्यम् । समशब्दस्य—

'राजसमो मन्त्री'

इत्यादावीषन्न्यूने प्रयोगदर्शनात् । मनुस्त्वधीतत्यागादीनां सुरापानसमत्वमाह—

'ब्रह्मोज्झं* वेदनिन्दा च कूटसाक्ष्यं सुहृद्वधः ।
गर्हिता-ऽनाद्ययोर्जग्धिः सुरापानसमानि षट्' ॥
(म. स्मृ. ११. ५६)

इति । तत्र ब्रह्मोज्झस्य प्रायश्चित्तं वसिष्ठ आह—

'ब्रह्मोज्झः कृच्छ्रं द्वादशरात्रं चरित्वा
पुनरुपयुञ्जीत† वेदमाचार्यात्' ।
(व. स्मृ. २०. १२)

इति । इदं च प्रायश्चित्तं प्रौमादिकाध्ययनत्यागविषयम् । नास्तिकतया तत्त्यागे पादन्यूनं सुरापानव्रतमिति मनोर्मतम् । यद्यपि वसिष्ठेनोक्तम्—

---

* ब्रह्मोज्झं अधीतवेदस्यानभ्यासेन विस्मरणमिति मेधातिथि कुल्लूकौ । अधीतस्य वेदस्य असच्छास्त्राश्रयेणोपेक्षणमिति गोविन्दराजः । वेदस्यात्यन्तत्यागोऽनध्ययनं वेति सर्वज्ञनारायणः । इदमेव युक्तं भाति ।

† द्वादशरात्रकृच्छ्राचरणानन्तरं पुनरप्याचार्यात् वेदमुपयुञ्जीत अधीयीतेत्यर्थः ।

---

१. The text reads this line :—

'ब्रह्मोज्झता वेदनिन्दा कौटसाक्ष्य सुहृद्वधः ।

२. B. D. E H. and J. read गर्हितानाद्ययो for -ऽगर्हिता -ऽनाद्ययो ३. I. reads प्रमादाध्याद्विविषयम् for प्रामादिकाध्ययनत्यागविषयम.

'गुरोरलीकनिर्बन्धे कृच्छ्रं द्वादशरात्रं चरित्वा
सचैलं स्नात्वा गुरुप्रसादात् पूतो भवति'।
(व. स्मृ. २१. २८)

इति। तदेतदमतिपूर्वे सकृदनुष्ठाने वेदितव्यम्। विष्णुनाऽनुक्रान्तस्य कौटसाक्ष्यस्य द्वादशवार्षिकं प्रायश्चित्तम्। तथा च तद्वतानुवृत्तौ शङ्ख आह—

'कौटसाक्ष्यं तथा कृत्वा निक्षेपमपहृत्य च।
एतदेव व्रतं कुर्यात् त्यक्त्वा च शरणागतम्'॥
(शं. स्मृ. १७. ९)

इति। यत्र साक्ष्यनृतवदनेन वर्णिनो वधप्राप्तिः तद्विषयमिदम्। अपरमपि ब्रह्महत्यासमं विष्णुर्दर्शयति—

'आक्रुष्टस्ताडितो वाऽपि धनैर्वा विप्रयोजितः।
यमुद्दिश्य त्यजेत् प्राणांस्तमाहुर्ब्रह्मघातकम्'* ॥
(वि. स्मृ. ३. ४६)

---

* पूर्वं 'चण्डालादुदकात् सर्पात्'— (माधवाचार्यटीका अ. ११. श्लो. १६-१८) इत्यादिनोक्तादात्मघातिनोऽन्योयं ब्रह्मघाती। तत्र तु न कस्याप्युद्देशः। केवलमसह्यदुःखादिना देहत्यागे प्रवृत्तिः। किंच आक्रोशनादिनिमित्तं विना देहत्यागे स आत्मघाती भवति न तु ब्रह्मघाती।

---

१ The text reads this Sûtra as follows —
गुरोश्चालीकनिर्बन्ध सचैल स्नातो गुरु प्रसादयेत्
प्रसादात्पूतो भवतीति विज्ञायते।

२ E. H. and I. read तथा for त्यक्त्वा, while the text reads this verse.—
'कूटसाक्ष तथैवोक्त्वा निक्षेप च प्रहृत्य च।
एतदेव व्रत कुर्याच्चोक्त्वा च शरणागतम्' ॥,
but it seems to be incorrect. ३ B. and D read अधमर्णिनो for वर्णिनो.

इति । आक्रोशनादिनिमित्ताभावे मृतस्यैव हत्यादोषः। न तूद्देश्यस्य । तथा च स्मृत्यन्तरम्—

'अकारणं* तु यः कश्चित् द्विजःप्राणान् परित्यजेत् ।
तस्यैव तत्र दोषः स्यान्न तु यैं परिकीर्तयेत्' ॥

इति । याज्ञवल्क्योऽपि सुरापानसमान्युदाजहार—

'निषिद्धभक्षणं जैह्यमुत्कर्षे च वचोऽनृतम्।
रजस्वलामुखास्वादः सुरापानसमानि तु' ॥
(या. स्मृ. ३. २२९)

इति । एवमादिषु सर्वत्र येन साम्यमुच्यते तदीयं प्रायश्चित्तं किंचिन्न्यूनमनुष्ठेयम् । सा च न्यूनता निमित्तगौरवलाघवानुसारिणी कल्पनीया । सुवर्णस्तेयसमे तु ब्राह्मणभूम्यपँहरणे मरणान्तिकप्रायश्चित्तेषु न्यूनत्वकल्पनाऽसम्भवात् द्वादशवार्षिकादित्रतानि यथायोगं कल्पनीयानि । याज्ञवल्क्योऽन्यानि सुवर्णस्तेयसमान्याह—

'अश्व-रत्न-मनुष्य-स्त्री-भू-धेनुहरणं तथा ।
निक्षेपस्य च सर्वं हि सुवर्णस्तेयसम्मितम्' ॥
(या. स्मृ. ३. २३०)

---

* अकारणमिति आक्रोशनादावपि देहत्यागस्य न किमपि कारणम् । किन्तु प्रत्याक्रोशनादयोऽन्ये वा उपाया अनुष्ठेयाः । तानकृत्वा यो देहत्यागं करोति स अकारणप्राणत्यागी एव भवतीति तात्पर्यम् ।

---

१. H reads उद्देशश्च; while G. omits the following portion नतूद्देश्यस्य । तथा च स्मृत्यन्तरम्—
'अकारण तु य कश्चित् द्विज प्राणान्परित्यजेत् ।
तस्यैव तत्र दोष .. ..'॥.

२. B. and D. read य for यं. ३. E. reads उत्कर्षेण for उत्कर्षे च. ४. Except A. all others read -भूमिहरणे. ५ J. reads -मरण for -हरणं.

इति। मनुरपि—

'निक्षेपस्यापहरणं नरा-ऽश्व-रजतस्य च।
भूमि-वज्र-मणीनां च रुक्मस्तेयसमं स्मृतम्' ॥
(म. स्मृ. ११. ५७)

इति। पितृव्यपत्न्यादिगमनानां गुरुतल्पसमानानां दश-माध्याये—

'मातृष्वसृगमे चैवम्'
(प. स्मृ. १०. ९)

इत्यस्मिन् प्रकरणे प्रपञ्चितम्।

उपपातकस्वरूपम्।

अनुपातकानन्तरं विष्णुरुपपातकमनुक्रम्य तत्स्वरूपमेवं निर्दिदेश—

'अनृतवचनमुत्कर्षे। (१) राजगामि च पैशुन्यम्।(२) गुरोश्चालीकनिर्बन्धः। (३) वेदनिन्दा। (४) अधी-तस्य च त्यागः। (५) अग्नि-मातृ-पितृ-सुत-दाराणां च। (६) अभोज्यान्नाभक्ष्यभक्षणम्। (७) परस्वहरणम्। (८) परदाराभिगमनम्। (९) अयाज्ययाजनम्। (१०) विकर्मणा जीवनम्। (११) असत्प्रतिग्रहः। (१२) क्षत्रिय-विट्-शूद्र-गोवधः। (१३) अविक्रेयविक्रयः।

---

१ G. I and the text do not insert च. २ B. D. E. and H read अ-भोज्याभक्ष्यभक्षणम्, I अभोज्यान्नभक्षणम्, J. अभोज्यभक्षणम्; and G. अभोज्यभोक्ष्यभक्षण all for अभोज्यान्नाभक्ष्यभक्षणम् ३. We follow here A. and the text, while all others read गुरुदाराभिगमनम् for परदाराभिगमनम् The Vijnáneśvara also reads परदारा- (*Vide* ३ २३४-२४२ Commentary). ४. G. omits -गो-, but it seems very proper.

(१४) परिवित्तिताऽनुजेने[1] ज्येष्ठस्य । (१५) परिवेदनं च । (१६) तस्य चे[2] कन्यादानम् । (१७) याजनं च । (१८) व्रात्यता । (१९) भृतकाध्यापनम् । (२०)[3] भृतकाध्ययनादानम् । (२१) सर्वाकरेष्वधीकारः[4] । (२२) महायन्त्रप्रवर्तनम्[5] । (२३) द्रुम-गुल्म[6]-लतौषधीनां हिंसा । (२४) स्त्रिया जीवनम् । (२५) अभिचारः[7] । (२६) मूलकर्मसु च प्रवृत्तिः । (२७) आत्मार्थं चे[8] क्रियारम्भः । (२८) अनाहिताग्निना । (२९) स्तेयम्[9] । (३०) *देवर्षि-पितृणामृणस्योनपक्रिया[10] । (३१) असच्छास्त्राधिगमनम्[11] । (३२) नास्तिकता । (३३) कुशीलेता[12] ।

---

* अत्र विज्ञानेश्वरोऽपीदं सूत्रमेवमेव पपाठ । तथा च सति देवादीनां त्रयाणां ऋणानपक्रियायाः परिगणितत्वात् 'ऋणानपक्रियादीन्युदाजहार' इत्येतन्न सङ्गच्छेत । अतोऽत्र व्यावहारिकस्य ऋणस्य ग्रहणं माधवाचार्यस्य नाभिप्रेतमिति अवगन्तव्यम् ।

---

१ All, except A I and the text read परिवित्तिताऽनुजे for परिवित्तिताऽनुजेन २ I. does not insert these two Sútras, namely :—

तस्य च कन्यादानम् । (१७) याजनं च । (१८)

and also B D. E. F. G. H. and J. omit याजनं च ३ B. and D. read भृतकाध्याध्ययनादानम् and E G H J. भृतकाध्ययनादानम्, while I. omits च. ४ G and J read सर्वाकारेषु for सर्वाकरेषु; while B D and G read अधिकार for अधीकार ५ G reads -वर्तनम् for -प्रवर्तनम्. ६ Except A. I and the text all others read द्रुम-गुल्म-लतौषधिमहाहिंसा, while the text adds -वल्लि- after -गुल्म- and also the Vijnánesvara follows it. ७ I and the text do not separate these two Sûtrâs I reads अभिचारमूलकर्मसु and the text अभिचारबलकर्मसु for अभिचार and मूलकर्मसु. ८. The text reads आत्मार्थे and omits च. ९. All, except A. read स्तेय, while the text omits it. १०. B D. and J. read योषित्पितृणामसत्क्रिया, G योषित्प्रियाणां समक्रिया, E. and H योषित्प्रियाणामसत्क्रिया, but E. has a marginal reading -पित्- for -प्रिया- for देवर्षि-पित्रणामृणस्यानपक्रिया ११. B D. G. J. and the text read -भिगमनम् for धिगमनम्. १२. B and D read कुशलता and the text कुशीलवता both for कुशीलता.

(३४) मद्यपस्त्रीनिषेवणम्* । (३५) इत्युपपातकानि[1] ।
(वि. स्मृ. ३७. १–३६)

इति । याज्ञवल्क्यस्तु विष्णुनाऽनुक्तान्यपि कानिचिदुपपातकानि ऋणानपक्रियादीन्युदाजहार—

'गोवधो व्रात्यता स्तैन्य[2]मृणानां चानपक्रिया† ।
अनाहिताग्निताऽपण्यविक्रयः परिवेदनम् ॥
भृताद्ध्यैयनादानं भृतकाध्यापनं तथा ।
पारदार्यं पारिविच्यं वार्धुष्यं लवणक्रिया‡ ॥
§स्त्री-शूद्र-विट्-क्षत्रवधो निन्दितार्थोपजीवनम्[3] ।

---

*सर्वाणीमानि व्याख्यातानि पूर्वमेव तत्रतत्रेति नात्र पुनर्व्याख्यानम् ।

† अत्र 'गोवध'शब्देन गोपिण्डव्यापादनं 'स्तैन्य' शब्देन ब्राह्मणसुवर्ण-तत्समव्यतिरिक्तपरद्रव्यापहरणं, 'ऋणानामनपक्रिया' इत्यनेन उत्तमर्णाद् गृहीतस्य ऋणस्याप्रदान इति यथायथमूहनीयम्। यत्तु–'गृहीतस्य सुवर्णादेरप्रदानं ऋणानामनपाकरणम्'–इत्युक्त्वा 'तथा देवर्षिपितॄणां सम्बन्ध्यर्णस्यानपाकरणं च'–इति विज्ञानेश्वरेणोक्तं तन्न । माधवाचार्यस्याभिमतमिति प्रतिभाति । विष्णुना अनुक्ताना केषाचिदुपपातकानां प्रदर्शनायैव-

'गोवधो व्रात्यता स्तैन्यमृणानां चानपक्रिया'।

इत्यादिगाज्ञवल्क्यीयवचनानामत्रोदाहृतत्वादिति सुधियो विदां कुर्वन्तु ।

‡'लवणक्रिया' लवणस्योत्पादनमित्यर्थः ।

§ स्त्रिया वधः आत्रेयीव्यतिरेकेण ब्राह्मण्या अपि । आत्रेय्यास्तु–

'गर्भहा च यथावर्णं तथात्रेयीनिषूदकः'।
(या. स्मृ. ३. २९१)

इत्यनेन ब्रह्महत्यादिसमत्वकथनेन ब्रह्महत्यादिव्रतोक्तेः । शूद्रवधवदीक्षितक्षत्रिय वैश्यवधः ।

---

१ Except A. and the text all others do not insert इति २. B and D. read गो-ब्राह्मणवध स्तेयम् for गोवधो व्रात्यता स्तैन्यम्; while the text and G substitute स्तेयम् for स्तैन्यम्. ३. C. F. read ऽपत्य- for ऽपण्य ४. J. reads निन्दितार्थे ऽपि.

नास्तिक्यं व्रतलोपं* च सुतानां चैव विक्रयः ॥
†धान्य-कुप्य-पशुस्तेयमयाज्यानां च याजनम् ।
पितृ-मातृ-सुतत्यागस्तटाकारामविक्रयः ॥
कन्यासेन्दूषणं ‡चैव परिवेदकयाजनम् ।
कन्याप्रदानं तस्यैव कौटिल्यं § व्रतलोपनम् ॥

---

* व्रतलोपः ब्रह्मचारिणः स्त्रीप्रसङ्गः ।

† धान्यं ब्रीह्यादि, कुप्यमसारद्रव्यं त्रपु-सीसादि, पशवो गवादयः तेषामपहरणम् । 'गोवधो व्रात्यता स्तेयम्' इत्येनेन स्तेयग्रहणेनैव सिद्धे पुनर्धान्य-कुप्यादिस्तेयग्रहणं नित्यार्थम् । अतो धान्यादिव्यतिरिक्तद्रव्यस्तेये नावश्यमेतदेव प्रायश्चित्तम् । अपि तु ततो न्यूनमपि भवत्येव । तथा चैतेन बान्धवत्यागग्रहणेनैव सिद्धे पुनः पित्रादित्यागग्रहण व्याख्यातम्—इति विज्ञानेश्वरः ।

‡ कन्याया दूषणं अंगुल्यादिना योनिविदारणम् । न तु सम्भोगः । तस्य—

'सखिभार्या-कुमारीषु'

(या. स्मृ. ३. २३१)

इत्यत्र गुरुतल्पसमत्वस्योक्तत्वात् ।

§ कौटिल्यं गुरोरन्यत्र । गुरुविषयस्य तु कौटिल्यस्य—

'निषिद्धभक्षणं जैह्यम्'

(या. स्मृ. ३. २२९)

इत्यत्र सुरापानसमत्वमुक्तम् । तथा च पूर्वं 'नास्तिक्यं व्रतलोप च' ।

---

१. Except A. C. F. and I. all others read - कूप्य- for - कुप्य . २ I reads कन्याद्य दूषण for कन्यासन्दूषण, while the text परिविन्दक- for पारिवेदक-. ३ J. reads च तुलायन for व्रतलोपनम्, but it does not give any good sense.

आत्मनोऽर्थे क्रियारम्भो मद्यपस्त्रीनिषेवणम्।
स्वाध्यायाग्नि-सुतत्यागो बान्धवत्याग एव च॥
इन्धनार्थं द्रुमच्छेदः स्त्रीहिंसौषधजीवनम्।
हिंस्रयन्त्रविधानं च व्यसनान्यात्मविक्रयः॥
शूद्रप्रेष्यं हीनसख्यं हीनयोनिनिषेवणम्।
तथैवानाश्रमे वासः परान्नपरिपुष्टता॥
असच्छास्त्राधिगमनमाकरेष्वधिकारिता।
भार्याया विक्रयश्चैषामेकैकमुपपातकम्'॥

(या. स्मृ. ३.२३४–२४२)

इति। यद्यपि–

'अनृतं च समुत्कर्षे'।

(म. स्मृ. ११. ५५)

इत्येतन्मनुना ब्रह्महत्यासमेषु पठितं याज्ञवल्क्येन सुरापानसमेषु विष्णुना उपपातकेषु तथापि विषयभेदेन त्रैविध्यं वक्तुं शक्यत्वान्न किञ्चिदपि साङ्कर्यम्। विषयभेदस्तूच्यते। द्वेष्यं पुरुषं राजभृत्यादिभिर्मारयितुं तस्मिन्नविद्यमानमपि महान्त-

---

इत्युक्त्वा पुनः 'व्रतलोपनम्' इत्युक्तेः। अशिष्टाप्रतिषिद्धेष्वपि 'श्रीहरिचरणकमलप्रेक्षणात् प्राक् ताम्बूलादिकं न भक्षयामि' इत्येवंरूपेषु नियमेषु प्राप्त्यर्थम्। न तु स्नातकव्रतप्राप्त्यर्थम्। तत्र–

'स्नातकव्रतलोपे च प्रायश्चित्तमभोजनम्'।

इति मनुना लघुप्रायश्चित्तस्य प्रतिपादितत्वात्।

---

१ J reads हिंसायन्त्र- for हिंस्रयन्त्र-. २. I. reads शूद्राप्रेष्य for शूद्रप्रेष्यं ३ I reads अन्याश्रमे for अनाश्रमे ४. I. reads किंचिदसांकर्यम् for किंचिदपि सांकर्यम्.

मपराधमारोप्यानृतं चेद्ब्रूयात् तद् ब्रह्महत्यासमम् । वधपर्यवसायित्वात् । यस्तु लाभ-पूजा-ख्यातिकामो राजसभादौ स्वस्मिन् अविद्यमानमपि चतुर्वेदाभिज्ञत्वं प्रकटयितुमनृतं ब्रूते तत्सुरापानसमम् । अतिगर्हितत्वात् । यस्तु सुखगोष्ठ्यादौ परोपकारमन्तरेण वृथाऽनृतं ब्रूते तस्यैतदुपपातकम् । तत्राद्ययोः प्रायश्चित्तं पूर्वमेवोक्तम् । तृतीये तु कामकृते याज्ञवल्क्य आह—

'मयि[1] तेज इति च्छायां स्वां दृष्ट्वाऽम्बुगतां जपेत् ।
सावित्रीमशुचौ दृष्टे चापत्ये चानृतेऽपि च' ॥
(या. स्मृ. ३. २७९)

इति । अकामकृते तु मनुनोक्तं द्रष्टव्यम्—

'सुप्त्वा क्षुत्त्वा च भुक्त्वा च निष्ठीव्योक्त्वाऽनृतानि च ।
पीत्वाऽपोऽध्येष्यमाणश्च आचामेत्[3] प्रयतोऽपि सन्' ॥
(म. स्मृ. ५. १४९)

इति । राज्ञोऽग्रे साक्षात् परम्परया वा परदोषकथनं राजगामि पैशुन्यम् । गुरावलीकनिर्बन्धो द्विविधः । तत्र राजगृहादौ स्वयं समर्थःसन् असमर्थस्य गुरोर्द्रव्यलाभाद्युपरोधकारणं निर्बन्धं करोति चेत् सोयमलीकनिर्बन्धो ब्रह्महत्यासमत्वेन मनुनोक्तः । यत्र वाक्पारुष्यादिमात्रेण गुरोरप्रियमुपजायते

१. I. reads मुख्यगोष्ठ्यादौ for सुखगोष्ठ्यादौ. २ I reads अपि for मयि ३ B. and D read आचरेत् for आचामेत्; while G आचमेत् for the same. ४. All others except A. and I. read गुरोरलीक- for गुरावलीक-; while G. omits the following portion —

निर्बन्धो द्विविध. । तत्र राजगृहादौ स्वयं समर्थ सन्नसमर्थस्य ~ गुरोर्द्रव्यलाभाद्युपरोधकारण

५ H. reads राजगृहाङ्गणे for राजगृहादौ.

सोऽयमलीकनिर्बन्ध उपपातकम्। वेदनिन्दा त्रिविधा। बुद्धार्हतादिशास्त्राण्यभ्यस्य वेदानामप्रामाण्यप्रतिपादने निर्बन्ध एका निन्दा। सेयं[1] याज्ञवल्क्येन ब्रह्महत्यासमेषूपवर्णिता। सत्यामपि वेदप्रामाण्यबुद्धौ जल्प-वितण्डादिहेतुशास्त्राभ्यसनितया श्रुति-स्मृत्युक्तस्यानुष्ठानस्यावज्ञा द्वितीया निन्दा। एतदेवाभिप्रेत्य मनुराह—

'यो ऽवमन्येत ते मूले[3] हेतुशास्त्राश्रयाद् द्विजः।
स साधुभिर्बहिष्कार्यो नास्तिको वेदनिन्दकः'॥
(म. स्मृ. २. ११)

इति। सेयं निन्दा सुरापानसमेषु मनुनोदाहृता। यस्तु वैदिकं कर्मानुतिष्ठन्नपि नात्यन्तं तत्फले[4] श्रद्दधे 'किमनेन भविष्यति जनापवादभयादेव केवलमनुतिष्ठामि'— इत्येवं निन्दति सेयं निन्दोपपातकेषु पठ्यते।

एवमध्ययनत्यागादेरेकैकस्य बहुविधस्यानुक्रान्तस्य गौरवलाघवे पर्यालोच्यावान्तरभेदः कल्पनीयः।

'अग्नि-मातृ-पितृ[5]-सुत-दाराणाम्'
(वि. स्मृ. ३७. ६)

इत्यत्रापि त्याग इति पदमन्वेति। अनुक्रान्तानामुपपातकानां पूर्वोक्तेभ्यो[6]ऽतिपातक-महापातकाऽनुपातकेभ्योऽल्पत्वादुपपातकत्वम्। तदुक्तं स्मृत्यन्तरे—

---

१. B and D. read ब्रह्महत्यासमोपपादिता याज्ञवल्क्येन and omit सेय. २ A. and the text read मूले for तूभे ३. All, except the text and A. read -श्रयो for -श्रयात् ४ I. reads तत्त्वत for तत्फले ५ B. D and I. omit -पितृ- ६ I. reads प्रोक्तेभ्यो for पूर्वोक्तेभ्यो-, while except A and I all others do not insert -ऽतिपातक-

'महापातकतुल्यानि पापान्युक्तानि यानि तु ।
तानि पातकसंज्ञानि तन्न्यूनमुपपातकम्' ॥
इति ।

अथ उपपातकस्य साधारणं प्रायश्चित्तम् ।

तस्य चोपपातकजातस्य साधारणं प्रायश्चित्तं विष्णुराह—

'उपपातकिनस्त्वेते कुर्युश्चान्द्रायणं नराः ।
पराकमथ वा कुर्युर्यजेयुर्गोसवेन च' ॥
(वि. स्मृ. ३७–३९)

इति । तत्रैतेषामावृत्तानां सङ्घाते गोसवो द्रष्टव्यः* । एकैकस्य च शक्तम्प्रति पराकः अशक्तम्प्रति चान्द्रायणम् । याज्ञवल्क्योऽपि साधारणं प्रायश्चित्तमाह—

'उपपातकशुद्धि स्यादेवं चान्द्रायणेन वा ।
पयसा वाऽपि मासेन पराकेणाऽथ वा पुनः'॥
(या. स्मृ. ३. २६९)

इति । एवमित्यनेन पदेन प्रकृतं गोवधव्रतमतिदिश्यते । अतिदेशस्योपदेशान्न्यूनविषयत्वात् । गोव्रताङ्गानि गोचर्मादीनि कानिचिद्विषयान्तरेषु निवर्तन्ते । एतच्च व्रतचतुष्टयमकामकारे शक्त्यपेक्षया विकल्पितं द्रष्टव्यम् । कामकारे तु—

---

* नरा इत्युक्तेः सर्वेषामेव वर्णानामिदं प्रायश्चित्तम् । तत्र क्षत्रियादीनामनधिकारात् गोसवो ब्राह्मणस्यैव, चान्द्रायण-पराके द्विजातिसाधारणे, शूद्रस्य दानादिकमिति व्यवस्था द्रष्टव्या ।

---

१ The text reads पराक च तथा for पराकमथ वा and substitutes गोसवेन for गोसवेन २. I. omits च and reads अशक्तम्प्रति पराक, and शक्तम्प्रति चान्द्रायणम् ३ B. D. G. and I. substitute निधि for पुन. ४. G. adds पुन before पदेन.

'एतदेव व्रतं कुर्युरुपपातकिनो द्विजाः।
अवकीर्णिव्रतं[1] शुद्ध्यर्थं चान्द्रायणमथापि वा[2]'॥
(म. स्मृ. ११. ११७)

इति मनुनोक्तं त्रैमासिकं द्रष्टव्यम्। एतच्च साधारणप्रायश्चित्तं प्रतिपदोक्तप्रायश्चित्ताभावे तदनुपलम्भे वा द्रष्टव्यम्।

प्रतिपदोक्तप्रायश्चित्तानि।

प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि यथासम्भवमुदाहरामः। तत्र गुरोरलीकनिर्बन्धोपपातकस्य प्रायश्चित्तं विष्णुराह—

'समुत्कर्षेऽनृते[3] गुरोरलीकनिर्बन्धे[4]
तदाक्षेपणे[5] च मासं पयसा वर्तेत[6]'।
(वि. स्मृ. ५४. ५४)

इति। अग्नित्यागे[7] स एवाह—

'वेदाग्न्युत्सादी[8] त्रिषवणस्नाय्यधःशायी
संवत्सरं सकृद्भैक्षेण वर्तेत'।
(वि. स्मृ. ५४–१३)

इति। वसिष्ठोऽपि—

'योऽग्नीनपविद्धयेत्[9] स कृच्छ्रं द्वादशरात्रं
चरित्वा पुनराधानं[10] कारयेत्'।
(व. स्मृ. २१. २७)

---

१. I. reads अवकीर्णी तु शुद्ध्यर्थं चरेच्चांद्रायण व्रतम्. २ G. substitutes च for वा. ३. I. reads समुत्कर्षेऽनृते ४. The text adds च after गुरो·· ५. We follow here only A. and the text, while all others read तदाक्षारणे for तदाक्षेपणे ६. J. reads चमसं for च मास. ७ Except A. and I. all others read विष्णु for स. ८ I. reads वेदाग्न्युत्सादित for वेदाग्न्युत्सादी. ९ The text omits स १०. C. F E. H. an read पुनराधेय for पुनराधानं.

इति । मनुरपि—

'अग्निहोत्र्यपविध्याग्नीन् ब्राह्मणः कामकारतः ।
चान्द्रायणं चरेन्मासं वीरहत्यासमं हि तत्' ॥
अग्निहोत्र्यपविध्याऽग्नीन् मासादूर्ध्वं तु कामतः ।
कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव कुर्यादेवाविचारयन् ॥
(म. स्मृ. ११. १२९–१३० आन्ध्र पुस्तके) ।

इति । हारीतः—

'संवत्सरोत्सन्नेऽग्निहोत्रे चान्द्रायणं कृत्वा पुनरादध्यात् । द्विवर्षोत्सन्ने सान्तपनं चान्द्रायणं च कुर्यात् । त्रिवर्षोत्सन्ने संवत्सरं कृच्छ्रमभ्यस्य पुनरादध्यात्' ।
(हा. स्मृ. ३. ११-२१)

इति । शङ्खोऽपि—

'अभ्युत्सादी सांवत्सरं प्राजापत्यं चरेत् गां च दद्यात्' ।
(शं. स्मृ. ११. २३)

इति । भरद्वाजः ।

'द्वादशाहातिक्रमे त्र्यहमुपवासः । मासातिक्रमे द्वादशाहमुपवासः । संवत्सरातिक्रमे मासोपवासः । पयोभक्षणं च' ।

---

१ I. reads सवत्सरोत्सन्नोऽग्निहोत्री for संवत्सरोत्सन्नेऽग्निहोत्रे. २. B. and D. read सोमपान for सान्तपन and omit चान्द्रायण च. C. and F. read the same, but do not omit चान्द्रायणं E. G. H. and J. read सोमायनं for सान्तपन, while J -त्सर्जने for -त्सन्ने. ३ G reads भारद्वाज for भरद्वाजः ४ B and D. read द्वादशातिक्रमे त्र्यहमुपवास संवत्सरातिक्रमे द्वादशाहमुपवासः पयोभक्षण च ।.

इति। एतत्सर्वमालस्यादग्निंत्यागविषयतया यथायोगमूहनीयम्। यत्तु भरद्वाजगृह्येऽभिहितम्—

'प्राणायामशतमा दशरात्रं कुर्यात्। उपवासः स्यादा विंशतिरात्रम्। अत ऊर्ध्वमा षष्टिरात्रं तिस्रो रात्रीरुपवसेत्। अत ऊर्ध्वमा संवत्सरात् प्राजापत्यं व्रतं चरेत्। अन ऊर्ध्वं कालबहुत्वे दोषबहुत्वम्'।

इति तत् प्रमादादग्निंत्यागविषयम्। नास्तिक्यात् त्यागे तु व्याघ्र आह—

'योऽग्निं त्यजति नास्तिक्यात् प्राजापत्यं चरेद् द्विजः। अन्यत्र पुनराधानं दानमेव तथैव च' ॥

इति। प्राजापत्यस्योपलक्षणत्वात् त्यागकालस्य गौरवलाघवानुसारेण व्रतान्तराण्यूहनीयानि। व्रतानन्तरभावि कर्तव्यमाह जातूकर्ण्यः—

'अतीतकालं जुहुयादग्नौ विप्रो यवानयम्।
नष्टेऽग्नौ विधिवद्दद्यात् कृत्वाऽऽधानं पुनर्द्विजः' ॥

इति। एतच्चौपासनाग्निविषयम्। दारत्यागे शातातप आह—

---

१ G. reads भारद्वाजगृह्ये २. C E. F add कुर्यात् after -मा दशरात्र, but of no use here. ३. E reads उपवास स्याद्विंशतिरात्र कुर्यात्, I. उपवासमा विंशतिरात्र कुर्यात् both for उपवासः स्यादा विंशतिरात्र ४ Except I. all others do not insert व्रत. ५. I.omits -भावि-. B and D, read व्रतान्तर कर्तव्यमाह and except E H व्रतान्तरभावि कर्तव्यमाह both for व्रतानन्तरभाविकर्तव्यमाह ६ We are unable to find out a correct reading B. and D. read विप्राय चाव्ययम्, C. and F विप्राय वायवम्, G. H. विप्रोऽथवा स्वयम्, E and J. विप्राय वायव्यम् all for विप्रो यवानयम्, while H. अतीते काले for अतीतकालं. ७ G. and H. read नाशेऽग्नौ for नष्टेऽग्नौ and C. and F. गलेऽग्नौ for the same.

'कौमारदारत्यागी* मासं पयोभक्षः शुद्ध्यति' ।
(शा. स्मृ. १. २७)

इति । अभोज्याभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तं त्वेकादशाध्याये प्रपञ्चितम् ।

अथ परस्वहरणप्रायश्चित्तम् ।

तत्र परस्वहरणे मनुराह—

'धान्या-ऽन्न-धन-चौर्याणि कृत्वा कामाद् द्विजोत्तमः ।
स्वजातीयगृहादेव कृच्छ्राब्देन विशुद्ध्यति ॥
मनुष्याणां तु हरणे स्त्रीणां क्षेत्र-गृहस्य च ।
कूप-वापी-जलानां च शुद्धिश्चान्द्रायणं स्मृतम् ॥
द्रव्याणामल्पसाराणां स्तेयं कृत्वाऽन्यवेश्मनः ।
चरेत् सान्तपनं कृच्छ्रं तन्निर्यात्यात्मशुद्धये ॥
भक्ष्य-भोज्यापहरणे यान-शय्यासनस्य च ।
पुष्प-मूल-फलानां च पञ्चगव्यं विशोधनम् ॥
तृण-काष्ठ-द्रुमाणां च शुष्कान्नस्य गुडस्य च ।

---

* 'कौमारदार'—इत्यनेन ब्राह्मेण विधिना कौमारे वयस्यूढा स्त्री उपलक्षिता भवति। तस्या एव त्यागे दोषः। नतु गान्धर्वादूढाया इति तात्पर्यम्।

---

१. H. omits following :—

अभोज्याभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तं तु एकादशाध्याये प्रपञ्चितम् ।
तत्र परस्वहरणे मनुराह—
'धान्याऽन्न-धनचौर्याणि कृत्वा कामाद् द्विजोत्तम ।
सजातीयगृहादेव कृच्छ्राब्देन विशुद्ध्यति ॥;

while G. reads अभोज्यभक्षणे for अभोज्याभक्ष्यभक्षणे. २. J reads परस्वग्रहणे for परस्वहरणे. ३. I. reads सजातीय- for स्वजातीय-. ४. The text reads -वेइमत for -वेइमन.. ५. B. and D read तन्निर्यात्यविशुद्धये for तन्निर्यात्यात्मशुद्धये. ६. I. reads शुक्कान्नस्य for शुष्कान्नस्य.

चैल[1]-चर्मामिषाणां च त्रिरात्रं स्यादभोजनम् ॥
मणि-मुक्ता-प्रवालानां ताम्रस्य रजतस्य च ।
अयः कांस्योपलानां च द्वादशाहं कणाऽन्नता ॥
कार्पास-कीटजोर्णानां द्विशफैकशफस्य[2] च ।
पक्षि-गन्धौषधीनां च रज्ज्वाश्चैव त्र्यहं पयः' ॥[3]
(म. स्मृ. ११. १६२–१६८)

इति । एतेषां विषयाणां मध्ये धान्यस्य परिमाणविशेषेण व्रतविशेषः स्मृत्यन्तरे ऽभिहितः—

'धान्यं दशभ्यः कुम्भेभ्यो हरतोऽभ्यधिके वधः[4]' ।

इति । यत्तु जाबालिनोक्तम्—

'तिल-धान्या-ऽन्न-वस्त्राणां शण्यानामामिषस्य[5] च ।
संवत्सरार्धं कुर्वीत व्रतमेतत्समाहितः' ॥

इति तदेतदकामकृत[6]विषयम् । अल्पत्वात् । भक्ष्यस्य तु सकृद्भोजनपर्याप्तिकस्यापहारे[7] पैठीनसिराह—

'भक्ष्य-भोज्यान्नस्योदरपूरणमात्रहरणे
त्रिरात्रं पञ्चगव्याहारः' ।

इति । यानि तु मनूक्तेषु विषयेषु व्रतान्तराण्यन्यैर्मुनिभि-

---

१ J. reads -तैल-, while B. D. I and the text चेल for चैल. २. B. C. D. E G. H. and J read द्विखुरैकखुरस्य for द्विशफैकशफस्य. ३. B. and D. read ऽभ्यधिको and I. ऽभ्यधिक for ऽभ्यधिके, while H. हृतेऽभ्याधिके वध for हरतोऽभ्यधिके वध. ४ B and D read शण्याया for शण्यानाम्. ५ H reads कामकृतविषयम् । अल्पभक्ष्यस्य तु for अकामकृतविषयम् । अल्पत्वात् । भक्ष्यस्य तु । ६ We follow here A and I.; while all others read सकृद्भोजनपर्याप्तादधिकस्यापहारे, but it is quite contrary to the quoted Sûtra.

र्दर्शितानि तेषु व्रतेषु यानि समानि न तत्र विवादः । न्यूनानामकामकारविषयत्वं अधिकानां तु कामकृताभ्यासविषयत्वमिति विवेकः । तत्र वचनानि—

'द्रव्याणामल्पसाराणां सान्तपनम् । (७) भक्ष्य-भोज्य-यान-शय्यासन-मूल-पुष्प-फलानां हरणे पञ्चगव्यपानम् । (८) तृण-काष्ठ-द्रुम-शुष्कान्न-गुड-वस्त्र-चर्मामिषाणां त्रिरात्रमुपवसेत् । (९) मणि-मुक्ता-प्रवालानां ताम्र-रजता-ऽयः-कांस्यानां द्वादशाहं कणानश्नीयात् । (१०) कार्पास-कीटजोर्णाद्यपहरणे त्रिरात्रं पयसा वर्तेत । (११) द्विशफैकशफहरणे त्रिरात्रमुपवसेत् (१२) पक्षि-गन्धौषधि-रज्जु-वैदलानामपहरणे दिनमुपवसेत् । (१३)

दत्त्वैवापहृतं द्रव्यं धनिकस्याभ्युपायतः ।
प्रायश्चित्तं ततः कुर्यात् कल्मषस्यापनुत्तये' ॥ (१४)
(वि. स्मृ. ५२. ७–१४)

इति । जाबालिः—

'अश्व-गो-भूमि-कन्याश्च हृत्वा चान्द्रायणं चरेत् ।
अपहृत्य पशून् क्षुद्रान् प्राजापत्यं समाचरेत् ॥
गुड-कार्पास-धान्यानि सर्पिर्लवणमेव च ।
पक्वान्नमौषधं तैलं शय्यां वास उपानहौ ॥

---

१. The text and G. read -पान for -यान- and the text omits -हरणे २. G. reads -ताम्र-रजताद्यय -. ३ The text reads अपहरणे for -हरणे. ४. G and H. omit this Sûtra. ५ B and D read यत्रैवोपहृत for दत्त्वैवापहृत ६. The text reads ऽभ्युपायत.

कांस्या-ऽयस्ताम्र-सीसं वा कृच्छ्रं कृच्छ्रार्धमेव च ।
उदके फल-मूलेषु पुष्प-पर्ण-सुगन्धिषु ॥
मृद्भाण्ड-मधु-मांसेषु कृच्छ्रपादो विधीयते ।
*व्यापादनापहारेषु सन्तोष्य स्वामिनं ततः ॥
पापं निवेद्य विप्रेभ्यः प्रायश्चित्तेन युज्यते ।
अपहृत्य तु वर्णानां धनं विप्रः प्रमादतः ॥
प्रायश्चित्तं च यत्प्रोक्तं ब्राह्मणानुमते चरेत् ।
राजस्वस्यापहरणे रमणीनां† जनस्य च ॥
धनापहरणे चैव कुर्यात्संवत्सरव्रतम्' ।

इति। परदारगमनस्य तु प्रायश्चित्तं दशमाध्याये ऽभिहितम् ।

अयाज्ययाजनप्रायश्चित्तम् ।

अयाज्ययाजने मनुराह—

---

*व्यापादनं तत्तद्द्रव्यनाशः। अपहारो ऽपहरणम्। तत्र प्रथमं तद्द्रव्यस्वामिनं प्रसाद्य अनन्तरं विप्रेभ्यः पापं निवेद्य प्रायश्चित्तमाचरेत्।

†अत्र 'रमणी'शब्देन सामान्यवनिता, वेश्योपलक्षितेति प्रतिभाति। राजद्रव्यवत् वेश्याद्रव्यमपि प्रतिग्रहानर्हमिति मन्वादिभिरुक्तम्। अथवा 'जनस्य रमणीनां' परस्त्रीणा परकीयधनस्य चापहरणे इत्येव व्याख्यातुमुचितं भवेत्।

---

१. B. and D substitute सकृत् for कृच्छ्रं and वा for च २. H. omits फल-मूलेषु, but it seems a mistake, while E. and I. पुष्पवर्ण- for पुष्प-पर्ण-. ३. B and D. read मृद्भाण्डसमस्तेषु for मृद्भाण्ड-मधु-मांसेषु and the next line:—

व्यापादनीयहारेषु सन्तोष्य स्वां तनुं ततः ।
for
व्यापादनापहारेषु सतोष्य स्वामिनं ततः ।.

४. B. D and G. read ब्राह्मणानुमत for ब्राह्मणानुमते ५. C. F G. and H. read राजन्यस्यापहरणे and J राजस्यापहरणे both for राजस्वस्यापहरणे, while A reads मणीना च जनस्य वा for रमणीना जनस्य च.

'व्रात्यानां याजनं कृत्वा परेषामन्त्यकर्म च[1] ।
अभिचारमहीनं[2] च त्रिभिः कृच्छ्रैर्व्यपोहति' ॥
(म. स्मृ. ११. १९७)

इति । यत्तु प्रचेतसा शूद्रयाजकादीननुक्रम्योक्तम्—
'एते* पञ्चतपो-ऽभ्रावकाश[3]-जलशयनाद्यनुष्ठेयुः
क्रमेण ग्रीष्म-वर्षा-हेमन्तेषु । मासं गोमूत्र-
यावकमश्नीयुः' ।

इति तत् कामकृताभ्यासविषयम् । यत्तु यमेनोक्तम्—
'पुरोधाः शूद्रवर्णस्य ब्रह्मणो यः प्रवर्तते ।
स्नेहादर्थप्रसङ्गाद्वा[4] तस्य कृच्छ्रं विशोधनम्'॥
(य. स्मृ. ६. ९)

इति तदशक्तविषयम् । यत्तु गौतमेनोक्तम्—
'निषिद्धमन्त्रप्रयोगे सहस्रानुवाकं जपेत्'[5]।
(गौ. स्मृ. २२. ३३)

---

‡ अत्र मूलपुस्तकोपलब्ध्यभावात्-'ऽभ्रावकाश'-इत्यस्य शुद्ध. पाठो न निश्चेतुं शक्यते । सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेषु न्यूनाधिक्येनाशुद्धा एव पाठा दृश्यन्ते । वाक्यार्थस्तु—ग्रीष्मे पञ्चतपाः वर्षासु वृष्टिसहः हेमन्ते जलशायी भवेदिति । चतुर्षु दिक्षु चतुरोऽग्नीन् संस्थाप्य तन्मध्ये स्थित्वा पञ्चमं सूर्यतापं सहेत् इति पंचतपाः । जलशयनं च उदके आकण्ठमग्नस्तिष्ठेत् इति संक्षेपः ।

---

१ C F. G. and H. read अन्तकर्म, while J. येषामन्तकस्य च for परेषामन्त्यकर्म च २ B D and H. read अहीनां for अहीन ३. C and F. तपोस्तावकीश- and G -तपोऽभ्रावकीश- for -तपोऽभ्रावकाश-, while I. -तपोभुमौ जलशयनाद्यनुष्ठेयम् for -तपोऽभ्रावकाशजलशयनाद्यनुष्ठेयु ४. G. and J substitute -च for वा ५. text प्रतिषिद्धमन्त्रयोगे सहस्रानुवाकञ्चेत् and, except A., add सति to प्रयोगे.

इति तत् कामतोऽभ्यासविषयम्। यत्तु पैठीनसिनोक्तम्—

'शूद्रेयाजकः[1] सर्वद्रव्यपरित्यागात् पूतो भवति।
प्राणायामसहस्रेषु दशकृत्वोऽभ्यस्तेषु'।

इति तदकामतोऽभ्यासविषयम्। असत्प्रतिग्रहे याज्ञवल्क्य आह—

'गोष्ठे वसन्[2] ब्रह्मचारी मासमेकं पयोव्रतम्।
गायत्रीजाप्यनिरतः शुद्ध्यतेऽसत्प्रतिग्रहात्'॥
(या. स्मृ. ३. २९०)

इति। अत्र जपसङ्ख्या मनुना दर्शिता—

'जपित्वा त्रीणि सावित्र्याः सहस्राणि समाहितः।
मासं गोष्ठे पयः पीत्वा मुच्यतेऽसत्प्रतिग्रहात्'॥
(म. स्मृ. ११. १९४)

इति। एतच्च दातृ-द्रव्ययोरुभयोः[3] सत्त्वे वेदितव्यम्। अन्यतरस्यासत्त्वे तु षट्त्रिंशन्मते दर्शितम्—

'पवित्रेष्ट्या विशुद्ध्यन्ति सर्वे घोराः प्रतिग्रहाः।
ऐन्द्रवेन[4] मृगारेष्ट्या कयाचिन्मित्रविन्दया॥
देव्या लक्षजपेनैव शुद्ध्यन्ते[5]ऽसत्प्रतिग्रहात्'।

इति। यत्तु वृद्ध[6]हारीतवचनम्—

---

१. C. F. G and H read शूद्रस्य याजक for शूद्रयाजक. २. I. reads वसेत् for वसन्, while except A and the text all others पयोव्रतं for पयोव्रत and except A. H. and the text जप्यनिरत for जाप्यनिरतः. ३ B C. D. and F. omit उभयो. ४ I. reads विन्दवेन, but it seems incorrect. ५. I. substitutes शुद्धयते, J. शुद्धयतो for शुद्धयते and B. and D दुष्परिग्रहात् for ऽसत्प्रतिग्रहात् ६. G. reads बृहद्धारीत- for वृद्धहारीत-.

'राज्ञः प्रतिग्रहं कृत्वा मासमप्सु सदा वसेत् ।
षष्ठे काले पयोभक्षः पूर्णे मासे प्रमुच्यते ॥
तर्पयित्वा द्विजान् कामैः सततं नियतव्रतः ।
(वृ. हा. स्मृ. ११.७१–७२)

इति तदापदि कुरुक्षेत्रोपरागादौ कृष्णाजिनादिप्रतिग्रह-विषयम् । अल्पद्रव्यपरिग्रहे हारीतः—

'मणि-वासो-गवादीनां प्रतिग्रहे सावित्र्यष्टसहस्रं जपेत्'।
(हा. स्मृ. २१. ३)

इति । षट्त्रिंशन्मतेऽपि—

'भिक्षामात्रे गृहीते तु पुण्यं मन्त्रमुदीरयेत्' ।

इति । चतुर्विंशतिमतेऽपि[1]—

'प्रतिषिद्धेषु सर्वेषु षष्ठांशं परिकल्पयेत्' ।

इति । दैनार्थमिति शेषः । विकर्मणा जीवने तु चान्द्रायणम् । तथा च नटादीन् विकर्मणा जीविनोऽनुक्रम्य यम आह—

'एतेषामेव सर्वेषां प्रत्यापत्तिस्तु मृग्यताम् ।
भैक्ष्यान्नमुपयुञ्जानो द्विजश्चान्द्रायणं चरेत्' ॥
(य. स्मृ. ६. १३)

इति । नारदोऽपि—

---

१. B. C. F. D. G. and H. do not insert अपि. २. G. reads परिवर्जयेत् for परिकल्पयेत्. ३. E. adds तत् before दानार्थम् ४. I. reads जीवितान् for जीविन . ५. H. reads एतेषां नैव सर्वेषां for एतेषामेव सर्वेषां and गृह्यतां for मृग्यताम्, while I. reads प्रत्यापत्ति for प्रत्यापत्ति . ६. C. F. G. and H. substitute भक्ष्यान्नं for भैक्ष्यान्न and I. उपभुञ्जान for उपयुञ्जान .

'कर्मणा गर्हितेनैव यद्वित्तं समुपार्जितम्।
तस्य त्यागेन शुद्ध्यन्ति धर्मस्यान्वेषणेन वा॥
अप्सु प्रास्येत तद् द्रव्यमन्यायेन यदागतम्।
उपयुक्तानुशिष्टं च देयं वा ब्रह्मवादिने'॥
(ना. स्मृ. १४. ७–८)

इति। क्षत्रियादिवधस्य प्रायश्चित्तं षष्ठाध्याये वर्णितम। गोवधस्य त्वष्टम-नवमाध्याययोस्तत् प्रपञ्चितम्।

अविक्रेयविक्रयप्रायश्चित्तम्।

अविक्रेयविक्रयस्य चतुर्विंशतिमते दर्शितम्–

सुराया विक्रयं कृत्वा चरेत् सौम्यचतुष्टयम्*।
लाक्षा-लवण-मांसानां चरेच्चान्द्रायणत्रयम्॥
मध्वाज्य-तैल-सोमानां चरेच्चान्द्राणद्वयम्।
पयः पायसापूपानां चरेच्चान्द्रायणव्रतम्॥
दध्याज्येक्षुरसानां च गुड-खण्डादिविक्रये।
सर्वेषां स्नेहपक्वानां पराकं तु समाचरेत्॥

*सोमसम्बन्धित्वादस्य कृच्छ्रस्य सौम्य इत्यभिधानम्। स च चान्द्रायणकृच्छ्रशब्देनान्यत्राभिहितः।

१. H. substitutes च for वा. २. H reads प्रास्येच्च for प्रास्येत. ३ G. omits च, while B. and D. read ब्राह्मणाय च for ब्रह्मवादिने. ४. B. and D. omit -वधस्य; while I. reads क्षत्रियावधस्य for क्षत्रियादिवधस्य ५ All, except A. and I., read अष्टम-नवमाध्याये for अष्टम-नवमाध्याययोः; while G. has mistaken and omits तु. ६. G reads सोम्य- for सौम्य- ७. G. substitutes मध्वाज्येक्षुरसं and E. दध्याज्येक्षुरस both for मध्वाज्येक्षुरसानां.

सिद्धान्नविक्रये विप्रः प्राजापत्यं समाचरेत् ।
उपवासं तु तक्रस्य नक्तं काञ्जिकविक्रये ॥
पूगीफलानि मञ्जिष्ठा द्राक्षा खर्जूरमेव च ।
एतेषां विक्रये कृच्छ्रं पनसस्य दिनत्रयम् ।
कदली नारिकेलं च नागरं बीजपूरकम् ।
एतेषां पादकृच्छ्रः स्याज्जम्बीरादेस्तथैव च ॥
कस्तूरिकादिगन्धानां विक्रये कृच्छ्रमाचरेत् ।
कर्पूरादेस्तदर्धं स्याद्धिंग्वादिविक्रये ॥
तिलानां विक्रयं कृत्वा प्राजापत्यं समाचरेत् ।
यज्ञार्थं कृषिजातांश्च दानलब्धांश्च विक्रयेत् ॥
रक्त-पीतानि वस्त्राणि कृष्णाजिनमथापि वा ।
एतेषां विक्रये कृच्छ्रं गर्गस्य वचनं यथा ॥
गोविक्रयं द्विजः कुर्याल्लाभार्थं धनमोहितः ।
प्राजापत्यं प्रकुर्वीत गजानामैन्दवं स्मृतम् ॥
खरा-ऽश्वा-ऽजाविकानां च करभाणां च विक्रये ।

---

१ B and D read शिष्टान्न- for सिद्धान्न-. २ B. and D read कर्पूरादि. for कर्पूरादे. ३. H. and I. read विक्रये for विक्रयेत्. ४. H. omits the following lines :—

रक्त-पीतानि वस्त्राणि कृष्णाजिनमथापि वा ।
एतेषां विक्रये कृच्छ्रं गर्गस्य वचन यथा ॥
गोविक्रय द्विज कुर्यात् लाभार्थं धनमोहित ।
प्राजापत्यं प्रकुर्वीत गजानामैन्दवं स्मृतम् ॥
खरा-ऽश्वा-ऽजाविकानां च करभाणां च विक्रये ।

५. C. and F. substitute शास्त्राणि for वस्त्राणि, but it does not give any good sense here. ६ Except A. H. and I. all others read -मथैव च for -मथापि वा. ७. I. reads शरभाणां for करभाणां.

पराकं तत्र कुर्वीत नृणां द्विगुणमाचरेत्*॥
नारीणां विक्रयं† कृत्वा चरेच्चान्द्रायणं व्रतम्।
द्विगुणं पुरुषाणां च व्रतमाहुर्मनीषिणः॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत एकाहं वेदविक्रये।
अङ्गानां तु पराकं स्यात् स्मृतीनां कृच्छ्रमाचरेत्॥
इतिहासपुराणानां चरेत् सान्तपनं द्विजः।
रहस्य-पञ्चरात्राणां कृच्छ्रं तत्र समाचरेत्॥
गाथानां नीतिशास्त्राणां प्राकृतानां तथैव च।
सर्वासामेव विद्यानां पादकृच्छ्रं समाचरेत्‡॥

इति। हारीतोऽपि—

'गुड-तिल-पुष्प-मूल-फल-पक्कान्नविक्रये सौम्यायनम्। लाक्षा-लवण-मधु-मांस-तैल-क्षीरदधि-तक्र-घृत-गन्ध-चर्म-वाससामन्यतमविक्रये

---

* नृणां तत्तज्जातीयपुष्पशूनां विक्रये द्विगुणं पराकद्वयम्।

† मनुष्यजातीयस्त्रीणां विक्रये चान्द्रायणम्। तज्जातीयपुरुषाणां विक्रये पूर्ववदेव चान्द्रायणद्वयम्।

‡ अत्र अङ्गादीनां विक्रयो ऽध्यापनरूपेणैवेति भाति। नतु पुस्तकरूपेण। तथा सति सर्वसामान्यमेव प्रायश्चित्तं वदेत्। किञ्च 'सर्वासामेव विद्यानाम्' इति उपसंहारात् विद्याविक्रय एवात्र विवक्षितः। न पुस्तकविक्रय इति सुधियो विदां कुर्वन्तु।

---

१. All, except A and I others, read शुना for नृणां, while G. substitutes द्विगुणमेव च for द्विगुणमाचरेत्. २ G adds, इति after आचरेत्. ३. B. D. and G read सोमपानम्, C. and F. सोमयानम्, E. H. and J. सामायनम् all for सौम्यायनम्. ४ I omits क्षीर-, while B. and D. read -क्षीर-घृत-गन्ध- क्षौद्र-दधि-तक्र- for दधि-तक्र- घृत- गन्ध-.

इति। वसिष्ठोऽपि—

'पतितसावित्रीक उद्दालकव्रतं चरेत्। (७६) द्वौ मासौ यावकेन वर्तयेत् मासं पयसार्धमासमामिक्षया अष्टरात्रं घृतेन षड्रात्रमयाचितं हविष्यं भुञ्जीत त्रिरात्रमभक्षोऽहोरात्रमुपवसेत्। (७७) अश्वमेधावभृतं वा गच्छेत्। (७८) व्रात्यस्तोमेन वा यजेत'। (७९)

(व. स्मृ. ११. ७६–७९)

इति। तत्र मानवमापद्विषयम्। उद्दालकव्रतं त्वनापद्विषयम्। यत्तु यमेनोक्तम्—

'सावित्री पतिता यस्य दशवर्षाणि पञ्च च।
सशिखं वपनं कृत्वा व्रतं कुर्यात् समाहितः॥
एकविंशतिरात्रं च पिबेत्प्रसृतियावकम्।
हविषा भोजयेच्चैव ब्राह्मणान् सप्तपञ्च* च॥
ततो यावकगुद्धस्य तस्योपनयनं स्मृतम्'।

(य. स्मृ. ९. २७–२९)

इति तन् मनुसमानविषयम्। यस्य पित्रादयोऽप्यनुपनीताः तस्यापस्तम्बोक्तं द्रष्टव्यम्—

'अथ[2] यस्य पिता पितामह इत्यनुपेतौ[3] स्यातां ते ब्रह्महसंस्तुताः। (३२) तेषामभ्यागमनं भोजनं

---

* यदि चकारो विकल्पार्थो भवेत्तर्हि सप्त पञ्च वेति स्यात्। अन्यथा सप्तसहितपञ्चाशद्ब्राह्मणान् भोजयेदिति स्यात्।

---

१ All, except A. and I, omit द्रष्टव्यम् २ Except A. and the text all others omit अथ ३ B. C. D. E F G. H. and J read -पितामहश्चानुपनीतौ, while I. पितामह इत्यनुपनीतौ for पिता पितामह इत्यनुपेतौ.

विवाहमिति च वर्जयेत्। (३३) तेषामिच्छतां प्रायश्चित्तम्। (३४) यथा प्रथमेऽतिक्रमे ऋतुरेवं संवत्सरः। (३५) अथोपनयनम्। (३६) ततः संवत्सरमुदकोपस्पर्शनम्। (३७) प्रतिपूरुषं सङ्ख्याय संवत्सरान् यावन्तोऽनुपेताः स्युः। (१) सप्तभिः पावमानीभिः 'यदन्ति यच्च दूरक' इत्येताभिर्यजुःपवित्रेण सामपवित्रेणाङ्गिरसेनेति। (२) अथ वा व्याहृतिभिरेव। (३) अथाऽध्याप्यः। (४) अथ यस्य प्रपितामहादेर्नानुस्मर्यत उपनयनं ते इमशानसंस्तुताः। (५) तेषामभ्यागमनं भोजनं विवाहमिति च वर्जयेत्। (६) तेषामिच्छतां प्रायश्चित्तम्। (७) द्वादश-

---

१. Except A. I. and the text all others omit the following.—

ब्रह्मन्नसंस्तुता। तेषामभ्यागमनं भोजन विवाहमिति च वर्जयेत्। (३३) तेषामिच्छतां प्रायश्चित्तम् (३४॥) यथा प्रथमेऽतिक्रमे ऋतुरेव सवत्सर। (३५) अथोपनयनम्। (३६) तत. सवत्सरमुदकोपस्पर्शनम्। (३७) प्रतिपूरुष सख्याय सवत्सरान्यावन्ताऽनुपेता. स्यु॥ (१)॥ सप्तभि पावमानीभि' 'यदन्ति यच्च दूरक' इत्येताभिर्यजु पवित्रेण सामपवित्रेणाङ्गिरसेनेति। (२) अथवा व्याहृतिभिरेव। (३) अथाध्याप्य। (४) अथ यस्य प्रपितामहोर्नानुस्मर्यत उपनयन ते इमशानसंस्तुता। (५) तेषामभ्यागमन भोजनं विवाहमिति च वर्जयेत्। (६) तेषामिच्छतां प्रायश्चित्तम्।(७) द्वादशवर्षाणि त्रैविद्यक ब्रह्मचर्यं चरेदथोपनयन तत उदकोपस्पर्शन। पावमान्यादिभि'। (८),

and read for the above Sûtras —

तस्य वत्सर त्रैविद्यकं ब्रह्मचर्यं यस्य
प्रपितामहादेर्नानुस्मर्यत उपनयन तस्य
द्वादशवर्षाणि त्रैविद्यक ब्रह्मचर्यम्

while I. reads ब्रह्मन्नसंस्तुत. २. I does not insert च. ३. The text does not separate this Sûtra and omits सवत्सर. ४. The text substitutes अपि वा for अथ वा. ५. I. omits अथ. ६. The text reads -प्रपितामहादि for -प्रपितामहादे. ७. I. does not insert च.

वर्षाणि त्रैविद्यकं ब्रह्मचर्यं चरेदथोपनयनं तत उदकोपस्पर्शनम्। पावमान्यादिभिः'।

(आ. ध. सू. १. १. १. ३२–३७. २. १–८)

इति।

भृतकाध्ययनाध्यापनप्रायश्चित्तम्।

भृतकाध्ययनाध्यापनयोर्हारीत आह–

'भृतकाध्यापनं कुर्वन्[2] भृतकाध्यापितश्च यः।
अनुयोगप्रदानेन त्रीन् पक्षांस्तु पयः पिबेत्[3]'॥

इति। द्रुमादिहिंसायां मनुराह–

'फलदानां तु वृक्षाणां छेदने जप्यमृक्शतम्।
गुल्म-वल्ली-लतानां च पुष्पितानां च वीरुधाम्॥
कृष्टजानामौषधीनां जातानां च स्वयं वने।
वृथाऽऽलम्भेऽनुगच्छेद्गां दिनमेकं पयोव्रतम्[4]'॥

(म. स्मृ. ११. १४२–१४४)

इति। एतच्च यज्ञार्थवृक्षच्छेदनादिव्यतिरिक्तविषयम्। अत एव याज्ञवल्क्योऽपि वृथेति विशिनष्टि–

'वृक्ष-गुल्म-लता-वीरुच्छेदने जप्यमृक्शतम्।
स्यादोषधिवृथाच्छेदी[6] क्षीराशी गोऽनुगो दिनम्[7]'॥

(या. स्मृ. ३. २७६)

---

१. I. omits पावमान्यादिभि and separates one Sûtra into three. २ Except A and J. all others read कृत्वा for कुर्वन्. ३ G reads पिबन् for पिबेत्. ४. E and the text read पयोव्रत. ५. G. reads याज्ञवल्क्येनोक्तम्; while all others except I. वृथाच्छेदीति for वृथेति. ६ The text reads -छेदने for -छेदी ७ C. F. read हितम् for दिनम्.

इति । यत्तु हारीतेनोक्तम्—

'स्थावर-सरीसृपादीनां वधे यस्येदं प्राणमित्ये-
तयाऽज्यं हुत्वा[1] तिलपात्रं ब्राह्मणाय दद्यात्' ।
(हा. स्मृ. २१. ४९)

इति तदश्वत्थादिपुण्यस्थावरविषयम् । महाफलप्रदस्य पनस-नारीकेलादिवृक्षजातस्य च्छेदनावृत्तौ शङ्ख आह—

'संवत्सरव्रतं कुर्याच्छित्वा वृक्षं फलप्रदम्[2]' ।
(शं स्मृ. १७. ४९)

इति । दृष्टार्थत्वे न दोषः* ।

'फल-पुष्पोपगान् पादपान्[3] न हिंस्यात् ।
कर्षणकार्यार्थमुपहन्यात्' ।

इति स्मरणात्[4] ।

अथ नास्तिक्यप्रायश्चित्तम् ।

नास्तिक्यं तु वाचिकं[5] चेत्तदुपपातकम् । यथाऽऽहुः पौराणिकाः—

'नास्तिकाः त्रिविधाः प्रोक्ता धर्मज्ञैस्तत्त्वदर्शिभिः ।
क्रियादुष्टो मनोदुष्टो वाग्दुष्टश्च तथैव च ॥

---

*अपवादोऽयम् । यद्यपि फलदवृक्षच्छेदने दोषः पूर्वमुक्तः तथापि छेदने यदि दृष्टार्थत्वं दृष्टप्रयोजनत्वं स्यात् तदा न दोषः, तत्र प्रमाणमाह । फल-पुष्पोपगानिति ।

---

१. G. reads जुहुयात् for हुत्वा २ The text reads पिप्पलपादपम् for वृक्षं फलप्रदम् ३ H. reads पादपान्कर्षणकार्यार्थमुपहन्यात् for पादपान्न हिंस्यात् कर्षणकार्यार्थमुपहन्यात्' । ४ All others, except I., omit स्मरणात् ५ I. reads वाचनिक for वाचिकं

[1]उपपातकस्तु क्रियादुष्टो वाग्दुष्टः पातकः स्मृतः।
अभ्यासात्तु क्रियादुष्टो महापातक इष्यते' ॥
इति। तत्रोपपातकनास्तिक्ये वसिष्ठ आह—

'नास्तिकः कृच्छ्रं द्वादशरात्रं चरित्वा
विरमेन्नास्तिक्यात्'।
(व. स्मृ. २१. २९)

इति। यत्तु शङ्खेनोक्तम्—

'नास्तिको नास्तिकवृत्तिः कृतघ्नः कूटव्यवहारी मिथ्याभिशंसीत्येते पञ्च, संवत्सरं ब्राह्मणगृहे भैक्षं चरेयुः'।
इति [2]तदेतत् महापातकनास्तिक्यविषयम्।

व्रतलोपप्रायश्चित्तम्।

व्रतलोपिनो [3]ऽवकीर्णिव्रतं याज्ञवल्क्य आह—

'अवकीर्णी भवेद्[4]वत्वाँ ब्रह्मचारी तु योषितम्।
गर्दभं पशुमालभ्य नैर्ऋतं स विशुद्ध्यति'॥
(या. स्मृ. ३. २८०)

इति। मनुरपि—

'अवकीर्णी तु काणेन गर्दभेन चतुष्पथे।
स्थालीपाकविधानेन यजेत निर्ऋतिं निशि॥ (११८)

---

१ I. reads उपपातकी तु वाग्दुष्टो मनोदुष्टोऽनुपातकी for उपपातकस्तु क्रियादुष्टो वाग्दुष्ट पातक स्मृत and G. reads उपपातमनोदुष्टो वाग्दुष्ट पातक स्मृत for the same. २ B and D. read तदेतत्पातक नास्तिक्यविषयम् and C. E F. G H and J तदेतत्पातकनास्तिक्यविषयम्, the latter seems to be incorrect and the first does not give proper sense ३. B. and D. read ऽवकीर्णिनो व्रत, C. F. J. ऽवकीर्णं व्रतं and G. and H. ऽवकीर्णव्रत all for ऽवकीर्णिव्रत ४. H. reads हत्वा for गत्वा ५ The text reads पाकयज्ञविधानेन for स्थालीपाकविधानेन.

हुत्वाग्निं विधिवद्धोममन्ततश्च सम्मेत्यृचा[+] ।
वातेन्द्र-गुरु-वह्नीनां जुहुयात् सर्पिराऽऽहुतीः ॥ (११९)
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते वसित्वा गर्दभाजिनम् ।
सप्तागारान् चरेद्भैक्ष्यं स्वकर्म परिकीर्तयन् ॥ (१२०)
तेभ्यो लब्धेन भैक्षेण वर्तयन्नेककालिकम् ।
उपस्पृशंस्त्रिषवणमब्देन स विशुद्ध्यति' ॥
(म. स्मृ. ११. ११८–१२३)

इति । वसिष्ठोऽपि–

'ब्रह्मचारी चेत् स्त्रियमुपेयादरण्ये चतुष्पथे
लौकिकेऽग्नौ रक्षोदैवतं गर्दभं पशुमालभते ।
(१) नैर्ऋतं वा चरुं निर्वपेत् । (२)

---

*' काणः ' इत्ययं विशेषोऽत्र द्रष्टव्यः । नैर्ऋतदैवतैर्मन्त्रैः प्रधान-देवतायै वपादिहोमान् हुत्वा तदन्ते—

'सम्मा सिञ्चन्तु मरुतः समिन्द्रः सम्बृहस्पतिः ।
सञ्चायमग्निः सिञ्चतु प्रजया च धनेन च' ॥

इत्येतेन मन्त्रेण मारुतेन्द्र-बृहस्पत्यग्नीनां घृतेनाहुतीर्जुहुयात् । केषु-चित्पुस्तकेषु समाभिचतीति पाठः । केषुचिच्च शमित्यृचेति पाठः । तत्र शममिरमिरिति ऋक् ग्राह्या स्यात् । वस्तुतस्तु इदमप्रामाणिकमिति प्रतिभाति । विज्ञानेश्वरस्तु—

'समायमद्भि सिञ्चन्तां यशसा ब्रह्मवर्चसेन'

इति पठति तदपि चिन्त्यम् ।

---

१ All others, except A. I. and the text, read होमान् for होम २. B. C D. E. F. and I. read समि-त्यृचा, E. G. H and J शमित्यृचा both for सम्मेत्यृचा. ३. C. D E F. G. and J. read वायु- for वात ४. G. reads सप्तागारे for सप्तागारान् ५. The text adds तु after त्रिषवण ६. The text reads आलभेत् for आलभेत.

तस्य जुहुयात्—कामाय स्वाहा, कामकामाय स्वाहा, निर्ऋतये स्वाहा। रक्षो देवताभ्यः स्वाहा'। (३)

(व. स्मृ. २३. १–३)

इति। तत्र श्रोत्रियस्य पशुरश्रोत्रियस्य चरुरिति द्रष्टव्यम्। शङ्खस्तु[4] वर्णभेदेन व्रतविशेषमाह—

'गुप्तायां वैश्यायामवकीर्णः[5] संवत्सरं त्रिषवणमनुतिष्ठेत् क्षत्रियायां द्वे वर्षे। ब्राह्मण्यां त्रीणि वर्षाणि*'।

इति। यदप्यङ्गिरसोक्तम्—

'अवकीर्णिनिमित्तं[6] तु ब्रह्महत्याव्रतं चरेत्। चीरवासास्तु षण्मासान्[7] तथा मुच्येन किल्बिषात्'॥

इति तदीषद्व्यभिचारिणीविषयम्। अत्यन्तव्यभिचारिणीषु[8] पुनः शङ्ख आह—

---

*या स्त्री वैवाहिके पत्यौ मृते जीवति वा तमुत्सृज्य वञ्चयित्वा वान्यमेकमेवाश्रयेत्। नतु कुलटा भवेत् सा गुप्तेत्यभिधीयते। तादृशवैश्यजातीयस्त्रियामवकीर्णः क्षत्रियाब्राह्मण्योश्चावकीर्णः उक्तं प्रायश्चित्तमाचरेदित्यन्वयः।

---

१. All, except I and the text, add तत्र before तस्य २ B. D. G. and J. omit कामकामाय स्वाहा, while except A. B. D. and the text omit निर्ऋतये स्वाहा and B D and the text read नैर्ऋत्यै for निर्ऋतये. ३ B. C. and D. F. omit पशु अश्रोत्रियस्य. The Vijñâneśwara quotes following Sûtras under the name of Sankha-Likhitan and it may be possible. ४ I. reads अवकीर्णी for अवकीर्ण. ५. Except A. C. F. G. I all others read षण्मासात् ६. B. D and G read तदेतत् for तदीषत् ७ B and D. read अत्यन्तव्यभिचारितायां and C. F. G. H. and J. अत्यन्तव्यभिचारितासु all for अत्यन्तव्यभिचारिणीषु

'स्वैरिण्यां ब्राह्मण्यामवकीर्णः षड्रात्रमुपोषितो गां दद्यात्। क्षत्रियायामुपोषितस्त्रिरात्रं घृतपात्रं दद्यात्। वैश्यायां चतुर्थकालाहारो ब्राह्मणान् भोजयित्वा यवसभारं च[2] गोभ्यो दद्यात्। वृषल्यामवकीर्णः सचैलस्नात उदकुम्भं ब्राह्मणाय दद्यात्। गोष्ववकीर्णः प्राजापत्यं चरेत्। रण्डायामवकीर्णः पलालभारं सीसमाषं च दद्यात्'[3]।

इति। अत्र च

'ब्राह्मणस्यार्धं क्षत्रियस्य[4]'

इति न्यायो नास्ति किन्तु समानमेव त्रयाणां वर्णानाम्। तदाह शाण्डिल्यः—

'अवकीर्णी द्विजो राजा वैश्यश्चापि खरेण तु।
इष्ट्वा भैक्षाशिनो नित्यं शुद्ध्यन्त्यब्दात् समाहिताः'॥

इति। अभ्यासे कण्व आह—

'प्रथमे दिवसे रात्राववकीर्णी गर्दभेन तु।
यजेदेवं यथाभ्यासमब्देनैकेन शुद्ध्यति'[7]॥

---

१. Except A. and I all others omit घृतपात्र दद्यात्. २ B and D. omit च ३ We follow here A. and I., while all others read षण्डायां for रण्डायां and G सपलालभार for पलालभार Vijñāneśwara also reads षण्डायां ४. I. reads क्षत्रियस्य for क्षत्रिये ५. G. substitutes तथा for तत् ६ G. reads अवकीर्णा for अवकीर्णी ७. We are unable to find out the proper reading of this quotation. B C. D E F. G. H. and J. read प्रथमे दिवसे शत्रावकीर्णी गर्दभेन तु यजेतु। एव यथाऽभ्यासमब्देनैकेन शुद्ध्यति॥, while G omits तु and I reads अप्रर्थमे दिवसे रात्रावकीर्णी गर्दभेन यजेत्। यो यथाक्रुरुतेऽभ्यासमब्देनैकेन शुद्ध्यति॥.

इति। तत्र विशेषमाह गौतमः—

'तस्याजिनमूर्ध्ववालं परिधाय लोहितपात्रेः
सप्त गृहान् भैक्षं चरेत् कर्माचक्षाणः'।
(गौ. स्मृ. २४. १६)

इति। अवकीर्णिलक्षणमाह जातूकर्ण्यः—

'स्कन्दितं व्रतिना रेतो येन स्याद्ब्रह्मचारिणा।
कामतोऽकामतः प्राहुरवकीर्णीति तं बुधाः'॥

इति। यति-वनस्थयोस्त्वधिकं व्रतमाह शाण्डिल्यः—

'वानप्रस्थो यतिश्चैव स्कन्दने सति कामतः।
पराकत्रयसंयुक्तमवकीर्णिव्रतं चरेत्' ॥

इति। यतेः पुनर्गार्हस्थ्यस्वीकारे संवर्त आह—

'संन्यस्य दुर्मतिः कश्चित् प्रेत्यापत्तिं व्रजेद्यदि।
स कुर्यात् कृच्छ्रमश्रान्तः षण्मासान् प्रत्यनन्तरम्' ॥
(सं. स्मृ. १९९)

---

१ G. I and J. read लोहितपात्र for लोहितपात्र. २ C. D. F. G. and H substitute खण्डित for स्कन्दित, while I खण्डितव्रतिना for स्कन्दित व्रतिना ३. C and F. omit यति- ४ Except A. and J., all others substitute खण्डणे for स्कन्दने ५ B and D omit the following —

'संन्यस्य दुर्मति कश्चित्प्रत्यापत्तिं व्रजेद्यदि।
स कुर्यात्कृच्छ्रमश्रान्त षण्मासान् प्रत्यनन्तरम्' ॥

इति। वृद्धपराशरोऽपि—

'य प्रत्यवसितो विप्र प्रव्रज्यातो विनिर्गत।
अनाश्रमनिवृत्तश्च गार्हस्थ्यं च चिकीर्षति ॥
चरेत् षाण्मासिक कृच्छ्र नियतात्मा समाहित।
चरेत् त्रीणि च कृच्छ्राणि त्रीणि चान्द्रायणानि च ॥

६. H. reads प्रत्याद्यत्य for प्रत्यापत्तिं and the text reads —

- - - - - - - अपत्यार्थं स्त्रिय व्रजेत।
स कुर्यात् कृच्छ्रमश्रान्त षण्मासान्तदनन्तरम्' ॥,

while I reads प्रत्यह व्रतम् for प्रत्यनन्तरम्

इति । वृद्धपराशरोऽपि[1]—

'यः प्रत्यवसितो विप्रः प्रव्रज्यातो विनिर्गतः ।
अनाश्रकनिवृत्तश्च गार्हस्थ्यं च चिकीर्षति ॥
चरेत् षाण्मासिकं कृच्छ्रं नियतात्मा समाहितः ।
चरेत्त्रीणि च[2] कृच्छ्राणि त्रीणि चान्द्रायणानि च ॥
जातकर्मादिभिः सर्वैः संस्कृतः शुद्धिमाप्नुयात्' ।

इति । तत्र ब्राह्मणस्य षाण्मासिककृच्छ्रः । क्षत्रियस्य चान्द्रायणत्रयम् । वैश्यस्य कृच्छ्रत्रयमिति व्यवस्था । अत्र षाण्मासिकादिव्रतत्रयं ब्राह्मणस्यैव सकृदभ्यासाद्यपेक्षया व्यवस्थापनीयमित्यन्ये[3] । व्रतान्तरलोपेऽप्यवकीर्णिव्रतमतिदिशति मनुः—

'अकृत्वा भैक्षचरणमसमिद्ध्य च पावकम् ।
अनातुरः सप्तरात्रमवकीर्णिव्रतं चरेत्' ॥
(म. स्मृ. २. १८७)

---

* विज्ञानेश्वरस्तु—'ब्राह्मणस्यैव शक्ति-सकृदभ्यासाद्यपेक्षया व्यवस्थितं प्रायश्चित्तं द्रष्टव्यम्'— इत्याह ।

---

१. C and F. read तत्पराशरोऽपि. The Vijñâneśvara quotes this following line under the name of Parâśara (*vide* 3 280 Com) not Vridh Parâśara, but these lines do not occur in the text of Parâśara २ Vijñâneśvara substitutes चेत् for च Except I , all others omit this line —

चरेत्षाण्मासिक कृच्छ्र नियतात्मा समाहितः ।,

but the author Vijñâneśvara explains this line ३ A reads स चेत् त्रीणि. कृच्छ्राणि for चरेत्त्रीणि च कृच्छ्राणि. ४ All others, except A. and I , read व्यवस्थापनीयम् and omit इत्यन्ये

इति। यत्तु याज्ञवल्क्य आह—

'भैक्षाग्निकार्ये त्यक्त्वा तु* सप्तरात्रमनातुरः।
कामावकीर्ण इत्याभ्यां जुहुयादाहुतिद्वयम्॥
उपस्थानं ततः कुर्यात् सम्मासिञ्चेत्वनेन तु'।
(या. स्मृ. ३. २८१–२८२)

इति। होममन्त्रौ तु—

'कामावकीर्णोऽस्म्यवकीर्णोऽस्मि काम-
कामाय स्वाहा। कामावपन्नोऽस्म्यवपन्नो-
ऽस्मि कामकामाय स्वाहेति'।
(गौ. स्मृ. २९. ९–१०)

इति। एतच्च गुरुशुश्रूषादिकार्यव्यग्रतयाऽकरणे द्रष्टव्यम्॥

सुतादिविक्रयप्रायश्चित्तम्।

सुतादिविक्रये उपपातकसाधारणोक्तं प्रायश्चित्तं योज्यम्। यत्तु शङ्खेनोक्तम्—

'देव-गृह-प्रतिश्रयोद्यानाऽऽराम-सभा-प्रपा-तटाक-
पुण्य-सेतु-सुतविक्रयं कृत्वा तप्तकृच्छ्रं चरेत्'।

---

*'अनातुरः' व्याधिरहितो ब्रह्मचारी। †'सम्मासिञ्चतु' इति मन्त्रः।

---

१. B. D. G. and J. read समाप्तिं च त्वनेन तु for सम्मासिञ्चत्त्वनेन तु, while I. is quite mistaken here. २ G. reads कामकीर्णोऽस्मि कामकामाय स्वाहा for कामावकीर्णोऽस्म्यवकीर्णोऽस्मि कामकामाय स्वाहा ३ I and the text read कामाभिदुग्धोऽस्म्यभिदुग्धोऽस्मि, but neither our manuscripts nor Vijñâneśvara follow this reading.

इति यच्च वृद्धपराशरेणोक्तम्—

'विक्रीय कन्यकां गां च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत्'।

इति तदापद्यकामतो द्रष्टव्यम्। यत्तु चतुर्विंशतिमतेऽभिहितम्—

'नारीणां विक्रयं कृत्वा चरेच्चान्द्रायणव्रतम्।
द्विगुणं पुरुषस्यैव व्रतमाहुर्मनीषिणः'॥

इति तत्तत्रैव कामतो द्रष्टव्यम्। यत्तु पैठीनसिराह—

'आराम-तटाकोदपान-पुष्करिणी-सुकृत-सुत-
विक्रये त्रिषवणस्नाय्यधःशायी ब्रह्मचारी
चतुर्थकालाहारः संवत्सरेण पूतो भवति'।

इति तदभ्यासविषयम्॥

कन्यादूषणप्रायश्चित्तम्।

कन्यादूषणे उपपातकसाधारणप्रायश्चित्तं विज्ञेयम्। यत्तु शङ्ख आह—

'कन्यादूषी सोमविक्रयी च कृच्छ्रार्धं चरेयाताम्'।

---

१. B. and D. omit the following—

- - - - - - कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत्'।

इति तदापद्यकामतो द्रष्टव्यम्। यत्तु चतुर्विंशतिमतेऽभिहितम्—
'नारीणां विक्रय कृत्वा चरेच्चान्द्रायणव्रतम्।
द्विगुण पुरुषस्यैव - - - - - - - -'॥

and H. omits the following —

यत्तु चतुर्विंशतिमतेऽभिहितम्—
'नारीणां विक्रय कृत्वा चरेच्चान्द्रायणव्रतम्।
द्विगुण पुरुषस्यैव व्रतमाहुर्मनीषिण'॥
इति तत्तत्रैव कामतो द्रष्टव्यम्।

२ G C. F. and J omit तत् before तत्रैव. ३ C. F do not insert -सुत. ४ B. D. and G read कृच्छ्रार्धं for कृच्छ्राब्दं.

इति यच्च हारीतः—

'कन्यादूषी[1] सोमविक्रयी वृषलीपतिः कौमार-दारत्यागी सुरा-मद्यपः शूद्रयाजको गुरोः प्रतिहन्ता नास्तिको[2] नास्तिकवृत्तिः कृतघ्नः कूटव्यवहारी ब्रह्मघ्नो मित्रघ्नो मिथ्याऽभिशंसी पतितसंव्यवहारी मित्रध्रुक् शरणागतघाती प्रतिरूपकवृत्तिरित्येते[3] पञ्चतपोऽभावकाशजल-शयनाद्यनुतिष्ठेयुर्ग्रीष्म-वर्षा-हेमन्तेषु। मासं गोमूत्रयावकमश्नीयुः'।

(हा. स्मृ. २. ४-९)

इति तत् प्रातिलौम्येन कन्यादूषणे द्रष्टव्यम्॥

अथ द्यूतादिव्यसनप्रायश्चित्तम्।

द्यूतादिव्यसनेष्वप्युपपातकसाधारणोक्तं प्रायश्चित्तं योज्यम्। यत्तु बौधायनः संवत्सरव्रतमाह—

'अथाशुचिकराणि। (१९) द्यूतमभिचारोऽनाहिताग्नेरुञ्छवृत्तिता समावृत्तस्य भैक्ष-चर्या तस्य[4] चैव गुरुकुले वास ऊर्ध्वं चतुर्भ्यो

---

१. B D. and H. read कन्याविदूषी and G. reads कन्याविक्रयी for कन्यादूषी २. J. does not insert नास्तिको ३ Except I, all others read ब्राह्मण-मित्रघ्नो for ब्रह्मघ्नो मित्रघ्नो, C. and F. add प्रायश्चित्त विज्ञेयम्। यत्तु शङ्ख आह कन्यादूषी सोमगतघाती प्रतिरूपकवृत्तिः &c, after शरणा-. ४. All others, except A E H. and I, read प्रतिरूपकावृत्ति· for प्रति-रूपकवृत्ति. ५. I. reads पञ्चतपोभू-जल-शयनाद्यनुतिष्ठेयु for पंचतपो-भावकाशजलशयनाद्यनुतिष्ठेयु. ६. B. and D. read वदयं, C F आनदयं च, G. वदय च, H. E. and I. आनाश च and J. वस्य च all for तस्य चैव·

मासेभ्यो येश्च तमध्यापयति । नक्षत्रनिर्देशनं चेति । तेषां तु निर्वेशः (१६) द्वादश मासान् द्वादशार्धमासान् द्वादश द्वादशाहान् द्वादश-षडहान् द्वादश त्र्यहान् द्वादशाहं षडहं त्र्यह-मेकाहमिति अशुचिकरनिर्वेशः' । (१७)

(बौ. स्मृ. २. १. २. १५–१७)

इति तदभ्यासविषयम् । यदर्थ्याह प्रचेताः–

अनृतवाक् तस्करो राजभृत्यो वृक्षारोपकवृत्ति-र्गरदोऽग्निदश्च रथ-गजारोहणवृत्तिः रङ्गोपजीवी कूटपणिकः गूढोपाध्यायो वृषलीपतिर्भाण्डको नक्षत्रोपजीवी श्ववृत्तिर्ब्रह्मजीवी चिकित्सको देवलकः पुरोहितः कितवो मद्यपः कूटकारको-ऽपत्यविक्रयी मनुष्य-पशुविक्रेता चेति । तानु-द्धरेत् समेत्य न्यायतो ब्राह्मणो व्यवस्थया सर्व-द्रव्यत्यागे चतुर्थकालाहाराः संवत्सरं त्रिषवण-

---

१. I. reads -यश्चिरमध्यापन and the text तस्य चाध्यापन for यश्च तमध्याप-यति, while G. adds अभि for अध्यापयति २. The text reads नक्षत्रनिर्देशः for नक्षत्रनिर्देशन ३ We follow here A and the text, while all others omit तेषां तु निर्वेशः. ४. G omits द्वादशार्धमासान् द्वादश. ९. G. reads षट्-द्वादश-त्र्यहान् for द्वादश षडहान् द्वादश त्र्यहान् ६ Except A and the text, all others omit द्वादशाह षडहं. ७. The text reads यथाकर्मा-भ्यास for अशुचिकरनिर्वेश. ८. G omits अपि. ९ B. D. and G. omit गरदोऽग्निदश्च रथ-गजारोहणवृत्ति, while, except A, all others read श्वगणिकः. १०. B D. and H omit श्ववृतिर्ब्रह्मजीवी. ११ G. substitutes वा for च. १२. C. F. and G. read सर्वत्यागे for सर्वद्रव्यत्यागे.

मुपस्पृशेयुः। तस्यान्ते देव-पितृतर्पणं गवाह्निकं चेत्येवं व्यवहार्याः'*।

इति तदभ्यासविषयम्॥

अनाश्रमवासे प्रायश्चित्तम्।

अनाश्रमवासे हारीतेन प्रायश्चित्तमुक्तम्—

'अनाश्रमी संवत्सरं प्राजापत्यं कृच्छ्रं चरित्वा-ऽऽश्रममुपेयात्। द्वितीयेऽतिकृच्छ्रं तृतीये कृच्छ्रातिकृच्छ्रमत ऊर्ध्वं चान्द्रायणम्'॥

इति।

शूद्रसेवाप्रायश्चित्तम्।

शूद्रसेवायां बौधायन आह—

'समुद्रसंयानम्(२) ब्राह्मणन्यासापहरणम् (३) सर्वापण्यैर्व्यवहरणम्। (५)भूम्यनृतम्। (४) शूद्रसेवनं च। (६) शूद्राभिजननम्। (७) तदपत्यत्वं च। (८) तेषां च निर्वेशः। (९)

---

* सर्वा अपीमावृत्तयो गर्ह्या ब्राह्मणादित्रैवर्णिकानामेव। अत एव प्रायश्चित्तमपि तेषामेव। न तु येषा पारम्पर्यक्रमेणागता वृक्षारोपणाद्या वृत्तयः। तत्र अनृतवाक् तस्करः गरदोऽग्निदश्च सर्ववर्णसाधारणाः। ब्रह्मजीव्यादयो द्विजा एव।

---

१. G reads चाह्निकं for गवाह्निक. २ H reads अतिकृच्छ्रातिकृच्छ्र for कृच्छ्रातिकृच्छ्र ३. B. and D. read सशूद्रयानम्, C. and F अशूद्रयानम् and E G H. and J read समुद्रयानम् all for समुद्रसंयानम्, while I reads समुद्रयाने। ब्राह्मणन्यासापहरणे। सर्वापण्यैर्व्यवहरणे। भूम्यनृते। ४. Th text reads ब्राह्मणस्वन्यासापहरणम् ५ The text interchanges these two Sûtras ६ Except A and I., all others read शूद्रसेवायां च। शूद्रायामभिजायते तदपत्य च भवति for शूद्रसेवनम्। शूद्राभिजननम। तदपत्यत्वं च।, while G omits च after सेवाया ७ The text reads एषामन्यसमत-मस्कृत्वा for तेषाच निर्वेश.

चतुर्थकाले मितभोजिनः स्युरपोऽभ्युपेयुः सवनानुकल्पम् । स्थानासनाभ्यां विहरन्त एते त्रिभिर्वर्षैस्तदपहन्ति पापम्' । (१०)
(बौ. स्मृ. २. १. २. २–१०)

इति तद् बहुकालाभ्यासविषयम् ॥

जातिभ्रंशकरपापप्रायश्चित्तम् ।

उपपातकानन्तरं जातिभ्रंशकराणि विष्णुनाऽनुक्रान्तानि ।

'ब्राह्मणस्य रुजःकरणम् । (१) अग्रेयंमद्ययोर्घ्रातिः । (२) ज्यैह्यं पशुषु मैथुनाचरणं पुंसि च । (३) इति जातिभ्रंशकराणि' ।

इति । तेषु साधारणं प्रायश्चित्तं मनु-विष्णू आहतुः--

'जातिभ्रंशकरं कर्म कृत्वान्यतममिच्छया ।
चरेत्सान्तपनं कृच्छ्रं प्राजापत्यमनिच्छया' ॥
(म. स्मृ. ११. १२४; वि. स्मृ. ३८. ७)

इति । तत्र ब्राह्मणस्य रुजःकरणे प्रायश्चित्तमेकादशाध्या-

---

१ I. reads चतुर्थकाल मितभोजनाः and the text चतुर्थकालामित्रभोजिन both for चतुर्थकाले मितभोजिन २ E reads सवनानुकल्पे, B. and D, सवनानुकूल्यम् for सवनानुकल्पम् ३ B. C D. E F. G. H and J. read तदपहरन्ति and the text तदपन्नन्ति for तदपहन्ति. ४. C. E F G. H. and J read अपेय- for अग्रेय-, while G. omits the following portion —

-र्घ्राति जैह्य पशुषु मैथुनाचरण पुसि च। इति जातिभ्रशकराणि'।
इति । तेषु साधारण प्रायश्चित्त मनु-विष्णू आहतु —
'जातिभ्रशकर कर्म कृत्वान्यतममिच्छया ।
चरेत्सान्तपन कृच्छ्र प्राजापत्यमनिच्छया' ॥
इति । तत्र ब्राह्मणस्य रुज करणे.

५ I. reads ज्यैह्य for जैह्यं, but it seems quite wrong ६ Except the text, all others omit पुसि. ७ The Vishnû reads कुर्यात् for चरेत्. ८. I. reads अत्र for तत्र.

ये (९२–९३ श्लोकाभ्याम्) अभिहितम्। पशु-
मैथुने तु दशमाध्याये (१३ श्लोके) अभिहितम्॥

सङ्करीकरणपापप्रायश्चित्तम्।

जातिभ्रंशकरानन्तरं सङ्करीकरणान्यनुक्रान्तवान् विष्णुः—

'ग्राम्यारण्यानां पशूनां हिंसा सङ्करीकरणम्'।

(वि. स्मृ. ३९. १)

इति। तत्र साधारणं प्रायश्चित्तं स एवाह—

'सङ्करीकरणं कृत्वा मासमश्नीत यावकम्।
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा प्रायश्चित्तं तु कारयेत्'॥

(वि. स्मृ. ३९. २)

इति। प्रतिपदं तु षष्ठाध्याये (२–१५श्लोकैः) अभिहितम्।

अपात्रीकरणपापप्रायश्चित्तम्।

'सङ्करीकरणानन्तरमपात्रीकरणमनुक्रान्तवान् विष्णुः—

'निन्दितेभ्यो धनादानं वाणिज्यं कुसीदजीवनम्-
सत्यभाषणं शूद्रसेवनमित्यपात्रीकरणम्'।

(वि. स्मृ. ४०. १)

इति। तस्य च साधारणं प्रायश्चित्तं मनुराह—

'अपात्रीकरणं कृत्वा तप्तकृच्छ्रेण शुद्ध्यति।
शीतकृच्छ्रेण वा शुद्धिर्महासान्तपनेन वा'॥

(वि. स्मृ. ४०. २)

---

१ I. omits तु २ All others, except A. G. I. and the text, read संकीर्णकरणम् for संकरीकरणम्. ३. Here also, except A. G. I and the text, all read सकीर्णकरणम् for सकरीकरणम्. ४. I. reads कृषिजीवन for कुसीदजीवनम्. ५. The following quoted verse does not appear in the Manû, but appears in the Vishṇû. ६. The Vishṇû reads भूयो for शुद्धिः.

इति ॥

मलिनीकरणपापप्रायश्चित्तम् ।

अपात्रीकरणानन्तरं मलिनीकरणमनुक्रान्तवान् विष्णुः—

'पक्षिणां[1] जलचराणां जलजानां च घातनम् ।(१)
कृमि-कीटानां च । (२) मद्यानुगतभोजनम् ।(३)
इति मलावहानि' । (४)

(वि. स्मृ. ४१. १–४)

इति । तत्र साधारणं प्रायश्चित्तं स एवाह—

'मलिनीकरणीयेषु तप्तकृच्छ्रं विशोधनम् ।
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा प्रायश्चित्तं विशोधनम्' ॥

(वि. स्मृ. ४१. ५)

इति ॥

प्रायश्चित्तविशेषः ।

अथ प्रकीर्णकप्रायश्चित्तविशेषोऽभिधीयते । तत्र शरणागतत्यागे मनुराह—

'शरणागतं परित्यज्य वेदं विप्लाव्य च द्विजः ।
संवत्सरं यवाहारस्तत्पापमपसेधति[2]' ॥

(म. स्मृ. ११. ११८)

इति । पतितादिसन्निधावध्ययने वसिष्ठ आह—

'पतित-चण्डाल[3]रावश्रवणे त्रिरात्रं वाग्य-

---

१ Except A. and the text, all omit पक्षिणां जलचराणां जलजानां च घातनम् and read कृमि-कीटघातनं for कृमि-कीटानां च २ B. D. and G read अवसेधति for अपसेधति; while E. has तप्तकृच्छ्रं विशोधनम् before शरणागत परित्यज्य. ३ B. C. D. F. and G. read चण्डालशवश्रवणे, but it may be चण्डालारावश्रवणे, while E I. and J. read -चण्डालादिश्रवणे and H. -श्रावणे for -चण्डालारावश्रवणे.

ता अनश्नन्त आसीरन्। (३४) सहस्रपरमां
वाचमभ्यस्य ततः पूता भवन्तीति विज्ञायते'।
(व. स्मृ. २३. ३४–३९)

इति। एतद्बुद्धिपूर्वकविषयम्। अबुद्धिपूर्वके तु षट्त्रिंश-
न्मतेऽभिहितम्—

'चण्डालश्रोत्रावकाशे श्रुति-स्मृतिपाठे
एकरात्रमभोजनम्'।

इति। सर्पाद्यन्तरागमने तु यम आह—

'सर्पस्य नकुलस्याथ अज-मार्जारयोस्तथा।
मूषिकस्य तथोष्ट्रस्य मण्डूकस्य च योषितः॥
पुरुषस्यैकस्यापि शुनोऽश्वस्य खरस्य च।
अन्तरागमने सद्यः प्रायश्चित्तमिदं शृणु॥
त्रिरात्रमुपवासश्च त्रिरह्नश्चाभिषेचनम्।
ग्रामान्तरं वा गन्तव्यं जानुभ्यां नात्र संशयः'॥
(य. स्मृ. ६. ४८–५०)

इति। खरोष्ट्रयानारोहणादौ प्रायश्चित्तमाह याज्ञवल्क्यः—

---

१ I. reads वाग्यतोनश्नन्नासीनः सहस्रपरमां वाच मभ्यस्य तत पूतो भवतीति. G. and the text omit वाच and the text substitutes -परमं for -परमां, while J reads सहस्रवरमा वा तदभ्यस्यान्तत पूतो भवतीति G. substitutes अन्तः for तत, while the text reads वा तदभ्यसन्त २. I omits तु. ३. I. adds कृते after -श्रोत्रावकाशे. ४. J. reads सर्वाद्यन्तरागमने, but it does not give any proper meaning.

'प्राणायामी जले स्नात्वा खरयानोष्ट्रयानगः ।
नग्नः स्नात्वा च भुक्त्वा च गत्वा चैव दिवा स्त्रियम्'॥
(या. स्मृ. ३. २९१)

इति । इदं चाकामकारविषयम् । कामकारे तु यम आह—

'खरोष्ट्रविषमा नारी समारुह्याथ वा पुमान् ।
यजने याजने कृच्छ्रमग्निश्चैव विनिर्दहति ॥
'उष्ट्रयानं समारुह्य खरयानं च कामतः ।
सवासा जलमाप्लुत्य प्राणायामेन शुद्ध्यति' ॥
(म. स्मृ. ११. २०१)

इति ॥

मूत्र-पुरीषप्रायश्चित्तम् ।

अप्सु मूत्र-पुरीषादिकरणे मनुराह—

'विनाऽद्भिरप्सु वाऽऽर्त्यार्तः शारीरं सन्निवेदय तु ।
सचैलो बहिराऽऽप्लुत्य गामालभ्य विशुद्ध्यति' ॥
(म. स्मृ. ११. २०३)

इति । इदमकामकारविषयम् । कामकारे तु यम आह—

---

१ B. C. D and F. read प्राणायामं, H. प्राणायामो and I प्राणायामं all for प्राणायामी. २ A. I. and J. substitute मनु for यम the following quoted two verses are not found in the text of Manû. The second verse occurs in Manû, but differs in reading in the second half as follows·—

स्नात्वा तु विप्रो दिग्वासा - - - - - -॥.

३. This verse is omitted by all others except A. and G. ४. Manû reads तु for च. ५ B. and D. read स्नात·, H reads अनार्त and G. आप्याय्य all for आर्त. ६ All others, except A. I. and the text, read संनिवेद्य for सन्निवेदय, while the text substitutes च for तु ७. I. reads बहुधा for बहि..

'आपद्गतो विना तोयं शारीरं यो निषेवते।
एकाहं क्षपणं कृत्वा सचैलं स्नानमाचरेत्' ॥
(य. स्मृ. ५. २६)

इति। यच्चाह[1] सुमन्तुः—

'अप्स्वग्नौ वा मेहतस्तप्तकृच्छ्रं कायविशोधनम्'।

इति तदनार्तप्परतया योज्यम्।

कर्मलोपप्रायश्चित्तम्।

श्रौत-स्मार्तकर्मादिलोपे मनुराह—

'वेदोदितानां नित्यानां कर्मणां समतिक्रमे।
स्नातकव्रतलोपे च प्रायश्चित्तमभोजनम्' ॥
(म. स्मृ. ११. २०३)

इति। अत्रोपवासस्य प्रतिपदोक्तेष्ट्यादिना समुच्चयः। पञ्चमहायज्ञाद्यकरणे बृहस्पतिराह[2]—

'अनिर्वर्त्य महायज्ञान् यो भुङ्क्ते प्रत्यहं गृही।
अनातुरः सति धने कृच्छ्रार्धेन विशुद्ध्यति ॥
आहिताग्निरुपस्थानं न कुर्याद्यज्ञकर्मणि[3]।
ऋतौ न गच्छेद्भार्यां वा सोऽपि कृच्छ्रार्धमाचरेत्' ॥
(बृ. स्मृ. २. १३-१४)

इति।

वैषम्यदानप्रायश्चित्तम्॥

एकपङ्क्त्युपविष्टानां वैषम्येण दानादौ यमः—

---

१ B. C. D E. F. H. and J. read अत्र यदाह and G. for यच्चाह. २ The word कायविशोधनम् occurs only in I. ३ All others, except A. and I., omit आह. ४. B. and D substitute यज्ञकर्मणा for यज्ञकर्मणि.

'न पङ्क्त्यां विषमं दद्यान्न याचेन्न च दापयेत् ।
प्राजापत्येन कृच्छ्रेण मुच्यते कर्मणस्ततः' ॥

इति । पतितादिसम्भाषणे तु गौतमः—

'न म्लेच्छाशुच्यधार्मिकैः सह सम्भाषेत । (१९)
सम्भाष्य पुण्यकृतो मनसा ध्यायेत् । (२०)
ब्राह्मणेन वा सह सम्भाषेत' । (२१)
(गौ. स्मृ. ९. ११–२१)

इति । अशुचेर्भोजने शातातप आह—

' मूत्रोच्चारं द्विजः कृत्वा अकृत्वा शौचमात्मनः ।
मोहाद्भुक्त्वा त्रिरात्रं स्याद्भुङ्क्त्वा सान्तपनं चरेत्' ॥
(शा. स्मृ. २. ६४)

इति । वृद्धशातातपोऽपि—

' मूत्रयित्वा व्रजन्मार्गे स्मृतिभ्रंशाज्जलं पिबेत् ॥
अहोरात्रोषितः स्नात्वा जुहुयात्सर्पिषाऽऽहुतीः' ।
(वृ. शा. स्मृ. १३–१४)

---

१. G. omits —
'— — विषमं दद्यान्न याचेन्न च दापयेत् ।
प्राजापत्येन कृच्छ्रेण मुच्यते कर्मणस्तत' ॥

२ B. and D read न म्लेच्छैरधार्मिकै omitting -ऽशुचि- C°E. F. and G. म्लेच्छाशुद्ध्यधार्मिकैः, but the word अशुद्धि seems to be incorrect, both for न म्लेच्छाशुच्यधार्मिकै. ३ G. H and I do not insert सह and J. also does the same. ४. B D. G. and J read अशुचौ for अशुचे and I. अशुचिभोजने for अशुचेर्भोजने ५. C and F. substitute तमोद्धारं for मूत्रोच्चार, but it is meaningless. ६. G. reads भुक्त्वा सतपनं for भुङ्क्त्वा सान्तपनं. ७.I reads मार्गे for मार्ग.

इति । व्याघ्रोऽपि—

'अस्पृश्यस्पर्शनं कृत्वा यदा भुङ्क्ते गृहाश्रमी ।
अकामतस्त्रिरात्रं स्यात् षड्रात्रं कामतश्चरेत् ॥
यतिश्चैव वनस्थश्च कुर्यातां तौ तदेव तु' ।

इति । उशना अपि—

'चण्डाल-श्वपचैः स्पृष्टो विण्मूत्रोच्छिष्ट एव च ।
त्रिरात्रेण विशुद्धः स्याद्भुक्तोच्छिष्टः षडाचरेत्' ॥

इति । बृहस्पतिरपि—

'अस्नात्वा तु यदा भुङ्क्ते पिण्डं दत्त्वा पितुर्व्रती ।
स्पृष्ट्वा शवमुदक्यां वा चण्डालं सूतिकां तथा ॥
अकामतस्त्रिरात्रं स्याद्बुद्ध्या सान्तपनं चरेत्' ।

इति । ब्रह्मसूत्रं विना मूत्र-पुरीषादिकरणे स्मृत्यन्तरे प्रायश्चित्तमुक्तम्—

'विना यज्ञोपवीतेन यद्युच्छिष्टो भवेद् द्विजः ।
प्रायश्चित्तमहोरात्रं गायत्र्यष्टशतं तु वा' ॥

इति । इदं च कामकारविषयम् । अकामतस्तु—

'पिबतो मेहतश्चैव भुञ्जतोऽनुपवीतिनः ।
प्राणायामत्रयं षट्कं नक्तं च त्रितयं क्रमात्' ॥

---

१ J. reads तदैव for तदेव २. Except A, all others read विशुद्धि for विशुद्धः. ३. I reads दत्त्वाऽपि तद्भर्त्री for दत्त्वा पितुर्व्रती ४ C F. and G substitute च for वा. ५. G. reads बुध्वा for बुद्ध्या ६ B. and D. omit the following:—

ब्रह्मसूत्रं विना मूत्र-पुरीषादिकरणे स्मृत्यन्तरे प्रायश्चित्तमुक्तम्—
'विना यज्ञोपवीतेन यद्युच्छिष्टो भवेद् द्विजः ।

७. I. reads जपेत् for तु वा and G. भवेत् for the same; while some substitute च for वा. ८. Except A., all others omit च.

इति । भोजनान्तरमाचमनमकृत्वासनादुत्थाने प्रायश्चित्तमाश्वमेधिकेऽभिहितम्[1]—

'*यद्युत्तिष्ठत्यनाचान्तो भुक्त्वानासनात्ततः[2] ।
सद्यःस्नानं प्रकुर्वीत सोऽन्यथाऽप्रयतो भवेत्' ॥
(भा. आ. प. १०६.२०)

इति । अपाङ्क्तेयपङ्क्तौ भोजने मार्कण्डेय आह—

'अपाङ्क्तेयस्य[3] यः कश्चित् पङ्क्तौ भुङ्क्ते द्विजोत्तमः ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति' ॥

इति । नीलीरक्तवस्त्रधारणे त्वापस्तम्ब आह—

'नीलीरक्तं यदा वस्त्रं ब्राह्मणोऽङ्गेषु धारयेत्[4] ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ॥ (४)
रोमकूपैर्यदाऽऽगच्छेद्रसो नील्यास्तु कस्यचित्[5] ।

---

* वचनमिदं 'त्रिवेन्द्रम्' नगरीस्थराजकीयपुस्तकसङ्ग्रहस्थभारतान्तर्गते आश्वमेधिके पर्वणि द्रष्टव्यम् । देवनागराक्षरमुद्रितपुस्तकेषु नोपलभ्येत इति शोधकैर्वेदितव्यम् ।

---

१. B and D. read प्रायश्चित्तमुक्तम् for ऽभिहितम् २ text reads यश्च तिष्ठत्यनाचान्तो भुक्तवानासने ततः and E and D read नान्यथा ऽप्रयतो for सोऽन्यथा प्रयतो. ३. B. and D. read अपाङ्क्तेयश्च for अपाङ्क्तेयस्य ४. B. C. D F. G and J. omit the following —

नीलीरक्तवस्त्रधारणे त्वापस्तम्ब आह—
'नीलीरक्तं यदा वस्त्रं ब्राह्मणोऽङ्गेषु धारयेत् ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ॥,

५. The text reads कर्हिचित् for कस्यचित्

त्रिवर्णेषु च सामान्यं तप्तकृच्छ्रं विशोधनम् ॥ (५)
पालनं विक्रयश्चैव तद्वृत्त्या तूपजीवनम् ।
पतितस्तु भवेद्विप्रः त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुद्ध्यति ॥ (२)
स्नानं दानं जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणम् ।
वृथा तस्य महायज्ञा नीलीसूत्रस्य धारणात् ॥ (३)
नीलीमध्ये तु गच्छेद्वा प्रमादाद्ब्राह्मणः क्वचित् ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ॥ (७)
नीलीदारु यदा भिन्द्याद्ब्राह्मणस्य शरीरकम् ।
शोणितं दृश्यते तत्र द्विजश्चान्द्रायणं चरेत् ॥ (६)
स्त्रीणां क्रीडार्थ-संभोगे शयनीये न दुष्यति ॥ (१)
नीलीरक्तेन वस्त्रेण यदन्नमुपनीयते ।
दातारं नोपतिष्ठेत भोक्ता भुञ्जीत किल्विषम्' ॥ (८)
(आ. स्मृ. ६. १–८)

---

१ The text does not give the following two lines —

त्रिवर्णेषु च सामान्य तप्तकृच्छ्र विशोधनम् ॥
पालन विक्रयश्चैव तद्वृत्त्या तूपजीवनम् ।

२. B and D read पावन for पालन ३ We follow here A. and the text, while B. and D read पावन तु, G and J पालन तु, C. and F. quite mistaken, H पातन तु and I पातक तु all for पतितस्तु, while I reads विप्रे for विप्र ४ Except A and the text all read व्यपोह्यति for विशुद्ध्यति ५ H I. and J. read -यज्ञो for -यज्ञा, while the text omits the following —

स्नान दानं जपो होम स्वाध्याय. पितृतर्पणम् ।
वृथा तस्य महायज्ञा नीलीसूत्रस्य धारणात् ॥

६ The text reads this verse after the next verse. ७ The text reads यदा गच्छेत् for तु गच्छेद्वा ८ We follow here only A and the text, while I. reads पदा भिन्नात् for यदा भिन्द्यात् and B C D E F G. H. and I read शरीरत and J विशेषत. both for शरीरकम् ९ All others, except A and the text, substitute यत्र for तत्र १०. The text does not insert this line ११ J reads यद्भक्तम् for यदन्नम् १२ The text reads · —

भक्षीत्वा तद् द्विजातीना भुक्त्वा चान्द्रायण चरेत् ।

इति । भृगुरपि—

'स्त्रीधृता शयने नीली ब्राह्मणस्य न दुष्यति ।
नृपस्य वृद्धवैश्यस्य पर्ववर्ज्यं हि धारणम् ॥
कम्बले पट्टसूत्रे च नीलीरागो न दुष्यति' ।

इति । ब्रह्मतरुनिर्मितखट्वाद्यारोहणे शङ्खः—

'अध्यास्य शयनं यानमासनं पादुके तथा ।
द्विजः पलाशवृक्षस्य त्रिरात्रं तु व्रती भवेत् ॥
क्षत्रियस्तु रणेऽदत्त्वा पृष्ठं प्राणपरायणः ।
संवत्सरं व्रतं कुर्याच्छित्त्वा पिप्पलपादपम् ॥ (४९)
द्वौ विप्रौ ब्राह्मणा-ऽग्नी वा दम्पती गो-द्विजोत्तमौ ।
अन्तरेण यदा गच्छेत् कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥
होमकाले तथा दोहे स्वाध्याये दारसङ्गमे ।
अन्तरेण यदा गच्छेत् द्विजश्चान्द्रायणं चरेत्' ॥

(शं. स्मृ. १७. ४८–५१)

---

१ C F read वृद्धौ वैश्यस्य for वृद्धवैश्यस्य and B. C. D E F. G and H read पर्वपदर्थं विधारणम्, while I. स्पर्शो वर्ज्यं तु धारणम् both for पर्ववर्ज्यं हि धारणम् २. B. reads कम्बली पदशुभ्र च नीलरागो D reads the same, but substitutes पद for पद ३ B. and D read यद्यस्य for अध्यास्य, but it seems to be a mistake; while G. reads अध्यस्य for the same and the text omits this and following one line ४ I. reads त्रिशत्रस्तु for त्रिरात्र तु. ५. We follow here A and the text, while all others read पृष्ठ दत्त्वा for ऽदत्त्वा पृष्ठ and the text substitutes हत्वा for दत्त्वा and प्राणपरायणम् for प्राणपरायणः ६. Except A. and the text all others read वृक्षफल-प्रदम् for पिप्पलपादपम्, but the reading is quite useless here. ७. This and the following three lines are not found in the printed copy of the text Bombay edition, but these occur in the manuscript copy. ८. B. and D. omit this and the following one line.

इति। दुःस्वप्नारिष्टदर्शनादौ स एवाह—

'दुःस्वप्नारिष्टदर्शनादौ घृतं हिरण्यं च दद्यात्'।

इति। तीर्थयात्रामन्तरेण देशान्तरगमने देवलः प्रायश्चित्तमाह—

'सिन्धु-सौराष्ट्र-सौवीरान् तथा प्रत्यन्तवासिनः।
अङ्ग-वङ्ग-कलिङ्गांश्च गत्वा संस्कारमर्हति'॥
(दे. स्मृ. ६१)

इति। सूर्योदयादिकालशयने प्रायश्चित्तमाह यमः—

'सूर्योदये तु यः शेते सूर्याभ्युदित उच्यते।
अस्तं गते तु यः शेते सूर्यनिर्मुक्त उच्यते॥
ब्रह्महत्यावुभौ सम्यगहोरात्रोषितौ शुची।
गायत्र्या दशसाहस्रं कुर्यादैकाह्निकं पृथक्'॥

इति। मनुरपि—

'तं चेदभ्युदियात् सूर्यः शयानं कामकारतः।
निम्लोचेद्वाऽप्यविज्ञानात् जपन्नुपवसेदिनम्'॥
(म. स्मृ. २. २२०)

---

१ All others, except A. and I, omit -ऽरिष्ट-. २ B and D. read स्वारिष्टदर्शने, E and H दु स्वप्नारिष्टदर्शनात् both for दु स्वप्नारिष्टदर्शनादौ ३ J. reads सावीरा for -सौवीरान् ४. I. reads कलिङ्गान्वान् for कलिंगान्वा and G पुन for गत्वा. ५ C. and F. omit सूर्योदयादिकालशयने प्रायश्चित्तमाह यम; while B and D. omit only यम ४ Except A and J. all others read अहोरात्रोषित. शुचि ६ B. and D. read कुर्यादेवाह्निकं, G. कुर्यादेवाह्निके both for कुर्यादैकाह्निकं, while I substitutes बुध for पृथक्. ७ B. D and G. read अभ्युदित for अभ्युदियात्. ८ The text reads कामचारत. for कामकारत. ९ B. and D read निम्लोचे वा for निम्लोचेद्वा

इति । गौतमस्तु ब्रह्मचारिणे विशेषमाह—

'सूर्याभ्युदितो ब्रह्मचारी तिष्ठेदहरभुञ्जानो
ऽभ्यस्तमितश्च रात्रिं जपेत् सावित्रीम्' ।

(गौ. स्मृ. २३. २१)

इति । यति-वनस्थयोर्विशेषमाह वसिष्ठः—

'वनस्थश्च यतिश्चैव सूर्येणाभ्युदितौ यदि ।
ब्रह्मकूर्चाशिनौ भूत्वा जपेतां प्रणवं त्वहः' ॥

(व. स्मृ. २८. ४१ आन्ध्रपुस्तके)

इति । दण्ड-कमण्डल्वादिनाशे प्रायश्चित्तमाह पैठीनसिः—

'नष्टे दण्डकाष्टे भैक्षं दत्त्वा ब्राह्मणाय तदह-
रुपवसेत् । अन्यं प्रयच्छेद्गुरुः । कमण्डलाव-
प्येवमेव । नष्टायां मेखलायां त्रिवृतमाचरेत्' ।

इति । सन्ध्या-ऽग्निकार्यलोपे संवर्तः—

'सन्ध्यामापदि नोपास्ते अग्निकार्यं यथाविधि ।
सावित्र्यष्टसहस्रं तु जपेत् स्नात्वा समाहितः' ॥

(सं. स्मृ. २. २७)

इति । स्वशकृन्निरीक्षणे प्रायश्चित्तमाह यमः—

---

१ All others, except A. I. and J, read त्रिरात्र or रात्रि २ B C. D. E F. G. H. I. and J read सूर्येणाभ्युदितो for सूर्येणाभ्युदितौ ३ We follow here A. and J, while B C D F. G and H read गत्वा दत्वा, E. omits दत्वा and I. गत्वा तदहत्वा all for दत्वा ४ G. reads सन्ध्यामपरिभोज्यास्ते for सन्ध्यामापदि नोपास्ते ५ Except A. and I all others do not insert यम, but the quoted verse elsewhere is quoted under the same name (Vol. I, Part I, p 226, l. 4)

'प्रत्यादित्यं न मेहेत न पश्येदात्मनः शकृत्।
दृष्ट्वा सूर्यं निरीक्षेत गामग्निं ब्राह्मणं तथा' ॥
(य.स्मृ. ५·१३)

इति। भोजनकालेऽशुचित्वे वृद्धज्ञातातपः—

'यदा भोजनकाले तु अशुचिर्भवति द्विजः।
भूमौ निक्षिप्य तं ग्रासं स्नात्वा विप्रो विशुद्ध्यति ॥
भक्षयित्वा तु तं ग्रासमहोरात्रेण शुद्ध्यति।
अशित्वा सर्वमेवान्नं त्रिरात्रेण विशुद्ध्यति' ॥
(वृ. ज्ञा. स्मृ. १६–१७)

इति। श्राद्धे निमन्त्रितस्य कालातिक्रमे यम आह—

'केतनं कारयित्वा तु योऽतिपातयते द्विजः।
ब्रह्महत्यामवाप्नोति शूद्रयोनौ प्रजायते ॥
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते ब्राह्मणो नियतव्रतः।
यतिचान्द्रायणं चीर्त्वा ततश्चान्द्रायणं चरेत्' ॥
(य. स्मृ. ५. १४-१५)

इति। क्षत्रियाद्युपसंग्रहणे हारीत आह—

'क्षत्रियाभिवादने ऽहोरात्रमुपवसेत्। वै-
श्यस्यापि। शूद्रस्याभिवादने त्रिरा-
त्रमुपवासः। तथा शय्याऽऽरूढपादुको-

---

१. G. substitutes च for तु २. B. C D G and H. read समाप्नोति for भवाप्नोति. ३. A. reads तीर्त्वा for चीर्त्वा. ४ J. omits क्षत्रियाद्युपसंग्रहणे हारीत आह–, while B. and D. read हारीत· omitting आह. ५ H. and I. read उपवास·; while I inserts स्यात् after उपवास.. ६. C. F. and J. omit अपि। शूद्रस्या- and read वैश्यस्याभिवादने, while B and D omit अपि ७ B. and D omit शय्यारूढपादुकोपानद्वारोपितपादोच्छिष्टांधकारस्थ-श्राद्धकृज्जपदेवतापूजाभिरताऽभिवादने

पानदारोपितपादोच्छिष्टा-ऽन्धकारस्थ-श्राद्ध-
कृज्जपदेवतापूजाभिरताऽभिवादने त्रिरात्र-
मुपवासः स्यात् । अन्यत्र निमन्त्रितेनान्यत्र भोजने ऽपि त्रिरात्रमुपवासः' ।

(हा. स्मृ. २१. ७-१२)

इति ॥

अभिशसनप्रायश्चित्तम् ।

मिथ्याभिशंसने* प्रायश्चित्तमाह याज्ञवल्क्यः—

'महापापोपपापाभ्यां योऽभिशंसेन्मृषा परम् ।
अब्भक्षो मासमासीत स जापी नियतेन्द्रियः' ॥

(या. स्मृ. ३. २८९)

इति । जपश्च शुद्धवतीनां† कार्यः । तथा च वसिष्ठः—

'ब्राह्मणमनृतेनाभिशंस्य पत्नीयेनोप-
पत्नीयेन वा मासमब्भक्षः शुद्धवती-
रावर्तयेत् । अश्वमेधावभृथं वा गच्छेत्' ।

(व. स्मृ. २३. ३१)

---

* मिथ्याभिशंसनं निर्दुष्टमपि दोषवानयमिति प्रख्यापनम् ।

†'एतोन्विन्द्रंस्तवामीशानं'—इत्यादिका ऋचः शुद्धवतीसंज्ञकाः । ता आवर्तयेत् जपेदित्यर्थः ।

---

१ C and F. read -पादुकोपलहासेऽपि for पादुकोपानदारोपित, while H. and J. - पादुकोपानहारोपित- for the same and - अन्धकारस्थ for -अन्धकारस्थ २ All others, except A I, read निमन्त्रितेऽन्यत्र for निमन्त्रितेनान्यत्र ३ B D and H insert स्यात् after उपवास. ४. G. and I. read नरम् for परम्. ५. G. and J read अभक्षो for अब्भक्षो. ६ Except A. G. and the text all others read अभिशस्य for अभिशस्य ७. Except A I. and the text all read स मासम् for मासम्

इति । हारीतोऽपि—

'अनृताभिशंसनाक्रोशे[1] गुरूणां पैशुनेषु[2] च ।
एकविंशतिरात्रं तु पिबेद्ब्राह्मीं सुवर्चलाम्' ॥
(हा. स्मृ. २१. ३)

इति ।शङ्ख-लिखितौ—

'नास्तिकवृत्तिः कृतघ्नः कूटव्यवहारी
ब्राह्मणवृत्तिघ्नो मिथ्याभिशंसन इत्येते
पञ्चसंवत्सरान् ब्राह्मणगृहे भैक्ष्यं
चरेयुः । संवत्सरं धौतं[3] भैक्ष्यमश्नीयुः ।
षण्मासान् वा[4] गा अनुगच्छेयुः' ।

इति । एतेषां वचनानां यथायोगं व्यवस्था द्रष्टव्या ॥

अभिशस्तप्रायश्चित्तम् ।

अभिशस्तप्रायश्चित्तमाह याज्ञवल्क्यः—

'अभिशस्तो मृषा कृच्छ्रं चरेदाग्नेयमेव वा ।
निर्वपेत्तु पुरोडाशं वायव्यं पशुमेव वा'[5]* ॥
(या. स्मृ. ३. २८७)

---

* आग्नेयमग्निदेवताकं चरुं निर्वपेत् । अथ वा वायुदेवताकं चरुमित्यन्वयः । अपरार्कादिसर्वसम्मतो ऽयमेव पाठः । क्वचित् 'चरुम्' इति पाठो दृश्यते । तत्र अग्निदेवताकं चरुं वायुदेवताकं पशुमित्यन्वयः । तथापि नायं पाठो युक्तः । चरुनिर्वापस्य पश्वालभनस्य च लघुत्व-गुरुत्वात् तयोः समविकल्पो न सम्भवति ।

---

१ G reads अनृताभिशंसनक्रोधे for अनृताभिशसनाक्रोशे २ E and I. read पैशून्ये च for पैशुनेषु च. ३ J omits धौतं ४ G and I omit वा. ५. Only A. and the text substitute चरुम् for पशुम् and G. reads च for वा.

इति । यत्तु वसिष्ठवचनम्—

'एतेनैवाभिशस्तो व्याख्यातः' ।

(व. स्मृ. २३. ३७)

इति तत्तदैवाकृतप्रायश्चित्तस्य द्रष्टव्यम् । यत्तु पैठीनसिनोक्तम्—

' अनृतेनाभिशस्तः कृच्छ्रं चरेत् । मासं पातकेषु । महापातकेषु द्विमासम्'*।

इति तदपि वसिष्ठेन समानविषयम् ।

तदेवं विष्णुनाऽनुक्रान्तानामतिपातकादीनां प्रकीर्णकान्तानां दशविधानां पापानां सामान्यतो विशेषतश्च प्रायश्चित्तानि प्रतिपादितानि ॥

अथ रहस्यप्रायश्चित्तान्यभिधीयन्ते ।

यत् पापं कर्तृव्यतिरिक्तेनान्येन केनचिदपि न ज्ञातं तद्रहस्यम् । तस्य प्रायश्चित्तमपि रहस्येव कर्तव्यम् । तथा च हारीतः—

---

*पातकलक्षणं पूर्वमुक्तम् । तेन पातकेनाभिशस्तो मासं महापातकेनाभिशस्तो मासद्वयं कृच्छ्रमाचरेत् ।

---

१. B C. D. and F read अकृतप्रायश्चित्त for अकृतप्रायश्चित्तस्य and G omits यत्तु before पैठीनसिनोक्तम् २ G. and H read विष्णुनाक्रान्तानां for विष्णुनानुक्रान्ताना ३ B. C. and D. omit प्रकीर्णकान्तानां दशविधाना, while G. omits दशविधाना.

'अथ ब्राह्मणस्य श्रुतधर्मशास्त्रस्य *रहस्यमनुक्रमिष्यामः। रहस्ये रहस्यं प्रकाशे प्रकाशम्'।
(हा. स्मृ. ३०. १–२)

इति। यमः–

'रहस्ये रहस्यं प्रकाशे प्रकाशम्। रहस्यकृते रहस्यमेव कर्तव्यम्। प्रकाशकृते प्रकाशमेव कर्तव्यम्'।

इति। रहस्यत्वादेव नास्ति परिषदनुमत्यपेक्षा। तदाहतुर्बृहस्पति-याज्ञवल्क्यौ–

'विख्यातदोषः कुर्वीत पर्षदोनुमतं व्रतम्।
अनभिख्यातदोषस्तु रहस्यव्रतमाचरेत्'† ॥
(या. स्मृ. ३. ३०१)

---

*श्रुतधर्मशास्त्रस्येति विशेषणात् धर्मशास्त्रज्ञ एव रहस्यप्रायश्चित्तं कर्तुमर्हति। न पुनः शास्त्रानभिज्ञ इति सिद्धं भवति।

† अत्र विज्ञानेश्वरव्याख्यानमतीव समीचीनं विशदं चेति मत्वा तदेव सङ्गृह्यते—

'कर्तृव्यतिरिक्तैरनभिख्यातो दोषो यस्याऽसौ। रहस्यं अप्रकाशं प्रायश्चित्तमनुतिष्ठेत्। अतः स्त्रीसम्भोगादौ तस्या अपि कारकत्वात् तदितरैरविज्ञातदोषस्य रहस्यव्रतमिति मन्तव्यम्। * * * अत एव स्त्री-शूद्रयोरप्यमुनैव मार्गेण रहस्यव्रतज्ञानसिद्धेरधिकारसिद्धिः। नच वाच्यं–रहस्यव्रतानां जपादिप्रधानत्वादविद्ययोश्च स्त्री-शूद्रयोस्तदनुपपत्तेरनधिकार–इति। यतो नैकान्ततो रहस्यव्रतानां जपादिप्रधानत्वम्। दानादेरप्युपदेशात् गौतमोक्तप्राणायामादेरपि सम्भवाच्च'–

इत्यलं विस्तरेण।

---

१ H. reads श्रुति- for श्रुत–, but it seems incorrect. २ Except A. G. and H. all others omit रहस्ये रहस्यं प्रकाशे प्रकाशम्' । इति यम . I also omits this and also omits रहस्ये रहस्य प्रकाशे प्रकाशम् ३. I. reads पर्षद्य for पर्षदो. ४. The text reads हरस्य व्रतम् for रहस्यव्रतम्.

इति। न च—विनापरिषदं व्रतज्ञानाभाव-इति शङ्क्यम्। शास्त्रज्ञस्य तद्विज्ञानसम्भवात्। इतरेणापि बुद्धिमता[1] विद्वद्वोष्ठ्यां केनचिद्व्याजेनावगन्तुं शक्यत्वात्*। यदि तदभिज्ञानाय परिषदोऽग्रे पापं प्रकटीकुर्यात्तदा प्रायश्चित्तं बहुलं भवति। द्विविधा ह्यशुद्धिः पापेन जन्यते। ऐहिक्यामुष्मिकी च। तयोरैहिकी शिष्टैः सह व्यवहारं वारयति। आमुष्मिकी तु नरकं प्रापयति। तत्र प्रकटपापेषु द्विविधाऽशुद्धिसद्भावात्तन्निवृत्तये प्रायश्चित्तबाहुल्यमपेक्षितम्। रहस्ये त्वैहिकाऽशुद्ध्यभावादामुष्मिकमात्राऽशुद्धिः स्वल्पेनापि जप-होमादिना निवर्तते। अत एव मनुः प्राजापत्यादिव्रतानां जपादीनां च व्यवस्थामाह—

'एतैर्द्विजातयः शोध्या व्रतैरविष्कृतैनसः।
अनाविष्कृतपापांस्तु मन्त्रैर्होमैश्च शोधयेत्' ॥
(म. स्मृ. ११. २२६)

इति। तत्र रहस्यानां साधारणं प्रायश्चित्तं स एवाह—

'वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या महायज्ञक्रिया क्षमा।
नाशयन्त्याशु पापानि महापातकजान्यपि ॥ (२४९)

---

*रहस्यप्रायश्चित्ताधिकारिणश्चतुर्विंशतिमते दर्शिताः—
'आहिताग्नेर्विनीतस्य वृद्धस्य विदुषः प्रायश्चित्तं
रहस्योक्त पूर्वोक्तमितरस्याऽपि'।
इति।

---

१ G reads शुद्धिमता for बुद्धिमता २ B and D. omit यदि. ३. J. omits ऽशुद्धि and except A. and I. all होम-. ४. E. I. and J. read -पापास्तु; while B. and D.-पापाना.

यथैधस्तेजसा वह्निः प्राप्तं निर्दहति क्षणात् ।
तथाऽज्ञानकृतं पापं कृत्स्नं दहति वेदवित् ॥ (२४६)

सव्याहृति-प्रणवकाः प्राणायामास्तु षोडश ।
अपि भ्रूणहणं मासात् पुनन्त्यहरहःकृताः' ॥ (२४८)
(म. स्मृ. ११. २४५–२४८)

इति । वसिष्ठः—

'यद्यकार्यशतं साग्रं कृतं वेदश्च धार्यते ।
सर्वं तत्तस्य वेदाग्निर्दहत्यग्निरिवेन्धनम्' ॥
(व. स्मृ. २७. १)

इति । चतुर्विंशतिमते—

'कृतैश्च क्रियमाणैश्च करिष्यद्भिर्न संशयः ।
ब्रह्म प्रतिष्ठेत्येतावत् अनुवाकौ जपेद् द्विजः' ॥

---

१ B. and D read this line as follows —
यथैषा तेजसां वह्नि प्राप्तान्निर्दहति क्षणात् ।,
C. and F. यथैषां तेजसा वह्नि प्राप्तौ निर्दहति क्षणात् ।,
G. reads यथैधांस्तेजसा वह्नि प्राप्तान्निर्दहति स्वयम् ।,
E. H and J. यथैधांस्तेजसा वह्नि प्राप्तान्निर्दहति क्षणात् ।,
but J. differs in प्राप्तो for प्राप्तान् all for—
यथैधस्तेजसा वह्नि प्राप्तं निर्दहति क्षणात् ।

२. The text reads this line as —
तथा ज्ञानाग्निना पाप सर्वं दहति वेदवित् ॥

३ B. C D. F H. and J. read सव्याहृतिका प्रणवा, E. सव्याहृनीका प्रणवा, G. सव्याहृतिका सप्रणवा all for सव्याहृति-प्रणवका· ४ G. omits -हण मासात् पुनन्त्यह- ५. B. D and H. read यद्यकार्यं कृतं मास शत and C E. F. and J. यद्य कार्यं कृतं साग्र शतं for यद्यकार्यशत साग्र कृतं, while G. substitutes वेग for वेद ६ G. reads सर्वतर तस्य and C. and F सर्वत्र तस्य for सर्वं तत्तस्य. ७. B and D read पावनो यजुषि, C F. and H पावनो यजुषु, G. पावनो यजुष, E., पावनो यजुषो and I. पवनाय जपेत् All for अनुवाकौ जपेद्.

इति । यमः—

'सहस्रपरमां देवीं शतमध्यां दशावराम्[1] ।
गायत्रीं स जपेन्नित्यं महापातकनाशिनीम् ॥
विराजं[2] द्विगुणं जप्त्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति[3] ।
वामदेव्यं त्रिरावर्त्य तदह्नैव विशुद्ध्यति ॥
पौरुषं सूक्तमावर्त्य मुच्यते सर्वकिल्बिषात्[4] ।
वृषभं शतशो[5] जप्त्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति ॥
वेदमेकगुणं कृत्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति ।
रुद्रैकादशकं जप्त्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति' ॥

इति । विष्णुः—

'अथातः सर्ववेदपवित्राणि भवन्ति (१) येषां[7] जपैश्च होमैश्च द्विजातयः पापेभ्यः[8] पूयन्ते । (२)

---

१. H reads दशावरम् for दशावराम् २. B D. and G read विरजा–, C. F. E and H read विरजा both for विराज, while G reads दत्वा for जप्त्वा. ३. G inserts इति after विशुद्ध्यति ४ B. and D. omit the following —

वामदेव्य त्रिरावर्त्य तदह्नैव विशुद्ध्यति ।
पौरुष सूक्तमावर्त्य मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥
वृषभ शतधा जप्त्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति ।
वेदमेकगुणं कृत्वा तदह्नैव विशुद्ध्यति ॥.

५ I. reads शतधा for शतशो ६ E. I. omit this line ७ Except A. I. and the text all others read एषां for येषां. ८. Except A. I. and the text all others read पापैः for पापेभ्य , while C. and F. substitute प्रपूयन्ते for पूयन्ते and J. प्रमुच्यन्ते for पूयन्ते.

अवमर्षणम्। (३) देवकृतम्। (४) शुद्धवत्यः (५)। तरत्समन्दीयम्। (६) कूष्माण्ड्यः। (७) पावमान्यः। (८) दुर्गाः सावित्री। (९) अभीषङ्गाः। (१०) पदस्तोभाः। (११) सामानि। १२) व्याहृतयो भारुण्डानि। (१३) चन्द्रसाम। (१४) पुरुषव्रते सामनी। (१५) अङ्गिरगम्। (१६) बार्हस्पत्यम्। (१७) गोसूक्तम्। (१८) वाक्सूक्तम्। (१९) अश्वसूक्तम्। (२०) मध्वर्चं सामनी चेन्द्रशुद्धे। (२०) शतरुद्रीयम्। (२१) अथर्वशिरः। (२२) त्रिसुपर्णम्। (२३) महाव्रतम्। (२४) नारायणीयम्। (२५) पुरुषसूक्तं च। (२६)

त्रीण्याज्यदोहानि रथन्तरं च
अग्नेर्व्रतं वामदेव्यं बृहच्च।

---

१. Here also we follow A and I., while all others read तत्समन्दीय धावति and E reads तरत्समन्दीधावति for तरत्समन्दीयम् २ I. and the text read दुर्गासावित्री for दुर्गा सावित्री ३ The text substitutes अतीषङ्गा· and B. C. D F G H. and J. read अभिषङ्गा for अभीषङ्गा.. ४. G. reads महाव्याहृतयः for सामानि। व्याहृतयो. ५. B. and D. पुरुषो व्रतं देवतं भासमङ्गिगा, C and F. पुरुषव्रते देवत भासमालिङ्गा, E. and G पुरुषव्रतं देवत भासमलिंगा, H. पुरुषव्रतं देवते भासमाङ्गिगा and J. पुरुषव्रत दैवत भासमङ्गिलङ्गम् .All for पुरुषव्रते सामनी। अङ्गिलङ्गम् ६ The text and I do not insert वाक्सूक्तम्. ७ The text and I read अश्वसूक्तम्, while C. and F. substitute असूक्तम्। गोसूक्तम्। अश्वसूक्तम् ८ The text and I do not insert मध्वर्चं ; while E. reads मदुधः and H also reads the same in the marginal correction. ९ The text and I. read सामनी चन्द्रसूक्ते च for सामनी चेन्द्रशुद्धे. १०. I. and the text read त्रिसुपर्ण for त्रिसुपर्णम्. ११. Except A. I. and the text all others omit च. १२. I. reads आग्नेयं व्रत, C. F. and the text अग्निव्रत for अग्नेर्व्रतं

UNIVERSITY

इति । चतुर्विंशतिमते—

पावमानीस्तथा कौत्सं[1] पौरुषं सूक्तमेव च ।
जप्त्वा पापैः प्रमुच्येत पवित्रं मधुच्छन्दसम् ॥
मण्डलब्राह्मणं[2] रुद्रं शुक्रियो[3] मोक्षकस्तथा ।
वामदेव्यं बृहत्साम जप्त्वा पापैः प्रमुच्यते ॥
यज्ञायज्ञीयमादित्यं[4] ज्येष्ठसाम च राजनम्[5] ।
पौरुच्छेपं[6] च सामानि जप्त्वा मुच्येत किल्बिषात्॥
अथर्वशिरसं चैव पौरुषं सूक्तमेव च ।
नीलरुद्रं[7] तथैवैन्द्रं जप्त्वा पापैः प्रमुच्यते ॥
आथर्वणाश्च ये केचित् मन्त्राः कामविवर्जिताः।
ते सर्वे पापहन्तारो याज्ञवल्क्यवचो यथा ॥
सिंहे मे[8] मन्युरित्येतदनुवाकं जपेद् द्विजः ।
जप्त्वा पापै प्रमुच्येत बौधायनवचो *यथा ॥
ऋग्वेदमभ्यसेद्यस्तु यजुःशाखामथापि वा ।
सामानि सरहस्यानि[9] अथर्वाङ्गिरसस्तथा ॥
ब्राह्मणानि च कल्पांश्च षडङ्गानि तथैव च ।

यथा च बौधायनधर्मशास्त्रे—

'सिंहे मे इत्यपां पूर्णपात्रेऽवेक्ष्य चतुष्पथे ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो महतः पातकादपि'॥
(बौ. स्मृ. ४. ७. ७)

---

१ We follow here only G, while all others read सपुत्रं for पवित्रं. २. G. reads मण्डल, while B C. D. E. F H and J read बिडालब्राह्मणं for मण्डलब्राह्मणं ३. G reads शुक्तियो and J. शुक्तिया both for शुक्रियो. ४. B and D. read जप्त्वा for यज्ञा-, while J. substitutes यज्ञ for यज्ञा- ५ B C. D G and F. read राजतम् ६ B. and D. read पौरुच्छेप च, E मारुच्छेपं च and G पारुच्छेपश्च all for पारुच्छेप च ७ Except A and I all read नीलरुद्रा for नीलरुद्र. ८. B. and D read हिंसे मे and I. संहोमे for सिंहे मे. ९. G. reads चरवस्थानि for सरहस्यानि.

आख्यानानि तथाऽन्यानि जप्त्वा पापैः प्रमुच्यते* ॥
इतिहास-पुराणानि देवतास्तवनानि च ।
जप्त्वा पापैः प्रमुच्येत धर्मस्थानैस्तथा परैः' ॥

इति । बौधायनः—

'विधिना शास्त्रदृष्टेन प्राणायामान् षडाचरेत् ।
यदुपस्थकृतं पापं पद्भ्यां वा यत् कृतं भवेत् ॥
बाहुभ्यां मनसा वाचा श्रोत्र-त्वक्-घ्राण-चक्षुषा' ।
सायंसन्ध्यामुपस्थाय तेन तस्मात् प्रमुच्यते'† ॥

(बौ. स्मृ. २. ४. ७. १८)

इति । मनुः—

'महापातकिनश्चैव शेषाश्चाकार्यकारिणः ।
तपसैव सुतप्तेन मुच्यन्ते किल्बिषात्ततः ॥ (२३९)
यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनो-वाक्कर्मभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्णुदन्त्याशु तपसैव तपोधनाः'‡ ॥ (२४१)

(म. स्मृ. ११. २३९–२४१)

---

* कौत्सं कुत्सर्षिणा दृष्टं–'अपनः शोशूचदघम्'–इत्येतत् सूक्तम्'। माधुच्छन्दसं–'अग्निमीळे' इत्यादि । अन्यत् पूर्वमुक्तम् ।

† नित्यसन्ध्यातिरिक्तेयं प्रायश्चित्तरूपा सन्ध्या पृथगेवोपास्या ।

‡ तपोरूपमिद प्रायश्चित्तं तदेव स्तूयते । मेधातिथ्यादयस्तु पूर्वोक्त-व्रताचरणमेव तपः तस्यैवेयं स्तुतिरिति मन्यन्ते । मम तु 'तप सन्तापे' इत्य-स्माद्धातोर्निष्पन्नेन तपश्शब्देन पञ्चाग्निसाधनादिकं तप एव ग्राह्यं न व्रतादिकमिति प्रतिभाति ।

---

१ B. and D. substitute यथा- for तथा-. २. G. omits this verse. ३. This line does not appear in the text. ४ E reads समाचरेत् for षडाचरेत् ५. The text reads वापि वाचा वा यत्कृत भवेत् for वाचा श्रोत्र-त्वक्-घ्राण-चक्षुषा ६. This line does not appear in any of the manuscript except A. and the text. ७. B C. D. F. and G. substitute किल्-बषान्विता for किल्बिषात्तत . ८. The text reads मनो-वाङ्मूर्तिभिर्जना. for मनो-वाक्कर्मभिर्जना. ९ The text reads निर्दहन्ति for निर्णुदन्ति, while B. C. and F. read तपो जनाः for तपोधना .

इति । कूर्मपुराणेऽपि—

'जपस्तुपस्तीर्थसेवा देव-ब्राह्मणपूजनम् ।
ग्रहणादिषु कालेषु महापातकशोधनम् ॥ (१०८)
पुण्यक्षेत्राभिगमनं सर्वपापप्रणाशनम् ।
देवताभ्यर्चनं नृणामशेषाघविनाशनम् ॥ (१७)
अमावास्यां तिथि प्राप्य यः समाराधयेद्भवम् ।
ब्राह्मणान् भोजयित्वा च सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ (१८)
कृष्णाष्टम्यां महादेवीं तथा कृष्णचतुर्दशीम् ।
सम्पूज्य ब्राह्मणमुखे सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ (१९)
त्रयोदश्यां तथा रात्रौ सोपहारं त्रिलोचनम् ।
इष्ट्वेशं प्रथमे यामे मुच्यते सर्वपातकैः ॥ (१००)
एकादश्यां निराहारः समभ्यर्च्य जनार्दनम् ।
द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ (१०७)
उपोषितश्चतुर्दश्यां कृष्णपक्षे समाहितः ।
यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चान्तकाय च ॥ (१०१)
वैवस्वताय कालाय सर्वभूतक्षयाय च ।
प्रत्येकं तिलसंयुक्तान् दद्यात्सप्तोदकाञ्जलीन् ॥ (१०२)

---

१. The text reads -त्रिनाशनम् for -प्रणाशनम्. २ The text reads पूजयित्वा for भोजयित्वा. ३. We follow here only A. and the text, while all others read महादेव for महादेवी. ४. B. D E. I. G. J. read दृष्ट्वेश for इष्ट्वेशं; while C. F. and H. दृष्ट्वेश प्रयतो for इष्ट्वेश प्रथमे. ५. The text reads महापापै. for सर्वपापै ६. After this line I inserts the following two lines —

औदुम्बराय दक्षाय नीलाय परमेष्ठिने।
वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय ते नमः ॥,

These lines are neither found in our manuscripts nor in the text and the seven names of Yama are complete in this śloka, therefore these lines are quite useless here.

स्नात्वा नद्यां तु पूर्वाह्णे मुच्यते सर्वपातकैः'॥(१०२)
(कू. पु. १. २. ३३.१७–१०८)

इति। पैठीनसिः—

'सर्वपापप्रसक्तोऽपि ध्यायन्निमिषमच्युतम्।
पुनस्तपस्वी भवति पङ्क्तिपावनपावनः'॥

इति। चतुर्विंशतिमते—

'मृगारेष्टिः पवित्रेष्टिस्त्रिहविः पावमान्यपि।
इष्टयः पापनाशिन्यो वैश्वानर्या समन्विताः'॥

इति। कूर्मपुराणे—

'अस्मिन् कलियुगे घोरे लोकाः पापानुवर्त्तिनः।
भविष्यन्ति महाबाहो वर्णाश्रमविवर्जिताः॥
नान्यत् पश्यामि जन्तूनां मुक्त्वा वाराणसीं पुरीम्।
सर्वपापप्रशमनं प्रायश्चित्तं कलौ युगे'॥
(कू. पु. १. १. २८. ९–१०)

इति। इति साधारणप्रायश्चित्तानि॥

अथ प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि।

तत्र याज्ञवल्क्यः—

---

१ The text substitutes इत्याह for नद्यां तु, but it appears meaningless here. २ These quoted four lines are found in the printed copy of the said Purâna, but they do not exist in the manuscript copy, which is written in Telegu.

'त्रिरात्रोपोषितो जप्त्वा ब्रह्महा स्वघमर्षणम्।
अन्तर्जले[1] विशुद्ध्येत गां दत्वा च पयस्विनीम्' ॥
(या. स्मृ. ३. ३०२)

इति। शङ्ख-लिखितावपि—

'ब्रह्महा त्रिरात्रोपोषितोऽन्तर्जले[2] ऽघमर्षणं
त्रिरावर्तयेत्'।

इति। एतच्च कामकारविषयम्। अकामकारविषये तु यमः—

'एवं ब्रह्महत्या-सुरापान-सुवर्णस्तेय-गुरुत-
ल्पेषु प्राणायामैः श्रान्तोऽघमर्षणं जपेत्'।

इति। बौधायनः—

'ग्रामात्[3] प्राचीमुदीचीं वा दिशमुपनिष्क्रम्य
स्नातः शुचिरुदकान्ते स्थण्डिलमुपलिप्य स-
कृत् क्लिन्नवासाः सकृत् पूतेन पाणिना आदि-
त्याभिमुखोऽघमर्षणस्वाध्यायमधीयीत। (२)
प्रातःशतं माध्याह्ने शतं अपराह्णे[4] शतमपरि-
मितं वा। (३) उदितेषु नक्षत्रेषु प्रसूतियावकं
प्राश्नीयात्[5]। (४) ज्ञानकृतेभ्योऽज्ञानकृतेभ्य-
श्चोपपातकेभ्यः[6] सप्तरात्रात् प्रमुच्यते। (५)

---

१ C and F omit the following portion :—
अन्तर्जले विशुद्ध्येत गां दत्वा च पयस्विनीम्' ॥
इति। शख-लिखितावपि—
'ब्रह्महा त्रिरात्रोपोषितोऽन्तर्जले ऽघमर्षणं.

२ B. and D त्रिवार त्रि. ३. The text reads तीर्थं गत्वा स्नात शुचिवासा उदकान्ते स्थण्डिलमुद्धृत्य for ग्रामात्प्राचीमुदीचीं वा दिशमुपनिष्क्रम्य स्नात शुचिरुदकान्ते स्थण्डिलमुपलिप्य ४ We follow here only A. and the text; while all others read सायाह्ने शतं परिमित च for अपराह्णे शतमपरिमित वा ५. Except A. and the text all others read अश्नीयात् for प्राश्नीयात् ६ Except A. and the text all others omit अज्ञानकृतेभ्य and insert च after उपपातकेभ्य and read द्वादशरात्रान्महापातकेभ्यः। एवं ब्रह्महत्या सुवर्णस्तेय सुरापानं च for द्वादशरात्राद्भ्रूणहनन गुरुतल्पगमन सुवर्णस्तैन्यं सुरापान-मिति च.

द्वादशरात्राद्भ्रूणहननं गुरुतल्पगमनं सुवर्णस्तैन्यं सुरापानमिति च वर्जयित्वा। (६)
एकविंशतिरात्रात् तोन्यप्यतितरति[1]'। (७)
(बौ. स्मृ. ३. ९. २–७)

इति। मनुरपि—

'अरण्ये वा त्रिरभ्यस्य प्रयतो वेदसंहिताम्।
मुच्यते पातकैः सर्वैः पराकैः शोधितस्त्रिभिः[2]'॥
(म. स्मृ. ११. २५८)

इति। बृहद्विष्णुरपि—

'ब्रह्महत्यां कृत्वा प्राचीमुदीचीं वा दिशमुपप्रभूतेनेन्धनेनाग्निं प्रज्वाल्याघमर्षणेनाष्टसहस्रमाज्याहुतीर्जुहुयात्तदेतस्मात्पूतो भवति[3]'।

इति। एतानि कामाकामकारादिभेदेन व्यवस्थापनीयानि। सुरापाने यम आह—

---

१. I. reads अभितरति and the text अपि तरति for अप्यतितरति and adds तान्यपि जयति, २. J reads शोधितै for शोधित. ३. B D. E. and H. read आहुती for आज्याहुती. ४. B. C. D. F. and G. omit the following portion —

एतानि कामाकामकारादिभेदेन व्यवस्थापनीयानि। सुरापाने यम आह—

'सुरापः कण्ठमात्रमुदकमवतीर्य सुतसोमात् प्रसृतिमादायोदुम्बरेणाभिमन्त्र्य पिबेत्। ततोऽप्सु निमग्नो मानस्तोकीय जपेत्'।

इति। याज्ञवल्क्य —

'त्रिरात्रोपोषितो हुत्वा कूष्माण्डीभिर्घृतं शुचि'।

इति। मनुः—

'कौर्म्मं जप्त्वापि—&c. ..... &c., up to page 168, line 12.

' सुरापः कण्ठमात्रमुदकमवतीर्य सुतसोमात्
प्रसृतिमादायोङ्कारेणाभिमन्त्र्य पिबेत् । ततो
ऽप्सु निमग्नो मानस्तोकीयं जपेत् ' ।

इति । याज्ञवल्क्यः—

'त्रिरात्रोपोषितो हुत्वा कूष्माण्डीभिर्घृतं शुचिः'।
(या. स्मृ. ३. ३०४)

इति । मनुः—

' कौत्सं जप्त्वाप इत्येतद्वासिष्ठं च प्रतीत्यृचम् ।
माहित्रं शुद्धवत्यश्च सुरापोऽपि विशुद्ध्यति ॥ (२४९)
मन्त्रैः शाकलहोमीयैरब्दं हुत्वा घृतं द्विजः ।
सुगुर्वप्यपहन्त्येनो जप्त्वा वा नम इत्यृचम् ॥ (२५६)
महापातकसंयुक्तोऽनुगच्छेद्गाः समाहितः ।
अभ्यस्याब्दं पावमानीर्भैक्षाहारो विशुद्ध्यति* ॥(२५७)
(म. स्मृ. ११. २४९–२५७)

---

* कौत्सं–'अपनः शोशुचदघमित्येतत् । वासिष्ठं–'प्रतिस्तोमेभिरूषसं वसिष्ठा' इत्येतत् । माहित्रं–'महित्रीणामवोचमिति । शुद्धवत्यः–पूर्वमुक्ताः । 'देवकृतस्यैनसो' इत्यादयो ऽष्टौ मंत्राः शाकलहोमीयाः । नम इत्यृचं–'नम

---

१ J. reads सुतसोमात् वसृप्तिमादाय for सुतसोमात् प्रसृतिमादाय २ E. H. and J. read जपित्वा for जप्त्वा, while I reads this line as follows .—
' कौत्स जपित्वाऽपैत्येनो वासिष्ठं चेत्यृचम्प्रति ।.
३. E. and H read वासिष्ठ चेति ऋचम्प्रति, but E. substitutes ऋचे for ऋचम् and J वासिष्ठञ्च ऋचं प्रति both for वासिष्ठ च प्रतीत्यृचम् ४. J. reads सकलहोमीयैरिष्ट for शाकलहोमीयैरब्दं. ५ A. reads मन इत्यृचम् the Commentator Medhâtithi follows this reading, while I reads नमत् for नम, but it seems to be incorrect. ६. J reads समाहिता for समाहित.

इति । वसिष्ठेः—

'सुरां पीत्वाऽप्सु निर्मज्य त्रिः पठेदघमर्षणम् ।
यथाऽश्वमेधावभृथस्तादृशं मनुरब्रवीत्' ॥
(व. स्मृ. २६. ८)

इति । अत्र ज्ञानाज्ञानाभ्यासानभ्यासैर्वैयवस्था द्रष्टव्या । सुवर्णस्तेये शातातपः—

'मद्यं पीत्वा गुरुदारांश्च गत्वा
स्तेयं कृत्वा ब्रह्महत्यां च कृत्वा ।
भस्मच्छन्नो भस्मशय्यां शयानो
रुद्राध्यायी मुच्यते सर्वपापैः' ॥
(शा. स्मृ. १. ७१)

इति । यमः—

'ब्राह्मणः सुवर्णस्तेयं कृत्वा हिरण्यं शालायां प्रक्षिप्याऽप्सु स्नातो ग्रीवामात्रमुदकं हिरण्यवर्णाभिश्चतसृभिरात्मानमभ्युक्ष्य त्रीन् प्राणायामान् कृत्वा तदेतस्मात् पापात् पूतो भवति' ।

आविवेश-' इत्यृचमिति सर्वज्ञनारायणः । 'उग्रं नम आविवास' इति रामचन्द्रः । पावमान्यः ऋक्संहिताया नवमं मण्डलं स्वादिष्ठयेत्यारभ्य 'यत्तेराजन्' इत्यन्तम् ।

---

१ E and H. omit वसिष्ठ २ The text reads आपो वाऽप्सु निमज्जान त्रिर्जपेत् for सुरा पीत्वाऽप्सु निर्मज्य त्रि पठेत् ३ I. reads -शय्याशयनो and J reads -शय्याशयानो both for -शय्यां शयानो ४. E and H. omit यम. ५. J reads हिरण्यशालायां for हिरण्य शालाया. ६. E. H. and J. read निष्णात for स्नात

इति । बृहस्पतिः—

'सकृज्जप्त्वाऽस्यवामीयं शिवसङ्कल्पमेव वा।
अपहृत्य सुवर्णं वा क्षणाद्भवति निर्मलः' ॥

इति । याज्ञवल्क्यः—

'ब्राह्मणः स्वर्णहारी तु रुद्रजापी जले स्थितः'।
(या. स्मृ. ३. ३०४)

इति । जपश्चैकादशकृत्वा कार्यः । तदाह अत्रिः—

'एकादश गुणान् वाऽपि रुद्रानावर्त्य धर्मवित् ॥
महापापैरपि स्पृष्टो मुच्यते नात्र संशयः' ॥
(बृ. अ. स्मृ. ४. ६)

इति । गुरुतल्पे याज्ञवल्क्यः—

'सहस्रशीर्षाजापी च मुच्यते गुरुतल्पगः।
गौर्दया कर्मणोऽस्यान्ते पृथगेभिः पयस्विनी'॥
(या. स्मृ. ३. ३०५)

इति । यमोऽपि—

'अथ गुरुतल्पगमनं कृत्वाऽघमर्षणमन्तर्जले
त्रिरावर्त्य तदेतस्मात् पापात् पूतो भवति'।

---

१ E I and J. read ब्राह्मणस्वर्णहारी for ब्राह्मण स्वर्णहारी २. The verse occurs in Vrid-dhatri Samhitâ, but not Atri or Âtreya It reads शुद्धयति for धर्मवित् and for the second line it reads महापातकोपपातकेभ्यो मलिनीकरणेभ्यो मुच्येत for महापापैरपि स्पृष्टो मुच्यते नात्र संशयः. ३. E. I. and J. read सहस्रशीर्षजापी for सहस्रशीर्षाजापी.

इति । मनुरपि—

'हविष्पान्तीयमभ्यस्य न तमंह इतीति च ।
जप्त्वा च पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतल्पगः' ॥
(म. स्मृ. ११. २५१)

इति । संसर्गी येन सह संसर्गं करोति स तदीयमेव प्रायश्चित्तं कुर्यात् ।

'स तस्यैव व्रतं कुर्यात्'।

इति पूर्वमेवोक्तत्वात् ॥

अथोपपातकरहस्यप्रायश्चित्तानि ।

तत्र यमः—

'दशप्रणवसंयुक्तैः प्राणायामैश्चतुःशतैः ।
मुच्यते ब्रह्महत्यायाः किं पुनः शेषपातकैः'॥

इति । याज्ञवल्क्योऽपि—

'प्राणायामशतं कार्यं सर्वपापापनुत्तये ।
उपपातकजातानामनादिष्टस्य चैव हि' ॥
(या. स्मृ. ३. ३०६)

---

१ We follow here A. and G, while B and D. read हविष्याशी समभ्यस्य and others read हविष्यन्तीयमभ्यस्य for हविष्पान्तीयमभ्यस्य. in the text (Bombay, Mandlik's edition). Some places have हविष्यन्तीयम् and some हविष्यन्तम्, but the quoted Mantra is हविष्पान्तमजर, &c. Therefore all these readings seem incorrect. २ The text read जपित्वा for जप्त्वा च; while H. substitutes तु for च ३ I. reads संसर्गे for संसर्गी. ४. G. substitutes यथा for अथ ५ B and D. omit तत्र यम ; while E. H. G. I. and J. substitute अत्र for तत्र. ६. B. and D. read सर्वपापप्रणुत्तये for सर्वपापापनुत्तये.

इति। मनुरपि—

'एनसां स्थूल-सूक्ष्माणां चिकीर्षन्नपनोदनम्।
अवेत्यृचं जपेदब्दं यत्किञ्चेदमितीति च' ॥
(म. स्मृ. ११. २५२)

इति। अत्र सकृदभ्यासादिभेदेन व्यवस्था द्रष्टव्या॥

अथ व्रतलक्षणानि।

तत्र सर्वव्रतस्य[1] साधारणान्यङ्गानि याज्ञवल्क्य आह—

'ब्रह्मचर्यं दया क्षान्तिर्दानं सत्यमकल्कता[3]।
अहिंसाऽस्तेय-माधुर्यं[4] दमश्चेति यमाः स्मृताः॥
स्नान[5]-मौनोपवासेज्या-स्वाध्यायोपस्थनिग्रहाः।
नियमा गुरुशुश्रूषा-शौचा-ऽक्रोधा-ऽप्रमादिताः[7]॥
(या. स्मृ. ३. ३१३–३३४)

इति। अत्र ब्रह्मचर्यं सर्वेन्द्रियनिग्रहः। उपस्थनिग्रहो लिङ्गनिरोधः। तयोर्गो-बलीवर्दन्यायेन पुनरुक्तिः। अकल्कत्वमकुटिलत्वम्।

---

१. The text reads वा for च २ Except A all omit तत्र and I reads सर्वव्रतसाधारणाङ्गानि for सर्वव्रतस्य साधारणान्यङ्गानि. ३ B D G and J. read अकल्पता for अकल्कता ४ Except E G. I and the text read -ऽस्तेयमाधुर्यदमाश्चेति and H -ऽस्तेयमाधुर्यं दमश्चेति both for ऽस्तेय-माधुर्यं दमश्चेति ५ G and the text read स्नान for स्नान-, while I. and some others substitute -निग्रह for -निग्रहाः. ६ B D and the text read -ऽप्रमादता for -ऽप्रमादिताः. ७ B. and D read अथ for अत्र, while H. व्रतचय, C. and F व्रतचर्यं for ब्रह्मचर्यं ८. C F. and G. substitute तथा for तयो, while except G. and J. read अपुनरुक्ति for पुनरुक्ति. ९ J reads अकल्पत्वम् for अकल्कत्वम्.

इति । मनुरपि—

'अहिंसां सत्यमक्रोधमार्जवं च समाचरेत् । (२२२)
त्रिरह्नि त्रिर्निशायां च सवासा जलमाविशेत् ।
स्त्री-शूद्र-पतितांश्चैव नाभिभाषेत कांहिचित् ॥ (२२३)
स्थानासनाभ्यां विहरेदशक्तोऽधः शयीत वा ।
ब्रह्मचारी व्रती च स्याद् गुरु-देव-द्विजार्चकः ॥(२२४)
सावित्रीं च जपेन्नित्यं पवित्राणि च शक्तितः ।
सर्वेष्वेव व्रतेष्वेवं प्रायश्चित्तार्थमादृतः' ॥ (२२५)
(म. स्मृ. ११. २२२–२२५)

इति । तत्र प्राजापत्यव्रतलक्षणमाह हारीतः—

'त्र्यहं सायं त्र्यहं प्रातस्त्र्यहमद्यादयाचितम् ।
परं त्र्यहं वायुभक्ष एष कृच्छ्रः प्रजापतेः' ॥

इति । मनुरपि—

'त्र्यहं* प्रातस्त्र्यहं सायं त्र्यहमद्यादयाचितम् ।
त्र्यहं परं तु नाऽश्नीयात् प्राजापत्यं चरन्द्विजः' ॥
(म. स्मृ. ११. २११)

---

* अत्र द्वौ पक्षौ । तत्र प्रथमः स्वस्थानविवृद्धिपक्षोऽयं मनुना दर्शितः—'त्र्यहं प्रातर्भोजनं त्र्यहं सायमेवं भोजनं । त्र्यहमयाचितभोजनमिति एक एव नियमः दिनत्रयं धार्य इत्युक्तमतस्तस्य वृद्धिःस्वस्थान एव भवति ।

---

१. The following quoted verses are not found in the MS of the text of Manu २. B C. D E. F. and G. read त्रिरह for त्रिरह्नि, while G reads आदिशेत् for आविशेत् ३ I reads अक्रोधो for अक्रोधं ४. G. reads स्वशक्तत for च शक्तित ५. B and D read आहूतः, I. and J. आदृता for आदृत. ६. I reads अत्र for तत्र. ७. I. reads प्रजापति for प्रजापतेः. ८. B. D. and J do not insert मनुरपि ; while B. substitutes अस्यैनुरपि. This may be the writer's mistake. ९. The text reads च for तु. १०. G. reads चरेत् for चरन्.

इति। अस्यैवाधिकारिभेदेन प्रयोगान्तरमाह वसिष्ठः—

'अहः प्रातरहर्नक्तमहमेकमयाचितम्।
अहः पराकं तत्रैकमेवं चतुरहौ परौ॥
अनुग्रहार्थं विप्राणां मनुर्धर्मभृतां वरः।
बाल-वृद्धा-ऽऽतुराणां* च शिशुकृच्छ्रमुवाच ह'॥
(व. स्मृ. २३. ४२–४३)

इति। एतदुभयमपि प्राजापत्यकृच्छ्रं दर्शयति याज्ञवल्क्यः—

'एकभक्तेन नक्तेन तथैवायाचितेन च।
उपवासेन चैकेन[1] पादकृच्छ्रः प्रकीर्तितः॥
यथाकथंचित्त्रिगुणः प्राजापत्योऽयमुच्यते'॥
(या. स्मृ. ३. ३१९. ३२०)

द्वितीयः दण्डकलितवदावृत्तिपक्षोऽयं वसिष्ठेन दर्शितः—
तत्र प्रथमे ऽह्नि प्रातरेवैकवारं हविष्यान्नभोजनं कार्यम्। द्वितीये ऽह्नि सायमेकवारमेव न दिवा। तृतीये ऽह्नि एकवारमयाचितमश्नीयात्। अत्र सर्वत्र भोजनं परिमितमेव कार्यम्। न यथेष्टम्। प्रायश्चित्तार्थत्वात्। चतुर्थे ऽह्नि पराकम्। तल्लक्षणं पूर्वमेवोक्तम्। एव प्रथमं चतुरहमतीत्य द्वितीयं तृतीयमपि चतुरहमेवमेव निर्वर्तयेदेवं द्वादशदिनसाध्योऽयं कृच्छ्र'।

* यथाह मनुः—

'चतुरः प्रातरश्नीयात् पिण्डान् विप्रः समाहितः।
चतुरोऽस्तमिते सूर्ये शिशुचान्द्रायणं स्मृतम्'॥

इत्याद्यनुसन्धेयम्।

---

१. The text reads बाल-वृद्धा-ऽऽतुरेष्वेव for बाल वृद्धा-ऽऽतुराणां च २. E. reads वैकेन and the text चैवाद्यं both for चैकेन.

इति । एकभुक्तेन दिवैव सकृद्भोजनेन । नैक्तेन रात्रौ सकृद्भोजनेन । अयाचितेन न विद्यते याचितं यस्मिन् भोजने तदयाचितम् । तेन । अत्र कालविशेषाप्रतीतेर्दिवा रात्रौ वा सकृद्भोजनेन । उपवासेन चैकेन एकस्मिन् दिनेऽनशनेन च पादकृच्छ्रो भवति । अयमेव पादकृच्छ्रः स्वस्थानविवृद्ध्या वा दैण्डकलितवदावृत्त्या वा यथा कथंचिन्निगुणः निरभ्यस्तः प्राजापत्य इत्युच्यते इत्यर्थः । एकभक्तादिषु ग्राससङ्ख्या आपस्तम्बेन दर्शिता—

'सायं द्वाविंशतिर्ग्रासाः प्रातः षड्विंशतिःस्मृताः ।
चतुर्विंशतिरभ्याद्याः परं निरशनं स्मृतम् ' ॥
(आ. स्मृ. १. २९)

इति । तत्परिमाणमपि तेनैवोक्तम्—

'कुक्कुटाण्डप्रमाणं तु यथा वाऽऽस्यं विशेत्सुखम्' ।
(आ. स्मृ. १. ९०)

इति । चतुर्विंशतिमते तु प्रकारान्तरेण सङ्ख्या श्रूयते—

' प्रातस्तु द्वादश ग्रासाः सायं पञ्चदशैव तु ।
अयाचिते च द्वावष्टौ परं वै मारुताशनः' ॥

इति । अत्र शक्त्यपेक्षया व्यवस्था द्रष्टव्या । आपस्तम्बस्तु चतुरः पादकृच्छ्रान् कृत्वा तेषां वर्णभेदेन व्यवस्थामाह—

---

१. B. and D omit नक्तेन रात्रौ सकृद्भोजनेन २ Except A and I read दण्डकरितवत् for दण्डकलितवत् ३ B C D. E. F. G. and H. substitute मता for स्मृताः ४ G. reads चतुर्विंशतिरात्रौ च for चतुर्विंशतिरभ्याद्याः. ५ G. and I. omit तु. ६. G. substitutes वा for च and reads व्यहं च, C. and F. read व्यह वा and J. व्यहे वा all for परं वै, while B. and D. अहं वै for the same.

'त्र्यहं निरशनं पादः पादश्चायाचितं त्र्यहम्।
सायं त्र्यहं तथा पादः पादः प्रातस्तथा त्र्यहम् ॥ (१३)
प्रातःपादं चरेच्छूद्रः सायं वैश्यस्य दापयेत्।
अयाचितं तु राजन्ये त्रिरात्रं ब्राह्मणे स्मृतम्' ॥ (१५)
(आ. स्मृ. १. १३–१५)

इति। अर्धकृच्छ्र-पादोनकृच्छ्रयोरपि स्वरूपं स एवाह—

'सायं-प्रातर्दिनार्धं स्यात् पादोनं नक्तवर्जितम्'।
(आ. स्मृ. १. १४)

इति। अयमर्थः। अयाचितोपवासे-त्र्यह-द्वयानुष्ठानेनार्ध-कृच्छ्रो भवति। नक्तत्र्यहव्यतिरिक्तत्र्यहत्रयानुष्ठानेन पादोनकृच्छ्रो भवति। अर्धकृच्छ्रप्रकारोऽपि तेनैवोक्तः—

'सायं प्रातस्तथैवोक्तं दिनद्वयमयाचितम् ॥
दिनद्वयं तु नाऽश्नीयात् कृच्छ्रार्धं तद्विधीयते'।
(आ. स्मृ. ९. ४१–४२)

---

१. The text reads पादात् for पाद २ G reads तत for पाद ३ B. and D. read अयाचिते त्र्यहम्, C. and F अयाचितं त्र्यहे both for अयाचित त्र्यहम्, while H. reads अयाचन त्र्यहम् for the same. ४. The text reads this line thus —

पाद साय त्र्यहं पाद प्रातर्भोज्य तथा त्र्यहम्।

५. E and J. read पाद for साय. ६. The text reads ब्राह्मणस्य च for ब्राह्मणे स्मृतम् ७. The text reads this line thus :—

प्रात साय दिनार्धं च पादोन सायवर्ज्जितम्।

८. Except A. and I read अयाचितोपवासयोरुभय-द्वया- for अयाचितोपवास-त्र्यह-. ९. The text reads this verse as follows —

'साय प्रातस्त्वहोरात्र पाद कृच्छ्रस्य तं विदु ॥
सायं प्रातस्तथैवैक दिनद्वयमयाचितम्'।

इति । अत्रापि शक्त्यपेक्षया व्यवस्था द्रष्टव्या । यत्तु जप-होमादिबह्वङ्गसहितं प्राजापत्यकृच्छ्रं गौतमेनाभिहितम्—

'हविष्यान् प्रातराशान् भुक्त्वा[1] तिस्रो रात्रीर्नाश्नीयात् । (२) अथापरं त्र्यहं नक्तं भुञ्जीत । (३) अथापरं त्र्यहं न कञ्चन याचेत । (४) अथापरं[3] त्र्यहमुपवसेत् । (५) तिष्ठेद्दहनि, रात्रावासीत । (६) क्षिप्रकामः । (७) सत्यं वदेत् । (८) अनार्यैर्न[4] सम्भाषेत । (९) रौरव-यौधाजपे *नित्यं प्रयुञ्जीत । (१०) अनुसवनमुदकोपस्पर्शनमापोहिष्ठेति तिसृभिः पवित्रवतीभिर्मार्जयीत[5] । (११) हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका इत्यष्टाभिः । (१२) अथोदकतर्पणम् । (१३) ॐ नमो हेमाय[6] मोहमाय संहमाय धुन्वते तापसाय पुनर्वसवे[7] । (१४) नमो नमो

---

* रौरव-यौधाजपे सामनी 'पुनानः सोमधारया' इत्यस्यामृचि गीते । ते च नित्यं प्रयुञ्जीत गायेतेत्यर्थः । केचनात्र 'नित्यं पुनः प्रयुञ्जीत' इत्यपि पठन्ति । विज्ञानेश्वरस्तु—'रौरवयोधा जपेत्' इत्यमेव पठति ।

---

१ B. and D. read प्रातराशात् भुक्त्वा and H substitutes भुक्त्वा for भुक्त्वा. २ B. D. G. and J substitute तथापर for अथापर ३ I reads -अनार्यै for अनार्यैः. ४. Except A. and the text all others read यौधाजये, while B and D. read- यौवाजये for the same. ५. The text reads मार्जयेत् and I. मार्जयित्वा for मार्जयीत. ६. We consult here the five manuscripts of the text. Except A and these manuscripts all others read नमो हमाय मोहमाय and I. नमो हमाय सहमाय both for नमो हमायमोहमाय संहमाय; while G. omits मोहमाय and reads गूहमाय for सहमाय. ७. G. reads पुनर्वासाय for पुनर्वसवे.

मौञ्जायोर्म्यायं वसुविन्दाय सर्वविन्दायै नमो
नमः पाराय सुपाराय महापाराय पारदाय पार-
यिष्णवे । (१५) नमो नमो रुद्राय पशुपतये
महते देवाय त्र्यम्बकायैकचरायाधिपतये ह-
राय शर्वायेशानायोग्राय वज्रिणे घृणिने कप-
र्दिने । (१६) नमो नमः सूर्यायादित्याय ।
(१७) नमो नमो नीलग्रीवाय शितिकण्ठाय ।
(१८) नमो नमः कृष्णाय पिङ्गलाय । (१९)
नमो नमो ज्येष्ठाय श्रेष्ठाय वृद्धायेन्द्राय हरि-
केशायोर्ध्वरेतसे । (२०) नमो नमः सत्याय
पावकाय पावकवर्णाय कामाय कामरूपाय ।
(२१) नमो नमो दीप्ताय दीप्तरूपिणे । (२२)
नमो नमस्तीक्ष्णाय तीक्ष्णरूपिणे । (२३) नमो
नमः सौम्याय सुपुरुषाय महापुरुषाय मध्यम-
पुरुषाय उत्तमपुरुषाय ब्रह्मचारिणे । (२४)

---

१ Except A and the text others do not repeat नम. २ I. reads ऊर्म्याय for ऊर्म्यायं, but it seems wrong ३ G. and I. omit सर्वविन्दाय. ४ G and I omit नमो and I reads नम पराय महापराय परदाय omitting सुपाराय The text omits पारदाय. G omits महापाराय and substitutes वरदाय for पारदाय ५ Except A and the text all others do not repeat नम. ६ Except A I and the text all others read हरये for हराय; while B and D omit शर्वाय E and H. read साम्बाय and I ईश्वराय all for शर्वाय. ७. Except A. and the text all others omit नम throughout. ८. D and I. read नीलकण्ठाय शितिकेशाय for नीलग्रीवाय शितिकण्ठाय; while B E. G H J. read नीलकण्ठाय for नीलग्रीवाय. ९ I. reads पावकसर्गाय for पावकवर्णाय. १०. Except J. and the text all others do not insert महापुरुषाय.

नमो नमश्चन्द्रललाटाय कृत्तिवाससे पिनाकहस्ताय नमो नम इति। (२५) एतदेवादित्योपस्थानम्। (२६) एता एवाज्याहुतयः। (२७) द्वादशरात्रस्यान्ते चरुं श्रपयित्वैताभ्यो देवताभ्यो जुहुयात्। अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा अग्नीषोमाभ्यामिन्द्राग्निभ्यामिन्द्राय विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मणे प्रजापतये अग्नये स्विष्टकृते इति। (२८) अन्ते ब्राह्मणभोजनम्'। (२९)

(गौ. स्मृ. २७. २–२९)

इति। हविष्यानित्याद्युपवसेदित्यन्तेन प्राजापत्यस्य स्वरूपमुक्तम्। तिष्ठेदित्यादिना तस्यैवेतिकर्तव्यतोच्यते। अहनि तिष्ठेदित्यनेन भोजनाद्यविरुद्धकालेषु अहरुत्थित एव स्यात्। रात्रावासीतेत्यनेन निद्राया आवश्यकत्वात् तामारीन एव सेवेतेत्युक्तं भवति। क्षिप्रकामोऽपि भवेत्। शीघ्रं शुद्धः स्यामिति सञ्जातकामोऽपि भवेदित्यर्थः। अथवा शीघ्रं शुद्धिकामोऽहनि तिष्ठेद्रात्रावासीतेत्यर्थः।

---

१ Except the text all others omit पिनाकहस्ताय नमो नम इति। २. I omits एव ३ B. and D. omit देवताभ्यो ४ I omits इन्द्राग्निभ्याम् ५. The text reads ब्राह्मणतर्पणम् for ब्राह्मणभोजनम् ६ Except A and I all others omit इत्यनेन. ७ G reads अनावश्यकत्वाद् for आवश्यकत्वात् ८. B D. and H. read स्यादिति for स्यामिति.

एव सत्यं वदेदित्याद्यङ्गकलापे क्षिप्रकाम इति अधिकारिविशेषणमनुषङ्गनीयम्। अनेन यः शनैः शनैः शुद्धो भवामीति मन्यते तस्य नाय नियम इति अवगम्यते। रौरवयौधाजपे सामनी। नमोऽहमायेत्यादयस्त्रयोदश मन्त्रास्तर्पणसूर्योपस्थाना-ऽऽज्यहोमेषु द्रष्टव्याः। अथवा सम्प्रदानविभक्त्यन्ताः षट्पञ्चाशन्मन्त्राः। तर्पणमनुसवनं कर्तव्यम्। स्नानाङ्गत्वात्तर्पणस्य। तथा च भृगुः—

'नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं स्नानमुच्यते।
तर्पणं त्रिविधस्याङ्गमेष एव विधिः सदा' ॥

इति। आदित्योपस्थाना-ऽऽज्यहोमौ तु प्रतिदिनं सकृत् सकृत् कार्यौ। 'अथोदकतर्पणमादित्योपस्थानमाज्यहोमश्च'—इति वक्तव्ये

'एतदेवादित्योपस्थानम्। एता एवाज्याहुतयः'।

इति पृथग्योगकरणात्। शिष्टं स्पष्टम्। एतद्वारीताद्युक्त-

---

* वसिष्ठोऽप्येवमेवाह—
'हविष्यान् प्रातराशास्त्रीन् सायमाशास्तथैव च'।
इत्याद्युक्त्वा—
'रात्रौ जलाशये व्युष्टः प्राजापत्येन तत्समम्' ॥ (१७)
(व. स्मृ. १७–१७)
इत्यादिना।

---

१. B. C D E F G do not repeat शनै २ B. and D omit मन्त्रा ३ G substitutes मनु for भृगु ४ B D and H do not repeat सकृत्. while I. substitutes कर्तव्यौ for कार्यौ. ५ G. and I. omit एव.

जप-होमाद्यङ्गरहितप्राजापत्यद्वयस्थाने[1] वेदितव्यम्। बहुप्रयास-साध्यत्वेनातिगुरुत्वात्। अथवा येषां शूद्रादीनां मन्त्राधिकारो[2] नास्ति तेषां जप-होमादिरहितं[3] प्राजापत्यं वेदितव्यम्। अत-एवोक्तमङ्गिरसा—

'तस्माच्छूद्रं समासाद्य सदा धर्मपथे स्थितम्[4]।
प्रायश्चित्तं प्रदातव्यं जप-होमविवर्जितम्' ॥

इति। येषां ब्राह्मणादीनां जप-होमादिष्वधिकारस्तेषां गौ-तमोक्तं वेदितव्यम्॥

अथातिकृच्छ्रः।

तस्य[5] लक्षणमुक्तं चतुर्विंशतिमते—

'एकैकं ग्रासमश्नीयात् त्र्यहाणि त्रीणि पूर्ववत्।
त्र्यहं[6] चोपवसेन्नित्यमतिकृच्छ्रं चरन् द्विजः' ॥

इति। एकभक्त-नक्ता-ऽयाचितदिवसेषु नवस्वेकैकं ग्रासम-श्नीयात् त्र्यहं चोपवसेत्। एवं चातिकृच्छ्रो भवतीत्यर्थः। यत्तु याज्ञवल्क्येनोक्तम्—

'अयमेवातिकृच्छ्रः स्यात् पाणिपूरान्नभोजनैः[7]'।

(या. स्मृ. ३. ३२०)

---

१ B C D F G and H read -द्वयेन व्यवस्थाने for -द्वयस्थाने, while H and J -द्वयव्यवस्थाने for the same, but H gives marginal reading -द्वयस्थाने २ B D G and J read चाधिकारो, C. and F. वाधिकारो both for मन्त्राधिकारो, while G omits शूद्रादीना ३. B C. D F. and G read जप-होमादिक for जप-होमादिरहित ४. B. and D. read स्थित for स्थितम. ५. G. omits तस्य ६ C F and I. read अह for त्र्यह; while H. reads चरेदिति, G and I. चरेद् द्विज. for चरन् द्विज. ७. H and I read -भोजने for -भोजन

इति—अयमेव प्राजापत्यकृच्छ्रः एकभक्त-नक्तायाचितदिवसेषु नवसु पाणिपूरान्नभोजनयुक्तोऽतिकृच्छ्रो भवतीत्यर्थः। तदेतदशक्तविषयम्। पाणिपूरान्नस्य ग्रासपरिमितादन्नादधिकपरिमाणत्वात् ॥

अथ कृच्छ्रातिकृच्छ्रः।

तस्य लक्षणं याज्ञवल्क्येनोक्तम्—

'कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा दिवसानेकविंशतिम्'।

(या. स्मृ. ३, ३२१)

इति। विष्णुरपि—

'कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा दिवसानेकविंशतिक्षपणम्'।

(वि. स्मृ. ४६. १३)

इति। यत्तु गौतमः—

'अब्भक्षस्तृतीयः सं कृच्छ्रातिकृच्छ्रः'।

(गौ. स्मृ. २७. ३२)

इति एकभक्त-नक्तायाचितदिवसेषु यो भोजनकालः तस्मिन्नेव काले केवलमुदकेन वर्तनं कृच्छ्रातिकृच्छ्रो भवतीति तदेतच्छक्तविषयम्। अतिकृच्छ्र-कृच्छ्रातिकृच्छ्रयोरपि प्राजापत्यकृच्छ्रोक्तेतिकर्तव्यता द्रष्टव्या।

---

१. G and I read this —

कृच्छ्रातिकृच्छ्र पयसा दिवसानेकविंशतिम्।,

but I adds इति and reads क्षपयेदिति शेष for-क्षपणम् २ We follow here A. and the text; while all others omit स.

'एतेनैव* कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ व्याख्यातौ'।

(गौ स्मृ. २७. ३१)

इति गौतमस्मरणात्। पराकलक्षणमाह यमः[1]—

'द्वादशाहं निराहारो यतात्मा[3] संशितव्रतः।
कृच्छ्रः पराकनामैष सर्वपापप्रणाशनः'॥

इति। पर्णकृच्छ्रलक्षणमाह याज्ञवल्क्यः—

'पर्णोदुम्बर-राजीव-बिल्वपत्र-कुशोदकैः।
प्रत्येकं प्रत्यहं पीतैः पर्णकृच्छ्र उदाहृतः'॥

(या. स्मृ. ३. ३१७)

---

* इद सर्वथा मूलविरुद्धमिवेति प्रतिभाति। मूले तु, एकोनत्रिंशद्भिः सूत्रैः पूर्वं कृच्छ्रमभिधाय अनन्तरम्—

'एतेनैवातिकृच्छ्रो व्याख्यातः'।

इत्यनेन द्वितीयमतिकृच्छ्रमभिधाय—

'अब्भक्षस्तृतीयः स कृच्छ्रातिकृच्छ्रः'।

इत्यनेन तृतीयः कृच्छ्र उक्तः। तत्कथमय पाठः सङ्गच्छत इति चिन्तनीयं विद्वद्भिः।

---

१ The text reads अतिकृच्छ्रो व्याख्यात for कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ व्याख्यातौ २ E G and I substitute -वचनात् for -स्मरणात् C and F omit यम, while G omits the following portion —

'द्वादशाह निराहारो यतात्मा सशितव्रत।
कृच्छ्र पराकनामैष सर्वपापप्रणाशन'॥

इति। पर्णकृच्छ्रलक्षणमाह याज्ञवल्क्य —

'पर्णोदुम्बर राजीव-बिल्वपत्र कुशोदकै।
प्रत्येक प्रत्यह पीते पर्णकृच्छ्र उदाहृत'॥

इति। पलाशोदुम्बरराजीवबिल्वपर्णानामेकैकेन कथितमुदक प्रत्यह पिबेत। कुशोदक चैकस्मिन्नहनीति। पर्णकृच्छ्रस्य लक्षणान्तरमाह यम —

३ B C. D F and H. read जितात्मा for यतात्मा, while some read ह्रासित- for सशित-

इति। पलाशोदुम्बरारविन्द-बिल्वपर्णानामेकैकेन क्वथितमुदकं प्रत्यहं पिबेत्। कुशोदकं चैकस्मिन्नहनीति। पर्णकृच्छ्रस्य लक्षणान्तरमाह यमः—

'एतान्येव समस्तानि त्रिरात्रोपोषितः शुचिः।
क्वाथयित्वा पिबेदद्भिः पर्णकृच्छ्रो विधीयते'॥

इति। यदा पलाशादिपत्राण्येकीकृत्याम्भसा क्वाथयित्वा त्रिरात्रोपवासान्ते क्वथितं तत्पिबेत् तदा पर्णकृच्छ्रो भवतीत्यर्थः। फलकृच्छ्रादीनां स्वरूपमाह मार्कण्डेयः—

'फलैर्मासेन कथितः फलकृच्छ्रो मनीषिभिः।
श्रीकृच्छ्रः श्रीफलैः प्रोक्तः पद्माक्षैरपरस्तथा॥
मासेनामलकैरेवं श्रीकृच्छ्रमपरं स्मृतम्।
पत्रैर्नतः पत्रकृच्छ्रः पुष्पैस्तत्कृच्छ्र उच्यते॥
मूलकृच्छ्रः स्मृतो मूलैस्तोयकृच्छ्रो जलेन तु'।

इति। यदा बिल्वादिफलान्यम्भसा क्वाथयित्वा मासमेकं तदम्भः पिबति तदा फलकृच्छ्रो भवति। यदा बिल्व-पद्माक्ष-मूलानामन्यतमस्य क्वाथं मासं पिबेत्तदा पत्र-पुष्प-मूलकृच्छ्राणि भवन्ति।

---

१ Except A, all others do not insert कुशोदकं चैकस्मिन्नहनीति In connection with this omission the editor of the Calcutta edition of this work published in B. Indica Series, is quite misled, he writes in foot-note, page 465 "इत्थमेव पाठः सर्वत्र बिल्व-पर्ण-कुशानामेकैकेन—इति तु भवितुं युक्तम्"। २. Except A. and I. others read लक्षणमाह for लक्षणान्तरमाह ३. G. does not insert the commentary of this Sloka, ४. G. reads यदि for यदा ५. H. reads यदि for यदा.

वारुण-स्त्रीकृच्छ्रयोर्लक्षणमाह यमः—

'ब्रह्मचारी जितक्रोधो मासेऽप्युदकसक्तुकान् ।
पिबेच्च नियताहारः कृच्छ्रं वारुणमुच्यते ॥
त्र्यहं पिबेत्तु गोमूत्रं त्र्यहं वै गोमयं पिबेत् ।
त्र्यहं वै यावकेनैव स्त्रीकृच्छ्रं ह्येतदुच्यते' ॥
(य. स्मृ. ५. ३१)

इति । सौम्यकृच्छ्रस्वरूपमाह याज्ञवल्क्यः—

'पिण्याका-ऽऽचाम-तक्रा-ऽम्बु-सक्तूनां प्रतिवासरम् ।
एकरात्रोपवासश्च कृच्छ्रः सौम्योऽयमुच्यते' ॥
(या. स्मृ. ३. ३२२)

इति । आचाम ओदननिःस्रावः । पिण्याकादीनां पञ्चानामेकैकं प्रतिदिनमुपभुज्य षष्ठेऽहन्युपवसेत् । एष सौम्यकृच्छ्रः । यत्तु जाबालेन चतुरहव्यापी सौम्यकृच्छ्र इत्युक्तम्—

---

१ Only I reads वारुणीश्रीकृच्छ्र- for वारुण-स्त्रीकृच्छ्र- २ C and F. read मासेषु for मासेऽपि, while I जितक्रोध आमिक्षोदकसक्तुकान् for जितक्रोधो मासेऽप्युदकसक्तुकान् ३ B omits —

मुच्यते ।
त्र्यह पिबेत्तु गोमूत्र त्र्यह वै गोमय पिबेत् ।
त्र्यह वै यावकेनैव स्त्रीकृच्छ्र ह्येतदुच्यते ॥.

४, I reads श्रीकृच्छ्र, while H. तु तदुच्यते for ह्येतदुच्यते ५ B D G. and H. omit -स्वरूपम् ६ J. omits the following —

'पिण्याका-ऽऽचाम-तक्राम्बु-सक्तूना प्रतिवासरम् ।
एकरात्रोपवासश्च कृच्छ्र. सौम्योऽयमुच्यते' ॥
इति। आचाम ओदननि.स्राव

७. C, and F omit the following —

पिण्याकादीना पञ्चानामेकैक प्रतिदिनमुपभुज्य षष्ठेऽहन्युपवसेत् । एष सौम्यकृच्छ्र । यत्तु जाबालेन चतुरहव्यापी सौम्यकृच्छ्र इत्युक्तम्

८. G reads उपभुज्य for उपभुज्य

'पिण्याकं सक्तवस्तक्रं चतुर्थेऽह्न्यभोजनम्।
वासो वै दक्षिणां दद्यात् सौम्योऽयं कृच्छ्र उच्यते' ॥

इति तदेतदशक्तविषयम् ॥

अथ तुलापुरुषः।

तत्र जाबालिः—

'पिण्याकं च तथाऽऽचामं तक्रं चोदकसक्तवः।
त्रिरात्रमुपवासश्च तुलापुरुष उच्यते' ॥

इति। सोयमष्टदिवससाध्यः। याज्ञवल्क्यस्तु पञ्चदश-दिवससाध्यमाह—

'एषां त्रिरात्रमभ्यासादेकैकस्य यथाक्रमम्।
तुलापुरुष इत्येवं ज्ञेयः पञ्चदशाहिकः' ॥
(या. स्मृ. ३. ३२३)

इति। एषां प्रकृतानां पिण्याकादीना पञ्चद्रव्याणाम्। यमस्त्वेकविंशतिदिवससाध्यमाह—

'आचाममथ पिण्याकं तक्रं चोदक-सक्तुकान्।

---

१ B. and D omit एतत्. २ B D G. and J. omit -दश- and read पञ्चदिवससाध्यम् ३. B. and D omit the following.—

'एषां त्रिरात्रमभ्यासादेकैकस्य यथाक्रमम्।
तुलापुरुष इत्येव ज्ञेय पञ्चदशाहिक' ॥

इति। एषां प्रकृतानां पिण्याकादीनां पञ्चद्रव्याणाम्। यमस्त्वेकविंशति-दिवससाध्यमाह ४. The text reads इत्येष. for इत्येव ५. G omits पिण्याकादीना पञ्चद्रव्याणाम्। यमस्त्वेकविंशतिदिवससाध्यमाह—

आचाममथ - - - - - - - - -।

६ B and D read -सक्तुमत्, G.-सक्तवान् J.-सक्तुवान् all for -सक्तुकान्.

त्र्यहं त्र्यहं प्रभुञ्जानो वायुभक्षस्त्र्यहद्वयम् ॥
एकविंशतिरात्रस्तु तुलापुरुष उच्यते[1] ।

इति तदेतत्त्रयं पापतारतम्यविषयतया व्यवस्थापनीयम् । अत्रेतिकर्तव्यतामाह हारीतः—

'अथातस्त्रिणयनोक्तस्य तुलापुरुषस्य कल्पं व्याख्यास्यामः । (६९)
अयाज्ययाजनं कृत्वा प्राश्य मूत्र-पुरीषयोः ।
अप्रतिग्राह्यमादाय याजयित्वा विनिन्दितान् ॥ (७०)
त्रिनायकोपसृष्टस्य महाव्याधिहतस्य च ।
एतत् कृच्छ्रं तुलापूर्षं* महापातकनाशनम् ॥ (७१)
स्वर्गद्वारमिदं पुण्यं महादेवेन निर्मितम्† ।
आचाममथ पिण्याकं तक्रं चोदकसक्तुकान् ॥ (७२)
त्र्यहं त्र्यहं प्रयुञ्जानो वायुभक्षस्त्र्यहद्वयम् ।
वाचा कायेन मनसा कृतानि विविधानि च ॥ (७३)

---

* तुलापुरुषमिति वक्तव्ये तुलापूर्षमित्यार्षम् । छन्दोऽनुरोधाद्वोक्तमिति यथाकथञ्चिद्योजनीयमिति प्रतिभाति ।

† तत्र तावत् तुलापुरुष केन कार्यः? तदाह । अयाज्ययाजनमित्यादि महाव्याधिहतस्य चेत्यन्तेन । एतत् कृच्छ्रमित्यनेन तस्य पापापनोदकत्वमाह । स्वर्गद्वारमित्येनेन परत्रोत्तमलोकप्राप्तिकरत्वमुक्तम् । अत एवायं तुलापुरुष न केवल प्रायश्चित्तार्थमेव कर्तव्य इत्युक्त भवति ।

---

१ B and D read -द्वयहम् for द्वयम् २ We follow here A B and D, while all others read -पुरुष for पूर्ष and G. reads सहपातक for महापातकं. No doubt the form पूर्ष seems incorrect, but in the Vaidik rule it is correct ३ B C D E F G and H read पर त्र्यहम् for त्र्यहद्वयम्, while G reads उपयुञ्जान for प्रयुञ्जानः ४ B C. D. F and G read हतानि विधृतानि च for कृतानि विविधानि च.

आचामस्तानि निर्हन्ति ब्रवश्राद्धं च सूतकम्।
तैक्ष्ण्यं च दारुणं चैतत्केशकीटहतं च यत्॥ (७४)
आखोर्मूत्र-पुरीषं च ब्रह्महस्पृष्टमेव च।
पिण्याकस्तानि निर्हन्ति अस्थि भित्त्वा तु यत् स्थितम्॥(७५)
आहारेषु च ये दोषाः स्नेहदोषाश्च ये क्वचित्।
खरोष्ट्रमुखसंस्पृष्टमुग्रसंस्पृष्टमेव च॥ (७६)
तक्रेण तानि निर्हन्ति यच्चान्यत् श्वावलोकितम्।
कनका-ऽश्व-तिला गावो भूमिराच्छादनं स्त्रियः॥ (७७)
सर्वं पुनाति धर्मात्मा गूढं चोदकसक्तुभिः*। (७८)

ब्रह्महत्यां भ्रूणहत्यां स्वर्णस्तेयं सुरापानं गुरुदाराभिगमनं कन्यादूषणं क्लीबाभिगमनमुदक्याभिगमनं वायुभक्षः पुनाति। (७९)

---

* आचाममथेत्यादि वायुभक्षः पुनातीत्यन्तेन तुलापुरुषकर्तुर्देहशुद्ध्यर्थमधिकारसिद्ध्यर्थं च पूर्वकर्तव्यं तत्फलं चोक्तम्। अनन्तरं गन्धोशीरमयौ इत्यनेन मूर्तिद्वयं कर्तव्यतयोक्तम्।

---

१ I. reads भिक्षां च for तैक्ष्ण्य च; while B. and D. तैक्ष्य for तैक्ष्ण्य २. B. D E. G. H. read ब्रह्मसस्पृष्टम्, C F and J. ब्रह्मसस्पृष्टम् both for ब्रह्महस्पृष्टम्. ३ C and F. read नवश्राद्धं च सूतकम् for अस्थि भित्त्वा तु यत् स्थितम्; while G omits the following:—

- - - - - - - - -अस्थि भित्वा तु यत्स्थितम्।
आहारेषु च ये दोषा स्नेहदोषाश्च ये क्वचित्॥
खरोष्ट्रमुखसस्पृष्टमुग्रसस्पृष्टमेव च।
तक्रेण तानि निर्हन्ति - - - - - - - - - ॥.

४ B and D उग्रसंसृष्ट एव च, C and F. अघसस्पृष्टमेव च and E. and H. उपसस्पृष्टमेव च all for उग्रसस्पृष्टमेव च ५. B. C. D. F. G H and J. read कनकाश्च, E. कनकांश्च both for कनका-ऽश्व-. ६. E. H. I. and J. omit सुरापान. ७. B. and D. omit कन्यादूषण क्लीबाभिगमनमुदक्याभिगमनं

गन्धोशीरमयौ कार्यौ पुरुषौ पलसम्मितौ ।
नदीमृत्तिकया वापि पुरुषौ द्वौ च कारयेत् ॥ (८०)

महापशुर्येन शरेण विद्धो[1]
यद्वा शस्त्रमुभयतो यच्च लक्ष्यम् ।
तेनायसीं सुकृतां कारयित्वा
प्रादेशमात्रामुभयतो जातशिक्याम् ॥ (८१)

सौवर्णी राजतीं वाऽपि तुलां देवीं तु कारयेत् ।
अपि[2] चन्दनवृक्षस्य खदिरस्यापि कारयेत् ।
तस्याऽलाभे तुला कार्या यथा वाऽप्युपपद्यते *॥(८२)

यः[3] पुरुषः पिङ्गलो बभ्रुर्हल-मुसल-चक्रपाणि-
स्तमहं पिङ्गलं चक्र-हल-मुसल-शूल-वज्रपाणि-
मावाहयामि । (८३) स्वं[4] एत एहि सूत एहि
स्वयाम एहि नाग एहि कृष्णाजिन एहि । (८४)

---

* महापशुर्येन इत्यादि यथावाप्युपपद्यते इत्यन्तेन कस्य द्रव्यस्य कथं वा तुला कार्येत्युक्तम् । यः पुरुष. इत्यादि सत्यवादिनि इत्यन्तेन देवता-पूजनमुक्तम् । देशाना सम्पदमित्यादिना प्रार्थनोक्ता । अग्नये इत्यादि-ना होम उक्त. ।

---

१ We follow here A C. and F , while all others read तच्चन्दनोशीर-मयौ पुरुषौ कारयेत्पदे, B and D substituting यत् for तद् &rd पदे for पदे २ B and D. substitute बद्धो for विद्धो. ३ B and D. read उद्यतो, G. उग्रतो, C. and F. उभयतः, E and F. उपगत all for उभयतो ४. B. D and G omit this line. ५. Except A. C and F all others are mistaken here I. omits य . B. D E. G. H. and I. omit पुरुष पिङ्गलो बभ्रुर्हल मुसल-चक्रपाणिस्तमह and substitute पुरुषं for पुरुष . ६. I. reads स्वसरेहि मातरेहि स्तुषामं for स्वत एहि सूत एहि स्वयाम; while C. and F. omit सूत एहि स्वयाम एहि.

स्वागतमनु स्वागतम्।(८५)भगवते तुलापुरुषाय महादेवायेदमासनमिदं पाद्यमिदमाचमनीयमिदं गन्ध-माल्य-धूप-दीपं-नैवेद्यं प्रतिगृहाण प्रसीद देव तुभ्यं नमः। (८६) अक्रुद्धः सुमना भव। (८७) अथ तुलामभिमन्त्रयेत्। (८८) ऋषि-सत्यं ब्रह्मसत्यं देवसत्यं अन्तःसत्यं तेन सत्येन सत्यवादिनि। (८९)

देशानां सम्पदं ब्रूहि कं देशं वर्धयिष्यसि ?।
बीजानां सम्पदं ब्रूहि किं बीजं वर्धयिष्यसि ?।
राज्ञां च सम्पदं ब्रूहि कं नृपं वर्धयिष्यसि ?॥ (९०)
अस्माकं सम्पदं ब्रूहि किमस्माकं भविष्यति ?।
यदा तु गुरुमात्मानमसकृत्तुलया धृतम्।
परं चैव लघुं मन्येत् तदा कर्मसमारभेत्॥ (९१)
अग्नये पृथिव्यधिपतये स्वाहा। (९२) वायवेऽन्त-रिक्षाधिपतँये स्वाहा। (९३)

---

१. J omits तुलापुरुषाय २ B D. and G. omit-दीपनैवेद्य, C. and F.-नैवेद्य and E. H and J. substitute-जल्य- for-दीप- and omit नैवेद्य ३. H. reads सम्पदाना सम्पद ब्रूहि किं देशो वर्धयि-ष्यति. B D. G E and J. substitute वर्धयिष्यति for वर्धयिष्यसि. ४ Except A C. and F all others omit this line and the fol-lowing बीजानां सम्पद ब्रूहि किं बीज वर्धयिष्यति. ५ Here also the above manuscripts omit - - - - कं नृप वर्धयिष्यसि ॥ अस्माक सम्पद ब्रूहि - - -. ६. B. D. H. G. I. and J read यदात्मानमसत्कर्तु तुलासमधृत पदम्। यदा च लघु मन्येत - - - - ॥, while E and G read समुद्धृत परम्, H. समपदं धृतम्, I. समधृतं परम् and J समधृत वरम् all for तुलया धृतम्. ७ J. reads अन्तरिक्षाय for अन्तरिक्षाधिपतये and omits सूर्याय दिवोधिपतये स्वाहा.

सूर्याय दिवोऽधिपतये स्वाहा[1]। (९४) सोमाय नक्षत्राधिपतये स्वाहा । (९५) वासुकये नागाधिपतये स्वाहा। (९६) कुबेराय यक्षाधिपतये स्वाहा। (९७) इन्द्राय देवाधिपतये स्वाहा। (९८) ब्रह्मणे त्रैलोक्याधिपतये स्वाहा। (९९) देव्यै भगाधिपतये स्वाहा। (१००) सालकटंकटाय स्वाहा। (१०१) कूष्माण्डराजपुत्राय स्वाहा । (१०२) विनायकाय स्वाहा। (१०३) महाविनायकाय स्वाहा। (१०४) महामहाविनायकाय स्वाहा। (१०५) वक्रतुण्डाय गणानां पतये स्वाहा। (१०६) धर्माय स्वाहा। (१०७) अधर्माय स्वाहा (१०८) तुलायै स्वाहा।

---

१ B. C D F and G omit the following Sûtras —
सूर्याय दिवोऽधिपतये स्वाहा। सोमाय नक्षत्राधिपतये स्वाहा। वासुकये नागाधिपतये स्वाहा। कुबेराय यक्षाधिपतये स्वाहा। इन्द्राय देवाधिपतये स्वाहा। ब्रह्मणे त्रैलोक्याधिपतये स्वाहा। देव्यै भगाधिपतये स्वाहा.

२ I reads दिनाधिपतये for दिवोऽधिपतये ३ E. H and J also omit the following Sûtras —
वासुकये नागाधिपतये स्वाहा। कुबेराय यक्षाधिपतये स्वाहा। इन्द्राय देवाधिपतये स्वाहा।

४ I reads हलकण्टकाय, J. reads सालकंटपकाय both for सालकटकटाय; while B D and G omit this and the following one Sûtra —
सालकटकटाय स्वाहा। कूष्माण्डराजपुत्राय स्वाहा।

५. B and D. omit the Sûtras as —
महाविनायकाय स्वाहा। महामहा विनायकाय स्वाहा। वक्रतुण्डाय गणाना पतये स्वाहा। धर्माय स्वाहा। अधर्माय स्वाहा। तुलायै स्वाहा। तुलापुरुषाय स्वाहा। देव्यै पुनरागमनाय स्वाहा।

६ Except A and I. all others omit this Sûtra. ७. G and H read गणपतये for गणाना पतये ८ G. omits अधर्माय स्वाहा.

(१०९) तुलापुरुषाय स्वाहा। (११०) देव्यै पुनरागमनाय स्वाहा। (१११)*सकृच्चरित्वा शुचिः पुण्यः कर्मण्यो भवति। (११२) द्वितीयं चरित्वा गाणपत्यं प्राप्नोति। (११३) त्रिश्चरित्वा महादेवस्यावसथं प्राप्नोति। (११४) आषाढ्यां कार्तिक्यां वा फाल्गुन्यां वा पुण्ये नक्षत्रे एष विहितो धर्मः। (११५)

(हा. स्मृ. २८. ६१–११५)

इति ॥

अथ कृच्छ्राः।

वारुणकृच्छ्रः।

तत्र वारुणकृच्छ्रमाह यमः—

'ब्रह्मचारी जितक्रोधो मासेऽप्युदकसक्तुकान्।
पिबेच्च नियताहारः कृच्छ्रं वारुणमुच्यते' ॥

इति ॥

अथाघमर्षणकृच्छ्रः।

अघमर्षणकृच्छ्रमाह विष्णुः—

'अथ कृच्छ्राणि भवन्ति। (१) त्र्यहं नाऽश्नीयात्।

---

*सकृच्चरित्वेत्यादिना फलं कालश्चोक्तः। उत्तानार्थत्वात् प्रतिपदं न व्याख्यातम्।

---

१ G omits तुलापुरुषाय स्वाहा. २ Except I and I all others read कर्मणो for कर्मण्यो. ३ I. reads द्वतीय for द्वि.; while B and D. omit this Sûtra as —

त्रिश्चरित्वा महादेवस्यावसथ प्राप्नोति।

४. C and F read अधासनं and G अवसाय for आवसथं. ५. I. omits वा ६ B and D. read सक्तुमान् for -सक्तुकान् ७. B. D. and H. read अघमर्षणम् for अघमर्षणकृच्छ्रम्.

(२) प्रत्यहं च त्रिषवणं स्नानमाचरेत् । (३) मग्नस्त्रिरघमर्षणं जपेत् । (५) दिवा स्थितास्तिष्ठेत् । (६) रात्रावासीत[2] । (७) कर्मणोऽन्ते पयस्विनीं दद्यात् । (८) इत्यघमर्षणम्[3] ।

(वि. स्मृ. ४६. १–९)

इति । शङ्खस्तु प्रकारान्तरेणाघमर्षणकृच्छ्रमाह[4]—

'त्र्यहं त्रिषवणस्नायी मौनी स्यादघमर्षणम् ।
मनसा त्रिः पठेदप्सु न भुञ्जीत दिनत्रयम् ॥
वीरासनं[5] सदा तिष्ठेत् गां च दद्यात् पयस्विनीम् ।
अघमर्षणमित्येतद् व्रतं[6] सर्वाघसूदनम्' ॥

(शं. स्मृ. १८. १–२)

इति ॥

अथ यज्ञकृच्छ्रः ।

तत्राऽऽहाऽङ्गिराः—

'युक्तस्त्रिषवणस्नायी संयतो[7] मौनमास्थितः ।
प्रातःस्नानसमारम्भं[8] कुर्याज्जप्यं च नित्यशः ॥

---

१ B and D read त्र्यह for प्रत्यह च. २ The text reads रात्रावासीनः for रात्रावासीत. ३ B. and D add गां after पयस्विनीं. ४. B D. and I. omit अघमर्षणकृच्छ्रम्. ५. Except A. I and J all others substitute मुनि. for मौनी, while J शुचि for the same and the text adds more one line and reads these lines thus —

'त्र्यह त्रिषवणस्नाने प्रकुर्यादघमर्षणम् ।
निमज्य नक्त सरिति न भुञ्जीत दिनत्रयम् ॥.

६. Except A. and the text all others omit this line —
वीरासन सदा तिष्ठेद्गा च दद्यात्पयस्विनीम् ।.

७. The text reads कृतं सर्वाघनाशनम् for व्रतं सर्वाघसूदनम्. ८ J. interchanges these three lines, third for the first and reads सम्पन्नो for सयतो. ९. B and D. read-समाचारं for-समारम्भ.

सावित्रीं व्याहृतीश्चैव[1] जपेदष्टसहस्रकम् ।
ॐकारमादितः कृत्वा रूपे रूपे तथाऽन्ततः ॥
भूमौ वोरासने युक्तः कुर्याज्जप्यं सुसंयतः ।
आसीनश्च स्थितो वाऽपि पिबेद्द्रव्यं पयः सकृत् ॥
गव्यस्य[2] पयसोऽलाभे गव्यमेव भवेद्दधि[3] ।
दध्नोऽभावे भवेत्तक्रं तक्राभावे तु यावकम् ॥
एषामन्यतमं यद्यदुपपद्येत[4] तत् पिबेत् ।
गोमूत्रेण समायुक्तं यावकं चोपयोजयेत् ॥
एकाहेन तु कृच्छ्रोऽयमुक्तस्त्वङ्गिरसा स्वयम् ।
सर्वपापहरो दिव्यो नाम्ना यज्ञ इति स्मृतः ॥
एतत् पातकयुक्तानां तथा चाप्युपपातकैः ।
महद्भिश्चापि युक्तानां प्रायश्चित्तमिदं शुभम्[5] ॥
इति ॥

अथ देवकृच्छ्र ।

देवकृतं[6] कृच्छ्रं दर्शयति यमः—

'यवागूं यावकं शाकं क्षीरं दधि घृतं तथा ।
त्र्यहं त्र्यहं तु प्राश्नीयाद्वायुभक्षः परं त्र्यहम्[7] ॥

---

१. Except A I. and J. all others read व्याहृतिं for व्याहृतीः.
२ C. and F omit the following —

गव्यस्य पयसो ऽलाभे गव्यमेव भवेद्दधि ।
दध्नोऽभावे भवेत्तक्रं तक्राभाव तु यावकम् ॥
एषामन्यतम यद्यदुपपद्येत तत्पिबेत् ।.

३. G. reads पयोदधि for भवेद्दधि. ४. I reads यद्येत् for यद्यत्. ५ G. reads शुभं स्मृतम् for इदं शुभम्. ६. B. and D omit -कृत. ७ G. reads अहं त्र्यह for त्र्यहं त्र्यह ८. The manuscript C. ends here at the word प्राश्नीयात् and the following is colophon —

॥ राम ॥ रामः ॥ श्री ॥ राम ॥ श्री ॥ रामाय नम ॥
श्रीगणेशाय नम ॥ राम. . ~ ~ ~ ~.

and consequently we have no assistance of this manuscript hereafter.

कृच्छ्रं देवकृतं नाम सर्वकल्मषनाशनम् ।
मरुद्भिर्वसुभी रुद्रैरादित्यैश्चरितं व्रतम् ॥
व्रतस्यास्य प्रभावेन विरजस्का हि तेऽभवन्' ।

इति ॥

अथ यावककृच्छ्रः ।

यावककृच्छ्रमाह शङ्खः—

'गोपुरीष-यवाभ्यासो मासमेकं समाहितः ।
व्रतं तु यावकं कुर्यात् सर्वपापापनुत्तये' ॥
(शं. स्मृ. १८. १०)

इति । देवलोऽपि—

'यवानामप्सु साधितानां सप्तरात्रं पक्षं मासं वा प्राशनं यावकः । एतेन यावक-पायसौदकानि व्याख्यातानि । यावक-पायसौदकानि प्राजापत्यविधानेन व्याख्यातानि भवन्ति' ।

इति ॥

अथ प्रसृतियावककृच्छ्रः ।

अथ प्रसृतियावकः । तत्र हारीतः—

'यं आत्मकृतैः कर्मभिर्गुरुमात्मानं पश्येत् आत्मार्थं प्रसृतियावकं श्रपयेत् । (२१) ततोऽग्नौ

---

१. I. reads गोपुरीष-यवाभ्यां च for गोपुरीष-यवाभ्यास , while the text reads गोपुरीषाशनो भूत्वा मास नित्य for गोपुरीष-यवाभ्यासो मासमेक २ The text reads वार्द्धिक for यावक. ३. Except A. and I all others omit भवन्ति ४. E. G. F. H. and J. read प्रसृत-for प्रसृति ५. B D. and F read अथात्मकृतै , E. and H. अयमात्मकृतै , G. अप्यात्मकृतै all for य आत्मकृतै ; while E. substitutes कर्मकृतैः for कर्मभि and B. D. F. and G omit the same. ६. A. E. F. G. and J. read प्रसृत-for प्रसृति.—

जुहुयात्। (३२) तूदेव बलिकर्म। (३३)
शृतं चाभिमन्त्रयेत्। (३४]
यवोऽसि धान्यराजो वा वारुणो मधुसंयुतः।
निर्णोदः सर्वपापानां पवित्रमृषिभिः स्तुतम् ॥ (३५)
घृतं यवा मधु यवा आपोहिष्ठाऽमृतं यवाः।
सर्वं पुनन्तु मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् ॥ (३६)
वाचाकृतं कर्मकृतं मनसा दुर्धिचिन्तितम्।
अलक्ष्मीं कालकर्णीं च सर्वं पुनत मे यवाः ॥ (३७)
माता-पित्रोरशुश्रूषां यौवने कारितां तथा।
श्व-सूकरावलीढं च उच्छिष्टोपहतं च यत् ॥ (३८)
सुवर्णस्तेयं ब्राह्म्यत्वं बालत्वादात्मनस्तथा।
ब्राह्मणानां परीवादं सर्वं पुनत मे यवाः ॥ (३९)
श्रूयमाणे रक्षां कुर्यात्।(४०)नमो रुद्राय भूता-
धिपतये द्यौः सावित्री मानस्तोकेति पात्रे त्रिर्नि-
षिच्य 'ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा दक्ष-
पितरस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः

---

१ G. and H. read श्रुत for शृत and G. and J substitute वा for च. २. I reads पवित्र ऋषिभि स्तुत for पवित्रमृषिभि स्तुतम्, but the Vaidik Brahmins read in the Śrāddha ceremony this mantra पवित्रमृषिभि स्तुतम् ३. B D. E and G. read पुनातु पुनन्तु, while G substitutes सर्वं for सर्वं ४ B and D read यौवनात्, while E F G H and J. read यौवने, the latter for यौवने ५ B D and G read ब्राह्मित्व, चात्मज; while G. ब्राह्मत्व for ब्राह्म्यत्व and बालत्व, चात्मान J बाधित्वाचाऽन्त्यज all for बालत्वादात्मन. ६ B D and G read श्रव्यमाण-F श्रव्यमार्ण, E वेक्ष्यमाण and H and I वक्ष्यमाणा all for श्रूयमाणे ७. All others except A and I omit त्रि ८ B and D. read मनोयुजा and E. F. H मनोयुवाः for मनोयुज ९. E F and H. read दक्षपितरः (?) for दक्षपितर.

स्वाहा'—इत्यात्मनि जुहुयात्*[1]। (४१) त्रिरात्रमेवा[2]र्थार्थी। पापकृ[3]त् षड्रात्रं पीत्वा पूतो भवति (४२) सप्तरात्रं महापातकी। (४३) द्वादशरात्रं पीत्वा सर्वं पुरुषकृतं पापं निर्दहति। (४४) निःसृतानां यवाना[4]मेकविंशतिरात्रं पीत्वा गणान् पश्यति। (४५) गणाधिपतिं पश्यति। (४६) विद्यां पश्यति। (४७) विद्याधिपतिं पश्यति। (४८) योऽग्नीयाद्यावकं पक्वं गोमू[5]त्रे सकृदधि-क्षीर-सर्पिः प्रमुच्यते सोऽहँसः क्षणादित्याह भगवान् मैत्रावरुणिः'। (४८)

(हा. स्मृ. २८. ३२–४८)

इति। इत्थं प्राजापत्यादिव्रतानि निरूपितानि॥

अथ व्रतग्रहणप्रकारः।

तत्र विष्णुः—

'सर्वपापेषु सर्वेषां व्रतानां विधिपूर्वकम्।
ग्रहणं सम्प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्ते चिकीर्षिते'॥

---

*यवोऽसीत्यादिना प्रार्थनोक्ता। नमो रुद्रायेत्यादयो हवनमन्त्राः। हवनं च स्वात्मन्येव। त्रिरात्रमेवेत्यादिना काम्यत्वनिर्देशपूर्वकं प्रायश्चित्तार्थत्वेन फलमुक्तम्।

---

१. G reads त्रिरात्रमेवार्थी for त्रिरात्रमेवार्थार्थी. २ Except A and I all others read पापकृतः for पापकृत् ३. G reads निर्हरति for निर्दहति. ४. G reads गोमूत्र- for गोमूत्रे ५ The Manuscript F. ends here and following is colophon —

इति श्रीमहाराजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्तक-श्रीवीरबुक्कभूपाल-साम्राज्यधुरधरस्य माधवामात्यस्य कृतौ पाराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयाभे नाम द्वादशोऽध्यायः॥ १२॥
श्रीशुभ भवतु॥ :॥

दिनान्ते नख-रोमाद्दीन् प्रवाप्य स्नानमाचरेत्।
भस्म-गोमय-मृद्दारि-पञ्चगव्यादिकल्पितैः॥
मलापकर्षणं कार्यं बाह्यशौचोपसिद्धये।
दन्तधावनपूर्वेण पञ्चगव्येन संयुतम्॥
व्रतं निशामुखे ग्राह्यं बहिस्तारकदर्शने।
आचम्यातःपरं मौनी ध्यायन् दुष्कृतमात्मनः॥
मनःसन्तापनं तीव्रमुद्वहेच्छोकमन्ततः'।
(वि. स्मृ. ३. २१–२९)

इति। बहिः ग्रामान्निष्क्रम्येत्यर्थः। पूर्वेद्युर्निशामुखे व्रतं परिषदुद्दिष्टप्रकारेण सङ्कल्प्य परेद्युस्त्रिषवणस्नान-प्रातर्होमाद्यङ्गसहितं व्रतमनुष्ठातुमारभेत्। प्रातर्होमाद्यङ्गानि च जाबालेन दर्शितानि–

'आरम्भे सर्वकृच्छ्राणां समाप्तौ च विशेषतः।
आज्येनैव हि शालाग्नौ जुहुयादाहुतीः पृथक्॥
श्राद्धं कुर्याद्व्रतान्ते च गो-हिरण्यादिदक्षिणाम्'।

इति। यमोऽपि–

'पश्चात्तापो निवृत्तिश्च स्नानं चाङ्गतयोदितम्।
नैमित्तिकानां सर्वेषां व्रतानां विधिपूर्वकम्॥

---

१ B. and D. read ग्राह्यशौचोपसिद्धये for बाह्यशौचोपसिद्धये २ J. reads एतां निशामये for व्रत निशामुखे. ३ G reads आरम्भ for आरम्भ. ४. B. and D. substitute वै for च and -दक्षिणा for -दक्षिणाम्. ५ B and D. read पश्चात्तापौ निवृत्तश्च for पश्चात्तापो निवृत्तिश्च

गात्राभ्यङ्गं शिरोऽभ्यङ्गं ताम्बूलमनुलेपनम् ।
व्रतस्थो वर्जयेत् सर्वं यच्चान्यद्बल-राग़कृत्' ॥
(य. स्मृ. ६.१४)

इति । गृहीतस्य व्रतस्याऽसमापने प्रत्यवायमाह छागलेयः—

'पूर्वं व्रतं गृहीत्वा तु नाचरेत् कामतो हि यः ।
जीवन् भवति चाण्डालो मृतः श्वा चाभिजायते' ॥

इति ॥

अथ प्रत्याम्नायाः ।

अथ पूर्वोक्तानां व्रतानां केनचिन्निमित्तेनानुष्ठानाशक्तौ यथायोगं प्रत्याम्नाया उच्यन्ते । तत्र प्राजापत्यस्य प्रत्याम्नायाश्चतुर्विंशतिमते दर्शिताः—

'कृच्छ्रो देव्ययुतं चैव प्राणायामशतद्वयम् ।
तिलहोमसहस्रं तु वेदपारायणं तथा ॥
द्विजा द्वादश वा भोज्याः पावकेष्टिस्तथैव च ।
अथवा पावमानेष्टिः समान्याहुर्मनीषिणः' ॥

इति । स्मृत्यन्तरेऽपि—

---

१ B. D J and G read कामनोहित. for कामतो हि य, while G omits the following

जीवन् भवति चाण्डालो मृत श्वा चाभिजायते' ॥
इति । अथ पूर्वोक्तानां व्रतानां केनचिन्निमित्तेनानुष्ठानाशक्तौ यथायोगं प्रत्याम्नाया उच्यन्ते । तत्र प्राजापत्यस्य प्रत्याम्नायाश्चतुर्विंशतिमते दर्शिताः

२. B and D. read कृच्छ्रे and G कृच्छ्र both for कृच्छ्रः ३ E G. H and J. substitute अन्या वा for अथवा, while B. and D. omit the following —

'अथवा पावमानेष्टिः समान्याहुर्मनीषिणः' ।
इति । स्मृत्यन्तरेऽपि—
'कृच्छ्रोऽयुतं तु गायत्र्या उदवासस्तथैव च ।

४. Except A. and I all others omit स्मृत्यन्तरेऽपि.

'कृच्छ्रोऽयुतं तु गाम्नाय्या उदवासस्तथैव च।
धेनुप्रदानं विप्राय सममेतच्चतुष्टयम्'॥

इति। स्मृत्यन्तरेऽपि—

'प्राजापत्यक्रियाऽशक्तौ धेनुं दद्याद् द्विजोत्तमः।
धेनोरभावे दातव्यं मूल्यं तुल्यं न संशयः'॥

इति। मूल्यं च यथाशक्ति देयम्। अत एव ब्रह्मपुराणे—

'गवामभावे निष्कं स्यात्तदर्धं पादमेव वा'।

इति। यत्र यावत्सङ्ख्यया प्राजापत्यान्यावर्तनीयानि भवन्ति तत्र तावत्सङ्ख्यया गोदानान्यावर्तनीयानि। तदपि चतुर्विंशतिमते दर्शितम्—

'जन्मप्रभृति पापानि बहूनि विविधानि च।
अर्वाक् तु भ्रूणहत्यायाः षडब्दं कृच्छ्रमाचरेत्॥
प्रत्याम्नाये गवां देयं साशीति धनिना शतम्।
तथाष्टादशलक्षाणि गायत्र्या वा जपेद्बुधः'॥

इति। ननु—उक्तरीत्या द्वादशवार्षिकस्य प्राजापत्यस्य प्रत्या-

---

१. A G and J read उपवास for उदवास. २. B. and D. omit ऽपि. ३. B and D omit दातव्यं and read मूल्यं तु तुल्यं तेन for दातव्यं मूल्यं तुल्यं. ४ B. D. and G substitute च for वा ५ G. reads जलप्रभृति for जन्मप्रभृति ६ I. reads ब्रह्महत्यायाः for भ्रूणहत्यायाः. ७ G reads प्रत्यंनायां for प्रत्याम्नाये ८ G. reads साशीति for साशीति and J reads this line प्रत्याम्नायो गवा देय साशीतिधननाशनम्. ९. ✓. reads गायत्री for गायत्र्या. १०. F. H and J. read -नीत्या for -रीत्या. ११. G. and I. omit प्राजापत्यस्य and B and D. read दशवार्षिकप्राजापत्याम्नायत्वेन for द्वादश-वार्षिकस्य प्राजापत्यस्य प्रत्याम्नायत्वेन.

म्नायत्वेन षट्त्रिंशल्लक्षसङ्ख्याको गायत्रीजपः प्राप्नोति । कोटिसङ्ख्याकस्तु चतुर्विंशतिमत एव स्मर्यते—

'गायत्र्यास्तु जपन्[1] कोटिं ब्रह्महत्यां व्यपोहति ।
लक्षाशीतिं जपेद्यस्तु सुरापानाद्विमुच्यते ॥
पुनाति हेमहर्तारं[3] गायत्रीलक्षसम्मितिः ।
गायत्र्याः षष्टिभिर्लक्षैर्मुच्यते गुरुतल्पगः' ॥

इति । तथा चैं सति परस्परविरोधः स्यात्—इति चेत् । एवं तर्ह्यनयैवानुपपत्त्या कोटिजपोऽपि न प्रत्याम्नायः । किन्तु द्वादशवार्षिकव्रतसमानविषयतया विकल्प्यते इति कल्पनीयम् । चान्द्रायणादीनां प्रत्याम्नायास्तत्रैव दर्शिताः—

'चान्द्रायणं मृगारेष्टिः पवित्रेष्टिस्तथैव च ।
मित्रविन्दा पशुश्चैव कृच्छ्रं[5] मासत्रयं तथा ॥
तिलहोमायुतं चैव पराकद्वयमेव च[6] ।
गायत्र्या लक्षजप्यं च समान्याह बृहस्पतिः ॥
नित्य-नैमित्तिकानां च काम्यानां चैव कर्मणाम् ।
इष्टीनां[7] पशुबन्धानामभावे चरवः स्मृताः ॥
पराक-तप्तकृच्छ्राणां स्थाने कृच्छ्रत्रयं चरेत्[8] ।
व्रत-होमादिकं वाऽपि कल्पयेत् पूर्वकल्पवत्' ॥

---

१ J. omits एव २. G reads जपेत् for जपन्. ३. B. and D read हेमहा चैव and G होमहर्तारं for हेमहर्तारं. ४. Except G all others omit च. ५ I reads कृच्छ् for कृच्छ्र ६ E. and G. read वा for च. ७. J. reads षष्टीनां for इष्टीनां. ८ B. D. and G. read जपेत् for चरेत् and D. substitutes -त्रये for त्रय.

इति। यस्तु तपस्यसमर्थः धान्यसमृद्धश्च स[1] कृच्छ्रादिव्रतानि ब्राह्मणभोजनेन सम्पादयेत्। तदपि तत्रैवोक्तम्—

'कृच्छ्रे पञ्चाशतिकृच्छ्रे त्रिगुणमहरहस्त्रिंशदेवं तृतीये[2]
चत्वारिंशच्च तप्ते त्रिगुणनगुणिता विंशतिःस्यात्पराके।
कृच्छ्रे सन्तापनाख्ये[3] भवति षडधिका विंशतिः सैव हीना
द्वाभ्यां चान्द्रायणे स्यात्तपसि कृशबलो भोजयेद्विप्रमुख्यान्'॥

इति। अहरहरिति सर्वत्र सम्बद्ध्यते। तृतीयः कृच्छ्रातिकृच्छ्रः। यत्तु प्राजापत्यप्रत्याम्नायत्वेन—

'विप्रा द्वादश वा भोज्याः।'

इति पूर्वमुदाहृतम्। तन्निर्धनविषयम्। धनिकस्य प्रतिदिनं पञ्च पञ्चेति द्वादशसु दिवसेषु षष्टिब्राह्मणभोजनविधानात्। अत एव स्मृत्यन्तरे[4]—

'प्राजापत्यं चरेद्विप्रो यद्यशक्तः कथञ्चन।
अहानि पञ्च विप्राग्र्यान् भोजयेत् सम्यगीप्सितान्'॥

इति। सान्तपनादीनां गोदानप्रत्याम्नायस्तत्रैव चतुर्विंशतिमते[5] दर्शितः—

---

१. J. omits स and G omits कृच्छ्रादि-; while H substitutes स्व- for स २ B. and D. substitute चरित्वा for तृतीये and H. त्रिंशदेव for त्रिंशदेवं. ३ B. D and G. read त्रिगुणिता and I त्रिगुणभगुणिता both for त्रिगुणनगुणिता. ४. E. B and D. read सान्तापनाख्ये, G. सान्तपने, H. and J. सान्तपनाख्ये all for सन्तापनाख्ये. ५. B and D. read द्विजा for विप्रा; while G. reads विप्रान् for the same and भोजयेत् for भोज्या ६. E. reads स्मृतम् for स्मृत्यन्तरे and G. स्मृत्यन्तरम् for the same. ७. We follow here A. and D.; while all others omit चतुर्विंशतिमते

'प्राजापत्ये तु गामेका[1] दद्यात् सान्तपने द्वयम् ।
पराके[2] तप्तकृच्छ्रे च तिस्रस्तिस्रस्तु गास्तथा ॥
अष्टौ चान्द्रायणे देयाः प्रत्याम्नायविधौ सदा ।
यथाविभवसारेण दानं दद्याद्विशुद्धये' ॥

इति । यत्तु स्मृत्यन्तरे चान्द्रायणस्य गोदानत्रयमभिहितम्—

'प्राजापत्ये तु गामेकामतिकृच्छ्रे द्वयं स्मृतम् ।
चान्द्रायणे पराके च तिस्रस्ता दक्षिणास्तथा' ॥

इति तन्निर्धनविषयम् । यथोक्तगोदानादावशक्तो गोभ्यस्तृणं दद्यात् । तथाह[3] कण्वः—

'एकमध्ययनं कुर्यात् प्राजापत्यमथापि वा ।
दद्याद्वा दशसाहस्रं[4] गवां मुष्टि विचक्षणः' ॥

इति । अध्ययन-जपादीनां पुरुषविशेषेण[5] व्यवस्था चतुर्विंशतिमते दर्शिता—

'धर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठाः कदाचित् पापमागताः ।
जप-होमादिकं तेभ्यो विशेषेण विधीयते[6] ॥

---

१. G reads this line thus:—
प्राजापत्यद्वये तु गामेकां दद्यात्सान्तपने कृच्छ्रम् । ;
while B and D read प्राजापत्याय for प्राजापत्ये तु २ I reads पराकतप्तातिकृच्छ्रे for पराके तप्तकृच्छ्रे च ३ G. reads तदा for तथा H B and D यथा for the same, while E substitutes काण्व for कण्व ४ G and I read दशसाहस्रं for द्वादशसाहस्रं ५ Except A I and G. all others read विशेषे for विशेषेण; while G omits the following —
व्यवस्था चतुर्विंशतिमते दर्शिता—
'धर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठा कदाचित् पापमागता ।
जप-होमादिक तेभ्यो विशेषेण - - - - - ॥.
६. B. D. and G read अभिधीयते for विधीयते.

नामधारकविप्रा ये मूर्खा धर्मविवर्जिताः।
कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि तेभ्यो दद्याद्विशेषतः॥
धनिना दक्षिणा देया प्रयत्नविहिता तु या।
एवं नरविशेषेण प्रायश्चित्तानि दापयेत्' ॥

इति। अनयैव दिशा स्मृत्यन्तरे प्रसिद्धास्तीर्थयात्रादिप्रत्याम्नाया यथायोगमुन्नेयाः। अत एव देवलः—

'अभिगम्य च तीर्थानि पुण्यान्यायतनानि च।
नरः पापात् प्रमुच्येत ब्राह्मणानां तपस्विनाम्॥
सर्वाः समुद्रगाः पुण्याः सर्वे पुण्या नगोत्तमाः।
सर्वमायतनं पुण्यं सर्वे पुण्या वनाश्रयाः' ॥
(दे. स्मृ. ४९–५०)

'अथ गङ्गा-सरस्वती-यमुना-नर्मदा-विपाशा-वितस्ता-कौशिकी-नन्दा-विरजा-चन्द्रभागा-सरयूः-उत्तरवर्त्ती सिन्धुः-कृष्णा-वेणी-शोणा-तापी-पारावती-पाषाणकी-गोमती-गण्डकी-बाहुदा पम्पा-देविका-कावेरी-ताम्रपर्णी-चर्मण्वती-वेत्रवती-गोदावरी-तुङ्गभद्रा-सुचक्षुररुणा

---

१ I. reads इति and shows that the quotation of Devala is completed here, but the following explanation is of the author, therefore, it is a mistake, and I omits अथ and reads तीर्थानि for अथ २ Our manuscripts do not give the correct reading Some read -वन्ती some -वन्ता &c ३ B and D substitute -शोणिता- for -शोणा-, while G omits it ४ J. reads -पाषाणगोमती- for -पाषाणकी गोमती-. ५ B and D. read -चम्पा- and J -पेया- for -पम्पा-; while G adds -नदी- after -पम्पा- ६ G reads -ताम्रवर्णी- for -ताम्रपर्णी-. ७ J. omits the following —

तुङ्गभद्रा सुचक्षुररुणाचेति महानद्य पुण्यतमा'।
गङ्गाद्वार कनखल शक्रावतार सौकर प्रयागो.

चेति महानद्यः पुण्यतमाः । गङ्गाद्वारं कनखलं शक्रावतारं सौकरं प्रयागो गङ्गासागरमिति[1] एतानि गङ्गायास्तीर्थानि । प्लाक्षं[2] प्रस्रवणं वृद्धकन्यकं सारस्वतमादित्यतीर्थं[3] बदरीपाञ्चालं वैजयन्तं पृथूदकं नैमिषं विनशनं च[4]मसोद्भेदं प्रभास इति सारस्वततीर्थानि । कावेरीसङ्गमं सरस्वतीसङ्गमं[5] गन्धमादनमिति समुद्राख्यतीर्थानि पुण्यतमानीति । पुष्करं मूर्धकं[6] गयाशिरः कुरुक्षेत्रमिति पुण्यक्षेत्राणि । वाराणसी महाभैरवं देवदारुवनं सौरं प्राचीनबर्हिः[7] केदारं मध्यममहालयं[8] कुमारमहालयं रुद्रावतारं वङ्कुलं[9] विष्णुशिवं महाकालं[10] पुरुषोत्तमं जम्बुमार्गं[11] चेत्येतान्यायतनानि । हिमवानुदयो महेन्द्रो विदुरः शतशृङ्गः श्रीपर्वतो[12] देवपर्वतो नीलपर्वतो[13] विन्ध्यपर्वतः[14] पारियात्रश्चेति पर्वताःपुण्यतमाः पापं नाशयन्ति।अन्यानि क्षेत्रायतन-पर्वता-ऽऽश्रम-तीर्थानि पुण्यतमानि भवन्ति'।

---

१ G omits एतानि. २ J reads लाक्ष्य for प्लाक्षं and I. प्रश्रवणं वृद्धकन्याक for प्रस्रवण वृद्धकन्यक. ३. B and D. read आदित्यतीर्थं बदरं पञ्चाल for आदित्यतीर्थं बदरपाञ्चालं and I. reads बदरी पाचाल for बदरपाञ्चाल ४ E B. H and D च सोद्भेद, J. वसोद्भेदं, G सौद्भेद and I. चापोद्भेद all for चमसोद्भेद ५. B D and G read सरस्वतीतीर्थानि for सारस्वततीर्थानि ६ B. and D. omit सरस्वतीसगम and J reads गन्धमादान for गन्धमादन and H. and G. समुद्राक्ष- for समुद्राख्य - ७ H. reads मूर्ध्वक and I मूर्द्धज for मूर्धक. ८ I. reads प्राचीनवाहः and B. D. E. G. प्राचीनवह. for प्राचीनबर्हि ९ B D. and G. read महारुद्र महालय for मध्यममहालय कुमारमहालय and for the same I reads मध्यममहारुद्र महाबल महालयं कुमारमहालयं E. and H. महारुद्र महालयं कुमारमहालय. १० B D. and G read तु गुलण्ड, H तुगल and J. गलाण्ड all for वङ्कुल ११ B. and D. omit महाकाल. १२. J. reads जम्बुग्रामं for जम्बुमार्ग. १३ B. D. G. omit श्री and read पर्वतः for श्रीपर्वत. १४ Except A. and J. all others omit नीलपर्वत , while I. reads वेदपर्वतः for देवपर्वत· and J. E. omit देवपर्वत and B. and D. omit विन्ध्यपर्वत .

इति। विश्वामित्रः—

'कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि शुद्ध्यभ्युदयकारणम्।
प्रकाशे च रहस्ये चाप्यनुक्ते संशयेऽस्फुटे॥
प्राजापत्यं सान्तपनं शिशुकृच्छ्रः पराककः'।

इति। जमदग्निः—

'तीर्थे तु पादः कृच्छ्रं स्यान्नद्यामर्धफलं लभेत्।
द्विगुणं तु महानद्यां सङ्गमे त्रिगुणं भवेत्'॥

इति। तथा च नारदः—

'अतिकृच्छ्रः पर्णकृच्छ्रः सौम्यः कृच्छ्रातिकृच्छ्रकः॥(२१)
महासान्तपनं शोद्धये तप्तकृच्छ्रस्तु पावनः।
जपोपवासकृच्छ्रस्तु ब्रह्मकूर्चस्तु शोधनः॥(२२)
एते व्यस्ताः समस्ता वा प्रत्येकं द्व्येर्कतोऽपि वा।
पातकादिषु सर्वेषु उपपातकेषु च यत्नतः॥(२३)

---

१. B. D and J. read कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि शुद्धयन्त्युदयकारणम्. G follows this reading, but reads कृच्छ for कृच्छ्र-. H. also reads the same, but differs in reading शुद्धयति for शुद्ध्यभ्यु-. २. B and D. read नुक्तये for अनुक्ते and G reads प्रकारे for प्रकाशे ३. D. reads शिशुकृच्छ्र- J पराककम् for शिशुकृच्छ्र. and पराकक. respectively. ४ I. reads जमदग्नि and omits the following quotation including इति after त्रिशद्भाग षष्टिभागः &c ५ E G. and H. add तु after नद्याम् B. and D. read नद्यां तु त्रिगुण भवेत्, G. नद्यां तु षड्भि फल लभेत्, H. नद्यां तु त्रिफलं लभेत् and J. नद्यां तु नि फल भवेत् all for नद्यामर्द्धफल लभेत्. ६ I. omits इति तथा च नारद and shows that the following quotation belongs to the Nârada. ७. G. omits the following—

'अतिकृच्छ् पर्णकृच्छ् सौम्य कृच्छ्रातिकृच्छ्रक।
महासान्तपन शोद्धये तप्तकृच्छ्रस्तु पावन॥,

while H. substitutes शोद्धध for शोद्धये ८. B. and D read द्व्येकतो, G. and J. एकतो. H. स्वेकतो all for द्व्येकतो. ९. G. reads उपपातेषु for उपपातकेषु.

कार्याश्चान्द्रायणयुता केवला वा विशुद्धये ।
उपवासस्त्रिरात्रं वा मासः पक्षस्तदर्धकम् ॥ (२४)
षडहो द्वादशाहानि कार्या शुद्धिः फलैर्विना ।
उपपातकयुक्तानामनादिष्टेषु चैव हि ॥ (२५)
शक्ति-जाति-गुणान् दृष्ट्वा सकृद्वृद्धिकृतं लघु ।
अनुबन्धादिकं दृष्ट्वा कल्प्यं सर्वं यथागमम् ॥ (२६)
प्रकाशे उक्तं यत्किञ्चिद्विशो भागो रहस्यके ।
त्रिंशद्भागःषष्टिभागः कल्प्यो जात्याद्यपेक्षया' ॥(२७)
(ना. स्मृ. १३. २१–२७)

इति ॥

इति कृच्छ्रप्रत्याम्नाया निरूपिताः ।

इति श्रीमहाराजाधिराज–परमेश्वर–वैदिकमार्गप्रवर्तक-श्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरन्धरस्य माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां द्वादशाध्याये प्रायश्चित्तप्रकरणम् ॥

---

१ G. reads चान्द्रायणयुता सर्वे for कार्याश्चान्द्रायणयुता. २ B. D G. H. and J. substitute सिद्धि for शुद्धि. ३. B and D. read मन्वादिष्टेषु for अनादिष्टेषु ४ B. and D read शुद्धिकृत for वृद्धिकृत. ५. G. reads यथागमे for यथागमम्. ६ E. and J प्रकाशयुक्त and G. प्रकाशानुक्त both for प्रकाश उक्त ७. Except A., others omit this.

अथ कर्मविपाको निरूप्यते।

यद्यपि लोके कर्मशब्दः सुकृत-दुष्कृतयोः साधारणः तथाप्यत्र प्रायश्चित्तस्य प्रकृतत्वात्तन्निवर्त्यतया दुष्कृतस्यैव बुद्धिस्थत्वात्तत्रैव पर्यवस्यति । विशेषेण पचनं विपाकः फलदशा । कर्मणां विपाकः कर्मविपाकः । स च विपाकस्त्रिविधः जन्म चाऽयुर्भोगश्चेति । एतत्सर्वं पतञ्जलिर्योगशास्त्रे सूत्रयामास—

'सति मूले तद्विपाको जात्यायुर्भोगाः' ।

(यो. सू. २. १३)

इति । अस्य सूत्रस्यायमर्थः—अविद्याऽस्मिता-राग-द्वेषाभिनिवेशात्मकाः पञ्च क्लेशाः कर्मणां मूलम् ।

'क्लेशमूलः कर्माशयः' ।

(यो. सू. २. १२)

इति सूत्रितत्वात् । सति तस्मिन्पञ्चक्लेशात्मके मूले तानि कर्माणि विपच्यन्ते । दग्धक्लेशबीजस्य तु जीवन्मुक्तस्य न सञ्चितानि कर्माणि फलमारभन्ते । ज्ञानाग्निना भस्मसात्कृतत्वात् । यथा वितुषो व्रीहिर्न प्ररोहति तद्वत् । तस्य तुषस्थानीयं क्लेशपञ्चकमुपजीव्यैव कर्माणि जन्मादित्रयरूपेण विपच्यन्ते । तत्र जन्म कृम्यादि ।

---

१. I. reads धर्मशब्द through mistake. २ B. and D दुष्टस्यैव, G. दुष्टस्यैव for दुष्कृतस्यैव ३ B. and D. omit फलदशा । कर्मणा विपाकः कर्मविपाक । स च विपाक. I, while E. G H. and J. omit फलदशा । कर्मणां विपाकः कर्मविपाक. ४. J. omits पञ्च क्लेशा ५. B. D. and G. read वृद्ध- for दग्ध- ६. I. reads तस्मात् बीजस्थानीय for तस्य तुषस्थानीय. ७. B. and D. जन्मक्रमादि and G. जन्माक्रियादि for जन्म कृम्यादि.

'पतितं याजयित्वा तु क्रिमियोनौ प्रजायते'।
(ब्र. पु. २१७. ४०)

इत्यादिस्मरणात्। आयुः पञ्च-दशवर्षादिकम्[1]।

'तत्र जीवति वर्षाणि दश वै पञ्च वा द्विजः'।
(ब्र. पु २१७. ४०)

इत्यभिधानात्। भोगो यमयातनादिः।

'यमलोके तु ते घोरां[2] लभन्ते परियातनाम्'।
(ब्र. पु. १२५.१३७)

इत्यादिस्मरणात्।

तमेतं जात्यायुर्भोगलक्षणं विपाकं सामान्य-विशेष-शास्त्रोदाहरणेन बहुधा प्रपञ्चयिष्यामः।

ननु[3]—नायं विपाको विधातुं प्रतिषेद्धुं वा शक्यते अननुष्ठेयत्वादवर्जनीयत्वाच्च। अत एवैतस्मिन्विधि-प्रतिषेधपरे[4] शास्त्रे तन्निरूपणमयुक्तम्।

नायं दोषः। प्रायश्चित्तार्थवादत्वेन तदुपयोगात्। अर्थवादस्तु विहिते प्रवर्त्तकत्वेन प्रतिषिद्धान्निवर्त्तकत्वेन[5] च विधिप्रतिषेधैकवाक्यतां[6] भजते—इति न्यायविदां मर्यादा।

अत्र च[7] प्राजापत्याद्यनुष्ठानरूपस्य प्रायश्चित्तस्य क्लेशात्म-

---

१ I. reads दश पञ्च च वा द्विज. २ B and D. read घोर and G. घोरे for घोरां. ३. B and D. substitute मनु- for ननु ४ B and D. read अनुष्ठेयात् अवर्जनीयात् च for अननुष्ठेयत्वादवर्जनीयत्वाच्च ५. B. D E G. H. and I. read अत एव तस्मिन् for अत एवैतस्मिन्, while I substitutes -परेण शास्त्रण for -परे शास्त्रे ६ B. and D. विहितप्रतिषेधैक- for प्रतिषिद्धान्निवर्तकत्वेन च and G. read प्रतिषिद्धे निवर्तकेन च for the same; while I. प्रतिषेधैक्यतां for प्रतिषेधैकवाक्यतां ७ B. and D. omit च.

कत्वात् रागतः प्रवृत्तिर्न सम्भवतीति तत्र प्रवृत्तिसिद्धये प्ररोचना कर्तव्या।

ननु–विहितेष्वग्निष्टोमादिषु[1] स्वर्गादिविपाकोपवर्णनेन प्ररोचयितुं शक्यते। स्वर्गादीनामनुकूलफलत्वात्। क्षयरोगादीनां तु प्रतिकूलफलत्वेन तदुपवर्णनं न प्ररोचनायोपयुक्तम्।

विषम उपन्यासः। तत्र हि[2] स्वर्गादिसाधने प्ररोचनमुत्पादनीयम्। न त्वत्र क्षयरोगादिसाधने प्ररोचनमुत्पाद्यते। किं तर्हि क्षयरोगादिनिवर्त्तके प्रायश्चित्ते। तन्निवृत्तिश्चानुकूलं फलम्।

ननु–एवमपि क्षयरोगादिनिवृत्तिरूप एव प्रायश्चित्तात्मकस्य कर्मणो विपाकः प्ररोचकत्वेन वक्तव्यः। न तु ब्रह्महत्यादिविपाकः। तस्याप्रारोचकत्वात्[4]।

मैवम्। द्विविधा हि ब्रह्महत्यादयः। सञ्चिता सञ्चेष्यमाणाश्च। तत्र सञ्चेष्यमाणेषु प्रतिषेधविषयेषु ब्रह्महत्यादिषु क्षयरोगाद्युपन्यासः ब्राह्मणावगोरणादौ शतयातनादिवत् तन्निवर्त्तकार्थवादत्वेनान्वेति। सञ्चितेषु प्रतिकूलं फलं[5] श्रुत्वा तत उद्विजमानस्तन्निवृत्त्युपायमाकाङ्क्षति। अत उद्वेगप्रयोजकतया[6] प्रायश्चित्तेऽपि प्रवर्त्तकत्वं भवतीति प्रवर्तक-निवर्तकद्विविधार्थवादत्वेन अयं कर्मविपाकोपन्यास उपयुज्यते।

---

१. G. substitutes अत्र for तत्र. २. B and D omit -षु स्वर्गादिविपाको ३ G. substitutes अपि for हि. ४ B. and D. substitute मनु for न तु and तत्र प्रयोजकत्वात् for तस्याऽप्ररोचकत्वात् ५ B. D. and H omit फलं. ६ E. H and J read -प्रनाडिकया for -प्रयोजकतया. ७. B. and D. read उच्यते for उपयुज्यते.

तदेवं सञ्चित-सञ्चेष्यमाणयोरुपयोगः । आरब्धफलेषु प्रतिकूलफलस्य[1] प्रत्यक्षदर्शनादेवोद्वेगः सिद्ध्यति । प्रवर्त्तकं तु व्याध्यादिनिवृत्तिरूपस्य प्रायश्चित्तविपाकस्योपवर्णनम् । अतः क्षयरोगादिरूपस्तन्निवृत्तिरूपश्च विपाकोऽत्र[2] निरूप्यते ।

तत्र सामान्येन पापकर्मविपाकः शिवधर्मोत्तरेऽभिहितः—

'अथातः पततां पुंसामधर्मः परिकीर्तितः ।
नरकार्णवे[3] महाघोरे पातनात् पापमुच्यते' ॥

इति । विष्णुधर्मोत्तरेऽपि[4]—

'अतिवाहिकसंज्ञस्तु[5] देहो भवति भार्गव[6] ।
केवलं तन्मनुष्याणां मृत्युकाल उपस्थिते ॥ (२)
याम्यैर्नरैर्मनुष्याणां तच्छरीरं भृगूत्तम ।
नीयते याम्यमार्गेण[7] नान्येषां प्राणिनां द्विज ॥ (३)
मनुष्याः प्रतिपद्यन्ते[8] स्वर्गं नरकमेव वा ।
नैवान्ये प्राणिनः केचित् सर्वे ते फलभोजिनः[9]॥ (४)
शुभानामशुभानां च[10] कर्मणां भृगुनन्दन ।
सञ्चयः क्रियते लोके मनुष्यैरेव केवलम् ॥ (५)

---

१. H. omits -फलस्य २. J omits अत्र ३ B D and G omit this one line. H. also omits it, but gives in the marginal correction. ४. I reads नरकार्णवे for नरकार्णवे and B D and I read पतनात् for पातनात् ५ B. and D. omit विष्णुधर्मोत्तरेऽपि, while G. omits अपि only and H substitutes च for अपि ६ The text reads अतिवाहिकगर्भस्य for अतिवाहिकसंज्ञस्तु ७ B D E. H read भार्गव for भार्गव, but it seems incorrect as the quoted verses are addressed to Bhârgava. ८. J reads प्रतिपद्यन्त for प्रतिपद्यन्ते ९ Except A. and the text all others read फलभोगिनः for फलभोजिनः. १० The text reads वा for च.

तस्मान्मनुष्यस्तु मृतो[1] यमलोकं प्रपद्यते।
नान्यः प्राणी महाभाग फलयोनौ व्यवस्थितः॥ (६)
याम्यलोकं[2] प्रपन्नस्य पुरुषस्य तथा यमः।
योनीश्च नरकांश्चैव निरूपयति कर्मणा[3]॥ (७)
(वि. ध. २ १०२. २–७.)

इति। ब्रह्मपुराणेऽपि[4]—

'कर्मणा मनसा वाचा ये धर्मविमुखा नराः। (१३६)
यमलोके तु ते[5] घोरां लभन्ते परियातनाम्।
इहाल्पमपि कृत्वा तु नरः कर्माशुभात्मकम्[6]।
प्राप्नोति नरकं घोरं यमलोकेषु[7] यातनाम्'॥
(ब्र पु १२५. १३६–१४२)

इति। विष्णुपुराणे[8]ऽपि—

'पापकृद्याति नरकं प्रायश्चित्तपराङ्मुखः।
पापानामनुरूपाणि प्रायश्चित्तानि यद्यथा[9]॥
तथा तथैव संस्मृत्य प्रोक्तानि परमर्षिभिः'।
(वि. पु. ४. ५. २१–२२)

इति। विष्णुधर्मोत्तरे—

'प्रायश्चित्तैः[10] क्षयं याति पापं कृतमसंशयम्। (३)

---

१. Except A and the text all others read मनुष्यस्य or मनुष्यश्च for मनुष्यस्तु २ The text reads यच्छँल्लोके for याम्यलोक ३. The text reads कर्मणाम् for कर्मणा ४. B D. G. E. H and J. do not insert ऽपि ५. B and D. read तां for ते and J. घोरे for घोरां ६. B. and D read इहाऽकामोऽपि, G इह कामोऽपि and H इहान्यमपि all for इहाल्पमपि ७. B D. G. and J read नरलोकेषु for यमलोकेषु ८ Except A and I. all others omit ऽपि. ९ I. reads तद्यथा for यद्यथा. १०. G reads प्रायश्चित्ताच्छम याति for प्रायश्चित्तै क्षय याति, while I. reads कृतं पाप न सशय and B and D पाप कृत्यमसशयम् both for पापं कृतमसंशयम्.

प्रायश्चित्तविहीना ये राजभिश्चाप्येदण्डिताः ।
नरकं प्रतिपद्यन्ते तिर्यग्योनिं तथैव च ॥ (४)
मनुष्यमपि चासाद्य भवन्तीह तथाङ्किताः ।
प्रायश्चित्तमतः कार्यं कल्मषस्यापनुत्तये' ॥ (५)

(वि. ध. २. ७०. ३–५)

इति । भविष्योत्तरेऽपि–

'देव-तिर्यङ्-मनुष्याणामधर्मनिरतात्मनाम् ।
धर्मराजः स्मृतः शास्ता सुघोरैर्विविधैर्वधैः' ॥
नियमाचारसक्तानां प्रमादात् स्खलितात्मनाम् ।
प्रायश्चित्तैर्गुरुः शास्ता न तु तैरिष्यते यमः ॥
पारदारिक-चौराणामन्यायव्यवहारिणाम् ।
नृपतिः शासकः प्रोक्तः प्रच्छन्नानां च धर्मराट् ॥
तस्मात् कृतस्य पापस्य प्रायश्चित्तं समाचरेत्' ।

इति । ब्रह्मपुराणे–

'ततश्च यातनादेहं क्लेशेन प्रतिपद्यते ।
तत्कर्मजं यातनार्थममातापितृसम्भवम् ॥

---

१. The text reads अवसिता for अदण्डिता २ B. D. E. G. substitute वा for च ३. B and D read भवन्ति हतपङ्किला for भवन्तीह तथाङ्किताः, while G. substitutes इति for इह. ४. B D G. E. and H. read -नियतात्मनाम् for -निरतात्मनाम्. ५. I. reads विधैः. and B वधे for वधैः. ६. B. and D. read प्रमादास्खलितात्मनाम् for प्रमादात् स्खलितात्मनाम्. ७ G. reads ननु for नहु.

तत्प्रमाणवयो-ऽवस्थ[1]-संस्थानै[2] प्राक्तनं यथा।
विहाय सुमहागुप्तं शरीरं पाञ्चभौतिकम् ॥ (२१)
अन्यत्[3] शरीरमादत्ते यातनार्थं स्वकर्मजम्।
तन्मात्रैगुणसंयुक्तं नानात्मीयं स्वकर्मजम् ॥
दृढं शरीरमाप्नोति सुख-दुःखोपभुक्तये[4]। (३१)
तेन भुक्त्वा स्वकर्माणि पापकर्ता[5] नरो भृशम् ॥
सुखानि धार्मिको[6] ऽदुष्ट इहानीतो यमक्षयात्' ॥ (३२)
(ब्र. पु २१४. २८–३२)

इति। मनुस्तु मानसादिकर्मविशेषेण विपाकविशेषमाह—

'चातुर्वर्ण्यस्य कृत्स्नो[7]ऽयमुक्तो धर्मस्त्वया ऽनघ।
कर्मणां फलनिर्वृत्तिं शंस नस्तत्त्वत[8]ः परम् ॥ (१)
स तानुवाच धर्मात्मा महर्षीन् मानवो भृगुः।
अस्य सर्वस्य शृणुत कर्मयोगस्य निर्णयम् ॥ (२)
शुभाशुभफलं कर्म मनो-वाग्देहसम्भवम्।
कर्मजा गतयो नृणा[9]मुत्तमा-ऽधम-मध्यमाः ॥ (३)

---

१ The following is not in the text —
तत्र च यातनादेह क्लेशेन प्रतिपद्यते।
तत्कर्मजं यातनार्थममातापितृसम्भवम् ॥
तत्प्रमाण-वयो-ऽवस्था-संस्थानै प्राक्तन यथा।

२ B. and D. read -स्थापनै for -संस्थानै, while E H तथा for यथा and G. प्राकृतै for प्राक्तन २ B and D read अन्यं for अन्यत् ३. B and D. omit this line and G. reads तन्मात्रा- for तन्मात्र- while H तन्मात्रं for the same. ४ G. reads -पशुक्तये for -पभुक्तये ५ G. reads पापकर्मा for पापकर्ता. ६. I. reads धार्मिको भुङ्क्ते for धार्मिकोऽदुष्ट. ७. J. reads कृत्स्नस्य ८ J. B. and D. read स्वमत परम् for तत्त्वत परम्, while G. substitutes फलम् for परम् ९ B. D. E. G. and H read नूनम् for नृणाम्.

तस्येह त्रिविधस्याऽपि व्यधिष्ठानस्य देहिनः ।
दशलक्षणयुक्तस्य मनो विद्यात् प्रवर्तकम् ॥ (४)
परद्रव्येष्वभिध्यानं मनसाऽनिष्टचिन्तनम् ।
वितथाभिनिवेशश्च त्रिविधं कर्ममानसम् ॥ (५)
पारुष्यमनृतं चैव पैशुन्यं चापि सर्वशः ।
असम्बद्धप्रलापश्च वाङ्मयं स्याच्चतुर्विधम् ॥ (६)
अदत्तानामुपादानं हिंसा चैवाविधानतः ।
परदारोपसेवा च शारीरं त्रिविधं स्मृतम् ॥ (७)
मानसं मनसैवायमुपभुङ्क्ते शुभाशुभम् ।
वाचैव वाकृतं कर्म कायेनैव तु कायिकम् ॥ (८)
शरीरजैः कर्मदोषैर्याति स्थावरतां नरः ।
वाचिकैः पक्षिमृगतां मानसैरन्त्यजातिताम् ॥ (९)
(म. स्मृ. १२. १–९)

इति । हारीतोऽपि—

'सर्वाभक्ष्यभक्षणमभोज्यभोजनमपेयपानमगम्या-
गमनमयाज्ययाजनमसत्प्रतिग्रहणं परदाराभिग-
मनं द्रव्यापहरणं प्राणिहिंसा चेति शारीराणि ।
(१३) पारुष्यमनृतं विवादः श्रुतिविक्रयश्चेति वा-

---

१. J. reads अधिष्ठानस्य and I. reads ह्यधिष्ठानस्य both for व्यधिष्ठानस्य २. Except A. and the text all others read चैव for चापि. ३ B. D E. H. I. and J read अनिबद्ध- and G अतिबद्ध- for असम्बद्ध- ४. J reads विविध for त्रिविधं ५. We follow here only A and I, while B D. E. G. H. and J वाचैव वाङ्मय. and the text वाचा वाचा कृत for वाचैव वाकृत. ३. The text substitutes च for तु ७. B and D. read this line thus:—
मानसैर्मृगपक्षित्व वाचिकैरन्त्यजातिताम् ॥.
८. I. omits अपेयपानम् ९ G. reads -क्रय for -विक्रय.

चिक्कानि । (१४) परोपतापनं पराभिद्रोहः क्रोधो लोभो मोहोऽहङ्कारश्चेति मानसानि । (१५) तदेतान्यष्टादश नैरयाणि कर्माणि यस्मिन् यस्मिन् वयसि करोति यः स तस्मिन् तस्मिन् वयसि शारीर-वाचिक-मानसानि प्राप्नोति । (१६) एवं ह्याह—

यस्यां यस्यामवस्थायां यत् करोति शुभाशुभम् ।
तस्यां तस्यामवस्थायां तत्तत्फलमवाप्नुयात् ॥ (१७)
शरीरेणैव शारीरं वाङ्मयेन तु वाचिकम् ।
मानसं मनसैवायमुपभुङ्क्ते शुभाशुभम्' ॥ (१८)
(हा. स्मृ. ३२. १३–१८)

इति । आत्मन ईश्वररूपत्वं प्रतिपाद्याह याज्ञवल्क्यः—

'यद्येवं स कथं ब्रह्मन् पापयोनिषु जायते ।
ईश्वरः स कथं भावैरनिष्टैः सम्प्रयुज्यते ? ॥ (१२९)
करणैरन्वितस्यापि पूर्वज्ञानं कथंच न ।
वेत्ति सर्वगतां कस्मात् सर्वगोऽपि न वेदनाम् ? ॥ (१३०)
अन्त्यैः-पक्षि-स्थावरतां मनो-वाक्काय-कर्मजैः ।
दोषैः प्रयाति जीवोऽयं भवयोनिशतेषु च ॥ (१३१)

---

१ G omits लोभो. २ B and D. omit मानसानि ३ I omits वयसि and J substitutes काले for वयसि and G omits करोति य. स तस्मिन् तस्मिन् वयसि. ४ B and D. read मानसान्याप्नोति, G E. H and J. मानसान् प्राप्नोति for मानसानि प्राप्नोति ५ G. omits हि ६ G. reads उपयुङ्क्ते for उपभुङ्क्ते. ७ The text reads करणैनान्वितस्यापि for करणैरन्वितस्यापि. ८. J. and the text reads पूर्वं ज्ञान for पूर्वज्ञानं. ९ B. and D. reads न देवताम्, J निवेदनाम् for न वेदनाम्. १०. G. reads अन्य- for अन्त्य-.

अनन्ताश्च यथा भावाः शरीरेषु शरीरिणाम् ।
रूपाण्यपि तथैवेह सर्वयोनिषु देहिनाम् ॥ (१३२)
विपाकः कर्मणां प्रेत्य केषांचिदिह जायते ।
इह चामुत्र चैकेषां भावस्तत्र प्रयोजनम् ॥ (१३३)
परद्रव्याण्यभिध्यायंस्तथाऽनिष्टानि चिन्तयन् ।
वितथाभिनिवेशी च जायतेऽन्त्येषु योनिषु ॥ (१३४)
पुरुषोऽनृतवादी च पिशुनः परुषस्तथा ।
असम्बद्धप्रलापी च मृग-पक्षिषु जायते ॥ (१३५)
अदत्तादाननिरतः परदारोपसेवकः ।
हिंसकश्चाविधानेन स्थावरेष्वभिजायते' ॥ (१३६)
(या. स्मृ. ३. १२९–१३६)

इति । सत्त्वादिगुणविशेषेण विपाकविशेषं स एवाह—

'आत्मज्ञः शौचवान् दान्तस्तपस्वी विजितेन्द्रियः ।
धर्मकृद्वेदविद्याति सात्त्विको देवयोनिताम् ॥ (१३७)
असत्कार्यरतो धीर आरम्भी विषयी च यः ।
स राजसो मनुष्येषु मृतो जन्माधिगच्छति ॥ (१३८)

---

१ B and D read अभिजायते for इहजायते २ The text reads वा for both च in this line. ३ I reads ऽन्त्यादि- for ऽन्त्यासु- ४. A. C. E. H and I. read पुरुषा for पुरुषो ५ J reads अनिबद्ध प्रलापी च for असम्बद्धप्रलापी च ६ E. I. and J read मृतः पक्षिषु for मृग-पक्षिषु. ७. Before शौचवान् J. adds कृत- ८. J reads कर्मकृत्- for धर्मकृत् The text reads धर्मकृद्वेदविद्यावित् for धर्मकृद्वेदविद्याति, while G. omits the following —

धर्मकृद्वेदविद्याति सात्त्विको देवयोनिताम् ॥
असत्कार्यरतो धीर आरम्भी विषयी च यः ।

९. I. reads विषयात्मकः for विषयी च यः.

निद्रालुः क्रूरकृल्लुब्धो नास्तिको याचकस्तथा।
प्रमादवान्[1] भिन्नवृत्तो भवेत्तिर्यक्षु तामसः॥ (१३९)
रजसा तमसा चैव[2] समाविष्टो भ्रमन्नहि।
भावैरनिष्टैः संयुक्तः संसारं प्रतिपद्यते'॥ (१४०)
(या. स्मृ ३. १३७–१४०)

इति। मनुरपि–

'सत्त्वं रजस्तमश्चेति त्रीन् विद्यादात्मनो गुणान्।
यैर्व्याप्येमान्[3] स्थितो भावान् महान् सर्वानशेषतः॥(२४)
यो यदैषां गुणो देहे साकल्येनातिरिच्यते।
स तदा तद्गुणप्रायं तं करोति शरीरिणम्॥ (२५)
सत्त्वं ज्ञानं तमोऽज्ञानं राग-द्वेषौ रजः स्मृतम्।
एतद्व्याप्तिमदेतेषां[4] सर्वभूताश्रितं वपुः॥ (२६)
तत्र यत् प्रीतिसंयुक्तं किञ्चिदात्मनि लक्षयेत्।
प्रशान्तमिव शुद्धाभं सत्त्व तदुपधारयेत्॥ २७॥

---

१. J reads प्रमादवाक् for प्रमादवान्. २ Except A. and the text all others read एव for एव ३ The text substitutes एव for इति. ४ J. reads this line thus —

यो व्याप्येह स्थितो भावो गृह्णन् सर्वाविशेषत।,

E substitutes यो व्याप्येमा for यैर्व्याप्येमान्, G. स्थितान् for स्थितो ५ B and D. read सत्त्व तमश्च ज्ञान च, while J सत्य ज्ञान तमोऽज्ञान. ६ G. reads एते for एतद् and E omits this line and the following 29 lines, and the word अधमा from -मदेतेषां सर्वभूताश्रितं वपुः। H. reads एतद्व्याप्तिमदं for एतद्व्याप्तिमदे-. ७ From this line to the end of 39 S'loka this portion does not appear in I.

यत्तु दुःखसमायुक्तमप्रीतिकरमात्मनः ।
तद्रजोऽप्रतिधं[1] विद्यात् सततं हारि देहिनाम् ॥ २८ ॥
यत्तु स्यान्मोहसंयुक्तमव्यक्तं[2] विषयात्मकम् ।
अप्रतर्क्यमविज्ञेयं तमस्तदुपधारयेत् ॥ २९ ॥
त्रयाणामपि चैतेषां गुणानां यः फलोदयः ।
अग्र्यो मध्यो जघन्यश्च तं प्रवक्ष्याम्यशेषतः ॥३० ॥
वेदाभ्यासस्तपो ज्ञानं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।
धर्मक्रियाऽऽत्मचिन्ता[3] च सात्त्विकं गुणलक्षणम् ॥३१॥
आरम्भरुचिता[4] धैर्यमसत्कार्यपरिग्रहः ।
विषयोपसेवा चाजस्रं राजसं गुणलक्षणम् ॥ ३२ ॥
लोभः[5] स्वप्नोऽधृतिः क्रौर्यं[6] नास्तिक्यं भिन्नवृत्तिता ।
याचिष्णुता प्रमादश्च[7] तामसं गुणलक्षणम् ॥ ३३ ॥
त्रयाणामपि चैतेषां गुणानां त्रिषु तिष्ठताम् ।
इदं सामासिकं[8] ज्ञेयं क्रमशो गुणलक्षणम् ॥ ३४ ॥

---

१. J. B D and G. read ऽप्रतिघ for ऽप्रतिधं and H. ऽप्रतिस for the same. The different commentators of Manû read variously, Medhâtithî and Kulluka Bhatta read ऽप्रतिम, Râghavânanda, Nandana and Râmchandra ऽप्रतिघ and Govindı Raja follows the same. २. B and D. read अव्यक्तविषयात्मकम् and H अव्यक्तिविषयात्मकम् for अव्यक्त विषयात्मकम्. ३. B and D read अद्वेष. सर्वभूतेषु for धर्मक्रियात्मचिन्ता च, while G. H. and J. omit this and the following one line:—

धर्मक्रियाऽऽत्मचिन्ता च सात्त्विक गुणलक्षम् ॥
आरम्भरुचिता धैर्यमसत्कार्यपरिग्रह ।

४ B. omits this line. ५. G. and J. omit this and the following one line:—

लोभः स्वप्नोऽधृति क्रौर्यं नास्तिक्यं भिन्नवृत्तिता ।
याचिष्णुता प्रमादश्च तामसं गुणलक्षणम् ॥.

६. B. D. H. and J शौर्यं for क्रौर्यं. ७. B. and D. read प्रसादश्च for प्रमादश्च. ८. B. and D. read मानसिक for सामासिक.

यत् कर्म कृत्वा कुर्वंश्च करिष्यंश्चैव लज्जते[1] ।
तज्ज्ञेयं विदुषा सर्वं तामसं गुणलक्षणम् ॥ ३५ ॥
येनास्मिन्कर्मणा लोके ख्यातिमिच्छति पुष्कलाम् ।
न च शोचत्यसम्पत्तौ तद्विज्ञेयं तु राजसम् ॥ ३६ ॥
यत् सर्वेणेच्छति[2] ज्ञातुं यन्न लज्जति चाचरन् ।
येन तुष्यति चात्मास्य तत् सत्त्वगुणलक्षणम् ॥३७॥
तमसो लक्षणं कामो रजसस्त्वर्थ उच्यते ।
सत्त्वस्य लक्षणं धर्मः श्रैष्ठ्यमेषां यथाक्रमम्[3] ॥ ३८ ॥
येन यांस्तु[4] गुणेनैषां संसारान्प्रतिपद्यते ।
तान् समासेन वक्ष्यामि सर्वस्यास्य यथाक्रमम् ॥३९॥
देवत्वं सात्त्विका यान्ति मनुष्यत्व हि[5] राजसाः ।
तिर्यक्त्वं तामसा नित्यमित्येषा[6] त्रिविधा गतिः॥(४९)
त्रिविधा त्रिविधैषा तु विज्ञेया गौणिकी[7] गतिः ।
अधमा मध्यमा-ऽग्र्या च कर्मविद्याविशेषतः।(४१)
स्थावराः कृमिकीटाश्च मत्स्याः सर्पाः सरीसृपाः[8] ।
पशवश्च मृगालाश्च[9] जघन्या तामसी गतिः ॥ (४२)

---

१ The text reads लज्जति, while B and D read लज्जसे for the same २ B and D read सर्व नेच्छति for सर्वेणेच्छति ३ The text reads यथोत्तरम् for यथाक्रमम् ४ The text reads येन यस्तु, but the commentator Medhâtithi reads यान् , Kulluka Bhatta and Râmchandra also follow the same and H एतेषां तु both for येन यांस्तु ५. B D and the text substitute च and G H and J तु for हि ६. G reads इत्येषा च शिव मति for इत्येषा त्रिविधा गति and J reads इत्येषा for इत्येषा. ७ G. reads मति for गति ८ The text reads सकच्छपा for सरीसृपा ९. The text substitutes मृगाश्चैव for मृगालाश्च

हस्तिनश्च तुरङ्गाश्च शूद्रा म्लेच्छाश्च गर्हिताः[1] ।
सिंहा व्याघ्रा वराहाश्च मध्यमा तामसी गतिः ॥(४३)
चारणाश्च सुपर्णाश्च पुरुषाश्चैव दाम्भिकाः ।
रक्षांसि च पिशाचाश्च तामसेषूत्तमा[2] गतिः ॥ (४४)
झल्लो[3] मल्ला नटाश्चैव पुरुषाः शस्त्रवृत्तयः[4] ।
द्यूतपानप्रसक्ताश्च जघन्या[5] राजसी गतिः ॥ (४५)
राजानः क्षत्रियाश्चैव राज्ञां चैव पुरोहिताः ।
वाद[6]-युद्धप्रधानाश्च मध्यमा राजसी गतिः ॥(४६)
*गन्धर्वा[7] गुह्यका यक्षा विबुधानुचराश्च[8] ये ।
*तथैवाप्सरसः सर्वा राजसेषूत्तमा[9] गतिः ॥ (४७)
तापसा यतयो विप्रा ये च वैमानिका गणाः ।
नक्षत्राणि च दैत्याश्च प्रथमा सात्त्विकी गतिः॥ (४८)
यज्वान ऋषयो वेदा देवा ज्योतींषि वत्सराः ।
पितरश्चैव साध्याश्च द्वितीया सात्त्विकी गतिः ॥ (४९)

---

१. I. reads विगर्हिता for गर्हिता. २. The text reads तामसीषु for तामसेषु ३ E G and H. read भल्ला, J. भिल्ला both for झल्ला, while B and D. omit this and the following one line –

झल्ला मल्ला नटाश्चैव पुरुषा शस्त्रवृत्तय ।
द्यूतपानप्रसक्ताश्च जघन्या राजसी गति ॥

४. G. reads तु कुकृतय, E and H तु कुवृत्तय for शस्त्रवृत्तय. ५. E. G. and J. read प्रथमा for जघन्या, while H omits this and the following one line —

द्यूत-पानप्रसक्ताश्च जघन्या राजसी गति ॥
राजान क्षत्रियाश्चैव राज्ञा चैव पुरोहिता ।

६. B. D. E G. H. and J read दान- for वाद-. ७ G omits this and the following one line —

गश्चर्या गुह्यका यक्षा विबुधानुचराश्च ये ।
तथैवाप्सरस. सर्वा राजसेषूत्तमा गति. ॥.

८ E I. and J. read विविधानुचरा. for विबुधानुचरा. ९. The text reads राजसीषु for राजसेषु.

ब्रह्मा[1] विश्वसृजो धर्मो महानव्यक्तमेव च।
उत्तमां सात्त्विकीमेतां गतिमाहुर्मनीषिणः ॥ (५०)
एष सर्वः समुद्दिष्टस्त्रिप्रकारस्य कर्मणः।
त्रिविधस्त्रिविधः कृत्स्नः संसारः सार्वभौतिकः ॥ (५१)
(म. स्मृ. १२. २४–५१)

इति ॥

अथ प्रेतत्वादिहेतुभ्यो नानाविधेभ्यः पापविशेषेभ्यो योनिविशेषा अभिहिता विष्णुधर्मोत्तरे–

'असहिष्णुतयान्यस्य गुणानां कारण[3] विना।
महत् पापं समुत्पन्नं तदस्य प्रेतकारणम् ॥
ब्रह्मस्वहारिणश्चैते[4] पापाः प्रेतत्वमागताः।
परदाररताः केचित् स्वामिद्रोहरताः परे[5] ॥
मित्रद्रोहरताः केचिद्देशोऽस्मिन्भृशदारुणे।
स्वकर्मभिश्च्युताः[6] सर्वे जायन्ते प्रेतयोनिषु'॥
(वि. ध. २. ७०. २३–२५)

इति। पद्मपुराणे[7]–

'अयाज्ययाजकश्चैव याज्यानां च विवर्जकः।

---

१. B. D E and J. read ब्रह्मविश्वसृजो, while H I. substitute महत् for महान् २. G reads पापेभ्य for पापविशेषेभ्य, while except A. and I. all others omit अभिहिता. ३ B. and D read करण- for कारण-. ४. B. D and H. read एव for एते ५ G reads परा for परे ६ B. D. E. G H. and J. read स्वकर्मविच्युता for स्वकर्मभिश्च्युता ७. G. does not insert इति H reads यमपुराणे for पद्मपुराणे I searched for the Padma purâna which is available in this time The following quoted verses are found in the same.

विरतो विष्णुविद्यासु स प्रेतो जायते नरः ॥ (५०)
सामान्यदक्षिणां लब्ध्वा गृह्णात्येको विमोहितः ।
नास्तिक्यभावनिरतः स प्रेतो जायते नरः' ॥ (५३)
(प पु. ४५. २७. ५०–५३)

इति । स्कान्दे चमत्कारखण्डे–

'यो भवेन्मानवः क्षुद्रस्तथा पैशुन्यकारकः ॥
ब्राह्मणान्वयसम्भूतो वृथामांसाशनश्च यः ।
प्राणिनां हिंसको नित्यं स प्रेतो जायते नरः ॥
अकृत्वा देवकार्यं यस्तथा च पितृतर्पणम् ।
योऽश्नाति भृत्यवर्गेभ्योऽदत्वा प्रेतः स जायते ॥
परदाररतश्चैव परवित्तापहारकः ।
परापवादसन्तुष्टः स प्रेतो जायते नरः ॥
कन्यां यच्छति वृद्धाय नीचायं धनलिप्सया ।
कुरूपाय कुशीलाय स प्रेतो जायते नरः ॥
देव-स्त्री-गुरुवित्तानि गृहीत्वा नो प्रयच्छति ।

---

१ The text reads —

रतो वै शूद्रसेवासु स प्रेतो जायते नर ॥
सामान्या दक्षिणा लब्ध्वा गृण्हीते एक एव तु ।
नास्तिक्यभावे निरत स वै प्रेतोऽभिजायते' ॥

I reads विरक्तो for विरतो. २ J. reads सामान्यदक्षणा लुब्धो, B D लक्षणां for दक्षिणां, E लब्धां for लब्ध्वा ३ G reads एनोविमोहित for एको विमोहित. ४ G omits इति and reads स्कन्दो नरखण्डे for स्कान्दे चमत्कारखण्डे. ५ B D and G read -अशक for -अशन ६ J substitutes वा for च. ७. G. reads योऽमात्य-भृत्य- for योऽश्नाति भृत्य- ८ B. and D. read पापापवादसन्तुष्ट for परापवादसन्तुष्ट ९. E. substitutes क्लीबाय for नीचाय. १०. B D G and J read यो न यच्छति for न प्रयच्छति ; while E and H. योऽनुगच्छति for the same

विशेषाद्ब्राह्मणेन्द्राणां स प्रेतो जायते नरः ॥
दीयमानस्य वित्तस्य ब्राह्मणेभ्यस्तु पापकृत् ।
विघ्नमाचरते यस्तु स प्रेतो जायते नरः॥
शूद्रान्नेनोदरस्थेन ब्राह्मणो म्रियते यदि ।
त्रिकालज्ञो वेदवेदी धर्मज्ञोऽथ षडङ्गवित् ।
चतुर्वेद्यपि योऽविप्रः स प्रेतो जायते नरः ॥
शास्त्रकर्ता ग्रन्थकर्ता यद्यपि स्यात् षडङ्गवित् ।
कुल-देशोचितं कर्म यस्त्यक्त्वाऽन्यत् समाचरेत्[1] ॥
कामाद्वा यदि वा मोहात् स प्रेतो जायते नरः ।
उच्छिष्टस्य विशेषेण अन्तरिक्षमृतस्य[2] च ॥
विषा-ग्नि-जलमृत्यूनां तथा चैवात्मघातिनाम् ।
प्रेतत्वं जायते नूनं सत्यमेतन्न संशयः' ॥

इति । अग्निपुराणे—

'मातरं पितरं वृद्धं ज्ञातिं साधुजनं तथा ।
लोभात्त्यजति यस्त्वेतान् स प्रेतो जायते नरः ॥
कुज्योतिः[3] कुत्सितो वैद्यः कुज्ञानी च कुदेशिकः[4] ।
शूद्रानुग्रहकर्ता[5] च स प्रेतो जायते नरः ॥
निन्दको द्विज-देवानां गीत-वाद्यरतः सदा ।
वृद्धं बालं गुरुं विप्रान् योऽवमत्य भुनक्ति वै[6] ॥
कन्यां ददाति शुल्केन स प्रेतो जायते नरः ।

---

१ G. reads समाचरन् for समाचरेत् २ B and D अन्तरिक्षकृतस्य च ३. G. reads तथान्यैवात्म- for तथा चैवात्मघा- ४. G omits this and the following four lines ५ B. and D read -देशक for -देशिक.. ६ B and D. read शूद्रानुग्रहकर्मा for शूद्रानुग्रहकर्ता ७. J. substitutes वा for वै

न्यासापहर्ता मित्रध्रुक् परपाकरतः सदा ॥
निर्दोषं सुहृदं भार्यां ऋतुकाले न याति यः ।
न[1] सहेत यशस्तेषां स प्रेतो जायते नरः ॥
हस्त्यश्व-रथ-यानानि मृतशय्यासनानि च ।
कृष्णाजिनं[3] तु गृह्णाति अनापदि तु यो द्विजः ॥
तथोभयमुखीं दोलां[4] सशैलां मेदिनीं द्विजः ।
कुरुक्षेत्रे च यद्दानं चाण्डालात् पतितात्तथा ॥
मासिके च नवश्राद्धे भुञ्जन् प्रेतान्नमेव च ।
भूमि-कन्यापहर्ता च स प्रेतो जायते नरः' ॥
(अ. पु. २०१. ४१–४८)

इति[5] । उमामहेश्वरसंवादे–

'अपहृत्य च सर्वस्वं देवस्वं च तथा परम् ।
दत्तापहारदानाच्च पैशाच्यं याति वै नरः ॥
योनिकार्यं च यो देवि आहितेन[8] तु कारयेत् ।
सोऽपि याति पिशाचत्वं स्वामिद्रोहेण मानवः ॥

---

१. G. reads त्यजेत् काले न याति नः (य), B and D त्यज्य काले न याति य both for ऋतुकाले न याति य; while A. त्यजन् काले न पाति य for the same २. B. D E. and H read न वहेत यदा for न सहेत यश, while J substitutes वहेत for सहेत. ३. E H and J. मृगाजिन, for कृष्णाजिन. ४. G. and J read डोलां and I घोरा both for दोलां ५. I. reads प्रेतार्थम् for प्रेतान्नम् ६. B. omits इति। उमामहेश्वरसंवादे —

'अपहृत्य च सर्वस्वं देवस्व च तथा परम् ।
दत्तापहारदानाच्च पैशाच्य याति वै नर ॥;

while G. omits इति only. ७ G. reads this line thus —

दत्तापहारी दानाद्यै पैशाच याति वा नर ॥.

८. B. D. E. G. and H. read अहितेन for आहितेन.

स्वामिद्रव्यं गृहीत्वा तु न यजेन्न[1] ददाति च ।
आत्मनः पोषको मूढः पिशाचत्वं स[2] गच्छति ॥
मठाधिपत्यं[3] यो देवि कुरुते मदमोहितः ।
विनाशयेन्मठद्रव्यं निर्माल्यं यश्च भक्षति ॥
परस्य योषितं हृत्वा ब्रह्मस्वमपहृत्य[4] च ।
अरण्ये निर्जले देशे भवति ब्रह्मराक्षसः ॥
अधर्मं धर्ममित्याहुर्ये तु मोहवशं गताः ।
हर्त्तारः परदाराणां चौर्येण बलतोऽपि वा[6] ॥
अरण्ये निर्जले देशे भवन्ति ब्रह्मराक्षसाः' ॥
(नास्ति मुद्रितम. भा. शां. पुस्तके.)

इति । मनुः—

'संयोगं पतितैर्गत्वा परस्यैव च योषितम् ।
अपहृत्य च विप्रस्वं भवति ब्रह्मराक्षसः ॥ (६०)
गुरुं त्वंकृत्य हुंकृत्य विप्रं निर्जित्य वादतः ।
अरण्ये निर्जले देशे भवति ब्रह्मराक्षसः ॥

---

१ B. and D read यो यजेन्, E न यजेत् both for न यजेन्न. २ Except A and I all others read च for स ३ We follow here A and H, while B. D and I. read मठापत्य च, E माठायत्य च, G. महापत्य च and J माठापेत्य च all for मठाधिपत्य All of these forms are incorrect and meaningless. ४ I reads ब्राह्मणस्व प्रहृत्य च for ब्रह्मस्वमपहृत्य च ५. H. reads इत्याह यस्तु मोहवश गता for इत्याहु र्ये तु मोहवश गता ६ G. reads च for वा ७. E. omits the following .—

इति । मनु —

'सयोग पतितैर्गत्वा परस्यैव च योषितम् ।
अपहृत्य च विप्रस्व भवति ब्रह्मराक्षस ॥

८. Only this and the following one line occurs in the text of Manu, the other four lines in this quotation are not found in the text.

ये ब्राह्मणान् प्रद्विषन्ति गर्हित्वा[1] ते हि राक्षसाः।
आचार्यमृत्विजश्चैव गुरुं चैव तपस्विनम्।
मुनींश्चाप्येवमन्यन्ते[2] ते भवन्तीह[3] राक्षसाः' ॥
(म. स्मृ. १२. ६०)

इति। वामनपुराणे—

'चण्डालादन्त्यजाद्वापि प्रतिगृह्णाति दक्षिणाम्।
याजको याज्यमानस्तु[4] सोऽश्मान्तः[5] स्थलकीटकः'॥
(वा. पु. ६१. २७)

इति। स्कान्दे रेवाखण्डे—

'बुभुक्षितेषु भृत्येषु[6] यं एकोऽश्नाति मानवः।
श्वयोनिं स समासाद्य चन्डालो जायते नरः॥
वेदोक्तं यः परित्यज्य धर्ममन्यं समाचरेत्।
दशवर्षसहस्राणि श्वयोनौ जायते ध्रुवम्॥
वेदार्थनिन्दका ये च ये च ब्राह्मणनिन्दकाः।
इह जन्मनि शूद्रास्ते मृताः श्वानो भवन्ति[7] हि' ॥
(स्क. पु. रे. खं. ३०. ३७–३९)

इति। ब्रह्मपुराणे—

'यदि पुत्रसम शिष्यं गुरुर्जह्यादकारणम्।
आत्मनः कामकारेण सोऽपि हिंस्रः[8] प्रजायते ॥ (४८)

---

१. I. does not insert this line, also is not occurred in the text of Manu. २ B. G. and J. read गर्वित्वा and D गर्वित्वात् for गर्हित्वा ३ B and D read चैवावमन्यन्ते for चाप्यवमन्यन्ते ४ I reads यजमानश्च स स्यात्तु, B D E H and J याजमानस्तु स भवेत्तु for याज्यमानस्तु सोऽश्मान्त, while H substitutes स स्याद्दुच्छलकीटक for सोऽश्मान्त स्थलकीटक.. ५. B E G H. and J do not insert स्कान्दे रेवाखण्डे. ६ G. reads एको ऽश्नाति च मानव for य एकोऽश्नाति मानव ७ I. reads ह for हि. ८. B. and D. read तथैव च for प्रजायते.

पितरं मातरं चैव यस्तु पुत्रोऽवमन्यते।
सोऽपि विप्रो मृतो जन्तुः पूर्वं जायेत गर्दभः॥ (४९)
गर्दभत्वं तु सम्प्राप्य दश वर्षाणि जीवति।
संवत्सरं तु कुम्भीरस्ततो जायेत मानवः॥ (५०)
ज्येष्ठं पितृसमं चापि भ्रातरं योऽवमन्यते॥ (७५)
सोऽपि मृत्युमवाप्नोति क्रौञ्चयोनौ च जायते। (७६)
आज्ञाप्यहर्ता तु नरः कृमियोनौ प्रजायते॥
विश्वासहर्त्ता तु नरो मीनो जायेत दुर्मतिः। (५९)
उपस्थिते विवाहे तु यज्ञे दाने महोत्सवे॥
मोहात् करोति यो विघ्नं स मृतो जायते कृमिः।
कृतघ्नः स मृतो विप्रो यमस्य विषयं गतः॥ (८०)
यमस्य विनयैः क्रूरैर्वधं प्राप्नोति दारुणम्। (८१)
यातनाः प्राप्य तत्रस्थस्ततो बह्वीः समा द्विजाः॥ (८३)
ततो दशः कृतघ्नश्च संसारं प्रतिपद्यते।
जलप्रवर्षणं यस्तु भिन्द्यान्मत्स्यो भवेत्तु सः।

---

१. G. substitutes च for तु, while except A and the text omit —
. . . . . दश वर्षाणि जीवति।
संवत्सर तु कुम्भीर . . . . . ॥.

२ G. reads वापि for चापि ३. G reads प्रजायते for च जायते ४ G. reads च for तु ५ B and D. read महत् for मोहात्. ६. I. reads कृतघ्नस्तु मृतो for कृतघ्न स मृतो ७ I reads विषये क्रूरैर्बन्धं and J. विषये क्रूरैर्बाधां both for विनयै. क्रूरैर्वध, while G substitutes दारुणाम् for दारुणम्. ८. E G and H read यो द्विज. बह्वीश्च, B and D. बह्वीश्च स द्विज and I बह्वीश्च भो द्विजा· all for बह्वीः समा द्विजा. ९. Except A. all others read ततो गत for ततो दश. १० B and I. read जलप्रवहणं for जलप्रवर्षण and D जलस्य वहण for the same.

अयोनिगो वृको हि स्यादुलूकः क्रयवञ्चनात् ।
प्रतिश्रुत्य द्विजेभ्यश्चाप्यदत्वा मधुको भवेत् ॥
लभेद्धवलको राजन् योनिं चण्डालसंज्ञिताम् ।
मृतस्यैकादशाहे तु भुञ्जन् श्वा चाभिजायते' ॥
(ब्र. पु. २१८, ४८–८३)

इति । गरुडपुराणे—

'कौटसाक्ष्यप्रदाः पापा अमेध्यकृमयश्चिरम् ।
भूत्वा भवन्ति सर्पास्ते पिशाचास्तदनन्तरम् ॥
गुरु-मित्रद्रुहः पापा ये च स्वामिद्रुहो जनाः ।
द्विज-शिष्यद्रुहश्चैव कृतघ्ना नास्तिकास्तथा ॥
त्यागिनो बान्धवानां च त्यागिनः शरणार्थिनाम् ।
अमेध्यकृमयः पापा मृगव्याधा भवन्ति च ॥
उरुरोगगणोपेता जायन्ते शम्बुकाः जले ।
चन्द्रार्कग्रहणे भुक्त्वा जायते कुञ्जरो नरः' ॥
(ग. पु. २८१. ५–९)

---

१. B. D and G. read वृषो for वृको. २ G does not add अपि after द्विजेभ्यश्च, while J. reads द्विजेभ्यश्चादत्वा मधुवृको भवेत् for द्विजेभ्यश्चाप्यदत्वा मधुको भवेत्. ३. Except I all read श्वानोऽभिजायते for श्वा चाभिजायते. ४. B. D. G. and H. omit इति and B. and D. substitute गारुडे for गरुडपुराणे. ५. B. D. E G H and J. read कूटसाक्ष्यप्रदा for कौटसाक्ष्यप्रदा. ६ E. and H. read द्विजा. for द्विज-. ७ G. reads परमार्थिनाम् for शरणार्थिनाम्. ८ E. I and G substitute सर्वे for पापा; while H. substitutes मृता for मृग- ९ B. D E H and J. read पुरो रोगगणोपेताः J. पुरो रोगगुणोपेता and I गुरुरोगगणोपेता all for गुरुरोगगणोपेता. १०. Except A. and I, all read काम्बुका, but the form is incorrect.

इति। शिवधर्मोत्तरे—

'विप्रः पञ्चमहायज्ञानकृत्वा योऽन्नमश्नुते।
विड्वराहो भवेन्नित्यं क्रव्याशी व्याध एव च॥
द्विजस्त्वेकशफानां च विक्रयाज्जायते मृगः।
मत्सरी विट्कृमिश्चैव अवज्ञाकार्यथं कृमिः'॥

इति। वायुसंहितायाम्—

'खरो वै बहुयाजित्वात् काकोऽमन्त्रितभोजनात्।
अपरीक्षितभोजी स्याद्वानरो विजने वने॥
अविद्यां यः प्रयच्छेत बलीवर्दो भवेत्तु सः।
अन्नं पर्युषितं विप्रे दत्त्वा वै कुब्जतां व्रजेत्'॥

इति। उमा-महेश्वरसंवादे—

'अग्निहोत्रं भवेद्यस्य न कुर्यात्तस्य रक्षणम्।
पर्वातिक्रमकारी तु मृगत्वं याति ब्राह्मणः॥

---

१. We are unable to find the text which the following quoted s'lokas really belong to B E H. and D omit इति and do not insert शिवधर्मोत्तरे, while J omits इति, but inserts विष्णुधर्मोत्तरे for शिवधर्मोत्तरे. २. J. reads क्रव्याशी for क्रव्याशी ३ G inserts इति after the end of the last line and reads वत्सरीविक्रयश्चैव for मत्सरी विट्कृमिश्चैव, while I. substitutes मत्स्योऽपि for मत्सरी-, ४ B. D. G and I substitute अथ for अथ ५. I reads बहुयाचित्वात् for बहुयाजित्वात्, while J. reads ऽमन्त्रितभोजनात् and A ऽनिमन्त्रितभोजनात् for ऽमन्त्रितभोजनात्. ६ E. D. G. and I read कुण्डतां for कुब्जता; while E H omit इति. ७ J reads लक्षणाम् for रक्षणम्. ८. B. reads याति च द्विज and D याचितद्विजः for याति ब्राह्मण, while G. adds इति after ब्राह्मणः.

वेदोपजीविकाः[1] पापाः स्त्रीलोलाः सततं च ये ।
भवन्ति चेह काकाः स्युश्चिरं विड्भुज् एव च ॥
पायसं कृसरं चैव हवींषि मधुराणि च ।
अदत्वा चाग्नि-विप्रेभ्यः प्राशनाद्भुजगो भवेत्' ॥

इति । नारदपुराणे—

'भर्तुः सौख्येन या नारी सौख्ययुक्ता न जायते ।
सा इयेनी[2] जायते राजन् त्रीणि वर्षाणि पञ्च च ॥
वाचा चाक्रोशिका या तु सन्निरुध्य पतिं ह्रियौ[3] ।
अकार्यं कारयेत् पापा सा नारी वल्गुली भवेत् ॥
भर्तुरर्थे हि या वित्तं विद्यमानं न यच्छति ।
जीवितं वा वरारोहे विष्ठायां जायते कृमिः ॥
कृमियोनिविनिर्मुक्ता काष्ठकीटा भवेत्तु सा ।
न साधयन्ति कार्याणि प्रभूणां ये विचेतसः ॥
भूत्वा वेतनभोक्तारो जायन्ते भूलताँ[4] हि ते' ।

(ना. पु. ३१. १–१४)

इति । वृद्धगौतमः—

'मौल्याद्वेदोपदेष्टा च व्याघ्रो भवति मानवः ।
जम्बुको जायते जन्तुरननुज्ञातपाठकः[5] ॥
शूद्रात् पठंति[6] चाण्डालो ब्रह्मद्रव्योपजीवकः' ॥

---

१ G reads वेशोपजीविता for वेदोपजीविका २. J. reads श्वानी for इयेनी ३ B D and G read हि या for ह्रिया. ४ B and D read मालिना for भूलता ५. B reads पठित-, D पठिते, G पठेत and I. पतति all for पठति. ६ G. reads ब्रह्महत्योपजीवक. for ब्रह्मद्रव्योपजीविक.

इति । याज्ञवल्क्योऽपि—

'परद्रव्याण्यभिध्यायंस्तथाऽनिष्टानि चिन्तयन् ।
वितथाभिनिवेशी च जायतेऽन्त्यासु योनिषु ॥
पुरुषोऽनृतवादी च पिशुनः पुरुषस्तथा ।
अनिबद्धप्रलापी च मृग-पक्षिषु जायते ॥
अदत्तादाननिरतः परदारोपसेवकः ।
हिंसकश्चाविधानेन स्थावरेषु प्रजायते' ॥

(नास्तीदं मुद्रितया. स्मृ. पुस्तके.)

इति ॥

अथ नानाविधनिषिद्धकर्मशेषफलानि ।

तत्र उमामहेश्वरसंवादे—

'श्वपाक-पुल्कसादीनां कुत्सितानामचेतसाम् ।
कुलेषु तेऽभिजायन्ते गुरु-वृद्धावमानिनः ॥
गुरुणा ह्यननुज्ञातो यो वेदाभ्यासमाचरेत् ।
स तु जातिविहीनेषु जायते भुवि मानवः ।
अधर्मं धर्ममित्याहुर्ये तु मोहवशंगताः ॥
ते च कालकृतोद्योगाः सम्भवन्तीह मानुषे ।
निर्होमा निर्वषट्कारास्ते भवन्ति नराधमाः' ॥

---

१. The quoted verses are not found in Yâdyavalkya Smriti ! they occur in Manû, but with different version (*vide* M 12, 5-6-7). २ B and D. read अनिबन्ध- for अनिबद्ध- and J असबद्ध- for the same. ३. G. reads मृग for मृग-. ४ G and I omit -शेष- and J. reads नानाविधकर्मविशेष- for नानाविधनिषिद्धकर्मशेष-. ५. I. reads गुरूणां for गुरुणा. ६. B. D. E. H. read वेदाभ्यसन चरेत् and G वेदाध्ययनं चरेत् both for वेदाभ्यासमाचरेत् ७ E. I. and J read प्रयाति विहीनेषु for तु जातिविहीनेषु. ८. B, and D. substitute तु for च, while I. reads कालहतो- for कालकृतो-.

इति । स्कान्दे नागरखण्डे[1]—

'प्राप्नुवन्ति कुदेशे च जन्म[2] ये हेतुवादकाः ।
स्वामिद्रोहरता ये च कुकुले[3] जन्म चाप्नुयुः ॥
अदत्त्वा ये तथाऽश्नन्ति पितृ-देव-द्विजातिषु ।
दुर्भिक्षे जनतापे च कुदेशे जन्म चाप्नुयुः ॥
ये च कुर्वन्ति दम्पत्योर्विवादं सानुरागयोः ।
विरूपा भ्रममाणाश्च सर्वलोकविवर्जिताः ॥
दरिद्रा जायया भ्रष्टा भवन्ति विगतायुषः ।
कन्यादाने च विघ्नं यो विक्रयं यः करोति वा ॥
स कन्याः केवलाः[4] सूते न पुत्रं केवलं क्वचित्[5] ।
जायन्ते ताश्च बन्धक्यो[6] विधवा दुर्भगास्तथा[7]' ॥

इति[8] । प्रभासखण्डेऽपि—

'यैर्न दत्तं नरैः किञ्चित्तेषां चिह्नं दरिद्रता ।
जायन्ते रोगिणो रौद्रा हिंस्राः कुब्जाश्च वामनाः[9] ॥
अपुत्रा कलहाक्रान्ताः परदारोपसेवकाः ।
महारजनकर्माणः* कुचेलाः कुशरीरिणः ॥

---

* अत्र-'राजक'-तथा '-राजिक-' इत्यपरं पाठद्वयं दृश्यते । न तदिहोपयुक्तमिति प्रतीमः । -राजक-राजिक- इत्येकार्थमेव । 'महाराजिक-

---

१. J. reads नागरखण्डम् २ B and D substitute जनाः for जन्म. ३. I reads कुकुटे for कुकुले ४ G. and I. read केवल for केवला· ५ B. D and G. read वर्धक्यो for बन्धक्यो and J. वार्धक्ये for the same. ६ We follow here A G. and I; while B. D E. H and J. substitute क्वचित् for तथा. ७ B. D. E. and H omit इति, while J इति । प्रभासखण्डे ऽपि. ८. B. D. and H read मानवा for वामना. ९. E. G. H. and I. read महाराजक- and B. D. and J महाराजिक- for महारजन-.

कुदम्भाश्चपला लुब्धा मूर्खा निष्ठुरभाषिणः।
दानहीना भवन्त्येते देव-ब्रह्मस्वभक्षकाः'॥

इति। स्कान्दे रेवाखण्डे—

'पिता माता गुरुर्भ्राता अन्यो वा विकलेन्द्रियः।
भवन्ति नादृता यैस्तु ते भवन्ति नराधमाः॥
इह मानुषलोके ऽस्मिन् दीनान्धास्ते भवन्ति च।
ये त्यजन्ति स्वकां भार्यां मूढाः पण्डितमानिनः॥
ते यान्ति नरकं घोरं तामिस्रं नात्र संशयः।
तत्र वर्षशतस्यान्ते इह मानुषतां गताः॥

साध्याश्च'(१. १. १०) इत्यमरसिंहो गणदेवतानामान्याह। तथा च—

'महाराजिकनामानो द्वे शते विंशतिस्तथा'।

इत्याहुः पुराणकाराः। अतः महारजनकर्मणि इत्येव पाठः साधीयान् भाति। महारजनं कुसुम्भं तत्कर्मा वस्त्ररंजनकर्मेत्यर्थः। 'रजक-रजन-रजस्सूपसङ्ख्यानं कर्तव्यम्' इति काशिकोक्त्या न लोपः।

---

१ G. omits this line,

कुदम्भाश्चपला लुब्धा मूर्खा निष्ठुरभाषिण ।;

while I. reads कुदण्डाश्चपला for कुदम्भाश्चपला. २. I. reads धनहीना for दानहीना; while B. D. and G. omit the following portion·—

'दानहीना भवन्त्येते देव-ब्रह्मस्वभक्षका.'॥

इति। स्कान्दे रेवाखण्डे—

'पिता मातागुरुर्भ्राता अन्यो वा विकलेन्द्रिय ।.

३. B. and D read दानहीना ये for नादृता यैस्तु. ४. All, except A, substitute वै for च. ५. B and D. insert इति after नात्र संशय. ६. G. B. and D. read गत., for गता; while G. substitutes अनुष्ठानतो for मानुषतां.

दुश्चर्मा दुर्भगश्चैव दरिद्रः सम्प्रजायते ।
जायते गृध्रसीयुक्तः परभार्योपसेवकः ॥
गद्गदोऽनृतवादी स्यात् मूकश्चैव गवामृते ।
अन्नं पर्युषितं विप्रे ददन्वै कुब्जतां व्रजेत् ॥
मात्सर्यादपि जात्यन्धो द्वेषाच्च बधिरो भवेत् ।
अदत्वा भक्ष्यमश्नाति अनपत्यो भवेच्च सः' ॥

इति । गरुडपुराणे—

'अवमत्य च ये यान्ति भगवत्कीर्तनं नराः ।
बाधिर्यमुपयान्त्याशु ते वै जन्मनि जन्मनि ॥
पश्यन्तो भगवद्द्वारं तामसास्तत्परिच्छदम् ।
अकृत्वा तत्प्रणामादि ये यान्ति पुरुषाधमाः ॥
जात्यन्धास्तेऽभिजायन्तेऽप्यङ्गहीनापरिग्रहाः ।
पङ्गवः पादहीनाश्च कुष्ठिनो भुवि ये नराः ॥
विष्णुच्छाया ध्रुवं तैस्तु लङ्घिता स्यान्न संशयः।
तथा च भगवद्धाम्नश्छायामाक्रमते तु यः ॥

---

१. B. and D. read दुर्भगा for दुर्भगः, but it seems incorrect; while I. substitutes दुष्कर्मा for दुश्चर्मा. २. We follow here only A, while B. D. E. and H. read गृध्रसयुक्त, J गृध्रसम्पृक्त, I. ग्रन्थिसयुक्त and G. गृध्रवीयुक्त all for गृध्रसीयुक्त. ३. B. and D read this line.—

गद्गदोन्नतवादी स्यान्मूषकश्चैव जायते ।

४. B. and D. read इह for अपि and G. J. अति and इति- ५. All, except A. and I., substitute तु for च. ६. B. and D. read बाधिर्यन्तु प्रयान्त्याशु ७. E. substitutes शुनि for भुवि.

हीनवर्णस्तदा लोके भवत्यत्यन्तदुर्मतिः ॥
विरूप एव भवति तथाऽविक्रेयविक्रयी ।
विनाऽपराधेन तथा कृत्वा पैत्न्यधिवेदनम् ॥
स राजभयमाप्नोति व्यवहारे तथैव च ।
मूलकर्म तथा कृत्वा वशीकरणकारणात् ॥
द्वेष्यो भवति लोकेऽस्मिन् जायते नात्र संशयः ।
परिवेत्ता तथा लोके सर्वव्याधिसमन्वितः ॥
अयाज्ययाजकश्चैव जायते वर्णसङ्करः ।
वेदविक्रयिको मूर्खः कितवश्चैव जायते ॥
नास्तिकस्तु दरिद्रः स्यात् सर्वकर्मविवर्जितः ।
अतिमानप्रवृत्तस्तु जायते कुत्सिते कुले ॥
श्वपाक-पुल्कसादीनां कुत्सितानामचेतसाम् ।
कुलेषु तेऽभिजायन्ते गुरु-वृद्धापवादकाः ॥
श्वभ्रे तु मरणं लोके विषैः स्थावर-जङ्गमैः ।
दंष्ट्रिभ्यश्च नखिभ्यश्च चण्डालाद्ब्राह्मणात्तथा ॥

---

१ I and J substitute तथा for तदा २ B and D read पत्न्याधि-देवताम् for पत्न्यधिवेदनम् ३ B and D. राजापथ्यम्, E G. H and I. राजामयम् for राजभयम् ४. All, except A and I. read सर्वधर्म- for सर्वकर्म-. ५. B. D. and G read -प्रवृत्तिस्तु for -प्रवृत्तस्तु. ६ I inserts here –

श्वभ्रे तु मरणं लोके विषै स्थावर-जङ्गमै ।; ?

whose proper place in the P. E beginning with notation इति ब्रह्मपुराणे. ७ I. makes all confusion here These 9 lines of Vishnûdharmottara, 11 of Mahâbhârata, 11 of Sivadharmottara, 15 of Vriddha Gautama, that is, altogether 49 lines Again, I. omits 13 lines Umâ Maheś-varasamvâda and then reads 8 lines and one more, so the total number of lines 59 I. gives after the 7 lines of Nandipurâna. ८ A. and E. read ब्राह्मणाधमात् for ब्राह्मणात्तथा and J. ब्रह्मणस्तथा for the same.

गृहाधःपतनाच्चैव द्रुमाधःपतनात्तथा ।
गोभ्यश्च मरणं लोके विज्ञेयं पापकर्मणाम् ॥
ताडितस्ताड्यते लोके हारितो हार्यते तथा ।
हत्वा वधमवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥
यद्यत् परस्याचरति तत्तदस्योपजायते ।
प्राप्नोति यादृशीं बाधां कर्मणा स्वकृतेन यः ॥
तस्यापि तादृशी बाधा ज्ञेया जन्मनि जन्मनि ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन परबाधां विवर्जयेत्' ॥
(वि. ध. २.१०७. ६–३०)

इति । महाभारते ऽपि—

'ये नास्तिका निष्क्रियाश्च गुरु-शास्त्रातिलङ्घिनः।
अधर्मज्ञा गताचारास्ते भवन्ति गतायुषः ॥
कुशीला भिन्नमर्यादा नित्यं सङ्कीर्णमैथुनाः ।
अल्पायुषो भवन्तीह नराः निरयगामिनः ॥
लोष्टमर्दी तृणच्छेदी नखखादी च यो नरः ।
नित्योच्छिष्टः सूचकश्च नेहायुर्विन्दते महत् ॥
आयुरस्य निकृन्तामि प्रज्ञामस्याददे तथा ।

---

१ B and D. read गृध्राध- for गृहाध- २ I. reads -पातनात् for -पतनात्. ३ B. D. E. G. H. and J read पदम् for वधम् ४ G. reads च for य. ५ J reads परिबाधां for परबाधां ६. B D. and H omit इति ७. G. reads गुरु शास्त्रातिलंघिता for गुरु-शास्त्रातिलंघिन. ८. J B and D. read धर्मज्ञा विगताचारा, while J. adds न before भवन्ति. ९ B and D. read नित्यसंकीर्ण- for नित्यं संकीर्ण- १०. J. reads न वा for नरा. ११ B. and D. read नखच्छेदी for नखखादी. १२ G omits this line.–

आयुरस्य निकृन्तामि प्रज्ञामस्याऽऽददे तथा ।,

while B. and D. read प्रकृन्तानि, E. H and J निकृन्तानि for निकृन्तामि.

ये उच्छिष्टः प्रवदति स्वाध्यायं चाधिगच्छति ।
यश्चानध्यायकालेऽपि मोहादभ्यसते द्विजः ॥
प्रत्यादित्यं प्रत्यनलं प्रतिगां च प्रतिर्द्विजम् ।
ये मेहयन्ति पथि च ते भवन्ति गतायुषः' ॥

(नास्तीदं मुद्रितम. भा. पुस्तके)

इति । शिवधर्मोत्तरे—

'देवद्रव्योपजीवी च स भवेदवबाहुकः ।
देवद्रव्यं स्वयं येन भुक्तं यस्य सदो भवेत् ॥
रसज्ञाविधुरः कुब्जः कण्डूः सर्वाङ्गदुःखितः ।
देवस्पर्शी नरः कृत्वा परप्रत्ययकारणात् ॥
मिथ्याचारं चरेत् पश्चाद्बुद्बुदास्यो नरो भवेत् ।
देवदासोदनं भुक्त्वा बृहद्बुल्मी च वै क्रमात् ॥
सर्वाङ्गकुष्ठी तिमिरी नरो भवति पापतः ।
दीपं देवगृहाद्धृत्वा पङ्गुश्चान्धो भवेन्नरः ।
मूर्च्छी भ्रमी सुरद्वेष्टा पक्षपाती ज्वरी भवेत् ॥
देवावमन्ता भवति सर्वदा मैथुने रतः ।
सदाऽपहृतसर्वस्वः कुत्सितः काममोहितः' ॥

---

१. G omits य २ I reads अपबाहुक for अवबाहुक ३ G. reads यदा for सदा ४. B D and G read रजसा बधिर कण्ठ कद्रु ., G. reads कण्ठः कण्डू रसज्ञाविधुर., E and H रसज्ञाबधिर कुण्ठ. कण्डु. for रसज्ञाविधुर कुब्ज कण्डू ५ G substitutes अम्बुदास्यो, I. E and H अर्बुदास्यो and J अर्बुदाक्षो for बुद्बुदास्यो. ६ I देवदासं धन for देवदासोदन. ७. B and D. read तिमिरो नरो भवति पातक , G. तिमिरैनैरो भवति पापत·. ८. B. and D, read देवगृहे धृत्वा and J देवगृहाद्धत्वा both for देवगृहाद्धृत्वा. ९. B. D. G and J. read मूर्च्छा- for मूर्च्छी १० G. reads मैथुनी नर. for मेथुने रत .

इति। वृद्धगौतमः—

'देवद्रव्योपजीवी[1] दुर्द्रोगी। प्रतिज्ञाय ब्राह्मणस्य[2]ऽदानाद-
ल्पायुः। पत्नीबहुत्वे सत्येकारामः[3] क्लीबः। स्वामिना
धर्मे[4] नियुक्तस्तदनुष्ठानाशक्तो जलोदरी। दुर्बलबाधे
बलवतामुपेक्षायामङ्गहीनः। व्यवहारपक्षपाती[5] जिह्वा-
रोगी। स्वयं प्रवर्त्तितधर्मानुष्ठानच्छेदने प्रतिपन्नेष्टवि-
योगः। स्वयमग्रभुक् शूलरोगी। परिक्षीणमित्र-बन्धु-
स्वामि-स्वजनावमन्ता परिभूतवृत्तिः। अतिथि पश्य-
न्नश्नतः कपालपद्दिका[6]। सूर्य[7]प्रकाशे प्रतिश्रयादानादि-
ष्टवियोगः। छद्मना गुरु-स्वामि-मित्रमुपचरतः प्राप्तार्थ-
परिभ्रंशः[8]। विस्रम्भापहारी सर्वदुःखाश्रयः[9]। गोदुःखकारी
गोनासः[10]। गोनिर्दयश्चिपिटनासः। पथनाशको[11] निस्ते-
जस्कः सभायाम्। गलगण्डी[12] महदधिक्षेपी। पुण्याक्षेपी

---

१ G adds च after देवद्रव्योपजीवी २ G reads ब्राह्मणाऽदानात् for ब्राह्मणस्याऽदानात्, while J reads प्रतिजायते ब्राह्मण स्यादनल्पायु for प्रतिज्ञाय ब्राह्मणस्याऽदानादल्पायु it shows that the word belongs to the first Sûtra ३ G. omits सति. ४ B. and D substitute गृहे for धर्मे and हरौ for जलोदरी, but the latter seems to be a mistake ५ I. reads -पाते and J. व्यवहारे पक्षपाती for -पाती and व्यवहारपक्षपाती ६ E. reads -पद्दिका, for -प्रहीका ७ G. reads सूर्यास्तकाले for सूर्यप्रकाशे. ८. H. reads -विभ्रश for -परिभ्रंश. ९. B. D and G omit the following:-विस्रम्भापहारी सर्वदु खाश्रय । गोदु खकारी गोनास । गोनिर्दयश्चिपिटनास । पथनाशको निस्तेजस्क सभायाम्। गलगण्डी महदधिक्षेपी । पुण्याक्षेपी वक्रनास, while E. and J. read सर्वदु खाश्रयी for सर्वदु खाश्रय. १० I reads गोनामहा for गोनास. ११ Except A. and I all others do not insert पथनाशका, but read only निस्तेजस्क. १२. Except A., all others omit महदधिक्षेपी; while I. reads गलमन्थी for गलगण्डी

वक्रनासः। शिष्टचीर्णधर्मदूषकः केकराक्षः। साधुजन-देव-तपस्वि-द्विजे-गुरु-ज्ञान-योगद्वेष्टा वक्रास्यः। तटाकारामभेत्ता नेत्राङ्गहीनः। कृतघ्नः सर्वारम्भविकलः। परस्वाभिलाषी क्षयरोगी स्यात्। चोररक्षकः—

व्यवहारेष्वमध्यस्थश्चौरवृत्तिपरश्च यः।
वाणिज्यलाभो नो तस्य देशान्तरगतस्य च॥
व्याधिः स्यात् प्राणसन्देहो मृतिस्तत्रैव पापिनः'॥

इति। उमा-महेश्वरसंवादे—

'अकृत्वा खलयज्ञं तु यस्तु धान्यं प्रवेशयेत्।
मरुदेशे भवेद्वृक्षः फल-पुष्पविवर्जितः॥
दिव्यं वर्षसहस्रं तु दुरात्मा कर्षको भवेत्।
तस्यान्ते मानुषो भूत्वा कदाचित् कालपर्ययात्॥
दरिद्रो व्याधितो मूर्खो ह्यकुलीनस्तु जायते।
यस्तु क्षुद्रेण भावेन स्नेहविच्छेदकारकः॥
सोनपत्यत्वमाप्नोति तस्य पापस्य कारणात्।
न शृण्वन्ति गुरोर्वाक्यं वेदवाक्यं च ये नराः॥
सर्वेषां चैव नास्तिक्यं तेन ते यान्ति मूकताम्।
प्रार्थयित्वा तु यो गां वै सवत्सां क्षीरसंयुताम्॥

---

१ I. reads वक्रणस, but by grammatical rule it is वक्रनास २ B D. E G. H. and J read शिष्टाचीर्ण-, but the reading does not give proper sense here. ३. B and D do not insert -द्विज- ४ J. reads नक्रास्य for वक्रास्य. ५ G. reads उडाक- for तटाक- and H reads तटाक-रोमभेत्तारो नेत्राङ्गहीना for तटाकारामभेत्ता नेत्राङ्गहीन· ६. E. G. and H. read परस्वभिलाषी for परस्वाभिलाषी. ७. I. reads चौरक्षक and G. चारराक्षस both for चोररक्षक. ८. I. omits उमा-महेश्वरसंवादे and also this whole quotation. ९ B and G. read मरुद्देशे for मरुदेशे १०. J. reads च for तु. ११. E reads देववाक्य for वेदवाक्य.

आत्मना पिबति क्षीरं तेनासौ याति चान्धताम् ॥
प्रलवं ष्ठीवनं वह्नौ कृत्वा सर्वाङ्गदाहयुक् ॥
उदरे शूलसंयुक्तो जायते मनुजाधमः' ॥

इति । शिवधर्मोत्तरे—

'मुखेकृष्णव्रणी श्वित्री गरदो मत्तको भवेत् ।
जिह्वा-वक्लव्रणी ह्यन्यदुःखकारी भवेन्नरः ॥
अपकारं तु यः कुर्यादुपकर्तुर्भवेन्नरः ।
श्वास-कासी ज्वरी सर्वगात्ररोगी मृतप्रजः ॥
मृतपुत्रोऽप्यबन्धुः स्याद्यो द्वेष्टि परसन्ततिम् ।
परवित्तविनाशाय करोति स विसर्पवान् ॥
अकारणाद्धर्मपत्नीत्यागी स्याच्च जलोदरी ।
वेश्यां कुलवधूं कृत्वा वर्तते यो नराधमः ॥
भक्तं भोक्तुमशक्तश्च मण्डपानेन जीवति ।
परेषां चेतसः क्लेशकारी भवति मानवः ॥
क्षयी ज्वरी प्रमेही च गुल्मी दाही भगन्दरी ।
रजस्वला-ऽन्त्य-चण्डाल-पापिष्ठ-पतितैः सह ॥
व्यवहारी पुष्पवत्यां भुक्त्वा कुष्ठी ज्वरी भवेत् ।
अनपत्यो दरिद्रश्च विभ्रस्तस्य विषप्रदः ॥

---

१. I. does not insert शिवधर्मोत्तरे and the following nine lines. २ J. reads मूर्ध्निकृष्णव्रणी for मुखकृष्णव्रणी. ३ H reads ह्यन्यत्- for ह्यन्य- and B. and D, substitute तु for हि. ४. J reads सर्वगात्री रोगी मृतप्रजा for सर्वगात्ररोगी मृतप्रज. ५. G. reads भुङ्क्ते for भक्त. ६. B. and D. read च मेही for प्रमेही and G. and J substitute दारी for दाही. ७. B. D. E. and J. read पुष्पवत्या for पुष्पवत्यां. H. also reads पुष्पवत्या and adds तु before भुक्त्वा. ८. B. and D. read विश्रस्तश्च for विभ्रस्तस्य.

निषिद्धवस्तुभोगेन मोहयेद्यः परान् पुमान् ।
परोपदिष्टज्ञानेन भवेदुन्मत्तको ऽपि वा ॥
ऋणं दत्वाऽधिकां वृद्धिं यो गृह्णातीह मानवः ।
स भूत्वा धनिनां वंशे व्रजेद्देशान्तरं ततः ॥
वाणिज्यलाभस्तत्रापि नास्ति तस्य नरस्य वै ।
अमुख्यमुख्यकारी यः स ज्वरी श्वासकासवान् ॥
सर्वाङ्गरोगी पापात्मा द्वेष्टा मृतसमाङ्गभाक्' ।

इति । उमामहेश्वरसंवादे—

'मृष्टान्नेन य आत्मानं पोषयन्ति नराधमाः ।
बालानां वीक्ष्यमाणानामददन्नप्ति निस्पृहैः ॥
न हुतं न तपस्तप्तं न दत्तं किञ्च ब्राह्मणे ।
आत्मैव पोषितो येन तत्पापं कथयाम्यहम् ॥
यत्र देशे त्वनावृष्टिर्यत्र वायुसमुद्भवः ।
तस्मिन्देशे क्षुधार्त्ताश्च जायन्ते पापकर्मिणः' ॥

इति । पद्मपुराणे—

'यस्तु विप्रत्वमुत्सृज्य क्षत्रधर्मं निषेवते ।
ब्राह्मण्यात् स परिभ्रष्टः क्षत्रयोनौ प्रजायते ॥

---

१ G reads पर. for परान् २. J. and I. read -ज्ञानो वा for -ज्ञानेन ३ B. and D. read सो for स and substitute गत for तत at the end of this line ४ All, except A and I. substitute एव for अपि. ५ Except A. and I. all others substitute पापेन for पापात्मा, while J. reads -समांगति for -समाङ्गभाक्. and I. reads सर्वाङ्गरोग for सर्वाङ्गरोगी. ६. All, except I., read निस्पृहम् for निस्पृह. ७. Except G and H read दत्तं for न दत्त. ८ All, except A. and I., read यैस्तु; while G. reads यस्तु. ९. B. and D. read क्षत्रकर्म for क्षत्रधर्मं.

वैश्यकर्मा च यो विप्रो लोभ-मोहव्यपाश्रयः[1]।
स द्विजो वैश्यतामेति शूद्रकर्म करोति यः ॥
स्वधर्मप्रच्युतो विप्रः स हि शूद्रत्वमाप्नुयात्[2]।
क्षत्रियो वा महाबाहो वैश्यो वा धर्मचारिणौ[3] ॥
स्वानि कर्माण्यपाकृत्य शूद्रकर्म निषेवते।
स्वस्थानाच्च परिभ्रष्टो जायते वर्णसङ्करः ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो वा याति तादृशः।
शूद्रान्नेनोदरस्थेन म्रियते यदि पुत्रक[4] ॥
ब्राह्मणः शूद्रतामेति नास्ति तत्र विचारणा' ॥
(प. पु. ५, २६. ७–१३)

इति। मार्कण्डेयपुराणे–

'ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः स्ववर्णे पाणिसङ्ग्रहम्[5]।
अकृत्वा त्वन्यजापाणेः[6] पतन्ति नृप सङ्ग्रहात्[7] ॥
यश्च यस्यास्तु हीनायाः कुरुते पाणिसङ्ग्रहम्।
अकृत्वा वर्णसंयोगं सोऽपि तद्वर्णभाग्भवेत्' ॥
(नास्तीदं मुद्रितमा. पु. पुस्तके)

---

१. E and J. read व्यपाश्रय for -व्यपाश्रय. २. G. reads सह शूद्रत्वमागतं for स हि शूद्रत्वमाप्नुयात्. ३ B and D read धर्मचारिण, E. G and J. धर्मचारिणि and H. धर्मधारिणि all for धर्मचारिणौ ४ G. omits the following portion —

. . . . . शूद्रो वा याति तादृश।
शूद्रान्नेनोदरस्थेन म्रियते यदि पुत्रक ॥
ब्राह्मणः शूद्रतामेति नास्ति तत्र विचारणा'।
इति। मार्कण्डेयपुराणे—
ब्राह्मण क्षत्रियो वैश्य-.

५. B. D. and J read पुत्रक for पुत्रक. ६. B. and D read ऽस्यन्त्यजापाप, E. अन्त्यजापाणे and I. स्वन्यथापाणे all for स्वन्यजापाणे. ७. B. and D read -सग्रह for -संग्रहम्.

इति ॥

अथ विशेषेण कर्मविपाकः ।

तत्र[1] हिंसाविशेषाद्योनिविशेषः । तत्र मनुः—

'यां यां योनिं च जीवोऽयं येन येनेह कर्मणा ।
क्रमशो[2] याति लोकेऽस्मिंस्तत्तत्सर्वं निबोधत ॥
बहून् वर्षगणान् घोरान् नरकान् प्राप्य तत्क्षयात्[3] ।
संसारान्[4] प्रतिपद्यन्ते महापातकिनस्त्विमान् ॥
श्व-शूकर-खरोष्ट्राणां गो-ऽजा-ऽवि-मृग-पक्षिणाम् ।
चण्डाल-पुल्कसानां च ब्रह्महा योनिमृच्छति' ॥
(म. स्मृ. १२. ५३–५५)

इति । नन्दिपुराणे —

'नरकेषु क्रमेणैव ब्रह्महा पा[5]त्यते नरः ।
कल्पं कल्पं ततश्चान्ते स्थावरश्चै[6] प्रजायते ॥
तृण-गुल्म-लता-वल्ली-वीरुद्द्रुमविभेदतः ।
तृणभेदास्त्वगणि[7]ता गुल्मभेदास्तथा मताः ।
लताभेदाश्च निःसङ्ख्या वल्लीभेदास्तथैव च ॥
वीरुद्भेदास्त्वसंख्याता असंख्या द्रुमजातयः ।
तेषां च[8] देशभेदेन पुनः कष्टत्वमिष्यते ॥

---

१. J. substitutes अत्र for तत्र and E. corrects योनिविशेषा. २ E. G. and I. read क्रमशोऽयाति लोकेऽस्मिन्न तत्सर्वं निबोध मे, while H क्रमशोऽस्तीति for the same ३ B D. E G. H I and J. read तत्क्षणात् for तत्क्षयात्. ४. E reads ससारात् for संसारान्. ५. I. reads पाच्यते for पात्यते. ६ B. and D. read स्थावरत्वं for स्थावरश्च ७ G. reads अगुणिता for अगणिता. ८. B. and D. read द्रुमभेदेन पुनस्तृणत्वम्, G. देशभेदे च पुनः कृष्टत्वम् both for देशभेदेन पुन कष्टत्वम्; while J. substitutes कृच्छ्रत्वम् for कष्टत्वम्.

ततः[1] केनापि कालेन नानास्थावरयोनितः[2] ।
कर्म भुक्त्वा क्रमेणैव भवन्ति च सरीसृपाः ॥
वृक्ष-वल्कलभेदेन[3] देशभेदेन वाप्यथ ।
सरीसृपादिभेदेन तत्र भुक्त्वा तु पापकर्म[4] ॥
मृगेषु जायते मर्त्यो भेदैरगणितैस्ततः ।
तत्रापि भुक्त्वा स्वं कर्म जायते पशुयोनिषु ॥
तत्रापि भौतिकं भोगं भुक्त्वान्ते गोत्वमाप्य तु[5] ।
मुच्यते पशुजन्माच्च[6] ततो जायेत मानुषे ॥
तत्रापि नियमो नास्ति श्वपाकाद्येषु जायते ।
विप्रान्तेषु मनुष्येषु जायते पातकी नरः[7]' ॥

इति । शिवधर्मोत्तरेऽपि—

'एवं पापविशुद्ध्यर्थं[8] सावशेषेण कर्मणा ।
ततः क्षितिं समासाद्य जायन्ते देहिनः पुनः ॥
तत्रानुभूय दुःखानि जायन्ते कीटयोनिषु ।
निष्क्रान्ताः कीटयोनिभ्यः क्रमाज्जायन्ति पक्षिणः ॥
संक्लिष्टाः पक्षिभावेन[9] जायन्ते मृगयोनिषु ।
मृगं[10]दुःखमतिक्रम्य जायन्ते पशुयोनिषु ॥

---

१ I omits this and the following nine lines; while G. reads तत्र for तत. २. E. reads -योंनिन· for -योनित ३ B. D. G. H and J read वृक्ष-वल्कलभेदेन for वृक्षवल्कालभेदेन ४. J. reads पातकम् for पापकम्. ५. B and D read गोत्वमप्युत, G गोत्वमाप्नुयु both for गोत्वमाप्य तु. ६. B. D. E. G. and H. read -जन्मास्त for -जन्माच. ७ G substitutes जन for नर·. ८. J. reads -विशुद्धश्च for -विशुद्ध्यर्थं ९ B. and D. read कीटभावेन for पक्षिभावेन. १०. G reads उमदु खम् for मृगदु खम्, while B. and D omit this whole line—

मृगदु.खमतिक्रम्य जायन्ते पशुयोनिषु ॥.

पशुयोनिं समासाद्य पुनर्जायन्ति मानुषाः ।
एवं योनिषु सर्वासु परिभ्राम्यं क्रमेण तु ॥
कालान्तरवशाद्यान्ति मानुष्यमतिदुर्लभम् ।
उत्तमं चापि मानुष्यं प्राप्यन्ते पुण्यगौरवात् ॥
विचित्रा गतयः प्रोक्ताः कर्मणां गुरु-लाघवात् ।
ततो मानुषतां प्राप्य व्याधिभिस्तत्र पीड्यते ॥
कुष्ठरोगेण घोरेण ब्रह्महत्यां प्रयोजयन्[3] ।

इति । मार्कण्डेयपुराणे—

'अशस्त्रं पुरुषं हत्वा नरः सञ्जायते खरः ।
कृमिः स्त्रीवधकर्ता[4] च बालहा[5] चोपजायते ॥ (१८)
वृषस्य वृषणौ छित्वा षण्ढत्वं प्राप्नुयान्नरः ।
परिहृत्य ततो भूयो जन्मनामेकविंशतिम् ॥
कृमि-कीट-पतङ्गेषु स्थितस्तोयचरेषु[7] च ।
गोत्वं प्राप्य च चण्डाल-पुल्कसादि जुगुप्सितम्[9] ॥ (३३)

---

१. I. reads परिक्रम्य for परिभ्राम्य २. B D and J. read प्रापुस्ते for प्राप्यन्ते and H प्राप्नुस्ते for the same, but it seems incorrect. ३. I. reads प्रयोजयेत् for प्रयोजयन्. ४. B. D. and J. read कृमि स्त्री-वरहन्ता च, G. कृमिस्तु नरहन्ता च, E. and H. कृमि स्त्रीवरहन्ता च and I कृमि-स्त्री-परहन्ता च all for कृमि स्त्रीवधकर्ता च. ५ The text reads बालहन्ता च जायते for बालहा चोपजायते. ६. The text does not insert this Sloka —

वृषस्य वृषणौ छित्वा षण्ढत्व प्राप्नुयान्नर ।
परिहृत्य ततो भूयो जन्मनामेकविंशतिम् ॥

७. I reads तोयनरेषु for तोयचरेषु, while the text reads this line as follows :—

कृमिः कीट पतङ्गोऽथ पक्षी तोयचरो मृग· ।.

८ E. G. H I and the text substitute गोत्वं for गोत्र. ९. E. G. H. I. and J. read जुगुप्सित for जुगुप्सितम्.

पङ्ग्वन्धो बधिरः कुष्ठी यक्ष्मणा च प्रपीडितः।
मुखरोगाक्षिरोगैर्वा रोगैरन्यैश्च बाध्यते ॥ (३४)
अपस्मारी च भवति गूढत्वं चैवं गच्छति। (३५)
एष एव क्रमो दृष्टो गो-सुवर्णादिहारिणाम् ॥
विद्यापहारिणां चैव निर्देशभ्रंशिनां गुरौ' ॥ (३६)
(मा. पु. १९. १८–३६)

इति। ब्रह्मपुराणे—

'यस्तु रौद्रसमाचारः सर्वभूतभयङ्करः।
हस्ताभ्यां यदि पद्भ्यां वा रज्ज्वा दण्डेन वा पुनः ॥
लोष्टैः स्तम्भैरुपायैर्वा जन्तूंस्ताडयते ऽनिशम्।
हिंसार्थी निकृतप्रज्ञ उद्वेजनकरः सदा ॥

---

१. B D. E. G. H. and I read पङ्ग्वन्धबधिरः for पङ्ग्वन्धो बधिर.. २. B. and D read मुखरोगाक्षिरोगादि for मुखरोगाक्षिरोगैर्वा; while J. and the text substitute च for वा ३. The text reads गुदरोगैश्च for रोगैरन्यैश्च ४. The text reads च स गच्छति for चैव गच्छति. ५. G. and the text read -सुवर्णापहारिणाम् for -सुवर्णादिहारिणाम्, while B. and D. omit the following:—

'..... गो-सुवर्णादिहारिणाम्।
विद्यापहारिणां चैव निर्देशभ्रंशिनां गुरौ' ॥

इति। ब्रह्मपुराणे—

'यस्तु रौद्रसमाचार ..... ,।.

६. The text reads this line thus —

विद्यापहारिणश्चोग्रा निष्क्रयभ्रंशिनो गुरौ ॥.

७. E. G. H. and J. read निश्चयभ्रंशिनां गुरो for निर्देशभ्रंशिनां गुरौ. ८ B. D. and G. read कार्यान्त ताडयेन्निशम्, J. जन्तूंस्त्रासयतेऽनिशम् both for जन्तूंस्ताडयतेऽनिशम्; while G. puts च for वा. ९. B. and D. read हिंसार्थीविष्कृतप्रज्ञ उद्वेगजनकः and G. हिंसार्थीविष्कृतप्रज्ञ उद्वेजनकर both for हिंसार्थी निकृतप्रज्ञ उद्वेजनकरः.

एवं शीलसमाचारो निरयं प्रतिपद्यते।
स चेन्मनुष्यतां गच्छेद्यदि कालविपर्ययात् ॥
वध-बन्धपरिक्लिष्टः कुले जायेत सो ऽधमे।
लोकद्वेष्टाऽधमः पुंसां स्वयं कर्मकृतैः फलैः' ॥

इति।

अथ हिंस्रकर्मशेषफलानि।

तत्र हिंस्रकर्मविशेषफलानि शङ्ख-लिखिताभ्यां दर्शितानि—

'अत ऊर्ध्वं बहूनि वर्षसहस्राणि यमविषये कुम्भीपाक-रौरवादिषु स्थानेषु दुःखान्यनुभूयेह जातानामिमानि लक्षणानि भवन्ति। तद्यथा ब्रह्महा कुष्ठी गोघ्नश्चान्धो ऽनेकरोगिणश्च'।

इति। यमः—

'अशुद्धानां तु पापानां पतितानां च कर्मभिः।
उत्तीर्णानां च तिर्यक्त्वादिहे भवति लक्षणम् ॥
इह दुश्चरितैः केचित् केचित् पूर्वकृतैस्तथा।
प्राप्नुवन्ति दुरात्मानो नरा रूपविपर्ययम् ॥
द्विजघ्नं कुष्ठिनं विद्यात् कुनखं स्वर्णहारकम्।
व्यङ्गाश्चाधार्मिणश्चैव जायन्ते प्राणिहिंसकाः' ॥

---

१. Except A. G. I. and J all read मानुष्यतां for मनुष्यतां, while B. and D substitute प्राप्तो for गच्छेत्. २. B. D. and G. read ऽधमः for ऽधमे ३. G and I. read हिंसा- for हिंस्र-; while B. and D. read हिंस्रकर्मशेषफलानि. ४. B. D. and H. read कुम्भीपाकादिरौरवादिषु. ५. B. D. E. H. and J. omit तत्. while G. substitutes यत् for तत् and E. H. and J तथा for यथा. ६. G. substitutes च for तु. ७. H substitutes तु for च.

इति। हारीतः—

'कुनखी भ्रूणहा। ब्रह्मघ्नः कुष्ठी। परदुःखदायिनो नित्यान्धाः। परार्तिरता दीर्घरोगिणः।
दृष्ट्यपहर्तारोऽन्धाः। श्रोत्रापहर्तारो बधिराः।
वाचोपहर्तारो मूकाः। एवं ह्याह—
यदङ्गं पीड्यते येन तेन हीनोऽभिजायते।
नाऽकृत्वा लभते किंचित् शुभं वा यदि वाऽशुभम्'॥
(हा.स्मृ.२४.७३–८०)

इति। काश्यपः—

'क्षयी स्यात् क्षेत्रहरणे अर्शीवान्नृवधेऽपि च।
जलोदरयुतः सः स्यात् स्वनारीणां च हिंसकः॥
कर्णभेत्ता कर्णशूली ओष्ठरोग्योष्ठनाशकः।
दन्तपातनकर्ता च दन्तरोगी भवेत् सदा॥
उरःस्तम्भादुरःस्तम्भी अक्षिरोग्यक्षिनाशकः।
पदौ तु यस्ताडयति विसर्पी सः भवेन्नरः॥

---

१. G. omits भ्रूणहा. २. G. reads परस्त्रीरता and I. परदाराभिरताः both for परार्तिरता. ३. B. does not insert काश्यप. ४. B. D. G. H. and J. read क्षयः स्यात् क्षत्रभरणे; while H. substitutes पक्षः for क्षयी and E. reads क्षयः स्यात् क्षत्रभरणे for क्षयी स्यात् क्षेत्रहरणे ५. B and D. read सर्वानृतवचोऽपि च for अर्शीवान्नृवधेऽपि च, while G and I. substitute अर्शीवान् and H. नृपवधे for अर्शीवान् and नृवधे respectively. ६ B. and D. read स्वाङ्ग for स स्वात्. ७. E. I and J. read कर्णमूली for कर्णशूली, while J. substitutes कुष्ठ- for ओष्ठ-. ८. D. reads -नाशन-. ९. I reads उरस्तस्तादुरस्तम्भी through mistake. १०. G. reads पादौ for पदौ. ११. B D. H. substitute च for स.

पीडाभप्रियकर्ता च धनुर्व्याधिर्धनुर्ग्रहात् ।
पादकीली स भवति पादहन्ता च यो भवेत् ॥
स गद्गदी दारयति यो वृक्षाननतिविस्तृतान् ।
शूलेन शूली भवति मनुष्याणां च हिंसकः ॥
असृग्गदी स भवति यस्तु हिंस्याद्दृढान् पशून् ।
नक्तान्ध्यं जायते तस्य यो गवां नयनद्वये ॥
करोति शूलप्रक्षेपं पूर्वभावप्रचोदितः' ॥

(का. स्मृ. ३. ४०–४६)

इति । व्यासोऽपि—

'पितृहा याति पैशाच्यं जात्यन्धो मातृघातकः ।
प्राण्यङ्गं मृगशावं च हत्वा वन्ध्यो मृतप्रजाः ॥
असाध्यरोगी बालघ्नः क्षयी स्यात् सर्वजीवहा ।
गात्रकृच्छ्री व्रणी श्वित्री विसर्पी परघातकः ॥
नेत्ररोगो भवेत्तस्य यो ऽन्येषां दृष्टिघातकः ।
परेषां रसनाछेदी जिह्वास्यव्रणवान् भवेत् ॥

---

१ J. reads धेनुव्याधिर्धनुर्गृहात् for धनुर्व्याधिर्धनुर्ग्रहात् २. B and D. read पदकीली for पादकीली and H. पादकी स च for पादकीली स ३. I. reads असृग्दरी for स गद्गदी ४. G reads धारयति for दारयति, while J. पातयति for the same. ५. B and D read अतिविस्तरान् for अतिविस्तृतान्. ६. E. reads असृग्वादी and I. असृग्दरी both for असृग्गदी ७. I. substitutes वृथा for दृढान्. ८. B D and I. read मृतप्रज for मृतप्रजा ९. B. D. and G read अस्पर्शरोगी, H. असाध्यरोगी both for असाध्यरोगी and J. अर्शरोगी बालघ्नश्च for असाध्यरोगी बालघ्न १०. B. and D. read गात्रवृथी for गात्रकृच्छ्री. ११ D. reads नेत्ररोगी for नेत्ररोगो. B. and H. read also the same, but correct नेत्ररोगो. १२. E. G. A. H. I. and J. read रसनाछेदात् for रसनाछेदी. १३. J. reads -व्रणवाक् for -व्रणवान्.

कृतघ्नः स्फुटिताक्षो वा तृतीयज्वरसंयुतः।
चातुर्थकोष्ण-शीतोष्णज्वरी स्यात् सततं ज्वरी॥
ग्रामे वने वा जन्तूनां श्वभिर्यो भीतिमर्पयेत्।
भयोद्वेगकरोऽन्येषां पाषाणेनाथ घातकः॥
तलघाती च सम्भूतः कुलेषु धनिनां नरः।
गत्वा देशान्तरं तेषां तत्र रोगो महान् भवेत्'॥
(व्या. स्मृ. ६. १७–२२)

इति। वृद्धगौतमः—

'वृक्षच्छेत्ता वृथा यस्तु स नाडीव्रणवान् भवेत्'।

इति। वायुपुराणे—

'भवेत्स्फुटितपादस्तु यो निहन्याद्वनस्पतीन्।
प्राणिहिंसापरो* जन्तुघाती वा मृतसन्ततिः॥
मुखे कृष्णव्रणी श्वित्री वन्ध्यो वा स्याद्विसर्पवान्।
वल्मीकं तु खनित्वा यो हन्ति वायुभुजो नरः॥
गजचर्मी ज्वरी च स्यादाज्ञया पूर्वकर्मणः।
भ्रूणहा स्विन्नहस्तः स्याद्गृहिणीवानपत्यहा'॥

---

* प्राणिहिंसापरः जन्तुघाती वा मृतापत्यः मुखे कृष्णव्रणवान् वा कुष्ठवान् वन्ध्यो वा स्यादित्यर्थः।

---

१ Except B. D. G. and I. read -द्वार- for -ज्वर-. २. B. D. G. H. and J. read चतुर्थ- for चातुर्थ-. ३. I. reads सततज्वरी for सतत ज्वरी and G. also does the same. ४. H. reads सम्भूते कुष्ठेषु for सम्भूत. कुलेषु. ५. I. reads रागो for रोगो. ६. Except A. and I., all others omit इति. ७. B D. and G. do not insert इति. ८ B. and D. read वृत्तिसंतति, E. G. H. and J. हतसंततिः both for मृतसतति. ९. I. reads गजचर्मा for गजचर्मी. १०. B. D. G. and H. read छिन्नहस्त for स्विन्नहस्त.. ११ I. reads गृहिणी शासपत्न्यापि for गृहिणीवानपत्यहा, but it is meaningless.

इति । विष्णुधर्मोत्तरे—

'यं कंचिद्घातयित्वा तु प्राणिनं[1] भृगुनन्दन ।
मांसं भुक्त्वा तु[2] धर्मज्ञ भवतीह गदातुरः' ॥
(वि. ध. २. १०८. ४)

इति ॥

इति हिंसाशेषकर्म[3]फलानि ।

अथापेयपानाभक्ष्यभक्षणकर्मविशेषाद्योनिविशेषैः[4]।

तत्र शिवधर्मोत्तरे—

'कृमि-कीट-पतङ्गानां विड्भुजां[5] चैव पक्षिणाम् ।
सुरापः प्राप्यते योनिं पूर्वकर्मानुसारतः' ॥

इति । उमा-महेश्वरसंवादे—

'मद्यव्यसनिनो ये च ये मद्यं सेवयन्ति च ।
शालां तु कारयेद्यस्तु मद्यपानं[6] ददाति यः ॥
मद्यविक्रयिणो ये च मद्यं[7] ये क्रीणयन्ति च ।
पिबन्ति ये नरा देवि सर्वे ते समभागिनः
ते शौण्डिका*[8] वा चण्डाला लुब्धका मत्स्यघातकाः।
दासत्वेनैव सुश्रोणि जायन्ते पुरुषाधमाः ॥

---

*नरकान्ते मद्यव्यसन्यादीनां जन्मान्याह । ते शौण्डिका इत्यादि । शौण्डिकादिष्वपि दासत्वेनैव न स्वामित्वेन । शौण्डिकादिदासा भवन्तीत्यर्थः।

१. E. G. H. and I read प्राणिना for प्राणिन २. B D substitute इह for तु ३. G. and J. omit -कर्म-; while except E and H. हिंसाविशेष- for हिंसाशेष- ४. J. reads -कर्मविशेष for -कर्मविशेषाद्योनिविशेष.. ५. B. and D. read द्विजानां for विड्भुजां ६. B. and D. read मद्यपात्र for मद्यपानं, while J. मद्यपानाद्दाति for मद्यपानं ददाति. ७. G. reads मद्ये for मद्य.

तिर्यञ्चोऽपि समुत्पन्ना यथा मृत्युमुपागताः ।
मद्यपानरता ये च शृणु तेषां गतिं शुभे[2] ॥
षष्टिवर्षसहस्राणि कृमिर्भूत्वा महीतले ।
कृमियोनिक्षये भूते पापं तु कथयाम्यहम् ॥
श्वानयोनिशतं गच्छेज्जम्बुके पञ्चविंशतिम् ।
मद्यपानरता ये तु कां गतिं यान्ति सुव्रते ? ॥
शूद्रस्य चेदृशं पापं मद्यपानरतस्य च ।
विप्रस्य कथयिष्यामि मद्यपस्य दुरात्मनः ॥
काको भूत्वा चिरं देवि विष्ठाभक्षस्तु जीवति ।
वर्षाणां द्वादशे लक्षे स जीवेत् पापकर्मकृत् ॥
स्वे मांसे परमांसेन यो देही वृद्धिमिच्छति ।
तस्य योनिशतं गत्वा शरीरं व्याधितं भवेत् ॥
यासु योनिषु जायन्ते नरा मांसस्य भक्षकाः ।
व्याधि-रोगशतैर्युक्ता जायन्ते तासु कर्मणा[10] ॥

---

१. I. reads मृत्युमुपागताम् for मृत्युमुपागता. २. J. substitutes प्रभो for शुभे. ३. E omits the following —

षष्टिवर्षसहस्राणि कृमिर्भूत्वा महीतले ।
कृमियोनिक्षये भूते पाप तु कथयाम्यहम् ॥
श्वानयोनिशत गच्छेज्जम्बुके पञ्चविंशतिम् ।

४. B D. H. and J. read जम्बुकं पञ्चविंशतिम्, and G जम्बुक पञ्चविंशति. ५. J substitutes वा for च. ६ B. and D read पान for पापं. ७. Except I read पक्षी. ८. H reads स्वमांसे परमासेन, and I. स्व-मांसं परमांसेन, while I. substitutes ऋच्छति for इच्छति ९. All, except A. and L., substitute बाधितं for व्याधित. १०. I. reads नरमासस्य for नरा मांसस्य.

इति । मनुः—

'कृमि-कीटं-पतङ्गानां विड्भुजां चैवं पक्षिणाम् ।
हिंस्राणां चैव सत्त्वानां सुरापो ब्राह्मणो व्रजेत् '॥
(म. स्मृ. १२.५६)

इति । विष्णुरपि—

' अभोज्यानां भोजने अभक्ष्यभक्षणे चं कृमिः' ।
(वि. स्मृ. ४४. ११)

इति । वृद्धगौतमः—

'विप्रवृत्तिविलोपेन दर्दुरः सप्तजन्मसु ।
निषिद्धान्नं तु यो भुङ्क्ते कमठः सो ऽभिजायते ॥
कीटाशी शीतलान्नाशी मत्स्याशी याचितान्नभुक् ।
आमन्त्रणं विना भुक्त्वा परान्नं काकतां व्रजेत्' ॥

इति ॥

अथापेयपानादिकर्मशेषफलानि ।

इति । तत्र हारीतः—

' सुरापो बद्धाजिह्वः । अभक्ष्यभक्षः श्यावदन्तः' ।
(हा. स्मृ. २४. ६८–६९)

---

१. H reads -कीर- for -कीट-. २. E. H. and J. read विड्भुजानां च for विड्भुजां चैव ३ B D and E omit च, while E reads अभोज्यानामभक्ष्यभक्षणे, I अभोज्यान्नभक्षणे, J. अभोज्यानां भक्षणे, and the text अभोज्यान्नाऽभक्ष्याशी all for अभोज्यानां भोजने अभक्ष्यभक्षणे च. ४ B and D. substitute गौतमः for वृद्धगौतम ; while G. omits इति and वृद्धगौतम :. ५. B. and D. read this line thus :—

अविप्रवृत्तिलोपेन दर्दुर सप्तजन्मसु ।.

G. also the same, but reads अविप्रे वृत्तिलोपेन and -जन्मनि. ६. E. and J. read मर्कटः, G. कर्मठः and I. कार्कटः all for कमठः. ७. I. reads सूतकान्नाशी for शीतलान्नाशी. ८. Except A. E. and J. all others read -कर्मविशेष- for -कर्मशेष-; while G. reads उपपानादि- for अपेयपानादि-.

इति। स्कान्दे रेवाखण्डे —

'पापशेषात्तु भवति सुरापः इयावदन्तकः'।

(स्कं. पु. रे. ख. ७१. २६)

इति। शिवधर्मोत्तरे—

'अभक्ष्यभक्षी गण्डमाली'।

इति। शङ्ख-लिखितौ—

'अभक्ष्यभक्षी गण्डमाली'।

इति। काश्यपः—

'सुरापो लोलजिह्वः'।

इति॥ (का. स्मृ. १३. ११)

अथ स्तेयकर्मविशेषाद्योनिविशेषाः।

तत्र मनुः—

'लूता-अहि-सरठानां च तिरश्चां चाम्बुचारिणाम्।
हिंस्राणां च पिशाचानां स्तेनो विप्रः सहस्रशः॥(५७)
संयोगं पतितैर्गत्वा परस्यैव च योषितम्।
अपहृत्य च विप्रस्वं भवति ब्रह्मराक्षसः॥ (६०)

---

१. B. and D. do not insert the quoted sûtra, but substitute तथैव. २. B. D. G. H. and J. reads बद्धजिह्व for लोलजिह्व. ३. B. D. H. and J. substitute -विशेष- for -विशेषा. ४. All, except A. and I., omit तत्र and E. omit also मनु. ५. B. and D. read अम्बुधारिणाम् for अम्बुचारिणाम्. ६. I. reads स पिशाचानां for च पिशाचानां. ७. B. D. G. I. and J. read भवन्ति ब्रह्मराक्षसा for भवति ब्रह्मराक्षसः.

मणि-मुक्ता-प्रवालानि हत्वा लोभेन मानवैः[1] ।
विविधानि च रत्नानि जायते लोहकर्तृषु ॥
धान्यं हत्वा भवत्याखुः, क्रांस्यं हंसो, जलं प्लवः ।
मधु दंशः, पयः काको, रसं श्वा, नकुलो घृतम् ॥
मांसं गृध्रो, वसां[2] मद्गुस्तैलं तैलपकः[3] खगः ।
चीरीवाकस्तु[4] लवणं, बलाकांशकुनिर्दधि ॥
कौशेयं तित्तिरिर्हत्वा क्षौमं हत्वा तु दर्दुरः ।
कार्पास-तान्तवं क्रौञ्चो, गोधा गां, वाग्गुदो[5] गुडम् ॥
चुच्छुन्दरी[6] शुभान् गन्धान्, पत्रं शाकं तु बर्हिणः ।
श्वावित् कृतान्नं विविधमकृतान्नं तु शल्यकः ॥
बकी[7] भवति हत्वाऽग्निं, गृहकारी[8] ह्यपस्करम् ।
रक्तानि हत्वा वासांसि जायते[9] जीवजीवकः ॥
वृको मृगेभं, व्याघ्रोऽश्वं, फेल[10]-पुष्पं तु मर्कटः ।
स्त्रीमृक्षस्तोककी वारि, यानान्युष्ट्रः पशूनजः ॥
यद्वा तद्वा परद्रव्यमपहृत्य बलान्नरः ।

---

१. G. I and J. read मानवा. and जायन्ते the plural forms instead of मानवः and जायते the singular ones. २ The text substitutes वपां for वसां. ३. B D. E H. and I read तैलवक and J and G. तैलवेकः both for तैलपकः ४. We follow here A G. and the text, while B. and D read चीरीकाक, E. and H. क्षीरहार, I क्षीरवास and J. क्षीरिपाक all for चीरीवाक ५ I. reads बालक for बलाका- ६ I reads कार्पास तान्तव for कार्पास-तान्तव ७ B. and D. चागुलो गुलम्, E. वागुला गुडम्, H. वाग्गुलो गुडम्, I वाडुवो गुडम् and J वागुडो गुलम् all for वाग्गुडो गुडम् ८ The text substitutes छुच्छुन्दरिः for चुच्छुन्दरी. ९ B D. substitute काको for बको and गृध्रकारी for गृहकारी. १० E. reads जायन्ते जीवजीवका. ११. B. and D. read फल-पुष्पे and the text substitutes फल-मूलं for फल-पुष्प.

अवश्यं याति तिर्यक्त्वं जग्ध्वा चैवाहुतं हविः ॥
स्त्रियोऽप्येतेन कल्पेन हृत्वा दोषमवाप्नुयुः ।
एतेषामेव जन्तूनां भार्यात्वमुपयान्ति ताः' ॥
(म. स्मृ. १२. ५७–६१)

इति । याज्ञवल्क्यः—

'हीनजातौ प्रजायेत पररत्नापहारकः ।
पत्रशाकं शिखी हृत्वा, गन्धाञ्चुच्छुन्दरी शुभान्॥
मूषको धान्यहारी स्याद्यानमुष्ट्रः फलं कपिः ।
जलं प्लवः, पयः काको, गृहकारी ह्युपस्करम् ॥
मधु दंशः, पलं गृध्रो, गां गोधा, ऽग्निं बकस्तथा ।
श्वित्री वस्त्रं, श्वा रसं च, चीरी लवणहारकः ॥
प्रदर्शनार्थमेतत्तु मयोक्तं स्तेयकर्मणि ।
द्रव्यप्रकारा हि यथा तथैव प्राणिजातयः' ॥
(या. स्मृ. ३. २१३–१६)

इति । मार्कण्डेयपुराणे–

'न्यासापहर्ता नरकाद्विमुक्तो जायते कृमिः । (६)
धान्यं यवांस्तिलान्माषान्कुलित्थान्सर्षपाञ्चणान् ॥(७)

---

१. B. G. and D. read चैव इत for चैवाहुत. २. B. D E. G. H. and J read पत्नीत्वम् for भार्यात्वं; while B. D. and J. substitute तान् for ताः. ३. E. H and J. read छुच्छन्दरि. for चुच्छुन्दरी. ४. G reads फल for पलं. ५. I. and the text substitute तु ६ I. reads through mistake प्राणिजायते for प्राणिजातय ७. I. reads पुंसोऽपहर्ता for न्यासापहर्ता. ८. I. reads कुलुत्थान्, E. H. and the text कुलत्थान् both for कुलित्थान्.

सस्यान्यन्यानि वा हृत्वा मोहाज्ज्ञन्तुरचेतनः (८)
सञ्जायते महावक्त्रो मूषको वज्रसन्निभः ॥ (९)
भोजनं चोरयित्वा तु मक्षिकाः जायते नरः । (१९)
हृत्वा दुग्धं तु मार्जारो जायते नरकाच्च्युतः ।
तिल-पिण्याकसम्मिश्रमन्नं हृत्वा तु मूषकः ॥ (२०)
घृतं हृत्वा तु नकुलः काको मधुरजामिषम् ।
श्येनो मार्गामिषं हृत्वा चीरी लवणहारकः ॥ (२१)
चोरयित्वा पयश्चापि बलाका सम्प्रजायते । (२२)
यस्तु चोरयते तैलं तैलपायी स जायते ।
मधु हृत्वा नरो दंशो घृतं हृत्वा पिपीलिका ॥ (२३)
चोरयित्वा तु निष्पावान् जायते गृहगोलकः ।
आसनं चोरयित्वा तु तित्तिरित्वमवाप्नुयात् ॥ (२४)
अयो हृत्वा तु पापात्मा वायसः सम्प्रजायते ।

---

१. J substitutes महाचक्रो for महावक्त्रो; while the text बधुसन्निभ for वज्रसन्निभ. २. B. and D read मक्षिको for मक्षिका ३. The text reads ऽन्नन्तु स for दुग्धं तु. ४ The text reads च for तु. ५. H J. and the text read मधुरजामिषम्, G मधुरुजाप्रियम् both for मुहरजामिषम्. ६. In the text we find these following two lines are for this line, viz —

मत्स्यमांसापहृत् काक श्येनो मार्गामिषापहृत् ।
चीचीकाकस्त्वपहृते लवणे दधनि कृमि ॥.

७ H. substitutes अन्धु for मधु while B. and D हसो for दंशो and G reads thus.—

अपहृत्वा पणे दंशो घृतं हृत्वा पिपीलिकाः ॥

And in the text we find ऽपूपं for घृतं. ८. B D. E. G. H. I. and J. read गलगण्डक for गृहगोलक. ९ The text reads आसव for आसनं and gives therefore a good sense. १०. E. and G. read अपो for अयो.

हृते कांस्ये च हारीतः कपोतो रौप्यजे हृते ॥(२९)
जीवञ्जीवकतां याति रक्तवस्त्रापहारकः ॥ (२९)
चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् सस्यं हृत्वा शशो भवेत् ।
षण्ढः पलालहरणे काष्ठहृत् घुणकीटकः ॥ (३०)
पुष्पापहृद् दरिद्रश्च पङ्गुर्यानापहारकः ।
शाकहर्ता च हारीतस्तोयहर्ता च चातकः ॥ (३१)
भूहर्ता नरकान् गत्वा रौरवादीन् सुदारुणान् ।
तृण-गुल्म-लता-वल्ली-त्वक्सार-तरुतां क्रमात्'॥ (३२)
(मा. पु. १९. ६–३२)

इति । गौतमः—

'अनृतवाक् स्खलितजिह्वो मुहुर्मुहुः सलँग्नवाक् ।

---

१. I reads रौप्यकें for रौप्यजे and the text रूप्यभाजने for रौप्यजे हृते. २. E and H substitute यता for याति, E I J and the text read रक्तवस्त्रापहृत्नर for रक्तवस्त्रापहारक. ३ B. and D omit this and the following three lines –

चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् सस्य हृत्वा शशो भवेत् ।
षण्ढ पलालहरणे काष्ठहृत् घुणकीटक ॥
पुष्पापहृद्दरिद्रश्च पङ्गुर्यानापहारक ।
शाकहर्ता च हारीतस्तोयहर्ता च चातक ॥,

G omits this and the following two lines, while the text reads छच्छन्दरि and E. H and J read the same for चुच्छुन्दरी ४ I reads रस and the text वासो both for सस्यं ५ E H. and J read पलालहारेण for पलालहरणे, while the text substitutes फलापहरणात् for the same ६. I. reads व्रणकीटक for घुणकीटक. ७. The text reads ऽपहृत्नर for ऽपहारकः. ८ B D. E. G H. I. and J. read गत for क्रमात् ९ We consulted here five different manuscripts and one printed copy of the text of Gautama, manuscripts do not concord with one another Some omit this portion altogether. In the printed copy some Sûtras are found, but their version is quite different, while H. reads स्खलित for स्खलित- and I. उव्वलो for स्खलितजिह्वो.

जलोदरो दारत्यागी । कूटसाक्षी श्लीपदी उच्छून-
जङ्घाचरणः । विवाहविघ्नकर्ता छिन्नौष्ठः। अवगूरण-
च्छिन्नहस्तः । मातृघ्नोऽन्धः। स्नुषागामी वातवृषणः ।
चतुष्पथे विण्मूत्रविसर्जने मूत्रकृच्छ्रः। कन्यादूषकः
षण्ढः । पर्युषितभोजी कृमिः । ईर्ष्यालुर्मशकः ।
पित्रोर्विवदमानोऽपस्मारी । न्यासापहार्यनपत्यः ।
रत्नापहार्यत्यन्तदरिद्रः । विद्याविक्रयी पुरुषमृगः ।
वेदविक्रयी द्वीपी । बहुयाजको जलप्लवः । अया-
ज्ययाजको वराहः । अनिमन्त्रितभोजी वायसः ।
मृष्टैकभोजी वानरः । इतस्ततोऽश्नन् मार्जारः ।
कक्षवनदाही खद्योतः। दारकाचार्यो मुखविगन्धः ।
अदत्तादायी बलीवर्दः। मत्सरी भ्रमरः। अभ्युत्सादी
मण्डलकुष्ठी । शूद्राचार्यः श्वपाकः। गोहर्ता सर्पः ।
स्नेहापहारी क्षयी । अन्नापहार्यजीर्णी । ज्ञानापहारी

---

१. मातृघ्नोऽन्ध । स्नुषागामी वातवृषण । these two Sûtras do not appear in others than A and I., while B. omits ईर्ष्यालुर्मशक. २. B, D E. G H and J do not insert पर्युषितभोजी कृमि here, and change place and insert after मुखविगन्ध ।. ३. B. D. E. G. H. and J. omit पित्रोर्विवदमानोऽपस्मारी. ४. B. D. E G. and H. substitute कन्यापहारी for न्यासापहारी and J. omits अनपत्यहा। रत्नापहारी and reads न्यासापहार्य-त्यन्तदरिद्र. ५ J. reads पुरुषो मृग for पुरुषमृग. ६. J. substitutes -याचको for -याजको. ७. B. D. G. omit this Sûtra ८. I. reads यत • for इतः-. ९. H. reads अदत्तादायो for अदत्तादायी. १०. E. J. and I. read भ्रमर. for भ्रमर.. ११. J. reads मण्डली कुष्ठी for मण्डलकुष्ठी.

मूकः। जलापहारी मत्स्यः। क्षीरहारी बलाकः[2]। परद्रव्यापहारी परप्रेष्यः[3]'।

(गौ. स्मृ. २०. ४–३८)

इति। शङ्ख-लिखितौ–

'वेश्मापहारी अद्रिसर्पः[4]। परजलापहारी शिशुमारः। सस्यापहारी[5] कपोतः। कव्यापहारी[6] वायसः। ताम्रापहारी वल्गुलः[7]। अपूपापहारी प्रेतः। शौल्वापहारी जडः। छत्रापहारी कारण्डवः[8]। गन्धापहारी पतङ्गः। ध्वजापहारी कृकलासः। शाकापहारी पशुः। शय्यापहार्यशयनेः[9]। पुष्पापहारी दुर्गन्धी। फलापहार्यफली[10]। दीपापहारी कौशिकः। भूम्यपहारी नकुलाहि-बिडाला-sखूनामन्यतम इति।

---

१ Except A. and I., all others substitute जलाहारी for जलापहारी. २ Except E and I., others read बलाकी for बलाकः. ३. B. reads sहारी for sपहारी ४. B reads वैश्यापहारी, D. and G. वेश्यापहारी for वेश्मापहारी and all manuscipts, except A. and I., omit -सर्प and read only अद्रि; while G reads अहि for अद्रिसर्प ५., G. substitutes सर्व- for पर-, while I. omits पर- ६. D reads सत्यापहारी for सस्यापहारी, while B. omits this and the following three Sûtras:–

सस्यापहारी कपोत। कव्यापहारी
वायस। ताम्रापहारी वल्गुल।

७. G. and J. substitute कव्यापहारी and D H. कव्यहारी both for कव्यापहारी. ८. G. reads ताम्रहारी and I. बलाक for ताम्रापहारी and वल्गुल respectively. ९. D. omits these following Sûtras and reads इति at once. १०. B. omits कारण्डव and गन्धापहारी, while I. reads कारण्डः for कारण्डव and, G. कदम्ब. and J. कौदुभवः for the same. H. also reads कौदभव, but gives marginal reading कारण्डव. ११. G. reads अशयितः for अशयन. १२ B. and G. read अफलादि for अफली.

यद्वा तद्वाऽपि पारक्यं स्वल्पं वा यदि वा बहु।
हृत्वा वै योनिमाप्नोति तत्तद्भोगानुरूपतः' ॥
इति ॥

अथ स्तेयकर्मशेषफलानि।

तत्र विष्णुधर्मोत्तरे—

'मणि-मुक्ता-प्रवालानि रत्नानि विविधानि च।
अपहृत्य नराः[1] रामं[2] जायन्ते हेमकर्तृषु ॥ (२)
यद्वा तद्वा परद्रव्यमपहृत्य बलान्नरः।
प्राप्नोति भृगुशार्दूल मानुष्ये भारवाहिताम् ॥ (३)
धान्यचोरोऽङ्गहीनः स्यादत्यङ्गो[3] मिश्रहृद् भवेत्।
व्याधितश्चान्नहर्ता स्यान्मूको[4] वागपहारकः ॥ (५)
वस्त्रापहारी श्वित्री स्यात्[5] पङ्गुश्चाऽश्वापहारकः। (६)
अन्धो दीपापहारी स्यात् काणो निर्वापको भवेत्[6] ॥ (७)
दरिद्रः परवित्तघ्नश्चोन्मत्तश्च[7] तथाग्निदः ॥ (८)
पङ्गुरेव तथा ज्ञेयः सर्वयानापहारकः।

---

१ B. D G. H. and J read यद्वा तद्वा परद्रव्यं for यद्वा तद्वाऽपि पारक्यं. २ All others, except A., do not insert अथ ३ H. reads विष्णोत्तरे for विष्णुधर्मोत्तरे. ४ G. reads in singular form as नरो . जायते ५ We follow here only A. and the text, while all others read राजन्, but the quoted verses are a dialogue between पुष्कर and Parasûrâma and Pushkara addressed to Paiasûrâma. The vocative राजन् is not appropriate to Parasûrâma ६ B. and D. read हृत्वा गोमिश्रकृद्भवेत्, G हृत्वा गा मिश्रकृद्भवेत्, E and H. अन्त्यगो मिश्रकृद्भवेत्, I अत्यन्तं मिश्रको भवेत् and the text अव्यङ्गो मिश्रहृद्भवेत् all for अत्यङ्गो मिश्रहृद्भवेत्. ७ G. reads च for स्यात् ८ G omits this line—

वस्त्रापहारी श्वित्री स्यात् पङ्गुश्चाश्वापहारक ।

९. The text substitutes तथा for भवेत् १० We follow here only A. and the text, while all others read उन्मत्तश्चाश्वहस्तिनं।

अन्धश्च जायते लोके गां हत्वा च नराधमः ॥ (८)
वस्त्र-भोज्यापहर्त्तारौ तथा नग्न-बुभुक्षितौ।
रत्नापहारी भवति तथा कुष्ठी नराधमः' ॥ (९)
(वि. ध. २. १०७. २–९)

इति। वायुपुराणे—

'वातव्याधियुतः स्तेयी तथा कुष्ठी नरो भवेत्।
ब्राह्मणस्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः ॥
प्रस्विन्नपाणि-पादः स्यादाहरेद्यो रसादिकम्*।
अन्नचोरो भवेद्यस्तु सोऽकस्माज्जायते कृशः ॥
स्वरोपघाती वाक्यं च हृत्वा मर्त्यः प्रजायते' ॥
(वायु. पु. २. ३१. २५–२७)

इति। उमा-महेश्वरसंवादे—

'धान्यचौरस्तु हीनाङ्गस्तृणहर्ता तु वा पुनः।
परद्रव्यापहारी च भृत्यानां वृत्तिजीवकः ॥
अन्नं क्षेत्रं गृहं वापि परद्रव्यं हरन्ति ये।
सुवर्ण-मणि-मुक्तानि वस्त्राण्याभरणानि च ॥

* आहरेत् चोरयेत्। वाक्यं हृत्वा स्वरोपघाती भवतीत्यर्थः।

१ The text does not insert this and the following two lines, but for these three lines, the text gives one line —

अन्धो भवति गोघ्नस्तु चाण्टिकस्तैलिकस्तथा।

B D. also omit these three lines २ H reads वस्त्र-पूजापहर्तारौ for वस्त्र-भोज्यापहर्तारौ ३ G. omits इति ४ G substitutes बाल- for वात-. ५. J. reads ब्राह्मणः स्वर्णहारी for ब्राह्मणस्वर्णहारी ६ B. D G. and H. substitute धान्यचोर for अन्नचोर. ७ B and D read परोपघाती for स्वरोपघाती; while E reads स्वरो नृपतिवाक्यं च हत्वा and J. स्वरोपघातिवाक्य च हृत्व both for स्वरोपघाती वाक्यं च हृत्वा. ८ B. and D. read धान्यचोरोऽङ्गहीन स्यात् for धान्यचौरस्तु हीनाङ्ग ९. I. reads खलं for अन्न.

आसनानि विचित्राणि धन-धान्यमुपस्करम् ।
ये हरन्ति नरा नित्यं परद्रव्याणि मोहिताः ॥
इहलोकमृतानां च तेषामेष विधिः स्मृतः ।
नग्ना[३] दीनाः क्षुधार्त्ताश्च कुचैला दुःखिताः सदा ॥
बन्धुभिः परिभूताश्च भोग्य[४]-भोगविवर्जिताः ।
तांस्तु[५] ते प्रार्थयन्तीह दास[६]वृत्तिमुपागताः ॥
ये हरन्ति च तूर्य[७]णि वाद्यानि विविधानि च ।
तेन[८] पापेन ते देवि तिर्यक्त्वं यान्ति मानवाः ॥
हृत्वाऽऽनद्ध[९]वाद्यानि झल्लरी-पटहानि च ।
तेन पापेन ते मूढा बाधिर्यं[१०] यान्ति मानवाः ॥
कांस्य[११]कं मुरजं वंशं वीणां तुम्बुरुकं तथा[१२] ।
ये हरन्ति च पापे[१३]न पिशाचास्ते भवन्ति च ॥
पटै[१४]हं लेपनं चैव तथा सम्पुटिकाश्च ये ।

---

१ B D G. I and J. read इहलोकगतानां, E इह लोकमतानां both for इहलोकमृतानां. २ B. and D substitute एव for एष.. ३. B and D read नाम्ना हीना., G नग्नहीना both for नग्ना हीना . ४. H and J read भाग्यभोग- for भोग्य-भोग-. ५ I reads सुखानि and E and J. वसूनि both for तांस्तु ते. ६ B D. and E. substitute सदा for दास-. ७. J. reads शूर्पाणि for तूर्याणि ८. B. and D omit the following —

तेन पापेन ते देवि तिर्यक्त्व यान्ति मानवा. ॥
हृत्वा ऽऽनद्धादिवाद्यानि झल्लरीपटहानि च ।

९. E. reads मण्डवादि-, G. मूङ्गादि-, I मट्टादि- and J. मड्डादि- all for ऽऽनद्धादि-. १०. B. D. E and I read कासिक, G and H वाशिकं both for कांस्यक. ११. E. G H and J read तुवविल and I तूलविलं for तुम्बुरुकं १२. G. and I read पापानि for पापेन १३ J. reads this line as follows —

पटं सङ्क्रेमनं चैव तथा सबुधिताश्च ये ।,

while G. substitutes पट्टह for पटहं and B. and D. सम्पुटिकांश्च for सम्पुटिकाश्च.

हरन्ति पुष्करं ये तु तेन ते यान्ति मूकताम्[1] ॥
प्रासादेषु च ये देवि हरन्ते दीपकान् नराः।
गृहेषु चैव विप्राणां तेन ते यान्ति चान्धताम्[2]' ॥

इति। शङ्ख-लिखितौ—

'सुवर्णस्तेयी कुनखी। वस्त्रापहारी श्वित्री। हिरण्यापहारी दद्रुणः[3]। तैजसापहारी मण्डली*। स्नेहापहारी क्षयामयी[4]। अजीर्णवानन्नापहारी। वागपहारी मूकः। गृध्रो देवद्रव्योपजीवकः। पाण्डुरोगी दीपहारी। ब्राह्मणवृत्तिघ्नश्च दरिद्रः। कर्मफलविशेषेण कुब्ज-षण्ढ-पङ्गु-दरिद्राश्च[7] जायन्ते'।

इति। यमः—

द्रव्यौषधापहर्ता च दीर्घरोगित्वमाप्नुयात्[8]।
धान्यचोरो व्रणी च स्यात् कांसी[9] भक्तापहारकः ॥
गलगण्डी गणद्रव्यं[10] हर्ता भवति मानवः।

---

* मण्डलं कुष्ठप्रभेदः सोऽस्यास्तीति मण्डली। अन्यत् सुगमम्।

---

१ B. D. E. G. H and J. read पुस्तक for पुष्करं २. G. reads मूढता for मूकताम् ३. I. reads हरन्ति दीपिकां for हरन्ते दीपकान्. ४. B. and D. omit क्षयामयी। अजीर्णवानन्नापहारी and read स्नेहापहारी वान्ताशः for the above omitted portion. ५. G. and H. read अजीर्णवान्तोन्नहारी for अजीर्णवानन्नापहारी. ६. B. D. G. H. and J. read कुष्ठ- for कुब्ज-; while E. कुण्ड- for the same ७ B reads -दरिद्रश्च जायेत, G. reads -दरिद्री स जायते, H. and J. दरिद्रा सञ्जायन्ते. ८. G. reads दीर्घरोगान् for दीर्घरोगित्वम्. ९ H. reads कृमि. for कांसी. १०. I. reads गलद्द्रव्य- for गणद्रव्य-, but it seems meaningless here.

विधृतिर्बलहर्ता च श्येनो मांसापहारकः'[1] ॥
(य. स्मृ. ९. ३–९)

इति । स्कान्दे रेवाखण्डे—

'मानकूटं*[2] तुलाकूटं कूटसाक्ष्यं वदन्ति ये ।
नरके तेऽन्धतामिस्रे[3] प्रपच्यन्ते नराधिपं[4] ॥
शतसाहस्रिकं कालमुषित्वा तत्र ते नराः ।
इह शत्रुगृहे बद्धा भ्रमन्ते[5] कालमीप्सितम् ॥
कुनखी स्वर्णहरणान्मूकः पुस्तकहारकः ।
फलान्याहरतो ऽपत्यं म्रियते नात्र संशयः'[6] ॥
(स्कं. पु. रे. खं. ७१. ३६–४०)

इति ॥

अथागम्यागमनकर्मविशेषाद्योनिविशेषः ।

तत्र स्कान्दे रेवाखण्डे—

'गुरुदाराभिमर्शी च कृकलासो भवेद्ध्रुवम् ।
राज्ञीगामी भवेद्दुष्टो[7] वृश्चिको वृषलीपतिः' ॥
(स्कं. पु. रे. ख. ७१. २९)

---

*मानं धान्यादिमापनसाधनं द्रोणाढकादि । तस्मिन् कूटं कपटं न्यूनत्वमित्यर्थः ।

---

१. I. reads this line as follows :—
विकृतिर्ब्रह्महर्ता च स्यान्मांसस्यापहारक ।,
while E. reads वा स्यान्मांसापहारक, B. स्यान्मासस्यापहारक, H स्यान्मांसापहारक and J स्यान्मासोपहारक. all for श्येनो मांसापहारक २ I. reads मणिकूटं for मानकूट through mistake. ३. I substitutes तु for ते. ४. I reads नराधमा for नराधिप, but the quoted lines are addressed to the King ५. E reads लभन्ते, H बद्धा लभन्ते and J. बद्धा लभन्ते all for बद्धा भ्रमन्ते. ६. J. reads भवेद्दुष्टो for भवद्दुष्टो.

इति। गौतमः—

'चाण्डाली-पुल्कसीगमने ऽजगरः। प्रव्रजिता-
गमने मरुपिशाचः। शूद्रागमने दीर्घकीटः।
सवर्णाभिगामी दरिद्रः। गोगामी मण्डूकः'।
(आन्ध्रपुस्तके गौ. स्मृ. २०. ३९–४०)

इति। मार्कण्डेयपुराणे—

'परदाराभिगमने रक्तद्रोणस्तु जायते। (९)
श्व-सृगालेभ-गृध्रेषु क्रमाज्जातिषु जायते।
भ्रातृभार्या च दुर्बुद्धिर्यो धर्षयति पापकृत्।
पुंस्कोकिलत्वमाप्नोति स पापो नरकाच्युतः॥ (१०)
सखिभार्यां गुरोर्भार्यां राजभार्यां च पापकृत्।
प्रधर्षयित्वा कामात्मा सूकरो जायते नरः॥ (११)
शूद्रश्च ब्राह्मणीं गत्वा कृमियोनौ प्रजायते।
तस्यामपत्यमुत्पाद्य काष्ठान्तः कीटको भवेत्॥ (१५)
सूकरः कृमिको मद्गुश्चण्डालश्च प्रजायते'॥ (१६)
(मा. पु. १५. १– १६)

---

१. These quoted Sûtras are not found in the text. २. J. reads स्ववर्णाभिगामी for सवर्णाभिगामी. ३. B. and D read परदाराभिगामी च रक्षो घोरः, E and H परदाराभिगामी तु रक्षो घोण, G, and J परदाराभिगामी तु रक्षो घोर for परदाराभिगमने रक्तद्रोण, while the text reads this line thus —

परदाराभिमर्शात्तु वृको घोरोऽभिजायते।

४ The text reads this line as follows ·—

श्वा शृगालो बको गृध्रो व्याघ्रु (घ्याल) कङ्कस्तथा क्रमात्।,

while B and D. श्व-सृगाल-गृध्रेषु, E. and G श्व-सृगालेषु गृध्रेषु and H. श्व-सृगालक-गृध्रेषु all for श्व-सृगालेभ-गृध्रेषु ५. The text reads चापि for पापो. ६. B. D. E. G. H and J. read प्रधर्षयति for प्रधर्षयित्वा; while G. and I पापात्मा for कामात्मा.

इति । ब्रह्मपुराणे—

'सखिभार्यां गुरोर्भार्यां राजभार्यां तथैव च ।
प्रधर्षयति कामाद्यो मृतो जायेत सूकरः ॥ (६८)
सूकरः पञ्च वर्षाणि दश वर्षाणि वै वृकः ।
पिपीलिका तु मासांस्त्रीन् कीटःस्यान्मासमेव तु ॥(६९)
एतानासाद्य संसारान् कृमियोनौ प्रजायते ।
तत्र जिवति मासांश्च कृमियोनौ चतुर्दश ॥ (७०)
ततो ऽधर्मक्षयं कृत्वा ततो जायेत मानवः । (७१)
परदाराभिमर्शं तु कृत्वा जायेत वै वृकः ।
श्वा सृगालस्ततो गृध्रो व्यालः काको बकस्तथा ।(६६)
भ्रातृभार्यां तु पापात्मा यो रोचयति *मोहितः ।
कोकिलत्वमवाप्नोति सो ऽपि संवत्सरं द्विजः ॥ (६७)
मनसाऽपि गुरोर्भार्यां यः शिष्यो याति पापकृत् ।
उग्रान् स याति संसारानधर्मेणेह चेतसा ॥
श्वयोनौ तु स सम्भूतस्त्रीणि वर्षाणि जीवति ।
तत्रापि निरयं प्राप्तः कृमियोनौ प्रजायते ॥

---

*मैथुनार्थमिति शेषः । नायं वैधनियोगस्य निन्दार्थवादः । रोचयतीत्युक्तेः सकामत्वं लक्ष्यते । नियोगे तु सन्तानजननेच्छाया एव मुख्यत्वात् । 'स मानवः' स पापफलभोक्ता पुरुषः श्वा भूत्वा ततः कृकलासो भवतीत्यर्थः ।

---

१. I. reads शिष्यभार्यां for राजभार्यां. २. I. reads कामात्मा for कामाद्यो. ३. G. reads च for तु. ४. G and H. read एतान्मासांश्च for एतानासाद्य. ५. G. reads परदाराभिमर्शी तु मृत्वा for परदाराभिमर्शं तु कृत्वा. ६. B. D. E. G. H. and J. substitute व्याघ्र for व्याल . ७ B and D. substitute आत्मभार्यां and G. भर्तृभार्यां both for भ्रातृभार्यां and I धर्षयति for रोचयति.

कृमिभावमनुप्राप्य वर्षमेकं तु जीवति ।
ततस्तु निरयं प्राप्तो ब्रह्मयोनौ प्रजायते ॥
वृषलो ब्राह्मणीं गत्वा कृमियोनौ प्रजायते । (७७)
ततः सम्प्राप्य निधनं जायते सूकरः पुनः ॥
सूकरो जातमात्रस्तु रोगेण म्रियते द्विजाः ।
श्वा ततो जायते मूढः कर्मणा तेन भो द्विजाः ॥ (७८)
श्वा भूत्वा कङ्कलासस्तु जायते मानवस्ततः ॥ (७९)
तत्रापत्यं समुत्पाद्य ततो जायेत मूषकः' ॥ (८०)
(ब्र. पु. २१७. ६६–८०)

इति । नारदपुराणे—

'चिन्तयेद्वीक्षयेद्वापि जननीं वा सुतां च वा ।
वधूं वा भ्रातृदारान् वा गुरुभार्यां नृपस्त्रियम् ॥

---

१. B. D and G. omit this and the following two lines —
कृमिभावमनुप्राप्य वर्षमेकं तु जीवति ।
ततस्तु निरयं प्राप्तो ब्रह्मयोनौ प्रजायते ॥
वृषलो ब्राह्मणीं गत्वा कृमियोनौ प्रजायते ।
२. E. and H. omit this line. ३. G substitutes पुमान् for पुनः. ४. B. D. and G. read द्विज for द्विजा, but the quoted lines are addressed to the Rishis ५ B and D. omit this line:—
श्वा ततो जायते मूढ कर्मणा तेन भो द्विजा ।
६. G. substitutes द्विज for द्विजा ७. E. does not insert नारदपुराणे and the following quoted six lines and इति G. and H. insert नारदपुराणे, but omit the following six lines and इति । व्यभिचारिणीस्मृति वराहपुराणे. ८. B. and D. read ईक्षयेत् and J शिक्षयेत् both for वीक्षयेत्. ९. J. reads वृद्धां for वधूं and B. D. and J. substitute -भार्यां instead of -दारान्.

स याति नरकं घोरं सञ्चिन्त्य श्वपचीमपि ।
दृष्ट्वा हि[1] प्रमदा ह्येता यः क्षोभं व्रजते नरः ॥
तस्य पुण्यं कृतं सर्वं वृथा भवति नान्यथा ।
पुण्यस्य सङ्क्षयात्[2] पापी पाषाणश्च भवेद्ध्रुवम्' ॥

इति । व्यभिचारिणीम्प्रति वैराहपुराणे[3]—

'ततः शुनी[4] भवेत् पश्चात् सूकरी च ततः परम् ।
कर्मक्षये ततः पश्चान्मानुषी कुत्सिता[5] भवेत् ॥
नच सौख्यमवाप्नोति तेन[6] दुःखेन दुःखिता' ।
(व. पु. २०२. ७१–७२

इति[7] ।

'तृण-गुल्म-लतानां च क्रव्याद-दंष्ट्रिणामपि[8] ।
क्रूरकर्मरतानां च क्रमशो[9] गुरुतल्पगः ॥
हित्वा भवन्ति क्रव्यादाः क्रमशोऽभक्ष्यभक्षिणः[10] ।
परस्परादिनो मत्स्याः प्रेत्याऽन्त्येस्त्रीनिषेवकाः[11]' ॥
(व. पु. २०२. ३०–३१)

---

१. B. and D. read तु प्रनर्दाल्लोके for हि प्रमदा ह्येता. २. B. and D. read स पुण्यसङ्क्षयात् पापः for पुण्यस्य सङ्क्षयात् पापी, while I. substitutes पापं for पापी ३ B. and D. substitute नारदपुराणे for वराहपुराणे ४. G. reads शुना for शुनी. ५. B D and G. read कुष्ठिता for कुत्सिता ६. G. substitutes भर्त्रे- for तेन. ७. B D E G. I and J. insert इति and show that the quotation of Varâha purâna is completed here, and the next four lines are separate A. and H. do not insert इति and show the next lines belongs to the quotation of Varâha purâna ८. B. D. and G. substitute त्रीणि for तृण- and क्रव्यादि- for क्रव्याद- and I. and J. क्रव्यादां for the same ९ I. substitutes क्रमयो १०. B. and D. read तत्स्त्रीनिषेवका., H ऽन्यस्त्रीनिषेवकाः both for ऽन्त्यस्त्रीनिषेवका.

इति । अगम्यागमनकर्मविशेषात् फलविशेषः पद्मपुराणे—

'उदरव्याधियुक्तस्तु तथा गुर्वङ्गनागमे ।
आचार्यभार्यागमने भगन्दरयुतो भवेत् ॥
तथा पापेन महता गुल्मी स्यादन्त्यजागमे' ॥

इति । विष्णुधर्मोत्तरे—

'षण्ढश्च जायते लोके दारातिक्रमकारकः ।
परपुंसि प्रसक्ता च तस्य भार्या तथा भवेत् ॥
कुष्ठी भवति धर्मज्ञे अपहृत्य तथा स्त्रियम् ।
लिङ्गव्याधिमवाप्नोति वियोनौ मैथुने रतः ॥
गां गत्वा तु द्विजश्रेष्ठ लिङ्गनाशमवाप्नुयात् ।
दृष्ट्वा परस्त्रियं नग्नां नरो दुष्टेन चेतसा ॥
जात्यन्धत्वमवाप्नोति परलोके न संशयः ।
अवकीर्णी च भवति लिङ्गव्याधिसमन्वितः ॥
प्रकीर्णमैथुनो जन्तुः क्लीबो भवति वै द्विज' ।

(वि. ध. २. ७०. ४१—४६)

इति । शङ्ख-लिखितौ—

'पर्वमैथुनी प्रमेही । पुरुषव्याधिपीडितः ।
परदारगाम्यगुप्तदारः । गोष्ववकीर्णी दुश्चर्मा ।

---

१. G. reads भगक्षययुतो for भगन्दरयुतो २. B. and D omit this and the following three lines ३. H. and J. read धर्मज्ञ for धर्मज्ञे. ४. B. D. G. and H. read श्वयोनौ for वियोनौ. ५ E and I. read गां च गत्वा for गां गत्वा तु; while B. and D. substitute द्विजश्रेष्ठो for द्विजश्रेष्ठ. ६. B. D. and G. substitute अनुदुष्टेन and J. अतिदुष्टेन both for नरो दुष्टेन; while A. मनोदुष्टेन चक्षुषा for नरो दुष्टेन चेतसा. ७. I. reads प्रकीर्णमैथुने for प्रकीर्णमैथुनी. ८ I. reads पर्वमैथुने and J. परमैथुने both for पर्वमैथुनी. ९. G. reads परदाराभ्यगामी for परदारगामी,; while G. reads अगुप्तदारी and I. अगुप्तदारक for अगुप्तदार..

खेराभिगामी मूत्रमेही । सगोत्राभिगामी मद्यपस्त्रीगामी च श्लीपदी । मातृ-पितृ-भगिनीगाम्यबीजी । स्वदारादन्यत्र दीव्यतः केशाल्पत्वम् । गुरुतल्पगो दुश्चर्मा । चण्डाल्यवकीर्णी कन्यादूषी सगोत्राभिगाम्यबीजी । धर्मपत्न्यामास्ये प्रवर्तकः खल्वाटः । मातृ-भगिनीगाम्यवकीर्णी श्लीपदी वैध्री मधुमेही च' ।

इति । वृद्धबौधायनः—

'गां गत्वा मधुमेही स्यान्मूत्रकृच्छ्री चतुष्पदम् ।
मधुमेही खराश्वादिगामी भवति मानुषः ॥
सवर्णागमने रक्तः पितृहा पाण्डुरोगयुक् ।
अन्त्यजागमने मर्त्यो जायते नात्र संशयः' ॥

इति । वृद्धगौतमः—

'धर्मपत्नीं गुरोर्गत्वा वृश्चिको भुजगस्तथा ।
पक्षि-दंष्ट्रि-मृग-व्याल-क्रव्यादोऽपि ततोऽसकृत् ॥
तथा मानुष्यतां प्राप्तः क्षयी कुष्ठी च वा भवेत् ।
महोदरी प्रमेही च दुश्चर्मापि भगन्दरी ॥
ज्वरातिसारी दाही च पाददाही कृमिव्रणी ।
गत्वा तु मातृभगिनीं दारेषु मधुमेहवान् ॥

---

१. I. reads this Sûtra as:— खराश्वाभिगामी मधुमेही; while G. reads धूममेही for मूत्रमेही. २ B and D read श्लीलवादी and A. श्लिष्टवादी both for श्लीपदी; while E. substitutes श्रीपदी for the same. ३ I. substitutes वधी for वन्ध्री. ४. I. reads ऽदक्त for रक्तः ५. I. reads अधः for अथ and H अतः for the same. ६. B and D. read भवेत् for ऽसकृत्. ७. G. reads तथा for च वा. ८. B. D. and I. substitute च for अपि. ९. G. reads अतिसारी विदाही च for ज्वरातिसारी दाही च; while I. reads दाक्षी for दाही. १०. B. and D read ज्वरेषु, I. नलेषु both for दारेषु.

नेत्ररोगी भवेत् प्रेक्ष्य नितरां परयोषितः ।
बहुत्वे योषितामेकपत्नीगः[1] खञ्जतां व्रजेत् ॥
स्वदारेभ्यो ऽन्यतो दीव्यन्नल्पकेशो भवेन्नरः ।
पुंश्चल्यो योषितो बालरण्डाः स्युर्बधिरास्[2]तथा ॥
दास्यो वा दीर्घरोगिण्यो दृष्टिहीना भवन्ति ताः[3]'॥

इति । ब्रह्मपुराणे–

'परदारेषु ये चापि चक्षुर्द्रष्टुं[4] प्रयुञ्जते ।
तेन दुष्टस्वभावेन[5] क्लीबत्वमुपयान्ति वै ॥(६४)
पशूंश्च ये विव्रजन्ति[6] ये चैव गुरुतल्पगाः ।
प्रकीर्णमैथुना ये च क्लीबा जायन्ति[7] ते नराः'॥ (६५)
(ब्र. पु. २१७. ६४–६५)

इति[8] । तदेवं कानिचिच्छास्त्राण्युदाहृत्य कियानपि कर्मविपाको निरूपितः । अनयैव दिशा विपाकान्तराण्युन्नेयानि । नहि निःशेषेण[9] केनचिदुदाहर्तुं शक्यन्ते[10]। तदुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे–

'उक्तास्तवेमास्[11]तु मया तिरश्चां
या योनयो यानि च लक्षणानि ।
शक्यानि कृत्स्न्येन मया न वक्तुं
या योनयश्चैव नराधमानाम्' ।
(वि. ध. २. ७२. ६७.)

---

१. We only follow here A. and J, while all others read योषितामेका पुत्रीगः, but it seems meaningless. २ G substitutes विधवा for बधिरा. ३. B. D. and H. substitute ते for ता. ४ H. reads दुष्टं for द्रष्टु. ५. G. reads दुष्टप्रभावेण for दुष्टस्वभावेन. ६ B and D read यऽपि व्रजन्ति. for विव्रजन्ति. ७ B. and D substitute जायन्त एव ते. ८ G does not insert इति. ९. J. reads विपाकान्तराण्यपनेयानि ।-नहि विशेषेण, G. reads also विशेषेण for नि शेषेण. १० I reads शक्यम् for शक्यन्ते ११. G. reads तथाशक्ति, I. reads यथाशक्ति for तवेमास्तु.

इति। अशक्तिश्च कर्मानन्त्यात्। यद्यप्यतिपातकादीनि प्रकीर्णकान्तानि पापानि दशविधत्वेन विष्णुना सङ्कलितानि तथाप्यतिपातकादिजात्युपाधावेव तत्सङ्कलनम्। पापव्यक्तीनां तु स्वरूपतो देश-काले-कर्त्रवस्थादिभेदाच्च नेयत्ता। यदा कर्मणामेवेयत्ता नास्ति तदा तद्विपाकानामियत्ता दूरापास्ता। एकैकस्य कर्मणो बहुविधविपाकत्वत्वस्मरणात्। उदाहृताश्च बहुविपाकाभिधायिकाः श्व-सूकरेत्यादिस्मृतयः। तथापि तेषां निःशेषकथनं मनसाऽपि चिन्तयितुमशक्यम्। अतो दिङ्मात्रं प्रदर्शितम्।

एतच्च विपाकाभिधानं सञ्चेष्यमाणेभ्यः पुरुषं निवर्तयत् सञ्चितेषु चोद्वेगं जनयन्निषेधेषु प्रायश्चित्तविधिषु चार्थवादतयाऽन्वेतीति पूर्वमभिहितम्। तत्र निषेधा आचारकाण्डे प्रपञ्चिताः। प्रायश्चित्तविधयश्च प्रायश्चित्तकाण्डे। तानि च प्रायश्चित्तानि सञ्चितविषयाणि। प्रारब्धे तु विचारणीयम्। किं प्रायश्चित्तमस्ति उत नेति?। तत्र तावदस्तीति केचिदाहुः।

उदाहरन्ति च वचनम्—

'पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण बाधते।
तच्छान्तिरौषधैर्दानैर्जप-होमा-ऽर्चनादिभिः'॥

---

१. B. and D. omit देश- and J. omits -काल- and both read कर्तृव्यवस्था- for °देश-काल-कर्त्रवस्था-. २. E G. H. I. and J omit -विध-; while I. reads विपाकस्मरणात् for विपाकत्वत्वस्मरणात्. ३ G. reads बहुविपाकाश्च सूकरेत्यादिस्मृतय. and J. reads बहुविपाकाः श्व-सूकरेत्यादिस्मृतयः for बहुविपाकाभिधायिका श्व-सूकरेत्यादिस्मृतय. ४ E. G. and H. substitute तत्र and J. तच्च for एतच्च. ५. B. D and G. read रोगोद्वेगं for उद्वेगं. ६. H. reads तत्तत्काण्डे for प्रायश्चित्तकाण्डे. ७. B. D. E. G. H. and J. read आरब्धे for प्रारब्धे. ८. H. and J. read बाध्यते, while J. substitutes व्याधिरोषेण for व्याधिरूपेण.

इति । ननु—नैतद्युक्तिसहम् । तथाहि । निषिद्धस्य कर्मणः प्रायश्चित्तनिवर्तनीयत्वम् । यदा फलमारब्धं तदैव कर्मत्वदशामतीत्य फलत्वदशायां प्रविष्टम् । नच फलस्य प्रायश्चित्तं क्वचित् प्रसिद्धमस्ति ।

नायं दोषः । फलत्वदशायामपि कर्मत्वस्यात्यान्तिकनिवृत्त्यभावात् । अन्यथा पापकर्मणः फलमिति व्यवहारानुपपत्तेः । अथवा प्रायश्चित्तसदसद्भावः शास्त्रैकसमधिगम्यः । शास्त्रं चेत् फलस्यापि प्रायश्चित्तं ब्रूते किं तव च्छिद्यते? । उदाहृतं च शास्त्रम्—

'तच्छान्तिरौषधैः' ।

इत्यादि । तस्मादारब्धफलस्याप्यस्त्येव प्रायश्चित्तम् ।

अपरे पुनर्मन्यन्ते । नास्त्येवारब्धफलस्य प्रायश्चित्तम् ।। कुनखित्वादिनिवृत्त्यदर्शनात् । यद्यारब्धफलं प्रायश्चित्तान्निवर्तते

---

१ B and D read तद्युक्तिसहम् for एतद्युक्तिसहम्. २ B. and D. read प्रायश्चित्त निवर्तनीयम्, G प्रायश्चित्तनिवर्तनम्, E and H प्रायश्चित्तनिवर्तनीयम् all for प्रायश्चित्तनिवर्तनीयत्वम् ३ G E read तदद्य for तदैव and H. reads तदाद्य- for the same B and D तदाद्येक- for तदैव. ४. B H and J. read फलदशायां for फलत्वदशायां ५ B D read ऽत्यन्त- for ऽत्यन्तिक-; while G reads -निवृत्तिकाभावात् and J. -निष्टत्वभावात् for -निवृत्त्यभावात् ६. B and D read -समधिगन्तव्य for -समधिगम्य ७ E omits the following —

ब्रूते किं तव च्छिद्यते' । उदाहृत च शास्त्रम् । 'तच्छान्तिरौषधै-' इत्यादि । तस्मादारब्धफलस्याप्यस्त्येव प्रायश्चित्तम् । अपरे पुनर्मन्यन्ते । नास्त्येवारब्धफलस्य प्रायश्चित्तम् ।.

८ G. H. and J. omit औषधै . ९. G. omits पुनः. १० B. and D. read च for एव ११ B and D read कुनखीत्यादीना for कुनखित्वादि-. ११. H. reads यद्यारब्ध फल and G. यथारब्धे for यद्यारब्धफलं, while B. D and G read प्रायश्चित्तं निवर्तेत for प्रायश्चित्तान्निवर्तते and नैसर्गिककर्माऽपि for नैसर्गिकमपि.

तदा नैसर्गिकमपि क्षुनखित्वादिकं प्रायश्चित्तान्निवर्त्तेत। न त्वेवमुपलभामहे। यथा मुक्तस्येषोर्लक्ष्यवेधोऽप्रतिसमाधेयः तथा प्रारब्धफलं न प्रतिसमाधातुं शक्यम्। एतदेवाभिप्रेत्य भगवान् बादरायणः सूत्रयामास—

'अनारब्धकार्य एव तु पूर्वे तदवधेः'।

(बा. सू. ४. १. १५)

इति। अस्यायमर्थः—ये सुकृत-दुष्कृते तत्त्वज्ञाननिवर्त्यत्वेन पूर्वयोरधिकरणयोः (१) प्रकृते, ते अनारब्धकार्ये एव। न त्वारब्धफलयोः सुकृत-दुष्कृतयोर्निवृत्तिः। कुतः। तदवधेः।

'तस्य तावदेव चिरम्'।

(छां. उ. ६. १४. २)

इति श्रुतावुत्पन्नज्ञानस्यापि मोक्षम्प्रति शरीरपातावधिश्रवणादिति। एवं—तर्हि तच्छान्तिरित्यादेः का गतिः?—इति चेत्। उच्यते। नह्यत्र प्रायश्चित्तमभिधीयते। तत्प्रकरणे पाठाभावात्। चिकित्साप्रकरणे हि इदं पठितम्। तथा च चिकित्सा यथा

---

*इषुदृष्टान्तेन साधितोऽयमर्थस्तत्रभवद्भिः श्रीमद्भगवत्पूज्यपादैः। 'यथा आरब्धवेगस्य लक्ष्यमुक्तस्येष्वादेर्वेगक्षयादेव स्थितिः। ननु लक्ष्यवेधसमकालमेव'—इत्यादिना।

---

१. B. D. and G. substitute प्रायश्चित्त for प्रायश्चित्तात्, while J. निवर्तते for निवर्तेत २ B and D. substitute तत्र for तस्व- and B. D. and G. read निवृत्तत्वेन for -निवर्त्यत्वेन ३ B. and D omit कार्ये एव, न स्वारब्ध- ४ B D and G do not insert कुत ५ B. and D श्रुत्या तावत्यन्तज्ञानस्यापि for श्रुतावुत्पन्नज्ञानस्यापि ६ B. D and H read तथा चेत् चिकित्सा and omit यथा while G reads तथा चिकित्सा and omit यथा E and J. also omit यथा and give in marginal correction.

रोगनिवृत्तेर्दृष्ट उपायः तथा दानादिरप्येदृष्ट उपायः । तथा सति चिकित्सावद्दानादेर्नात्रै प्रायश्चित्तत्वम् । किन्तु रोगनिवर्तकं किंचित् प्रबलं सकृतापूर्वमुत्पादयन्ति दानादयः । तच्च सुकृतप्रवृत्तान्यपि फलानि प्रतिबध्य स्वफलं प्रयच्छति । प्रतिबद्धश्च फलशेषः स्वप्नादौ जन्मान्तरे वोपभुज्यते । एतत् सर्वमुपपुराणे पैराशरेण प्रपञ्चितम्—

'शरीरारम्भकं कर्म योगिनोऽयोगिनोऽपि चँ ।
विना फलोपभोगेन नैव नश्यत्यसंशयम् ॥
वर्तमानशरीरेण सम्पन्नं कर्म देहिनः ।
इह वाऽमुत्र वाऽन्नस्य ददाति स्वफलं शुकँ ॥
इहैव फलदं कर्म प्रारब्धं प्रतिबंध्य चँ ।
फलं ददाति स्वप्ने वा जाग्रत्कालेऽथ वाऽनघ ॥
निवृत्तप्रतिबैन्धं तु प्रारब्धं कर्म सत्तम ।
निरुद्धांशफलं स्वप्ने ददाति स्थिरमुत्तमम् ॥
निरुद्धांशसमो भोगो यैथोद्भूतश्च जाग्रति ।
तैथा निरुद्धं तेनैव सह कर्म ददाति वै ॥
एवं निरुँद्धभोगं तु स्वप्ने जाग्रति वा फलम् ।

---

१ B. D E G H. and J. omit अपि, while I. substitutes दृष्टोपायः for अदृष्ट उपाय through mistake. २. I. omits अत्र. ३. B. D E. and H. substitute किन्च for किं तु. ४. J. reads फलविशेष for फलशेष. ५. B. D. G. and H. substitute च for वा and G and I. उपभुज्यते for उपभुज्यते. ६ B. and D. omit पराशरेण ; while G. and H. substitute पाराशरे for पराशरेण. ७. J. reads वा for च. ८. B. D. and I substitute both च for both वा, while B. and D ज्ञस्य for ऽज्ञस्य. ९. B. and D. read कृत for शुक. १० B. and D. substitute प्रतिपद्यते for प्रतिबध्य च. ११. I. reads निवृत्तप्रतिबद्ध and G निवृत्तप्रतिबद्धे both for निवृत्तप्रतिबन्धं. १२. J. reads विरुद्धांश- for निरुद्धांश-. १३. B. D. E. G. H. and J. read यदा for यथा, while J. जायते for जाग्रति १४. B. D. E. G. H. and J. read तदा for तथा. १५. I. reads निरुद्धभागं for निरुद्धभोगं.

आरब्धस्यानुगुण्येन भुङ्क्ते देही न संशयः ॥
अत्युत्कटैरिहत्यैस्तु पुण्य-पापैः शरीरभृत् ।
प्रारब्धं कर्म विच्छिद्य भुङ्क्ते तत्तफलं बुधः ॥
प्रारब्धशेषं विच्छिन्नं पुनर्देहान्तरेण तु ।
भुङ्क्ते देही ततो भुङ्क्ते तल्लङ्घयति कः पुमान्? ॥
अवश्यमनुभोक्तव्यं प्रारब्धस्य फलं जनैः ।
देहेनैकेन वाऽन्येन युगपद्वा क्रमेण वा ।
श्व-सूकर-खरोष्ट्रादिविरुद्धैर्विग्रहैरपि ।
भोक्तव्यस्य फलस्यैवं शुक्ल कर्माणि च क्रमात् ॥
कारणानि भवन्तीह चक्रवत्परिवर्तने ।
आरभन्ते क्रमेणैव तेषां नाशस्तु भोगतः ॥
सञ्चितेषु समस्तेषु प्रबलं कर्म देहिनः ।
फलमारभते देहमपि तत्साधनं बुधः ॥
दुर्घटं सकलं शक्तिर्माया माहेश्वरी जडा ।
घटयत्यत्र सन्देहो नास्ति सा तादृशी गतिः' ॥

इति । प्रबलेन कर्मणा प्रारब्धफलस्य प्रतिबन्धाङ्गीकारे नैसर्गिकाः कुनखित्वादयोऽपि क्वचित् प्रतिबध्येरन्—इति चेत् ।

---

१. E. reads ततो, I ननो, J. नरो all for ततो, while G. reads बुधे देही च न भुङ्क्ते for भुङ्क्ते देही ततो भुङ्क्ते. २. I. reads अवश्यं ननु भोक्तव्यं for अवश्यमनुभोक्तव्यं ३. I. reads देहेनान्येन चान्येन for देहेनैकेन वाऽन्येन ४. I. reads भोक्तास्यैव फलस्येह for भोक्तव्यस्य फलस्यैव. ५. G. reads चाभ्रुवन् for च क्रमात्. ६. H reads एव for इह ७. B. and D. भ्रुवन् for चक्रवत्. and G. परिवर्तते for परिवर्तने. ८. G. reads त्वात् for सा.

प्रतिबध्यन्तां नाम। यत्र प्रतिबन्धो न दृश्यते तत्र दौर्बल्यं कल्पनीयम्। प्रबलस्य[1] तु वर-शापाभ्यां जन्मान्यथाभावोऽपि[2] क्वचित् स्मर्यते। तथा च स्कन्दपुराणे व्याघ्र[3] ईश्वरेण गणेश्वरत्वं प्राप्त इत्यभिहितम्। महाभारते नहुषस्येन्द्रपदप्रेप्सोरगस्त्यशापेनाऽजगरत्वं[4]* प्राप्तमित्यभिहितम्। यदा जातस्य देहस्यापि प्रबलेन निमित्तेनान्यथाभावोऽस्ति तदा किमु वक्तव्यं कौनख्यादेरन्यथाभाव इति।

एवं च सति रोगशान्त्यादिप्रतिपादकानि सर्वाणि शास्त्राणि[5] प्रारब्धभोगाविरोधेनानुगृहीतानि[6] भविष्यन्ति। रोगशान्तिश्चौ-

---

* उक्तं चेदमाख्यानं महाभारते उद्योगपर्वणि अष्टमाध्यायमारभ्य षोडशाध्यायपर्यन्तं नवभिरध्यायैः शल्य-युधिष्ठिरसंवादेन। तत्र विश्वरूप-ब्राह्मणवधोत्पन्नब्रह्महत्याभयेनेन्द्रस्य पलायनं, देवैरभ्यर्थितस्य नहुषस्यैन्द्रपदस्वीकारः, तस्यैश्वर्यमदः, इन्द्राणीप्राप्त्यर्थं निर्बन्धः। अगस्त्यशापेन नहुषस्याजगरत्वमित्यादि वर्णितम्। वनपर्वणि च शतोपरिसप्तसप्ततितम-मध्यायमारभ्य शतोपरि एकाशीतितमाध्यायपर्यंतेन ग्रन्थसन्दर्भेण अजगरशरीरात् नहुषस्य मोक्षोऽभिहितः। तत्र भीमस्य शरीरवेष्टनं अनन्तरं प्रश्नोत्तराभ्यां नहुषस्य मुक्तिः इत्याद्यभिहितम्। 'इन्द्रपदप्रेप्सोः' इति यदाचार्येणोक्तं तत्-उपरि निर्दिष्टोपाख्याने इन्द्रपदप्राप्तेः स्पष्टत्वेन निरूपणाद्विरुद्धमिव प्रतिभाति। तत्र इन्द्रपदं प्रकर्षेणेच्छतीति विग्रहे इन्द्राणीप्राप्त्यैव प्रकृष्टत्वेनेन्द्रपदप्राप्तिसिद्धेरिन्द्राणीप्रेप्सोरिति व्याख्येयमिति प्रतिभाति।

---

१ I reads प्रबलाभ्या for प्रबलस्य and वर-शापाख्यां for वर-शापाभ्यां. २ J. reads -भावेऽपि for -भावोऽपि ३ J reads व्याध for व्याघ्र, while B and D read स्कान्दे for स्कन्दपुराणे and substitute गणेशत्व for गणेश्वरत्व ४ B. and D substitute गजत्व for ऽजगरत्व, but undoubtedly it is incorrect ५. B D and G omit शास्त्राणि ६ B and D. read प्रारब्धभोगविरुद्धेन and H. प्रारब्धभोगाविरोधेन both for प्रारब्धभोगाविरोधेन.

षधादिसाध्या । तत्रौषधान्यायुर्वेदप्रसिद्धानि । दानानि च[2] बौधायनकल्प-ब्रह्माण्डपुराणादिभ्योऽवगन्तव्यानि । जपस्तु शौनकादिप्रोक्तऋग्विधान-सामविधानादौ बहुधा प्रपञ्चितः । तथा च[3] ऋग्विधाने स्मर्यते—

'ऋतस्येति जपेत् सूक्तं [4]त्र्यृचं विष्णुमन्दिरे ।
अश्वत्थे माघमासे च मूत्ररोगो विनश्यति ॥ (१२३)
वायो शुक्रो जपेत् सूक्तमश्वत्थे त्र्यृचं तु चेत् ।
[5]नानाविधो वातरोगो विनश्यति न संशयः ॥ (१२४)
वारुणं वा जपेत् सूक्तमृचं धात्रिमूलके ।
[6]तापादिव्याधिनाशो तु [7]सुखी पश्चात् स्थितो भुवि॥(१२५)
कद्रुद्राय जपेत् सूक्तं शीतज्वरविनाशनम् ।
लिङ्गं [9]स्पृष्ट्वाऽऽयुतं धीमान[10]रोग्यं शीघ्रतस्तथा ॥ (१२६)
इमा रुद्राय तवसे जपेत् सूक्तं शिवालये ।
उष्णज्वरविनाशाय [11]अयुतं नात्र संशयः ॥ (१२७)

---

१. J. omits the following portion —
-साध्या । तत्रौषधान्यायुर्वेदप्रसिद्धानि । दानानि च बौधायन-
कल्प-ब्रह्माण्डपुराणादिभ्यवगन्तव्यानि । जपस्तु शौनकादि-.

२. B. and D omit दानानि च ३ B D. E G, H read तथाहि for तथा च, while J omits च. ४. D omits the following portion ·—

. . . . . त्र्यृचं विष्णुमन्दिरे ।
अश्वत्थे माघमासे च मूत्ररोगो विनश्यति ॥
वायो शुक्रो जपेत सूक्त . . . . . ।;

while G. substitutes अयुत for त्र्यृत. ५. E. G. H. and J. read बहु-विधो वातरोगो ; while I. बहुधा वातरोगोऽपि both for नानाविधो वातरोगो. ६. I substitutes वातादि- for तापादि-. ७. E. reads सुखे and H मुखे, but the words are complicated ८ G reads -निवारणम् for -विनाशनम् ९. B. D. and J. read दृष्ट्वा for स्पृष्ट्वा, while G. substitutes जपेत् for ऽयुतं. १०. I. reads नीरोग for आरोग्य ११. I. reads त्र्यृत for अयुतं.

इमां रुद्राय सूक्तं तु जपेच्छिवमन्दिरे ।
कोस-शूलादिरोगघ्नमयुतं नात्र संशयः (१२८)
ईङ्खयन्ती जपेत् सूक्तं लक्षं बिल्वे शिवेऽपि वा ।
कुष्ठनाशो भवेच्छीघ्रं माघमासे न संशयः ॥ (१०१)
हंसमन्त्रं जपेद्धीमान् त्र्ययुतं विष्णुमन्दिरे ।
अर्घ्यं दद्यात् कुष्ठरोगी सुवर्णसमतामियात् ॥ (१०२)
जपेच्चित्रं देवमन्त्रं शिरोरोगो विनश्यति ।
आयुर्वृद्ध्यादिकं पश्चादयुतं विष्णुमन्दिरे ॥
अमीवहा त्रयुक्तं जपेत् सूक्तं शिवालये ।
त्र्ययुतं चेत् कुष्ठरोगी स्वर्णवर्णं प्रयाति सः ॥ (१०७)
मित्रस्येति जपेत् सूक्तमपस्मारो विनश्यति ।
महापातकयुक्तोऽपि नीरोगो भूतले स्थितः ॥ (१०८)
उदसौ कुक्षिशूली तु जपेत् सूक्तं शिवालये ।
अयुतं माघमासे तु मुच्यते नात्र संशयः ॥ (१०९)

---

१ B. and D. read this s'loka after the sixteenth line of this quotation, namely —

अर्घ्यं दद्याद् कुष्ठरोगी सुवर्णसमतामियात् ।,

while शिवसन्निधौ for शिवमन्दिरे. २ B. D E. G and J. substitute काय- for कास-; while H काल- for the same. ३ I. reads बिल्वशिरोऽपि वा for बिल्वे शिवेऽपि वा. ४. G and J read अयुतं for युतं. ५ I. reads जपेच्छीघ्रं for जपेच्चित्रं. ६. B. and D. substitute पश्चेत् for पश्चात्. ७. G. substitutes अयुतं for त्र्ययुतं. ८. B D E. G. H and J. read मित्रस्यापि for मित्रस्येति. ९. I. reads नीरोगी for नीरोगो. १० G. reads कुक्षिशूले च for कुक्षिशूली तु.

सूर्यो[1] नो दिवः सूक्तं प्रत्यहं प्रजपेदृशं ॥
बर्दयाँ[2] च त्रिवर्षं तु क्षयादिव्याधिनाशनम्' ॥ (११०)

(ऋग्विधान १०१–१५२)

इति। त एते जपा ऋग्विधाने शौनकेन प्रोक्ताः। होमं च तत्र स एवाह–

'ततश्च चित्रमन्त्रेण होमं कुर्यात् सहस्रकम्[3]।
अर्केण त्रिमधुं कृत्वा शिरोरोगो विनश्यति ॥
सप्तम्यां रवियुक्तायां जलमध्ये यदा[4] दश।
करवीरैस्तु गायत्र्या होमं कुर्यात् सहस्रकम् ॥
व्याधिनाशो भवेच्छीघ्रं मृत्युं जयति सः[5] पुमान्'।

(ऋ. वि. १६१–१७१)

इति। बौधायनोऽपि–

'असाध्यव्याधिना ग्रस्त[6] उग्रेण प्राणहारिणा।
आँ[7] ते रुद्रेति सूक्तेन प्रत्यृचं वाग्यतः शुचिः ॥
पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वा उपस्थाय च शङ्करम्।
हविःशेषेण वर्तेत एकोत्तरमतन्द्रितः[8] ॥
पूर्णे[9] मासे जयेन्मृत्युं रोगेभ्यश्च विमुच्यते।
होमकर्मण्यशक्तानां जपस्तद्विगुणो भवेत्' ॥

---

१. I. reads सूर्येण for सूर्यो and प्रत्यब्दं for प्रत्यह २ B and D. read बाधिर्यं तु for बर्दयाँ तु. ३. B. D. G and H read समत्रकम् for सहस्रकम्. ४. I. reads यया for यदा ५. G. and J read यः for सः. ६. B. D E and H. read ग्रस्ता for ग्रस्त ७ E. G. and H. read आ ते रौद्रेण, I. अतिरुद्रेण and J. अतिरौद्रेण all for आ ते रुद्रेति ८ B. D. E G H. and J substitute आहुति for आहुती. ९. I. reads अतन्द्रित for अतन्द्रित. १०. I. reads पूर्णे मासि for पूर्णे मासे.

इति । तैत्तिरीयकशाखायां च द्वितीयकाण्डे रोगनिवृत्यर्था होमा बहुधोपवर्णिताः । तत्र तावत्प्रथमप्रश्ने काम्यपशुप्रकरणे प्रथमानुवाके—

'वायव्यं श्वेतमालभेत' ।

(तै. सं. २. १. १. १)

इति श्वेतपश्वालम्भनानुवृत्तौ श्रूयते—

'वायवे नियुत्वत आलभेत ज्योगामयावी' ।

(तै. सं २. १. १. ३)

इति । ज्योगामयावी दीर्घरोगी । वायोरश्वानियुतः तद्वते नियुत्वते । फलं च वाक्यशेषे श्रुतम्—

'स एवास्मिन् प्राणापानौ दधात्युत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव' ।

(तै. सं. २. १. १. ४)

इति । स एव नियुत्वान् वायुरेव । अस्मिन् दीर्घरोगवति इतासुर्गतप्राणः । द्वितीयानुवाके श्रूयते—

'यो वरुणगृहीतः स्यात् स एवं वारुणं
कृष्णमेकशितिपादमालभेत' ।

(तै. सं. २. १. २. १)

---

१. G omits from वायव्य श्वेतमालभेत to द्वितीयानुवाके श्रूयते २ B. and D omit from श्वेतपश्वालम्भना .. to फल च वाक्यशेषे श्रुतम् We do not give any readings on these mantras though they are found in manuscripts both including यदीतासुर्भवति E. and H omit श्वेतपश्वालभन and श्रूयते and then read वायवे नियुत्वत आलभेत and add इत्युपक्रम्य omitting ज्योगामयावी' । इति। ज्योगामयावी दीर्घरोगी। वायोरश्वानियुतः तद्वते नियुत्वते। फलं च वाक्यशेषे श्रुतम्-स एवास्मिन्प्राणापानौ दधात्युत and substituting उभयदातासुर् for यदीतासुर् ३. J. reads वाक्यशेषेण for वाक्यशेषे.

इति। वरुणगृहीतो[1] जलोदराख्यव्याधिगृहीत इत्येके। अज्ञातरोगग्रस्त[2] इत्यन्ये। एकः शितिः श्वेतः पादो यस्य स एकशितिपात्।

'स एवैनं वरुणपाशाद्विमुञ्चति'।
(तै. सं. २. १. २: २)

इति फलम्। स एव वरुण एव। वरुणपाशादुत्करोगात्। तस्मिन्नेवानुवाके—

'आग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुं ज्योगामयावी'।
(तै. सं. २. १. २. ७)

इति। बभ्रुः पिङ्गलवर्णः। तत्फलं तु—

'अग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्र-
समुत यदीतासुर्भवति जीवत्येव'।
(तै सं. २. १. २. ७)

इति। चतुर्थानुवाके—

'यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीति
सोमा पौष्णꣳ इयाममालभेत'।
(तै. सं. २- १- ४- ३)

इति। कण्डूत्यादिभिश्चिह्नैर्भविष्यद्रोगं निश्चितवतः तस्माद्भयं सम्भवत्येव। तत्फलं तु—

'न दुश्चर्मा भवति'।
(तै. सं २. १. ४. ३)

---

१. G. omits from जलोदराख्यव्याधिगृहीत —to तस्मिन्नेवानुवाके। - आग्नेयम् both including and substitutes उष्ण- for कृष्ण-. २. B. and D. read महोदरव्याध्यादि- for जलोदराख्यव्याधि-. ३ B. and I. read प्रज्ञातरोग- for अज्ञातरोग- while E. H. I. and J. mit -ग्रस्तः-

इति । षष्ठानुवाके–

'प्राजापत्यं तूपरमालभेत यस्यावज्ञातमिव ज्योगामयेत'।

(तै. सं. २. १. ६.३)

इति । तूपरः शृङ्गहीनः पशुः । तत्फलं तु–

'स एवैनं तस्मात् स्रामान्मुञ्चति' ।

(तै. सं. २. १. ६.५)

इति । स एव प्रजापतिरेव । तस्मात् स्रामादस्पष्टाद्दीर्घरोगात् । नवमानुवाके–

'मैत्रꣳ श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णं ज्योगामयावी' ।

(तै. सं. २. १. ९. ३)

इति । तत्फलं तु–

'साक्षादेवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति उत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव' ।

(तै. सं. २. १. ९. ३)

इति । एवमेते रोगनिवर्तकाः पशवः प्रथमप्रश्नेऽभिहिताः।

तथा द्वितीयप्रश्ने काम्येष्टिप्रकरणे प्रथमानुवाके श्रूयते–

'अग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा वा प्रमीयेरन्
यो वा बिभीयात्'।

(तै. सं. २. २. २. ३–४)

इति। भयेप्रतियोगी तु रोगात्मकः पूतिगन्धोऽवगन्तव्यः। वाक्यशेषे—

'पूतिगन्धस्यापहत्यै'।

(तै. सं. २. २. २. ४)

इति तत्फलसंकीर्तनात्[2]। तृतीयानुवाके—

'अग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये पावकाग्नये शुचये ज्योगामयावी'।

(तै. सं. २. २. ४. २)

इति। तत्फलं तु—

'यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमेवास्मिंस्तेन दधाति। यदग्नये पावकाय वाचमेवास्मिंस्तेन दधाति। यदग्नये शुचये आयुरेवास्मिंस्तेन दधाति। उत यदीतासुर्भवति जीवत्येव'।

(तै. सं. २. २. ४. २–३)

इति। तथा तत्रैव श्रुतम्—

'एतामेव निर्वपेच्चक्षुष्कामः'।

(तै. सं. २. २. ४. ३)

इति। चक्षुष्कामो नेत्ररोगग्रस्तः।

'यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिंस्तेन दधात्युत यद्यन्धो भवति प्रैव पश्यति'।

तै. सं. २. २. ४. ३–४)

---

१. B and D. read भयप्रतिरोगित्वात् तत्र रोगात्मक, H. भयप्रतिरोगीत्वन्नरोगात्मक, E. and G. भयप्रतिरोगी त्वन्नरोगात्मक. and J. भयप्रतिरोगात्मकः for भयप्रतियोगी तु रोगात्मकः. २ I. reads -कीर्तनात् for -संकीर्तनात्.

इति तत्फलश्रवणात् ।

अनयैव दिशा वाक्यान्तराण्यप्युदाहरणीयानि । ऋग्वेद-यजुर्वेदाश्रितौ जप-होमौ प्रदर्शितौ सामवेदाश्रितावपि सामवेदपर्यालोचनया प्रदर्शनीयौ ।

अर्चनानि तु शैव-वैष्णवाद्यागमादिषु प्रसिद्धानि । अर्चनादिभिरित्यादिशब्देनार्घ्य-ध्यानयोग-प्राणायामादयो दृष्टादृष्टोपाया व्याधिनिवर्तका अवगन्तव्याः । ते च योगशास्त्रादौ प्रसिद्धाः । अस्माभिर्ग्रन्थविस्तरभयान्नात्र लिख्यन्ते ।

नच—उक्तेषु जपादिष्वनुष्ठितेष्वपि क्वचित्फलविसंवाददर्शनात् न विलम्भप्रवृत्तिरिति शङ्कनीयम् । औषधेष्वप्यस्य न्यायस्य समानत्वात् । तत्रापि मा भूद्विलम्भ—इति चेत् । हन्तैवमायुर्वेदो दत्तजलाञ्जलिः स्यात् ।

अथ मन्यसे प्रयुज्यमानेष्वौषधेषु कस्माच्चिद्दोषानिवर्त्यदोषप्रबलत्वाद्वा निवर्तकौषधप्रयोगस्याभ्यासोऽपेक्षितः —इति । तार्हि जपादिष्वपि तुल्यमेतदुत्तरम् ।

'सकृत्कृते कृतः शास्त्रार्थः' ।

इति न्यायस्त्वदृष्टफलेष्वेवावगन्तव्यो न दृष्टफलेषु । अत एवावघातादिष्वावृत्तिः परिकल्प्यते । न खल्वनिष्पन्नेषु तण्डुलेषु सकृन्मुसलप्रहारेणाववातविधेश्चरितार्थतां मीमांसका

---

१. I. reads सामवेदायर्ववेदाश्रितावपि सामविधानादिपर्यालोचनया प्रदर्शनीयौ for सामवेदाश्रितावपि सामवेदपर्यालोचनया प्रदर्शनीयौ. २ E. G. and H. read आगमादिषु for अर्चनादिभि . ३ B. D and E. read सामान्यत्वात् for समानत्वात् ४. J. reads सकृत्कृति- for सकृत्कृते . ५ B and D. add न before मीमांसका..

मन्यन्ते। तत्र यथा तण्डुलनिष्पत्तिपर्यन्तोऽवघाताभ्यासः एवमत्रापि रोगनिवृत्तिपर्यन्तो जपाद्यभ्यासो द्रष्टव्यः।

यत्तु क्वचिज्जपादीनामल्पसङ्ख्याश्रवणं तदल्पदोषविषयतया व्यवस्थापनीयम्। एवं च सति न क्वापि विसंवादः।

अयं च व्याधिप्रतीकारन्यायः सर्वेष्वपि अनिष्टेषु प्रारब्धफलेषु कर्मसु योजनीयः। यदि जपादीनां प्रायश्चित्तत्वमङ्गीकृत्य प्रारब्धकर्मनिवृत्तिरभ्युपेयते यदि वा तदनङ्गीकारेण फलमात्रप्रतिबन्धः सर्वथाऽपि विहिते जपादौ विलम्भेन प्रवृत्तिः सिद्ध्यति।

यदा भोगैकानिवर्त्यत्वशङ्कायुक्तेष्वपि प्रारब्धफलेष्वीदृशप्रतीकारविलम्भः तदाऽनारब्धफलेषु कर्मसु प्रायश्चित्तप्रवृत्तिविलम्भोऽस्तीति किमु वक्तव्यम्? । तस्माद्यथोक्तेषु प्रायश्चित्तेषु निःसन्दिग्धतयैव प्रवर्तितव्यमित्यशेषमतिमङ्गलम्॥

तदेवमयं भगवान् पराशराचार्यः काण्डद्वयेन व्यवहारसूचनसहितमाचारप्रायश्चित्तप्रपञ्चमभिधाय शास्त्रमुपसंहरति—

एतत्पाराशरं शास्त्रं श्लोकानां शतपञ्चकम्।
द्विनवत्या समायुक्तं धर्मशास्त्रस्य सङ्ग्रहः॥

इति। पराशरेण कस्यचिदुपपुराणस्यापि निर्मितत्वात्तस्य च ज्ञानप्रधानत्वात् तद्वयवच्छेत्तुमेतदित्युक्तम्।

'अथातो हिमशैलाग्रे'—

(प. स्मृ. १. १.)

---

१ G. reads -अभ्यासा द्रष्टव्या for -अभ्यासो द्रष्टव्य. २ B and D. do not insert this यदि. ३. B. and D do not insert यदि ४. I. omits सिद्ध्यति ५ B and D. read तदेवमाह for तदेवमयं ६ B D E. G. H and J. read -प्रायश्चित्तद्वयम् for -प्रायश्चित्तप्रपञ्चम्. ७. B. and D read उपपातकस्यापि for उपपुराणस्यापि, but it seems quite wrong.

इत्यारभ्य प्रणीतो द्वादशाध्यायात्मको ग्रन्थसन्दर्भः प्रकृतत्वादेतच्छब्देन परामृश्यते । अस्य शास्त्रस्य कलिधर्मविषये प्रामाण्यातिशयं पूर्वोक्तमनुस्मारयितुं पराशरसम्बन्धोपवर्णनम् । शास्त्रशब्दोऽत्र विधायकं वचनमाचष्टे । शासनाच्छास्त्रमिति तद्व्युत्पत्तेः । ननु—शंसनाच्छास्त्रमित्यपि तद्व्युत्पत्तिरस्ति । तदुक्तं पुराणे—

'शासनाच्छंसनाचैव शास्त्रमित्यभिधीयते' ।

इति । बाढम् । सा व्युत्पत्तिर्मोक्षशास्त्रविषया । तस्य सिद्धेर्ब्रह्मतत्त्वाख्यानरूपत्वात् । अत्र त्वनुष्टेयार्थकथनात्पूर्वोक्तैव । तदेवाभिव्यञ्जयितुं धर्मशास्त्रस्येत्युक्तम् । वचनान्तराणामावापोद्वापनिवृत्तये संख्याभिधानम् । मन्वादिस्मृतिवद्ग्रन्थबाहुल्याभावात् केषांचिद्ग्रन्थानामनुक्तिमाशङ्क्य तद्व्यवच्छेदाय सङ्ग्रह इत्युक्तम् ।

अस्य शास्त्रस्यार्थानुष्ठानप्रधानत्वात् पाठस्य स्वर्गम्प्रति आकिंचित्करत्वमाशङ्क्य वेदाध्ययनवत्स्वर्गसाधनत्वमाह—

यथाऽध्ययनकर्माणि धर्मशास्त्रमिदं तथा ।
अध्येतव्यं प्रयत्नेन नियतं स्वर्गगामिना ॥

---

१ E and J. substitute पराशरशब्दोऽत्र for शास्त्रशब्दोऽत्र; while G. reads शंसनात् for शासनात् २ E reads ब्रह्मसत्त्वाख्यान-, G -ब्रह्माख्यान-, H. -ब्रह्मत्वाख्यान-and J -ब्रह्मरूपत्वाख्यान- all for-ब्रह्मतत्वाख्यान-. ३ I. reads शास्त्रमित्युक्तम् for धर्मशास्त्रस्येत्युक्तम् ४ E. omits ऽभिधानम् । मन्वादिस्मृतिवद् ग्रन्थबाहल्याभावात् केषांचिद्ग्रन्थानामनुक्तिमाशङ्क्य तद्व्य- ५. B. and D. omit अभावात् and read बाहुल्यात् ६ B D. E. and H. substitute तस्य for अस्य. ७. B. and D. substitute अथा— for यथा-.

निगदव्याख्यातमेतत्[1]।

ननु[2]–व्यासेन कलिधर्माणां पृष्टत्वात्[3]

"कलौ पाराशराः स्मृताः"।

(प. स्मृ. १. २४.)

इति पराशरेणोक्तत्वाच्च पराशरोक्ताः सर्वे कलिधर्मा एवेति वक्तव्यम्। किञ्च।

'शेषं मुनिविभाषितम्[4]'।

(प. स्मृ. १. ३४)

इति इतरमुन्युक्तकलिनिषेधानामप्यभ्युपगतिः स्पष्टं लक्ष्यते। अतो मूलोक्ताघसङ्कोचादीनां मूलोन्नीतदूरयात्रादीनामस्मिन् युगे प्रवृत्तावप्रवृत्तौ च विरोधो जागरूकः। नच–बाहुल्यमात्रेण स्मृतेः कलिधर्मविषयत्वं किं न स्यात्?–इति वाच्यम्। विभाजकनिमित्ताभावात्। निषेधवचनानां निमित्तत्वे कृष्यादिकस्यापि अननुष्ठेयत्वापत्तेः। एतद्ग्रन्थोक्तव्यतिरिक्तविषयाणां तेषां निमित्तत्वे अघसंकोचादीनामपि कृष्यादिवदनुष्ठेयत्वापत्तेः। संन्यासाद्याश्रम-कृष्यादिव्यतिरिक्तापद्वृत्तिः सेतुयात्राव्यतिरिक्तदूरयात्रादीनामग्राह्यत्वापत्तेः। आचारस्य तथात्वे अतिप्रसङ्गापत्तेः। स्मृतिवैयर्थ्यापत्तेश्च–इति चेत्। अत्रोच्यते–

---

१. B. D. G. and J. read निगदव्याख्यानमेतत् for निगदव्याख्यातमेतत्. २. From this word to (P 292, L. 23) the end of माधवाचार्यवर्य the intermediate portion does not appear in B. D E. G. H. and J, but occurs in A. and I. It is possible no doubt the com of author. ३. I. reads स्पृष्टत्वात् for पृष्टत्वात्. ४. I. reads पराशरस्मृतिः

कलौ पराशरोक्तं तद्वचनोन्नीतं च सर्वमप्यनुष्ठेयमेव। नानुष्ठेयं किञ्चिदप्यास्ति। किन्त्वनुष्ठाने विशेषो विज्ञायते। समन्वयबलात्। तथाहि—निषेधाश्च युगप्रयुक्तानुपपत्तिमूलकाः। अन्यथा विध्युत्पत्तिवैयर्थ्यात्। अनुपपत्तिश्च दृष्टाऽदृष्टा चेति द्विविधा। तत्र दृष्टानुपपत्तिमूलकानामनुष्ठानमननुष्ठानं चानिन्दितम्। यत्र अनन्यथासिद्धिप्रतिप्रसवविधिरुन्नीयते तत्र दृष्टानुपपत्तिः कल्प्यते।

"दूराध्वोपगतं श्रान्तं"
(प. स्मृ. १. ४१)

"यति हस्ते जलं दद्यात्"
(प. स्मृ. १. ५३)

"वैश्वदेव उपस्थितम्"
(प. स्मृ. १. ४१)

"चातुर्वर्ण्याश्रमागतम्"
(प. स्मृ. २. १)

"एकपिण्डास्तु दायादाः"
(प. स्मृ. ३. ७)

"देशान्तरमृतः कश्चित्"
(प. स्मृ. ३. १०)

"ब्रह्मचारी गृहे येषाम्"
(प. स्मृ. ३. १८)

"सव्रतः सव्रपूतश्च"
(प. स्मृ. ३. २१)

"आहिताग्निश्च यो द्विजः"
(प. स्मृ. ३. २१)

"राज्ञश्च सूतकं नास्ति"
(प. स्मृ. ३. २२)

"यस्य चेच्छति पार्थिवः"
(प. स्मृ. ३. २२)

"सम्प्रणीतः श्मशानेषु"
(प. स्मृ. ८. २२)

"दास-नापित-गोपाल-कुलमित्रा-ऽर्धसीरिणः"
(प. स्मृ. ११. २१)

"यजेत वाऽश्वमेधेन"
(प. स्मृ. १२. ७१)

इत्याद्यन्यथानुपपत्त्या दूरयात्राविधिरुन्नेयः।

"एकाहाच्छुद्ध्यते विप्रः"
(प. स्मृ. ३. ४)

इत्यघसङ्कोचविधिर्यायावरविषयत्वेन वा औपासनोक्तापवादप्रतिप्रसवविषयत्वेन वा अन्यथासिद्धः।

"नष्टे मृते प्रव्रजिते"
(प. स्मृ. ४. २८)

इति पुनरुद्वाहविधिः परिवेदनाद्यक्रमाविवाहविषयत्वेन अन्यथासिद्धः।

"क्षेत्रजश्चैव"

इत्यादि क्षेत्रजादिपुत्रभेदप्रदर्शनं कुण्ड–गोलकप्रदर्शनवत् प्रायश्चित्तार्थत्वेन अन्यथासिद्धम्।

न च–दत्तौरसयोरपि तथा स्यात्–इति वाच्यम्। ऋतुगमनप्रशंसनेन वैपरीत्यनिन्दनेन च औरसस्येव लक्षणप्रणयनेन दत्तस्यापि विध्यभिप्रायविषयत्वप्रतिपादनात् दत्तौरसकथनं न प्रायश्चित्तरूपमिति स्पष्टीकृतम्।

"संसर्गमाचरेद्विप्रः"

(प. स्मृ.)

इत्यादि संसर्गप्रायश्चित्तं लोकविलक्षणयाजनादिविषयत्वेन अन्यथासिद्धम्।

"आसनात् शयनात् यानात्"

(प. स्मृ. १२, ७९)

इति तु पातित्यमात्रापादकत्वेन अन्यथासिद्धम्।

अन्यत्र गोवधादौ अदृष्टानुपपत्तिः कल्प्यते। तेषामनुष्ठानं निन्दितम्। यत्र प्रत्यक्षोऽपूर्वविधिर्दृश्यते कृष्यादौ तस्य अननुष्ठानं निन्दितम्। तदितरविषयत्वेनैव निषेधानां प्रवृत्तत्वात्। पूर्वोक्तानन्यथासिद्धविधिविषयाणामप्येवमेव द्रष्टव्यम्। तेषामपि स्वस्वविषयेषु प्रत्यक्षापूर्वविधित्वात्। एतदभिप्रायेणैव सर्वमपि व्याख्यानं सङ्गच्छत इति सर्वं समञ्जसम्।

अध्यायाचारकाण्डानाभिहितसमयाचारभेदान् द्वितीये
काण्डेऽध्यायाष्टकेऽपि क्वचिदनभिहितान् निष्कृतीनां प्रभेदान्।
अध्याये द्वादशेऽस्मिन्नकथयदनघः शक्तिसूनुर्मुनीन्द्रः
तं शिष्टानुग्रहार्थं सुविवृतमकरोन्माधवाचार्यवर्यः॥ १॥

१. A reads विलक्षण- for लोकविलक्षण-. २ This does not appear in I ३. A reads शिष्या- for शिष्टा-.

अध्यायेऽत्रावशिष्टं समुदितमुभयोः काण्डयोर्द्वादशे स्यात्
प्रायश्चित्तं यदस्मिन्ननुपदमवदत्पातकादौ रहस्ये ।
अन्यत् सौम्यादिकृच्छ्रं सुविहितफलदं कर्मणो यो विपाकः
सर्वं भावोपलक्ष्यं स्मृतिहृदयविदा व्याकृतं माधवेन ॥ २ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजपरमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्तक-श्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरन्धरस्य माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां द्वादशोऽध्यायः समाप्तः।

समाप्तमिदं प्रायश्चित्तकाण्डम्।

---

१. B. D. and H. read चावशिष्टं. G. स्वावशिष्ट and G. वा ऽवशिष्ट for ऽत्रावशिष्टं. but it seems incorrect. २ B. D. E. H J. and I read अवदत् for अवदत्. ३. B D. E. G. H. and J. read रहस्यम् for रहस्ये- ४. E. and I. read स्मृतिहृदयमिद for स्मृतिहृदयविदा, while B. D. H. substitute व्याकृते for व्याकृत ५. B. and D. read -राजाधिराज- for -महाराजाधिराज-. ६ B D. E. G. H. and J. read प्रवर्तकस्य for -प्रवर्तक-. ७. B. and D. read only अमात्यस्य for माधवामात्यस्य.

The names occurring in the Parâśara Śamhitâ.

ADHYÂYA XII

उशना: 12, 53.
पराशरमतम् 12, 75.
पराशरम् 12, 82.
मनु: 12, 38.
रामचन्द्र: 12, 70.
विन्ध्य 12, 75
स्वायम्भुव: 12, 8.

A list of the names of authors and works, &c., occurring in Mâdhavâchâryâ's Commentary on the Parâśar Sâmhitâ, Adhyâya XII

---

१ अंगिराः—50, 7. 51, 6 67, 16 74, 2. 76, 8. 88, 5. 178, 4 190, 14.

२ अग्निपुराणम्–221, 13.

३ अत्रिः–167, 6.

४ अभिधानम्–206, 6.

५ आपस्तम्बः–57, 14 65, 15 89, 6 121, 18 144, 9 172, 7 172, 18

६ आश्वमेधिकम्–144, 2

७ उदाहरणम्–273, 16

८ उमामहेश्वरसंवादः–222, 11 227, 11 229, 11 238, 8 240, 8 250, 11 261, 12

९ उशनाः–143, 5

१० ऋग्विधानम्–279, 4

११ कण्वः–48, 15 128, 15 200, 10

१२ कात्यायनः–12, 12

१३ काश्यपः–49, 1 60, 5 247, 9 253, 9.

१४ कूर्मपुराणम्–6, 17 8, 2. 14, 2 17, 7 161, 1.

१५ गर्गः–43, 10.

१६ गरुडपुराणम्–226, 6.232, 7.

१७ गौतमः–56, 4. 56, 9 59, 15 86, 5 114, 12. 129, 1 142, 3 148, 1 174, 2 179, 12 180, 3. 257, 10 265, 1

१८ चतुर्विंशतिमतम्–28, 8 47, 11 74, 8 88, 7 116, 11. 117, 9 132, 4 155, 11. 159, 1 162, 6. 172, 15. 178, 10 196, 11. 197, 9. 199, 15 200, 13

१९ चमत्कारखण्डम् (स्कन्दपुराणम्)–220, 5

२० छन्दोगाः–1, 15

२१ छागलेयः–196, 4

२२ जमदग्निः–208, 5.

२३ जातूकर्ण्यः–80, 2. 109, 13.

२४ जाबालिः–111, 10 112, 17. 183, 5 195, 11

२५ तैत्तिरीयब्राह्मणम्–35, 4

२६ तैत्तिरीयारण्यकम्–48, 7.

२७ तैत्तिरीयसंहिता–53, 5. 282, 1

२८ दक्षः–13, 1. 65, 9.

२९ देवलः–23, 12 61, 1 67, 22 82, 9 147, 4 192, 10 201, 6.
३० नन्दिपुराणम्–242, 11
३१ नागरखण्डम् (स्कन्दपुराणम्)-230, 1
३२ नारदः–12, 8 116, 19 203, 8
३३ नारदपुराणम्–228, 5 267, 10
३४ पतञ्जलिः–205, 7
३५ पद्मपुराणम्–219, 16 240, 15 269, 1
३६ पराशरोपपुराणम्–276, 6
३७ पुराणम् 288, 6
३८ पुलस्त्यः–77, 16 80, 15.
३९ पैठीनसिः–25, 5 62, 11 111, 14 115, 1 132, 7 148, 9 152, 5. 162, 3
४० पौराणिकाः–124, 15
४१ प्रचेताः–114, 4 134, 7
४२ प्रजापतिः–43, 4 49, 9 74, 5
४३ प्रभासखण्डम्–230, 12.
४४ बव्हृचा :–2, 8.
४५ बादरायणः– 3, 8 275, 4.
४६ बृहद्याज्ञवल्क्यः– 79, 6
४७ बृहद्विष्णुः–79, 1
४८ बृहस्पतिः–16, 7 28, 1 73, 10 78, 5 81, 5 84, 2 141, 13 143, 8 153, 8 157, 1
४९ बौधायनः -15, 6 45, 14 133, 14 135, 11 160, 4 163, 10 181, 12
५० ब्रह्मपुराणम्–197, 6 209, 6 210, 14 224, 18 245, 7 266, 1 272, 6
५१ भरद्वाजः–108, 17
५२ भविष्यपुराणम्–66, 7 67 16
५३ भविष्योत्तरम्–210, 6
५४ भारद्वाजगृह्यम्–109, 2
५५ भृगुः– 146, 1 177, 7
५६ मनुः–4, 9 27, 12 34, 2 35, 13 42, 10 49, 5. 54, 15 55, 14 57, 4 60, 16 69, 2 80, 10 82, 5 82, 12 86, 9 87, 6 90, 8 95, 6 96, 4 96, 14 99, 1 103, 13 104, 11 105, 6 107, 4 108, 1 110, 6 111, 17 113, 12. 115, 9 120, 15 123, 9 125, 17 130, 11 136, 17 11 137, 138, 15 140, 12 141, 8 147, 13 154, 10 160, 10 164, 5 167, 7 168, 1. 169, 1 170, 1 170, 13 211, 9 215, 6 223, 11 242, 3 252, 1 252, 12
५७ मध्यमाङ्गिराः–64, 12 72, 7
५८ महाभारतम्–235, 10
५९ मार्कण्डेयः–144, 6 181, 8
६० मार्कण्डेयपुराणम्–241, 11 244, 8 255, 15 265, 6

६१ यमः–3, 16 41, 15 42, 2 59, 1 63, 6 114, 8 116, 14 121, 10 139, 8 140, 4 140, 16 141, 21 147, 8 149, 10 153, 4 156, 1 163, 7 164, 14 166, 12 167, 15 168, 10 180, 3 181, 3 182, 1 183, 14 189, 11 191, 15 195, 16 246, 13 263, 11

६२ याज्ञवल्क्यः–13, 5 44, 5. 48, 3. 54, 10 55, 7 68, 9 70, 5 74, 14 75, 13 81, 14 84, 15 101, 3 104, 6 106, 10 115, 4 123, 15 125, 13 131, 1 150, 8 151, 13 153, 8 162, 17 165, 4 167, 4 167, 10 168, 13 169, 7. 171, 7 179, 6 180, 6 182, 7 183, 8 213, 11 229, 1 255, 5

६३ लिङ्गपुराणम्–14, 6

६४ वराहपुराणम्–268, 5

६५ वसिष्ठः–11, 13 28, 4 71, 1 73, 2. 88, 18 89, 13 96, 9 107, 16 121, 1 125, 4. 126, 8 138, 14 148, 5. 150, 12. 155, 6 166, 1 171, 1

६६ वामनपुराणम्–224, 5

६७ वायुपुराणम्– 249, 10 261, 5

६८ वायुसंहिता–227, 6

६९ विश्वामित्रः–203, 1

७० विष्णुः–5, 10 6, 17 64, 9 92, 4 94, 7 97, 11 99, 11 106, 5 107, 8 136, 7 137, 4 137, 13 138, 3 156, 10 189, 16 194, 13 252, 5

७१ विष्णुपुराणम्–209, 12

७२ विष्णुधर्मोत्तरम्– 208, 8 209, 17 219, 8 233, 3. 250, 1 260, 5 269, 5 272, 14

७३ वृद्धगौतमः–228, 16 237, 1. 249, 8 252, 8 270, 13

७४ वृद्धपराशरः–4, 3 10, 16 130, 1 132, 1

७५ वृद्धबौधायनः–270, 8.

७६ वृद्धमनुः–35, 19.

७७ वृद्धशातातपः–142, 12 149, 4

७८ वृद्धहारीतः–115, 18

७९ व्याघ्रः–44, 12 81, 10 109, 8 143, 1

८० व्यासः–15, 14 16, 11 75, 10 79, 9 82, 1 248, 9

८१ शङ्खः–56, 9 62, 5 66, 12 68, 5 97, 6 108, 13 124, 6 125, 7 127, 6 127, 14 131, 14 146, 5. 190, 6 192, 6

८२ शङ्ख-लिखितौ– 151, 5 162, 4 246, 7. 253, 6. 259, 4 263, 4 269, 16

८३ शाण्डिल्यः–128, 12 129, 8.

८४ शातातपः–4, 6. 142, 8. 166, 6.

८५ शिवधर्मोत्तरम्–208, 5. 227, 1. 236, 6 239, 4 243, 11 250, 8.

८६ श्रुतिः–275, 9

८७ षट्त्रिंशन्मतम्–73, 6. 87, 11 115, 14 116, 9 139, 5.

८८ संवर्तः–39, 8 57, 10. 58, 7. 85, 11 129, 11 148, 13

८९ सुमन्तुः–61, 9 72, 12. 83, 11. 141, 4.

९० स्कान्दे रेवाखण्डम्– 224, 9. 231, 3 253, 1 264, 3.

९१ स्मरणम्– 78, 10. 88, 14. 124, 9. 206, 3 206, 8.

९२ स्मृत्यन्तरम्– 76, 1 90, 14. 143, 12. 196, 16 197, 3. 199, 12. 200, 5

९३ स्वप्नाध्यायविदः–3, 1

९४ हारीतः– 43, 7. 49, 14 75, 6 108, 7 116, 6 119, 10. 123, 6 124, 1 133, 1 135, 5 149, 16 151, 1 170, 10. 184, 4 192, 17 212, 14 247, 1. 252, 15

Index of Quotations, Vol. II., Part II.

१. आङ्गिराः—

आसीनश्च स्थितो वाऽपि 191, 4
आहिताग्नेर्द्विजाग्र्यस्य 76, 9
ॐकारमादितः कृत्वा 191, 2.
एकाहेन तु कृच्छ्रोऽयम् 191, 9
एतत्पातकमुक्तानां 191, 11.
एषामन्यतमं यद्यत् 191, 7.
कृत्वा पापं न गूहेत 51, 7.
गव्यस्य पयसो ऽलाभे 191, 5
गृहस्थोक्तानि पापानि 75, 3
गोमूत्रेण समायुक्तं 191, 8.
चातुर्वैद्यो विकल्पी च 50, 5
तस्माच्छूद्रं समासाद्य 178, 5.
दण्डोऽभावे भवेत्तक्रं 191, 6.
पर्षद् या ब्राह्मणानां तु 74, 3.
पर्षद् या ब्राह्मणानां च 67, 11.
प्रायश्चित्तं प्रदातव्यं 178, 6.
प्रातःस्नानसमारम्भं 190, 16.
पुनर्न च पिबेज्जातु 83, 10.
बृहस्पतिसवेनेष्ट्वा 83, 6
ब्रह्महत्याव्रतं कुर्यात् 76, 10.
भूमिप्रदान यः कुर्यात् 83, 9.
भूमौ वीरासने युक्तः 191, 3.
महद्भिश्चापि युक्तानां 191, 12.
युक्तक्षिप्तवणस्नायी 190, 15
वैश्यानां त्रिगुणा प्रोक्ता 67, 12. 74, 4
शौचवच्छोधनं कुर्युः 75 4.
समत्वं ब्राह्मणैर्गच्छेत् 83, 7.
सर्वपापहरो दिव्यो 191, 10.
सावित्रीं व्याहृतीश्चैव 191, 1.

२. अग्निपुराणम्—

कन्यां ददाति शुल्केन 221, 20
कुज्योतिः कुत्सितो वैद्यः 221, 16.
कुरुक्षेत्रे च यद्दानं 222, 7.
कृष्णाजिनं तु गृह्णाति 222, 5.
तयोभयमुखीं दोलां 222, 6.
न संहेत यशस्तेषां 222, 3.
निन्दको द्विज-देवानां 221, 18.
निर्दोषं सुहृदं भार्यां 222, 2.
न्यासापहर्ता मित्रध्रुक् 222, 1.
भूमि-कन्यापहर्ता च 222, 9.
मातरं पितरं वृद्धं 221, 14.
मासिके च नवश्राद्धे 222, 8.
लोभाच्यजति यस्त्वेतान् 221, 15.
वृद्धं बालं गुरुं विप्रान् 221, 19.

शूद्रानुग्रहकर्ता च 221, 17.
हस्त्यश्व-रथ-यानानि 222, 4

३ अत्रिः—

एकादशगुणान् वाऽपि 167, 8.
महापापैरपि स्पृष्टो 167, 9.

४. अभिधानम्—

यमलोके तु ते घोरां 206, 7

५. आपस्तम्बः—

अथ यस्य 122, 8
अथ यस्य पिता 121, 19.
अथ वा 122, 7.
अथोपनयनम् 122, 3.
अयाचितं तु राजन्ये 173, 4
अहोरात्रोषितो भूत्वा 144, 11
अहोरात्रोषितो भूत्वा 145, 7.
कुक्कुटाण्डप्रमाण तु 172, 13.
गुरुं हत्वा 66, 2.
चतुर्थकाल- 89, 7.
चतुर्विंशतिरयाच्याः 172, 10
ततः संवत्सरम् 122, 3
तेषामभ्यागमनं 121, 20
तेषामभ्यागमनं 122, 10
तेषामिच्छतां 122, 1
तेषामिच्छतां 122, 11.
त्र्यहं निरशनं पादः 173, 1.
त्रिवर्णेषु च सामान्य 145, 1.
दातारं नोपतिष्ठेत 145, 12.
दिनद्वयं तु नाश्नीयात् 173, 13
द्वादश वर्षाणि 122, 11
नास्मिँल्लोके 66, 4.
नीलीदारु यदा भिन्द्याद् 145, 8.
नीलीमध्ये तु गच्छेद्वा 145, 6
नीलीरक्तं यदा वस्त्रं 144, 10
नीलीरक्तेन वस्त्रेण 145, 11
पतितस्तु भवेद्विप्रः 145, 3
पालनं विक्रयश्चैव 145, 2
प्रतिपूरुषं 122, 4
पातः पादं चरेच्छूद्रः 173, 3.
यथा प्रथमेऽतिक्रमे 122, 2
रोमकूपैर्यदाऽऽगच्छेत् 144, 12.
लोहितकेन 58, 15
विप्रहा ऽरण्ये 65, 15
वृथा तस्य महायज्ञाः 145, 5.
शोणितं दृश्यते तत्र 145, 9
सप्ताभिः पावमानीभिः 122, 5
स्नानं दानं जपो होमः 145, 4.
सायं त्र्यहं तथा पादः 173, 2
सायं द्वाविंशतिर्यासाः 172, 9
सायं प्रातर्दिनार्धं स्यात् 173, 7
सायं प्रातस्तथैवोक्तं 173, 12.
स्त्रीणां क्रीडार्थसम्भोगे 145, 10

६. आश्वमेधिकम्—

यथुत्तिष्ठत्यनाचान्तो 144, 3
सद्यः स्नानं प्रकुर्वीत 144, 4.

७. उदाहरणम्—

तच्छान्तिरौषधैर्दानैः 273, 18.
पूर्वजन्मकृतं पापं 273, 17.

८. उमामहेश्वरसंवादः-

अकृत्वा खलयज्ञं तु 238, 9
अग्निहोत्रं भवेद्यस्य 227, 12
अदत्वा चाग्नि-विप्रेभ्यः 228, 4
अधर्मं धर्ममित्याहुः 229, 16
अन्नं क्षेत्रं गृहं वापि 261, 15.
अपहृत्य च सर्वस्वं 222, 12
अरण्ये निर्जले देशे 223, 6
अरण्ये निर्जले देशे 223, 9
आत्मनः पोषको मूढः 223, 2
आत्मना पिबति क्षीरं 239, 1
आत्मैव पोषितो येन 240, 12
आसनानि विचित्राणि 262, 1
इहलोकमृतानां च 262, 9
उदरे शूलसयुक्तः 239, 3
काको भूत्वा चिरं देवि 251, 9
कांस्यकं मुरजं वंश 262, 11
कुलेषु तेऽभिजायन्ते 229, 13.
कृमियोनिक्षये भूते 251, 4
गुरुणा ह्यननुज्ञातो 229, 14.
गृहेषु चैव विप्राणा 263, 3
तस्मिन् देशे क्षुधार्ताश्च 240, 14
तस्य योनिशतं गत्वा 251, 12
तस्यान्ते मानुषो भूत्वा 238, 12
तास्तु ते प्रार्थयंतीह 262, 6
तिर्यञ्चोऽपे समुत्पन्नाः 251, 1
ते च कालकृतोद्योगाः 229, 17
तेन पापेन ते देवि 262, 8.
तेन पापेन ते मूढाः 262, 10
ते शौण्डिका वा चण्डालाः 250, 16
दत्तापहारदानाच्च 222, 13
दरिद्रो व्याधितो मूर्खो 238, 13
दासत्वेनैव सुभ्रोणि 250, 17
दिव्य वर्षसहस्रं तु 238, 11.
धान्यचोरस्तु हीनांगः 261, 13.
नग्ना दीनाः क्षुधार्ताश्च 262, 4.
न हुतं न तपस्तप्तं 240, 11
न शृण्वन्ति गुरोर्वाक्यं 238, 16.
निर्होमा निर्वषट्काराः 229, 18
पटहं लेपन चैव 262, 13
परद्रव्यापहारी च 261, 14
परस्य योषितं हत्वा 223, 5.
पर्वातिक्रमकारी तु 227, 13
प्रस्रव छीवन वन्हौ 239, 2.
पायसं कृसरं चैव 228, 3
प्रार्थयित्वा तु यो गां वै 238, 18.
प्रासादेषु च ये देवि 263, 2
पिबंति ये नरा देवि 250, 15.
बन्धुभिः परिभूताश्च 262, 5
बालानां वीक्ष्यमाणानाम् 240, 10.
भवन्ति चेह काकाः स्युः 228, 2
मठाधिपत्यं यो देवि 223, 3.
मद्यपानरता ये च 251, 2.
मद्यपानरता ये तु 251, 6
मद्यविक्रयिणो ये च 250, 14
मद्यव्यसनिनो ये च 250, 12
मरुदेशे भवेद्वृक्षः 238, 10
मृष्टान्नेन य आत्मानं 240, 9.

यत्र देशे त्वनावृष्टिः 240, 13
यस्तु क्षुद्रेण भावेन 238, 14
यास्तु योनिषु जायन्ते 251, 13
ये हरंति च पापेन 262, 12
ये हरन्ति च तूर्याणि 262, 7.
ये हरन्ति नरा नित्यं 262, 2.
योनिकार्यं च यो देवि 222, 11
वर्षाणां द्वादशे लक्षे 251, 10
विनाशयेन्मठद्रव्यं 223, 4
विप्रस्य कथयिष्यामि 251, 8
वेदोपजीविकाः पापाः 228, 1.
व्याधि-रोग शतैर्युक्ताः 251, 14
श्वपाक-पुल्कसादीनां 229, 12
शालां तु कारयेद्यस्तु 250, 13
श्वानयोनिशतं गच्छेत् 251, 5
शूद्रस्य चेदृशं पापं 251, 7
षष्टिवर्षसहस्राणि 251, 3
स तु जातिविहीनेषु 229, 15.
सर्वेषां चैव नास्तिक्यं 238, 17
स्वान्द्रव्यं गृहीत्वा तु 223, 1.
सुवर्ण-मणिमुक्तानि 261, 16
स्वे मांसे परमांसेन 251, 11
सोऽनपत्यत्वमाप्नोति 238, 15
सोऽपि याति पिशाचत्व 222, 15.
हरंति पुष्करं ये तु 263, 1
हर्तारः परदाराणां 223, 8.
हत्वाऽऽनद्धादिवाद्यानि 262, 9

९. उशनाः—

चण्डाल-श्वपचैः स्पृष्टो 143, 6.
त्रिरात्रेण विशुद्धः स्यात् 143, 7

१०. ऋग्विधानम्—

अयुतं माघमासे तु 280, 14
अर्केण त्रिमधुं कृत्वा 181, 7
अर्घ्यं दद्यात् कुष्ठरोगी 280, 6
अश्वत्थे माघमासे च 279, 3
आयुर्वृद्ध्यादिकं पश्चात् 280, 8
इमां रुद्राय सूक्तं तु 280, 1
इमा रुद्राय तवसे 279, 13
ईङ्खयन्ती जपेत् सूक्त 280, 3
उदरौ कुक्षिशूली तु 280, 13
उष्णज्वरविनाशाय 279, 14
ऋतस्येति जपेत् सूक्तं 279, 5
कद्रुद्राय जपेत् सूक्तं 279, 11.
करवीरैस्तु गायत्र्या 281, 9
कास-शूलादिरोगघ्नं 280, 2
कुष्ठनाशो भवेच्छीघ्रं 280, 4
जपेच्चित्र देवमंत्रं 280, 7
ततश्च चित्रमन्त्रेण 281, 6
तापादिव्याधिनाशे तु 279, 10
त्र्ययुतं चेत्कुष्ठरोगी 280, 10
नानाविधो वातरोगो 279, 8.
महापातकयुक्तोऽपि 280, 12
मित्रस्येति जपेत् सूक्तं 280, 11
लिंगं स्पृष्ट्वाऽयुतं धीमान् 279, 12
वायो शुक्रो जपेत् सूक्त 279, 7
वारुणं वा जपेत्सूक्तं 279, 9
व्याधिनाशो भवेच्छीघ्रं 281, 10.
बदर्यां च त्रिवर्षं तु 281, 2

सप्तम्यां रवियुक्तायां 231, 8
सूर्यो नो दिवः सूक्तं 231, 1
हंसमंत्रं जपेद्धीमान् 280, 5.

११. कण्वः—

एकमध्ययनं कुर्यात् 200, 11
दद्याद्वा दशसाहस्रं 200, 12
प्रथमे दिवसे रात्रौ 128, 16
यजेदेवं यथाभ्यास 128, 17
यत्नोत्सर्गं गृही कृत्वा 48, 16
वानप्रस्थो यतिश्चैव 48, 17

१२. कात्यायनः—

निर्वासं कारयेद्विप्रम् 12, 14
प्रव्रज्यावसिता यत्र 12, 13

१३. काश्यपः—

असृग्गदी स भवति 248, 5
उरःस्तम्भादुरःस्तंभी 247, 14
कर्णभेत्ता कर्णशूली 247, 12
करोति शूलप्रक्षेपं 248, 7
क्षयी स्यात् क्षेत्रहरणे 247, 10
जलोदरयुनः स स्यात् 247, 11
तीर्थावासी कुशाच्छादी 60, 7
दन्तपातनकर्ता च 247, 13.
नक्तान्ध्यं जायते तस्य 248, 6.
पदा तु यस्ताडयति 247, 15
पवित्रपाणिर्दण्डी च 60, 6
पादकीली स भवति 248, 2.
पीडामप्रियकर्ता च 248, 1.
वानप्रस्थो यतिश्चैव 49, 3.
शूलेन शूली भवति 248, 4
स गद्गदी दारयति 248, 3
सुरापो 253, 9
सूर्यस्य त्रिर्नमस्कारम् 49, 2

१४. कूर्मपुराणम्—

अग्निप्रवेशं यः कुर्यात् 8, 3.
अपोमूत्रपुरीषाद्यैर् 7, 1
अप्रायत्ये समुत्पन्ने 17, 8
अमावास्यां तिथिं प्राप्य 161, 6.
अस्मिन् कलियुगे घोरे 162, 10
अहीनांगो ह्यरोगश्च 8, 8
आग्नेयं भस्मना पाद- 14, 4.
इष्टेशं प्रथमे यामे 161, 11
उपोषितश्चतुर्दश्यां 161, 14
एकादश्या निराहारः 161, 12
कृष्णाष्टम्यां महादेवीं 161, 8
गंगा-यमुनयोर्मध्ये 8, 7.
ग्रहणादिषु कालेषु 161, 3
जपस्तपस्तीर्थसेवा 161, 2.
जले वाऽग्नाशके वाऽपि 8, 4
जलप्रवेशं यः कुर्यात् 9, 1
तदा सान्तपनं कृच्छ्रं 7, 2
तावद्वर्षसहस्राणि 8, 10
त्रयोदश्यां तथा रात्रौ 161, 10.
देवताभ्यर्चनं नृणां 161, 5.
द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य 161, 13
नान्यत् पश्यामि जन्तूनां 162, 12
पुण्यक्षेत्राभिगमनं 161, 4.
प्रत्येकं तिलसंयुक्तान् 161, 17.

ब्राह्मणान् भोजयित्वा च 161, 7
ब्राह्मं तु मार्जनं मंत्रैः 15, 3
ब्राह्मादीनि तथाऽशक्तौ 17, 9.
भविष्यन्ति महाबाहो 162, 11
यमाय धर्मराजाय 161, 15
यावन्ति रोमकूपाणि 8, 9
राहुग्रस्ते यदा सोमे 9, 2
वैवस्वताय कालाय 161, 16
सम्पूज्य ब्राह्मणमुखे 161, 9
सर्वपापप्रशमनं 162, 13
सोमलोकमवाप्नोति 9, 3
स्नात्वा नद्या तु पूर्वाण्हे 162, 1

१५. गर्गः—

अभ्यासे चैन्दवं प्रोक्तम् 44, 1
त्रिरात्रमेकरात्रं वा 43, 11
मासं भुक्त्वा ब्रह्मचारी 43, 12
मांसाशनेऽनृतोक्तौ च 44, 3
वनस्थाश्चिगुणं कुर्यात् 44, 2

१६. गरुडपुराणम्—

अकृत्वा तत्प्रणामादि 232, 11
अमेध्यकृमयः पापाः 226, 12
अरण्ये जायते पङ्गुः 233, 1
अवमत्य च ये यान्ति 232, 8
उरुरोगगणोपेताः 226, 13
कौटसाक्ष्यप्रदाः पापाः 226, 7.
गुरु-मित्रद्रुहः पापाः 226, 9
चन्द्रार्कग्रहणे भुक्त्वा 226, 14
जात्यन्धास्तेऽभिजायन्ते 232, 12
तथा च भगवद्धाम्नः 232, 15.
त्यागिनो बान्धवानां च 226, 11.
द्विज-शिष्यद्रुहश्चैव 226, 10
पङ्गवः पादहीनाश्च 232, 13.
पश्यन्तो भगवद्धारं 232, 10
बाधिर्यमुपयान्त्याशु 232, 9.
भूत्वा भवन्ति सर्पास्ते 226, 8
विष्णुद्वारं ध्रुवं तैस्तु 232, 14.

१७. गौतमः—

अग्न्युत्सादी 258, 12
अग्नेन्स्वी 86, 3.
अथापरं 174, 4
अथापरं त्र्यहम् 174, 6
अथापरं त्र्यहमन- 174, 5.
अथैकतर्पणम् 174, 12.
अदत्तादायी 258, 12.
अनार्येन 174, 8
अन्ते 176, 8
अनिमंत्रितभोजी 258, 9.
अनुसवनम् 174, 9
अनृतवाक् 257, 11
अन्नापहारी 258, 14
अब्भक्षः 179, 13
अयाज्ययाजकः 258, 8.
अवगूरणः 258, 2.
इतस्ततोऽश्नन् 258, 10.
ईर्ष्यालुः 258, 5
एतदेव 176, 2.
एतेनैव 180, 1.
एता एव 176, 3.

ओं नमो हमाय 174, 13
कक्षवनदाही 258, 11
कूटसाक्षी 258, 10
कन्यादूषकः 258, 4
कामावपन्नोऽस्मि 131, 8
कामावकीर्णो 131, 7
क्षिप्रकामः 174, 7
क्षीरहारी 259, 1
खट्वाङ्ग-कपालपाणिः 56, 2
खट्वाङ्ग-कपालपाणिर्वा 59, 16
गोगामी 265, 4
गोहर्ता 258, 13
चण्डाली- 265, 2.
चतुष्पथे 258, 4
जलापहारी 259, 1
जलोदरी 258, 1
ज्ञानापहारी 258, 14.
तस्याजिनम् 129, 2.
तिष्ठेदहनि 174, 6.
दारकाचार्यः 258, 11
द्वादशरात्रस्य 176, 4
नमोनमो 174, 14.
नमोनमः कृष्णाय 175, 8.
नमो नमो ज्येष्ठाय 175, 9
नमो नमो दीप्ताय 175, 12.
नमो नमो नीलग्रीवाय 175, 7.
नमो नमो रुद्राय 175, 3.
नमो नमश्चन्द्र- 176, 1
नमो नमः सत्याय 175, 10.
नमो नमः सूर्याय 175, 6.
नमो नमः सौम्याय 175, 13
नमोनमस्तीक्ष्णाय 175, 13.
न म्लेच्छा-ऽशुचि-142, 4.
निषिद्धमन्त्र-114, 13
न्यासापहारी 258, 6
परद्रव्यापहारी 259, 2
पर्युषितभोजी 258, 5
पित्रोर्विवदमानो 258, 6.
प्रव्रजिता-265, 2
बहुयाजकः 258, 8
ब्राह्मणेन 142, 6
मत्सरी 258, 12
मातृघ्नः 258, 3
मृण्मयकपालपाणिर् 56, 7.
मृष्टैकभोजी 258, 10.
यथोपक्रामेत् 60, 1
रत्नापहारी 258, 7.
रौरव-174, 8
विद्याविक्रयी 258, 7
विवाहविघ्नकर्ता 258, 2.
वेदविक्रयी 258, 8
शूद्रागमने 265, 3
शूद्राचार्यः 258, 13.
सत्यं वदेत् 174, 7
सम्भाष्य 142, 5
सूर्याभ्युदितो 148, 2.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां 60, 2.
स्नुषागामी 258, 8.
स्नेहापहारी 258, 14.

हविष्यान् 174, 3
हिरण्यवर्णाः 174, 11

१८. चतुर्विंशतिमतम्—

अङ्गानां तु पराकं स्यात् 119, 5
अथर्वशिरसं चैव 159, 8
अथवा पावमानेष्टिः 196, 14
अन्यानि वा पवित्राणि 47, 16
अर्वाक् तु भ्रूणहत्यायाः 197, 12.
अयाचिते च द्वावष्टौ 172, 17
अष्टौ चान्द्रायणे देयाः 200, 3
आख्यानानि तथान्यानि 160, 1.
आत्मतुल्यं सुवर्णं वा 88, 8
आथर्वणाश्च ये केचित् 159, 10
इतिहास-पुराणानां 119, 6
इतिहास-पुराणानि 160, 2.
इष्टीनां पशुबन्धानाम् 198, 16
उपवास तु तक्रस्य 118, 2.
ऋग्वेदमभ्यसेद्यस्तु 159, 14
ऋतावृतौ प्रयुञ्जानः 28, 10.
एकैकं ग्रासमभ्यीयात 178, 11
एतेषां पादकृच्छ्रः स्यात् 118, 6
एतेषां विक्रये कृच्छ्र 118, 12
एतेषां विक्रये कृच्छ्रं 118, 4
एवं नराविशेषेण 201, 4
कदली नारिकेल च 118, 5
कर्पूरादेस्तदर्धं स्यात् 118, 8
कस्तूरिकादिगन्धानां 118, 7.
कृतैश्चक्रियमाणैश्च 155, 11.
कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि 201, 2
कृच्छ्रे पञ्चाऽतिकृच्छ्रे 199, 3.
कृच्छ्रे सन्तापनाख्ये 199, 5.
कृच्छ्रो देव्ययुतं चैव 196, 12
कृच्छ्रो ऽयुतं च गायत्र्याः 47, 12
खरा-ऽश्वा-ऽजाविकानां च 118, 15
गाथानां नीतिशास्त्राणां 119, 8
गायत्र्या लक्षजप्यं च 198, 14.
गायत्र्याः षष्टिभिर्लक्षैः 198, 6.
गायत्र्यास्तु जपन् कोटिं 198, 3.
गोविक्रयं द्विजः कुर्यात् 118, 13
चान्द्रायण प्रकुर्वीत 119, 4
चान्द्रायणं मृगारेष्टिः 198, 11.
जन्मप्रभृति पापानि 197, 11.
जप-होमादिक तेभ्यो 200, 16.
जप्त्वा पापैः प्रमुच्येत 160, 3.
जप्त्वा पापैः प्रमुच्येत 159, 14.
जप्त्वा पापैः प्रमुच्येत 159, 3.
तथाष्टादशलक्षाणि 197, 14.
तिलहोमसहस्रं तु 196, 13
तिलहोमसहस्रं तु 47, 14.
तिलहोमायुतं चैव 198, 13
तिलानां विक्रय कृत्वा 118, 9.
तीर्थानि भ्रमते विद्वान् 88, 10.
ते सर्वे पापहन्तारो 159, 12
त्र्यहं चोपवसेन्नित्यम् 178, 12.
दध्याज्येक्षुरसानां च 117, 14.
द्विगुण पुरुषाणा च 119, 3
द्विगुण पुरुषस्यैव 132, 6.
धनिना दक्षिणा देया 201, 3.

धर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठाः 200, 15
धेनुप्रदानं विप्राय 47, 13
नामधारकविप्रा ये 201, 1.
नारीणां विक्रयं कृत्वा 119, 2
नारीणां विक्रयं कृत्वा 132, 5
नित्य-नैमित्तिकानां च 198, 15
नीलरुद्रं तथैवेन्द्रं 159, 9
पराक-तप्तकृच्छ्राणां 198, 17
पराकं तत्र कुर्वीत 119, 1
पराके तप्तकृच्छ्रे च 200, 2.
पयः पायसा-ऽपूपानां 117, 13
पादोनं क्षत्रियः कुर्यात् 74, 10
पारुच्छेपं च सामानि 159, 7
पावमानीस्तथाकौत्सं 159, 2
प्रतिषिद्धेषु सर्वेषु 116, 12
प्राजापत्य प्रकुर्वीत 118, 14
प्राजापत्ये तु गामेकां 200, 1
प्रत्याम्नाये गवां देयं 197, 13.
प्रातस्तु द्वादश मासाः 172, 16.
प्रायश्चित्तं यदाम्नातं 74, 9.
पुनाति हैमहर्तारं 198, 5
पूगीफलानि मञ्जिष्ठा 118, 3.
ब्रह्मप्रतिष्ठेत्येतावत् 155, 12
ब्राह्मणानि च कल्पांश्च 159, 16
मण्डलब्राह्मण रुद्रं 159, 4
मध्वाज्य-तैल-सोमानां 117, 12
मित्रविन्दा पशुश्चैव 198, 12
मुगारेष्टिः पवित्रेष्टिः 162, 7.
यथाविभवसारेण 200, 4.
यज्ञार्थं कृषिजातांश्च 118, 10
यज्ञायज्ञीयमादित्य 159, 6.
रक्त-पीतानि वस्त्राणि 118, 11.
रहस्य-पञ्चरात्राणां 119, 7
लाक्षा-लवण-मासानां 117, 11
लक्षाशीति जपेद्यस्तु 198, 4
वामदेव्यं बृहत्साम 159, 5
विप्रा द्वादश वा भोज्याः 196, 14.
विप्रा द्वादश वा भोज्याः 47, 15
व्रतहोमादिक वापि 193, 18.
वैश्वानरीं व्रातपतीम् 28, 9
शूद्रः समाचरेत् पादम् 74, 11
षडह्न वा चरेत् कृच्छ्रं 83, 9
सर्वासामेव विद्यानां 119, 9
सर्वेषां स्नेहपक्वानां 117, 15
सामानि सरहस्यानि 159, 15
सुराया विक्रयं कृत्वा 117, 10.
सिद्धान्नविक्रये विप्रः 118, 1
सिंहे मे मन्युरित्येतत् 159, 12

१९. चमत्कारखण्डम्—

अकृत्वा देवकार्यं यः 220. 9.
उच्छिष्टस्य विशेषेण 221, 10
कन्यां यच्छति वृद्धाय 220, 13
कामाद्वा यदि वा मोहात् 221, 9.
कुरूपाय कुशीलाय 220, 14.
कुल-देशोचितं कर्म 221, 8.
चातुर्वेद्यपि यो विप्रः 221, 6
त्रिकालज्ञो वेदवेदी 221, 5.
दीयमानस्य वित्तस्य 221, 2.

देव–स्त्री–गुरु–वित्तानि 220, 15
परदाररतश्चैव 220, 11
परापवादसतुष्टः 220, 12
प्राणिना हिंसको नित्यं 220, 8
प्रेतत्वं जायते नूनं 221, 12
ब्राह्मणान्वयसम्भूतो 220, 7
यो भवेन्मानवः क्षुद्रः 220, 6
योऽभाति भृत्यवर्गेभ्यो 220, 10
विघ्नमाचरते यस्तु 221, 3
विशेषाद्ब्राह्मणेन्द्राणां 221, 1
विषा-ऽग्नि-जलमृत्यूनां 221, 11
शास्त्रकर्ता ग्रन्थकर्ता 221, 7
शूद्रान्नेनोदरस्थेन 221, 4

२०. छन्दोगाः—

यदा कर्मसु काम्येषु 2, 1
समृद्धिं तत्र जानीयात् 2, 2

२१. छागलेयः—

जीवन् भवति चाण्डालो 196, 6
पूर्वं व्रतं गृहीत्वा तु 196, 5

२२. जमदग्निः—

तीर्थे तु पादः कृच्छ्रः स्यात् 203, 6
द्विगुणं तु महानद्यां 203, 7

२३. जातूकर्ण्यः—

अतीतकालं जुहुयात् 109, 14.
अनुपेतस्तु यो बालो 80, 3
कामतोऽकामतः प्राहुः 129, 7
तस्य कृच्छ्रत्रयं कुर्यात् 80, 4
नष्टेऽग्नौ विधिवद्दद्यात् 109, 15.
स्कन्दित व्रतिना रेतो 129, 6.

२४. जाबालिः—

अपहृत्य तु वर्णानां 113, 6
अपहृत्य पशून् क्षुद्रान् 112, 19
अश्व-गो-भूमि-कन्याश्च 112, 18
आज्येनैव हि शालायां 195, 14
आरम्भे सर्वकृच्छ्राणां 195, 13
उदके फल-मूलेषु 113, 2
कांस्या-ऽयस्ताम्र-सीसं वा 113, 1.
गुड-कार्पास-धान्यानि 112, 20
तिल-धान्या-ऽन्न-वस्त्राणाम् 111,11.
त्रिरात्रमुपवासश्च 183, 7.
धनापहरणे चैव 113, 9
पक्वान्नमौषधं तैलं 112, 21
पापं निवेद्य विप्रेभ्यः 113, 5
प्रायश्चित्तं च यत् प्रोक्तं 113, 7.
पिण्याकं च तथा चाम 183, 6
पिण्याक सक्तवस्तक्रं 183, 1.
मृद्भाण्ड-मधु-मांसेषु 113, 3
राजस्वस्यापहरणे 113, 8
वासो वै दक्षिणां दद्यात् 183, 2
व्यापादना-ऽपहारेषु 113, 4.
श्राद्धं कुर्याद्व्रतान्ते च 195, 15.
संवत्सरार्धं कुर्वीत 111, 12

२५. तैत्तिरीयब्राह्मणम्—

योऽश्वत्थः शमीगर्भः 35, 4

२६. तैत्तिरीयारण्यकम्—

पुनर्मामै- 48, 11.
यन्मेद्य रेतः 48, 8.

कल्प कल्पं ततश्चान्ते 242, 13.
तृण-गुल्म-लता-वल्ली- 242, 14
तृणभेदास्त्वगणिताः 242, 15
ततः केनापि कालेन 243, 1
तेषां च देशभेदेन 242, 18.
तत्रापि नियमो नास्ति 243, 9
तत्रापि भुक्त्वा स्व कर्म 243, 6
तत्रापि भौतिक भोग 243, 7.
नरकेषु क्रमेणैव 242, 12
मुच्यते पशुजन्माच्च 243, 8
मृगेषु जायते मर्त्यो 243, 5.
विप्रान्तेषु मनुष्येषु 243, 10.
वीरुद्भेदास्त्वसख्याताः 242, 17.
वृक्ष-वल्कलभेदेन 243, 3.
लताभेदाश्च निःसख्याः 242, 16
सरीसृपादिभेदेन 243, 4

३१. नागरखण्डम्—

अदत्वा ये तथाऽभ्यन्ति 230, 4
कन्यादाने च विघ्न ये 230, 9
जायन्ते तास्च बन्धक्यो 230, 11
दरिद्रा जायया भ्रष्टाः 230, 8
दुर्भिक्षे जनतापे च 230, 5.
प्राप्नुवन्ति कुदेशे च 230, 2
ये च कुर्वन्ति दम्पत्योः 230, 6
विरूपा भ्रममाणाश्च 230, 7.
स कन्याः केवलाः सूते 230, 10.
स्वामिद्रोहरता ये च 230, 3

३२. नारदः—

अतिकृच्छ्रः पर्णकृच्छ्रः 203, 9.
अनुबन्धादिकं दृष्ट्वा 204, 6.
अप्सु प्रास्येत तद्द्रव्यम् 117, 3
उपयुक्तानुशिष्टं च 117, 4.
उपपातकयुक्तानाम् 204, 4
उपवासस्त्रिरात्र वा 204, 2.
एते व्यस्ताः समस्ता वा 203, 12.
कर्मणा गर्हितेनैव 117, 1
कार्याश्चान्द्रायणयुताः 204, 1.
जपोपवासकृच्छ्रस्तु 203, 11.
तस्य त्यागेन शुद्धयन्ति 117, 2
त्रिशद्भागः षष्टिभागः 204, 8.
न तस्य प्रतिमोक्षोऽस्ति 12, 10
प्रकाश उक्तं यत्किञ्चित् 204, 7.
पातकादिषु सर्वेषु 203, 13
महासान्तपनं शोद्धये 203, 10
राज्ञ एव तु दासः स्यात् 12, 9.
शक्ति-जाति-गुणान् दृष्ट्वा 204, 5
षडहो द्वादशाहानि 204, 3.

३३. नारदपुराणम्—

अकार्यं कारयेत् पापा 228, 9
कृमियोनिविनिर्मुक्ता 228, 12
चिन्तयेद्वीक्षयेद्वापि 267, 11
जीवित वा वरारोहे 228, 11.
तस्य पुण्य कृत सर्वं 268, 3.
दृष्ट्वा हि प्रमदा ह्येताः 268, 2.
न साधयन्ति कर्माणि 228, 13.
पुण्यस्य संक्षयत् पापी 268, 4.
भर्तुरर्थे हि या वित्तं 228, 10.
भर्तुः सौख्येन या नारी 228, 6.

भूत्वा वेतनभोक्तारो 228, 11
वधू वा भ्रातृदारान् वा 267, 12
वाचा चाकोशिकां या तु 228, 8
स याति नरकं घोरं 268, 1.
सा श्येनी जायते राजन् 228, 7

३४. पतञ्जलिः —

क्लेशमूलः 205, 12.
सति मूले 205 8

३५ पद्मपुराणम्—

अयाज्ययाजकश्चैव 219, 17.
आचार्यभार्यागमने 269 3
उदरव्याधियुक्तस्तु 269, 2.
क्षत्रियो वा महाबाहो 241, 4
तथा पापेन मनसा 269 4.
नास्तिक्य भावनिरतः 220, 3
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः 211, 7.
ब्राह्मणः शूद्रतामेति 241, 9.
ब्राह्मण्यात् स परिभ्रष्टः 240, 17
यस्तु विप्रत्वमुत्सृज्य 240, 16
विरतो विष्णुविद्यासु 220, 1
वैश्यकर्मा च यो विप्रः 241, 1.
शूद्रान्नेनोदरस्थेन 241, 8.
स द्विजो वैश्यतामेति 241, 2.
सामान्यदक्षिणां लब्ध्वा 220, 2
स्वधर्मप्रच्युतो विप्रः 241, 3.
स्वस्थानाच्च परिभ्रष्टः 241, 6
स्वानि कर्माण्यपाकृत्य 241, 5.

३६. पराशरोपपुराणम्—

अत्युत्कटैरिहत्यैस्तु 277, 2.
अवश्यमनुभोक्तव्य 277, 6
आरब्धस्यानुगुण्येन 277, 1.
आरभन्ते क्रमेणैव 277, 11
इह वाऽमुत्र वाऽज्ञस्य 276 10
इहैव फलद कर्म 276, 11.
एव निरुद्धभोग तु 276, 17.
कारणानि भवन्तीह 277, 10.
घटयत्यत्र संदेहो 277, 15
तथा विरुद्धं तेनैव 276, 16
दुर्घट सकलं शक्तिः 277, 14.
देहेनैकेन वाऽन्येन 277, 7
निरुद्धांशसमो भोगो 276, 15.
निरुद्धांशफलं स्वप्ने 276, 14
निवृत्तप्रतिबन्धं तु 276, 18
प्रारब्धशेष विच्छिन्नं 277, 1.
प्रारब्धं कर्म विच्छिद्य 277, 8.
फलमारभते देह 277, 13.
फल ददाति स्वप्ने वा 276, 12
भुक्ते देही ततो भुंक्ते 277, 5.
भोक्तव्यस्य फलस्यैव 277, 9.
वर्तमानशरीरेण 276, 9
विना फलोपभोगेन 276, 8.
शरीरारभकं कर्म 276, 7.
श्व-सूकर-खरोष्ट्रादि-277, 8.
सञ्चितेषु समस्तेषु 277, 12.

३७. पुराणम्—

शासनाच्छसनाच्चैव 288, 7.

३८. पुलस्त्यः—
पानस द्राक्ष-माध्वक 77, 17.
मधूत्थं मैरिमारिष्टं 77, 18
समानानि विजानीयात् 78, 1.
सुरायाः सकृत् पाने 81, 1.
३९. पैठीनसिः—
अकार्यकारिणस्तेषां 63, 1
अनृतेन 152, 6
अन्यं प्रयच्छेत् 148, 11.
अपेय तु तदा तोयं 25, 6.
आराम—132, 8.
आश्रयः शस्त्रदाता च 62, 11
उपेक्षकः शक्तिमांश्चेत् 62, 1
कमण्डलौ 148, 11
तथा शक्त्यनुरूप च 63, 2
नष्टायां मेखलायां 148, 12
नष्टे दण्डकाष्ठे 148, 10.
पुनस्तपस्वी भवति 162, 5.
प्राणायामसहस्रेषु 115, 3.
प्रोत्साहकः सहायश्च 62, 13
भक्ष्य-भोज्यान्नस्य 111, 15.
महापातकेषु 152, 7.
मासं 152, 6
शूद्रयाजकः 115, 2.
सर्वपापप्रसक्तोऽपि 162, 4
स्नानं चैव न कर्तव्यं 25, 7.
हन्ता मन्तोपदेष्टा च 62, 12
४०. पौराणिकाः—
अभ्यासात्तु क्रियादुष्टो 125, 2.
उपपातकस्तु क्रियादुष्टो 125, 1.
क्रियादुष्टो मनोदुष्टः 124, 17.
नास्तिकास्त्रिविधाः प्रोक्ताः 124, 16.
४१. प्रचेताः—
अनृतवाक् 134, 8.
एते पञ्चतपो—114, 5.
तस्यान्ते 135, 1
तानुद्धरेत् 134, 13
मासं गोमूत्र—114, 6
४२. प्रजापतिः—
अनृती सोमपः कुर्यात् 43, 5
आदित्यमर्चयित्वा तु 49, 11
क्षत्र-विट्-शूद्रजातीनां 74, 7
द्विगुण त्रिगुणं चैव 74, 6.
पूर्णाहुतिं वा जुहुयात् 43, 6
भये रोगे तथा स्वप्ने 49, 10.
४३. प्रभासखण्डम्—
अपुत्रा कलहाक्रान्ताः 230, 15
कुदम्भाश्चपला लुब्धाः 231, 1.
जायन्ते रोगिणो रौद्राः 230, 14.
दानहीना भवन्त्येते 231, 2.
महाराजनकर्माणः 230, 16.
यैर्न दत्तं नरैः किञ्चित् 230, 13.
४४. बह्वृचाः—
अथ स्वप्नाः 2, 9
पुरुषं कृष्ण 2, 9.
४५. बादरायणः—
अनारब्धकार्ये 275, 5.
सूत्रकश्च हि 3, 10.

४६. बृहद्याज्ञवल्क्यः—
कामादपि च राजन्यो 79, 7.
मद्यमेव सुरां पीत्वा 79, 8.
४७. बृहद्विष्णुः—
अमेध्यानि दशैतानि 79, 1.
माधूकमैक्षव मैरं 79, 2
मधूत्थं चैव माध्वीक 79, 3
४८. बृहस्पतिः—
अकामतस्त्रिरात्र स्यात् 143, 11.
अनभिख्यानदोषस्तु 153, 10
अनातुरः सति धने 141, 15
अनिर्वर्त्य महायज्ञान् 141, 14
अपहृत्य सुवर्ण वा 167, 3
अरुणायाः सरस्वत्याः 73 11.
अस्नात्वा तु यदा भुङ्क्ते 143,9
आहिताग्निरुपस्थान 141. 16
ऋतौ न गच्छेद्भार्यां वा 141, 17
कारयेत्तस्य संस्कार 78, 7
क्षिपेत्तया विनिर्दग्धो 81, 7.
गौडीं माध्वीं सुरां पैष्टीं 81, 3
तप्तकृच्छ्रं पराक च 84, 4.
तथा दहति वेदज्ञः 28, 3.
पीत्वा प्रमादतो मद्यम् 78, 6.
यथा जातबलो वन्हिर् 28, 2.
वायव्यं गोरजः प्रोक्तम् 16, 8.
विद्युत्सरस्वतीप्राप्तम् 16, 9.
शुद्धचेत् त्रिषवणस्नायी 73, 12.
सुरापाने कामकृते 81, 6.
स्पृष्ट्वा शवमुदक्यां वा 143, 10.
विख्यातदोषः कुर्वीत 153, 9.
सकृज्जग्ध्वाऽस्यवामीय 167, 2.
४९. बौधायनः—
अथाशुचिकराणि 133, 15.
असाध्यव्याधिना ग्रस्तः 281, 13.
आकाशे भुवि मूर्धाति 15, 8.
आ ते रुद्रेति सूक्तेन 281, 14
उदितेषु 163, 16
एकविंशति-164, 3.
एकाहधनिनो ऽन्नेन 46, 3.
कपोतव्रतनिष्ठस्य 46, 4.
ग्रामात् 163, 11
चतुर्थकाले 136, 1.
ज्ञानकृतेभ्यो 163, 17.
तदपत्यत्व 135, 15.
तेषा च 135, 15.
द्वादशरात्रात् 164, 1.
द्वादशमासान् 134, 2.
द्यूतमभिचारो 133, 15
नक्षत्रनिर्देशन 134, 1
पूर्णे मासे जयेन्मृत्यु 281, 17.
पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वा 281, 15.
प्रातःशतं 163, 15.
बाहुभ्यां मनसा वाचा 160, 7.
ब्राह्मण- 135, 12.
भुवि मूर्ध्नि तथाऽऽकाशे 15, 7.
भूम्यनृतम् 135, 13.
मैक्ष्याहारोऽग्निहोत्रिभ्यो 46, 1.
यदुपस्थकृतं पापं 160, 6

यावावर-त्रनस्थेभ्यो 46, 2.
विधिना शास्त्रदृष्टेन 160, 5.
शूद्रसेवनं 135, 14.
शूद्राभिजननम् 135, 11.
समुद्रसयानम् 135, 12.
सायसन्ध्यामुपस्थाय 160, 8.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां 136, 2
हविःशेषेण वर्तेत 281, 16.
होमकर्मण्यशक्तानां 281, 18

५०. ब्रह्मपुराणम्—

अन्यत् शरीरमादत्ते 211, 3
आत्मनः कामकारेण 224, 19
अयोनिगो वृको हि स्यात् 226, 1.
आशाऽपहर्ता तु नरः 225, 7.
इहाल्पमपि कृत्वा तु 209, 9.
उग्रान् स याति ससारान् 266, 14.
उपस्थिते विवाहे तु 225, 9.
एतानासाद्य संसारान् 266, 6.
एवं शीलसमाचारो 246, 1
कर्मणा मनसा वाचा 209, 7
कृतघ्नः स मृतो विप्रो 225, 11.
कृमिभावमनुप्राप्य 267, 1.
कोकिलत्वमवाप्नोति 266, 12.
गर्दभत्व तु सम्प्राप्य 225, 3
गनामभावे निष्कं स्यात् 197, 7
जलप्रवर्षणं यस्तु 225, 15.
ज्येष्ठं पितृसमं चापि 225, 5.
तत्कर्मजं यातनार्थं 210, 16.
ततो दंशः कृतघ्नश्च 225, 14.
ततो ऽधर्मक्षय कृत्वा 266, 8.
तत्प्रमाणवयो-ऽवस्था—211, 1.
तत्र जीवति मासांश्च 266, 7.
तत्रापत्य समुत्पाद्य 267, 8
तत्रापि निरय प्राप्तः 266, 16.
तन्मात्रगुणसयुक्त 211, 4.
ततः सम्प्राप्य निधनं 267, 4.
ततस्तु निरयं प्राप्तो 267, 2.
तेन दुष्टस्वभावेन 272, 8.
तेन भुक्त्वा स्वकर्माणि 211, 6.
दृढ शरीरमाप्नोति 211, 5.
परदाराभिमर्शं तु 266, 9.
परदारेषु ये चापि 272, 7.
पशूश्च ये विव्रजन्ति 272, 9.
प्रकीर्णमैथुना ये च 272, 10.
प्रधर्षयति कामाद्यो 266, 3.
प्रतिश्रुत्य द्विजेभ्यश्च 226, 2.
प्राप्नोति नरकं घोर 209, 10.
पिपीलिका तु मासांस्त्रीन् 266, 5.
भ्रातृभार्यां तु पापात्मा 266, 11.
मनसाऽपि गुरोर्भार्या 266, 13.
मृतस्यैकादशाहे तु 226, 4.
मातरं पितर चैव 225, 1.
मोहात् करोति यो विघ्नं 225, 10.
यदि पुत्रसम शिष्य 221, 18.
यमस्य विनयैः क्रूरैः 225, 12.
यमलोके तु ते घोरां 209, 8.
यस्तु रौद्रसमाचारः 245, 8.

यातनाः प्राप्य तत्रस्थः 225, 13.
लभेद्देवलको राजन् 226, 3.
लोकद्वेष्टाऽधमः पुंसौ 246, 4.
लोष्टैः स्तम्बैरुपायैर्वा 245, 10
वध-बन्धपरिक्लिष्टः 246, 3
वृषलो ब्राह्मणीं गत्वा 267, 3.
विश्वासहर्ता तु नरो 226, 8
विहाय सुमहागुप्त 211, 2.
श्वयोनौ तु स संभूतः 266, 15.
श्वा ततो जायते मूढः 267, 6.
श्वा भूत्वा कृकलासस्तु 267, 7.
श्वा शृगालस्ततो गृध्रो 266, 10.
सखिभार्यां गुरोर्भार्यां 266, 2
स चेन्मनुष्यतां गच्छेत् 246, 2.
सवत्सर तु कुम्भीरः 225, 1.
सुखानि धार्मिकोऽदुष्टः 211, 7
सूकरः पञ्च वर्षाणि 266, 4.
सूकरो जातमात्रस्तु 267, 5
सोऽपि मृत्युमवाप्नोति 225, 6.
सोऽपि विप्रो मृतो जन्तुः 225, 2
हस्ताभ्यां यदि पद्भ्यां वा 245, 9
हिंसार्थी निकृतप्रज्ञः 215, 11

५१. भरद्वाजः—

द्वादशाहातिक्रमे 108, 18.
पयोभक्षणं 108, 20.
मासातिक्रमे 108, 18.
सवत्सरातिक्रमे 108, 19

५२. भविष्यपुराणम्—

गुरुं हत्वा श्रोत्रिय च 66, 9.
मातर पितर हत्वा 66, 8.
शूद्रो वा ब्राह्मणं हत्वा 67, 15.

५३. भविष्योत्तरम्—

तस्मात् कृतस्य पापस्य 210, 13.
देव-तिर्यङ्-मनुष्याणां 210, 7.
धर्मराजः स्मृतः शास्ता 210, 8.
नियमाचारसक्तानां 210, 9.
नृपतिः शासकः प्रोक्तः 210, 12.
पारदारिक-चौराणाम् 210, 11.
प्रायश्चित्तैर्गुरुः शास्ता 210, 10.

५४. भरद्वाजगृह्यम्—

अत ऊर्ध्वं 109, 4.
अत ऊर्ध्वं काल—109, 6.
अत ऊर्ध्वमा 109, 5.
उपवासः 109, 3.
प्राणायामशतम् 109, 3.

५५. भृगुः—

कम्बले पट्टसूत्रे च 146, 4.
तर्पण त्रिविधस्याङ्ग 177, 9.
नित्य नैमित्तिकं काम्यम् 177, 8.
नृपस्य वृद्धवैश्यस्य 146, 3.
स्त्रीधृता शयने नीली 146, 2.

५६. मनुः—

अकृत्वा भैक्ष्यचरणम् 130, 12.
अग्निहोत्र्यपविध्याग्नीन् 108, 2.
अग्निहोत्र्यपविध्याऽग्नीन् 108, 4.
अग्र्यो मध्यो जघन्यश्च 216, 6.
अदत्तानामुपादानं 212, 7.

अधमा मध्यमाऽध्या च 217, 14.
अनातुरः सप्तरात्रम् 130, 13
अनाविष्कृतपापांस्तु 154, 12.
अनृत च समुत्कर्षे 95, 7.
अनृत च समुत्कर्षे 103, 11.
अनृतस्यैनसस्तस्य 42, 12.
अयः-कांस्योपलानां च 111, 3.
अपहृत्य च विप्रस्वं 253, 16
अपहृत्य च विप्रस्व 223, 13.
अपात्रीकरण कृत्वा 137, 18.
अपि भ्रूणहणं मासात् 155, 1.
अप्यकार्यशतं कृत्वा 34, 4.
अप्रतर्क्यमविज्ञेयं 210, 4.
अभिचारमहीनं च 114, 2.
अभिजिद्विश्वजिद्भ्यां वा 69, 6.
अभ्यस्याब्दं पावमानीः 165, 13.
अरण्ये निर्जले देशे 223, 15.
अरण्ये वा त्रिरभ्यस्य 164, 6.
अवकीर्णी तु काणेन 125, 18.
अवकीर्णिवर्ज्यं शुद्ध्यर्थं 107, 2
अवदय याति तिर्यक्त्व 255, 1
अवेत्यृचं जपेदब्दं 169, 3.
असम्बद्धप्रलापश्च 212, 6.
अस्य सर्वस्य शुणुत 211, 13.
अहिंसां सत्यमक्रोधम् 170, 2
आचामेदेव भुक्त्वाऽन्नं 4, 11.
आचार्यमृत्विजश्चैव 224, 2.
आरम्भरुचिता धैर्यम् 216, 9.
आश्रमे वृक्षमूले वा 57, 7.
इदं सामासिक ज्ञेयं 216, 14
इय विशुद्धिरुदिता 60, 12.
उत्तमां सात्त्विकीमेतां 219, 2.
उदित्यृचा वा वारुण्या 43, 2.
उपस्पृशंस्त्रिषवणम् 126, 6.
एतद्वचाग्निमदेतेषा 215, 12.
एतदेव व्रत कुर्युः 107, 1.
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते 126, 3.
एतेषामेव जन्तूनां 255, 3.
एतैर्द्विजातयः शोध्याः 154, 11.
एनसा स्थूल-सूक्ष्माणां 169, 2
एष सर्वः समुद्दिष्टः 219, 3
कणान् वा भक्षयेदब्दं 82, 9.
कर्मणां फलनिर्वृत्तिं 211, 11.
क्रमशो याति लोकेऽस्मिन् 242, 5.
कामतो ब्राह्मणवधे 60, 13.
कार्पास-तान्तव क्रौञ्चो 254, 8.
कार्पास-कीटजोर्णानां 111, 4
कर्मजा गतयो नृणाम् 211, 15.
कूप-वापी-जलानां च 110, 10
कूष्माण्डैर्वापि जुहुयात् 43, 1.
कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव 108, 5.
कृतवापनो वा निवसेत् 57, 6.
कृत्वा शवशिरोध्वजम् 55, 12.
कृमि-कीट-पतङ्गानां 252, 2.
कृष्टजानामौषधीनां 123, 12.
कौत्सं जप्त्वाप इत्येतत् 165, 8.
कौशेयं तित्तिरिर्हत्वा 254, 7.
गन्धर्वा गुह्यका यक्षाः 218, 9.

गर्हिता-ऽनाद्ययोर्जग्धिः 96, 7.
गृहीत्वा मुसलं राजा 86, 12.
गुरुं त्वंकृत्य हुंकृत्य 223, 14.
गुरोश्चालीकनिर्बन्धः 95, 8.
गुल्म-वल्ली-लतानां च 123, 11
गौडी पैष्टी च माध्वी च 80, 11.
गोमूत्रमभिवर्णं वा 83, 1.
चण्डाल-पुल्कसानां च 242, 9.
चरेत् सान्तपनं कृच्छ्रं 110, 12.
चान्द्रायण चरेन्मासं 108, 3.
चारणाश्च सुपर्णाश्च 218, 3.
चातुर्वर्ण्यस्य कृत्स्नोऽयं 211, 10.
चीरीवाकस्तु लवण 254, 6.
चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् 254,9.
चैल-चर्मा-ऽऽमिषाणां च 111, 1
जपन् वाऽन्यतम वेद 69, 7.
जप्त्वा च पौरुषं सूक्तं 168, 3.
जपित्वा त्रीणि सावित्र्याः 115, 10.
जपेद्वा नियताहारः 70, 2.
जातिभ्रंशकरं कर्म 136, 1
झल्ला मल्ला नटाश्चैव 218, 5.
त वेदभ्युदियात् सूर्यः 147, 14.
तत्सर्वं निर्णुदन्त्याशु 160, 14
तज्ज्ञेय विदुषा सर्वं 217, 2.
तत्र यत् प्रीतिसंयुक्तं 215, 13.
तथाऽऽज्ञानकृतं पाप 155, 2.
तथैवाप्सरसः सर्वाः 218, 10.
तद्रजोऽप्रतिधं विद्यात् 216, 2.
तपसा ऽपनुनुत्सुस्तु 87, 7.
तपसैव सुतप्तेन 160, 12.
तमसो लक्षणं कामो 217, 7.
तस्येह त्रिविधस्याऽपि 212, 1.
तान् समासेन वक्ष्यामि 217, 10
तापसा यतयो विप्राः 218, 11.
तांश्चारयित्वा त्रीन् कृच्छ्रान् 120,17
तिर्यक्त्वं तामसा नित्य 217, 12.
तिर्यग्यवोदराण्यष्टौ 35, 15
तृण-काष्ठ-द्रुमाणां च 110, 15.
तृतीये त्रिगुण चैव 60, 18
तेभ्यो लब्धेन भैक्षेण 126, 5
त्रयाणामपि चैतेषां 216, 13.
त्रयाणामपि चैतेषां 216, 5
त्रिरह्नि त्रिर्निशायां च 170, 3
त्रिविधस्त्रिविधः कृत्स्नः 219, 4
त्रिविधा त्रिविधैषा तु 217, 13.
त्र्यहं प्रातस्त्र्यहं सायं 170, 14.
त्र्यहं पर तु नाऽश्नीयात् 170, 15.
दशलक्षणयुक्तस्य 212, 2.
दशहस्तेन दण्डेन 35, 18
द्रव्याणामल्पसाराणां 110, 11.
द्यूत-पानप्रसक्ताश्च 218, 6.
देवत्वं सात्विका यान्ति 217, 11
धनं वा जीवनायाऽलं 55, 2.
धनं वा जीवनायाऽल 69, 10.
धर्मक्रियाऽऽत्मचिन्ता च 216, 8.
धान्य हत्वा भवत्याखुः 254, 3.
धान्या-ऽन्न-धन-चौर्याणि 110, 7.
नक्षत्राणि च दैत्याश्च 218, 12.

न च शोचत्यसम्पत्तौ 217, 4
नाशयन्त्याऽऽशुपापानि 27, 14
नाशयन्त्याऽऽशु पापानि 154, 16
निम्लोचेद्वाऽप्यविज्ञानात् 147, 15
पक्षि–गन्धौषधीनां च 111, 5.
पञ्च चाभ्यधिक कृत्वा 85, 19.
पयो घृत वाऽऽमरणात् 83, 2
परदारोपसेवा च 212, 8
परद्रव्येष्वभिध्यानं 212, 3
पशवश्च शृगालाश्च 217, 16
प्रमाणमङ्गुलस्योक्त 35, 16
प्रशान्तमिव शुद्धाभ 215, 14
पारुष्यमनृतं चैव 212, 5
प्रास्येदात्मानमग्नौ वा 69, 4
पितरश्चैव साध्याश्च 218, 14.
पीत्वाऽपोऽध्येष्यमाणश्च 104, 13.
पुष्प–मूल–फलानां च 110, 11
फलदानां तु वृक्षाणां 123, 10
बको भवति हत्वाऽग्निं, 254, 11.
बहून् वर्षगणान् घोरान् 242, 6
ब्रह्मचारी व्रती च स्यात् 170, 6
ब्रह्महत्यापनोदाय 69, 8.
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि 57, 5.
ब्रह्मा विश्वसृजो धर्मो 219, 1.
ब्रह्मोज्झं वेदनिन्दा च 96, 6.
भक्ष्य-भोज्यापहरणे 110, 13.
मणि–मुक्ता–प्रवालानां 111, 2
मणि-मुक्ता-प्रवालानि 254, 1.
मनुष्याणां तु हरणे 110, 9.
मधु दंशः पयः काको 254, 4
मन्त्रैः शाकलहोमाद्यैः 165, 10.
महापातकिनश्चैव 160, 11.
महापातकसयुक्तो 165, 12.
मानसं मनसैवायम् 212, 9
मासं गोष्टे पयः पीत्वा 115, 11.
मांस गृध्रो वसां मद्गुः 254, 5.
माहित्रं शुद्धवत्यश्च 165, 9.
मुच्यते पातकैः सर्वैः 164, 7
मुनींश्चाप्यवमन्यन्ते 224, 3
यज्वान ऋषयो वेदाः 218, 13
यजेत वाऽश्वमेधेन 69, 5.
यत् कर्म कृत्वा कुर्वंश्च 217, 1
यत् सर्वेणेच्छति ज्ञातुं 217, 5
यत्किञ्चिदेनः कुर्वीत 160, 13.
यत्तु दुःखसमायुक्त 216, 1
यत्तु स्यान्मोहसंयुक्त 216, 3
यथैधस्तेजसा वह्निः 155, 1.
यथैवैका तथा सर्वा 80, 12.
यद्वा तद्वा परद्रव्यं 254, 15.
याचिष्णुता प्रमादश्च 216, 12.
या यां योनिं च जीवोऽयं 242, 4.
येन तुष्यति चात्मास्य 217, 6.
येन यांस्तु गुणैर्नरो 217, 9
येनास्मिन् कर्मणा लोके 217, 3.
ये ब्राह्मणान् प्रद्विषन्ति 224, 1
येषां द्विजानां सावित्री 120, 16.
योऽवमन्येत ते तूभे 105, 7.
यो यदेषां गुणो देहे 215, 9.

यो येन पतितेनैषां 90, 9
यैर्व्याप्येमान् स्थितो भावान् 215, 8
रक्षांसि च पिशाचाश्च 218, 4
रक्तानि हत्वा वासांसि 254, 12
राजानः क्षत्रियाश्चैव 218, 7
लक्ष्यं शस्त्रभृतां वा स्यात् 69, 3.
लूता-ऽहि-सरठानां च 253, 13.
लोभः स्वप्नोऽधृतिः क्लैब्यं 216, 11
वधेन शुद्ध्यति स्तेनो 86, 13
वान्दैवतैस्तु चरुभिर् 42, 11.
वाचिकैः पक्षि-मृगतां 212, 12
वाचैव वाकृतं कर्म 212, 10
वातेन्द्र-गुरु-वह्नीनां 126, 2
वादयुद्धप्रधानाश्च 218, 8
वान्तो विरिक्तः स्नात्वा तु 4, 10.
वालवासा द्विजोऽरण्ये 87, 8
व्रात्यानां याजनं कृत्वा 114, 1.
वितथाभिनिवेशश्च 212, 4
वितस्तिद्वितय हस्तम् 35, 17.
विधिः प्राथमिकादस्माद् 60, 17
विनाऽद्भिरप्सु वाऽप्यार्तः 140, 13
विविधानि च रत्नानि 254, 2.
विषयोपसेवा चाजस्रं 216, 10
वृको मृगेभं व्याघ्रोऽश्व 254, 13.
वृथाऽऽलम्भेऽनुगऽछेद्गां 123, 13
वृद्धौ च माता-पितरौ 34, 3
वेदाभ्यासस्तपो ज्ञान 216, 7.
वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या 154, 15
वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या 27, 3.
वेदोदितानां नित्यानां 141, 9.
शरणागत परित्यज्य 138, 16
शरीरजैः कर्मदोषैः 212, 11.
शीतकृच्छ्रेण वा शुद्धिः 137, 19.
शुभाशुभफल कर्म 211, 14
श्व-सूकर-खरोष्ट्राणां 242, 8.
श्वावित् कृतान्नं विविध 254, 10.
सचैलो बहिराऽऽप्लुत्य 140, 14.
स तदा तद्गुणप्रायं 215, 10.
स तस्यैव व्रत कुर्यात् 90, 10.
स तानुवाच धर्मात्मा 211, 12.
सत्वस्य लक्षण धर्मः 217, 8
सत्वं ज्ञानं तमोऽज्ञानं 215, 11
सत्वं रजस्तमश्चेति 215, 7.
सप्तागारान् चरेद्भैक्ष्य 126, 4.
सयोगं पतितैर्गत्वा 253, 15.
संयोगं पतितैर्गत्वा 223, 12.
सर्वस्वं वा वेदविदे 55, 1
सर्वस्वं वा वेदविदे 69, 9.
सर्वेष्वेव व्रतेष्वेवं 170, 8.
संवत्सर यवाहारः 138, 17.
सव्याहृति-प्रणवकाः 155, 3.
स साधुभिर्बहिष्कार्यो 105, 8.
संसारान् प्रतिपद्यन्ते 242, 7.
सावित्रीं च जपेन्नित्य 170, 7.
सिंहा व्याघ्रा वराहाश्च 218, 2
सुगुर्वप्यपहन्त्येनो 165, 11.
सुप्त्वा क्षुत्त्वा च भुक्त्वा च 104, 12.
सुरापानापनुत्त्यर्थं 82, 7.

सुवर्णस्तेयकृद्विप्रो 86, 10.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां विहरेत् 170, 5.
स्थावराः कृमिकीटाश्च 217, 15
स्थालीपाकविधानेन 125, 19·
स्नातकव्रतलोपे च 141, 10.
स्नात्वाऽर्कमर्चयित्वा त्रिः 49, 7.
स्वजातीयगृहादेव 110, 8
स्वप्ने सिक्त्वा ब्रह्मचारी 49, 6
स्वकर्म ख्यापयन् ब्रूयात् 86, 11
स्त्रियोऽप्येतेन कल्पेन 255, 2
स्त्रीमृक्षस्तोकको वारि 254, 14.
स्त्री-शूद्र-पतितांश्चैव 170, 4
हविष्यभुग्वाऽनुचरेत् 70, 1.
हविष्यान्तीयमभ्यस्य 168, 2.
हस्तिनश्च तुरगाश्च 218, 1.
हुत्वाग्नि विधिवद्धोमम् 126, 1.
हिंस्राणां च पिशाचानां 253, 14.
हिंस्राणां चैव सत्त्वानां 252, 3.

५७. मध्यमाङ्गिराः—

गवां सहस्रं विधिवत् 64, 13.
तत् कामकारविषयं 72, 9.
न तस्य शुद्धिर्निर्दिष्टा 72, 11.
प्राणान्तिकं च यत् प्रोक्तं 72, 8.
ब्रह्महा विप्रमुच्येत 64, 14.
यः कामतो महापापं 72, 10.

५८. महाभारतम् —

अधर्मज्ञा गताचाराः 235, 12
अल्पायुषो भवन्तीह 235, 14.
आयुरस्य निकृन्तामि 235, 17.
कुशीला भिन्नमर्यादाः 235, 13.
नित्योच्छिष्टः सूचकश्च 235, 16.
प्रत्यादित्य प्रत्यनल 236, 3.
य उच्छिष्टः प्रवदति 236, 1.
यश्चानध्यायकालेऽपि 236, 2.
ये नास्तिका निष्क्रियाश्च 235, 11.
ये मेहयन्ति पथि च 236, 4.
लोष्टमर्दी तृणच्छेदी 235, 15.

५९ मार्कण्डेयः—

अपाङ्क्तेयस्य यः कश्चित् 144, 7
अहोरात्रोषितो भूत्वा 144, 8.
पत्रैर्मितः पत्रकृच्छ्रः 181, 12.
फलैर्मासेन कथितः 181, 9
मासेनामलकैरेव 181, 11.
मूलकृच्छ्रः स्मृतो मूलैः 181, 13
श्रीकृच्छ्रः श्रीफलैः प्रोक्तः 181, 10.

६०. मार्कण्डेयपुराणम् —

अकृत्वा त्वन्यजापाणेः 241, 13.
अकृत्वा वर्णसंयोगं 241, 15.
अपस्मारी च भवति 245, 3.
अयो हत्वा तु पापात्मा 256, 13.
अशस्त्रं पुरुषं हत्वा 244, 9.
आसनं चोरयित्वा तु 256, 12.
एष एव क्रमो दृष्टो 245, 4.
कृमि-कीट-पतंगेषु 244, 13.
कृमिः स्त्रीवधकर्ता च 244, 10.
गोत्रं प्राप्य च चण्डाल-244, 14.
घृतं हत्वा तु नकुलः 256, 6.
चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् 257, 3.

चोरयित्वा तु निष्पावान् 256, 11.
चोरयित्वा पयश्चापि 256, 8.
जीवजीवकतां याति 257, 2.
तस्यामपत्यमुत्पाद्य 265, 14
तिल–पिण्याकसम्मिश्र 256, 5.
तृण–गुल्म–लता–वल्ली–257, 8.
धान्यं यवांस्तिलान् माषान्255,17.
न्यासापहर्ता नरकात् 255, 16.
परदाराभिगमने 265, 7.
परिहृत्य ततो भूयो 244, 12.
पंग्वन्धो बधिरः कुष्टी 245, 1.
पुष्पापहृद् दरिद्रश्च 257, 5.
पुंस्कोकिलत्वमाप्नोति 265, 10.
प्रधर्षयित्वा कामात्मा 265, 12.
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः 241, 12
भ्रातृभार्यां च दुर्बुद्धिः 265, 9.
भूहर्ता नरकान् गत्वा 257, 7.
भोजन चोरयित्वा तु 256, 3.
मधु हृत्वा नरो दंशो 256, 10.
मुखरोगा–ऽक्षिरोगैर्वा 245, 2.
यश्च यस्यास्तु हीनायाः 241, 14.
यस्तु चोरयते तैल 256, 9.
विद्यापैहारिणां चैव 245, 5.
वृषस्य वृषणौ छित्त्वा 244, 11.
शाकहर्ता च हारीतः 257, 6.
श्व-सृगालेभ-गृध्रेषु 265, 8.
शूद्रश्च ब्राह्मणीं गत्वा 265, 13.
श्येनो मार्गामिषं हृत्वा 256, 7.
षण्ढः पलालहरणे 257, 4.
सखिभार्यां गुरोर्भार्यां 265, 11.
सस्यान्यन्यानि वा हृत्वा 256, 1.
संजायते महावक्त्रो 256, 2.
सूकरः कृमिको मद्गुः 265, 15.
हृत्वा दुग्धं तु मार्जारो 256, 4.
हृते कांस्ये च हारीतः 257, 1.

६१ यमः—

अजीर्णेऽभ्युदिते वान्ते 4, 1.
अतो बालतरस्यास्य 64, 2.
अथगुरुतल्प–167, 16.
अथ वै ब्रह्महत्यायाम् 59, 2.
अपूर्णेकादशाब्दस्य 63, 11.
अशीतिर्यस्य वर्षाणि 63, 7.
अशुद्धानां तु पापानां 246, 14.
अस्तं गते तु यः शेते 147, 10.
अन्तरागमने सद्यः 139, 12.
आचाममथ पिण्याकं 183, 15.
आपद्गतो विना तोयं 141, 1.
इह दुश्चरितैः केचित् 246, 16.
उत्तीर्णानां च पापानां 246, 15.
उष्ट्रयान समारुह्य 140, 7.
एककाल चरेद्भैक्ष्यम् 59, 11.
एकविंशतिरात्रस्तु 184, 2.
एकविंशतिरात्र च 121, 13.
एकाहं क्षपण कृत्वा 141, 2.
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते 149, 13.
एतान्येव समस्तानि 181, 4.
एतेषामेव सर्वेषां 116, 16.
एवं दृढव्रतो नित्यम् 59, 7.

एवं ब्रह्महत्या 163, 18.
एवं सञ्चरमाणस्तु 59, 12.
क्षत्रियस्य पराक तु 42, 5.
कृच्छ्रः पराकनामैष 180, 5
कृच्छ्रं देवकृतं नाम 192, 1
केचिदाहुरपापं तु 42, 7
केतन कारयित्वा तु 149, 11
क्वाथयित्वा पिबेदद्भिः 181, 5
खरोष्ट्रविषमा नारी 140, 5.
गलगण्डी गणद्रव्य- 263, 14
गात्राभ्यङ्ग शिरोऽभ्यङ्गं 196, 1
गायत्र्या दशसाहस्रं 147, 12
गायत्रीं स जपेन्नित्य 156, 3.
ग्रामान्तरं वा गन्तव्य 139, 14.
चरेद् व्रत यथोद्दिष्टम् 59, 6.
ततो ऽप्सु 165, 2.
ततो यावकशुद्धस्य 121, 15.
त्रिरात्रमुपवासश्च 139, 13
त्र्यहं त्र्यहं तु प्राश्नीयात् 191, 17.
त्र्यहं पिबेत्तु गोमूत्र 182, 4.
त्र्यह त्र्यहं प्रभुञ्जानो 184, 1
त्र्यहं वै यावकेनैव 182 5.
दशप्रणवसंयुक्तैः 168, 11.
द्वादशाहं निराहारो 180, 4
द्विजघ्ने कुष्ठिनं विद्यात् 246, 18.
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे 4, 2.
दृष्ट्वा सूर्यं निरीक्षेत 149, 2.
द्रव्यौषधापहर्ता च 263, 12.
धान्यचोरो व्रणी च स्यात् 263, 13.
न पङ्क्त्यां विषमं दद्यात् 142, 1.
नैतन्मम मतं यस्मात् 42, 8.
नैमित्तिकानां सर्वेषां 195, 18.
पश्चात्तापो निवृत्तिश्च 195, 17.
प्रकाशकृते 153, 6.
प्रत्यादित्य न मेहेत 149, 1.
प्राजापत्यं चरेद्विप्रः 41, 17.
प्राजापत्येन कृच्छ्रेण 142, 2
प्रायश्चित्तार्धमर्हन्ति 63, 8.
प्रायश्चित्तं चरेद् भ्राता 63, 12.
प्राप्नुवन्ति दुरात्मानो 246, 17.
पिबेच्च नियताहारः 189, 13.
पिबेच्च नियताहारः 182, 3.
पुरुषस्यैडकस्यापि 139, 11.
पुरोधाः शूद्रवर्णस्य 114, 9.
पूर्णे तु द्वादशे वर्षे 59, 13
पौरुषं सूक्तमावर्त्य 156, 6.
ब्रह्मचारी जितक्रोधो 189, 12
ब्रह्मचारी जितक्रोधो 182, 2
ब्रह्मघ्ने देहि मे भिक्षाम् 59, 10.
ब्रह्महत्यामवाप्नोति 149, 12
ब्रह्मस्तेनावुभौ सम्यक् 147, 11.
ब्रह्महा यावकाग्नेन 42, 4
ब्राह्मणावसथान् सर्वान् 59, 4.
ब्राह्मण : 166, 13
भैक्ष्यान्नमुपयुञ्जानो 116, 17.
मरुद्भिर्विसुभी रुद्रैः 192, 2.
मुच्यते ब्रह्महत्यायाः 168, 12.
मूषिकस्य तथोष्ट्रस्य 139, 10.

मृण्मयेन कपालेन 59, 3.
यजने याजने कृच्छ्रम् 140, 6.
यतिचान्द्रायणं चीर्त्वा 149, 14
यवागूं यावकं शाकं 191, 16.
रहस्यकृते 153, 5
रहस्ये रहस्यं 153, 5.
राजदण्डो न तस्यास्ति 64, 3
रुद्रैकादशकं जप्त्वा 156, 9
वामदेव्यं त्रिरावर्त्य 156, 5
विधृतिर्बलहर्ता च 264, 1.
विप्रस्य वधसंयुक्तम् 42, 3
विराजं द्विगुणं जप्त्वा 156, 4
वृषभं शतशो जप्त्वा 156, 7.
वृषलस्य त्रिरात्रं तु 42, 6
वेदमेकगुणं कृत्वा 156, 8.
व्यङ्गाश्चाधार्मिणश्चैव 246, 19
व्रतस्थो वर्जयेत् सर्वं 196, 2
व्रतस्यास्य प्रभावेन 192, 3.
शोचन् विनिन्दन्नात्मानम् 59, 5.
षड्रात्रं तु चरेद्वैश्यः 41, 18.
सञ्चरेत्तानि शनकैर् 59, 9
सप्तागाराण्यपूर्वाणि 59, 8
सर्पस्य नकुलस्याथ 139, 9
सवासा जलमाप्लुत्य 140, 8
सशिख वपनं कृत्वा 121, 12
सहस्रपरमां देवीं 156, 2.
सावित्री पतिता यस्य 121, 11.
सुरापः 165, 1.
सूर्योदये तु यः शेते 147, 9.
स्वभार्यां तु यदा क्रोधाद् 41, 16.
स्नेहादर्थप्रसंगाद्वा 114, 10.
हविषा भोजयेच्चैव 121, 14.

६२. याज्ञवल्क्यः—

अदत्तादाननिरतः 229, 6.
अदत्तादाननिरतः 214, 9
अन्तर्जले विशुद्ध्येत 163, 2
अन्त्य-पक्षि-स्थावरतां 213, 1
अनभिख्यातदोषस्तु 153, 10
अनन्ताश्च यथा भावाः 214, 1.
अनाहिताग्निताऽपण्य—101, 6
अनिबद्धप्रलापी च 229, 5.
अब्भक्षो मासमासीत 150, 10
अभिशस्तो मृषा कृच्छ्रं 151, 14
अयमेवातिकृच्छ्रः स्यात् 178, 16.
अवकीर्णी भवेद्व्रत्वा 125, 14
असत्कार्यरतो ऽधीरः 214, 15.
असम्बद्धप्रलापी च 214, 8.
असच्छास्त्राधिगमनम् 103, 7.
अहिंसा-ऽस्तेय-माधुर्ये 169, 9.
आत्मज्ञः शौचवान् दान्तः 214, 13
आत्मनोऽर्थे क्रियारम्भो 103, 1.
आनीय विप्रसर्वस्वं 68, 14
इन्धनार्थं द्रुमच्छेदः 103, 3
ईश्वरः स कथं भावैः 213, 13.
इह चामुत्र चैकेषां 214, 4.
उपपातकजातानाम् 168, 15
उपपातकशुद्धिः स्यात् 106, 12.
उपवासेन चैकेन 171, 10.

उपस्थानं ततः कुर्यात् 131, 4.
एकभक्तेन नक्तेन 171, 9.
एकरात्रोपवासश्च 182, 9.
एषां त्रिरात्रमभ्यासात् 183, 10.
कन्याप्रदानं तस्यैव 102, 5.
कन्यासन्दूषणे चैव 102, 4
करणैरन्वितस्यापि 213, 14.
कामावकीर्णे इत्याभ्यां 131, 3.
कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा 179, 7.
कृष्णलः पञ्च ते माषः 85, 4.
गर्दभं पशुमालभ्य 125, 15.
गायत्रीजाप्यनिरतः 115, 7.
गुरूणामध्यधिक्षेपो 95, 11.
गौरस्तु ते त्रयः षट् ते 85, 3.
गोवधो व्रात्यता स्तैन्यम् 101, 5.
गोष्ठे वसन् ब्रह्मचारी 115, 6.
गौर्देया कर्मणोऽस्यान्ते 167, 13.
चरेद्व्रतमहत्वापि 75, 16.
जलं प्लवः पयः काको 255, 9.
जालसूर्यमरीचिस्थं 85, 1
तत्पावनाय निर्वाप्यः 44, 7
तथैवानाश्रमे वासः 103, 6.
तथाऽश्वमेधावभृथ-68, 11.
तन्निमित्तं क्षतः शस्त्रैः 68, 15
तुलापुरुष इत्येवं 183, 11
त्रेऽष्टौ लिक्षा तु तास्तिस्रो 85, 2
त्रिरात्रोपोषितो जम्बा 163, 1.
त्रिरात्रोपोषितो हुत्वा 165, 5
दण्डप्रणयन कार्यं 74, 15.
दृष्ट्वा पथि निरातङ्कं 68, 13.
द्रव्यप्रकारा हि यथा 255, 13
द्विगुणं सवनस्थे तु 65, 2.
दीर्घ-नीत्रामयग्रस्तं 68, 12.
दोषैः प्रयाति जीवोऽयं 213, 17.
धर्मकृद्वेदविद्याति 214, 14.
धान्य-कुप्य-पशुस्तेयम् 102, 2
नास्तिक्यं व्रतलोपं च 102, 1.
निद्रालुः क्रूरकृद्धुब्धो 215, 1.
नियमा गुरुशुश्रूषा-169, 11.
निर्वपेत्तु पुरोडाशं 151, 15.
पत्रशाकं शिखी हृत्वा 255, 7.
पयसा वाऽपि मासेन 106, 13.
पर्णोदुम्बर-राजीव-180, 7.
परद्रव्याण्यभिध्यायन् 229, 2.
परद्रव्याण्यभिध्यायन् 214, 5.
पारदार्यं पारिविन्द्यं 101, 8.
पात्रे धनं वा पर्याप्त 54, 11.
पिण्याकं वा कणान्वापि 81, 16.
पिण्याका-ऽऽचाम-तक्राम्बु-182, 8.
पितृ-मातृ-सुतत्यागः 102, 3
पुरुषोऽनृतवादी च 214, 7
पुरुषोऽनृतवादी च 229, 4
प्रत्येकं प्रत्यहं पीतैः 180, 8.
प्रदर्शनार्थमेतत्तु 255, 12.
प्रमादवान् भिन्नवृत्तो 215, 2.
प्रव्रज्याऽवसितो राज्ञो 13, 6.
प्राणायामशतं कार्यं 168, 14.
ब्रह्मचर्यं दया क्षान्तिः 169, 8.

ब्रह्महा द्वादशाब्दानि 55, 9.
ब्रह्महत्यासमं ज्ञेयं 95, 12.
ब्राह्मणः स्वर्णहारी तु 167, 5.
ब्राह्मणस्य परित्राणात् 68, 10.
भावैरनिष्टैः संयुक्तः 215, 4.
भार्याया विक्रयश्चैषाम् 103, 8
भृतादध्ययनादानं 101, 7.
भैक्ष्या-ऽग्निकार्ये त्यक्त्वा तु 131, 2.
मज्जान्तं जुहुयाद्वापि 70, 8
मधु दंशः पलं गृध्रः 255, 10.
मयि तेज इति च्छायां 104, 8.
महापापोपपापाभ्यां 150, 9.
मूषको धान्यहारी स्यात् 255, 8
यथाकथंचित् त्रिगुणः 171, 11.
यद्येवं स कथ ब्रह्मन् 213, 12
यन्मेढ्र रेत इत्याभ्यां 48, 4.
रजसा तमसा चैव 215, 3.
रूपाण्यपि तथैवेह 214, 2.
लोमभ्यः स्वाहेत्येवं हि 70, 7.
वर्णिनां हि वधो यत्र 44, 6.
वालवासा जटी वापि 81, 15.
विख्यातदोषः कुर्वीत 153, 9.
वृक्ष-गुल्म-लता-वीरुत्–123, 17
वितथाभिनिवेशौ च 214, 6.
वितथाभिनिवेशी च 229, 3.
विपाकः कर्मणां प्रेत्य 214, 3.
वेत्ति सर्वगतां कस्मात् 213, 15
शिरःकपाली ध्वजवान् 55, 8.
शूद्रप्रेष्यं हीनसख्यं 103, 5.
श्वित्री वस्त्रं श्वा रसं च 255, 11.
स राजसो मनुष्येषु 214, 16.
सहस्रशीर्षाजापी च 167, 12.
सावित्रीमशुचौ दृष्टे 104, 9.
स्तनान्तरे भ्रुवोर्मध्ये 48, 5.
स्नान-मौनोपवासेज्या 169, 10.
स्यादोषधिवृथाच्छेदी 123, 18.
स्वाध्याया-ऽग्नि-सुतत्यागो 103, 2.
स्त्री-शूद्र-विट्-क्षत्रवधो 101, 9.
हिंसकश्चाऽविधानेन 229, 7.
हिंसकश्चाऽविधानेन 214, 10.
हिंस्रयन्त्रविधानं च 103, 1.
हीनजातौ प्रजायेत 255, 6.

६३. लिंगपुराणम् —

ईशानेन शिरोदेशं 14, 7
उरोदेशमघोरेण 14, 8.
सद्येन पादौ सर्वाङ्गं 14, 9.

६४. वराहपुराणम्—

कर्मक्षये ततः पश्चात् 268, 7.
क्रूरकर्मरतानां च 268, 12
ततः शुनी भवेत् पश्चात् 268, 6.
तृण-गुल्म-लतानां च 268, 11.
न च सौख्यमवाप्नोति 268, 8.
परस्परादिनो मत्स्याः 268, 14.
हिंस्रा भवन्ति क्रव्यादाः 268, 18.

६५. वसिष्ठः—

अनुमहार्थं विप्राणां 171, 4.
अपिवाग्नि–11, 18.

अपि वैतेन कल्पेन 11, 17.
अश्वमेधावभृथं 150, 15.
अश्वमेधावभृथं 121, 6
अस्थीनि 72, 1.
अहः परार्कं तत्रैकम् 171, 3.
अहः प्रातरहर्नक्तम् 171, 2.
एवं जप्यपरो नित्यम् 28, 6
एतेनैवाभिशस्तो 152, 2
गुरोरलीकनिर्बन्धे 97, 1
जीवन्नात्मत्यागी 11, 14.
ततस्तस्मै 89, 2.
तस्य जुहुयात् 127, 1.
त्रिरात्रं वा प्युपवसेत् 11, 15.
त्वचं 71, 4.
तेनात्मानं 89, 3.
द्वादशरात्रम् 73, 3.
द्वौ मासौ 121, 3.
नास्तिकः 125, 4.
निष्कालको 89, 14
नैर्ऋतं वा 126, 11.
पतित–138, 20.
पतितसावित्रीकः 121, 2.
प्राणानात्मनि संयम्य 11, 16.
बाल-वृद्धा-ऽऽतुराणां च 171 5.
ब्रह्मकूर्चोशिनौ भूत्वा 148, 7.
ब्रह्मचारी चेत् 126, 9.
ब्राह्मणमनृतेन 150, 13.
ब्रह्मोज्झः 96, 10.
मज्जानं 72, 3.
मांसं 71, 8.
मेदो 71, 10.
यद्यकार्यशतं सम्यं 155, 7.
यथाग्निर्वायुनाऽऽध्मातो 28, 5.
यथाऽश्वमेधावभृथः 166, 3.
योऽग्नीनपविद्धचेत् 107, 17.
रक्षोदेवताभ्यः 127, 2.
लोमानि 71, 2.
लोहितं 71, 6.
वनस्थश्च यतिश्चैव 148, 6.
व्रात्यस्तोमेन 121, 7.
सप्तागाराण्यसंकल्पितानि 58, 5.
सर्वं तत्तस्य वेदाग्निर् 155, 8.
सहस्रपरमां 139, 1.
सुरां पीत्वाऽप्सु निर्भज्य 166, 2.
सुवर्णस्तेयी 89, 10.
स्नायुं 71, 12.
स्तेनः प्रकीर्णकेशो 89, 1.

६६. वामनपुराणम्—

चण्डालादन्त्यजाद्वापि 224, 6.
याजको याज्यमानस्तु 224, 7.

६७. वायुपुराणम्—

अन्नचोरो भवेद्यस्तु 261, 9.
गजचर्मी ज्वरी च स्यात् 249, 15.
प्रस्विन्नपाणि-पादः स्यात् 261, 8.
प्राणिहिंसापरो जन्तु–249, 12.
ब्राह्मणस्वर्णहारी च 261, 7.
भवेत् स्फुटितपादस्तु 249, 11.
भ्रूणहा स्विन्नहस्तः स्यात् 249, 16.

मुखे कृष्णव्रणी श्वित्री 249, 13.
वल्मीकं तु खनित्वा यो 249, 14.
वातव्याधियुतः स्तेयी 261, 6.
स्वरोपघाती वाक्यं च 261, 10.

६८. वायुसंहिता —

अन्नं पर्युषितं विप्रे 227, 10
अपरीक्षितभोजी स्यात् 227, 8.
अविद्वां यः प्रयच्छेत 227, 9.
खरो वै बहुयाजित्वात् 227, 7.

६९. विश्वामित्रः —

कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि 203, 2.
प्रकाशे च रहस्ये च 203, 3.
प्राजापत्यं सान्तपनं 203, 4.

७०. विष्णुः —

अग्नि-मातृ- 99, 15.
अग्नि-मातृ- 105, 16.
अघमर्षणम् 157, 1.
अग्नेय-136, 8.
अथ 189, 17.
अथर्वशिरः 157, 10.
अथातः 156, 11.
अधीतस्य 99, 14.
अनाहिताग्निता 100, 8
अनुपातकिनस्त्वेते 94, 8.
अनृतवचनम् 99, 13.
अब्लिंगम् 157, 7.
अभिचारः 100, 6.
अभीषङ्गाः 157, 4.
अभोज्यानां 252, 6.
अभोज्यान्न- 99, 16.
अयाज्ययाजनम् 99, 17.
अविक्रेयविक्रयः 99, 19.
अश्वसूक्तम् 157, 8.
अश्वमेधेन शुद्ध्यन्ति 94, 9.
असत्प्रतिग्रहः 99, 18.
असच्छास्त्रा-100, 9.
आक्रुष्टस्ताडितो वाऽपि 97, 12.
आचम्यातःपरं मौनी 195, 6.
आत्मार्थं 100, 7.
इति जाति-136, 10.
इति मलावहानि 138, 6.
इत्यघमर्षणम् 190 4.
इत्युपपातकानि 101, 1.
उपपातकिनस्त्वेते 106, 6.
एतानि जप्यानि पुनन्ति जन्तून् 158, 1.
कर्मणोऽन्ते 190, 3.
कार्पास-112, 10.
कुशीलता 100, 10.
कूटसाक्ष्यं 93, 15.
कूष्माण्ड्यः 157, 2
कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा 179, 10:
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा 138, 10.
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा 137, 9.
कृमि-कीटकानां 138, 5.
क्षत्रिय-विट्- 99, 19.
ग्रहणं सम्प्रवक्ष्यामि 194, 15.
ग्राम्या-ऽऽरण्यानां 137, 5.

गुरोश्च 99, 14.
गोसूक्तम् 157, 8.
चन्द्रसाम 157, 6.
चरेत् सान्तपनं कृच्छ्रं 136, 12.
जातिभ्रंशकरं कर्म 136, 12.
जैह्यं 136, 9.
तरत्समन्दीयम् 157, 2.
तस्य च 100, 2.
तृण-काष्ठ-112, 6.
त्र्यहं 189, 17.
त्रीण्याज्यदोहानि रथन्तरं च 157, 13.
त्रिसुपर्णम् 157, 11.
दन्त्वैवापहृतं द्रव्यं 112, 14.
दन्तधावनपूर्वेण 195, 4.
द्रव्याणाम् 112, 1.
दिनान्ते नख-रोमादीन् 195, 1
दिवा 190, 2.
द्विशफैकशफ-112, 11.
दुर्गाः 157, 3.
द्रुम-गुल्म-100, 5.
देवकृतम् 157, 1.
देवर्षि-100, 9.
नारायणीयम् 157, 11.
नास्तिकता 100, 10.
निन्दितेभ्यो धनादानं 137, 14.
पक्षि-गन्धौषधि-112, 12.
पक्षिणां 138, 4.
पदस्तोभाः 157, 4.
परदाराभिगमनम् 99, 17.
परस्वहरणम् 99, 16.
पराकमथ वा कुर्युः 106, 7.
परिविक्तिता 100, 1.
परिवेदनं 100, 1.
पावमान्यः 157, 3.
पादो बालेषु दातव्यः 64, 7.
प्रत्यहं 190, 1.
प्रायश्चित्तान्ते 6, 15.
प्रायश्चित्तं ततः कुर्यात् 112, 15
पितृ-मातृ- 93, 19.
पितृव्य- 93, 17.
पुरुषसूक्तं 157, 12.
पुरुषव्रते 157, 6
बार्हस्पत्यम् 157, 7.
ब्रह्महत्या 92, 15.
ब्राह्मणस्य 136, 8
ब्राह्मणभूम्यप- 93, 16.
भक्ष्य-भोज्य-112, 4.
भस्म-गोमय-मृद्वारि 195, 2.
भृतकाध्यापनम् 100, 3.
भृतकाध्यय-100, 3.
भस्मः 190, 1.
मणि-मुक्ता-112, 8.
मद्यपस्त्री-101, 1
मद्यानुगत-138, 5.
मध्वर्चं 157, 9.
मनःसन्तापनं तीव्रं 195, 7
मलापकर्षणं कार्यं 195, 3.

मलिनीकरणीयेषु 138, 9.
महायन्त्र-100, 4.
महाव्रतम् 157, 11.
मातृगमनं 92, 6
मूलकर्मसु 100, 7.
यमुद्दिश्य त्यजेत् प्राणान् 97, 13
यागस्थस्य 93, 12
याजनं 100, 2.
येषां जपैश्च 156, 11
राजगामि च 99, 13
रात्रावासीत 190, 3
वपन-मेखला- 5, 12.
व्रत निशामुखे प्राप्तं 195, 5.
वाक्सूक्तम् 157, 8.
व्रात्यता 100. 3.
विकर्मणा जीवनम् 99, 18.
वेदनिन्दा 99, 14.
वेदाभ्युत्साही 107, 13.
व्याहृतयो 157, 5.
शतरुद्रीयम् 157, 10.
शुद्धवत्यः 157, 1.
श्रोत्रियर्त्विक् 93, 19.
सङ्करीकरणं कृत्वा 137, 8.
सर्वपापेषु सर्वेषां 194, 14.
समुत्कर्षेऽनृते 107, 9.
सर्वेष्वेतेषु 5, 11.
सर्वाकरेषु 100, 4
सामानि 157, 5.
स्त्रिया जीवनम् 100, 6.
स्तेयम् 100, 8.

७१. विष्णुपुराणम्—

तथा तथैव संस्मृत्य 209, 15.
पापकृद्याति नरकं 209, 13.
पापानामनुरूपाणि 209, 14.

७२. विष्णुधर्मोत्तरम्—

अतिवाहिकसंज्ञस्तु 208, 9.
अतिमानप्रवृत्तस्तु 234, 11.
अंधश्च जायते लोके 261, 1.
अन्धो दीपापहारी स्यात् 260, 13.
अपहृत्य नरा राम 260, 7.
अयाज्ययाजकश्चैव 234, 8
अवकीर्णी च भवति 269, 13.
असहिष्णुतयान्यस्य 219, 9.
उक्तास्त्वेमास्तु 272, 15.
कुलेषु तेऽभिजायन्ते 234, 13
कुष्टी भवति धर्मज्ञ 269, 8.
केवलं तन्मनुष्याणां 208, 10.
खल्वाटो मत्सरी राम 233, 5.
गां गत्वा तु द्विजश्रेष्ठ 269, 10.
गुरु-स्वामि-द्विजक्रोशं 233, 11.
गृहाधःपतनाच्चैव 235, 1.
गोभ्यश्च मरणं लोके 235, 2.
घूर्णिकस्तैलिकश्चैव 233, 7.
जात्यन्धत्वमवाप्नोति 269, 12.
जायते बुद्बुदाक्षो वा 233, 14.
तथैव दीनरूपश्च 233, 15.
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन 235, 8.

तस्मान्मनुष्यस्तु मृतः 209, 1.
तस्यापि तादृशी बाधा 235, 7.
ताडितस्ताड्यते लोके 235, 3.
दरिद्रः परवित्तघ्नः 260, 14.
दंष्ट्रिभ्यश्च नखिभ्यश्च 234, 15.
दृष्ट्वा परस्त्रियं नग्नां 269, 11.
देवदत्तेन दीपेन 233, 13.
द्वेष्यो भवति लोकेऽस्मिन् 234, 6.
धान्यचोरोऽगहीनः स्यात् 260, 10.
नरकं प्रतिपद्यन्ते 210, 2.
नान्यः प्राणी महाभाग 209, 2.
नास्तिकस्तु दरिद्रः स्यात् 234, 10
नीयते याम्यमार्गेण 208, 12.
नैवान्ये प्राणिनः केचित् 208, 14
परदाररताः केचित् 219, 12.
परपुंसि प्रसक्ता च 269, 7.
परिवेत्ता तथा लोके 234, 7.
पंगुरेव तथा ज्ञेयः 260, 15.
प्रकीर्णमैथुनो जन्तुः 269, 14.
प्रतिकूलं गुरोर्यस्तु 233, 8
प्राप्नोति भृगुशार्दूल 260, 9.
प्राप्नोति यादृशीं बाधां 235, 6
प्रायश्चित्तमतः कार्यं 210, 4
प्रायश्चित्तविहीना ये 210, 1
प्रायश्चित्तैः क्षयं याति 209, 18.
पिशुनः पूतिनासः स्यात् 233, 4.
ब्रह्मस्वहारिणश्चैते 219, 11.
भगभक्षस्तु कुण्डाशी 233, 10.
भूय एव समाप्नोति 233, 6.
मणि-मुक्ता-प्रवालानि 260, 6.
मनुष्याः प्रतिपद्यन्ते 208, 13.
महत्पापं समुत्पन्नं 219, 10.
मांसं भुक्त्वा तु धर्मज्ञ 250, 3.
मानुष्यमपि चासाद्य 210, 3.
मित्रद्रोहरताः केचित् 219, 13.
मिष्टाश्येको महाभाग 233, 9.
मूलकर्म तथा कृत्वा 234, 5.
यं कंचित् घातयित्वा तु 250, 2.
यद्यत् परस्या-ऽऽचरति 235, 5.
यद्वा तद्वा परद्रव्यं 260, 8.
याम्यलोकं प्रपन्नस्य 209, 3.
याम्यैर्नरैर्मनुष्याणां 208, 11.
योनीश्च नरकांश्चैव 209, 4.
रत्नापहारी भवति 261, 3.
लिंगव्याधिमवाप्नोति 269, 9
वस्त्र-भोज्यापहर्त्तारो 261, 2.
वस्त्रापहारी श्वित्री स्यात् 260, 12.
विनाऽपराधेन तथा 234, 3.
विरूप एव भवति 234, 2.
वेदविक्रयिको मूर्खः 234, 9.
व्याधितश्चाऽन्नहर्ता स्यात् 260, 11.
श्रुत्वा भवति दुर्बुद्धिः 233, 12.
शक्यानि कात्स्न्र्येन 272, 17.
शुभानामशुभानां च 208, 15.
श्वपाक-पुल्कसादीनां 234, 12.
श्वभ्रे तु मरणं लोके 234, 14.
स राजभयमाप्नोति 234, 4.
सञ्चयः क्रियते लोके 208, 16.

स्वकर्मभिश्च्युताः सर्वे 219, 14.
षण्ढश्च जायते लोके 269, 6.
हत्वा वधमवाप्नोति 235, 4.
हीनवर्णस्तदा लोके 234, 1.

७३. वृद्धगौतमः—

अनस्थि-पाणि-पादः स्यात् 271, 5.
अतिथिं 237, 8.
आमन्त्रणं विना भुक्त्वा 252, 12
कन्यागाम्यग्रमरी शूली 271, 1.
कन्यां च गोत्रजां गत्वा 271, 2.
कृतघ्नः 238, 3.
कीटाशी शीतलाशाशी 252, 11.
गत्वा तपस्विनीं नारीं 271, 9.
गत्वा तु मातृभगिनीं 270, 19.
गत्वा तु महिषीं राज्ञः 271, 16
गलगण्डी 237, 13.
गोदुःखकारी 237, 11.
गोनिर्दय 237, 12.
चोररक्षकः 238, 4.
छद्मना 237, 10.
जम्बुको जायते जन्तुः 228, 18.
ज्वरा-ऽतिसारी दाही च 270, 18.
तटाका- 238, 2.
तथा मनुष्यतां प्राप्तः 270, 16.
दास्यो वा दीर्घरोगिण्यो 272, 5.
दासीगामी क्रूरकर्मा 271, 13.
दाहज्वरी भवेन् मर्त्यः 271, 8.
दुर्बलबाधे 237, 4.
देवद्रव्योपजीवी 237, 2.
धर्मपत्नीं गुरोर्गत्वा 270, 14.
निषिद्धान्नं तु यो भुंक्ते 252, 10.
नेत्ररोगी भवेत् प्रेक्ष्य 272, 1.
पक्षि-दंष्ट्रि-मृग-व्याल-270, 15.
पत्नीबहुत्वे 237, 3.
पथनाशकः 237, 12.
परदाराभिगामी च 271, 12.
परिक्षीण- 237, 7.
पुण्याक्षेपी 237, 13.
पुश्चल्यो योषितो बाल-272, 4.
प्रतिज्ञाय 237, 2.
प्रमेही मूत्रकृच्छ्री च 271, 11.
बहुत्वे योषितामेक- 272, 2
महोदरी प्रमेही च 270, 17.
मातरं च स्वसारं च 271, 4.
मूत्रकृच्छ्री तथाऽजिव्ही 271, 6
मौल्याद्वेदोपदेष्टा च 228, 17.
रजस्वलाभिगामी च 271, 7.
वक्त्रमैथुनकर्ता च 271, 15
वाणिज्यलाभो नो तस्य 238, 6.
विप्रवृत्तिविलोपेन 252, 9.
विस्रम्भापहारी 237, 11.
वृक्षच्छेत्ता वृथा यस्तु 249, 9.
व्यवहारपक्ष-237, 5.
व्यवहारेष्वमध्यस्थः 238, 5.
व्याधिः स्यात् प्राणसन्देहो 238, 7.
शिष्टचीर्ण-238, 1.
शूद्रात् पठति चाण्डालो 228, 19.
सगोत्रां च सवर्णां च 271, 3.

साधुजन— 238, 1.
स्वजातिपरनारीभ्यः 271, 14.
स्वदारेभ्योऽन्यतो दीव्यन् 272, 3
स्वयं 237, 6.
स्वयमभ्युक् 237, 7
स्वामिना 237, 3.
स्यादामयावी भवती 271, 10.
सूर्याप्रकाशे 237, 9.

७४. वृद्धपराशरः —

अनाशकान्निवृत्तश्च 130, 3.
अनाशकन्निवृत्तस्तु 10, 17
गवां च शतदानेन 11, 6.
चण्डालः स तु विज्ञेयो 10, 18
चरेत् षाण्मासिकं कृच्छ्रं 130, 4
चरेत्त्रीणि च कृच्छ्राणि 130, 5.
चिति-यूप-दमशानानां 4, 5.
जला-ऽग्निपतने चैव 11, 3.
जातकर्मादिभिः सर्वैः 130, 6
तांच भिक्षां समभ्यीयात् 11, 12.
तेभ्यो जातान्यपत्यानि 11, 2
दुःस्वप्ने मैथुने वान्ते 4, 4
प्रत्यावसितवर्णानां 11, 4
ब्राह्मणस्य प्रवक्ष्यामि 11, 7
ब्राह्मणाना प्रसादेन 11, 5.
भैक्ष्यार्थी विचरेद् ग्रामं 11, 11.
मुच्यते सर्वपापेभ्यो 11, 10.
यः प्रत्यवसितो विप्रः 130, 2.
लुप्तधर्मास्तु चण्डालाः 11, 1.
विक्रीय कन्यकां गां च 132, 2.
साशिखं वपनं कृत्वा 11, 8.
सावित्र्यष्टसहस्रं तु 11, 9.

७५. वृद्धबौधायनः—

अन्त्यजागमने मर्त्यो 270, 12
गां गत्वा मधुमेही स्यात् 270. 9
मधुमेही खरा-ऽश्वादि-270, 10.
सवर्णागमने रक्तः 270, 11.

७६. वृद्धमनुः—

तान्येव दश गोचर्म 36, 2.
सप्तहस्तेन दंडेन 36, 1.

७७. वृद्धशातातपः—

अशित्वा सर्धमेवाच्च 149, 8.
अहोरात्रोषितः स्नात्वा 142, 14.
भक्षयित्वा तु तं मांसं 149, 7.
भूमौ निक्षिप्य तं मांसं 149, 6.
मूत्रयित्वा व्रजन्मार्गे 142, 13
यदा भोजनकाले तु 149, 5.

७८. वृद्धहारीतः—

तर्पयित्वा द्विजान् कामैः 116, 3.
राज्ञः प्रतिग्रहं कृत्वा 116, 1
षष्ठे काले पयो भक्षः 116, 2.

७९. व्याघ्रः—

अकामतस्त्रिरात्रं स्यात् 143, 3.
अन्यत्र पुनराधानं 109, 10.
अस्पृश्यस्पर्शनं कृत्वा 143, 2.
ततोऽग्निवर्णां तां पीत्वा 81, 12.
तत्र वक्तव्यमनृतम् 44, 14.
मत्या मद्यममत्या वा 81, 11.

यतिश्चैव वनस्थश्च 143, 4.
यत्रोक्तावात्मनः पीडा 44, 13
योऽग्निं त्यजति नास्तिक्यात् 109, 9.

८०. व्यासः—

असाध्यरोगी बालघ्नः 248, 12.
आग्नेयं भस्मना स्नानं 16, 1.
आदौ तावत् प्रभासे 16, 17
उभौ मध्वासवक्षौद्रौ 79, 10.
एकपर्यङ्कशयितौ 79, 11.
एतदेव व्रतं कुर्यात् 82, 2
कृतघ्नः स्फुटिताक्षी वा 249, 1.
कृतमंगल-पुण्याहैः 16, 15.
गत्वा देशान्तरं तेषां 249, 6.
गात्रकृच्छ्री व्रणी श्वित्री 248, 13.
ग्रामे वने वा जन्तूनां 249, 3.
चातुर्थकोष्ण-शीतोष्ण-249, 2.
तज्ज्ञः सम्पादयेत् स्नानं 16, 13.
तलघाती च सम्भूतः 249, 5.
दाक्षायणमयैः कुंभैः 16, 14.
धर्मार्थं यतमानस्तु 75, 11.
नेत्ररोगो भवेत्तस्य 248, 14.
पञ्चगव्यं च तस्योक्तं 82, 3
परेषां रसनाच्छेदी 248, 15.
पितृहा याति पैशाच्यं 248, 10
प्राण्यङ्गं मृगशावं च 248, 11.
प्रायो भवति तत्पुण्यं 75, 12
ब्राह्ममाग्नेयमुद्दिष्टम् 15, 15.
ब्राह्मं तु मार्जनं सन्नैः 15, 17.
भयोद्वेगकरोऽन्येषां 249, 4.

यत्तु सातपवर्षेण 16, 2
यौगिकं स्नानमाख्यातं 16, 4.
वारुणं यौगिकं तद्वत् 15, 16.
वारुणं चावगाहस्तु 16, 3.
राहुग्रस्ते च सोमे 17, 1
स्वयमेवोपपन्नाय 16, 12.

८१. शंखः—

अघमर्षणमित्येतत् 190, 10.
अध्यास्य शयनं स्नानं 146, 6.
अन्तरा वा 68, 6.
अन्तरेण यदा गच्छेद् 146, 13.
अन्तरेण यदा गच्छेत् 146, 11
अभ्युत्सादी 108, 14.
एतदेव 66, 18.
एतदेव व्रतं कुर्यात् 97, 8.
कौटसाक्ष्यं तथा कृत्वा 97, 7
कन्यादूषी 132, 15.
क्षत्रियायाम् 128, 2.
क्षत्रियस्तु रणे दत्त्वा 146, 8.
गवां द्वादशानां 68, 7.
गुप्तायां 127, 7
गोपुरीष-यवाभ्यासो 192, 7
गोष्ववकीर्णः 128, 7.
तेषामन्ते गोसहस्रं 65, 7. 66, 14.
त्र्यहं त्रिषवणस्नायी 190, 7.
द्वादशे वर्षे 68, 6
द्विजः पलाशवृक्षस्य 146, 7.
दुःस्वमारिष्ट-147, 2.
देव गृह-131, 15.

द्वौ विप्रौ ब्राह्मणा-ऽग्नी वा 146, 10.
नास्तिको 125, 8.
प्रमाप्य द्वादश-65, 6. 66, 13.
ब्रह्महा परिषदानुमतः 56, 10.
ब्राह्मण्यां 127, 9.
मनसा त्रिः पठेदप्सु 190, 8
रण्डायाम् 128, 7.
वीरासनं सदा तिष्ठेत् 190, 9
वृषल्यां 128, 5.
व्रतं तु यावकं कुर्यात् 192, 8
वैश्यायां 128, 3.
शून्यागार-नदी-पर्वत- 56, 12.
सद्य एवाश्व-68, 8.
संवत्सरं व्रतं कुर्यात् 146, 9.
संवत्सरं व्रतं कुर्यात् 124, 7.
सर्वेषां वर्णानाम् 65, 8.
स्वैरिण्यां 128, 1.
होमकाले तथा दोहे 146, 12.

८२. शंख-लिखितौ—

अजीर्णवान् 263, 7.
अत ऊर्ध्वं 246, 9.
अपूपापहारी 259, 7.
अभक्ष्यभक्षी 253, 7.
कर्मफल-263, 9.
कव्यापहारी 259, 6
खराभिगामी 270, 1.
गन्धापहारी 259, 8.
गृध्रो 263, 8.
गोध्ववकीर्णी 269, 18.
चण्डाल्यवकीर्णी 270, 4.
छत्रापहारी 259, 8.
तद्यथा 246, 11
ताम्रापहारी 259, 7
तैजसापहारी 263, 6.
दीपापहारी 259, 11.
धर्मपत्न्यामास्ये 270, 5.
ध्वजापहारी 259, 9.
नास्तिकवृत्तिः 151, 6.
पर्वमैथुनी 269, 17.
परजलापहारी 259, 5.
परदारगामी 269, 18.
पाण्डुरोगी 263, 8.
पुरुषव्याधि- 269, 17.
पुष्पापहारी 259, 10
फलापहारी 259, 11
ब्रह्महा 163, 5.
ब्राह्मणवृत्तिघ्नः 263, 9
भूम्यपहारी 259, 12
मातृभगिनी-270, 6.
मातृ-पितृ-270, 2.
यद्वा तद्वाऽपि पारक्यं 260, 1
वस्त्रापहारी 263, 5
वागपहारी 263, 7
वेश्मापहारी 259, 5.
शय्यापहारी 259, 10.
शाकापहारी 259, 9.
शाखापहारी 259, 7.
सगोत्राभिगामी 270, 1

सस्यापहारी 259, 6.
संवत्सरं 151, 9.
सुवर्णस्तेयी 263, 5.
स्वदारादन्यत्र 270, 3.
स्नेहापहारी 263, 6
हिरण्यापहारी 263, 5.
हत्वा वै योनिमाप्नोति 260, 2.

८३. शाण्डिल्यः—

अवकीर्णी द्विजो राजा 128, 13.
इष्ट्वा भैक्षाशिनो नित्यं 128, 14.
पराकत्रयसंयुक्तम् 129, 10.
वानप्रस्थो यतिश्चैव 129, 9.

८४. शातातपः—

अनृतौ तु यदा गच्छेत् 4, 8.
ऋतौ हि गर्भशङ्कित्वात् 4, 7.
ब्राह्मणो ब्राह्मणम् 55, 15.
भस्मच्छन्नो 166, 9.
मद्यं पीत्वा 166, 7.
मूत्रोचार द्विजः कृत्वा 142, 9.
मोहाद्भुक्त्वा त्रिरात्रं स्यात् 142, 10.

८५. शिवधर्मोत्तरम् —

अकारणाद्धर्मपत्नीं-239, 11.
अथातः पततां पुंसां 208, 6.
अनपत्यो दरिद्रश्च 239, 18.
अपकारं तु यः कुर्यात् 239, 7
अभक्ष्यभक्षी गण्डमाली 253, 5.
अमुख्यमुख्यकारी यः 240, 6.
उत्तमं चापि मानुष्यं 244, 4.
ऋणं दत्वाऽधिकां वृद्धिं 240, 3.
एवं पापविशुद्धाश्च 243, 12.
एवं योनिषु सर्वासु 244, 2
कालान्तरवशाद्यान्ति 244, 3.
कुष्ठरोगेण घोरेण 244, 7.
कृमि-कीट-पतंगानां 250, 9.
क्षयी ज्वरी प्रमेही च 239, 15.
जिव्हा-वक्त्रव्रणी ह्यन्य-239, 6.
ततः क्षितिं समासाद्य 243, 15.
ततो मानुषतां प्राप्य 244, 6.
तत्रानुभूय दुःखानि 243, 14
दीपं देवगृहात् हत्वा 236, 14.
देवद्रव्योपजीवी च 236, 7
देवद्रव्य स्वयं येन 236, 8.
देवदासोदनं भुक्त्वा 236, 12.
देवस्पर्शी नरः कृत्वा 236, 10.
देवावमन्ता भवति 236, 16.
द्विजस्त्वेकशफानां च 227, 4.
नरकार्णवे महाघोरे 208, 7.
निषिद्धवस्तुभोगेन 240, 1.
निष्क्रान्ताः कीटयोनिभ्यः 243, 15.
परवित्तविनाशाय 239, 10.
परेषां चेतसः क्लेश-239, 14
परोपदिष्टज्ञानेन 240, 2.
पशुयोनिं समासाद्य 244, 1.
भक्तं भोक्तुमशक्तश्च 239, 13.
मत्सरी विट्कृमिश्चैव 227, 5.
मिथ्याचार चरेत् पश्चात् 236, 11.

मुखकृष्णव्रणी श्वित्री 239, 5
मूर्च्छी भ्रमी सुरद्वेष्टा 236, 15.
मृगदुःखमतिक्रम्य 243, 17.
मृतपुत्रोऽप्यबन्धुः स्यात् 239, 9.
रजस्वला-ऽन्त्य-चाण्डाल-239, 16.
रसज्ञाविधुरः कुब्जः 236, 9.
व्यवहारी पुष्पवस्त्यां 239, 17
वाणिज्यलाभस्तत्रापि 240, 5.
विचित्रा गतयः प्रोक्ताः 244, 5.
विडूराहो भवेन्नित्यं 227, 3.
विप्रः पञ्चमहायज्ञान् 227, 2
वेश्यां कुलवधूं कृत्वा 239, 12.
श्वास-कासी ज्वरी सर्व-239, 8.
संक्लिष्टाः पक्षिमार्जारैः 243, 16
सदापहृतसर्वस्वः 236, 17
स भूत्वा धनिनां वंशे 240, 4.
सर्वाङ्गकुष्ठी तिमिरी 236, 13.
सर्वांगरोगी पापात्मा 240, 7
सुरापः प्राप्यते योनिं 250, 10.

८६. श्रुतिः—

तस्य तावदेव 275, 10

८७. षट्त्रिंशन्मतम्—

अपहृत्य सुवर्णस्य 88, 1
ऊर्ध्वं प्राणान्तिकं ज्ञेयम् 88, 4.
ऐन्दवेन मृगारेष्ट्या 115, 16
कुर्यात् सान्तपनं कृच्छ्रं 87, 19.
गायत्र्यष्टसहस्रं च 87, 15.
गोमूत्रयावकाहारः 88, 2.
गौरसर्षपमात्रे तु 87, 16.
चण्डाल-139, 6.
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत 73, 8.
देव्या लक्षजपेनैव 115, 17.
पवित्रेष्ट्या विशुद्ध्यन्ति 115, 15.
बालाग्रमात्रेऽपहृते 87, 12
भिक्षामात्रे गृहीते तु 116, 10.
यवमात्रसुवर्णस्य 87, 17.
राजसर्षपमात्रे च 87, 14.
लिक्षामात्रेऽपि च तथा 87, 13
सुवर्णकृष्णलं श्लोकम् 87, 18.
सुवर्णस्यापहरणे 88, 3.
षण्ढं तु ब्राह्मणं हत्वा 73, 7.

८८. संवर्तः—

अनेन तु विधानेन 58, 15.
ख्यापयन्नात्मनः पापम् 58, 11.
चातुर्वर्ण्ये चरेद्भैक्ष्यम् 58, 11.
ततो मुसलमादाय 85, 12.
ब्रह्मघ्नस्तु वनं गच्छेद् 58, 8.
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि 57, 11.
भिक्षार्थी विचरेद् ग्रामं 58, 10.
भैक्ष्यं चैव समादाय 58, 12.
यदि जीवति स स्तेनः 85, 13.
वनवासी ह्यपः स्पृहयेत् 58, 13
वन्यान्येव फलान्यश्नन् 58, 9.
स कुर्यात् कृच्छ्रमभ्यस्तः 129,13
सन्ध्यामापदि नोपास्ते 148, 14
सञ्जस्य दुर्मतिः कश्चित् 129, 12.
सावित्र्यष्टसहस्रं तु 148, 15.

संकटे विषमे चैव 39, 9.
हट्ट-पट्टनमार्गे च 39, 10.

८९. सुमन्तुः—

अत्यर्थं निर्गुणो विप्रो 62, 2.
अधःशायी 72, 13.
अप्स्वग्नौ वा 141, 5.
अश्वमेधावभृथ-83, 15
केश-श्मश्रु-नखादीनि 62, 7.
क्रोधाद्वै म्रियते यस्तु 62, 3.
गच्छेद्वापि विशुद्ध्यर्थं 61, 13.
तप्तकृच्छ्रेण 83, 14.
तिरस्कृतो यदा विप्रो 61, 10.
त्रैवार्षिकं व्रतं कुर्यात् 61, 12.
निर्गुणः सहसा क्रोधात् 61, 11
ब्रह्मचर्यं चरन् विप्रो 62, 8
ब्रह्महा 72, 13
ब्राह्मणस्य 83, 12.
वत्सरत्रितयं कुर्यात् 62, 4.
संवत्सरे 72, 16.
साधित्र्यष्टसहस्रं 83, 13.

९०. स्कान्दे (रेवाखण्डम्) —

अदत्त्वा भक्ष्यमभ्येति 232, 6
अन्नं पर्युषितं विप्रे 232, 4.
इह जन्मनि शूद्रास्ते 224, 15.
इह मानुषलोकेऽस्मिन् 231, 6.
इह शत्रुगृहे बद्धाः 264, 7.
कुनखी स्वर्णहरणात् 264, 8.
गन्धदोग्नृतवादी स्यात् 232, 3.
गुरुदाराभिमर्शी च 264, 14.
जायते गृध्रसीयुक्तः 232, 2.
तत्र वर्षशतस्यान्ते 231, 9.
ते यान्ति नरकं घोरं 231, 8.
दश वर्षसहस्राणि 224, 13.
दुश्चर्मा दुर्भगश्चैव 232, 1.
नरके तेऽन्धतामिस्रे 264, 5.
पापशेषात्तु भवति 253, 2.
पिता माता गुरुर्भ्राता 231, 4.
फलान्याहरतो ऽपत्यं 264, 9.
भवन्ति नादृता यैस्तु 231, 5.
बुभुक्षितेषु भृत्येषु 224, 10.
मात्सर्यादपि जात्यन्धो 232, 5
मानकूट तुलाकूटं 264, 4
ये त्यजन्ति स्वकां भार्यां 231, 7.
राज्ञीगामी भवेद्दुष्टो 264, 15.
वेदार्थनिन्दका ये च 224, 14.
वेदोक्तं यः परित्यज्य 224, 12.
शत-साहस्रिकं कालं 264, 6.
श्वयोनीं स समासाद्य 224, 11.

९१. स्मरणम् —

कर्षणकार्यार्थम् 124, 11.
तद् ब्राह्मणेन नात्तव्यं 78, 12
पतितं याजयित्वा तु 206, 1.
फल-पुष्पोपगान् 124, 10.
यक्ष-रक्षः-पिशाचान्नं 78, 11.
यमलोके तु ते घोरां 206, 7.
स्तेये ब्रह्मस्वभूतस्य 88, 15.
स्वामिनेऽप्रहृतं देयं 88, 16.

९२. स्मृत्यन्तरम्—

अहत्वाऽपि यथावर्णं 76, 2.
अहानि पञ्च विप्राभ्यान् 199, 14.
कृच्छ्रोऽयुतं तु गायत्र्याः 197, 1.
चान्द्रायणे पराके च 200, 8.
धेनुप्रदानं विप्राय 197, 2
धेनोरभावे दातव्यं 197, 5
पिबतो मेहतश्चैव 143, 17.
प्राजापत्यक्रियाशक्तौ 197, 4
प्राजापत्यं चरेद्विप्रो 199, 13.
प्राजापत्ये तु गामेकां 200, 7.
प्राणायामत्रयं षट्कं 143, 18.
प्रायश्चित्तमहोरात्रं 143, 15.
विना यज्ञोपवीतेन 143, 14
संसर्गदोषः पापेषु 90, 15.

९३. स्वप्नाध्यायविदः—

अवगूहति यं स्वप्ने 3, 7.
आरोहणं गोवृष-कुञ्जराणां 3, 2
कृष्णाम्बरधरा नारी 3, 6.
विष्ठाऽनुलेपो रुदितं मृतं च 3, 4

९४. हारीतः—

अक्रुद्धः 187, 4.
अग्नये 187, 14.
अथ तुलाम् 187, 5.
अथ ब्राह्मणस्य 153, 1
अथातः 184, 5.
अधर्माय 188, 11.
अनाश्रमी 135, 6.
अनुयोगप्रदानेन 123, 8.
अनृताभिशंसनाक्रोशे 151, 2.
अन्यत्र 150, 3
अपि चन्दनवृक्षस्य 186, 8.
अप्रतिग्राह्यमादाय 184, 8.
अभक्ष्यभक्षः 252, 16.
अलक्ष्मीं कलिकर्णीं च 193, 8.
अस्माकं सम्पदं ब्रूहि 187, 11.
आखोर्भूत्र-पुरीषं च 185, 3.
आचाममथ पिण्याकं 184, 12.
आचामस्तानि निर्हन्ति 185, 1.
आयाज्ययाजनं कृत्वा 184, 7
आराम-तटाको-120, 6
आषाढ्यां 189, 5.
आहारेषु च ये दोषाः 185, 5.
इन्द्राय 188, 4
उपकुर्वाणस्तु यत् कुर्यात् 49, 14.
ऋषिसत्यं 187, 5
एकविंशतिरात्रं तु 151, 3.
एतत् कृच्छ्रं तुलापुरुषं 184, 10.
एवं ह्याह 213, 5.
एवं 247, 5
कनका-ऽश्व-तिला गावो 185, 8.
कन्यादूषी 133, 2.
कुनखी 247, 2.
कुबेराय 188, 3
कूष्माण्ड-188, 7.
खरोष्ट्रमुखसंस्पृष्टम् 185, 6.
क्षत्रियाभिवादने 149, 17.

गणाधिपतिं 194, 5.
गन्धोशीरमयौ कार्यौ 186, 1.
गुड-तिल-119, 11.
घृतं यवा मधु यवाः 193, 5.
तक्रेण तानि निर्हरन्ति 185, 7
ततोऽग्नौ 192, 20.
तथा शय्याऽऽरूढ-149, 19
तथोर्णा-केश-120, 1.
तदेतानि 213, 2.
तदेव 193, 1.
तदेव द्विगुणं कुर्याद् 49, 15
तस्यालाभे तुला कार्या 186, 9
तुलायै 188, 11.
तुलापुरुषाय 189, 1.
तेनायसीं सुकृतां कारयित्वा 186, 5.
तैक्ष्ण्यं च दारुणं चैतत् 185, 2.
त्र्यहं त्र्यहं प्रयुञ्जानो 184, 13.
त्र्यहं सायं त्र्यहं प्रातः 170, 11
त्रिरात्रमेव 194, 1.
त्रिवर्षोत्सन्ने 108, 10
त्रिश्चरित्वा 189, 4.
द्वादशरात्रं 194, 3
द्वितीयं 189, 3.
द्वितीयेऽतिकृच्छ्रं 135, 7
द्विवर्षोत्सन्ने 108, 9.
दृष्टापहर्तारौ 247, 4
देशानां सम्पदं ब्रूहि 187, 8.
देव्यै 188, 5.
देव्यै पुनरागमनाय 189, 1
धर्माय 188, 9.
नदीमृत्तिकया वापि 186, 2.
नमो रुद्राय 193, 13.
नाऽकृत्वा लभते किंचित् 247, 7.
निःसृतानां 194, 4
निर्णोदः सर्वपापानां 193, 4
परदुःखदायिनो 247, 2.
परं त्र्यहं वायुभक्षः 170, 12.
परं चैव लघुं मन्येत् 187, 13.
परार्तिरताः 247, 3
पारुष्यमनृतं 212, 18
परोपतापनं 213, 1
पिण्याकस्तानि निर्हरन्ति 185, 4.
पूतस्तदहरेव स्यात् 75, 8
प्रतिश्रुत्यानृतं ब्रूयात् 43, 8
प्रायश्चित्तेऽध्यवसिते 75, 7.
ब्रह्मघ्नः 247, 2.
ब्रह्मणे 188, 4
ब्रह्महत्यां 185, 10.
ब्राह्मणानां परीवादं 193, 12.
बीजानां सम्पदं ब्रूहि 187, 9.
भगवते 187, 1.
भृतकाध्यापनं कुर्यात् 123, 7.
मणि-वासो-116, 7
मत्स्य-मांस-120, 2.
महापशुर्येन शरेण विद्धः 186, 3.
महाविनायकाय 188, 8.
माता-पित्रोरशुश्रूषां 193, 9.

मासं गोमूत्र-133, 8.
य आत्मकृतैः 192, 18.
यदङ्गं पीड्यते येन 247, 6.
यदातु गुरुमात्मानम् 187, 12
यः पुरुषः 186, 10.
यवोऽसि धान्यराजो वा 193, 3.
योऽग्नीयात् 194, 7.
रहस्ये 153, 2.
राज्ञां त्र सम्पदं ब्रूहि 187, 10
लाक्षा-लवण-119, 12.
वक्रतुण्डाय 188, 8.
वाचाकृतं कर्मकृतं 193, 7
वाचा कायेन मनसा 184, 14
वात्रोपहर्तारो 247, 5.
वायवे 187, 14.
वासुकये 188, 2.
विनायकोपसृष्टस्य 184, 9.
विनायकाय 188, 7
विद्यां पश्यति 194, 6
विद्याधिपतिं 194, 7.
वैद्यस्यापि 149, 17.
शरीरेणैव 213, 8.
शृतं त्र 193, 2.
श्रव्यमाणे 193, 13
श्रोत्रापहर्तारो 247, 4
श्व-सूकरावलीढं च 193, 10.
शूद्रस्याभिवादने 149, 18
सकृत् 189, 2
स तप्तकृच्छ्रसहितं 43, 9.
सप्तरात्रं 194, 3.
सर्वं पुनाति धर्मात्मा 185, 9.
सर्वे पुनन्तु मे पापं 193, 6.
सर्वाभक्ष्य-212, 15
संवत्सरोत्सन्ने 108, 8.
सालकटं 188, 6
सुरापो 252, 16.
सुवर्णस्तेयं व्रात्यत्वं 193, 11.
सूर्याय 188, 1
सोमाय 188, 1
सौवर्णीं राजतीं वाऽपि 186, 7
स्थावर-सरीसृपादीनां 124, 2.
स्वस्त एहि 186, 12.
स्वर्गद्वारमिदं पुण्यं 184, 11.
स्वागतम् 187, 1.
हिङ्गु-गुग्गुल- 120, 4.
हीनमानो 120, 9.

THE
GENERAL INDEX OF QUOTATIONS
occurring in
MÂDHAVÂCHARYA'S COMMENTARY
on the
PARÂŚARA DHARMA SAMHITÂ,
Vols. I.—II.

अ.—

अक.—

अकर्दमामनुष्कां V. I, P. I, 457, 3
अकल्पितान्नादुद्धृत्य V I, P I, 40, 7, 2
अकाष्ठमलै समिद्धोभिर् V II, P I, 192, 93
अकामकृतपापानां V II, P I, 200, 9
अकामत. कृते पापे V II, P I, 201, 12
अकामतः कृते पापे V II, P I, 200, 5
अकामतस्तु राजन्य V II, P I, 96, 9
अकामतस्तु यो विप्र. V II, P I, 308, 6
अकामत. स्त्रियं हत्वा V II, P I, 103, 8.
अकामतस्त्रिरात्र स्यात् V II, P II, 143, 11
अकामतस्त्रिरात्रं स्यात् V II, P II, 143, 3
अकामाद्वा सकामाद्वा V II, P I, 252, 10
अकामान्नक्तभोजी स्यात् V II, P I, 111, 13
अकामावाप्तौ प्रायश्चित्तम् V II, P I, 14, 11
अकारणपरित्यक्ता V I, P II, 350, 15
अकारणाद्धर्मपत्नी- V II, P II, 239, 11
अकारश्चाऽस्य नाम्नोऽन्ते V. I, P I, 324, 2
अकार्पण्या-ऽस्पृहस्त्वं च V. I, P I, 84, 8
अकार्यं कारयेत्पापा V II, P II, 228, 9
अकार्यकारिणस्तेषां V II., P. I., 285, 15
अकार्यकारिणस्तेषां V II, P II, 63, 1
अकिञ्चनमसम्बन्धम् V I., P I., 398, 19
अकुर्वन् प्रत्यवैति V. II, P I., 8, 7.
अकुर्वन् विहितं कर्म V I, P. I, 54, 4
अकुर्वन् विहित कर्म V II, P I., 7, 19
अकुर्वाणस्सुतस् श्राद्धं V II, P I, 6, 17
अकृत तद्विजानीयात् V I., P II., 116, 14.
अकृत तद्विजानीयात् V I., P II., 446, 12
अकृत तस्य तत्सर्वं V. I., P. I., 248, 9.
अकृते वैश्वदेवे तु V. I., P. I., 408, 7.

अकृत्वा खलयज्ञं तु V II, P II., 238, 9
अकृत्वा तत्प्रणामादि V II., P II., 232, 11
अकृत्वा त्वन्यजापाणे V II, P. II, 241, 13
अकृत्वा देवकार्यं यः V II, P. II, 220, 9.
अकृत्वा देवपूजां च V I, P I., 215, 6.
अकृत्वाऽन्यतम यज्ञं V I, P I, 168, 10.
अकृत्वा पादयो शौचम् V I., P I, 247, 17
अकृत्वा भैक्ष्यचरणम् V I, P II, 44, 7
अकृत्वा भैक्ष्यचरणम् V II, P II, 130, 12
अकृत्वा वपन तेषां V II, P. I., 290, 10
अकृत्वा वर्णसयोग V II, P II, 241, 15.
अकृत्वैव निवृत्ति यः V II, P I, 376, 11
अकृष्ट मूल-फलम् V I, P II, 138, 7.
अक्षता च क्षता चैव V. I, P II, 58, 1
अक्षताभि. सपुष्पाभि. V. I, P II, 398, 2.
अक्षतायां क्षतायां वा V II, P I, 47, 18
अक्षता सिकता लाजा V II, P I, 192, 9.
अक्षमालां च गृण्हीयात् V I, P II, 164, 8
अक्षय्य तत्र दत्त स्यात् V I, P I, 70, 5
अक्षरद्वयमभ्यस्तं V. I, P I, 178, 16
अक्षार-लवणं रूक्ष V II, P I, 247, 9
अक्षार-लवणान्ना स्यु. V I, P II, 293, 11.
अक्षीणाश्चैव गोपानाद् V II, P I, 155, 10.
अक्षुद्राणामपां नास्ति V II, P I, 154, 18
अक्षोभ्यानि तडागानि V II, P I, 153, 1
अक्ष्णो पञ्चदशी चैव V I, P I, 367, 18
अक्रोधना सुप्रसादा V I., P. II., 74, 17
अक्रोधनैः शौचपरै V I, P II, 365, 8
अक्रोधनो रसान् सम्यक् V I, P. II., 424, 6
अक्रुद्ध V II, P. II, 187, 4
अक्रुध्यन्तोऽनसूयन्त V. I, P. I, 144, 13
अक्लेशेन शरीरस्य V I, P I, 338, 15.

अग.—

अङ्गप्रत्यङ्गसम्पूर्णं V II, P I, 266, 6
अङ्ग-वङ्ग-कलिङ्गाश्च V II, P II., 147, 6
अङ्गान्यत्र शिरो हस्तौ V II, P I, 265, 13
अङ्गानां तु पराकं स्यात् V II, P. II, 119, 5
अङ्गानि पितृयज्ञस्य V I, P II, 444, 10
अङ्गार-तुष-कीटा-ऽस्थि- V I., P I, 228, 6
अङ्गार-तुष-केशा-ऽस्थि- V. II., P I., 194, 2

अङ्गुल्यग्रे स्थित वाऽपि V II., P. I., 302, 10.
अङ्गुल्या जपसङ्ख्यानम् V I., P. I., 309, 4.
अङ्गुष्ठमात्र पुरुषः V I, P I, 421, 3.
अङ्गुष्ठ पुष्टिद प्रोक्त V. I, P. I., 266, 8.
अङ्गुष्ठ मोक्षद विद्यात् V. I, P. I, 309, 17.
अङ्गुष्ठमूलस्य V. I., P. I, 235, 14.
अङ्गुष्ठा-ऽनामिकाभ्या तु V. I, P I., 238, 2.
अङ्गुष्ठेन जपेज्जप्य V. I, P I, 310, 2.
अङ्गुष्ठेन विनाऽभाति V I, P. II, 425, 7.
अङ्गुष्ठेन प्रदेशिन्या V I, P I, 238, 1.
अङ्गुष्ठेन विना जप्यं V I, P. I, 310, 3
अगतेऽपि रवौ कन्यां V. I, P II, 320, 5.
अगम्यागमने चैव V II., P I., 367, 17
अगरुश्च सकर्पूर. V I., P II., 394, 12
अगस्तिर्माधवश्चैव V. I, P. I, 441, 18.
अगस्तिरग्निर्वडवानलश्च V. I, P. I, 433, 13.
अगस्त्यगीता सौधन्या V I, P I, 109, 9
अगस्त्याश्रमे V I, P. II, 300, 6
अगाधतोयराशि वा V. I, P. II, 228, 13.
अगारदाही गरद V I, P II, 350, 17
अगारदाहिनश्चैव V I, P II., 358, 9
अगुरु क्षत्रियाणां च V II, P I, 231, 9
अगोधूम च यच्छ्राद्ध V I, P II, 369, 5
अग्न आयाहि V I, P II, 135, 17.
अग्नये V II, P II, 187, 14
अग्नये V II, P II, 287, 17
अग्नये चैव सोमाय V II, P I, 437, 17.
अग्नये पवमानाय V II, P II, 285, 6
अग्नयो यत्र हूयन्ते V II, P I., 302, 9
अग्नि परिगता या च V I, P II, 57, 11
अग्नि प्रत्येयात् V I, P II, 434, 3.
अग्नि वै जात पाप्मा जभाह V. II, P I, 222, 15
अग्नि स्वात्मनि सस्थाप्य V I, P II, 156, 11
अग्निचित् कपिला सत्री V I, P I., 321, 10
अग्निना ऽऽदित्यं V I, P. I, 118, 3
अग्निना भस्मना चैव V I, P I, 429, 10
अग्निना भृगुपातेन V II, P. I, 21, 20.
अग्निप्रवेशमन्यद्वा V I., P II, 146, 16
अग्निप्रवेश य कुर्यात् V II, P II, 8, 3
अग्नि-माद्य- V II, P II, 105, 16.
अग्नि-माद्य- V II, P II, 99, 15.

अग्निमीळे V II, P II, 135, 13
अग्निमेव तदादित्येन V I, P I, 118, 2
अग्निराप्यायय त्वन्नम् V I, P I, 433, 7
अग्निर्वा V I, P I, 47, 6
अग्निर्वा ऋतम् V I, P I, 118, 2,
अग्निर्विष्णुः प्रजापति V I, P. I, 354, 3
अग्निर्हि प्राण V I., P I, 155, 13
अग्निश्च V I, P I, 55, 8
अग्निष्वात्ता सोमपाश्च V I, P I, 359, 16
अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम. V I, P II, V I, P I, 144, 2.
अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम V I, P II, 18, 15.
अग्निस्तं मोचयामास V. I, P. II, 40, 9.
अग्निहोत्र भवेद्यस्य V. II, P II., 227, 12
अग्निहोत्र स्वकाले च V I, P II., 159, 9
अग्निहोत्रदेवताभ्य V. I, P. I, 380, 16.
अग्निहोत्रविनाशे तु V. I, P II., 170, 1
अग्निहोत्रहवण्याश्च V. I., P. I, 135, 5.
अग्निहोत्राद्यनुष्ठानार्थं V I., P II., 231, 18
अग्निहोत्रादियज्ञेषु V. I, P. II, 117, 3
अग्निहोत्रादिशुश्रूषां V. I, P. II., 117, 10.
अग्निहोत्रादिहोमार्थं V. I., P. II., 210, 10
अग्निहोत्राधिकारो ऽस्ति V. II., P I., 52, 18.
अग्निहोत्र्यपविध्याग्नीन् V II., P II, 108, 2
अग्निहोत्र्यपविध्याग्नीन् V. II., P II, 108, 4.
अग्नीनात्मनि वैतानान् V. I, P II, 145, 18
अग्नीनात्मनि सस्थाप्य V. I., P. II, 154, 18.
अग्नीन्वाऽप्यात्मसात्कृत्वा V. I, P I, 145, 13
अग्नीन्धन भैक्षचर्या V I, P II, 44, 17
अग्नेराप V I, P I., 105, 6
अग्नेरिव शिखानाऽन्या V I., P II, 169, 4
अग्नेरेवास्य V II, P II, 283, 11.
अग्नेर्गवामथालम्भे V. I, P. I., 239,4
अग्नेर्वृषलभुक्तस्य V. II., P. I., 192, 15.
अग्नौकरणशेषं तु V I., P II., 412, 12
अग्नौकरणवत्तत्र V I, P. II., 415, 15.
अग्नौकरिष्यन्नादाय V. I., P. II, 411, 19
अग्नौ क्रियावतां देवो V I, P. I., 367, 5.
अग्न्यगारे ज्वलन्ते वा V I, P I., 307, 9
अग्न्यभाव स्मृतस्तावत् V I., P. II, 414, 1
अग्न्यभावे तु विप्रस्य V. I., P. II., 413, 17.
अग्न्यभावे तु विप्रस्य V. I., P. II., 413, 14
अग्न्यर्थं लौकिक वाऽपि V I., P. II., 412, 22
अग्न्याधान तु येनाऽय V. I, P. I., 162, 11.

अग्न्याधाना-ऽभिषेकादौ V. I., P. I., 461, 12
अग्न्याधेयमग्निहोत्र V. I., P. I., 163, 13
अग्न्याधेयोऽग्निहोत्र V. I., P. II., 18, 12.
अग्न्युत्सादी V. II, P. II, 258, 12.
अग्निः शुचिव्रततमः V. II., P I, 135, 1.
अग्निः शुचिव्रततमः V. I., P. I, 66, 12.
अघ्न चतुर्गुणीकृत्य V. I, P I., 392, 13.
अघ्नजश्च यदाऽनग्निः V I., P. II., 356, 5
अघ्नजानुमत कुर्यात् V. I, P II, 356, 6
अघ्नतोऽथ प्रविन्यस्य V. I, P. II., 28, 1.
अघ्नतो विष्णवे कल्पयामि V I, P I, 373, 9
अघ्नमघ्न चरन्तीनाम् V. I., P. I., 273, 9.
अघ्नाम्या मृद्भवेच्छुद्धा V. II, P. I., 193, 2.
अघ्नेविधिषूपति· V. II, P. I., 50, 20.
अघ्यासनोपविष्टस्तु V. I, P. I, 426, 21.
अघ्यो मध्यो जघन्यश्च V. II, P. II, 216, 6
अघ्या सर्वेषु वेदेषु V. I, P II, 337, 10.

अघ.—

अघ स केवल भुङ्क्ते V. I, P. I., 217, 10.
अघमर्षणम् V. II., P. II., 157, 1.
अघमर्षणमित्येतत् V. II, P. II., 190, 10
अघमर्षणसूक्तेन V. I., P. II., 276, 17.
अघवृद्धिमशशौचं V. I., P. II., 264, 21
अघानां यौगपद्ये तु V. I., P. II., 265, 13
अघ्नन्नेनस्वी V II., P. II., 86, 3.
अघ्नेय-V. II, P. II, 136, 8

अच.—

अचालयित्वा तत्पात्र V I, P II, 435, 8
अच्छिन्नाग्रान् सपत्राँश्च V I, P I, 254, 7
अच्छिन्नना-ग्यां कर्तव्य V I, P II, 23, 6
अचूडायां तु कन्यायां V. I, P II, 242, 6

अज.—

अजचरणादि द्वितीये V I, P. II, 295, 12
अज-मेषावनड्वाह V II, P I, 90, 11.
अजस्य गोः प्रवेशाद्धि V II., P I., 124, 13
अजा गावो महिष्यश्च V II, P I., 156, 1
अजातदन्ताद्धु V I, P II, 246, 16
अजातदन्ते तनये V I, P II, 243, 14
अजातदन्ते तनये V I., P II, 242, 6
अजातदन्ते बाले V I, P. II., 238, 9, 244, 9.

अजातदन्तो मासैर्वा V I, P II, 238, 2
अजानन्यस्तु विब्रूयात् V II, P II, 235, 1.
अजाविकं प्रोष्ठपदे V. I, P II, 313, 5
अजाविकवधे त्रिरात्र V II, P. I, 93, 1
अजाविका माहिषिका V I, P II, 358, 16
अजा-ऽविरेणुसस्पर्शात् V. II, P I, 188, 17
अजिह्म. षण्ढक. पङ्गु. V. I, P II, 185, 7
अजीगर्तः सुत हन्तुम् V II, P I, 414, 12
अजीर्णवान् V II, P II, 263, 7
अजीर्णे ऽभ्युदिते वान्ने V II., P II, 4, 1
अजीवन्त. V I, P II, 124, 5.
अजैकपादहिर्बुध्न्य V. I, P I, 357, 17.
अजोष्ट्री-सन्धिनीक्षीर V II, P I, 405, 9
अज्ञ हि बालमित्याहुः V I, P I, 334, 12.
अज्ञानात्प्राश्य विण्मूत्र V II, P I, 369, 19
अज्ञातकुल-नामानं V I, P I, 399, 3
अज्ञातकुल-नामान V. I, P I, 398, 17
अज्ञानाद्यदि वा मोहात् V. I, P. I, 259, 6.
अज्ञानादपदोऽपि वा V. II, P I, 427, 11
अज्ञानाद्भुञ्जते विप्रा. V. II., P. I, 418, 10.
अज्ञानामुपदेष्टव्य V II, P I., 234, 8
अज्ञो भवति वै बाल. V. I., P I, 334, 10

अट —

अटव्यां ये समुत्पन्नाः V I, P II., 392, 2.
अटवी पर्वता. पुण्या V I, P II, 303, 10,
अटेत पृथिवी सर्वां V I, P II., 338, 12

अण.—

अण्डाभ्यां वर्जित लिङ्गम् V. II., P. I, 322, 8
अणीयान् क्षुरधारायाः V I, P I, 89, 9.

अत.—

अत ऊर्ध्वम् V I, P II, 167, 14.
अत ऊर्ध्वं V II, P II, 246, 9.
अत ऊर्ध्वम् V. II, P II, 109, 4
अत ऊर्ध्वं काल- V II, P II, 109, 6
अत ऊर्ध्वं त्रयोऽप्येते V I, P. I., 131, 14.
अत ऊर्ध्वं त्रयोऽप्येते V. I, P. I., 53, 8
अत ऊर्ध्वं न कर्तव्यम् V. I, P. II, 329, 20.
अत ऊर्ध्वं न दोषः स्यात् V II, P I, 424, 4
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि V. II, P I., 216, 8
अत ऊर्ध्वमा- V II, P II, 109, 5.
अत ऊर्ध्वं यज्ञोपवीतं V I, P. II., 170, 11
अत एव च नित्यत्वम् V. I, P. I., 113, 13.

अतोऽन्यथा तु सञ्चेन V I, P I, 354, 18
अतोऽन्यथा सङ्करकारणानि V II, P I, 326, 10
अतोऽन्येषु च भुक्त्वान्न V II., P. I, 426, 4.
अतो बालतरस्यास्य V II, P II., 64, 2
अतो विवर्जयेत् प्राज्ञो V. I, P I., 194, 10.
अत्र कूर्चं ददाति V I, P I, 373, 7
अत्र च पितृगाथा भवति V I, P II, 419, 2
अत्र पितरः V I, P II, 432, 9,
अत्र पितरो मादयध्व V I, P II, 432, 6
अत्र स्थानानि कल्पयति V. I, P. I., 373, 8
अत्र ह्येष्यदपत्यं भवतीति V II, P I, 104, 2
अत्राथ स्थानानि V I, P. I, 369, 15
अत्रिरददाद्दौर्वाय V I, P I, 11, 5
अत्रिर्वसिष्ठ. कश्यप V I, P II 71, 15
अत्र्यवत्याग्नेस्तु पिण्डोक्तिः V I, P II, 444, 14
अत्यन्तमलिन· कायो V I, P I, 258, 15
अत्यन्तरोगयुक्ताङ्गः V I, P I, 139, 14.
अत्यम्लं शुक्तमाख्यातं V I, P II, 383, 18
अत्यर्थं निर्गुणो विप्रो V. II, P II, 62, 2
अत्यर्थं निर्गुणो विप्रो V II., P II, 62, 2
अत्यर्थं यद्रजः स्त्रीणां V. II., P. I, 165, 17
अत्युत्कटैरिहत्यैस्तु V II, P II, 277, 2
अत्युष्णमतिहस्वं च V I, P II, 73, 8
अत्युष्ण सर्वमन्न स्यात् V I, P. II, 427, 17
अत· पर तु छन्दांसि V I, P II, 135, 5
अतः काम्यानि वक्ष्यामि V I, P II., 315, 7
अत.पर प्रवक्ष्यामि V I, P II, 193, 13
अत पराशरो नाम V I, P I, 74, 5
अत सुतेन कर्तव्य V I, P II, 446, 21

अथ.—

अथ V II, P. II, 189, 17.
अथ काण्डऋषीनेतान् V I., P. I., 357, 5.
अथ काषायवासाः V. I, P II, 178, 18
अथ केशवादिनामभि. V I, P I, 370, 21
अथ कृच्छ्राणि भञ्जन्ति V II., P I, 30, 6
अथाक्षरेण स्वात्मान V. I, P I., 432, 4
अथ खल्वयं पुरुषो V II., P I, 10, 18
अथ गङ्गा V II, P II, 201, 12.
अथ गुरुतल्प-V II, P II, 167, 16.
अथ चान्द्रायणम् V II, P I, 304, 2.
अथ चेदन्तरा प्रमीयेत V I., P II, 266, 21
अथ चेदन्तरा प्रमीयेत V I, P II., 266, 22
अथ तुलाम् V II, P II, 187, 5.

अथ दक्षिणतः V I, P I, 352, 7
अथ देवप्रतिष्ठायां V I, P II, 258, 8
अथ पुनर्व्रती V I, P II, 151, 12
अथ पुरुषस्य काम- V II, P I, 14, 16.
अथ बलिहरणम् V I, P I, 384, 1
अथ ब्राह्मणस्य V II, P II, 153, 1.
अथ यदि गृह्येऽग्नौ V I, P I, 314 10
अथ यदि ते V I, P I, 140, 15
अथ यदि दशरात्र-V I, P II, 267, 4.
अथ यदि वातो V I, P I, 349, 10
अथ यस्य V II, P II, 122, 8
अथ यस्य पिता V II, P II, 121, 19
अथ यो मन्त्रे V I, P I, 173, 17
अथ योऽयमतिर्यगूर्ध्वम् V I, P I, 126, 11
अथ योत्यमवाञ्चम् V I, P I, 126, 12
अथ यो ह खलु वा V I, P I, 106, 10
अथर्वशिर V II, P II, 157, 10
अथर्वशिरस चैव V II, P II, 159, 8
अथर्वशिरसोऽध्येता V I, P II, 342, 15
अथर्वशिरसोऽध्येता V I, P II, 341, 11
अथर्वशिरसोऽध्येता. V I, P II, 144, 13
अथ वा V II, P II, 122, 7
अथवा चतुर्विंशतिवर्षाणि V I, P II, 197, 13
अथवा देवमीशानम् V I., P. I, 372, 5.
अथवा पावमानेष्टि. V. II., P. II., 196, 14.
अथवा यद् गुरुर्ब्रूयात् V II, P I, 40, 17
अथ वै ब्रह्महत्यायां V II, P II, 59, 2
अथ व्याहृतिभिर्निर्मील्य व्यपोह्योत्तरत-श्चण्डेशाय V I, P I, 374, 1
अथ व्याहृतिभिर्निर्मील्य व्यपोह्योत्तरतो विष्वक्सेनाय V. I, P. I, 370, 6
अथ श्राद्धममावास्यायां V I, P II, 322, 3
अथ सवत्सरे पूर्णे V I, P II, 451, 11
अथ सपिण्डीकरणम् V I., P II, 451, 6
अथसपिण्डीकरणम् V I, P II, 451, 8
अथ सर्वाणि धान्यानि V II, P I, 366, 1
अथ सायप्रात V I, P. I, 380, 15
अथ सावित्री V I, P I., 345, 14
अथ सावित्र्या V I, P I, 370, 2.
अथ सीमन्तोन्नयन V I, P II, 21, 7
अथ स्वप्ना. V II, P II, 2, 9
अथ स्वागतेनाभिनन्दति स्वागतमधुना V I, P I, 369, 11
अथ स्वागतेनाभिनन्दति स्वागतमनु-स्वागत V I, P I, 373, 4
अथ ह खलु वा V I, P I, 106, 11
अथ ह याज्ञवल्क्यस्य V I, P I., 11, 6
अथ हैनं विद्ग्ध V I, P I., 205, 10
अथागच्छेत वोढायां V. I, P II, 94, 5
अथाऽऽगम्यगृह विप्र V I, P. II., 311, 6.

अथाऽऽचम्य निरुद्धासु. V I, P II, 192, 13
अथाऽऽचान्तेषु चाचम्य V I, P II, 434, 6.
अथातो V I, P. I, 38, 7
अथातो महापुरुषस्य V I, P. I, 369, 4
अथातो महादेवस्याहरहः V I, P I, 372, 17
अथातः V II, P II, 156, 11
अथात V II, P II, 184, 5
अथात पङ्क्तिपावना भवन्ति V I, P II, 342, 5
अथात पतता पुसां V II. P II, 208, 6
अथातः प्राणाहुति- V I, P I, 417, 15
अथातः सन्ध्योपासनविधिं V I, P I., 294, 12
अथातश्चान्द्रायणम् V II, P. I, 299, 10.
अथात. स्वाध्ययोपाकर्म V I, P II, 127, 5
अथादित्यस्यास्तमयात् V I, P II, 158, 17
अथानवेक्षमेत्थापः V. I, P. II, 287, 18.
अथापकृष्य विण्मूत्रं V I, P. I., 226, 9.
अथापरं V II, P II, 174, 4
अथापरं त्र्यहं V. II, P II, 174, 5.
अथापरत्र्यहमुप- V II., P II, 174, 6
अथापरं परिव्राजकलिङ्गं V. I, P II., 170, 6.
अथाऽशुचिकराणि V II, P. II., 133, 15.
अथाऽशौचापगमे V. I., P. II., 297, 14.
अथाष्टभिर्नामधेयै V I, P I, 374, 18
अथेतरेषा पशूना V I, P. I, 52, 6
अथैकोद्दिष्टमेक V I. P II., 447, 20
अथैतानुप्रतिष्ठेत V I, P. II, 433, 18
अथैन स्नापयति V. I, P. I, 370, 8
अथैन स्नापयित्वा V I, P I, 374, 2.
अथोत्तरतः V I, P. II, 67, 15
अथोदकतर्पणम् V II, P. II, 174, 12.
अथोपतिष्ठेदादित्यम् V. I, P. I, 297, 1
अथोपनयनम् V II., P II, 122, 3.

अद्.—

अदण्ड्यान् दण्डयन् राजा V I, P I, 16, 3, 129, 6, 447, 9
अदत्तदाना जायन्ते V I, P I, 178, 14.
अदत्तादाननिरत V II, P II., 214, 9
अदत्तादाननिरत V. II, P. II., 229, 6
अदत्तानामुपादान V. II, P. II., 112, 7
अदत्तादायी V II, P II., 258, 12
अदत्तान्यमिहीनस्य V. I, P. II, 386, 15
अदत्वा कर्षकों देवि V. I, P II., 14, 16
अदत्वा चाऽग्नि-विप्रेभ्य. V.II, P II., 228, 4
अदत्वा द्विज-देवेभ्यः V. I., P I, 434, 13.

अदत्त्वा भक्ष्यमश्नाति V II, P II, 232, 6
अदत्त्वा ये तथाऽश्नन्ति V II, P. II, 230, 4
अदत्ते तु निराशास्ते V. I., P I, 362, 17
अदीयमाना भर्तारम् V I, P II, 81, 8
अदीर्घसूत्र स्मृतिमान् V. I, P I, 462, 13
अदुष्टश्चेद्वरो राज्ञा V I, P. II., 90, 2
अदृष्टमद्भिर्निर्णिक्त, V II, P I, 196, 7
अदेशकाले यद्दानम् V I, P I, 184, 3
अदैवं तद्विजानीयात् V I, P I, 388, 6
अद्भ्यः पृथिवी V I, P I, 105, 7.
अद्भिर्वाचा च दत्ताया V I, P II, 93, 3
अद्भिस्तु प्रकृतिस्थानि V I, P I, 236, 6
अद्भिस्तु प्रोक्षण शौच V II, P I, 177, 7, 148, 15
अद्भिर्यस्तर्पयेन्नित्य V II, P, 253, 5
अद्भिः समुद्भूतानिस्तु V. I., P. I, 236, 2

अध.—

अधर्म वाचिक प्राह V I, P I, 305, 2
अधमानि तु शेषाणि V I, P I, 183, 2
अधमान्यवशिष्टानि V. I, P. I, 183, 10
अधमा प्रोच्यते नित्य V. I., P I, 309, 15.
अधमा मध्यमाऽन्त्या च V II, P. II, 217, 14
अधर्मोय V II, P II, 188, 1
अधमोत्तम-मध्यानाम् V I, P I, 272, 3
अधर्मं धर्ममित्याह V II, P II, 229, 16
अधर्मज्ञा गताचारा V II, P II., 235, 12
अधर्मादपि षड्भागो V I, P I, 453, 15
अधर्मो धर्म इति च, V I, P I, 88, 4
अधर्म प्रगृहीत स्यात् V I. P I, 475, 13
अन्धश्च जायते लोके V II, P II, 261, 1
अधश्च तिसृभि कार्यं V I, P. I, 272, 10
अधस्ताच्छ्रुतकृत्वो ऽपि V I, P I, 248, 6.
अधस्तात् समिधं V. I., P II., 66, 17
अधस्तान्नवमान्मासात् V I, P II, 240, 14
अधार्मिकं तस्कर च V. I, P II, 134, 8
अधिकं वाऽपि विद्येत V I, P I., 169, 8
अधीतवेदो जपकृत् V I, P II, 147, 8
अधीतस्य V. II, P II, 99, 14
अधिविन्ना तु या नारी V II, P. I, 357, 11
अधिविन्ना तु या नारी V I, P II, 115, 5
अधीत्य चतुरो वेदान् V I, P I, 153, 11.

अधीत्य चाधिगम्यार्थं V I., P II., 54, 2
अधीत्य विधिवद्वेदान् V I, P II, 150, 1.
अधीत्य विस्मृते वेदे V I, P. II, 356, 16
अधीत्य शाखामात्मीयां V I, P I, 153, 5
अधिक्षिप्तापि भर्तव्या V I, P II, 112, 1
अधिष्ठानानि दानानां V I, P I, 180, 2
अधीष्व भो इति ब्रूयात् V I, P I, 147, 11
अधोगति व्रजेत् क्षिप्रम् V I, P II, 97, 4
अधोच्छिष्टे स्वहोरात्रम् V II, P I, 163, 6
अधोदृष्टिर्नैष्कृतिक V I, P I, 188, 1
अधोवायुसमुत्सर्गे V I, P I, 240, 1
अध. शय्याऽऽसनाः V I, P II, 293, 18
अधःशायी V II, P II, 72, 13
अध शायी जटाधारी V II, P I, 320, 18
अध्यापिता ये V I, P I, 75, 3
अध्यापनं च वेदानां V I, P II, 83, 2
अध्यापनं चाध्ययन V I, P I, 145, 15
अध्यापन याजन च V I, P I, 339, 4.
अध्यापन याजन च V I, P I, 340, 7.
अध्यापयामास पितॄन् V. I, P I., 334, 7
अध्यापयेत्तु प्रथमं V. I, P II., 31, 2.
अध्यात्मनिरतिर्ज्ञानम् V. I, P I, 218, 4
अध्यात्मरतिरासीनो V I, P II., 194, 11
अध्यायानामुपाकर्म V I, P. II, 126, 19
अध्यास्य शयनं यान V II, P II, 146, 6
अध्यर्धयामार्धं साय V I, P I, 297, 20
अध्येष्यमाण तु गुरु V I, P I, 147, 10
अध्वग क्षीणवृत्तिश्च V I, P I, 411, 16
अध्वानं प्रतिपन्नस्य V I, P I, 411, 19
अध्वनोऽभ्यागत विप्र V I, P I, 405, 5
अध्वर्युर्गृहपतिं V I, P. I, 219, 4.

अन.—

अन्तेच वाससां त्याग V II P I, 170, 1
अन्ते पुनर्व्रवाशी तु V. I., P. I., 421, 16
अन्तरप्रभवाणां च V II, P I, 125, 0.
अन्तरागमने सद्य V II, P II, 139, 12
अन्तरा जन्म-मरणे, V. I, P. II., 263, 19
अन्तराला बहिर्वर्णा V. I, P II., 122, 4
अन्तरा वा V II, P I, 68.
अन्तरेण यदा गच्छेत् V. II., P. II., 146, 13
अन्तरेण यदा गच्छेत् V. II., P. II., 146, 11.

अन्त पक्वकषायोऽसौ V. I., P. II., 155, 17.
अन्त पुरप्रचारं च V. I., P. I., 469, 11
अन्तः प्रविष्टः V. I., P. I., 214, 10.
अन्त प्राप्यवपन्नां च V. I., P. I., 227, 18
अन्तर्जले विशुद्धयेत V. II., P. II, 163, 2.
अन्तर्जानु शुचौ देशे V I, P. I, 234, 15.
अन्तर्दन्तै कुशच्छिन्ने V I, P II, 406, 4
अन्तर्दशाहे जातस्य V I, P II 230, 17
अन्तर्दशाहे दर्शे तु V I, P II, 291, 16
अन्तर्दशाहे भुक्त्वान्न V II, P I, 422, 13
अन्तर्दशाहे विप्रस्य V I, P. II., 283, 13
अन्तर्दशाहे स्यातां चेत् V I, P. II, 263, 15.
अन्तर्दशाहोपरतस्य V I, P II, 230, 20
अन्तर्धाय तृणैर्भूमि V. I, P. I., 221, 17.
अन्तर्वत्नी तु या नारी V II, P. I., 349, 4.
अन्तर्वत्नी तु युवतिः V II, P I, 346, 3
अन्तश्चरसि भूतेषु V I, P I, 417, 18.
अन्त्यजागमने मर्त्यो V. II., P. II, 270, 12.
अन्त्यजानां तु गमने V. II., P I., 106, 18.
अन्त्यजानामुच्छिष्ट- V. II., P. I, 394, 4.
अन्त्यजेन तु सम्पर्के V II, P. I, 346, 11.
अन्त्यजै. खानिता कूप. V I, P. I, 111, 15
अन्त्ये स्वन्त्यानाम् V. I., P II, 294, 2
अन्त्य-पक्षि-स्थावरतां V. II., P. II., 213, 16.
अन्त्यभाण्डस्थिता ह्येते V II, P I, 115, 4
अन्त्यानां-भुक्तशेषे तु V II, P I, 397, 6
अन्त्यावसायिनीगमने V I, P I, 308, 18.
अन्त्यावसायिना भुक्त्वा V II, P I, 388, 2
अन्त्यावसायिनामन्नम् V II, P. I., 116, 10, 368, 10
अन्धतामिस्रम् V. II, P I., 19, 11.
अन्धवन्मूकवत् पङ्गु- V I, P. II, 196, 11.
अन्धो दीपापहारी स्यात् V. II., P II., 260, 13.
अनग्निक. प्रवासी च V I, P II, 334, 12
अनग्निकस्तु यो विप्र. V I, P I, 382, 15
अनग्निरनिकेत स्यात् V I, P II, 145, 9
अनग्निश्चेदाद्यं गृहित्वा V I, P II, 415, 9
अनड्वत्सहितां गां च V. II, P I, 367, 20
अनड्वहः श्रिय जुष्टा V. I, P. I., 190, 16.

अनतीतद्विवर्षस्तु V I., P II, 241, 15
अनदन्नन्नमद्भैव V I, P II, 276, 4
अनध्यायस्तु कर्तव्यो V I., P I, 155, 14.
अनध्यायस्तु नाङ्गेषु V I., P I, 159, 2
अनध्यायेष्वधीत यत् V. I, P I, 154, 15
अनधीत्य गुरौ वेदान् V I, P II, 150, 7
अनन्त दुहितुर्दान V I, P I, 186, 12
अनन्तमक्षय चैव V I, P II, 338, 18.
अनन्तरमरिं विद्यात् V I, P. I, 469, 14
अनन्तर्गर्भिणं साम V. I, P I., 257, 1
अनन्ताश्च यथा भावा V II, P II, 214, 1
अनन्यपूर्विका कान्ताम् V I, P II, 55, 2
अनपत्य त्वेकपुत्रम् V I, P II, 106, 19
अनपत्यो दरिद्रश्च V II, P II, 231, 18
अनपाकृत्य मोक्ष तु V. I., P II, 150, 4.
अनभ्यर्च्योदपात्र तु V. I, P II, 433, 16
अनभ्यसूया च तथा V I, P II, 81, 13.
अनभ्यासाच्च वेदानाम् V II., P I, 9, 14
अनभिख्यातदोषस्तु V II., P II, 153, 10.
अनमित्रो न चाऽमित्रो V. I., P. II, 34, 19.
अनर्चित वृथामांसं च V II, P I, 389, 5
अनर्चित वृथामांस V II, P I, 383, 1
अनर्हते यद्दाति V. I, P I, 189, 9
अनर्हेषु च रागेण V I, P I, 180, 8
अनश्नतापि सततम् V. I, P I, 380, 12
अनष्टरसभाण्डानां V II, P. I, 124, 12
अनस्थां चैव हिंसाया V II, P I, 85, 9
अनस्थि-पाणि-पाद. स्यात् V II, P II, 271, 5
अनस्थि शतमेकं तु V I, P I, 138, 9
अनाख्याय ददद्दोष V. I, P II., 91, 21
अनागतां तु ये पूर्वाम् V I, P II, 164, 18
अनातुर सति धने V II, P. II, 141, 15
अनातुर सप्तरात्रम् V I., P II, 44, 8
अनातुरः सप्तरात्रम् V II, P. II, 130, 13.
अनात्रेयी राजन्यहिंसायाम् V. II., P I, 102, 14
अनात्रेय्यां चैवम् V II., P I., 97, 15
अनाहताश्च यस्यैते V I, P I., 377, 13
अन्नं क्षेत्रं गृह वाऽपि V II., P. II, 261, 15
अन्नचोरी भवेद्यस्तु V. II, P II, 261, 9
अन्न तस्य न भोक्तव्यं V. II. P. I., 449, 12.

अन्नं तु सदधि-क्षीर V I, P II, 371, 15
अन्नदानादृते सर्वम् V I, P II, 417, 4
अन्न दृष्ट्वाग्रणम्याऽऽदौ V I, P I, 417, 12
अन्नादेर्भ्रूणहा मार्ष्टि V II, P I, 224, 12
अन्नेन पूजनीयश्च V I, P I, 413, 2
अन्नेनैवाब्दिक कुर्यात् V I, P II, 324, 17
अन्न पर्युषित विप्रे V II, P II, 243, 2
अन्न पर्युषित विप्रे V II, P I, 227, 10.
अन्न पाणितले दत्त V I, P II, 416, 1
अन्न पात्रे समुद्धृत्य V I, P II, 365, 2
अन्नं पुष्टिकर चास्तु V I, P I, 433, 12.
अन्न बलाय मे भूमे V I, P I, 333, 9
अन्न भुक्त्वा द्विज कुर्यात् V II, P. I, 446, 11
अन्नमयं हि V I, P I, 103, 20
अन्नमेकाऽऽक पक्वं V II, P II, 143, 7
अन्नमेव परं गावो V II, P I, 248, 17
अन्न-विद्या-मधु-स्त्रीणां V. I, P I, 183, 3
अन्नं व्याहृतिभिर्हुत्वा V I, P I, 382, 18
अन्नहीन क्रियाहीनं V I, P II, 421, 4.
अन्नहीनो दहेद्राष्ट्र V 1, P. I., 170, 2.
अन्नाद्पुरुष. V I, P I, 105, 7
अन्नादौ V I, P I, 47, 7
अन्नापहारी V II, P II, 258, 14.
अन्नेन चान्नस्य V I, P II, 10, 15
अनापद्यपि धर्मेण V I, P I, 201, 15
अनामिकाऽन्नदा नित्य V I, P I, 266, 9
अनायासप्रदायीनि V I, P I, 434, 6, 439, 7
अनारब्धकार्यंV II, P II, 275, 5
अनारोग्य सर्वकामा. V I., P I, 282, 9.
अनार्तश्चोत्सृजेद्यस्तु V I, P I, 301, 13
अनार्यैर्न V II, P II, 174, 8
अनार्षेय ब्राह्मणानाम् V I, P II, 73, 7
अनाविष्कृतपापास्तु V II, P. II., 154, 12
अनाशकाब्रिवृत्तश्च V II, P. II, 130, 3
अनाश्रमी V II., P II, 135, 6.
अनाहिताग्निता स्तैन्यम् V II, P I, 17, 1
अनाहिताग्निता V II, P II, 100, 8
अनाहिताग्निताऽपण्य- V. II., P II, 101, 6
अनाहिताग्नयोऽज्ञाना V II, P I, 209, 19.
अनाहिताग्निरेकेन V I, P II., 286, 20
अनाहिताग्नेर्वैश्याख्यम् V. I, P. I, 318, 17
अनाहिताग्ने प्रेतस्य V I, P I., 453, 7
अनाहिताग्निस्त्वौपासन- V. I, P. II., 413, 8.

अनिग्रहाच्चेन्द्रियाणा V II, P I, 7, 16
अग्निग्रहाच्चेन्द्रियाणा V I, P I, 54, 5
अनिन्दन् भक्षयेन्नित्य V I, P I, 427, 15
अनिन्द्यजीव-कर्मा च V I, P I, 181, 2
अनिन्द्येषु विवाहेषु V I, P II, 118, 13
अनिन्द्येनामन्त्रित V I, P II, 366, 7
अनित्यतां च मर्त्यानां V I, P II, 107, 1
अनित्या विजयो यस्मात् V I, P I, 460, 2
अनिबद्धप्रलापी च V II, P. II, 229, 5
अनिमन्त्रितभोजी V II, P II, 285, 9
अनिर्चिनैरनाहूतैर् V II, P I, 234, 17
अनिर्दशाहगोश्चैव V II, P I, 405, 10
अनिर्दशाया गो क्षीरम् V I, P II, 380, 11
अनिर्दशाहे पारशवे V II, P II, 421, 7
अनिर्दशाहे तान्यपि च V II, P I, 403, 16
अनिर्दिष्टांश्चैकशफान् V I, P II, 387, 4
अनिर्वर्त्य महायज्ञान् V II, P II, 141, 14
अनिर्वृत्ते दशाहे तु V I, P. II, 230, 8
अनिरुद्ध च मां प्राह. V. I, P. I., 366, 9.
अनिवेद्य न भोक्तव्य V. I, P II, 433, 13.
अनिष्ट चाप्यनिष्टेषु V I, P I, 448, 18
अनिष्ट-दुष्ट-शब्दाभ्या V. I., P II., 303, 2.
अनिष्टत्वाद्धहुत्वाद्वा V I, P II., 423, 12
अनिष्टत्वाद्धहुत्वाद्वा V. I, P II, 423, 12
अनिष्टयज्ञोऽपूतात्मा V I., P I., 161, 4
अनिष्ट्वा चैव यज्ञैश्च V I, P II, 150, 8
अनिष्ट्वा नवयज्ञेन V I, P. I, 168, 14
अनुकल्पस्त्वय ज्ञेय. V I, P II, 344, 18.
अनुक्तनिष्कृतीनां तु V. II, P. I, 460, 16
अनुक्तनिष्कृतीना तु V II, P I, 460, 16
अनुक्तनिष्कृतीना तु V II, P I, 460, 16
अनुक्तेषु विधिं ज्ञात्वा V II, P. I, 461, 14
अनुक्रोशवशाद्दत्त V I, P. I, 182, 8
अनुगच्छति भर्तार V II, P I, 54, 10
अनुगम्याम्भसि स्नात्वा V I, P II, 280, 20
अनुग्रह तु वक्ष्यामि V. II, P. I., 376, 2
अनुग्रहपर प्रभो V. I., P. II, 185, 6.
अनुग्रहार्थं विप्राणां V. II., P. II., 171, 4.

अनुगृह्णन्ति चाऽन्योऽन्यम् V I, P I, 474, 20
अनुच्छिष्ट भवत् तावत् V I, P. I, 426, 15
अनुज्ञातश्च भिक्षान्नम् V I, P I, 152, 6
अनुज्ञातस्तत कुर्यात् V II, P I, 302, 12
अनुज्ञातोऽपि सन् पित्रा V II, P I, 52, 15
अनुज्ञाप्य गुरु चैव V I, P II, 182, 3
अनुत्सृष्टेषु न स्नायात् V I, P I, 285, 15
अनुद्वेगकरा नृणा V I, P II, 30, 9
अनुपनीतेन V I, P II, 67, 13
अनुपातकिनस्त्वेते V II, P II, 94, 8
अनुपातकिनस्त्वेते V II, P I, 15, 18
अनूदकमूत्र-पुरीषकरणे V II, P I, 336, 9
अनूपाकृतमासानि V II, P I, 464, 15
अनुपेतोऽपि कुर्वीत V II, P II, 465, 15
अनुपेतस्तु यो बालो V. II, P II, 80 3
अनुबन्ध पर्याक्ष्यार्थ V I, P I, 454, 18
अनुबन्धादिक दृष्ट्वा V II, P II, 204, 6
अनुबन्धादि विज्ञाय V I, P II, 68, 2
अनुबन्धादि विज्ञाय V II, P I, 235, 15
अनुभाविनां च परिपावनम् V I, P II, 296, 15
अनुयोगप्रदानेन त्रीन् V II, P II, 123, 8
अनुरागापरागौ च V I, P I, 469, 13
अनुलोमास्तु V I, P II, 120, 2
अनुवर्त्तनमेतेषां V I, P I, 332, 5
अनुवर्त्तेत जीवन्त V II, P I, 56, 1
अनुवृत्तौ च नान्येषा V I, P II, 468, 2
अनुष्णाभिरफेनाभि V I, P I, 236, 15
अनुष्ठित तु यद्देवै V I, P II, 68, 16
अनुसवनम् V II, P II, 174, 9
अनृत मद्यगन्ध च V I, P I, 298, 6
अनृत च समुत्कर्षे V II, P II, 103, 11
अनृत च समुत्कर्षे V II, P II, 95, 7
अनृत त्रातिवाद च V I, P I, 480, 16
अनृतवचनम् V II, P II, 99, 13
अनृतवाक् V II, P II, 257, 11
अनृतवाक् V II, P II, 134, 8
अनृतस्येनसस्तस्य V II, P II., 42, 12
अनृताभिशसनाक्रोशे V II, P II, 151, 2
अनृती सोमप कुर्यात् V II P II., 43, 5
अनृतुमती ब्राह्मणी V II, P I., 104 6

अनृतेन V II, P II, 152, 6
अनृतौ तु यदा गच्छेत् V II, P II, 4, 8
अनृण स्यात् पितृणा तु V I, P II, 465, 21
अनृणा अथो V I, P II, 150, 19
अनेकधर्मशास्त्रज्ञ V II, P I, 230, 11
अनेकानि सहस्राणि V II, P I, 54, 1
अनेकेभ्यो हि दत्तायाम् V I, P II, 94, 3
अनेन तु विधानेन V II, P II, 58, 15
अनेन प्रसविष्यध्वम V I, P I, 159, 11
अनेन विधिना गोघ्नो V II, P I., 248, 6.
अनेन विधिना देह V I, P II, 50, 12
अनेन विधिना नित्य V I, P I, 311
अनेन विधिना यस्तु V II, P I, 247, 1
अनेन विधिना वाऽपि V I, P I, 138, 13
अनेन हविषा तप्त V I, P I, 375, 14
अनौद्धत्यमदीनत्व V I, P II, 181, 13
अनौरसेषु पुत्रेषु V I, P II, 249, 18
अनौरसेषु पुत्रेषु V I, P II, 250, 10
अनौरसेषु पुत्रेषु V I, P II, 250, 4
अन्य प्रयच्छेत् V. II, P II., 148, 11
अन्यच्च गा-कृष्णाजिन V I., P II, 436, 15
अन्यत् शरीरमादत्ते V II., P II, 211, 3
अन्यत्र V II, P II, 150, 3
अन्यत्र कुलटा षण्ढ- V I, P I, 202, 10
अन्यत्र गर्भविश्लेषात् V II, P I, 167, 5
अन्यत्र दधि-सक्त्वा-ऽऽ ज्य- V I, P I, 422, 17
अन्यत्र दध्न श्रीराद्धा V I, P II, 425, 21
अन्यत्र पुनराधान V II, P II, 109, 10
अन्यत्र भोजन कुर्यात् V I, P II, 279, 4
अन्यत्र माता-पित्रो V I, P II, 278, 9
अन्यत्र रासभा-ऽजा ऽवि- V. II, P I, 188, 14
अन्यत्र सूतका ऽऽशौच- V I, P. I, 302, 2
अन्यत्र हिरण्योदकै V I, P II., 381, 18
अन्यथा निष्फल तस्य V I, P II., 117, 4
अन्यथा वाहयन् राजन् V I, P II, 7, 9
अन्यथा वर्तमानो तौ V. I, P II, 443, 17
अन्यथा विप्लव. V I, P I, 477, 15
अन्यथा सङ्कर—V I, P II, 64, 6
अन्यद्रव्ययुत तैल V I, P I, 283, 9
अन्यद्रव्यैरदूष्य यत् V. II, P. I, 365, 17.

अन्यदेशगता पत्नी V I, P II, 439, 5
अन्यानि V II, P II, 202, 13
अन्यानि वा पवित्राणि V II, P II, 47, 16
अन्याश्रितेषु दारेषु V I, P II, 250, 16
अन्यासा चैव नारीणा V II, P I, 56, 12
अन्याश्चाभिमतान्देवान् V I, P I, 365, 7
अन्यास्मिंस्तत्तिथौ तस्मिन् V I, P II, 331, 10
अन्यस्मै विधिवद्देया V I, P II, 89, 9
अन्यस्मै विधिवद्देया V I, P I, 81, 9
अन्ये त्वेव विजानन्ति V I, P I, 386, 10
अन्येषां प्रेतकार्याणि V I, P II, 467, 14
अन्येष्वपि तु कालेषु V I, P I, 457, 19
अन्यै शतहुताद्धोमात् V I, P I, 312, 1
अन्यैरपि कृते कूपे V I, P I, 286, 5
अन्वष्टक्य च पूर्वेद्यु. V I, P II, 414, 4
अन्विता यान्त्यचरित-V II, P I, 5, 7

अप —

अपकार तु य कुर्यात् V II, P II., 239, 7
अपत्नीक· प्रवासी च V I, P II, 333, 19
अपत्नीकः समारोप्य V I, P II, 138, 3.
अपत्य स्नत्वमेवैक V I, P II, 106, 18
अपत्य रोहिणीषु V I, P II, 313, 17
अपत्यकामो रोहिण्यां V I, P II, 312, 11
अपत्यजन्म शूद्राया V I, P II, 97, 18
अपत्यलोभाद्या तु स्त्री V II, P I, 36, 3
अपत्य-विजयैश्वर्य—V I, P I, 182, 13
अपत्यस्यैव चापत्ययम् V I, P I, 139, 19
अपत्यार्थं स्त्रिय. सृष्टा V I, P II, 76, 18
अपरपक्षे श्राद्ध कुर्वीत V I, P II, 322, 20
अपरश्चेदूर्ण V I, P II, 276, 11
अपराधमक्लेश V I, P I, 181, 8.
अपरा वृषली ज्ञेया V I., P II, 356, 21
अपराह्णे न मध्याह्ने V I, P. I, 436, 9
अपरीक्षितभोजी स्यात् V II, P II, 227, 8
अपरेणाग्नि V I, P I, 384, 13
अपरे निष्कृति ब्रूयुर् V II, P I, 201, 3
अपरैरश्रुत किञ्चित् V I, P I, 304, 7
अपवित्रकर काञ्चित् V I, P I, 240, 8
अपवित्रीकृतौ तौ तु V. I, P I., 276, 9
अपशवो वा V I, P. I, 66, 16
अपश्चात्तापिन कष्टान् V II, P I, 4, 18.

अपश्यन्नन्धको दग्ध V I, P I, 317 5
अपसव्य तत कृत्वा V I, P II, 407, 5
अपसव्य तत. कृत्वा V I, P II, 407, 17
अपसव्य ततः कृत्वा V I, P I, 357, 18
अपसव्य तत कृत्वा V I, P I, 356, 8
अपसव्य तु तत्रापि V I, P II, 437, 1
अपसव्य तु तत्रापि V I, P II, 437, 1
अपसव्य न कुर्वीत V I, P II, 460, 5
अपसव्येन कर्तव्य V I, P II, 422, 11
अपसव्येन कर्तव्य V I, P II, 417, 3
अपसव्येन पित्र्ये च V I, P II 361, 20
अपस्मारि कुल यच्च V I, P II 73, 12
अपस्मारी च भवति V II, P II, 245, 3
अपहता इति तिलान् विकिरेत् V I, P II, 402, 1
अपहृत्य च विप्रस्व V II, P II, 223, 13
अपहृत्य च सर्वस्व V II, P II, 222, 12
अपहृत्य तु वर्णाना V II, P II, 113, 6
अपहृत्य नरा राम V II, P II, 290, 7
अपहृत्य पशून् क्षुद्रान् V II, P II., 112, 19
अपहृत्य सुवर्णं वा V II P II, 167, 3
अपहृत्य सुवर्णस्य V II, P II, 88, 1
अपा घटशतोद्धार. V II, P I., 153, 14
अपाङ्क्तेयस्य य कश्चित् V II, P II, 144, 7
अपाङ्क्तेयान् यदुद्दिश्य V II, P I, 425, 1
अपाङ्क्तेय स विज्ञेय V I, P II, 353, 10
अपा द्वादश गण्डूषै V I, P I, 253, 17
अपा समीपे नियता V I, P I, 314, 17
अपाणि-पादा V I, P I, 104, 14
अपाचीकरण कृत्वा V II, P II, 137, 18
अपाचीकरण ज्ञेयम् V II, P I, 17, 10
अपानाय स्वाहेति V I, P I, 418, 4
अपाने व्याने V I, P I, 420, 4
अपापमकिल्बिषम् V I, P I, 273, 16
अपापरोगी धर्मात्मा V I, P I, 181, 1
अपामार्ग त्वमस्माकम् V I, P I., 274, 1
अपामार्ग शिरीषार्क- V II, P. I., 192, 7
अपि चन्दनवृक्षस्य V II, P II., 186, 8
अपि जायेत सोऽस्माक V I, P II, 307, 10
अपि न. स कुले भूयात् V I., P. I., 368, 11.

अपि पापशरीरस्य V I, P I, 143, 15
अपि भ्राता सुतो वाऽर्थ्य V I, P I, 447, 2
अपि भ्रूणहण मासात् V II, P II, 155, 4
अपि वा गुणहीनाय V I, P II, 77, 14, 78, 3
अपि वा-ऽग्नि—V II, P II, 11, 17
अपि वा जातिमात्रेभ्य· V I, P I, 197, 9
अपि वा क्षत्रियायां V I, P II, 96, 1
अपि वा वाससी V I, P II, 36, 6
अपि वैतेन कल्पेन V II, P II, 11, 17
अपीडयातयो काममू V I, P I, 220, 8
अपीडिता यूपवक्त्रा V I, P II, 35, 12
अपुत्रस्य परेतस्य V I, P II, 458, 7
अपुत्रा गुर्वनुज्ञातो V II, P I, 43, 5
अपुत्रा कलहाक्रान्ता V II, P I, 280, 15
अपुत्रा तु यदा भार्या V I, P II, 335, 5
अपुत्राय दशाम्येतत् V I, P I, 362, 5
अपुत्रा ये मृता केचित् V I, P II, 458, 9
अपुत्रा ये मृता केचित् V I, P II, 329, 13
अपुत्रे प्रस्थिते कर्ता V I, P II, 458, 4
अपुत्रोऽनेन विधिना V I, P. II., 70, 8
अपूता गर्हिना दर्भा V I, P I., 256, 1
अपूपान् भक्षयेच्छूद्रात् V I, P II, 386, 11
अपूपापहारी V II, P II, 259, 7
अपूपा यव-गोधूम- V I, P II, 383, 12
अपूपा सक्तवो धाना V I, P. II, 383, 12
अपूपाश्च करम्भाश्च V I, P II, 383, 6
अपूर्णेष्वपि कालेषु V II, P I, 128, 4
अपूर्णैकादशाब्दस्य V II, P. II, 63, 11
अपेक्षित याचितव्य V I, P II, 422, 18
अपेक्षित यो न दद्यात् V I, P II, 422, 16
अपेय तु तदा तोय V II, P II, 25, 6
अपो निशि न गृह्णीयात् V I P I, 156, 8
अपो मूत्र पुरिषाद्यैर् V II, P II, 7, 1
अप· करनखस्पृष्टाः V I, P I, 247, 13
अप प्रदाय V I, P II, 408, 10
अप समुद्धरेत् सर्वाः V II, P I, 154, 3
अप सुराभाजनस्था V II, P I, 444, 5
अप्रजाता विशुद्धयन्ति V II, P I, 150, 10
अप्रजा येषु वर्षेषु V I, P II, 75, 3
अप्रणोद्योऽतिथि साय V I., P I, 397, 12

अप्रणोघोऽतिथि सायम् V I, P I, 397, 17
अप्रतर्क्यमविज्ञेय V II, P II, 216, 4
अप्रतिग्राह्यमादाय V II, P II, 184, 8
अप्रदुष्टां स्त्रिय हत्वा V II P I, 84, 10, 102, 5
अप्रयत्न· सुखार्थेषु V I, P II, 145, 20
अप्रयतश्च V I, P I, 329, 15
अप्रयच्छन् समाप्नोति V I, P II, 80, 8
अप्रशस्तेषु यागषु V I, P I, 430, 1
अप्राप्तामपि तां तस्मै V I, P II, 77, 6.
अप्रायस्थे समुत्पन्ने V II P II, 17, 8
अप्रौढाया च कन्याया V I, P II., 245, 3
अप्यइम मृण्मयानि V I, P II, 392, 22
अप्येकपङ्क्त्यां नाश्नीयात् V I, P I, 429, 5
अप्स्वग्नौ हृदये सूर्ये V I, P I, 367, 3
अप्स्वग्नौ वा V II, P II, 141, 5
अप्यकार्यशत कृत्वा V I, P. I, 198, 15
अप्यकार्यशत कृत्वा V II, P II, 34, 4
अप्सु प्रास्य विनष्टानि V I, P II, 38, 20
अप्सु प्रास्येत तद्द्रव्यम् V II, P II, 117, 3.

अफ.—

अफालकृष्टेनाग्नीश्च V. I, P II., 140, 19.

अब.—

अबुद्धिकृतमभ्यास V II, P I 24, 13
अबुद्धिपूर्वकस्पर्शे V I P I, 278, 4
अबुद्धिपूर्वं चान्द्रायणम् V II, P I, 394, 10
अबुद्धिपूर्वं पुसा स्यात् V II, P I, 249, 9
अबुद्धिपूर्वं सांतपनम् V II, P I, 40, 1, 6
अब्जमद्दमय चैव V II, P I, 174, 12.
अब्जादन्यद्रक्तपुष्प V I, P II, 376, 14
अब्दवतऋचश्चैव V I, P I, 295, 11
अब्बिन्दु य कुशाग्रेण V I, P II, 180, 1
अब्भक्ष V II, P II., 179, 13
अब्भक्षो मासमासीत V II, P II, 150, 10
अब्रुवन् विब्रुवन् वाऽपि V I, P I, 16, 6
अब्रुवन्विब्रुवन्वाऽपि V II, P I., 229, 15
अभिलङ्घ्य V II, P II, 157, 7
अभिलङ्घानि जपंश्चैव V I, P I, 278, 14

अभ.—

अभक्ष्याणामपेयानाम् V II, P I., 371, 15
अभक्ष्य तद्विजातीनां V II., P I., 367, 5.
अभक्ष्यभक्षी V II, P II, 253, 7
अभक्ष्यभक्षी गण्डमाली V II, P II, 253, 5
अभक्ष्यभक्षः V. II., P. II., 252, 16.

अभक्ष्या. पशुजातीना V I, P II 388, 12
अभय सर्वभूतेभ्यो V I, P II, 160 3
अभारोद्वहन चेति V I, P II, 366, 1
अभावे ज्ञातयस्तेषा V II, P I, 355, 3
अभावे व्रीहि-यवयो. V I, P I, 315, 20
अभ्रावकाश प्रशस्यामि V I, P II, 70, 13
अभावे बीजिनो माता V I, P II, 333, 4
अभावे सर्वस्वम् V II, P I, 122, 7
अभिक्रुद्धाववगूरण V II, P I, 456, 9
अभिगच्छति या नारी V II, P I, 359, 15
अभिगम्य गृहाद्भिक्षा V I, P II, 187, 21
अभिगम्य च तीर्थानि V II, P II, 201, 7
अभिगम्य तु यद्दान V I, P I, 124, 14
अभिचार V II, P II, 100, 6
अभिचारमहीन च V II, P II, 114, 2
अभिजिद्विन्धजिद्भ्या वा V II, P II, 69, 6
अभिप्रेतार्थसिद्ध्यर्थ V I, P II, 300, 12
अभिमन्त्र्याथ भूरम्नि V I, P II, 37, 7
अभिमानिव्यपदेशस्तु V I, P I, 52, 10
अभिरम्यताभिति वदेत् V I, P II, 447, 17
अभिवादनशीलस्य V I, P I, 336, 5
अभिवाद्य ततो विप्र V I, P I, 306, 11
अभिवाद्य द्विज शूद्र V I, P I, 327, 6
अभिवादात् पर विप्रो V I, P I, 302, 16
अभिवादे तु य. पूर्वम् V I, P I, 325, 1
अभिवादे कृते यस्तु V I, P I, 324, 16
अभिवाद्य द्विजो मोहात् V I, P I, 330, 14
अभिवाद्यो नमस्कार्य V I, P I, 327, 2
अभिशस्त पतित-पौनर्भव— V II, P I, 383, 12
अभिशस्त-पतित—V I, P I, 175, 4
अभिशस्तस्य चौरस्य V II, P I, 384, 9
अभिशस्तो मृषा कृच्छ्र V II, P II, 151, 14
अभिशापाद्धुरोरागात् V I, P II, 76, 4
अभिषेकेण शुद्धि स्यात् V II, P I, 164, 10
अभिसन्धाय तु फलम् V I, P I, 160 1
अभिसन्धिकृते पापे V II, P I, 201, 2
अभिसन्धिमात्रात् V I, P II, 70, 4.
अभ्रि कार्ष्णायसी दद्यात् V II, P I, 86, 6
अभीषङ्गा. V II, P II, 157, 4.

अभीष्टदेवताना च V I, P I, 433, 6
अभुक्तवति नाऽश्नीयात् V I, P II, 45, 8
अभुक्तवत्सु चैतेषु V I, P I, 414, 8
अभाज्य तद्विजानीयाद V II, P I, 397, 16
अभोज्य तद्वदन्न V I, P I, 426, 4
अभोज्य तद्विजानीयात् V I, P I, 422, 7, 428, 13
अभोज्य प्राहुराहार V I, P II, 383, 11
अभोज्यभोजनं एते V II, P I, 226, 1
अभोज्यस्तद्गतां ब्रूहि V II, P I, 179, 5
अभोज्यानां तु भुक्त्वान्न V II, P I, 394, 10
अभोज्यानां तु सर्वेषा V II, P I, 388, 1
अभोज्यान्ना V II, P II, 250, 6
अभोज्यान्न- V II, P II, 99, 16
अभ्यङ्ग- मञ्जन चाक्ष्णो V I, P II, 46, 1
अभ्यञ्जन स्नापन च V I, P I, 328, 10
अभ्यञ्जन स्नापन च V I, P II, 47, 3
अभ्यक्ताशिरस चैव V I, P I, 330, 9
अभ्यस्याब्द पावमानीर् V. II, P II, 165, 13
अभ्यस्य विप्रो वैश्याया V II, P I, 323, 11
अभ्यागतोऽतिथिश्चाग्नि V I, P I, 338, 10
अभ्यासे च तदभ्यस्येद V II, P I, 379, 17
अभ्यासे चैन्दव प्रोक्त V II, P II, 44, 1
अभ्यङ्गाद्यैव यच्छिष्ट V II, P I, 398, 5
अभ्यासात्तु क्रियादृष्टो V II, P II, 125, 1
अभ्युक्ष्य किञ्चिदुद्धृत्य V II, P I, 143, 14
अभ्युत्थान-क्रियालापे V I, P II, 199, 14
अभ्युद्धृत्य यथाशक्ति V I, P I, 389, 1
अभ्युत्साही V II, P II, 108, 14

अम.—

अम्बष्ठ. शूद्रा निषाद V I, P II, 119, 9
अमङ्गल तद्यत्नेन V. I, P II, 405, 18
अमरकण्टकपर्वते V I, P II, 305, 11
अमत्या तु द्वय कुर्यात् V. II, P I, 252, 9
अमत्या त्र्यहोपवास V II, P I, 369, 11
अमत्या द्वादशरात्रम् V II, P I, 308, 19
अमत्या ब्राह्मण हत्वा V II, P I, 14, 2, 201, 5
अमत्यैतानि षट जग्ध्वा V II, P I, 401, 2
अमावास्या नदीस्नान V II, P. I, 280, 4
अमावास्या न भुञ्जीत V II, P. I, 303, 6
अमावास्या पौर्णमास्यां V II, P. I, 303, 3

अमावास्यां तिथिं प्राप्य V. II, P. II., 161, 16
अमावास्यां प्रकुर्वीत V I, P II, 331, 22
अमावास्या-व्यतीपात- V I, P. II, 308, 19.
अमावास्यामपराह्णे V I, P II, 452, 7
अमावास्यामष्टमी च V I, P II, 100, 20
अमावास्यायामुपोष्य V II, P I., 300, 5
अमावास्यायां च V II, P I, 304, 4
अमावास्यायां सर्वम् V I, P II., 317, 5
अमावास्याऽष्टका-वृद्धि V I, P II, 308, 6
अमानुषीषु गोवर्जम् V II, P I, 336, 16
अमानुषीषु गोवर्ज- V II, P I, 340, 3
अमाययैव वर्तेत V I, P I, 472, 13
अमायां तु क्षयो यस्य V I, P. II., 446, 16
अमीमदन्तेत्यनुमंत्र्य V I, P II, 433, 1
अमुक्तयोरस्तगयो. V. I, P I, 435, 4
अमुक्तयोरस्तगयो. V I, P I, 435, 14
अमुख्यमुख्यकारी य V II, P II, 240, 6
अमृतं तद्विदुर्देवाः V I, P I, 202, 4.
अमृतापिधानमसि V. I., P. I., 420, 13
अमृतापिधानमसि V. I, P. I, 431, 17
अमृते च मृते चैव V. II, P. II, 43, 1
अमृतेनाथ वा जीवेत् V. I., P I, 340, 11
अमृतोपस्तरणमसि V I, P I, 419, 8
अमेध्यक्रमय. पापा. V II, P II. 226, 12
अमेध्यभुजश्च V. II, P I, 403, 16
अमेध्य-शव-शूद्रान्त्य—V I, P I, 155, 3
अमेध्यादागतै स्पृष्ट V. I, P II, 377, 2
अमेध्यानां च सर्वेषां V II, P I, 368, 16
अमेध्यानि दशैतानि V II., P II, 79, 4

अय.—

अयज्ञीयैरनाद्रैश्च V I, P I., 223, 3
अयज्ञोपवीती V I, P II, 171, 9.
अयनद्वितये श्राद्धम् V I, P II, 326, 18
अयनादौ सदा देयं V I., P I, 192, 3
अयने विषुवे चैव V. I, P I, 155, 3
अयने विषुवे चैव V. I, P I., 483, 3
अयमेवाऽतिकृच्छ् स्यात् V. II, P. I., 449, 13
अयमेवाऽतिकृच्छ् स्यात V II., P II, 178, 16

अयशो महदाप्नोति V I, P I, 16, 4, 129, 7, 447, 10
अयाज्ययाजक V II, P II, 258, 8.
अयाज्ययाजनम् V II, P II, 99, 17
अयाज्ययाजनं कृत्वा V II, P II, 184, 7
अयाज्ययाजकश्चैव V II, P II, 219, 17
अयाज्ययाजकश्चैव V II, P II, 234, 8
अयाचितं तु राजन्ये V II, P II, 173, 4
अयाचित स्यादमृत V I, P I, 340, 12.
अयाचिते च द्वावष्टौ V II, P II, 172, 17
अयाचित हि तद्भैक्ष V I, P II, 188, 15
अयाचितव्रह चैव V II, P I, 460, 2
अयाचिताहृत माह्यम् V I, P I, 202, 9
अयाचितोपपन्नेषु V I, P I, 202, 3
अयाचत· सीदमानान् V I, P II, 346, 15.
अयातयामान्यस्य V. I, P. I, 173, 18.
अयातयामास्ते दर्भा· V I, P I, 256, 5
अयातयामान्येतानि V. I., P. I., 256, 8.
अयातयामैश्छन्दोभि V I., P II, 132, 18.
अयुजो भोजयेच्छ्राद्धे V I, P. II, 362, 9.
अयुत माघमासे तु V II, P II, 280, 13.
अयोनिगो वृको हि स्यात् V II, P. II, 226, 1
अयोनौ सङ्गहे वृत्ते V I P I., 136, 3
अयो हत्वा तु पापात्मा V II., P II, 256, 13
अयःकांस्योपलानां च V II, P II, 111, 3

अर —

अरण्ये जायते पङ्गु V II, P II, 233, 1
अरण्ये निर्जले देशे V II, P. II., 223, 6.
अरण्ये निर्जले देशे V. II., P. II, 223, 9
अरण्ये निर्जले देशे V II., P II, 223, 15
अरण्ये नि शलाके वा V I, P. I, 46, 6
अरण्ये वा त्रिरभ्यस्य V II, P I., 164, 6
अरत्निमात्रमुत्सृज्य V. I., P II., 429, 11
अराजके हि लोकेऽस्मिन् V. I, P. I, 447, 18
अरिमेद प्रियङ्गुं च V I., P. I, 252, 5.
अरुणाया· सरस्वत्याः V. II., P II., 73, 11.
अरुणोदयवेलायां V I., P. I., 280, 16.
अरेरनन्तर मित्रम् V I., P I, 469, 15.

अरोगिणी भ्रातृमतीम् V. I, P II, 55, 3.
अरोगित्व वशो वीत- V. I, P. II., 312, 4
अर्केण त्रिमधु कृत्वा V. II., P. II., 281, 7
अर्घ्यं दत्वा तु देवाय V I, P I, 468, 13
अर्घ्यं दद्यात्कुष्टरोगी V. II., P II, 280, 6.
अर्घ्यार्थं पितृपात्रेषु V I., P II, 455, 2.
अर्घ्यो. पुष्पैश्च गन्धैश्च V I., P II, 410, 3.
अर्चन सम्प्रवक्ष्यामि V I., P I, 365, 1
अर्त्विविवस्वान् त्वष्टा च V I, P I., 358, 4.
अर्थस्य सञ्चय कुर्यात् V. I, P. II, 145, 2
अर्थानामुदिते पात्रे V. I., P I., 179, 13.
अर्थार्थमभिगच्छन्ति V. I., P. II, 187, 2.
अर्धचान्तेऽथ वा कुर्यात् V. I, P I, 293, 10
अर्धप्रसूतिमात्रा तु V. I, P I., 232, 6
अर्धमर्धं नृपादीनां V. II, P I, 44, 6, 328, 21.
अर्धमादहनं प्राप्तम् V. I, P II., 287, 11.
अर्धमासं तु शुश्रूषोः V I, P. II, 207, 5.
अर्धमासेन वैश्यस्तु V. I., P I, 277, 9.
अर्धरात्रादधस्ताच्चेत् V. I, P. II, 129, 6.
अर्धो वा एष आत्मनो V II, P I., 350, 6
अर्वाक् तु भ्रूणहत्यायाः V I, P II, 197, 12
अर्वाक् त्रिपक्षात् त्रिणिशं V I, P II, 233, 1 234, 10 .
अर्वाकप्रसूतेरुत्पन्न V II., P I, 165, 15.
अर्वागब्दाद्यत्र यत्र V. I., P II., 454, 11
अर्वागब्दान्मात्र-पित्र- V. I., P. II, 467, 7.
अर्हन्ति पितरस्त्रीस्त्वीन् V I., P I., 351, 9
अर्हचार्वाकवाक्यानि V I, P. I, 10, 7
अर्हत्तमाय विप्राय V I, P I, 396, 2
अर्हत्तमाय विप्राय V. I, P II, 339, 7
अर्हति स्वर्गवासोऽपि V I, P II, 456, 15
अर्हाऽनर्हापरिज्ञानात् V. I, P I, 189, 10.

अल.—

अलङ्कृतश्च सम्पश्येत् V I, P. I, 471, 16.
अलङ्कृत्य श्रुताशनं V I, P II, 84, 15.
अलङ्कृतस्य दातव्यम् V I, P II, 27, 16.
अलक्ष्मीः कालकर्णी च V I, P. II, 259, 2.
अलक्ष्मी कालकर्णी च V II, P. II., 193, 8.

अलब्ध चैव लिप्सेत V. I, P I, 472, 11
अलाबुं किंशुकं चैव V. II., P. I, 404, 10
अलाबुं दारुपात्रं वा V. I, P II, 191, 8
अलाभे कन्याया: V I, P II, 96, 1.
अलाभे ताम्रपात्रस्य V I, P I, 249, 8
अलाभे स्वन्यगेहानां V I, P II, 41, 19
अलाभे दन्तकाष्टानां V I, P I, 253, 16
अलाभे देवखातानां V I, P. I, 286, 8
अलाभे धौतवस्त्रस्य V. I, P I, 265, 16
अलाभे ध्यानि-भिक्षूणां V. I, P. II, 340, 1
अलाभे न विषादी स्यात् V. I, P. II, 186, 10.
अलाभे येन केनापि V. I, P. I, 381, 15.
अलुप्तकेशो यः पूर्वं V. I, P II, 296, 10.
अलेह्यानामपेयानाम् V. II., P I, 369, 1.
अलेह्यानामपेयानाम् V II, P I, 367, 1.
अल्पं पुनरुत्सृष्टव्यं V I., P. II, 426, 5.
अल्पं वा बहु वा यस्य V. I, P. I, 331, 9
अल्पं वा बहु वा यस्य V. II., P I, 319, 19.
अल्पस्वाद्धोमकालस्य V I, P. I., 260, 1
अल्पशौचे भवेच्छुद्धि V II, P I, 155, 3
अल्पशौचा भवन्त्येते V. II, P I, 180, 6.
अल्पस्य धान्यस्य V. II, P I, 178, 1
अल्पसंसर्गे तु परिलेखनम् V. II., P I, 149, 19.
अल्पान्नाभ्यवहारेण V I., P II, 194, 15
अल्पायुषो भवन्तीह V II, P II, 235, 14.
अल्पेनाल्पेन देयेन V I, P II, 461, 9
अल्पो वाऽपि महान्वाऽपि V. I., P. II., 88, 7.

अव.—

अवश्या सर्व एवैते V I, P. I, 138, 7
अवकर इत्येके V II, P I, 341, 13
अवकीर्णिपशु V. I, P I, 50, 4.
अवकीर्णिवर्ज्यं शुद्धयर्थं V. II., P. II, 107, 2
अवकीर्णी कुण्ड-गोलौ V I., P II, 348, 20
अवकीर्णी च भवति V II., P. II, 269, 13.
अवकीर्णी च वीरघ्नो V. I., P. II, 359, 4
अवकीर्णी तु काणेन V. II, P. II. 125, 18.
अवकीर्णी द्विजो राजा V. II., P. II, 128, 13

अवकीर्णी भवेद्गत्वा V II., P II, 125, 14
अवक्षुतावरुदित V I, P II, 377, 17
अवगूरणः V II, P II, 258, 2
अवगूर्य चरेत्कृच्छ्रम् V II, P I, 457, 2
अवगूर्य स्वब्दशत V II, P I, 456, 14
अवगूहति य स्वप्न V II, P II, 3, 7
अवध्यान् ब्राह्मणानाह V I, P I, 456, 7
अवमत्य च ये यान्ति V II, P II, 232, 8
अवमत्य तु याः पूर्वं V II, P I, 58, 3
अवमृज्याच्च स्नातो V I, P I, 263, 7
अवश्यं ब्राह्मणः V I, P I, 163, 6.
अवश्यमनुभोक्तव्य V II., P I, 11, 13
अवश्यमनुभोक्तव्यं V II, P. I, 277, 6
अवश्यमेव दातव्य V I, P I, 408, 8
अवश्य याति तिर्यक्त्वं V II, P II., 255, 1
अवरश्चेद्वर्णं V I, P. II, 276, 18
अवर्ज्यं भक्ष्यजात वा V II, P. I, 366, 2.
अवलीढं श्व-मार्जार- V I, P. II., 382, 1.
अवस्था-देश-कालांना V. I., P I., 181, 12
अवाचीनपाणिः V I, P. I., 384, 20
अवाच्यं ब्राह्मणस्योक्त्वा V. I. P. I, 455, 4
अवाप्नोति न सन्देहः V I, P II, 318, 17
अवारिपूर्वं प्रत्ता तु V I, P II, 246, 8
अविक्रेयविक्रयः V II, P. II, 99, 19
अविगन्धा रसोपेता. V II., P I, 155, 9
अविज्ञातस्तु चण्डालो V. II, P I, 360, 8
अविज्ञातश्च चण्डाल V II, P I, 125, 1
अविद्यमाने सदृशे V I, P II, 81, 3
अविद्यमाने सर्वस्व V II, P I, 247, 4
अविद्यमाने सर्वस्व V II, P I, 251, 14
अविद्यमाने सर्वस्व V II, P I, 248, 9
अविद्यां य. प्रयच्छेत V. II, P. II, 227, 9
अविद्वान् प्रतिगृण्हानो V I., P I, 203, 3.
अविप्लुतब्रह्मचर्यः V I, P II, 74, 13
अविप्लुतब्रह्मचर्यो V I, P II., 55, 1
अविमुक्ते प्रविष्टानां V I., P II., 183, 2.
अविमुक्तोन्मुखस्तस्य V I, P. II., 229, 3
अविरोधेन धर्मस्य V I, P. II., 182, 11.
अविलीन तथा सर्पिः V. II., P. I., 145, 9
अविशेषेण कर्तव्य V. I, P. II., 466, 11.

अवीचिमन्धतामिस्रं V II., P. I., 5, 4
अवीरा स्त्री स्वर्णकार- V. I., P. II, 384, 17.
अवीरा स्त्री स्वर्णकार- V. II, P I, 381, 3
अवीरा स्त्री स्वर्णकार- V II, P. I, 388, 10
अवेक्षेत च शास्त्राणि V I, P I, 336, 15
अवेक्ष्य च बलं चैव V II, P I., 131, 17
अवैस्यृचं जपेदब्द V II, P, II, 169, 3
अवैदीक्ताश्च निर्यासा· V I, P. II, 376, 2.
अव्यङ्गावङ्गौ सौम्यनाम्नी V I, P. II, 55, 7
अव्यग्रत्वमनिर्वेदो V I, P I, 305, 9.
अव्यग्रस्तर्पयेन्नित्य V. I, P. I, 357, 6
अव्याप्त चेदमेध्येन V II, P. I, 155, 3
अव्याप्ताश्चेदमेध्येन V II., P II., 155, 13.
अव्रती-सुव्रती वाऽपि V. II, P I, 68, 1.

अश.—

अशक्तस्यापि बालस्य V. II, P I, 129, 5
अशक्ता काञ्चनं दद्यात् V. II, P I., 162, 16
अशक्तौ भेषजस्यार्थे V. I, P II, 10, 4.
अशक्तौ गौतमप्यन्य. V. I., P. I., 317, 16.
अशक्तुवस्तु शुश्रूषां V I, P. I., 485, 15
अशस्त्रं पुरुष हत्वा V. II, P. II., 244, 9
अशास्त्रोक्तेषु चान्येषु V. I., P. I., 446, 7.
अशित्वा तु परे लोके V I., P I., 409, 4
अशित्वा सर्वमेवान्न V. II P II, 149, 8.
अशीतिर्यस्य वर्षाणि V II, P. II., 63, 7
अशीतिर्यस्य वर्षाणि V II, P I, 35, 14
अशीत्यर्धं शिरे दद्यात् V II, P I., 73, 16.
अशुचेर्वा विना सङ्ख्यां V. I., P. I, 307, 2.
अशुद्धा बान्धवा. सर्वे V. I., P. II., 204, 4
अशुद्धान्स्वयमप्येतान् V. II., P I, 110, 18.
अशुद्धान् स्वयमप्येतान् V. II., P. I, 110, 3
अशुद्धानां तु पापानां V. II., P. II, 246, 14
अशुल्का ब्राह्मणार्हाश्च V. I., P. II., 88, 17.
अशून्य तु करं कुर्यात् V. I, P., I, 256, 14.
अभृत चारनाल च V II, P I, 416, 10
अग्रस्तु जपेद्घाहुतिपूर्वी V. I, P. II, 422, 2
अभीयात्तन्मना भूत्वा V. I., P. I, 421, 13
अश्रोत्रियः पिता यस्य V. I., P. II., 337, 5.

अश्रोत्रियश्चेद्विगुणम् V II., P I, 44, 429, 2
अश्रोत्रियो वा पुत्र स्यात् V I, P II, 337, 6
अश्रद्धया हुतं दत्त V I, P I, 205, 1
अश्राद्धेयानि धान्यानि V I, P II, 373, 4
अश्व-गो-भूमि-कन्याश्च V. II, P. II, 112, 1
अश्वत्थवृक्ष च समालभेत् V I, P I, 322, 3
अश्वत्थे माघमासे च V II, P II, 279, 6
अश्वभूमिं प्रशंसन्ति V I., P I., 457, 4
अश्वमेध-राजसूय-V I, P I, 164, 6.
अश्वयुक् शुक्लनवमी V I, P II, 311, 12
अश्वमेधावभृथ V II, P II, 150, 15
अश्वमेधावभृथं V II, P II, 121, 6
अश्वमेधावभृथ-V II, P II, 83, 15,
अश्वमेधावभृथं वा V. II, P I 339, 9
अश्वमेधावभृथस्नानेन वा V II, P I, 339, 2
अश्वमेधेन शुद्ध्यन्ति V II, P II, 94, 9
अश्वसूक्तम् V. II, P II, 157, 8,
अश्वस्तृतीयायाम् V. I, P II, 316, 19
अश्वानायुध्य विधिवत् V I, P II, 312, 6

अष.—

अष्टका-पार्वणश्राद्ध V. I, P I, 163, 12
अष्टका-पार्वणश्राद्धं V. I, P II, 18, 11
अष्टकासु स्वहोरात्रम् V. I., P. I, 156, 15
अष्टमीद्वितय चैव V I, P II, 31, 4
अष्टमे पुष्टिः V I., P II, 317, 18
अष्टमे लोकयात्रा तु V I, P I, 438, 21
अष्टमे वापि कर्तव्य V I, P II 27, 9.
अष्टम्यां च चतुर्दश्या V. I, P I, 283, 1
अष्टम्यामपि वाणिज्यं V. I, P II, 315, 18
अष्टम्या सर्वसम्पन्न V I, P II, 110, 15.
अष्टवर्ष ब्राह्मणम् V I, P I, 148, 1
अष्टवर्षा भवेद्गौरी V I, P II, 19, 4
अष्टवर्षा भवेद्गौरी V. I, P II, 79, 10.
अष्टाक्षरविधानेन V I, P I, 366, 5
अष्टागव धर्म्यहल V I, P II, 5, 16
अष्टाचत्वारिंशद्वर्षाणि V. I., P. II., 179, 9.
अष्टाचत्वारिंशद्वर्षवासी V. I, P II., 197, 14.
अष्टादशदिनादूर्ध्वं V. II, P. I., 165, 18.
अष्टादशाहात् स्नान स्यात् V II., P I, 166, 16
अष्टादशेऽहनि तथा V I, P II, 25, 3
अष्टाविंशत्यनध्याये V I., P I., 308, 5
अष्टाविमान् समासेन V I, P. II, 84, 7

अष्टावेणस्य मांसेन V I, P. II, 372, 4
अष्टावेते यतस्तस्मात् V I, P II, 392, 3
अष्टाहेन तु वैश्यस्य, V I., P. II, 239, 5
अष्टोत्तरशतां कुर्यात् V I, P I, 309, 11
अष्टोत्तरशता माला V I, P I, 309, 13
अष्टौ ग्रासान् प्रतिदिन V II P I, 304, 8
अष्टौ ग्रासा मुनेर्भक्ष्या V I, P I, 421. 19
अष्टौ चान्द्रायणे देया V II, P II, 200, 3.
अष्टौ-दश-द्वादशवर्षाणि V I, P. II, 355, 10
अष्टौ पिण्डान् कृत्वा V I, P. II, 56, 8.
अष्टौ मासान् विहारः स्यात् V I, P II, 182, 19
अष्टौ वृषणयोर्दद्यात् V II, P I, 74, 1.

अस.—

असन्निधौ तङ्कार्या V I, P II, 43, 2
असम्बद्धप्रलापश्च V II, P II, 212, 6
असम्बद्धप्रलापी च V II, P II, 214, 8
असम्भवे तथा दद्यात् V. I, P I, 392, 6
असम्भवे तु पूर्वस्य V I, P. II, 189, 11
असम्भवे परेषुर्वा V. I, P II., 360, 5
असम्भवे परेषुर्वा V I., P. II, 360, 10
असम्भोजनाद्याऽपि V II, P. I, 225, 20
असस्कृतप्रमीताना V I, P. II, 426, 8
असस्कृता तु सा ज्ञेया V I., P. II., 246, 9
असस्कृताया: कन्याया V. I., P. II., 82, 4
असस्थितेऽग्नीषोमीये V. I., P II 385, 7.
असगोत्र सगोत्रो वा V. I., P II, 290, 16
असच्छास्त्र-V II, P II 100, 9.
असच्छास्त्रमसद्भावम् V I, P II, 134, 12
असच्छास्त्राधिगमनम् V II, P. I 17, 2
असच्छास्त्राधिगमनम् V. II, P II, 103, 7.
असत्कार्यरतोऽधीर. V II., P II., 214, 15
असत्कृतो निराशश्च V I, P I., 215, 15
असत्कृतमवज्ञात V. I, P I, 184, 4.
असत्प्रतिग्रह V II P II 99, 18
असत्सन्तस्तु विज्ञेया V. II, P II, 122, 9; 125, 7.
असत्सु विनियुञ्जीत V. I., P. I., 188, 12
असदालापमनृत V I, P II, 134, 11.
असदित्युच्यते पार्थ V I., P. I, 205, 2
असद्वा इदमग्रे V I, P I. 102, 1.
असपिण्डे स्ववेश्मनि V I., P II., 251, 16.
असपिण्ड द्विजं प्रेत V I, P II, 276, 1.

असपिण्डा च या मातुः V I P. II, 62, 10.
असमर्थो तु दम्पत्योः V I, P. I, 312, 6
असमानं द्वितीयेन V I, P II, 265, 7
असमानैश्च सङ्कीर्णे V I, P II, 226, 4
असमानैश्च सङ्कीर्णे V II, P I, 21, 5
असरूपे स्मृत नक्त V II, P I 426, 15
असवर्णस्त्रिया सार्ध V I, P I 425, 18
असवर्णासु कन्यासु V I, P II, 98, 1.
असवर्णास्तु सम्पूज्या V I, P I, 328, 8
असवर्णास्त्वयं ज्ञेयो V I, P II., 98, 6
असहिष्णुतयान्यस्य V II, P II, 219, 9.
असाध्यरोगी बालश्च V II, P II, 248, 12
असाध्यव्याधिना ग्रस्त V II, P II, 281, 13
असामर्थ्यान्न कुर्याच्चेत् V I, P I., 276, 14
असाधकस्तु यः प्रोक्त V I, P I, 340, 9.
असावयनेनिङ्स्वेति V I, P II, 431, 6
असावादित्य V I, P I, 118, 2,
असावेतत्त इति V. I, P II, 431, 14
असिपत्रवनं चैव V II., P. I 5, 5
असिपत्रवन क्षेत्र V II., P I, 353, 2
असुराणां कुले जाता V I, P II., 393, 10
असुराणा हि तद् पात्रम् V. II., P. I., 302, 3
असुरापहृतं सर्वं V I, P II, 368, 7
असुरामद्यपाने च V II P I., 369, 16
असूयकायाऽनृजवे V I P I, 147, 3
असूर्म्पास्वाक्षिव्यसङ्गेषु V II., P I, 178, 7
असूर्य्यगर्षा स भवति V II, P II, 285, 5
असौ देवलको नाम V I, P II, 353, 9.
असौ नामाहमस्मीति V I, P I, 322, 17
असौ स्वर्गाय लोकाय V II, P I, 73, 7.
असौ स्वर्गाय लोकाय V. II, P. I, 73, 7
अस्कन्दयंस्तन्मनाश्च V. I P I., 420, 11.
अस्तङ्गते तु य शेते V II, P II, 147, 10
अस्थि चर्मविनिर्मुक्त V II, P I, 154, 10
अस्थितेश्च शरीरस्य V I, P II 453, 13
अस्थीनि V II, P II, 72, 1.
अस्थिनि त्रिगुणं प्रोक्तं V II, P I., 23, 8
अस्थिभङ्गं गवां कृत्वा V. II, P I, 267, 6.
अस्थिभङ्गं गवां कृत्वा V. II., P. I., 267, 10

अस्थिभेदेऽविकृच्छ्रस्तु V. II, P. I., 458, 2.
अस्थिमता तु सत्त्वाना V II, P. I, 84, 6
अस्थिमतां सहस्र तुं V. II., P. I., 85, 1
अस्थिमद्धे तु द्विगुणम् V I, P I, 132, 12
अस्थिसञ्चयन कार्यं V I P II, 294, 14
अस्थिसञ्चयनादर्वाग् यदि V I, P. II, 284, 20
अस्थिसञ्चयनादर्वाग् रुदित्वा V I, P II, 283, 12
अस्थिसञ्चयनादूर्ध्वम् V I, P I, 136, 4.
अस्थिसञ्चयने विप्रो V I, P II, 284, 9
अस्नातश्च पुमान्नार्हो V I, P I., 268, 14.
अस्नात्वा चाप्यहुत्वा च V. I, P. II, 208, 5
अस्नात्वा नाचरेत् कर्म V. I, P I, 258, 13
अस्नात्वा तु यदा भुङ्क्ते V II, P. II, 143, 9.
अस्पृश्यस्पर्शन कृत्वा V. II, P. II, 143, 2
अस्पृश्यस्पर्शने चैव V I, P I, 288, 2.
अस्माक चैव सर्वेषां V II, P I, 236, 3.
अस्माक नित्यमस्त्वेतत् V I, P I, 417, 13
अस्माकं सम्पद ब्रूहि V. II, P. II., 187, 11.
अस्मिन्काले न दोष. स्यात् V. I, P. II, 29, 11
अस्मिन् कालियुगे घोरे V. II., P. II., 162, 10
अस्य तु वेदादित्वात V. I, P I, 39, 8.
अस्यां यो जायते पुत्र. V I, P. II, 70, 14
अस्य वेदस्थै सर्वज्ञ. V. I, P I, 113, 3.
अस्य सर्वस्य भूणुत V II, P II 211, 14
अस्वर्ग्यं लोकविद्विष्टं V I, P II, 65, 7
अस्वर्ग्या ह्याहुति सा स्यात V. I, P II, 279, 8
अस्वतन्त्रा धर्मे स्त्री V. II, P. I, 18, 17.
अस्वस्थ सर्वमेवैतत् V I, P I, 472, 6.

अह.—

अहत तद्विजानीयात् V. I, P. I., 264, 15.
अहस्यापि यथावर्ण V. II, P. II., 76, 2
अहन्यहनि यच्छ्राद्ध V.I., P.II, 300, 4
अहन्येकादशे तेषां V. I, P. II, 458, 16.
अहन्येकादशे नाम V I, P II., 19, 11
अहमेव न जानामि V II, P I, 377, 2.
अहरहर्ब्राह्मणेभ्योऽन्नं V I, P I, 392, 1, 400, 6
अहविष्यस्य V I, P. I., 382, 7.
अहस्त्वदत्तकन्यासु V. I, P. II., 245, 4.

अहानि पञ्च विप्राम्बान् V. II., P. II, 199, 14
अहिंसक शुभाचार V I, P I, 482, 6.
अहिंसा गुरुशुश्रूषा V I, P I, 84, 11
अहिंसा सत्यमक्रोध V II, P II, 170, 2.
अहिंसा सत्यमस्तेय V I, P II., 181, 10
अहिंसा सत्यवचनम् V. I, P. I, 128, 1
अहिंसा ऽस्तेय-माधुर्ये V II, P II, 169, 9.
अहिंसा सत्यमक्रोधो V I, P II., 366, 3
अहिंसया च भूतानाम् V. I, P II, 194, 18
अहीनाङ्गो ह्यरोगश्च V II, P II, 8, 8.
अहुत्वाऽग्निमसन्तर्प्य V I, P I., 409, 3.
अहोरात्रात्तथा शुद्धि. V I, P II, 243, 15.
अहोरात्रोपवासेन V II, P I, 398, 4
अहोरात्रोषित स्नात्वा V I, P I, 438, 4
अहोरात्रोषित· स्नात्वा V. II, P I, 453, 11.
अहोरात्रोषित स्नात्वा V II., P I, 110, 6.
अहोरात्रोषितः स्नात्वा V. II, P. II., 142, 15.
अहोरात्रस्य च सन्धिः V I, P I, 288, 15.
अहोरात्रोषितो भूत्वा V II., P. I., 327, 1.
अहोरात्रोषितो भूत्वा V II, P. I., 436, 9.
अहोरात्रोषितो भूत्वा V. II, P. II, 145, 7.
अहोरात्रोषितो भूत्वा V II, P II, 144, 8.
अहोरात्रोषितो भूत्वा V II, P. I, 399, 9.
अहोरात्रं तृतीयेऽह्नि V II, P I, 162, 6
अहोरात्र न भोक्तव्यम् V I, P I, 437, 4, 437, 14, 438, 8.
अहः षोडशक यत्तु V I, P II., 319, 16
अहःसवत्सरादर्वाक् V I, P II., 233, 2.
अह शेषे द्वाभ्याम् V I, P. II, 266, 23
अह पराकं तच्चैकम् V II., P II, 171, 3.
अह प्रातरहर्नक्तम् V. II, P II, 171, 2
अह्न षड्सु मुहूर्तेषु V I, P. II, 291, 3
अह्न· पूर्व द्वियाम वा V I, P II, 7, 5.
अह्नि चेद्दहन कुर्यात् V I, P II, 275, 7.
अह्नो मासस्य षण्णां वा V I., P II., 142, 1.

आ.

आकण्ठस्य प्रमाण तु V. II., P I., 123, 4.
आकाशं गमयेत्पिण्डं V I, P II, 439, 10
आकाशमिव पङ्केन V. II., P. I., 414, 11.

आकाशमिव पङ्केन V I, P I, 198, 18
आकाशाद्वायुः V I., P. I., 105, 6
आकाशे भुवि मूर्ध्नीति V II., P II, 15, 8.
आकाशे सगुणो वायु V. I, P. I, 96, 7.
आकाशेऽसिर्वथा क्षिप्तः V. I., P II, 196, 6
आकालिकमनध्याय V I, P I, 158, 8.
आकिञ्चन्यमदम्भश्च V I, P II, 196, 8.
आकीर्णे भिक्षुकैर्वान्धै V I, P II, 190, 7
आकुष्टस्ताडितो वाऽपि V II, P II., 97, 12
आक्रोशमनृतं कृत्वा V II, P I, 455, 6.
आक्रोशानर्थहिंसायाम् V II, P I., 180, 13.
आक्रोशेऽनृतवादे वा V II., P I., 458, 13.
आक्षिप्तो मोघबीजश्च V. I, P. II, 76, 6
आखु-मूषक-मार्जार- V I, P. II., 388, 14
आखुर्नकुल-मार्जारौ V. II., P I, 66, 12
आखोर्मूत्रं पुरीषं च V II, P II, 185, 3.
आख्यानानि तथाख्यानि V. II., P. II, 160, 1.
आख्यानानीतिहासाश्च V. I., P. II, 422, 7
आगमिष्यति यत्पात्रं V. I, P I., 185, 6.
आगःस्वपि तथा ऽन्येषु V I, P. I, 455, 1.
आग्नेयं V II., P. II., 283, 8
आग्नेयं भस्मना-ऽऽप्लाद- V. II, P. II, 14, 4
आग्नेयं भस्मना स्नानं V II., P. II, 16, 1
आग्नेयमष्टाकपालं V I., P. I, 449, 18.
आचमेत विशुद्ध्यर्थं V I., P. I., 278, 10
आचम्य च ततः कुर्यात् V. I, P. I., 393, 1.
आचम्य च ततो दद्यात् V. I, P. I, 364, 4.
आचम्य देव ब्रह्माण V I., P II, 193, 8.
आचम्य प्रयतो नित्यम् V I, P. I, 303, 2.
आचम्य प्रयतो नित्यं V. I., P. I., 258, 6.
आचम्य प्रयत पश्चात् V. I., P. I, 279, 9.
आचम्य प्रयत पश्चात् V. I., P I, 279, 12
आचम्याङ्गुष्टमात्रेण V I., P. I., 432, 1
आचम्याम्ब्वादि सलिलम् V. I., P II, 295, 4.
आचम्यात पर मौनी V II., P. II, 195, 6
आचाम्याऽऽर्द्राननोऽक्रोध V I, P I, 415, 8.
आचरेद्दधसि स्नान V I, P. I., 260, 6.
आचान्त. पुनराचामेत् V. I., P I, 241, 15.
आचान्त पुनराचामेत् V. I., P. I., 431, 18
आचान्त. पुनराचामेत् V I., P. I., 241, 12.

आचान्तेषु पुनर्दद्यात् V. I, P II., 434, 17.
आचान्तेष्वेके V. I, P. II., 430, 10.
आचान्तेभ्यो द्विजेभ्यस्तु V I, P. II., 437, 6.
आचान्तेषूदकं दद्यात् V. I., P. II., 434, 12
आचान्तोच्छ्रुचिवावत् V. I, P I, 432, 9.
आ चान्नपरिणामात्तु V I., P. II., 365, 19.
आचामनय पिण्डाकं V II, P II., 184, 3.
आचामनय पिण्डाक V II, P II, 183, 15.
आचामन्तानि निर्हन्ति V. II, P. II., 185, 1.
आचामेदेव भुक्त्वान्नं V II., P. II, 4, 11
आचामेदम्भुपाते च V. I, P I, 239, 3.
आचामेत्सम्भवे नैत्यं V I, P. I, 307, 5.
आचारलक्षणो धर्मः V. I, P. I., 143, 16
आचारहीनः क्लीबश्च V I, P II., 351, 12
आचाराल्लभते चायुः V I, P. I., 143, 10
आचाराल्लभते ह्यायु V I, P. I., 143, 10
आचार्ये च प्रेते V. I, P II., 49, 3
आचार्ये तु खलु प्रेते V. I, P. II, 48, 9.
आचार्यनिन्दात्यवर्णं V I, P. I, 131, 1
आचार्य-पत्नी V I., P. II, 249, 1.
आचार्यपत्नी स्वसृता V II, P. I, 317, 9; 326 2
आचार्य-पितृपाध्यायान् V. I., P. II., 278, 12.
आचार्यपुत्रः शुश्रूषु V. I., P. I., 146, 8.
आचार्य-आचार्य-V I, P.I, 336, 1.
आचार्यभार्यागमने V. II, P. II., 269, 3.
आचार्य-मातामहे V. I., P. II, 248, 3.
आचार्यमृत्विजञ्चैव V. II., P. II., 224, 2.
आचार्यं वाऽप्युपाध्यायं V. I., P II, 279, 1
आचार्यं शतसाहस्रं V II., P. II., 65, 11.
आचार्याश्चैव गन्धर्वान् V I, P I, 356, 13
आचार्यस्य च राज्ञश्च V II, P. I., 325, 10
आचार्यस्य पराक तु V. II, P I., 328, 6.
आचार्यं स्वमुपाध्याय V. I, P. II., 278, 4.
आच्छाद्य चार्चयित्वा च V I., P II, 84, 2.
आज गव्यं वा V. I, P. II, 33, 1.
आजन्मनस्तु शौलान्त V. I., P II., 245, 12.
आजन्मसप्तमेहस्त्वात् V. I., P. I., 130, 7.
आजीवनार्थं धर्मस्तु V I., P. I., 454, 6.
आज्यं च गार्हपत्ये तु V. I, P. I., 159, 1
आज्यं पयोदधीत्येतत् V. I., P. II., 158, 14.
आज्य हव्यमनादेशे V. I., P. II., 316, 4.

आज्यहोमो हविषश्चा- V. II, P I., 299, 15
आज्यैनैव हि शालाग्नौ V II, P I, 195, 14.
आज्ञाच्छेदी मम द्वेषी V II, P I, 9, 22.
आज्ञासम्पादिनी दक्षान् V II, P II, 114, 17.
आढकैस्तैश्चतुर्भिश्च V I, P II, 141, 10
आततायिद्विजाग्र्याणां V. I, P I, 134, 8
आदत्तेभोजनं तेषा V I, P. II, 424, 7.
आतुराणां च सन्यासे V. I, P II, 149, 19.
आतुरस्नान उत्पन्ने V. II, P. I., 169, 10.
आतुरामभियुक्तां वा V II, P I, 246, 7
आतुरामभिशस्ता च V II, P I, 244, 18.
आत्मज्ञ शौचवान् दान्त V II, P II, 214, 12
आत्मघातकस्पर्शन- V II P I, 26, 1.
आत्मतुल्यं सुवर्णं वा V II, P II, 88, 8
आत्मना पिबति क्षीरं V II, P II, 239, 1.
आत्मना शस्त्रघातो वा V. II., P. I, 71, 4.
आत्मनाद्य सनिर्घाते V. II, P. I., 22, 20.
आत्मना सम्मिते कूपे V. II, P. I., 345, 9.
आत्मनैव सहायेन V I., P.II, 194,12.
आत्मनः कामकारेण V. II., P. II, 224, 19.
आत्मन पोषको मूढ V II., P II., 228, 2.
आत्मवत्सममोभत्व V I., P I., 84, 12
आत्मनो यदि वाऽन्येषां V II., P I, 248, 7
आत्मनो यदि वाऽन्येषां V II, P I., 246, 11
आत्मनोऽर्थे क्रियारम्भो V. II, P II, 103, 1
आत्मन्यग्नीन् समारोप्य V. I, P II., 159, 20
आत्मन्यग्नीन् समारोप्य V I, P II 152, 19
आत्मनस्त्यागिनां नास्ति V I, P I, 1, 8
आत्मन्येव च सन्तुष्ट V. I., P. II, 176, 17
आत्मानं घातयेद्यस्तु V. II., P. I, 20, 22.
आत्मानं घातयेद्यस्तु V. I, P II., 228, 6.
आत्मानं घातयेद्यस्तु V II., P I., 22, 9
आत्मानं दक्षिणाहीनो V. I., P I., 170, 3.
आत्मान धर्मकृत्ये च V I, P. II., 385, 2.
आत्मानं पीडयित्वापि V. I, P. II., 190, 18.
आत्मानं सर्वकार्याणि V. I., P. I, 467, 13.
आत्मानं स्पर्शयेद्यस्तु V. II., P. I., 47, 4
आत्मार्थं V. II, P II, 100, 7.
आत्मार्थं च क्रियारम्भो V. II., P. I., 16, 13; 364, 2.

आत्मा रिपुभ्य सरक्ष्य V I, P II, 474, 2
आत्मा वा इदम्- V. I, P I, 99, 11.
आत्मीयेष्वपि न स्नायात् V I, P I, 286, 1
आत्मैव पीथितो येन V II, P II, 240, 12
आत्रिपक्षात् त्रिराव स्यात् V I, P. II, 232, 19
आथर्वणाश्च ये कोचित् V II, P II 159, 11.
आददीत मृदोऽपश्च V II, P I, 195, 16
आददीत यतो ज्ञान V I, P I, 322, 13
आदध्यान्निर्धनोऽप्यग्निं V I P I, 161, 11
आदर्शाञ्जन-माङ्गल्य- V I, P I, 320, 17
आदाने च विसर्गे च V I, P. I., 470, 7
आ दाहादा दशाहाच्च V I, P II, 464, 5
आदिकर्ता स भूतानां V I, P I, 106, 3
आदित्यकिरणै. पूत V I, P I, 287, 10.
आदित्यमम्बिकां विष्णु V I, P I 365, 1
आदित्यमर्चयित्वा तु V II, P II, 49, 11
आदित्यवारे त्वारोग्यं V I, P II, 315, 1
आदित्यादिग्रहाणा च V I, P. I, 193, 7.
आदित्यादिदिनेष्वेव V I, P. II, 315, 10.
आदित्याभिमुखो भूत्वा V II, P. I., 302, 11.
आदित्याभिमुखस्तिष्ठन् V I, P. I, 296, 2.
आदित्या वसवो रुद्रा V I, P. I, 315, 3
आदित्ये दर्शयित्वान्न V I., P II., 193, 6.
आदिप्रभृति या साध्वी V II, P. I, 58, 7.
आदिशेत् प्रथमे पिण्डे V I., P. II, 456, 10
आदि-मध्या-ऽवसानेषु V I, P II 40, 3
आदेशी वेदविक्रेता V II, P. I, 449, 21
आदौ तावत् प्रभासे V II, P II, 16, 17
आदौ मध्येऽवसाने वा V. I, P. II, 321, 20.
आद्य श्राद्धमशुद्धोऽपि V. I, P. II., 467, 17.
आद्यन्तयोर्वर्णयोस्तु V. I, P II., 448, 19.
आद्यमेकादशे कुर्यात् V. I, P. II, 468, 9
आद्ये कृते तु यो धर्मः V I, P. I., 83, 1
आद्येऽवसाने श्राद्धस्य V. I, P. II., 401, 21
आद्येन्दावेव कर्तव्या V I, P. II., 216, 9
आ द्वादशाहान्नारीणां V II, P. I., 166, 15
आ द्वार्विंशात् क्षत्रबन्धो. V I., P II, 31, 13
आधत्त पितरो गर्भम् V I, P II, 438, 11

आधानकाले सोमे च V. I P. II, 296, 20.
आधायाग्नीन् विशुद्धात्मा V I., P. I, 161, 16
आधारशेषे तु V II., P. I., 145, 12.
आध्यात्मिकी कथां मुक्त्वा V I, P. II, 185 5.
आनन्दो ब्रह्मेति V I, P I, 102,16
आनन्त्याच्छ्रुतधर्माणां V I., P. II, 453, 12
आनन्त्यायैव कल्पन्ते V I, P II, 372, 10.
आनीय विप्रसर्वस्व V II., P II., 68, 14
आनुलोम्येन कुर्वीत V. II, P. I, 151, 7.
आनुलोम्येन सम्भूताः V. I., P. II., 118, 17.
आनुशुभस्य सूक्तस्य V. I., P. I., 367, 9.
आनृशंस्यं परो धर्मो V I, P II., 346, 14
आप एव सदा पूताः V I., P. I, 287, 4.
आपस्तोले स्वयं कुर्वन् V. I., P II., 5, 7.
आपस्त्वपि च कष्टासु V I., P II., 5, 3.
आपन्नः सम्यगृक्कृत् V II, P I, 414, 2
आपन्नौ विना तोय V. II, P. II, 141, 1.
आपन्नौमेतु यत् प्रोक्तं V II., P I, 236, 12.
आपस्तम्बाः पाडिस्वोडुः V I, P II, 448, 15.
आपद्यनाशौ तीर्थे च V I, P. II, 334, 2.
आपद्यपि च कष्टायां V. I., P. II., 257, 17.
आपद्यपि न कांस्यें तु V I., P. II, 191, 10.
आपदृत्तिर्द्विजाख्यस्य V. I., P. I., 136, 10
आपीनहस्त-पार्श्वं च V I., P. II, 56, 3
आपोशनक्रियापूर्वं V. I, P II., 43, 7
आपोशानं प्रकायाथ V I P. II, 421, 8.
आपोहिष्टेदमापश्च V I, P I, 275,8
आपोहिष्टेत्यृचै. कुर्यात V I, P I, 293, 3.
आप. पुण्या. पवित्राश्च V. I, P I, 275, 4.
आप पुनन्तु V. I., P. I., 55, 8
आप प्रदाय V. I., P. I., 408, 11.
आप पुनन्तु मन्त्रेण V. I, P I, 297, 10.
आपः पुनन्तु मध्याह्ने V. I, P. I., 295, 7.
आप शुद्धा भूमिगता V II., P I, 191, 5.
आप शुद्धा भूमिगताः V. II., P. I., 155, 12.
आप सुराभाजनस्थाः V. II., P. I., 444, 1
आप स्वभावता मेध्याः V I., P I., 287, 7.
आप्तः प्रियोऽथ विधिवत् V. I, P. I., 146, 11.
आप्त शक्तोऽर्थत साधु V I, P. I., 146, 9.
आप्यायनाय भूतानां V. I, P. I., 385, 7
आप्यायस्व V II., P. I., 299, 14.

आप्रापणात् V I, P II, 193, 1
आप्लुतान् पुनराचान्तान् V I, P II, 292, 14
आन्हिके कृच्छ्रपाद स्यात् V. II, P I, 424, 10.
आ ब्रह्मस्तम्बपर्यन्त V I., P I, 361, 1
आभ्युदयिके V I, P II, 459, 10
आमन्त्रण विना भुक्त्वा V II, P II, 252, 12
आमन्त्रितश्चिरं नैव V I, P II, 267, 1
आमन्त्रितश्च यो विप्रो V I, P II, 366, 15
आमन्त्रितस्तु य श्राद्धे V I, P II, 367, 12
आमन्त्रितस्तु य श्राद्धे V I, P II, 367, 16
आमन्त्रितास्तु ते विप्रा V I., P II, 366, 1
आमन्त्र्य गच्छेत् V I., P II., 50, 6
आम पूयति संसारे V I, P II, 41, 4
आम मांस घृत क्षौद्र V II., P I, 115, 3
आमं वा यदि वा पक्व V II, P I, 376, 3
आमपात्रेऽन्नमाहाय V. I, P II, 287, 9
आममेवादर्दतान्त्यात् V I, P. II, 41, 3
आमश्राद्ध द्विज कुर्यात् V I, P II, 334, 13
आमश्राद्ध द्विजै कार्ये V. I., P II, 334, 6
आमश्राद्ध प्रकुर्वीत V. I., P. II, 334, 3.
आमश्राद्धे तथा भुक्त्वा V II, P I, 425, 3
आमश्राद्धे भवेद्वर्ध V. II, P I, 425, 16
आमश्राद्धाशने त्रिरात्र V. II, P I, 392, 6
आमिषेण तु यल्लिप्त V II, P I, 172, 3
आमृत्योश्चाचरन् शौच V I, P. I, 233, 9
आमृत्यो श्रियमन्विच्छेत् V. I, P II, 133, 14
आम्नातमातुरस्नाने V I., P. I, 287, 11
आम्र-पुन्नाग-बिल्वानाम् V. I, P. I, 252, 1
आम्रान् पालेवतानिक्षून् V I, P II, 370, 6
आम्रे फलार्थं इत्यादि V I, P I, 57, 4
आयत पर्वत. कृत्वा V I, P I, 237, 5
आयस तैजसं पात्रं V II., P. I, 302, 2
आयान्ति तस्मात्तद्दहः V I., P II, 23, 17.
आयाहीन्द्र पथिभिरीळितेभि V I, P II, 65, 15
आयु क्षीणा दिवा निद्रा V. I., P I., 439, 3
आयु सुवर्णकाराच्च V. II., P I., 378, 8
आयुरस्य निकृन्तामि V II, P II, 235, 17.
आयुर्बल यशो वर्चं V. I, P I, 252, 11
आयुर्वृद्धयादिक पश्चात् V II, P II, 280, 8.

आयुष्मन्त सुत विन्देत् V I, P II, 438, 16
आयुष्य प्राङ्मुखो भुङ्क्ते V. I, P I, 429, 18
आयुष्मान् भव सौम्येति V I, P I, 324, 1.
अयोगवश्च क्षत्ता च V I, P. II, 121, 5
आरम्भरुचिता ऽधैर्यम् V II., P II, 216, 9
आरम्भरुचिता ऽधैर्यम् V II, P. II, 216, 9
आरम्भे सर्वकृच्छ्राणा V II, P II, 195, 13
आरण्याना च सर्वेषां V I, P II, 380, 13
आरनाल तथा क्षीर V. II, P I, 416, 5.
आरब्धस्यानुगुण्येन V II, P. II, 277, 1
आरभन्ते क्रमेणैव V II, P II, 277, 11.
आरभेत नवै पात्रै V I., P. II, 368, 5
आराधयेन्महादेव V I, P I, 372, 6
आराम- V. II, P II., 132, 8
आराम तटाकों- V II., P II, 120, 6
आरुणि प्रजापते V I, P II, 167, 1
आरूढपतितस्यैव V II, P I, 372, 13.
आरूढपतिताज्जातो V. II., P I., 306, 6
आरूढपतिते चैव V. I, P. I., 188, 17.
आरोग्य वारुणे V I., P. II., 314, 9
आरोग्य-पुत्र-मित्रार्थी V I, P. I, 288, 4
आरोग्यमथ सौभाग्य V I., P. II, 315, 8
आरोहण गोवृष कुञ्ज-V II, P II, 3, 2
आर्त न चानुकम्पन्ते V II., P. I., 9, 11
आर्त कुर्यान्यथाशक्ति V I, P I., 230, 3
आर्त्तवाभिप्लुता नारी V II, P I, 163, 16.
आर्त्तवाभिप्लुता नारी V II, P I, 164, 1.
आर्त्तवाभिप्लुता नारी V II, P I, 164, 11
आर्त्तवी रजसा प्रोक्ता V. II, P. I., 167, 2
आर्तेषु देश-कालाना V. I., P. II., 334, 5.
आर्त्ताना मार्गमाणानां V. II, P. I, 234, 3
आर्त्तानामन्नदान च V I., P. I, 191, 7
आर्ति वा महती याति V II, P I, 235, 12
आर्द्रचर्माऽसृगित्येतद् V. II, P I., 366, 9.
आर्द्रे तृण गोमय V I., P. I, 241, 8
आर्द्रपादस्तु भुञ्जीयात् V. I., P I., 415, 15
आर्द्रवश्च दृश्यते तु V. I, P II., 403, 12
आर्द्रवासा जले कुर्यात् V I., P I, 249, 5
आर्द्रवासाश्चरेत् कृच्छ्रं V. II., P. I., 301, 19.

आर्द्रवासास्तु हेमन्ते V I, P II, 143, 15
आर्द्रायां शौर्यमाप्नोति V I, P II, 312, 12
आर्षिक कुलमित्यश्च V II, P I, 431, 6
आर्षेश्चैवाथ दैवश्च V I, P II, 45, 10
आर्षे गामिथुनं शुल्क V I, P II, 88, 6
आर्षोढाज. सुतस्त्रीस्त्रीन् V I, P II, 86, 17
आलस्याद्वन्नदोषाच्च V II, P I, 9, 15
आवर्तनोल्लेखन- V II, P I, 176, 2
आवाहन-स्वधाकार- V I, P I, 384, 13
आवाहनाग्नीकरण-V I, P II 447, 15
आवाहयेदनुज्ञातो V I, P II, 403, 5
आविक मार्गमौष्ट्र च V I, P II, 376, 17
आविक वैद्यस्य V I, P II, 35, 20
आविक सन्धिनीक्षीरं V I, P II, 380, 12
आवृत्य प्राणमायम्य V I, P II, 432, 17
आशापहर्ता तु नर V II, P II, 225, 7
आशिष वा कुरुश्रेष्ठ V I, P I, 324, 17
आशौचम् V I, P II, 256, 4
आशौच तु भवेत्तस्य V I, P II, 277, 4
आशौच न भवेल्लोके V I, P II, 258, 10
आशौच पक्षिणी रात्रि V. I, P. II, 251, 12.
आशौच पुनरागच्छेत् V I, P II, 265, 2
आशौच बान्धवाना तु V I, P II, 241, 16
आशौचान्त मृजेच्चिछन्न V I, P I, 226, 18
आशौचमुष्क पिण्डम् V I, P II, 458, 8
आशौचमन्तरा दर्शो V I, P II, 291, 3
आशौचस्य च-ह्रासेऽपि V I, P II, 289, 19
आशौचान्ते तत सम्यक् V I, P II, 294, 4
आशौचापगमे V II, P I, 420, 5
आशौचे तु व्यतिक्रान्ते V I, P II, 330, 20
आशौचे तु समुत्पन्ने V I, P II, 24, 4
आशौचे यस्तु शूद्रस्य V II, P I, 421, 5
आशौचोपरमे कार्यम् V I, P II, 23, 7
आ स्मशानादनुव्रज्य V I, P II, 235, 15
आश्रमत्रयमुक्तस्य V I, P II, 182, 1
आश्रमी चेत्तदाकृच्छ्र V I, P II, 157, 2
आश्रमे वृक्षमूले वा V II, P II, 57, 7.
आश्रमेषु यथाकाल V I, P I, 467, 11
आश्रय शस्त्रदाता च V II, P I, 285, 13
आश्रय शस्त्रदाता च V II, P. II, 62, 14
आश्रितस्याऽपि विदुषः V II, P. I, 325, 9.

आश्वयुक्शुक्लनवमी V. I, P I, 155, 16
आषाढस्याथ दशमी V I, P I, 156, 2
आषाढस्यापि दशमी V I, P II, 311, 15
आषाढादिचतुर्मास V. I, P I, 281, 6
आषाढादीश्च चतुर V I., P II, 183, 7.
आषाढासु यश प्राप्ति V I, P II, 313, 2
आषाढीमवधिं कृत्वा य पक्ष V I P II, 321, 5
आषाढीमवधिं कृत्वा पञ्चम V I, P II, 321, 2
आषाढ्यां V II, P II, 189, 5
आषाढ्या प्रौष्ठपद्या वा V II, P II, 127, 16
आषाढ्यामथ कार्तिक्यां V I, P II, 310, 10
आषाढ्या पञ्चम पक्ष V I, P II, 320, 6
आ षोडशाद्वाला V II, P I, 122, 5
आ षोडशाद् ब्राह्मणस्य V I, P II, 31, 12
आ सङ्क्रान्त प्रात V I, P, I 314, 6
आसन चैव यान च V I, P I, 470, 1
आसन चोरयित्वा तु V II, P II, 256, 12
आसन पात्रलोपश्च V, I, P II, 184, 11
आसन शयन यान V II, P I, 190, 16
आसन शयन यानं V, II,, P I, 187, 9.
आसन सस्पृशन् V I., P. II, 399, 6
आसनाच्छयनाद्यानात् V II, P I, 28, 2
आसनादुत्थितस्तस्मिन् V I, P I, 432, 12
आसनानि विचित्राणि V II, P II, 262, 1
आसनारूढमन्नाद्य V I, P II, 377, 1
आसनाऽऽवसथौ शय्यां V. I, P I, 401, 5
आसन चासन दद्यात् V I, P II, 402, 10
आसनेषूपकॢप्तेषु V I, P. II, 399, 2
आसनेषु सदर्भेषु V I., P II, 398, 18
आ समाप्ते शरीरस्य V. I, P. II, 50, 16
आ समावर्तनात् कुर्यात् V I, P II, 44, 18
आसाद्य सहपिण्डत्व V I, P II, 445, 17
आसा महर्षिचर्याणां V I., P II., 146, 4
आसामन्यतमा गत्वा V. II,, P. I, 324, 18
आ साय कर्मण. प्रातः V I, P. I., 314, 15
आ सायमाहुते V I., P I, 314, 11.
आ साय श्राद्धशालायां V. I, P II, 440, 15
आसीनः V I, P I, 44, 7.
आसीन पश्चिमा सन्ध्यां V I, P I, 300, 14
आसीन प्राङ्मुखो ऽभीयात् V. I., P I, 120, 10,

इच्छया ऽन्योन्यसंयोगः V. I., P. I., 85, 1.
इच्छेत् त्रयोदशीश्राद्धं V. I., P II., 326, 1.
इज्यते भरतश्रेष्ठ V. I, P. I, 160, 2.
इज्या-ऽध्ययन-दाने च V I, P I, 85, 4
इद मृष्टमिद नेति V I, P II, 185, 9
इद यज्ञोपवीत तु V I, P I, 169, 10.
इद शास्त्र तु कृत्वाऽसौ V I, P I, 116, 6
इद सामासिक ज्ञेय V II., P II, 216, 14
इतिहास-पुराणानि V I, P I, 348, 2
इतिहास-पुराणाद्यै V I, P. I., 438, 20
इतिहास-पुराणानि V I, P I, 439, 4.
इत्युच्चार्य स्वहस्तेन V I., P. I, 434, 5
इत्युक्त्वोक्त्वा प्रियावाचः V I, P II, 437, 17.
इत्येतदखिल प्रोक्तम् V. I, P. I, 444, 8
इति जाति- V II, P II, 136, 10
इत्यघमर्षणम V II, P II, 190, 4.
इति धर्मप्रणेतार V I, P I 108, 10
इत्युच्चार्य नरो दद्यात V I, P I, 387, 3
इति ते संशयो माभूत् V I, P I, 449, 11
इत्थमश्नन् द्विजः श्राद्ध V I, P. I, 425, 11
इत्येतैर्लक्षणैर्युक्तान् V I, P. II, 359, 14.
इतरानपि सख्यादीन् V. I, P I, 401, 1.
इतरदितरस्मिन् V. I., P. II, 67, 17
इत्यालोचनमर्थज्ञा V. I., P. I., 120, 15
इत्येता. काश्यपेनोक्ता V. I, P II, 57, 12
इतस्ततोऽइनत् V. II., P. II, 258, 10
इतिहास पुराणानि V. II., P. II, 160, 2.
इतिहास-पुराणाना V. II, P II, 119, 6
इति मत्वा स्वदारेषु V I, P II, 102 15
इत्यते चत्वारिंशत V I, P II, 18, 18
इत्यादि स्मृत्यन्तरवचनम V I, P II, 331, 19.
इतिमलावहानि V II., P. II, 138, 6.
इति कल्पयित्वाऽथ सावित्र्या V. I, P I, 373, 14.
इतरेषा तु वर्णानां V II, P I, 55, 12
इति सञ्चिन्त्य गच्छेत्तु V I, P. II, 253, 2
इतरेषा पशूना तु V. II., P. I, 340, 16
इत्युपपातकानि V II, P II 101, 1
इत्येष मुनिभि प्रोक्त V I, P II, 58, 20
इतरेष्ववशिष्टेषु V I, P II, 87, 3
इन्द्र मित्र वरुणमग्निमाह V I, P I, 209, 6.
इन्द्रस्य वज्रोऽसि V. I., P II, 168, 5
इन्द्र शुद्ध इत्यृचाऽऽप V I, P. I., 274, 6.

इन्द्र' शुद्धा ऋचश्चाप. V II., P. I., 301, 16
इन्द्रा-ऽनिल-यमा-ऽर्कोणाम् V. I., P I, 447, 20
इन्द्राय V II., P II., 188, 4
इन्द्रायेन्द्रपुरुषेभ्य. V. I, P I., 384, 3.
इन्द्रियाणि तु सर्वाणि V I, P I, 96, 9
इन्द्रियाणा निरोधेन V I, P II, 194, 17
इन्द्रियाणि यश. स्वर्गम् V I, P I, 169, 19
इन्द्रियार्थेषु सर्वेषु V II, P I, 10, 8
इन्दुक्षय-गजच्छाया V I, P II, 310, 16.
इन्दुक्षये मासि मासि V I, P II, 308, 4. 445, 11
इन्द्रो धाता भग पूषा V I, P I, 358, 3
इन्धनार्थे द्रुमच्छेद. V. II, P II 103, 3
इन्धनार्थमशुष्काणां V II, P I, 16, 12.
इध्मार्थमथ यूपार्थं V. I, P. I, 160, 11
इम मे वरुण V I, P I, 298, 18
इम लोक मातृभक्त्या V I, P I, 377, 10.
इमां त्वमिन्द्रमीढ्व • V I, P II. 105, 16
इमा रुद्राय तवसे V II, P. II, 279, 13
इमारुद्राय सूक्त तु V. II, P II, 280, 1
इय विशुद्धिरुदिता V. II., P. I, 13, 19.
इय विशुद्धिरुदिता V I, P I, 34, 9
इयं विशुद्धिरुदिता V. II, P II, 60, 12
इरावत्याम् V I, P II., 306, 15
इषु गृह्णाति V I., P. II., 98, 18
इषे त्वा V I, P II., 135, 15
इष्ट स्यात् क्रतुभिस्तेन V. I., P I, 447, 6.
इष्टका-लोष्ट-पाषाणै. V. I., P I, 254, 1
इष्टान् भोगान् हि वो देवा V. I., P I, 159, 14
इष्टान्वा यदि वा ऽनिष्टान् V I, P II, 336, 18
इष्टिश्राद्धे क्रतुर्दक्ष V I, P II, 403, 15
इष्टि वैश्वानरी कुर्यात् V I, P II, 159, 10
इष्टि वैश्वानरी कृत्वा V I, P II, 156, 10.
इष्टीनां पशुबन्धानाम् V II, P II, 198, 16
इष्टै सार्धं तु विधिवत् V I., P. II, 443, 14
इष्ट्वा च शक्तितो यज्ञै V. I., P II, 150, 6
इष्ट्वा भैक्षाशिनो नित्य V II, P II 128, 14
इष्ट्वेश प्रथमे यामे V II., P II, 161, 11
इष्यतेऽनुग्रहस्तैषा V II, P I, 130, 12.
इष्वस्त्रदारकाचार्यौ V. I, P II., 359, 11
इह चामुत्र चैकेषां V. II, P II, 214, 4.
इह जन्मनि शूद्रत्वं V. II., P. I., 377, 10.

इह जन्मनि शूद्रास्ते V II, P II, 224, 15.
इह दुश्चरितै. केचित् V II., P. II., 246 16
इह मानुषलोकेऽस्मिन V II., P II., 231, 6
इहलोकमृतानां च V. II, P II. 262, 3
इहवाऽमुत्र वाऽज्ञस्य V. II., P II., 276, 10
इह शत्रुगृहे बद्धा. V II., P II, 264, 7
इहाल्पमपि कृत्वा तु V. II, P II, 209, 9
इहैव फलदं कर्म V II, P II, 276, 11
इहैव सा शुनी गृध्री V II., P I., 350, 13

ई.

ईक्षयन्ती जपेत् सूक्त V II., P. II., 280, 3
ईतयो व्याधयस्तन्द्री V. I., P I., 132, 17
ईदृशस्य हि धर्मस्य V I, P I, 88, 11.
ईर्ष्यालु. V II, P II, 258, 10
ईर्ष्यापण्डश्च सेव्यश्च V. I, P II, 76, 5
ईश सर्वस्य जगत V I, P I., 421, 4.
ईशानं त्वां भुवनानाम् V. I., P. I., 374, 13
ईशानेन शिरोदेश V I, P II, 14, 7
ईशानेनाऽथवा रुद्रे V II, P I, 372, 8
ईश्वर. स कथ भावैः V II., P. II., 213, 13.
ईषद्धौतं नव श्वेतम् V. I., P. I, 264, 14.

उ.

उक्तलक्षणसम्पन्नै V I, P II, 337, 1
उक्ताना यतिपात्राणाम् V I, P II, 184, 15
उक्त्वा विरजसं मन्त्रम् V I, P II, 187, 12.
उक्तास्तवैमास्तु V II, P II, 272, 15.
उक्तो वर्णधर्मश्चाश्रमधर्मश्च . V II, P I, 10, 18
उग्रगन्धीन्यगन्धीनि V I, P II, 398, 18.
उच्छिष्ट न प्रभुञ्जयात्तु V I, P II, 440, 8
उच्छिष्ट पुरुषं स्पृष्ट्वा V I, P I, 239, 2.
उच्छिष्ट सस्पृशेद्विप्र· V. II., P I, 100, 10.
उच्छिष्टान्ननिषेकं च V. I., P I, 224, 22
उच्छिष्टभागधेयं स्यात् V I, P II, 426, 3.
उच्छिष्टमितरस्त्रीणां V I, P I, 425, 13
उच्छिष्टलेपापहतानां V II, P I, 176, 12
उच्छिष्टसन्निधान तु V. I, P II, 429, 8
उच्छिष्टसन्निधौ पिण्डान् V I., P II, 428, 11.
उच्छिष्टस्य विशेषेण V. II., P. II., 221, 10.
उत्सृष्टो गृह्यते यस्तु V. II., P. I, 48, 2.
उच्छिष्टोच्छिष्टसंस्पर्शी V. I., P. II., 400, 13.

उच्छिष्टोच्छिष्टसंस्पृष्टो V II, P I, 170, 19
उच्छिष्टोच्छिष्टसंस्पर्शी V II, P I., 163, 1
उच्छिष्टदोषो नास्त्यत्र V I, P I., 245, 11
उच्छिष्टभागदेयेभ्य. V I, P I, 430, 15
उच्छिष्टमन्न दातव्य V I, P I, 482, 13
उच्छिष्ट सँस्पृशेद्विप्रो V II, P I, 110, 5
उच्छिष्ट सह सम्भाषेत् V II, P I, 108, 18
उच्छिष्टाः पितरो यान्ति V I, P II, 425, 15
उत यदीतासु V II, P II, 285, 13
उत्कृत्य वृषणौ वाऽपि V II, P I, 315, 12
उत्कृष्टायाऽभिरूपाय V II, P II., 77, 5
उत्तानेन तु हस्तेन V I, P. I, 382, 12
उत्तम चापि मानुष्यं V II., P II, 244, 14
उत्तम नाकमधिरोहति V I, P I, 350, 1
उत्तमानाप्नुयाल्लोकान् V I, P II, 228, 16
उत्तमैरुत्तमैर्नित्य V I, P II, 74, 8
उत्तमेषूत्तम कुर्यात् V. I, P I, 401, 6
उत्तमा सात्विकिमेतां V II, P II, 219, 2
उत्तरत उमायै कल्पयामि V I, P. I, 373, 12.
उत्तर-पूर्वदेशे V I, P I, 384, 16
उत्तरमानसे V I, P II., 306, 10.
उत्तरत श्रियै V I, P I, 370, 1
उत्तराभिमुखान् विप्रान् V I, P II, 399, 16
उत्तीर्णानां च पापानां V II, P II, 246, 15
उत्तीर्य पीडयेद्वस्त्रं V I, P I, 262, 2
उत्तीर्योदकमाचामेत् V I, P I, 240, 5
उत्तरेऽक्षतसयुक्तान् V I, P II, 397, 21
उत्तरे पितृकार्ये तु V I, P, I, 430, 3
उत्तरेऽह्नयूपस्य V I, P II, 308, 1
उत्तरेषामुत्तरोत्तर V I, P II, 87, 10
उत्तरेषु तु षट्स्वङ्गि V II, P I, 195, 17
उत्थानेन प्रसादेन V. I, P I, 452, 19
उत्थायोत्थाय बोद्धव्यं महद्भयम् V I, P I, 220, 16
उत्थायोत्थाय बोद्धव्य किमद्य V. I, P I, 220, 14
उत्थाय पश्चिमे यामे V. I., P I., 468, 7
उत्थाय पश्चिमे रात्रे V I, P I, 221, 16
उत्थायार्कम्प्रति प्रोहेत् V I, P I., 296, 4
उत्थाय वाससी शुक्ले V. I, P I, 262, 13
उत्पत्ति-प्रलयौ चैव V I., P I, 186, 1.
उत्पद्यते गृहे यस्य V. II, P I. 46, 9.

उत्पन्ने सङ्कटे घोरे V I, P II, 149, 17
उत्पाटयेच्च कवच V. I, P II, 188, 4
उत्पादक-ब्रह्मदात्रो. V I, P I, 334, 1
उत्पादयेत् पूनर्भूत्वा V II, P. I, 47, 2,
उत्पाद्य धर्मत पुत्रान् V. I, P II., 139, 13
उत्सादन च गात्राणा V I, P II, 47, 1
उत्साह शस्त्रपाणित्वं V I, P I, 454, 9
उदक च तृण भस्म V I, P I, 429, 13.
उदक पिण्डदानं च V I, P. I, 22, 17.
उदक पिण्डदानं च V. I., P II., 224, 13
उदक यच्च पकान्न V I, P I, 428, 7
उदक चोदकान्त च V I, P I, 225, 14
उदक्यागमने त्रिरात्रम् V II, P I, 337, 2
उदक्यास्पृष्टसङ्कष्ट V II, P I, 383, 4
उदक्या चोदित चान्न V. I., P II. 190, 1
उदक्यामपि चण्डाल V I, P I, 428, 10.
उदक्यां यदि गच्छेत V. II., P I, 336, 1
उदक्या सूतिकां नारी V I, P I., 330, 13
उदक्या यदि वा भुङ्क्ते V. II., P I, 163, 8
उदक्या सूतिभि. स्नायात् V I, P I, 278, 13
उदक्लवमुदीच्य स्यात् V I, P II, 397, 3
उदकस्पर्शिता या च V I., P II., 57, 10
उदकेनाऽऽतुराणां च V I, P I, 237, 3
उदके फल-मूलेषु V. II, P II, 113, 2
उदङ्मुख प्राङ्मुखो वा V I, P I, 252, 7
उदङ्मुखस्तु देवाना V. I, P. II, 397, 16
उदङ्मुखस्तु मध्याह्ने V I, P I, 223, 4.
उदङ्मुखेऽप्याचमनमादौ V I, P II, 427, 19.
उदङ्मुखो दिवा कुर्यात् V. I., P I, 228, 15
उदधानसन्निधौ V I, P I, 384, 14.
उदये विधिवत् सन्ध्याम् V I, P. II, 179, 14
उदरव्याधियुक्तस्तु V II, P II, 209, 2
उदरे दक्षिणे पार्श्वे V I, P I., 267, 8.
उदरे शूलसंयुक्त V II, P II, 239, 3
उदसौ कुक्षिशूली तु V II., P I, 280, 12
उदस्तवासा उत्तिष्ठेत् V I., P I, 226, 10
उदानाय स्वाहेति V I., P I.,418, 7.
उदाहरेत् स्वधाकार V I, P II, 465, 9
उदितं त विजानीयात् V I., P. I., 314, 4.

उदितेऽनुदिते चैव V I, P I, 313, 14
उदितेषु V II, P II, 163, 16
उदित्यृचा वा वारुण्या V II, P II, 43, 8
उदुत्यमिति मन्त्रेण V I, P I, 296, 9
उदुम्बर च कामेन V II, P I, 404, 11
उद्दीप्यस्व इति V I, P I, 374, 15
उद्धृतेन जलेनैव V II, P I, 164, 12
उद्धृतेऽप्यशुचिस्तावत् V I, P I, 432, 10
उद्धृताश्चापि शुद्धयन्ति V II, P I, 156, 5
उद्धृत्य तज्जल सर्व V II, P I, 154, 11
उद्धृत्य चतुर पिण्डान् V I, P I, 286, 9.
उद्धृत्योदकमादाय V I, P I, 228, 14
उद्धृत्य वा यथाशक्ति V I, P I, 389, 7
उद्धृत्य वामहस्तेन V I, P I, 426, 11
उद्धृत्य वैश्वदेवान्नं V. I, P I, 408, 9
उद्धृत्य हविरासिच्य V I, P I, 383, 8
उद्यन्तमस्तं यन्तम् V I, P. I, 290, 7
उद्बन्धश्चवोपघाते V II, P I., 195, 6
उद्वय तमसस्परीति V. I, P II., 192, 2
उद्वहेत द्विजो भार्यां V. I, P II, 54, 18.
उद्वासनकाले ॐ भू महादेवम् V I., P I, 375, 11.
उद्वासनकाले ॐ भू पुरुष V I, P I, 371, 8
उन्मत्त किल्बिषी कुष्ठी V I, P II, 355, 19
उन्मत्त पतित कुष्ठी V I, P II., 90, 13
उन्मत्तोऽन्धश्च वर्ज्या· स्यु V I, P II, 351, 5
उन्मादस्त्वन्दोषो V. I, P II, 349, 7
उपकारं यथा भर्तुः V. II, P I, 55, 14
उपकुर्वाणस्तु यत् कुर्यात् V II, P II, 49, 14
उपगम्य गुरून् सर्वान् V I, P I, 322, 8
उपगृह्यास्पद चैव V I, P I, 458, 2
उपजप्यानुपजपेत् V I., P I, 459, 11.
उपेतारमुपेय च V I., P I, 470, 3
उपतिष्ठन्ति वै सन्ध्यां V I., P I, 301, 5
उपतिष्ठतामित्यक्षय्य-V I, P II, 447, 16
उपतिष्ठेत् तथा कुर्यात् V I, P I, 152, 2
उपतिष्ठेत सूर्यं तु V I, P II, 187, 11
उपनयनं पुन कुर्यात् V II, P I., 403, 15
उपनयनादूर्ध्वं V I, P II, 197, 7
उपनिषदमावर्तयेत् V. I, P II, 195, 13

उपनीय तु तत्सर्वं V I, P II, 419, 11
उपनीय तु य शिष्य V I, P I, 148, 6, 383, 16
उपनीते तु विषम V I, P II, 235, 6
उपन्यासक्रमेणैव V I, P II, 207, 14
उपपातकजातानाम् V II, P II, 168, 15
उपपातकजातानाम् V II, P I, 44, 12
उपपातकस्तु क्रियादुष्टो V II, P II, 125, 1
उपपातकिनम्त्वते V II, P II, 106, 6
उपपातकयुक्तानाम् V II, P II, 204, 4
उपपातकशुद्धिःस्यात् V II, P II, 106, 12
उपपातकसयुक्तो V II, P I, 247, 8
उपपातकसयुक्तो V II, P I, 245, 7
उपपत्तिमवस्थां च V. I, P I, 230, 6
उपपन्न तदित्याह V I, P II, 188, 19
उपमूल सकृत्कृतान् V I, P II, 391, 15
उपयुक्तानुशिष्टं च V. II, P. II, 117, 4.
उपरिष्टादाषाढानाम् V I. P II, 313, 13
उपरुद्धो न सेवेत V I, P I, 225, 13
उपरुन्ध्यारिमासीत V I, P. I, 459, 7.
उपलिप्ते शुचौ देशे V I, P I, 415, 7
उपलिप्ते समे स्थाने V I, P I, 414, 17
उपवासत्रय कुर्यात् V II, P I, 163, 13
उपवासः V II, P. II, 104, 3
उपवासस्त्रिरात्र वा V II, P II, 204, 2
उपवास तदा कुर्यात् V I., P II, 443, 10
उपवास तु तक्रस्य V II, P II, 118, 2
उपवासेन चैकेन V. II, P II, 171, 10
उपवासेन चैकेन V II, P I, 258,4
उपवासेन तत्तुल्य V I, P I, 417, 2
उपवासैस्त्रिभि पूर्वा V II, P. I, 161, 11.
उपवासो भवेत्तस्य V II, P I, 405, 6
उपवासो यदा नित्य V I, P II, 443, 9
उपविष्टेष्वनुप्राप्त V I, P II, 400, 22
उपविष्टस्तु विण्मूत्रम् V. I., P I., 30, 9
उपवीतं बटोरेक V I., P II, 38, 3.
उपवीतं भूमौ V. I, P II, 167, 11
उपवीती ततो भूत्वा V. I, P II, 361, 19
उपस्थान चन्द्रमसः V. II, P I, 299, 16
उपस्थानं ततः कुर्यात् V II, P. II., 131, 4
उपस्थानं व्रतादेशः V. II., P I., 232, 7.

उपस्थानं स्वकैर्मन्त्रै V I, P I, 297, 4
उपस्थाने च यत् प्रोक्त V I, P II, 188, 16
उपस्थित गृहे विद्वान् V. I, P I., 399, 9
उपस्थिते विवाहे तु V II, P II 255, 9.
उपस्थितो हि न्यायेन V II, P I, 206, 9.
उपस्थमुदर जिह्वा V. I, P I, 455, 18.
उपस्थाय तत शीघ्रम् V II, P. I., 207. 6.
उपस्पृशेच्चतुर्थस्तु V I, P I, 277,14
उपस्पृष्टोदकान् सम्यक् V. I, P II, 399, 3.
उपाकर्मणि चोत्सर्गे V. I., P I, 157, 17
उपाकर्मणि चोत्सर्गे V I, P. I, 156, 14.
उपाकर्मणि चोत्सर्गे V. I, P. II., 131, 7.
उपाकर्म न कर्तव्यं V I., P II., 129, 12
उपाकर्म न कुर्वीत V. I., P II., 129, 7
उपाकृत्य V. I, P. II., 130, 2.
उपानत्-प्रेष्य-यानानि V. I., P I, 183, 7
उपाध्यायः पिता ज्येष्ठो V I, P I, 331, 13
उपाध्यायान् दशाचार्य. V I, P I., 332, 14
उपानच्छ्लेष्म-विण्मूत्रं V II, P I, 153, 18
उपास्ते सन्धिवेलायां V I, P I, 289, 4
उपेक्षक शक्तिमांश्चेत् V II, P II. 62, 15
उपेक्षक शक्तिमांश्चेत् V II, P I, 285, 14
उपेक्षा धैर्य-माधुर्ये V I, P II, 181, 15
उपेयादीश्वर चाय V I, P I, 338, 5
उपोषितश्चतुर्दश्यां V II, P II, 161, 14
उपोष्यैकाहमादध्यात् V I, P I, 138, 10
उपोष्य द्वादशाहानि V II, P I., 370, 15
उभयत. प्रणवां V I, P I, 303, 14
उभयत परिषेचन V I, P. I., 381, 2
उभयतोऽक्षि- V I, P II., 28, 19.
उभयत्र दशाहानि V I, P. II, 211, 3, 217, 6
उभयत्र स्थितैर्धर्मै. V. I, P. I, 248, 16.
उभयो पाद्यो सप्त V. I, P. I., 229, 12
उभयोर्लोकयोर्देवि V. I., P. I., 167, 16.
उभयोरप्यसौ शुद्ध V. I, P. I., 249, 3
उभयोः सप्त दातव्या V. I, P I, 229, 3
उभयोर्हि तयोर्दोषः V II., P I., 235, 2
उभाभ्यामपि हस्ताभ्या V. I., P. I., 352, 1.

उभाभ्यामपि हस्ताभ्याम् V. I, P. I., 352, 10
उभाभ्यामप्यजीवस्तु V. I, P. II, 4, 11.
उभे सन्ध्ये तु कर्तव्ये V. I., P I, 298, 11
उभे सन्ध्ये रवि भूप V I, P. I, 152, 1
उभौ मध्वासवक्षीबो V. II., P. II., 79, 10.
उरसि विंशत दद्यात् V II., P I, 73, 18
उरःसमैराजन्य V I, P I, 323, 5
उर स्तम्भादुर स्तम्भी V II, P. II, 247, 14.
उरुरोगगणोपेताः V. II., P II., 226, 13
उत्तरदेशमघोरेण V. II., P. II, 14, 3.
उलुक-कुरर-श्येन- V I, P II, 388, 9
उल्लिख्यापहता इति V. I, P. II, 430, 22
उषस्युषसि यत्स्नानं V I, P I., 260, 8
उषस्युषोदयं V I., P I, 313, 12
उषावा अश्वस्य V. II, P II, 53, 11.
उष काले तु सम्प्राप्ते V. I, P I, 258, 9.
उषःकाले समुत्थाय V I, P II., 179, 9,
उषित्वा तु गृहे द्विज· V I, P II, 139, 16
उष्ट्रयान समारुह्य V. II, P II, 140, 7
उष्ट्री च महिषी भासी V II, P I, 402, 14.
उष्णज्वरविनाशाय V. II., P. II., 279, 14
उष्णीषी वाऽपि नाऽऽचामेत् V I, P I, 247, 8
उष्णे वर्षति शीते वा V II, P I., 248, 2
उष्णे वर्षति शीते वा V II, P. I, 246, 9

ऊ

ऊढा च समगोत्रेण V II, P I, 310, 6.
ऊढाऽपि देया साऽन्यस्मै V I., P II, 91, 6.
ऊढाया पुनरुद्वाह V I, P II, 91, 13
ऊढाया पुनरुद्वाह V. I., P. I, 134, 2
ऊनद्विवर्षे प्रेते V I, P II., 239, 21; 244, 13
ऊनपञ्चाशदेतेषा V I, P. II., 72, 6
ऊनश्राद्ध न कुर्वीत V. I., P. II., 450, 18
ऊनषाण्मासिक षष्ठे V. I., P. II, 450, 8.
ऊरु-जङ्घे षडित्याहु· V. II, P I, 265, 16.
ऊरुभ्या तु शत दद्यात् V II, P. I., 74, 2
ऊर्जस्वि-नर-नागाद्य V I., P I., 464, 11.
ऊर्ध्वं गच्छति सा तत्र V. II., P I., 58, 8.
ऊर्ध्वं चतुर्थ्याः V I, P. II., 322, 20.
ऊर्ध्वं जान्वोरधो नाभेः V. I., P II., 187, 8

ऊर्ध्वं तु कालादेतस्मात् V. I., P II, 81, 7.
ऊर्ध्वं त्रिरात्रादप्सु V II, P I, 152, 1.
ऊर्ध्वं त्रिरात्रास्नावा तां V. II, P. I, 163, 17
ऊर्ध्वं नाभेर्यानि खानि V. II., P. I, 195, 9
ऊर्ध्वं पञ्चभ्य V. I, P II, 138, 10
ऊर्ध्वं प्राणान्तिक ज्ञेय V II, P II., 88, 4
ऊर्ध्वं प्राणाह्युत्क्रामन्ति V. I, P. I, 323, 13
ऊर्ध्वं सत्यताम् V I, P. II., 42, 7
ऊर्ध्वपुण्ड्रो मृदा शुभ्रो V I, P. I, 268, 1
ऊर्ध्वरेता V I, P II, 133, 8

ऋ.

ऋक्-सामाथर्व वेदोक्तान् V I, P I, 350, 13
ऋक्षादिसङ्कमोपेतं V I, P I, 193, 18
ऋक्षेष्ट्याभयण चैव V I, P II, 141, 12
ऋगन्ते मार्जनं कुर्यात् V I, P. I, 293, 9
ऋग्यजु पारगो यश्च V I, P II, 342, 14
ऋग्यजुःसामभिदग्धो V I., P I, 154, 12
ऋग्वेदं धारयन् विप्रो V II, P I, 226, 7
ऋग्वेदे पौरुष सूक्तम् V I, P I, 367, 8.
ऋग्वेदमभ्यसेन्नित्यं V. II, P II, 159, 14.
ऋच वाऽथ यजुर्वाऽपि V I, P I, 348, 1.
ऋचा तु दृष्यति पिता V I, P II., 338, 14.
ऋचो यजूषि सामानि V I, P II., 338, 11.
ऋचो यजूषि सामानीति V I, P II, 345, 5
ऋजव शमसम्पन्ना V I., P I, 144, 14.
ऋजवस्ते तु सर्वे स्युः V I, P II, 35, 8.
ऋजवो दर्भा V I, P II, 459, 11.
ऋजीषपक्व भक्ष्य स्यात् V I., P II, 384, 5.
ऋजुर्मृदुः क्षमी शान्त V I, P II, 341, 21.
ऋणत्रयमपाकृत्य V I, P I, 154, 15
ऋण दत्त्वाधिका वृद्धि V. II, P II, 240, 3
ऋणमस्मिन् सन्नयति V. I, P II, 105, 5
ऋणानि त्रीण्यपाकृत्य V I, P II, 150, 3
ऋत चेति पठित्वा V. I, P. I, 295, 15
ऋत त्वा सत्येन V I, P I, 117, 10.
ऋत सत्यं च गायत्रीम् V II., P I, 301, 14.
ऋतस्येति जपेत्सूक्त V II., P. II, 279, 5.
ऋतमिति स्नाप्स्यन् त्रीणि V I, P I, 370, 5.
ऋतमिति स्नाप्स्यन् त्वरित V. I, P I, 373, 16
ऋतमुञ्छशिल ज्ञेयम् V I, P I, 341, 1.
ऋता-ऽमृताभ्यां जीवेत V I, P I, 340, 15.
ऋतावृतौ प्रयुञ्जान. V. II., P. II, 28, 10.

ऋतुकाल निशुक्तो वा V I, P II, 367, 6
ऋतुकालाभिगमन V I, P II, 104, 11
ऋतुकालाभिगामी स्यात् V I, P. II, 99, 1
ऋतुकालाभिगामी स्यात् V. I, P II, 104, 16
ऋतुकालेऽपि नारीणाम् V. I, P II, 111, 9
ऋतुत्रयमुपास्यैव V I, P II, 81, 13
ऋतुमत्यपि तिष्ठेत V I, P II, 78, 6.
ऋतुमत्या हि तिष्ठन्त्यां V I, P II., 78, 13.
ऋतुसन्धिषु भुक्त्वा वा V I, P I, 158, 2.
ऋतुस्नाता तु या शुद्धा V. I, P II, 82, 7.
ऋतु' स्वाभाविक स्त्रीणां V. I, P II, 19, 16.
ऋतौ न गच्छेद्यो भार्यां V II, P I, 35, 1
ऋतौ न गच्छेद्यो भार्यां V II, P I, 35, 3
ऋतौ न गच्छेद्भार्यां वा V II, P II, 141, 17.
ऋतौ नोपैति यो भार्याम् V I., P II, 100, 10
ऋतौ भार्यामुपेयात् V. II, P I, 297, 11.
ऋतौ हि गर्भशङ्कित्वात् V.II, P II, 4, 7
ऋत्वागमांस्त्रीनतीत्य V. I., P II, 93, 8.
ऋत्विजाना दीक्षितानां च V. I, P II, 257, 14.
ऋत्विक् पुत्रो गुरुर्भ्राता V I, P I, 311, 14
ऋत्विक् पुत्रोऽथ वा पत्नी V. I, P I, 311, 18
ऋत्विक् पुत्रादयो ह्येते V I, P II., 345, 16
ऋत्विक्-पुरोहिताचार्यै. V. I., P I., 468, 11
ऋत्विक्-श्वशुर- V. I, P I, 326, 10
ऋत्विक्—श्वशुर- V I, P I, 326, 14
ऋभूणा V I, P. I, 48, 19
ऋषभैकादशाश्च गा दद्यात् V II, P I, 95, 4
ऋषयो निष्कृतिं तस्य V II, P. I, 14, 3; 201, 6.
ऋषयश्चक्रिरे धर्मं V I, P. I, 334, 14
ऋषयो दीर्घसन्ध्यत्वात् V I., P. I, 300, 17
ऋषयो वा इन्द्र V I, P I., 11, 3.
ऋषि-देव-मनुष्याणां V. I, P I., 337, 4
ऋषिसत्य V II, P II, 187, 5.
ऋषीणामग्निहोत्रेषु V II, P I, 248, 20
ऋषीणामृषिता नित्य V I, P I, 259, 1
ऋषीन् दर्भमयान् कृत्वा V I., P II, 131, 8

ए

एकं गोमिथुन हे वा V. I., P. II, 84, 16
एकं तु भोजयेद्विप्रं V I, P I, 387 16
एक तु वैणव दण्डं V. I, P II., 163, 13.

एकं तु वैणवं दण्ड V I, P. II, 172, 22.
एक नाम्ना पर तूष्णी V I, P. II., 460, 15
एकं नाम्ना परं तुष्णी V. I., P II, 460, 15
एक प्रेतस्य V I., P II, 455, 8
एकं सद्विप्रा V I, P I., 209, 8
एक एव तु यो भुङ्क्ते V I, P I, 416, 5
एक एव शिव साक्षात् V. I, P I, 107, 8.
एककाले गतासूनां V. I., P II., 469, 17
एककाल चरेद्भैक्ष्यम् V II, P II, 59, 11.
एककालं चरेद्भैक्ष V. I, P II, 186, 6
एककालं समश्नानो V. II., P I., 320, 19.
एकमासममावास्यादि- V II., P. I., 300, 15.
एकचित्यां समारुढौ V I, P. II., 469, 11.
एकत्र चतुरो मासान् V I., P. II, 183, 1
एकत्र लोभाद्यो भिक्षु· V. I., P. II., 190, 3
एकत्वं सा गता भर्तुः V. I., P. II., 63, 6
एकदण्डं समाश्रित्य V. I., P II., 178, 1.
एकदण्डी त्रिदण्डी वा V I., P II., 179, 1.
एकदण्डी भवेद्वापि V. I., P. II, 178, 13.
एकदण्डी भवेद्वापि V. I, P. II., 178, 13.
एक-द्वि-त्रि-चतुः-पञ्च V. II., P. I., 22, 11.
एक-द्वि-त्रिदिनैरूने V. I, P. II., 450, 11.
एकदेश तु वेदस्य V. I., P. I., 333, 14.
एकदेशे पृथक्कुर्यात् V. I., P. I., 272, 7.
एकपक्त्युपविष्टानां V I, P. I., 427, 2
एकपङ्क्त्युपविष्टानाम् V. I, P. I, 429, 7.
एकपङ्क्त्युपविष्टानां V I., P. II, 436, 16
एकपर्यङ्कशयितौ V II, P II., 79, 11
एकपाद चरेद्रोधे V II, P I., 255, 4
एकपादं चरेद्रोधे V. II., P I., 258, 5
एकपादेन तिष्ठेत V I, P II., 144, 9.
एकपिण्डाः पृथक्शौचा V. I., P. II., 61, 17.
एकपूजा सुखारोग्य V I, P. I., 434, 14.
एकभक्तं चरेत्पश्चात् V II, P. I., 345, 13
एकभक्तेन नक्तेन V. II., P. I., 268, 3
एकभक्तेन नक्तेन V II, P. II., 171, 9
एकमप्यक्षर यस्तु V. I., P. II., 53, 4.
एकमप्याशयेन्नित्यं V I., P I., 188, 17.
एकमप्याऽऽशयेद्विप्र V. I., P. I., 388, 19.

एकमध्ययन कुर्यात् V II, P. II, 200, 11
एकमेव दहत्यग्नि V I., P. I., 448, 9
एकमेव यतीनां स्यात् V. I., P II, 38, 4
एकमेव सकृद्भुक्त्वा V II., P I, 372, 8
एकरात्र जले स्थित्वा V. II, P. I, 253, 6
एकरात्र तु नाऽश्नीयात् V. II, P I, 24, 18
एकरात्र निराहारा V. II, P. I, 160, 18
एकरात्र पारेव्रज्य V I, P. II, 181, 3
एकरात्र हि निवसन् V. I, P. I., 397, 7.
एकरात्रोपवासश्च V. II, P. II., 182, 9
एकरात्रोपवासश्च V. II, P I, 389, 18.
एकरात्रोपवासश्च V. II., P. I, 26, 17
एकरात्रोषिताश्चाप V. II., P. I., 156, 6.
एकवर्षे हते वत्से V. II, P I, 242, 8
एकवस्त्रो न भुञ्जीत V I, P. I, 265, 14.
एकवासा विशुद्धात्मा V I, P. II., 187, 2.
एकविंशति- V. II., P II, 164, 3
एकविंशतिनिभान्यैः V II, P. I., 217, 12.
एकविंशतिरात्र च V II, P. II., 121, 13
एकविंशतिरात्र तु V II, P. II., 151, 3.
एकविंशतिरात्रस्तु V II, P. II, 184, 2.
एकविंशतिवर्षो वा V. I, P. II., 69, 10.
एकशफं नवम्याम् V. I, P II., 317, 1
एकशफोभयदन्ताशने V II., P. I, 408, 1
एकशय्यासन पङ्क्तिं V. II., P. I., 28, 11
एकस्मिन् कृच्छ्रपादेन V. I, P. I., 168, 4
एकस्मिन् दृश्यते वाक्ये V. I, P II., 1, 3, 7.
एकस्मिन् द्वयोर्वैकोद्दिष्टविधि. V I., P I., 328, 7.
एकस्मिन् वा बहुषु वा V. I, P. II., 409, 18
एकस्मिन् विंशतिर्हस्ते V. I, P. I., 229, 13.
एकस्मिन् सावने स्वङ्गि V I., P. I, 193, 11
एकस्य तूभयत्वे V. I., P. I., 60, 7.
एकस्य बहवो जाया. V. I, P. I., 91, 3
एकस्यैव तु नो दद्यात् V I., P. II., 326, 2
एकहायनमनड्वाहं V. II, P. I., 90, 15.
एका व्रतां बहूनां तु V. II., P. I., 287, 3
एकान्ते तु शुभे देशे V. I., P. I., 307, 18
एकाग्रमाधाय मनः V. I., P. II., 424, 24.
एकादशगुणान् वापि V. II., P. II., 167, 7.

एकादश-नव-द्वि-त्रि- V. I, P. II, 157, 8
एकादशी कण्ठमध्ये V. I., P I, 367, 16
एकादशे कृष्णायस V. I, P II, 317, 20
एकादशे पञ्चमे स्युः V. I., P. II, 448, 11
एकादशेऽपि वा मासि V. I, P. II, 453, 9
एकादशे स्त्रीजननी V I, P II, 114, 3
एकादशेऽह्नि तत्कुर्यात् V I., P II, 448, 13
एकादशेऽह्नि यच्छ्राद्धं V. I, P II, 298, 3
एकादश्यां तथा भूणं V I, P I, 368, 8.
एकादश्यां तथा नारी V. I, P II, 110, 17
एकादश्यां तथा रूप्य V. I, P. II., 316, 1
एकादश्यां तु कर्तव्य V. I, P II., 332, 10
एकादश्यां निराहार V II, P II, 161, 12.
एकान्न तु भुञ्जीत V I, P II, 186, 18
एकामुत्क्रम्य कामार्थम् V I, P. II, 114, 13.
एका लिङ्गे गुदे तिस्र. V I, P I, 229, 2
एका लिङ्गे करे सप्ते V I, P I, 228, 17
एका वैश्यस्य V I, P. II, 95, 16.
एकाहधनिनोऽन्नेन V. II., P II, 46, 3.
एकाहमरणे पित्रो V I, P II., 468, 13
एकाहमर्चयेल्लिङ्गं V I, P I, 376, 2
एकाहमशुचिर्भूत्वा V. I, P. II., 279, 5
एकाहस्तु सपिण्डानां V I, P. II, 250, 14
एकाहस्तु पुराणेषु V I, P II, 449, 9.
एकाहेन तु कृच्छ्रोऽयम् V II., P II, 191, 9
एकाहात् क्षत्रिये शुद्धि. V I, P II, 282, 17
एकाहाच्छुद्धयते विप्रो V. I, P II, 208, 1.
एकाहात्परतो ग्रामे V I, P II., 184, 13
एकाह क्षपण कृत्वा V II, P II., 141, 2
एकाह तु पुराणेषु V II, P. I, 423, 6.
एकाह वैश्य V II, P I., 422, 5.
एकाह सूतक तत्र V I, P. II., 251, 2
एकीभावेन भोक्तव्य V. I, P II, 415, 22
एकेन तिष्ठताऽधस्तात् V I, P I., 178, 4
एकेन पाणिना दत्तं V I, P II, 382, 17
एकैक ग्रासमश्नीयात् V. II, P. II, 178, 11.
एकैक पिण्डमश्नीयात् V II, P I, 460, 1
एकैकं ह्रासयेत् पिण्ड V. II., P I, 303, 7
एकैकं ह्रासयेत् पिण्डं V. II, P. I, 299, 8.

एकैक वर्धयेत् पिण्ड V II, P I, 303, 5
एकैकमञ्जलिं देवा V. I, P I, 351, 8
एकैकन्यूनमुद्दिष्ट V. I, P. I, 257, 6.
एकैकमय वा द्वौ त्रीन् V I, P II, 364, 6.
एकैकमपि विद्वांसं V. I, P. II., 339, 8.
एकैकमेकैकस्य त्रीस्त्रीन् V I, P. II, 363, 6.
एकैकामेव V. I., P II, 116, 10
एकैकस्य तु विप्रस्य V I., P II, 405, 8.
एको नार्हति तत् कर्तुम् V. II., P. I, 131, 1.
एकोऽनुगच्छन् तस्यार्धम् V I, P. II, 287, 10.
एको देव V I, P. I, 208, 16.
एकोद्दिष्ट तु कर्तव्यम् V I., P II, 447, 2
एकोद्दिष्ट देवहीनम् V. I., P II, 447, 14
एकोद्दिष्ट न कुर्वीत V. I, P. II., 458, 15
एकोद्दिष्टं परित्यज्य V. I, P II., 446, 11.
एकोद्दिष्ट तु यच्छ्राद्धं V I, P II, 300, 6
एकोद्दिष्ट सुतैः कार्यं V I., P II, 328, 2.
एकोद्दिष्टविधानेन V I., P II., 454, 6
एकोद्दिष्टे तु सम्प्राप्ते V I., P II., 331, 18
एकोद्दिष्टे तु सम्प्राप्ते V. I., P II., 331, 9,
एको भिक्षुर्यथोक्तस्तु V I, P II, 180, 6
एको वा तादृशो दण्डो V. I, P II., 157, 11
एको वाऽध्यात्मवित्तम V II., P. I., 209, 6.
एक शयीत सर्वत्र V. I., P. II., 46, 5
एत वै तमात्मानम् V. I, P. II., 152, 14.
एत वैतमात्मान V I, P. II, 107, 12
एतत्कष्टतमं विद्यात् V. I., P. I, 473, 11
एतत्कृच्छ्र तुलापुरुष V. II, P. II., 184, 10.
एतत्कृतयुगं नाम V I., P I, 132, 4.
एतत्खलु वाव तपः V. I., P. I, 120, 3
एतज्जपेदूर्ध्वबाहुः V. I., P. I., 297, 13.
एतच्चान्द्रायण नाम V. II., P. I, 303, 10
एतच्छौच गृहस्थस्य V. I, P. I, 229, 4
एतत्तपो विदुर्धीरा. V I., P. I., 128, 2.
एतत्तु द्रव्यजे विद्यात् V. II, P. I., 166, 17.
एतत्त्रयं प्रकुर्वाणः V. I., P. II., 180, 9.
एतत्त्रय समाश्रित्य V. I., P. I., 470, 4
एतत् पण्येषु भोक्तव्यं V. I., P. II., 383, 3.
एतत्पातकमुक्तानां V. II., P. II., 191, 11.

एतत् पिपीलिकामध्यं V. II, P. I, 303, 8
एतत् समाहित कुर्यात् V II, P. I, 244, 11
एतत् सर्वं भूः V. I, P II., 176, 3
एतत् सवत्सरादूर्ध्वं V II, P. I, 22, 15.
एतदेव V II, P II, 66, 18
एतदेव V II, P II, 176, 2
एतदेव व्रत कुर्यात् V II, P. II, 82, 2
एतदेव व्रत कुर्यात् V II, P II, 97, 8
एतदेव व्रत कुर्यात् V II., P I, 99, 11
एतदेव व्रत कुर्युः V II, P. II, 107, 1
एतद्गव्याशिरोनाम V I, P. II., 308, 2
एतद् गृहीत्वा निष्क्रम्य V. I, P. II, 160, 11.
एतद्धर्मस्य नानात्व V. I., P. I., 81, 5.
एतद्विदित्वा यः सन्ध्याम् V. I., P. I, 302, 13.
एतद्विधानमातिष्ठेत् V I, P I, 472, 5
एतद् व्याप्तिमदेतेषां V. II, P. II, 215, 12
एतद्विष्णुपद नाम V I, P I., 192, 11
एतद्वै जरामर्यम् V I, P I, 165, 1
एतद्वै जरामर्यम् V I, P II, 136, 6
एतद्वः पितरो वासो V I, P. II, 433, 10.
एतद्व्रत चरेत् सार्धं V. II, P I, 44, 7, 329, 1.
एतद्व्यशृङ्गवचनं V. I, P II, 331, 16.
एतन्महाव्रतम् V II., P I, 99, 2.
एतन्मैथुनमष्टाङ्ग V II., P. I., 312, 8.
एतमर्थमपृच्छन्त V. I., P. I., 344, 9.
एतमु एवाहम् V I, P II, 106, 7.
एतमेव प्रव्राजिनो V. I, P. II, 175, 17
एतमेव विदित्वा V. I., P II, 175, 17
एतमेव विधिं कृत्वा V. II, P I, 300, 10
एतया निषाद-स्थपतिं V I, P I., 49, 5
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते V II, P II., 149, 13
एतस्मिन्नेनसि प्राप्ते V II, P II, 126, 3
एतद्ध स्म वै तद्विद्वांस. V. I, P. II., 177, 9.
एता एव V II, P. II, 176, 3.
एता गत्वा स्त्रियो मोहात् V II, P. I, 318, 8
एता गत्वा स्त्रियो मोहात् V II, P. I, 318, 18
एतान् गुणान् सम्र परीक्ष्य देया V. I., P II, 75, 11
एतान् विगर्हिताचारान् V I, P. II., 351, 16.
एतान् हत्वा द्विज कुर्यात् V II, P I, 92, 2.
एतानि क्रमशोऽइनीयात् V II, P. I, 244, 8
एतानि जप्यानि पुनन्ति जन्तून् V. II, P II, 158, 1
एतानि नैव देयानि V I, P. II, 376, 16
एतानि पतितानां तु V. II., P. I., 21, 5, 23, 15.

एतानि भक्षयेद्यस्तु V I, P I, 253, 4
एतानि यतिपात्राणि V I, P. II, 191, 9.
एतानि लोकगुप्त्यर्थं V. I, P. I., 137, 9
एतानि वाहयन् विप्रो V. I, P. I, 380, 4.
एतानि विधिवत्कृत्वा V. II., P. I, 305, 9
एतानि सतत पश्येत् V I, P. I., 321, 6
एतानासाद्य संसारान् V. II., P II, 266, 6
एतानेवमर्चयित्वा V. II., P. I., 301, 12
एतान्येव समस्तानि V. II., P II, 181, 4.
एतान्येवाऽऽतुरस्य V. II., P. I., 402, 7
एतान्याहु पवित्राणि V. II, P. I, 192, 11.
एताभ्यश्चैव V. I, P. I., 384, 1.
एताभ्यां श्रुतयुक्तस्य V I, P II, 407, 1
एतामवस्थां सम्प्राप्य V I, P II, 159, 8.
एतामेव V II, P II, 285, 16
एतावतैव विधिना V I, P. II., 158, 16.
एताश्चान्याश्च राजेन्द्र V I, P. I, 366, 1.
एताश्चान्याश्च सेवेत V I, P II, 146, 3
एताश्चैव प्रमीतांश्च V I, P. I, 360, 1.
एतासां पावनार्थाय V I, P I, 380, 5.
एतासामप्यभावे तु V I, P II., 31, 7.
एतासु गमनं कृत्वा V. II, P. I., 334, 10
एतास्तिस्रस्तु भार्यार्थे V I, P. II, 64, 13.
एतास्तिस्र स्त्रियो गत्वा V. II., P. I., 321, 8.
एते काला समुद्दिष्टाः V. I., P II., 310, 17.
एतं क्रमेण विप्राणां V I., P. II, 17, 8.
एते गृहस्थप्रभवा V I, P. II, 17, 11.
एते च दिव्या पितर. V. I, P. I., 358, 6.
एते दोषा भवन्तीह V. II, P. I., 376, 1.
एतेन V. II., P II., 192, 12.
एतेन पिण्डो व्याख्यात V. I., P. II., 455, 10
एतेन शुद्ध्यते विप्रो V. II, P. I., 390, 2
एतेनाऽन्तेवासिनो V. I., P. II., 345, 2, 346, 1.
एतेनैव V II., P II., 180, 1.
एतेनैव चाण्डाली V. II., P. I., 309, 9.
एतेनैवातिकृच्छ्रो व्याख्यात V. II, P I, 259, 16.
एतेनैवाभिशस्तो V II, P. II., 152, 2
एते पञ्चतपो V. II., P. II., 114, 5.
एते ब्राह्मणचण्डालाः V. II, P. I, 387, 7.
एतेभ्योऽन्ये स्वभोज्यान्ना· V. II., P I., 378, 13.
एते रुद्राः समाख्याताः V. I., P. I. 358, 2.

एते वै द्वादशाऽऽदित्याः V. I, P. I., 358, 5.
एते व्यस्ताः समस्ता वा V. II., P. II, 203, 12.
एते शूद्रेषु भोज्यान्ना V. II, P. I, 431, 7.
एतेषां निनद यावत् V I., P. I., 429, 2
एतेषा पादकृच्छ्रः स्यात् V. II, P. II, 118, 6.
एतेषां ब्राह्मणो भुक्त्वा V. II, P I, 385, 12
एतेषां ब्राह्मणो भुक्त्वा V II, P I, 387, 11.
एतेषां भक्षण कृत्वा V II, P I, 403, 6
एतेषामप्यभावे तु V. I, P. II, 34, 18.
एतेषामुदक पीत्वा V. II, P. I, 371, 18
एतेषामेव जन्तूनां V II, P II, 255, 3
एतेषामेव देवानां V I, P II., 30, 17
एतेषामेव सर्वेषां V. II, P. II, 116, 16
एतेषामेव सर्वेषां V. II., P I, 387, 9
एतेषु यश्चरते V I, P I, 167, 1.
एतेषां यान्यपत्यानि V I, P II, 72, 2
एतेषा विक्रये कृच्छ्र V II, P II, 118, 4.
एतेष्वेवावसक्तस्तु V. I, P. I, 306, 10.
एतेष्वविद्यमानेषु V I, P. II, 48, 11.
एते सर्वे V. I., P. I., 14, 5
एते सूनासहस्राणाम् V. I, P I, 200, 11
एते हि योगा. सेनायाः V I, P. I, 456, 18.
एतैरङ्गुलिभेदैस्तु V I, P. I, 266, 10
एतैरनङ्वान् न हि बन्धनीयो V. II., P I, 275, 11
एतैरपि हृत यस्यात् V I, P I., 311, 15
एतैरेव गुणैर्युक्तः V I, P. II, 75, 14.
एतैरेव महायज्ञान् V. I., P II, 141, 2.
एतैर्दृष्टे द्विजस्याङ्गे V II., P I, 66, 13
एतैर्द्विजातय शोध्याः V. II, P. II., 154, 11.
एतैर्युक्तस्य राज्ञस्तु V I, P II, 207, 3
एतै साक कर्मयुक्त. V. I, P II., 207, 2.
एतैः सर्वेषु निष्णातो V I., P II, 177, 3
एतै सर्वै सुनिष्पन्नो V I, P II., 195, 3.
एधोदक मूल-फलम् V. I, P I., 202, 16
एनसां स्थूल-सूक्ष्माणां V. II., P. II, 169, 2.
एभिरन्तरितं कृत्वा V. I., P. I., 429, 14
एभिर्धार्यमिदं सूत्र V. I., P. II, 169, 7.
एव V II., P. II., 247, 5.
एव कल्पास्त्वसंख्याता V. I., P. I., 94, 10.
एवं कदमलभूयिष्ठा V. II., P. I., 193, 18.

एवं कृते नाग्नि V I., P. II, 26, 6.
एव कृतोदकान् सम्यक् V. I., P. II, 292, 13
एवं क्षत्रिय-विट्-शूद्राः V I, P. II., 118, 22
एवं गच्छन् स्त्रिय क्षामां V. I., P II, 101, 8.
एव गृहबलि कृत्वा V. I, P. I., 385, 6
एव जप्यपरो नित्य V II, P II, 28, 6
एव तैः समनुज्ञातः V. II, P I., 236, 8
एव तैल सर्पिषी V II, P. I, 143, 2
एवं दण्डादिकैर्युक्त V. I., P. I, 153, 7.
एवं दृढव्रतो नित्य V. II., P. II., 59, 7
एव द्वापरमासाद्य V I., P I, 132, 4.
एव द्विजात्युच्छिष्ट— V. II., P. I, 393, 7.
एवं धनागमाः सर्वे V. I., P I., 201, 10
एव धर्मं चर्यमाणम् V. I, P. I, 57, 2
एव धर्मं प्रवृत्तस्य V I., P. I., 456, 11.
एव नरविशेषेण V II, P. II., 201, 4
एव निमन्त्र्य नियमान् V. I, P. II, 365, 7.
एवं निरुद्धभोगं तु V. II., P. II, 276, 17.
एव न्यासविधिं कृत्वा V. I., P I., 368, 2.
एव पक्षिषु सर्वेषु V. II, P. I, 78, 10.
एव पञ्चानेन V. I, P I, 420, 5.
एव परिषदादिष्ट V II, P I., 214, 11.
एवं पापविशुद्धाश्च V. II., P. II, 243, 12.
एव पापात् समुद्धृत्य V. II., P. I, 234, 10
एव प्रक्षीणपापानां V. I, P. I, 59, 5.
एव प्रदक्षिणावृत्को V I, P. II, 458, 21.
एव प्रयत्न कुर्वीत V. I., P. I., 471, 12
एव ब्रह्महत्या—V II., P II., 163, 8.
एव माता-ऽऽमहाचार्य- V. I, P. II., 289, 11
एवं मातुलानी-मातृ- V. II., P. I., 317, 19
एवमाचारसम्पन्नम् V. I., P. I., 146, 4.
एवमात्मनि कर्माणि V. II, P. I., 11, 16.
एवमादीनि चान्यानि V I., P. II., 369, 16
एवमादिषु V. I, P II., 307, 2.
एवमादिषु तीर्थेषु V. I, P. I, 195, 4
एवमेव शमं याति V. I., P. II., 19, 1.
एवमेव चरेदब्दं V. II., P. I., 97, 1.
एवमेव विधिं कुर्यात्त V. II., P. I., 71, 9.
एवं योनिषु सर्वासु V. II., P. II., 244, 2.
एव यो ब्राह्मणो नित्यम् V. I., P. I., 249, 15.
एव यः सर्वभूतानि V I., P. I., 362, 7.

एवं राजन्यां हत्वा V. II, P. I, 98, 13
एवं वनाश्रमे तिष्ठन् V I, P. II, 156, 6.
एवविधस्य विप्रस्य V I, P II, 208, 6.
एव वैवस्वतः प्राह V II, P I, 390, 7.
एव वैश्यो राजन्याशम् V II, P I., 332, 3
एव शीलसमाचारो V II, P II, 246, 1
एव शौचविधिं कृत्वा V I, P I, 233, 17
एव सञ्चरमाणस्तु V II, P II, 59, 12.
एव सति नृप. शुद्ध V. I, P II., 256, 3.
एव सर्वमिदं राजा V I, P I, 71, 4
एव सर्वं विधायैतम् V I, P I, 474, 12.
एवं सुचरितप्रायश्चित्तो V II., P I, 249, 12
एवं स्नात्वा तत. पश्चात् V I, P I, 262, 12
एव स्वात्तेजसा युक्त V. I, P I, 240, 6.
एव हुत्वा च तच्छेषं V II, P I, 438, 2
एवंज्ञाह V II, P II, 213, 5
एष एव क्रमो दृष्टो V. II, P II, 45, 4
एष चान्द्रायणो V II., P I, 304, 5.
एष चान्द्रायणो मास V. II., P. I, 300, 6.
एष मे मण्डल भित्वा V I., P. II., 196, 19.
एष वा अनृण V I, P II, 105, 1, 150, 13
एष वोऽभिहितो धर्मो V I, P II, 153, 1.
एष सर्व समुद्दिष्ट. V. II, P II, 219, 3
एष स्वधर्मो विख्यात V I, P II, 181, 19
एषां चिरात्रमभ्यासात् V. II., P. II., 183, 10
एषामन्न न भोक्तव्य V II, P I., 381, 8
एषामन्न न भोक्तव्य V I, P II, 381, 21
एषामन्यतमं यत्यत् V. II, P. II, 191, 7
एषा लाघवकार्येषु V II, P I, 217, 16
एषा शुना ऽवलीढानां V II, P I., 145, 4
एषा सम्यक् समाख्याता V. I, P. I, 171, 8
एषु श्राद्ध न कुर्वीत V. I, P II, 324, 18
एषु सर्वेषु कुर्वीत V. II, P I., 91, 4.
एषु स्त्री-तैल-मासानि V. I, P I, 253, 10
एषु स्नात्वा च पीत्वा च V II., P I., 111, 16.
एष्टव्या बहव. पुत्राः V I, P. II, 3 7, 12
एष्टव्या बहव पुत्रा. V I, P II, 108, 13.
एह्येहीति तमाहूतय V. I, P I, 167, 5.

ऐ.

ऐकाश्रम्य V I, P II, 135, 9,
ऐणेयमाजिनम् V I, P II, 32, 21
ऐन्दवेन मृगारिष्टया V II, P II, 115, 16.
ऐन्द्र स्थानमुपासीना. V I, P II, 257, 9
ऐन्द्राग्नमेकादशकपाल V I, P I, 166, 9, 70, 8

ओ.

ओङ्कार पूर्वमुच्चार्य V I, P I, 303, 11
ओंकारेणैव मन्त्रेण V I, P I, 254, 19
ॐकारपूर्वमाख्याता· V II, P I, 301, 13
ॐकारमादित· कृत्वा V. II, P II, 141, 2
ओङ्कारश्चाथ शब्दश्च V I, P I, 34, 4
ओं नमोहमाय V II, P II, 174, 13
ॐ भूः पुरुषम V I, P I, 369, 8
ॐ भूर्भुव सुवरोम् V I, P I, 371, 7
ओम् भूर्भुव· स्वर्महः— V II, P I, 299, 18
ओं भू सावित्रीम् V I, P II., 159, 13
ओं भूरित्यादिना प्रास्य V I, P II, 158, 15
ओमापो ज्योतिरित्येतत V I., P I, 292, 11.
ओमित्येतमात्मानं V I, P II, 176, 12.
ओषधय इति मन्त्रेण V I, P. II, 403, 7.
ओषधीभ्योऽन्नम् V. I, P. I, 105, 7.
ओषधीभ्य. स्वाहा V I, P I., 212, 12
ओष्ठौ विलामकौ स्पृष्ट्वा V I, P I., 212, 5

औ.

औरसो धर्मपत्नीज. V II., P I, 47, 14,
औरस क्षेत्रजश्चैव V II, P I.,45, 9
औरस पुत्रकापुत्रः V. II., P I., 47, 10
औषध स्नेहमाहार V. II, P I., 283, 16
आषध स्नेहमाहार V II, P I, 283, 6
ओष्ट गव्य तथा भुक्त्वा V II, P I., 3 1, 6
और्ण-कौशेय-कृतप· V. II., P I., 180, 5
औदुम्बराय दध्नाय V. I., P I., 361, 8
औपासने पचने वा V I, P I, 381, 1.
औदुम्बरेण खड्गेन V I., P I., 354, 5
औमामहेश्वराश्चैव V I, P I, 109, 1.
औदुम्बरा V I, P. II, 199, 2.
औदकेनैव विधिना V. I., P. II., 429, 4
औरभ्रिको माहिषिक· V. I., P. I., 351, 14
औजसे V I, P II., 307, 2.
औष्ट्रमैकशफ क्षैपम् V. I, P II., 310, 5
औरभ्रेणाथ चतुर V I, P. II., 373, 2

क.

कण्टकि-क्षीरवृक्षोत्थं V. I., P. I., 251, 11.

कण्ठं भित्त्वा विनिर्यातौ V I, P I, 39, 5
कण्ठ शिरो वा प्रावृत्य V I, P. I, 247, 16
कण्ठाभरणशेषेण V II, P I, 260, 10.
कण्डनी पेषणी चुल्ली V I, P I, 380, 3.
कण्डूय पृष्ठतो गा तु V. I, P. I, 322 7
कण्डूर श्वेतवृन्ताक V I, P II, 378, 17
कन्यां कौपीनमाच्छाद्यम् V I., P. II, 163, 12
कन्द-मूल-फलादीनि V. II, P I, 405 3
कम्बले पहसूत्रे च V. II, P II, 146, 4
कक्षवनदाही V II, P II, 258, 11
कट्फल कौडुणी द्राक्षा V. I, P II, 369, 11
कटुकानि च सर्वाणि V I, P II, 374, 15.
कणान् वा भक्षयेदब्दं V II, P II, 82, 6.
कण्वाश्रमे V I, P. II, 307, 6
कतम आदित्या इति V I, P I, 206, 14
कतम इन्द्रः V I, P I, 206, 18
कतमे ते त्रयो देवा इति V I, P I, 206, 24
कतमे ते रुद्रा इति V. I, P I, 206, 11.
कतमे ते वसव इति V. I, P I, 206, 7
कतमे षडिति V I, P. I, 206, 21
कथञ्चिदप्यतिक्रामन् V I, P. II, 366, 12.
कथञ्चित् ब्राह्मणी गच्छेत् V II, P I, 330, 14
कथ तस्या भवेच्छौच V. II, P. I, 169, 17
कथमसवः सञ्जायेत V. I, P I, 102, 4
कदर्य-बद्ध-चोराणा V II, P I, 380, 11
कदर्य-बद्ध-चोराणां V. I, P. II, 384, 13.
कदर्यस्य नृशंसस्य V II, P I., 385, 3
कदली नारिकेलं च V II, P II, 118, 5
कदा च नस्तरीरसि V. I, P I., 299, 5
कदाचिदपि नाध्येय V I, P I, 158, 12
कदाचित् सुकृत कर्म V II, P I, 12, 10
कद्रुद्राय जपेत् सूक्त V II, P II., 279, 11
कनक विशाखासु V I, P. II, 314, 4
कनक-मणि रजत- V II, P I., 175, 19
कनका-ऽश्व-तिला-गावो V II, P. II, 185, 8.
कनखले V. I, P II, 305, 15.
कनिष्ठाङ्गुलिवत् स्थूल V. I, P. I., 251, 12
कनिष्ठाङ्गुष्ठयोर्नाभिम् V I, P I., 238, 3
कनिष्ठा-तलयो. V. I., P I, 235, 16.
कनिष्ठा-ऽनामिका-ऽङ्गुष्ठै. V. I., P. I., 418, 20.

कनिष्ठा रक्षणी प्रोक्ता V. I, P I, 310, 10.
कनिष्ठास्तु नमस्येरन् V. I, P. I., 335, 4.
कन्यां कन्यावेदिनश्च V. I, P. II, 316, 8
कन्यका तु द्वितीयायां V I, P. II, 315, 15.
कन्यागते पञ्चमे तु V. I, P II, 32, 10
कन्यागते सवितरि V. I., P. II, 323, 17
कन्यागते सवितरि V. I, P. II, 318, 6
कन्यागते सवितरि V. I., P II 321, 12.
कन्यागामभ्रमरी शूकी V. II, P II., 271, 1
कन्या च गोत्रजा गत्वा V II., P II, 271, 2.
कन्या च बहुपुत्रां च V. I, P. II, 111, 11
कन्या चैवानपत्यानां V I, P I, 191, 10
कन्या ददद्ब्रह्मलोक V. II., P. I 156, 21.
कन्यादद्ब्रह्मलोक V. I, P. II, 79, 8; 81, 19.
कन्या ददाति शुल्केन V II., P II, 221, 20.
कन्यादाने च विघ्न यो V II., P. II, 230, 9
कन्यादूषक V. II, P II., 258 4
कन्यादूषी V. II, P. II., 132, 15
कन्यादूषी V II., P II, 133, 2
कन्या-पुत्रविवाहेषु V I, P II., 401 7
कन्यामदः पूर्वनाशं V. I., P II, 80 7.
कन्यामदान तस्यैव V. II., P. II., 102, 5.
कन्याप्रदानमभ्यर्च्य V. I., P. II., 84, 19
कन्याप्रदान विधिवत V I, P II., 84, 17
कन्याप्रदान स्वाच्छन्द्यात् V. I, P II, 84, 21.
कन्यानां दूषकाश्चैव V I., P. II., 358, 13.
कन्यानामसवर्णानां V I, P I., 134, 7
कन्याना सम्प्रदान च V I., P. I., 469, 11
कन्यां यच्छति वृद्धाय V II, P. II., 220, 13.
कन्यायां मिथुने मीने V I., P. I, 192, 12
कन्याया दूषण चैव V II, P. I, 16, 6
कन्याया वृत्तशुल्कायां V. I., P. II., 93, 15.
कन्यार्थिनैव गन्तव्या V I., P. II., 110, 12.
कन्याराशौ महाराज V. I., P. II., 323, 14
कन्यासम्दूषणे चैव V. II., P. II., 102, 4
कन्यास्थार्कान्वितं चेत् स्यात् V. I., P II, 319, 11.
कन्यास्थार्कान्वितः पक्षः V. I., P. II., 321, 17.
कन्यैवाक्षतयोनिर्या V. I., P. II., 57, 18.
कपाल वृक्षमूलानि V. I., P. II, 194, 1
कपिलो मुनिरास्तीकः V. I., P. I., 441, 19.
कपिलो यदि सर्वज्ञः V. I., P. I., 34, 5.

कपोतव्रतनिष्ठस्य V. II., P. II., 46, 4
कमण्डलौ V II, P II, 148, 11.
कथानश्चित्र आभुव- V II., P. I., 418, 4.
करञ्जं वेऽपि चान्ये वै V I, P II, 375, 13
करकालाबुकाश्चैव V. I., P I 249, 10.
करणैरन्वितस्यापि V. II., P. II, 213, 14.
करण्यश्च पलाण्डुश्च V I, P II, 379, 3
करपात्रे च यत्तोय V. I., P I, 249, 12
करवारैस्तु गायत्र्या V II, P II, 241, 9
कराभ्या तोयमादाय V I, P I, 296, 1.
कराभ्यामञ्जलिं कृत्वा V I, P I, 296, 8.
करिष्यति वृषोत्सर्गं V I., P. II, 305, 6
करेण दक्षिणेनोर्ध्वं V. I, P. II., 36, 14
करोति ब्राह्मणी श्रेयो V. II, P I, 55, 15
करोति यः ससम्मूढो V. I., P II 292, 6.
करोति विधिवन्मर्त्य- V. I., P II., 305, 2
करोति शूकप्रक्षेपं- V II., P. II., 248, 7
करोति सा परित्याज्या V. I, P. I., 130, 2.
कर्कटे सरिथते भानौ V. I, P. II., 129, 16.
कर्कन्धू-मीक्षकं चारु V. I., P. II., 369, 12.
कर्णभेत्ता कर्णशूली V. II., P. II., 247, 12
कर्णशुष्मे तथा स्पृष्टे V I, P. I, 250, 8
कर्तव्य भूमिपालेन V I, P I, 467, 4
कर्षमाखूत्करालेपात् V I., P I. 271, 10
कर्तव्यमविरोधेन V II, P. I., 453, 5
कर्तव्यमानुपूर्व्येण V I., P I., 415, 1
कर्तव्यश्च त्रिभिर्वर्णै- V I., P II, 80, 2.
कर्तव्यानि षडेतानि V I, P II., 183, 19
कर्तारं देश-कालौ च V. II, P I, 131, 16
कर्तुमस्मद्विधैर्ब्रह्मन् V I., P I, 88, 5
कर्तुमन्त्यास्कालिर्मा शक्तिः V. I, P II., 24, 5; 298, 1
कर्तुस्तु कालाभिनियमात् V. I, P II., 317, 11.
कर्पूरादेस्तदर्धं स्यात् V. II., P II., 118, 8.
कर्मक्षये ततः पश्चात् V II., P II., 268, 7.
कर्म चाध्यापनं चैव V. I., P. I., 194, 5
कर्मजा गतयो नृणाम् V II., P. II., 211, 14.
कर्मणां सिद्धि- शैत्रे V. I., P. II., 313, 12.
कर्मणा गर्हितेनैव V. II., P. II., 117, 1.
कर्मणा तेषु ओ मोहाद् V. II., P. I., 387, 5.

कर्मणां फलनिर्वृत्ति V II, P II., 211, 12.
कर्मणा मनसा वाचा V II., P II, 209, 7
कर्मणोन्ते V II, P. II., 190, 3
कर्मण्यधिकृता ये तु V. I., P II, 169, 6.
कर्मण्येवाऽधिकारस्ते V. I, P I, 61, 9
कर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठा V I, P II, 337, 12
कर्मफल- V II, P II, 263, 9
कर्मभि स्वशरीरोत्थै V I, P II, 292, 8
कर्म भुक्त्वा क्रमेणैव V. II, P II, 243,
कर्म श्राद्धादिक चैव V I, P I, 192, 20
कर्म स्मार्त विवाहाग्नौ V. I., P. I, 317, 7
कर्माङ्ग नवमं प्रोक्त V. II, P. II, 299, 17
कर्माणि प्रविभक्तानि V I, P I, 86, 2
कर्मातिशयमासाद्य V. I, P I, 59, 4
कर्माध्यक्ष V I, P I, 208, 18
कर्मारस्य तथा तक्ष्ण V II, P I, 385, 2.
कर्षणकार्यार्थम् V. II, P II., 124, 11.
कर्षु समन्वित मुक्त्वा V. I, P II, 446, 4.
कलविङ्क सकाकोलं V. II., P. I., 407, 7.
कलविङ्क-ध्रुव-हस- V. II, P. I., 407, 16
कलविङ्कं ध्रुवं-हसं V I., P. II., 387, 5.
कलौ पञ्च न कुर्वीत V I, P. II., 91, 14.
कलौ पञ्च न कुर्वीत V. II, P. I., 53, 10.
कलौ पञ्च न कुर्वीत V I., P. I, 234, 3.
कलौ युगे त्रिमान्धर्मान् V. I, P II., 94, 3, 208, 12.
कल्पं कल्पं तनश्चान्त V II, P. II., 242, 13.
कल्पान्तराणि कुर्वाण V. I., P II, 408, 15.
कव्यवाडनल सोम. V. I, P I., 359, 15.
कव्यापहारी V II., P II., 259, 6
कशेरु कोविदारञ्च V I, P II, 369, 9
कश्मलाऽशुचियुक्तानि V. II., P. I., 153, 2.
कष्टा पापीयसी वृत्तिः V. I., P. II., 4, 16.
कस्तस्या निष्कृतिं कर्तुं V. I, P., I, 333, 11
कस्मिंश्चिदपि वृत्तान्ते V I., P. II, 96, 12
कस्तूरिकादिगन्धानां V. II, P. II., 118, 7
काङ्क्षन्तः पुत्र-पौत्रेभ्य. V. I., P. II., 324, 7.
काङ्क्षन्ति पितरः क्लिष्टाः V. I., P. II., 321, 3
काङ्क्षन्ति पितर. पुत्रान् V. I., P. II, 305, 4
काण्डात् काण्डादिति V. II., P. I, 273, 14.
कान्तारेऽध्वथ वा दुर्गे V. II., P I., 273, 13
कान्तारेष्वथ दुर्गेषु V II., P. I., 259, 9.

कांस्यकं मुरज वंश V II, P II, 262, 11
कास्यताम्रपात्राणाम् V II, P. I., 122, 2
कास्या ऽयस्ताम्र-सीसं वा V II, P II, 113, 1
काकिण्यादिस्त्वर्थदण्ड· V I, P I, 447, 15
काके भासे च गृध्रे च V II, P I., 82, 15
काकै· श्वाभिस्तु सस्पृष्टम् V II, P I, 145, 18
काकी भूत्वा चिर देवि V II, P II., 251, 9
काकोलूक-कृकलास-V. II., P I., 89, 17
काकोल्या क्षीरकाकोल्या. V I, P II., 370, 20
काणाः कुब्जाश्च षण्ढाश्च V I, P. II, 358, 1
कादाचित्क- V I, P I, 42, 10.
कानीन कन्यकाजातो V. II, P I., 47, 17
कानीन पञ्चम प्रोक्तो V. II, P. I., 47, 11
कानीनश्च सहोढश्च V II, P. I, 45, 11
कापालिकान्नभोक्तृणां V II, P I., 335, 2
कापालिकांस्तु सम्पूज्य V I, P. I., 279, 6.
कामकामा ह्यर्थकामा V. I, P. I, 132, 13
कामकारकृते V I., P I, 14, 12
कामकारकृते त्वात्मानम् V II, P. I., 203, 4.
कामकारकृतेऽप्याहुर् V II., P I., 200, 6
कामकारकृतेऽप्येके V. II, P. I, 200, 10
काम क्रोध च लोभ च V. I, P II., 46, 2.
काम-क्रोधौ च सयम्य V. I, P. II, 173, 15.
काम-क्रोधौवशे यस्य V. I., P. I., 217, 18.
कामजेषु प्रसक्तो हि V. I, P. I., 473, 6
कामतः पादस्पृष्ट- V. II., P I, 389, 4
कामतस्तु प्रवृत्तानाम् V I., P. II, 94, 13.
कामतस्तु यदा विप्र V II, P I, 308, 8.
कामं तान् धार्मिको राजा V I, P II, 165, 2
काम तु गुरुपत्नीना V I, P I, 329, 1.
काम तु भर्तुरनुज्ञया V II, P. I., 38, 10
कामतोऽकामत. प्राहु. V II, P I., 17, 16
कामतोऽकामत प्राहु V II, P II, 129, 7
कामतो द्विगुण प्रोक्तं V. II., P. II, 103, 9
कामतो ब्राह्मणवधे V. II, P I, 13, 20
कामतो ब्राह्मणवधे V. II, P. II, 60, 13
कामतो व्यवहार्यस्तु V. II., P I., 202, 7.
काममभ्यर्चयेन्मित्र V I, P. I., 395, 11.

कामम-यर्थिनोऽभीयात् V I, P II, 44, 14
काममाहरणात्तिष्ठेत् V I, P II, 77, 17
काममुत्पाद्य कृष्णा तु V I, P II, 11, 7
कार्मं वा स्वयं V I, P II, 11, 13.
काम श्राद्धेऽर्चयेन्मित्र V I, P II, 346, 3
कामस्तदग्रे V I, P I, 103, 13
काम. सङ्कल्पो V I, P I, 1 3, 17
कामाकामकृत तेषा V II, P I, 13, 16
कामात्क्रोधाद्भयान्मोहात् V II, P I., 58, 6
कामादपि च राजन्यो V II, P II, 70, 7
कामाद्दोषान्मत्सराद्वा V. II, P II, 35, 20
कामाद्वा यदि वा मोहात V II, P II, 321, 9
कामावकीर्णे इत्याभ्यां V II, P II 131, 3.
कामावकीर्णो V II, P II., 131, 7.
कामावपन्नोऽस्मि V. II, P II, 131, 8.
कामाश्चोपद्रवाश्चैव V. I, P I, 132, 1..
कामोम उदकपानमिति V II., P I, 412, 9
कामोदक सखि-पत्ता-V. I, P II, 289 2.
काम्यतन्त्रेण नित्यस्य V. I, P II, 470, 14
काम्यम-युदयेऽहन्याम् V. I, P II, 414, 5
कायक्लेशं तदुद्भूतं V I, P I., 220, 3
कायक्लेशांश्च तन्मूलान् V I, P I, 209, 17
कायजा ये ह्युधैर्नित्यं V I, P II., 178, 8
कायेन पद्भ्या हस्ताभ्याम् V I, P. I., 138, 14
कारणानि भवन्तीह V II, P II., 277, 10
कारयत् तस्य संस्कारं V II, P II, 78, 9
कारयतद्वदुत्वे च V I, P II, 117,11.
कारयेद्दादश कुम्भ V II., P. I, 107, 2
कारुः शिल्पिनो वैद्या V I., P. II, 256, 13
कारुकान्न प्रजा हन्ति V II., P I, 338, 9.
कार्तिक सकल मास V. I., P I., 281, 1
कार्तिकी फाल्गुनी V. I, P I., 156, 18
कार्तिकी फाल्गुनी चैत्री V I, P. I, 156, 4
कार्तिकी फाल्गुनी चैत्री V. I., P II., 311, 17.
कार्तिक्यां पुष्करे स्नातः V. I., P. I., 280, 10
कार्पासकीटजातीनां V II., P. I., 111, 4
कार्पास-V II., P. II, 112, 10.
कार्पासवाल्कलं क्षौमं V. II., P. II, 274, 8.
कार्पास-क्षौम-गोवाल- V I, P. II., 36 3
कार्पास इन्तकाष्ठं च V. I, P. I., 253, 2.
कार्पास माक्षिकं V. I, P. II., 33, 11

कार्पासमुपवीत V. I, P. II, 35, 19
कार्पासमुपवीतं स्यात् V I, P II, 35, 15.
कार्यं सदक्षिणं सम्यक् V II, P I, 98, 4
कार्यं सर्वं प्रयत्नेन V II, P I, 236, 21
कार्यं वीक्ष्य प्रयुञ्जीत V I, P I, 470, 2.
कार्षाश्चान्द्रायणयुता V II, P II, 204, 1
कार्षं सोऽवेक्ष्य शक्तिं च V I, P I, 448, 11
कार्ष्ण-रौरव-वास्तानि V I, P II, 32, 11.
काल काल समासाद्य V I, P I, 128, 12
कालं तमनुवर्त्तन्तां V I, P I, 128, 11
कालमेव प्रतीक्षेत V I, P II, 194, 4
कालशाक महाशल्क V I, P II, 372, 9
कालान्तरोपभोगार्थं V I, P II, 184, 18.
कालान्तरवशाद्यान्ति V II, P. II, 244, 3
कालापेक्षं क्रियापेक्षम V I, P I, 182, 15.
काली करालीं च V I, P I, 166, 14
काले स्वनुदितं प्राहु V I., P I, 313, 19
काले ऽपराण्हभूयिष्टे V I, P II, 187, 7
काले प्राप्तस्त्वकाले वा V I, P. I, 397, 13.
कालेय कालशाक च V I, P II, 369, 10
कालोदके V I, P II, 306, 9
कालोपजाविनश्चैव V I, P II, 358, 7
कालो वा कारण राज्ञ. V I, P I, 449, 10
कावेरीसङ्गम V II, P II, 207, 5
काषाय चैके V I, P II, 33, 5
काषायं धातुरक्त वा V I, P I, 264, 8
काषायमात्रसारोऽपि V I, P II, 179, 2
काष्ठदण्डो धृतो येन V I, P II, 177, 14
काष्ठ-पाषाणमध्यस्थो V I, P II, 229, 2
काष्ठादिना ताडयित्वा V II, P I., 458, 1
कास-शूलादिरोगघ्न V II, P II, 280, 2
काहल-भ्रमण-घ्राणं V I, P I., 429, 1
किङ्कर. सर्वकारी च V I, P II, 45, 7
कीटाशने दिनमेक V II, P I, 458, 4
किञ्चिदेव तु विप्राय V II, P I, 85, 8
किंचिद्वैदमयं पात्र V I, P. I, 185, 2
किं ते कार्यं ? किमर्थं वा V II, P I, 235, 19
किमस्य यज्ञोपवीत V I., P. II, 171, 14
किल्बिषं भुञ्जते भोक्ता V II, P I., 376, 4.

किं हि वचन न कुर्यात V II, P I, 202, 16
कीदाशी शीतलात्राशी V II, P II, 252, 11
कुकुदाण्डप्रमाण वा V II, P I, 302, 17
कुकुदाण्डप्रमाण तु V II, P II, 172, 13
कुजे सर्वत्र विजय V I, P II, 315, 2
कुज्योति. कुत्सितो वैद्यः V II, P II, 221, 16
कुटीचको नाम V I, P II, 161, 15
कुटीचको नाम V I, P II, 161, 11
कुटीचका. परिव्रज्य V I, P II, 162, 9
कुटीचको बहूदको V I, P. II., 166, 2
कुटीचको बहूदको V I, P. II, 160, 17
कुटीचका बहूदका V I, P II, 199, 16
कुटीचको ब्रम्हचारी V I, P II, 167, 12
कुटीचकस्तु सन्यस्य V I, P II, 162, 4
कुटीचका स्वपुत्रगृहेषु V. I, P II, 200, 1
कुटुम्ब पीडयित्वाऽपि V I, P I, 190, 8
कुटुम्बभक्तवसनात् V I, P I, 190, 2
कुटुम्बार्थे तु सच्छूद्रात् V I, P. I., 197, 18
कुण्डाशिनो देवलका V I, P II, 358, 10
कुणेश्च कुणिबाहोश्च V I., P I., 109, 6.
कुतप चासने दद्यात् V I, P. II, 392, 6
कुतुप योगपट्टं च V. I, P I, 265, 17
कुदम्भाश्चपला लुब्धा V II, P II, 231, 1
कुनखी V II., P II, 247, 2.
कुनखी स्वर्णहरणात् V II, P II., 264, 8
कुपूय पूयमित्येतत् V. II, P. I, 366, 7
कुप्यद्रव्यमाने V. I, P. II., 314, 10
कुबेराय V II, P II, 188, 3
कुब्जाम्रे V I, P. II, 305, 16.
कुब्ज-वामन-जात्यन्ध- V I, P II., 51, 6
कुम्भी-कम्बुक-वृन्ताक-V I, P II, 375, 10
कुम्भको निश्चल श्वासो V I, P. I, 293, 1.
कुम्मी-तिन्दुकयोर्वाऽपि V I, P. II, 191, 17
कुम्भो द्रोणद्वय प्रोक्तं V II, P. I., 141, 11.
कुम्भीपाके महाघोरे V. II., P. I., 352, 17
कुम्भे सलिलमाधाय V. II., P. I., 170, 5.
कुमारीगमने चैव V. II., P. I, 327, 2
कुमारीगमन विप्रः V. II., P. I., 328, 12.
कुमारजन्मदिवसे V I, P. II., 214, 2.
कुमारधारायाम् V. I, P. II., 306, 4.
कुमारप्रसवे V. I., P. II., 213, 18.

कुमारीवरणं दान V. I, P II, 77, 11
कुरुक्षेत्र गयां गङ्गां V I, P I, 274, 11
कुरुक्षेत्रे गयातीर्थे V I, P I, 195, 3.
कुरुक्षेत्रे च यद्दान V II, P. II, 222, 7.
कुरुक्षेत्र प्रयागश्च V I, P. II, 303, 18
कुरुते धर्मसिद्ध्यर्थं V I, P. I, 448, 12
कुरूपाय कुशीलाय V II, P II., 220, 14.
कुरुष्वेन्यभ्यनुज्ञातो V I, P II, 411, 20
कुरुष्वेति स तैरुक्तो V I, P II, 402, 3
कुर्याच्च विधिवच्छ्राद्ध V I, P II, 447, 7
कुर्यात् परदारगमनं गोव्रतम् V II, P I, 341, 2
कुर्यातामितरे कुर्य. V I, P II, 446, 24.
कुर्यात् शूद्रवधे विप्र· V II, P. I, 96, 4.
कुर्यात् संवत्सरादर्वाक् V I, P II, 467, 15
कुर्यात् सान्तपन कृच्छ्र V II, P II., 87, 19
कुर्याद्दिक्षा ततो दद्यात् V I, P. II, 441, 7
कुर्यादाचमनं स्पर्शं V I, P I, 240, 16.
कुर्यादित्थपरे V II, P I, 11, 3
कुर्यादनुपनीतोऽपि V I, P II, 465, 1
कुर्याद् व्याहृतिभिर्वोऽथ V. I, P I., 259, 10.
कुर्यादेवानुपूर्व्येण V II, P. I., 96, 1
कुर्याद्दहरह श्राद्धम् V. I, P I, 388, 1
कुर्यान्नैमित्तिक स्नानं V I, P I, 279, 14
कुर्यान्मातामहायैव V I, P II, 463, 9
कुर्यान्मूत्र-पुरीषे तु V I, P I, 22, 16
कुर्यान्मूत्र-पुरीषे तु V I, P I, 222, 6.
कुर्युरेन विधिं सम्यक् V I, P II, 463, 8
कुल च शील च वपुर्वयश्च V I, P II, 75, 9
कुलटश्चित्रकर्मा च V II, P I, 386, 9
कुलत्रय पुनात्येषा V II, P I, 54, 14.
कुलित्थ-शण-जम्बीर- V I, P II., 376, 13
कुलित्थाश्वणका· श्राद्धे V I, P II, 374, 14
कुल दहति राजाग्नि V I, P I, 448, 10
कुलदेवतानक्षत्राभि- V I, P II, 24, 18
कुल-देशोचित कर्म V II, P II, 221, 8
कुलानि जातीं श्रेणीश्च V. I, P I, 446, 11
कुलानुरूपा प्रजा V I, P II, 73, 15
कुलान्येव नयन्त्याशु V. I, P II., 96, 14
कुले महति सम्भूतां V. I., P I, 465, 8.

कुलमुत्पाटयेद्युस्ते V I, P. I., 467, 2
कुलालश्चित्रकर्मा च V I, P II, 385, 15
कुलेषु तेऽभिजायन्ते V II., P II, 234, 13
कुलेषु तेऽभिजायन्ते V. II., P II, 229, 13
कुलेऽस्माक स जन्तु स्यात् V I, P II, 307, 8
कुर्वता चानुराधाश्च V I, P II, 312, 19
कुर्वीत दर्शवच्छ्राद्ध V I, P II, 445, 13
कुर्वीत देवतापूजां V. I, P I, 320, 2
कुर्वीत पुत्रिकापुत्र V. I, P. II, 70, 20, 457, 13.
कुर्वीत भक्तिसम्पन्न V. I, P I, 400, 5.
कुर्वीतालम्भन चापि V I, P I, 241, 1
कुर्वीत यदि मूढात्मा V I, P I, 431, 8
कुर्वीत यदि मूढात्मा V I, P I, 231, 7
कुर्वन् दिशो नमस्कुर्यात् V I, P I, 298, 17.
कुर्वन्नेवेह कर्माणि V. I, P I., 164, 9.
कुर्वन् प्रतिपदि श्राद्ध V I, P II, 315, 14
कुश-काशसूत्रैर्वा V. I, P. II, 157, 12
कुशाःकाशा यवा दूर्वा V I, P. I, 255, 12.
कुशै. काशैश्च वध्नीयात् V. II, P. I., 275, 20
कुशपन्थ्या च रुद्राक्षै V I, P. I, 309, 9
कुशाभे शङ्कर विद्यात् V I., P I, 254, 16
कुशेन चोद्धृत तोय V. I, P. I, 254, 13
कुशपाणि सदा तिष्ठेत् V. I., P. I., 256, 10.
कुशपूत भवेत्स्नान V. I, P. I., 254, 12
कुशाभावे द्विजश्रेष्ठ V. I., P. I., 255, 9
कुशमूलविपक्वेन V II, P I, 445, 7
कुशमूलविपक्वेन V II, P I, 442, 21.
कुशमूले स्थितो ब्रह्मा V. I, P. I., 254, 15.
कुशूल-कुम्भीधान्यो वा V. I., P. I., 341. 8.
कुशलैर्मथित शिक्य V I, P. II., 157, 13
कुशीलता V II, P II., 100, 10.
कुशीला भिन्नमर्यादा. V II, P. II, 235, 13
कुशीलवो ऽवकीर्णी च V I, P II, 350, 11
कुशावर्त V I., P. II, 305, 14.
कुशबृक्ष्या समासीन. V. I, P I., 303, 5
कुशा शाक पयो नस्या V I., P. I, 202, 7.
कुशहस्तेन यज्जप्त V I, P. I., 254, 9.
कुशहस्तस्तु यो भुङ्क्ते V. I., P. I, 254, 10
कुष्ठनाशो भवेच्छीघ्र V. II, P. II., 280, 4.

कुष्ठी भवति धर्मज्ञ V II, P II, 269, 8.
कुष्ठरोगेण घोरेण V II, P II, 244, 7
कुष्माण्डय. V II P II, 157, 2.
कुसीद-कृषि-वाणिज्यम् V. I, P I, 339, 14, 476, 10
कुसीद-कृषि-वाणिज्यम् V I, P II, 5, 6
कुसीद-कृषि-वाणिज्यं V I, P. I, 85, 7
कुसीदजीविनो येऽपि V II, P I, 21, 9
कुसुम्भ-कुङ्कुमानां च V II, P I., 185, 10
कुसुम्भ-कुङ्कुमै रक्त V II, P I, 185, 7
कुसुम्भ राजसर्षपम् V. I, P. II, 375, 6.
कुहकोन्मत्तचोराश्च V I, P II, 355, 6.
कूटसाक्षी V II, P II, 258, 1
कूटसाक्ष्यं V II, P II, 93, 15
कूटसाक्ष्य सुहृद्वधः V II, P I, 15, 9
कूपैकपानैर्दुष्टानां V II, P I., 125, 6.
कूपवत्कथिता शुद्धिर् V II., P. I., 115, 8, 154, 15.
कूप-वापीजलानां च V II, P. II, 110, 10.
कूपेषूद्धततोयेन V. I, P I, 285, 3.
कूलच्छायासु च तथा V. I, P I, 442, 4
कूष्माण्ड- V II., P II., 188, 7.
कूष्माण्डं बहुबीजानी V. I, P II, 378, 7.
कूष्माण्ड महिषीक्षीरं V. I, P II, 378, 4
कूष्माण्डैर्वापि जुहुयात् V II., P II, 43, 1
कृकलास-सर्प-नकुल- V. II., P. I., 88, 2
कृच्छ्रं चान्द्रायणं कुर्यात् V I, P I, 328, 19
कृच्छ्रं चान्द्रायण कुर्यात् V. II, P I, 333, 19
कृच्छ्र चान्द्रायण चैव V. I, P II, 108, 5
कृच्छ्र चान्द्रायण चैव V II, P. I., 354, 7
कृच्छ्र चैवातिकृच्छ्र च V II, P I, 243, 1
कृच्छ्र चैवाति कृच्छ्र च V II, P I, 322, 1
कृच्छ्र देवकृत नाम V II, P II, 192, 1
कृच्छ्र सान्तपनं कुर्यात् V II, P. I, 91, 8.
कृच्छ्र पराकनामैष V II., P. II, 180, 5.
कृच्छ्र-चान्द्रायणे कुर्यात् V II, P I, 44, 4.
कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि V II, P II, 203, 2
कृच्छ्र-चान्द्रायणादीनि V II, P II, 201, 2
कृच्छ्र चान्द्रायणे स्यातां V. II., P I, 157, 3
कृच्छ्रेण शुद्धयते पूर्वा V II, P I., 163, 2.
कृच्छ्रेण शुध्यते पूर्वा V. II., P I., 161, 5.
कृच्छ्रातिकृच्छ्रं जित्वा तु V II, P. I., 455, 5.

कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ कुर्वीत V II, P I, 96, 3
कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ कुर्वीत V II., P. I., 457, 3
कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ कुर्वीत V II, P I, 457, 11
कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ ऽसृक्पाते V. II., P I., 457, 7
कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा V. II, P II, 179, 10
कृच्छ्रातिकृच्छ्र पयसा V II, P II., 179, 7
कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा V. II, P I, 49, 7
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा V II, P II, 1 7, 9
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा V II., P I, 84, 2
कृच्छ्रातिकृच्छ्रमथ वा V II, P. II., 138, 10
कृच्छ्रो देव्यश्रुत चैव V II, P II, 196, 12
कृच्छ्रो देव्यश्रुत चैव V II, P I., 35, 10
कृच्छ्रद्वादशरात्रेण V. I, P II, 423, 4
कृच्छ्रौ द्वौ परिवित्तेस्तु V II, P I, 49, 13
कृच्छ्रे पञ्चाऽतिकृच्छ्रे V II, P II, 199, 3
कृच्छ्रपादे वस्त्रदानं V II, P I., 265, 3
कृच्छ्राब्दपादमुद्दिष्टम् V. II, P. I, 373, 1.
कृच्छ्राब्दमाचरेज्ज्ञानात् V. II., P I, 308, 14
कृच्छ्रमिति प्राजापत्यम् V. II., P. I, 30, 13
कृच्छ्रोऽश्रुत तु गायत्र्या V II, P. II, 197, 1
कृच्छ्रोऽश्रुत च गायत्र्या V. II., P II, 47, 12
कृच्छ्रार्धं ब्राह्मणो कुर्यात् V II P I, 151, 12
कृच्छ्रार्धात् शुद्धयते पूर्वा V. II, P I, 161, 9
कृच्छ्राश्च चतुरः कुर्यात V II, P I, 252, 8
कृच्छ्रे सन्तापनाख्ये V. II, P. II., 199, 5
कृच्छ्रास्तु चतुर कृत्वा V I, P II, 157, 1
कृच्छ्र-सान्तपनाद्यैश्च V I, P II, 164, 4
कृताग्निकार्यो भुञ्जीत V I, P. II, 43, 6
कृतघ्न. V II, P. II., 238, 3
कृतघ्नः स्फुटिताक्षो वा V. II., P. II, 249, 1
कृतघ्न स मृतो विप्रो V II, P II., 225, 11
कृते चतुष्पात्सकल V I., P I., 82, 1
कृतचूडोऽनुपेतस्तु V I, P II, 465, 8.
कृतचूडस्तु कुर्वीत V I, P. II, 495, 4
कृतज्ञश्च तथा ऽद्रोही V. I, P I., 146, 10
कृते ऽन्तरे स्वहोरात्र V I., P I,, 158, 4
कृते तु केवलं स्नानं V. I., P. II., 284, 5
कृते तु सञ्चये विप्रः V I, P. II., 284, 11
कृत्तिकादिभरण्यन्त V I, P. II., 312, 7.

कृत्तकेश-नख-श्मश्रुः V I, P II, 193, 18.
कृत्तिकासु पितॄनर्च्य V. I, P. II, 312, 10.
कृत्तरोम-नखेभ्यस्तु V. I, P II, 390, 19
कृतोदकान् समुत्तीर्णान् V I, P II, 292, 1
कृतधारो नैव तिष्ठेत् V I, P I, 317, 18.
कृतान्नं नाऽकृतान्नेन V I, P. II, 10, 12
कृतान्नमितरेभ्य. V. I, P I, 86, 7
कृतं नाम युग श्रेष्ठ V I, P I, 131, 18
कृतोपवीती देवेभ्यो V I, P I, 356, 6.
कृतापसव्य पूर्वेद्यु· V I, P II, 361, 6
कृतापसव्य स्वधया V I, P I, 379, 4
कृते प्रवायते गत्वा V I., P I, 124, 4
कृतप्राशमथोत्सङ्गात् V I, P II, 27, 18
कृतेऽभूत्सकलो धर्म. V I, P I, 82, 7
कृतमंगलपुण्याहैः V II., P II, 16, 15
कृतमित्येव तत्सर्वं V. I, P II, 45 6.
कृतमूत्र-पुरीषो वा V, II, P I, 170, 22
कृतमेव न कर्तव्यं V I, P I, 131, 19
कृतमोदन-सक्त्वादि V. I, P I, 315, 17
कृतमौना. समभ्यु. V. I, P II, 121, 18
कृते युगे चतुष्पाद V I, P I, 132, 3
कृतवापनो वा निवसेद् V II, P II, 57, 6
कृतवापो वसेन्नोष्ठे V II, P I, 247, 10
कृतवापो वसेन्नोष्ठे V II, P I, 245, 8
कृतपाशादिशौचश्च V I, P I, 440, 7
कृतशौचावशेषाच्च V I, P I, 271, 11
कृतैश्च क्रियमाणैश्च V II, P II, 155, 12
कृतसन्ध्यस्ततो रात्रिं V I, P II. 192, 15
कृत्वोत्तानौ करौ प्रात. V I, P I, 305, 6
कृत्वा तु मानस पाप V I, P I, 138, 16
कृत्वा तैर्निहतास्तद्वत् V II, P I, 21, 6
कृत्वा तैर्निहतास्तद्वत् V I, P II, 226, 5
कृत्वा तु वामहस्ते वा V I, P I, 294, 4
कृत्वा तस्या समुत्सर्गं V I, P II., 72, 14
कृत्वाथ शौचं प्रक्षाल्य V I, P I., 234, 11
कृत्वेदं विष्णुरित्यन्ते V I., P II, 420, 6
कृत्वा पतति वै तस्मात् V I, P II, 279, 3
कृत्वा पापं न गूहेत V. II, P. II., 51, 7
कृत्वा पापं न गूहेत V. II, P. I., 206, 14.

कृत्वा पुनर्जपित्वा च V I, P II, 187, 13
कृत्वा पुरिषमुत्सृष्टे V I, P II, 97, 2
कृत्वोपवीत सव्यांसे V I, P I, 234, 13
कृत्वा मनुष्ययज्ञं तु V I, P I, 344, 6
कृत्वा मूत्र पुरीष वा V I, P I, 238, 14
कृत्वा यज्ञोपवीत तु V I, P I, 222, 13
कृत्वा विधान मूले तु V I, P I, 458, 1
कृत्वा शवशिरोध्वजम V II, P II, 55, 12
कृत्वाशौचं तत शुद्धि. V II., P I, 183, 9
कृत्वा श्राद्धानि सर्वाणि V I., P. II, 157, 5.
कृत्वा सचैल स्नानं तु V I, P II., 260, 16
कृत्स्न चाष्टविधं कर्म V I, P I., 458, 1.
कृपणो मन्दबुद्धिस्तु V. I, P II, 422, 17
कृमि-कीटकानां V. II, P. II, 138, 5
कृमि-कीट-पतङ्गानां V II, P. II., 252, 2
कृमि कीट-पतङ्गानां V II, P. II, 250, 9
कृमि-कीट-पतङ्गेषु V II, P. II, 244, 13
कृमि-कीट-वधोद्दत्या V. II., P. I., 17, 11.
कृमिदर्शने सान्तपनं V. II., P. I, 127, 15.
कृमिभूत श्वविष्ठायां V I., P. II, 12, 4
कृमिभावमनुप्राप्य V II, P. II, 267, 1
कृमिरुत्पद्यते यस्य V. II, P. I, 127, 9.
कृमिर्भूत्वा स देहान्ते V. II, P. I, 421, 8.
कृमियोनिक्षये भूते V II., P. II, 251, 4.
कृमियोनिविनिर्मुक्ता V II., P. II., 228, 12.
कृमियोनिशत गत्वा V II, P. I., 36, 12
कृमिः स्त्रीवधकर्ता च V II, P. II., , 10.
कृष्टजानामौषधीना V II., P II, 123, 12.
कृष्णाङ्गारश्चतुर्दश्याम् V I, P. I., 361, 5
कृष्णग्रीवो रक्तशिरा V. I., P. II, 372, 20.
कृष्णाजाजी विड चैव V I, P. II, 377 15
कृष्णाजिन समास्तीर्य V. II., P. I, 73, 14.
कृष्णाजिनं तु गृह्णाति V. II., P. II, 222, 5
कृष्णाजिनानां बिल्व-तण्डु ः V. II., P. I., 183, 19.
कृष्णाजिनमूत्तरीयं V. I., P. II., 32, 17.
कृष्णपक्षे दशम्यादौ V. I., P. II., 323, 4
कृष्णाम्बरधरा नारी V. II., P. II., 3, 6.
कृष्णे भवाः V I., P. I., 157, 3.
कृष्णमाषास्तिलाश्चैव V. I., P. II., 368, 13.

कृष्णल. पञ्च ते माष. V. II, P. II, 85, 4
कृष्णल. पञ्च ते माषः V. II, P I, 127, 4
कृष्णवर्णाया. V. I, P II, 161, 5.
कृष्णरुरु-वस्ताजिनानि V. I, P II, 32, 15.
कृष्णा श्वेताश्च लोहाश्च V I, P II, 368, 15
कृष्णो वा यत्र चरति V. I, P. II, 133, 6
कृष्णाष्टम्यां महादेवी V II, P. II, 161, 8
कृष्णसर्पं द्विजं नष्ट V. II, P I, 229, 3
कृषि-गोरक्ष-वाणिज्यं V I, P I, 86, 5
कृषि मूले V I, P II, 314, 6
कृषिजीवी शिल्पजीवी V I, P II, 35, 13
कृषि सप्तम्याम् V I, P II, 316, 20
कृषिं साध्विति मन्यन्ते V I, P II, 4, 6
केचित्पञ्चैव नवम V. I, P. II, 448, 12
केचिद्दाहापापं तु V II, P II, 42, 7
केचिद्गर्भस्य संस्कारात् V I, P II, 22, 2.
केतुकैश्च तथा कन्दै V I, P II, 370, 8
केतितस्तु यथान्याय V I., P II, 366, 11
केतन कारयित्वा तु V II, P II, 149, 11.
केदारे V. I, P II, 305, 16
केश-कीट-श्रुतवचो- V. I, P II, 381, 16
केश-कीटावपन्न च V. II, P I, 143, 8
केश-कीटावपन्नं च V II, P I, 391, 12.
केश-कीटावपन्नं च V I., P. I, 428, 12
केश-कीट-श्रुनास्पृष्ट V. II, P I, 143, 11
केशानां रक्षणार्थाय V. II, P I, 291, 1.
केशानां रक्षणार्थाय V. II, P I., 291, 8.
केशान्त षोडशे वर्षे V I, P II, 47, 12
केशान्तिको ब्राह्मणस्य V I, P II, 35, 7.
केश-भस्म तुषाङ्गार- V I, P I, 353, 10
केश-रोम-नखैर्वाऽपि V I, P. II, 381, 11.
केशवं नारायणं V. I, P. I, 370, 11.
केश-श्मश्रू-नखादीनि V II, P. II., 62, 5
केश-श्मश्रूणि लोमानि V II, P I, 300, 20
केयूरवान् मकरकुण्डलवान् किरीटी V. I., P I, 369, 1
केवलं चिन्तयेज्जाति V I, P II, 347, 21
केवल तन्मनुष्याणा V II, P II, 208, 10
केवल त्यागबुद्धया यत V I, P I, 180, 4
कैवर्त-मेदा भिल्लाश्च V. II, P I, 114, 15
कैवर्ती राजकी चैव V II, P I, 334, 13

कोकिलस्त्वमवाप्नोति V II, P II, 266, 12
कोटिकोटिसहस्राणि V I, P I, 94, 11
कोटिजाप्येन राजेन्द्र V I, P I, 310, 10
कोद्रवान् राजमाषाश्च V I, P II, 374, 3
को मुख्य V I, P II, 175, 1
कोयष्टि-ग्रव-चक्राह्व- V I, P I, 429, 6
को हि जानाति किं कस्य V II, P I, 407, 5
को हि तद्वेद यद्यमुष्मिन् V. II, P I, 40, 8
कोऽहं मोक्ष कथं केन V I, P I, 120, 14
कौटसाक्ष्य तथा कृत्वा V. II, P II, 97, 7
कौटसाक्ष्यप्रदा पापाः V II, P II, 226, 7
कौरस जप्त्वाऽऽप इत्येतत V II, P II, 165. 8
कौपीन कटिसूत्र च V I, P II, 44, 15.
कौपीनं दण्डमाच्छादन V I, P II., 174, 16
कौपीनाच्छादन वस्त्र V I, P II, 161, 6
कौपिनाच्छादन वासः V. I, P II, 183, 13
कौपीनाच्छादनं वास· V I, P II, 158, 6
कौमार्यब्रह्मचर्यं मे V I, P II, 82, 1
कौरुश्रेत्राश्च मात्स्यांश्च V. I, P. I, 459, 3.
कौशिक्याम् V I, P II, 306, 7.
कौशेय तित्तिरिर्हत्वा V II, P II., 254, 7
कौशेय-नीलि-लवण- V II, P I, 484, 12
कौशेया-ऽऽविकयोरूषै. V II, P. I., 180, 18
क्रतुभिस्तानि तुल्यानि V I., P II., 321, 13
क्रतुर्दक्षो वसुः सत्य. V. I., P. II., 403, 10
क्रत्वर्थमात्मने चैव V I, P I, 198, 1
क्रमेणैतान्यवाप्नोति V. I., P. II, 315, 11
क्रमेण पादशो हीनं V. II., P I, 329, 10.
क्रमाद्वृद्धं क्रमाद्धीनं V. II., P. I., 419, 14
क्रमशो याति लोकेऽस्मिन V II., P II, 212, 5
क्रमशो यायावराणा V I., P II., 140, 4
क्रयक्रीता तु या नारी V. I, P II., 463, 19.
क्रयक्रीता तु या नारी V. I, P. II, 87, 14
क्रय-विक्रयाद्योनि- V. II., P. I, 225, 19.
क्रय-विक्रय-दुष्टभोजन- V II., P I., 461, 8.
क्रय विक्रयमध्वानम् V I, P I, 450, 3
क्रव्याद कुक्कट माम्य V II, P I, 480, 21.
क्रव्यादानां च सर्वेषाम V. II., P I., 370, 12

क्लीवा-ऽभिशस्त पतितै V II, P I, 143, 12
क्लीबे देशान्तरस्थे च V I, P II, 354, 20
क्लेशमूल. V II., P II, 205, 12
क्रथितानग्निदग्धाश्च V. I., P. I, 256, 2.
क्रन्वश्वमेधयाजिनो V. I, P. II, 171, 10.
क्रायविक्वा पिबेदङ्गि V II, P II, 181, 5
क्षत्रगर्भवधे चैव V II, P I, 41, 13
क्षत्तुर्जातस्तयोमाया V II, P. I, 70, 2. 306, 11.
क्षत्रिय चैव सर्पं च V I, P II, 133, 17.
क्षत्रियाच्चैव वैश्याया V I, P II., 120, 15.
क्षत्रियोच्छिष्टभोजने V. II., P. I, 393, 13
क्षत्रियोच्छिष्टाशने V II, P I, 395, 13.
क्षत्रियाणां त्रिंशत V II, P I, 391, 1.
क्षत्रिये त्रिगुण प्राहु. V I., P. I, 186, 5
क्षत्रियो द्वादशाहं तु V I., P. II, 209, 12.
क्षत्रियो द्वादशाहेन V I, P II., 209, 15.
क्षत्रियाद्ब्राह्मणीषु V. II., P I, 103, 3
क्षत्रियाद्वैश्यायां V I, P. II, 120, 7.
क्षत्रियाभिवादने V II, P. II., 149, 17.
क्षत्रिया मागधं वैश्यात् V. I., P. II., 121, 17.
क्षत्रियायाम् V II, P II, 128, 2
क्षत्रियायां V I, P II, 120, 6
क्षत्रियायां त्रिरात्रो- V II, P. I, 332, 10
क्षत्रिययोषितो ब्राह्मण-V. II., P. I, 348, 13
क्षत्रियो वाऽथ वैश्यो वा V. II, P I, 207, 5
क्षत्रियां वा महाबाहो V II., P. II, 241, 4
क्षत्रियात विप्रकन्यायां V. I, P II, 121, 1
क्षत्रिय विट्-V. II, P II, 99, 19.
क्षत्रिया शरम् V I, P II, 98, 14.
क्षत्रियाशूद्रसम्पर्क V. II., P I, 151, 4.
क्षत्रियाशौचे V. II, P. I., 420, 11.
क्षत्रियश्चैव वृत्तस्थो V. I., P. II., 381, 6.
क्षत्रियस्तु दशाहेन V. I., P II, 206, 7.
क्षत्रियस्तु रणे हत्वा V II, P. II., 148, 8
क्षत्रियस्य V. I, P II, 220, 17
क्षत्रियस्याग्निराधेयो V I, P I, 164, 13
क्षत्रियस्य चरेत् कृच्छ्र V. II, P. I, 151, 13.
क्षत्रियस्य तथा भुक्त्वा V. II., P. I., 419, 4.
क्षत्रियस्य तु मौर्वीज्या V. I., P. II., 34, 2
क्षत्रियस्य त्रय प्रोक्ता V I., P II., 153, 8.
क्षत्रियस्य तु सप्ताहं V. II, P. I., 396, 15.
क्षत्रियस्य नवभाद्धे V. II., P. I., 424, 1.

क्षत्रियस्यापि कथिता : V I., P II, 153, 13
क्षत्रियस्य पराक तु V II, P II, 42, 5.
क्षत्रियस्य वधं कृत्वा V II, P. I, 95, 16
क्षत्रियां हत्वा V II, P I, 104, 7
क्षत्र विट्-शूद्रजातीना V II, P I, 459, 2
क्षत्र-विट्-शूद्रजातीनाम् V II, P I, 419, 12.
क्षत्र- विट् शूद्रजातीनाम् V I, P II, 220, 8.
क्षत्र-विट्-शूद्रजातीनां V I, P I, 251, 16
क्षत्र विट्-शूद्रजातीनां V II, P. II, 74, 7.
क्षत्रस्य द्वादशाहानि V. I, P. II, 206, 12
क्षमा दमो दया दानम् V. I, P II, 348, 13
क्षमा दया च विज्ञानम् V I., P I, 418, 3
क्षमा सत्यं दमः शौचम् V. I, P I, 84, 10.
क्षयी ज्वरी प्रमेही च V. II., P II., 239, 15
क्षयी स्यात् क्षेत्रहरणे V. II., P II., 247, 10.
क्षय्यामयाव्यपस्मारी V I, P II, 73, 2
क्षात्रेण कर्मणा जीवेत् V. II., P I, 198, 5
क्षालनेन विशुद्धयेत V. II, P I, 177, 4.
क्षिपेत् कुशांस्तत्र च दक्षिणाग्रान् V. I, P. II., 431, 4.
क्षिपेत्तया विनिर्दग्धो V II., P. II., 81, 7.
क्षिपेत् पयोञ्जली स्त्रीस्तु V. I, P I, 361, 2
क्षिप्तं मूढ V I, P I, 42, 7
क्षिप्रकामः V II, P II, 174, 7
क्षीरिणो वृक्ष-गुल्मादीन् V I, P I, 251, 9
क्षीरादि माहिष वर्ज्यं V I, P II., 378, 11
क्षीरप्रक्षालन कृत्वा V II, P I, 23, 1
क्षीरप्रक्षालनं कुर्यात् V II, P I, 71, 7.
क्षीरमपेयम् V I, P II, 381, 3
क्षीरमष्टगुणं देयं V II, P I, 435, 4
क्षीर सुवर्णसम्मिश्रं V II, P I, 345, 12
क्षीरस्य द्वादश प्रोक्ता. V II, P I, 434, 12
क्षीरहारी V II, P II, 259, 1.
क्षुत् पिपासा-श्रमार्तोय V I., P I, 396, 14.
क्षुत्क्षामां नातिभुक्तां वा V I, P. II, 103, 2
क्षुते निष्ठिवने क्षुते V I, P. I, 240, 10
क्षुधार्ताः कीर्तयन्तश्च V. I, P. II., 324, 6
क्षुधाऽऽर्तश्चानुमन्यागात् V II, P I, 415, 5.
क्षुद्रजन्तूनामन- V II., P I, 85, 4.
क्षुरेण शिश्न-वृषणौ V II, P I, 313, 12
क्षेत्रोच्चेदुभयत V. I, P. II, 56, 12
क्षेत्रिकश्चैव बीजी च V. II, P. I., 43, 10.
क्षेत्रज क्षेत्रजातस्तु V. II., P. I, 47, 15.

क्षेत्र बीजवते देय V I., P II, 76, 19
क्षेत्र हिरण्यं गामश्च V I, P II, 52, 12.
क्षेत्रेष्वेतेषु य श्राद्ध V I, P II, 305, 1.
क्षौमेय राजन्यस्य V. I, P II., 35, 19
क्षौमवच्छङ्ख-शृङ्गाणाम् V II, P I, 181, 1.
क्षौमं वास प्रशंसन्ति V I, P I, 264, 7
क्ष्माशयः V I, P II, 136, 9

ख.

खट्वाङ्गकपालपाणिर्वा V II, P II., 59, 16
खट्वाङ्गकपालपाणि V II, P. II, 56, 2
खट्वाङ्गधारी गुरुतल्पगः V II., P I, 313, 7.
खट्वाशयन V I, P II, 49, 10
खट्-वासन च शयनं V I, P II, 46, 8
खड्गं च शशकं चैव V II, P I, 408, 14
खड्ग-मौक्तिकहस्तेन V. I, P. I, 354, 10.
खण्डनं पेषणं चैव V. I, P II, 430, 18
खननात् पूरणाद्दाहात् V II, P. I, 193, 11.
खनित्वा तु शनैर्भूमिं V. I., P II, 238, 4.
खरा-ऽज-मेषेषु वृषी V II., P I., 81, 1
खराभिगामी V. II., P II, 270, 1
खराश्वाजाविकानां च V. II., P. II., 118, 15.
खरा-ऽश्वोष्ट्र-मृगेभानाम् V II, P I., 17, 17
खरो वै बहुयाजित्वात् V II, P II, 227, 7
खरोष्ट्र-काक-श्व- V II, P I, 407, 13
खरोष्ट्रमुखसंस्पृष्टम V II., P. II, 185, 6
खरोष्ट्र-यान-हस्त्यश्व- V. I, P. I, 155, 8
खरोष्ट्रविषमा नारी V II, P II, 110, 5
खल्वाटकश्च दुर्वाल V I, P II, 352, 14
खल्वाटो मत्सरी राम V II, P II, 233, 5.
खादितार्थं पुन खादेत् V I., P. II., 425, 9.
खादिरोदुम्बराण्यर्घ्य- V. I., P II, 392, 21
खादिरो यूपो भवति V I, P. I., 60, 4
खादिरं वीर्यकामस्य V. I, P I., 60, 5
खानि चोपस्पृशेत् V I, P I, 235, 5
ख्याता तीर्थे शतगुणा V I, P. I., 298, 4
ख्यापननानुतापेन V. II, P. I., 128, 10
ख्यापयन गुरुतल्पी वा V. II, P. I., 315, 15
ख्यापयन्नात्मनः पाप V II., P. II., 58, 14.

ग

गङ्गाद्वारं V. II., P II., 202, 1.
गङ्गाद्वारे V. I, P II, 305, 13.
गङ्गाद्वारे प्रयागे च V. I., P. II., 304, 9.

गङ्गाद्वारे प्रयागे च V I, P I, 195, 1
गङ्गा च यमुना चैव V I, P I, 250, 4.
गङ्गालोयेन कूरस्तेन V I, P I, 233, 8.
गङ्गापुत्राय भीष्माय V I, P I, 362, 4
गङ्गाया V I, P II, 305, 13
गङ्गायां भास्करक्षेत्रे V I, P II, 296, 19
गङ्गा-यमुनयोर्मध्ये V II, P II, 8, 7.
गङ्गा-यमुनयोस्तीरे V I, P II, 304, 7
गङ्गा-सागरसङ्गमे V I, P II, 305, 14
गण्डयो कूपकौ यस्या V I, P II, 56, 1
गण्डूष पादशौच च V II, P I, 173, 3.
गण्डूषसमये विप्रः V I, P I, 234, 6
गण्डूषस्याऽथ समये V. I, P. I, 431, 7
गन्त्री वसुमती नाशम् V I, P II, 292, 9,
गन्धोदक-तिलैर्युक्त V I, P II., 455, 1
गन्धाना च रसाना च V I, P. I, 472, 1
गन्धान ब्राह्मणसात् कृत्वा V I, P II, 411, 15
गन्ध-पुष्पाणि धूप च V I, P II, 411, 9.
गन्ध-पुष्पाणि धूपं च V I, P II, 433, 9
गन्धापहारी V. II, P. II, 259, 8.
गन्ध-रुपोपन्नानि V I, P II, 393, 3.
गन्धर्वा गुह्यका यक्षा V II, P II, 218, 9.
गन्धलेपक्षयकर V I, P I., 231, 7.
गन्धलेपक्षयकर V I, P. I, 226, 15
गन्धोशीरमयौ कार्यौ V II, P II, 186, 1
गच्छतस्तिष्ठतो वाऽपि V I, P I., 307, 1.
गच्छेद्वापि विशुद्ध्यर्थं V II, P II, 61, 13
गच्छेदस्फुटितां शय्याम् V I, P I, 440, 8
गच्छेद्वधवाथ मतिमान् V I., P II, 102, 9
गच्छन् देशान्तरं यद्धि V. I, P II, 301, 10.
गच्छन्नेता स्त्रियो मोहात् V. II., P. I, 326, 17
गच्छेन्महापथ वाऽपि V I., P II, 288, 14
गजचर्मी उवरी च स्यात् V II, P II, 249, 15
गजे नीलवृषा पञ्च V II, P I, 80, 18.
गज हत्वा पञ्च नीलवृषान् V. II, P. I, 90, 14.
गण-गणिका-स्तेन- V. II, P. I, 388, 5.
गणाधिपतिं V II, P II., 194, 5,
गणाधिपत्य सप्तम्याम् V. I., P II., 318, 11.
गणान्नं गणिकान्न च V II., P. I., 385, 4.
गणान्न गणिकान्न च V II, P. I, 378, 10.

गत्वा कक्षान्तर सम्यक् V. I, P. I., 473, 13
गत्वाचान्द्रायणं कुर्यात् V II, P I, 334, 2.
गतप्रत्यागत यच्च V. I, P. I, 286, 3.
गत्वा तु प्रविशेदग्निं V. II, P. I, 320, 11.
गत्वा तपस्विनी नारी V II, P. II, 271, 9
गत्वा तु मातृभगिनी V. II, P. II, 270, 19
गत्वा तु महिषी राज्ञः V II, P II, 271, 16
गत्वोदक्रान्तं विधिवत् V I, P I, 272, 1
गत्वा देशान्तरं तेषां V. II., P. II., 249, 6.
गत्वा निमन्त्रयेद्देव- V. I., P. II., 361, 14
गत्वा यदीयते दान V I, P I, 124, 12
गद्गदोऽनृतवादी स्यात् V. II, P II, 232, 3
गमने तु व्रतं यत् स्याद् V II., P. I, 333, 9
गम्यं स्वभावे दातृणां V I, P II, 80, 9
गर्भिणी कपिलां दोग्ध्री V. II, P. I., 254, 3
गर्भिणी रजस्वलां V II, P I, 99, 4
गर्भिणी वाऽथ वा या स्यात V II, P I., 103, 16.
गर्भादिकादशे राज्ञो V. I., P. II, 31, 9
गर्भाधानादि V I., P. II., 17, 20
गर्भाधानादिभिर्यैश्च- V. I., P. II., 218, 5.
गर्भाधान-पुंसवन- V. I, P. II., 18, 7.
गर्भाधानमृतौ पुंस V I, P. II, 19, 9
गर्भाधानादिसंस्कारैर् V. II., P. I., 208, 16.
गर्भपाते समुद्दिष्टं V. II, P. I., 41, 10.
गर्भ-भर्तृवधादौ च V II, P. I., 353, 14
गर्भमाससमा रात्री V. I, P. II., 239, 8.
गर्भमुत्थां यथामासम् V. I, P. II., 239, 3.
गर्भस्पन्दने V I, P. II, 21, 11
गर्भस्य पतने चैव V. II, P I, 161, 7.
गर्भस्रावे मासतुल्याः V. I., P. II., 239, 20
गर्भस्रावे मासतुल्या V. I, P. II., 240, 2
गर्भाष्टमेऽब्दे कुर्वीत V I, P II, 31, 8
गयायां धर्मपृष्ठे च V I, P II, 305, 8
गयां यास्यति यः कश्चित् V. I., P II, 305, 5
गयाशीर्षे V I, P. II., 305, 11.
गयाशीर्षे वटे चैव V. I., P. II, 305, 9.
गयाशीर्षे वटे श्राद्धं V I., P. II., 307, 11.
गर्दभ जारजात च V. II., P. I., 229, 4.
गर्दभस्वं तु सम्प्राप्य V. II., P. II., 225, 3
गर्दभं पशुमालभ्य V. II., P. II., 125, 15.

गलगण्डी V II, P II, 237, 13.
गलगण्डी गणद्रव्य-V II, P II, 263, 14
गवा गोष्टे दशगुणम V I, P I, 307, 13
गवाघ्रातेषु कांस्येषु V II, P I, 172, 10
गवां च परिवासेन V II, P I, 194, 7
गवां च शतदानेन V II, P II, 11, 6
गवां द्वादशानां V II, P II, 68, 7
गवां पृष्ठानि मेध्यानि V II, P II, 190, 2
गवां मूत्र-पुरीषेण V II, P I, 155, 5
गवां मूत्र-पुरीषेण V II, P I, 127, 10
गवामनुगम कुर्यात् V II., P I., 253, 13.
गवामनुगम चैव V. II., P. I., 253, 4.
गवामभावे निष्क स्याव V. II., P. II, 197, 7
गवामलाभे निष्कं वा V. II., P. I., 375, 1.
गव्य वस्ताजिनं V. I., P. II, 32, 18.
गव्यस्य पयसो वापि V. II, P. II., 191, 5.
गवाश्व-कुञ्जरोष्ट्राणां V II., P. I., 371, 11.
गवाऽश्व-रथ-यानानां V II., P I, 189, 3.
गवां सहस्र विधिवत् V. II, P. II, 64, 13.
गर्हितास्ते नरा नित्यं V II, P. I., 43, 12.
गर्हिता-ऽनाद्ययोर्जन्धि V II., P. II 96, 7
गर्हितानाद्ययोर्जन्धि V II, P I, 363, 11
गाङ्ग पय पुनात्याशु V I, P. I, 285, 13
गां गत्वा तु द्विजश्रेष्ठ V II, P II, 269, 10
गां गत्वा मधुमेहीं स्यात् V. II, P. II, 270, 9
गां चेदकामतो हन्यात् V. II, P I., 252, 14
गां चेद्धन्यात्तस्याश्चर्मणा V. II., P I., 249, 17.
गां चेद्धन्यान्नरोऽकामात् V II, P I, 252, 17
गा चैवानुव्रजेन्नित्य V II., P I., 247, 14
गां च वैद्यवत् V II, P I, 251, 9
गा दृष्ट्वाऽम् V I., P. I, 212, 8.
गान्धर्वादिविवाहेषु V. I., P. II., 80, 1
गान्धर्वादिविवाहेषु V. I, P. II., 63, 13.
गान्धर्वो राक्षसश्चैव V I, P II, 84, 9
गान्धर्वो लोहकारश्च V. II, P I, 386, 6.
गान्धर्व स च विज्ञेय V. I, P. II, 85, 2
गान्धर्वा-ऽऽसुर-पैशाचा V. I., P. II, 89, 4
गात्रकृच्छ्री व्रणी क्षिप्री V II., P. II, 248. 13.
गात्राणां च मनुष्याणाम् V. II., P. I., 173, 18
गात्राभ्यङ्ग शिरोऽभ्यङ्ग V. II., P. II., 196, 1.

गात्रैश्च शिरसा चैव V II. P I, 207, 7.
गायानां नीतिशास्त्राणा V II, P. II, 119, 8
गामश्च कुञ्जरोष्ट्रौ च V. II, P I, 408, 11.
गा. पौष्णे V I, P II., 314, 10
गायत्री च V I, P II, 167, 1 .
गायत्रीजाप्यनिरत V II, P II, 115, 7.
गायत्री छन्दसा माता V II, P I, 63, 8.
गायत्रीं तु जपेन्नित्यम V I, P. I, 308, 8
गायत्री तु भवेद्ब्रह्मा V I, P I 290, 12.
गायत्री प्रोच्यते तस्मात् V I, P I, 289, 14
गायत्री प्रणवं चान्ते V I., P. I, 303, 12
गायत्री नाम पूर्वाह्णे V I, P. I, 289, 11
गायत्री ब्रह्मरूपा तु V. I, P I, 290, 4.
गायत्रो ब्राह्मः V I, P II, 197, 6
गायत्रीं मनुमर्ता V I, P II, 426, 16.
गायत्रीं शिरसा सार्धम् V I, P. I, 292, 5.
गायत्रीं स जपेन्नित्यं V. II, P II, 156, 3.
गायत्र्या आदित्यो V I, P I, 272, 14.
गायत्र्या तु यथाशक्ति V. I, P I., 297, 14
गायत्र्या दशसाहस्रं V. II., P. II, 147, 12.
गायत्र्या न परं जप्यम् V. I., P. I. 310, 12.
गायत्र्या न पर ध्यानम् V I, P I., 310, 13.
गायत्र्या लक्षजप्ये च V II, P II, 198, 14
गायत्र्यष्टसहस्रं च V II, P II., 87, 15
गायत्र्यष्टसहस्रं वा V II, P I, 145, 2
गायत्र्याः षष्ठिभिर्लक्षै V II, P II, 198, 6
गायत्र्यास्तु जपन् कोटिं V. II., P II, 198, 3
गा रक्षेत् V I, P I, 477, 11.
गार्हस्थ्य ब्रह्मचर्ये च V. I, P II, 1 2, 12
गार्हस्थ्यमुत्तमं स्वेकम् V. I, P II., 153, 15
गार्हस्थ्यमिच्छन् भूपाल V. I, P. II 51, 17.
गाव. पवित्रं परम V II, P. I, 249, 2
गाव प्रतिष्ठा भूतानां V II, P I, 248, 16
गाव. सुरभयो नित्यं V II, P. I., 248, 15
गाव. स्वर्गस्य सोपान V II., P. I, 249, 3
गावो यज्ञार्थमुत्पन्ना V. I., P I., 160, 9
गावो वा एतत् V I, P. I., 51, 7.
गाश्चानुगच्छन् सततम् V II, P. I., 250, 10
गिरिपृष्ठ समारुह्य V I, P I, 478 14.
गिरि-वृक्षप्रपातं च V I, P. II. 226, 7.
गिरि-वृक्षप्रपातं च V II, P. I., 21, 8.
गुरुं गच्छन्तमं V. I, P. II., 49, 7.

गुरुणाऽनुमत स्नात्वा V I, P II, 54, 17
गुरुणा लघु शूद्रधेनु V I, P II, 265, 16
गुरुणा ह्यननुज्ञातो V II, P II, 229, 14
गुरुं हत्वा V II, P II, 66, 2
गुरु चैवाप्युपासीत V I, P I, 151, 14.
गुरूणामभ्यधिक्षेपो V II, P II, 95, 11
गुरूच्छिष्ट भेषजार्थं V I, P II, 45, 12
गुरुतल्पगस्तप्ते V II P I, 316 2
गुरुतल्पव्रत कुर्यात् V II, P I, 3 5, 15
गुरुतल्पव्रत कुर्यात् V II, P I, 311, , 325, 5
गुरुतल्पाभिभाष्यैव V II, P I, 314, 10
गुरुतल्पी शिला तप्ताम V II, P I, 315, 11
गुरु त्वङ्कृत्य गर्वेण V II, P I, 454, 12
गुरु त्वङ्कृत्य दुङ्कृत्य V II, P I, 454, 16
गुरु त्वङ्कृत्य दुङ्कृत्य V II, P II, 223, 14.
गुरुदारगामी सवत्सर V II, P I, 338, 14
गुरुदारामिमर्शी च V. II, P II, 264, 14
गुरुदारावगमन V II, P I, 315, 2
गुरुदारेषु कुर्वीत V I, P I., 465, 4
गुरुदारे सपिण्डे वा V I, P. II, 48, 10
गुरून् पुरोहितान् विप्रान् V. I, P I., 455, 7.
गुरुपत्नी तु युवतिः V I, P. I., 329, 4
गुरुपत्न्या च कार्याणि V. I., P. II., 47, 4
गुरुपत्न्या न कार्याणि V. I, P. II., 328, 13, 328, 16
गुरुमग्निं च सूर्यं च V I, P I, 320, 14
गुरु मातृ-पितृत्याग V II, P I, 13, 3
गुरु-मित्रद्रुह पापा V II, P II, 226, 9
गुरोर्गुरौ सन्निहिते V I., P I, 335, 20.
गुरुवत्प्रतिपूजया स्यु V I, P I, 328, 7
गुरुवे तु वर दत्वा V I, P II, 52, 6
गुरु वह्नि-ऽग्निपूजासु V I, P II, 311, 17
गुरवे मातुलानीनाम् V I., P I, 359, 6
गुरवो मातृ-पितृ-पत्या- V II, P I., 320, 3.
गुरश्च शुक्र शनि-राहु-केतव V I, P I, 221, 3
गुरुशुश्रूषया चैव V I., P I, 377, 11
गुरुशुश्रूषवो दान्ता. V. I, P I., 144, 16
गुरु स्वामि द्विजाक्रोशं V II, P. II, 233, 11
गुरु हत्वा श्रोत्रिय च V II., P II., 66, 9
गुर्वग्नि-देवकृत्येषु V I, P I., 139, 15.
गुर्वर्थं पितृ-मातर्थं V I, P. II., 8, 8.

गुर्वर्थे वा मृतो दुद्धे V II, P I, 388, 11
गुर्वर्थे ह्यतिथीनां तु V II, P I, 376, 5
गुर्वधीन V. I., P II, 49, 5
गुर्वन्तेवास्यनुत्थान- V I, P II, 218, 18.
गुड-कार्पास-धान्यानि V II, P II, 112, 20,
गुड़-तिल- V II, P II., 119, 11.
गुड-तैल-हिरण्यानां V I, P II 214, 7.
गुडो रसस्तथोत्तस्थिद् V II, P I 416, 9.
गुणनिष्ठः प्रधान तु V I, P. I 318, 8.
गुणानेतान प्रसख्याय V I., P I 457, 15,
गुणैरशेषैः पृथिवी V I, P I, 96, 4
गुणवल्लाभे सौदर्यौ V I, P II, 345, 1
गुद हस्त च निर्मृज्यात V I P I, 926, 19
गुणाभ्यां लक्ष्मभ्युपेत स्यात् V. I, P I, 225, 18
गुप्तान्तं चैव वैश्यस्य V I, P I, 358, 16.
गुप्तायां V. II, P. II, 127, 7.
गुप्तं सर्वतुकं शुभ्रम V I P I, 469, 5.
गुरोश्च V. II., P. II., 99, 14
गुरोश्चाप्रीतिजनके V I., P I 188, 19.
गुरोश्चालीक निर्बन्धः V. II., P. II., 95, 8.
गुरोश्च सेवाऽकरणम् V. I., P I., 130, 17.
गुरो क्षत्रसुतां भार्यां V. II, P I, 322, 15.
गुरोर्दुहितरं गत्वा V II, P. I., 326, 14
गुरोरनिष्टाचरणम् V I, P I, 130, 16
गुरोरभावे तत्पुत्रम् V. I, P I, 185, 13.
गुरोरभिहिते युक्त V I, P II, 182, 8
गुरोरलीकनिर्बन्धे V. II, P. II., 97, 1
गुरोर्वैश्यां पुनर्गत्वा V II P I, 322, 28
गुरो क्लेन निभेन V I, P II., 41, 18
गुरो. शूद्रां सकृद्गत्वा V II., P. I, 324, 3.
गुरो शूद्रां सकृद्गत्वा V II., P. I, 323, 16
गुरो पादोपसग्रहणम् V I, P I., 327, 12, 330, 15
गुरोः प्रेतस्य शिष्यन्तु V I, P II. 248, 9
गुरोर्दुहितर गत्वा V II. P. I., 327, 12
गुल्मांश्च स्थापनेदासान V. I, P I., 458, 16
गुल्म-वल्ली-लतानां च V II., P. II., 223, 11
गुह्यका राक्षसाः सिद्धा V I., P. I., 307, 17.
गूढोत्पन्नोऽपविद्धश्च V. II., P. I, 45, 10.
गृंजन यवनेष्टश्च V. I., P. II., 379, 4.
गृह्णन् प्रतिग्रहं विप्रो V I., P I., 201, 16

गृह्णन् प्रदातारमधो V I, P. I, 203 7.
गृह्णीयाद्ब्राह्मणादेव V I, P. I, 201, 17.
गृध्रो V II, P II., 263, 8.
गृध्रो द्वादशजन्मानि V II, P I, 377, 3.
गृहांतनियमस्थापि V I, P II, 275, 1
गृहीतपुत्रा विधिवत् V I, P. II, 22, 6
गृहीत मन्त्रवत्तत्वेत् V I, P II, 158, 2
गृहीतशिश्नश्चोत्थाय V I, P I, 226, 14
गृहीतस्य त्रिदण्डादे. V I, P II, 184, 17
गृहीत्वोत्कृत्य वृषणौ V. II., P I 315, 8
गृहीत्वेमा अथागत्य V I, P II, 118, 2
गृहीत्वा मुसलं राजा V II P. II, 86, 12
गृहीत्वा विचरेत्तावत V. I, P II, 172, 23
गृहीत्वाऽऽसादयित्वा च V II, P. I, 434, 9
गृहीत्वा स्वयमाचामेत V. I, P. I, 249, 9.
गृही भूत्वा V. I, P II, 136, 16; 147, 19
गृहेऽग्नयोऽग्नयाणि वेश्मानि V I, P I, 190, 14
गृहादपास्य तत्सर्वं V II P I, 194, 16.
गृहदाहे समुत्पन्ने V II., P I., 179, 4.
गृहाधः पतनाद्वैव V II, P II, 235, 1
गृहे निषिद्ध सतिलम् V. I., P I, 356, 1
गृहे प्रच्छन्न उत्पन्नो V II, P I., 47, 16.
गृहमेधिषु चान्येषु V. I, P II, 145, 21.
गृहमाहिर्बुध्न्ये V I, P II., 314, 10.
गृहे यस्य मृत कश्चित् V I, P II, 252, 1
गृहस्थ उद्वहेत् कन्यां V. I, P II, 61, 2.
गृहस्थोक्तानि पापानि V II, P II, 75, 5
गृहस्थोऽपि V I, P II, 198, 4.
गृहस्थो ब्रम्हचारी च V I, P II, 342, 2
गृहस्थो मुच्यते बन्धात V I, P I, 58, 4
गृहशुद्धिं प्रवक्ष्यामि V II, P I, 194, 14
गृहेषु चैव विप्राणां V II, P II, 263, 3
गृहसंवेशको दूतो V I, P II, 351, 9
गृहस्याभ्यन्तरे V. II, P I, 124, 10
गृहस्थस्तु द्विरात्र वा V II, P. I., 67, 13
गृहस्थस्तु यदा पश्येत् V. I., P. II, 139, 18
गृहे त्वेकगुणा सन्ध्या V I, P I, 298, 1.
गृहे त्वेकगुणं जप्यम् V I, P I, 307, 12.
गृहेऽपि शस्यते स्नानम् V. I, P. I., 288, 11.
गोकुले यज्ञशालायां V II, P. I. 146, 1

गो-गजाऽश्वाविपृष्ठेषु V I. P II, 303, 5.
गोगामी V II, P II, 265, 4
गोगमने च V II, P I, 341, 3
गोघ्न कुर्वीत सस्थान V II, P I, 244, 4
गोघ्न पञ्चगव्याहारः V. II, P I, 243, 13
गोघ्नश्चान्द्रायण चरेत् V II, P I, 289, 1
गोघ्नस्यचक्षुर्वलागूलां V II, P I, 249, 8
गोघ्नस्तत्वर्नमर्वाता V II, P I 250, 9
गोघ्न सौम्यत्रय कुर्यात् V II, P I 253, 11
गोघ्नस्य गोप्रदान गोष्ठे V. II, P I, 215, 1.
गोघ्नस्य पञ्चगव्यन V II, P I, 243, 8
गोघ्नस्य पावन सम्यग V II, P I, 253, 16.
गोघ्न षण्मासान् तच्चर्म- V II, P I, 250, 5
गोघ्राते च श्रुते वान्ने V II, P I 137, 5
गोघ्रान शकुनोच्छिष्ट V II, P I, 283, 3.
गो-ऽजा-ऽवि-महिषीवर्जं V II, P I, 403, 15.
गोचर्मपात्रे पयसि V. I., P I, 137, 6
गोचार्णा च सहस्राणि V. I, P II., 172, 5
गोत्र-नामपदान्ते च V. I, P. II 287, 20.
गोत्र-नाम-स्वधाकारैः V. I., P I., 358, 13.
गोत्रेण स्नानशुद्धाः स्तु V I, P II 250, 17
गोत्रान्मातृ सपिण्डात्तु V. I, P. I, 133, 9
गोत्र शाप्य च चण्डाल-V II, P II, 241, 14
गोत्र-सम्बन्ध-नामानि V I, P II, 420, 11.
गोत्रे खकारं V II., P II 237, 11
गोदान तु व्रतस्थान V II., P. I., 98, 1.
गोदानसर्व शुक्लाच्च V. II, P I, 253, 7
गोद्यवर्धान् V I, P II, 300 13
गोद्रोहमात्र तिष्ठेत V II, P I, 317, 7
गोद्रोहमात् तिष्ठेत V I, P. II., 188, 1
गोघ्नस्य तस्त्रिणां स्थान V II, P I, 315, 16
गोधा कूर्म शश श्वाहि V I P. II, 389, 4
गोधूलैरिन्दुनिर्मुक्तै V I, P II., 370 15
गोधूलक-चाष-काक V. II P. I., 89, 4
गो नुगामी V II, P I, 2 3 3
गोनिर्दय V II, P II, 237, 12.
गोपुरीष-यवाभ्यासो V. II., P II., 192, 7
गोपाल-नापित कुम्भकार-V II P I. 431, 13
गोप्रदानसम पुण्य V I., P I, 407, 11
गो-ब्राह्मणस्य चैवार्थे V. I., P. II., 268, 11.
गो-ब्राह्मणस्य दग्ध्वा V. II., P. I., 24, 7.

गो-ब्राह्मणहतानां च V I, P II., 227 3.
गो-ब्राह्मणहतानाम् V I, P II, 225, 2.
गो-भू-तिल-हिरण्यादि V I, P I, 177, 11.
गो भू हिरण्य वासांसि V I, P II, 436, 10.
गोभिराक्रमणात् कालाद् V. II, P I, 143, 12.
गोभ्यो यवाढक दत्त्वा V II, P I, 342, 2.
गोभ्यश्च मरण लोके V. II., P. II, 235, 3
गोमङ्गलार्थं वैद्यानां V I, P II, 258, 10.
गोमती कीर्तयिष्यामि V II, P I, 218, 13.
गोमती च जपाद्याम V II, P I, 247, 17
गोमत्याम् V I, P II, 306, 13
गोमयेन गोचर्मणा च V II, P I, 301, 7.
गोमय तु द्विगुण मूत्र V II, P I., 435, 3.
गोमयेनोपलिप्याथ V. II, P. I., 19, 1.
गोमयेनानुलिप्तायां V I., P. II, 396, 19.
गोमयेनोपलिप्तेषु V I, P II., 307, 6.
गोमासभक्षणे प्रायश्चित्त V II. P. I., 3 7, 14.
गोमांसं मानुषं चैव V. II, P I, 86, 4.
गोमिनामेव ते वत्सा V II, P I, 4, 2.
गो-महिष्यजानाम् V. I., P. II, 380, 16.
गोमूत्रं गोमय क्षीर V. II., P. I, 31, 1.
गोमूत्रेण चरेत् स्नान V II, P. I, 246, 2
गोमूत्रेण समाशुक्त V. II., P II, 191, 8
गोमूत्रमग्निवर्णं वा V II., P. II., 83, 1
गोमूत्रे माषकान्यष्टौ V II, P I, 434, 11
गोमूत्र-यावकेर्मासात् V II, P I, 348, 9.
गोमूत्र-यावकाहारा V II, P I, 162, 13
गोमूत्र-यावकाहार V II, P I, 253, 12
गोमूत्र-यावकाहारो V II, P I, 122, 4
गोमूत्र-यावकाहारो V II, P I, 122, 18, 330, 15, 331, 17
गोमूत्रयावकाहार· V II, P II, 84, 2
गोमूत्रवत् घृते ज्ञेय V II, P I., 434, 13
गोयानऽप्सु दिवा चैव V II, P I., 342, 6
गो रजो विधुषच्छाया V. II, P. I., 191, 1
गोरक्षा कृषि-वाणिज्यं V. I, P I, 476, 18
गोरस चैव सक्तुश्च V II, P II, 386, 10
गोवधे च तथा कुर्यात् V II, P. I, 251, 6
गोवधो ऽयाज्यसंयाज्य V II, P. I, 16, 2
गोविक्रयं द्विजः कुर्यात् V II., P II, 118, 13

गोविक्रयी च दुर्वालः V I, P II, 359, 5.
गोवालरज्जुसम्बद्ध V I, P II, 162, 14
गोवधो व्रात्यता स्तैन्यं V II P II, 101, 5.
गोशृङ्गेण शतं स्नान V. II, P. I. 64, 1.
गोशृङ्गमात्रमुद्धृत्य V I, P I, 261, 5.
गोष्ठेशयो गोऽनुगामी V II, P I, 242, 21
गोष्ठे वसन् ब्रह्मचारी V II, P II, 115, 6.
गोष्ठे वसन् यवागूं V II, P I, 252, 5.
गोष्ठ्यां यस्क्रियते श्राद्ध V. I, P II, 300, 17.
गोष्ववकीर्णः V. II., P II., 128, 7
गोष्ववकीर्णी V. II, P II, 296. 18.
गोष्ववकीर्णः सवत्सरं V I, P I. 311, 9.
गोसूक्तम् V. II, P II., 157, 8
गोसत्रं वै V. I., P. I., 51, 15
गोसहस्र शतं वाऽपि V. II., P I, 251, 13.
गोहितो गोऽनुगामी स्यात V. II, P. I, 252, 12
गोहर्ता V. II., P. II., 258, 13.
गौडी पैष्टी च माध्वी च V. II., P II, 89, 11.
गौडीं माध्वीं सुरां पैष्टीं V II, P. II., 84, 3.
गौतमादीनृषीन् सत्र V. I., P. II, 131, 10.
गौर्दत्वा कर्मणोऽस्यान्ते V. II, P. II., 167, 13.
गौरीं दक्षाकपृष्ठं V. I., P. II., 79, 7.
गौरी दक्षाकपृष्ठ V. II, P I., 156, 20.
गौर्नेध्या पृष्ठे V. II, P I., 189, 15.
गौरसर्षपमात्रे तु V II, P II. 87, 16.
गौरस्तु ते त्रय. षट् ते V II, P II. 85, 3
ग्रन्थार्थतो विजानाति V I, P. II, 207, 15.
ग्रस्तोदयं विधोः पूर्वं V. I., P I. 436, 15
ग्रस्तावेवास्तमानं तु V. I., P I. 436, 17
ग्रस्तेषु तेषु नाऽऽचामेत् V I, P I 242, 11
ग्रहकाले च नाश्नीयात V I P I 132, 12
ग्रहणं तु नवेदिन्दो V I., P. I, 435, 17
ग्रहणादिषु कालेषु V II, P. II., 161, 3
ग्रहणान्तिकमित्येके V I, P II., 47, 8
ग्रहणे सङ्क्रमणे वाऽपि V II., P I, 6, 19
ग्रहण सम्प्रवक्ष्यामि V II., P II., 194, 15
ग्राम-तीर्थैकरात्राश्च V I, P. II., 164, 2
ग्रामान्तरं वा गन्तव्यं V. II., P. II. 139, 14
ग्रामान्ते ग्रामसीमान्ते V I., P. II. 158, 13.
ग्रामात् V. II, P. II., 168, 11.
ग्रामाद्गण्डशत स्थक्त्वा V II., P. I., 193, 4.
ग्रामादाहृत्य वा ग्रासान् V. I., P. I., 145, 15.

ग्रामादाहृत्य वाऽश्नीयात् V I, P II, 146, 1
ग्रामबाह्यान्तरालस्था V I, P I, 228, 8
ग्रामे मनसा V I, P I, 345, 17
ग्रामेमनसाऽधीश्रीत V I, P I., 347, 15.
ग्राममध्यगतो यावत् V I, P II., 253, 2
ग्रामे वने वा जन्तूनां V II, P II, 249, 3
ग्रामेश्वरे कुलपतौ V I, P II., 253, 4.
ग्रामस्य तावत्तावच्च V I, P. II, 253, 2
ग्राम्या-ऽऽरण्याना V.II, P II, 137, 5
ग्राम्या-ऽऽरण्याश्च पशव V I, P I, 160, 12
ग्रासानास्याविकारमश्नीयात् V II, P I, 304, 2.
ग्रासान्वर्धयते सोम. V II, P I., 303, 4.
ग्रासोपचयभोजी सन् V. II, P I, 299, 2 299, 4.
ग्रासमात्र परगृहात् V I, P II, 324, 10.
ग्रासमात्र भवेद्भिक्षा V I, P. I, 392, 12.
ग्रासं शेषेण कुर्वीत V II, P. I., 302, 16
ग्रासशेष न चाश्नीयात् V I, P I, 424, 4
ग्रासमुद्धृत्याग्नियोगात् V II., P I., 143, 6.
ग्रीष्मे V I, P. I, 48, 15
ग्रीष्मे पञ्चाग्निमध्यस्थो V I, P. II, 143, 14
ग्रीष्मे राजन्यः V I, P I, 162, 4.
ग्रीष्मो वै राजन्यस्य V. I, P I, 162, 4

घ.

घटाना शतमुद्धृत्य V II, P I. 153, 10
घटयत्यत्र सन्देहो V II, P II, 277, 15
घूर्णिकस्तैलिकश्चैव V II, P II., 233, 7
घृतकुम्भ वराहे तु V II, P I., 8, 13
घृतकौशिक. V I, P I, 10, 16.
घृत च सार्षप तैल V. I, P I., 283, 11
घृत तु पायस क्षीर V II, P I, 145, 14
घृताद्वा तिलतैलाद्वा V II, P I, 395, 5
घृत तैल तथा क्षीरम् V. II, P I., 427, 1
घृतेन दीपो दातव्य. V. I, P II, 395, 8
घृतेनाभ्यक्तमाङ्गाव्य V. I, P II, 287, 5.
घृतात् फेन घृतान्मण्डं V. I, P II, 379, 17
घृताद्विधाने तैजसानि V. I., P. II., 418, 14
घृत-दधि-पयस्तक्राणाम् V. II, P I, 145, 11
घृतपात्र तु विप्राय V I, P I., 498, 15
घृत यवा मधु यवा V. II, P. II, 193, 5
घृतं हृत्वा तु नकुलः V II., P. II., 256, 6

घोरसन्यासिका V I, P II, 198, 15
घ्रात्वा चैवोच्छिष्टा चैव V II, P I, 375, 13
चण्डाल-V II, P II, 139, 6
चण्डाली-V II, P. II, 265, 2
चण्डालकुपभाण्डस्थ V II. P I, 114, 1
चण्डालाग्निरग्नेष्वाग्नि V. I, P II, 286, 15
चण्डालाग्नेरग्नेष्वाऽग्नि V II, P I, 192, 17
चण्डाली तावुभौ प्रोक्तौ V II, P I, 306, 7
चण्डालदर्शने सूर्यदर्शनम् V. II, P. I, 109, 10.
चण्डालादिस्पर्शने V. II., P. I. 178, 5
चण्डालादन्यजाद्वापि V II., P. I., 224 6.
चण्डालादुदकात्सर्पान V I, P II., 224, 11
चण्डालादुदकात सर्पान V II, P I, 22, 15
चण्डालादुदकात् सर्पान V II, P. I, 424, 16
चण्डालादीन् अपे होमे V. I, P I, 239, 9
चण्डालाद्यैः श्वपाकेन V II., P I, 162, 3.
चण्डालाद्यैस्तु संस्पृष्टं V II., P I., 177, 3.
चण्डालाऽध्युषितं वस्त्र V. II., P. I., 193, 17
चण्डाला-ऽन्त्यस्त्रियो गत्वा V. II, P. I., 117, 14.
चण्डालेन तु सम्पर्के V II, P. I, 345, 6.
चण्डालान्न द्विजो भुक्त्वा V. II., P I, 117, 18
चण्डालान्न प्रमादेन V II, P. I., 368, 9.
चण्डालान्न प्रमादेन V II., P. I, 117, 7
चण्डालान्नं भुक्त्वा V II, P. I. 117, 1.
चण्डालान्नं भुक्त्वा V II., P. I. 393, 8
चण्डाल-पतितैतैकथाः V. I., P. I., 428, 16
चण्डाल-पतितानीनाम V. II, P. I., 397, 10
चण्डाल-पतितान्नभोजने V. II., P I, 118, 1
चण्डालपरिगृहीतं यद V. II, P. I, 113, 5.
चण्डाल-पुलकसानां तु V II, P. I., 308, 13.
चण्डाल पुलकसं म्लेच्छ V. II, P.I., 347, 9.
चण्डाली पुलकसी म्लेच्छी V. II., P. I., 318, 2.
चण्डाल-पुलकसानां च V. II., P. II, 242, 9.
चण्डाली बन्धकी वैद्या V. II, P I, 310, 5.
चण्डाल-म्लेच्छसम्भाषे V. I, P. I., 239, 1.
चण्डालैश्च वा चौरैः V I., P. I., 238, 1
चण्डाल्यां गर्भमाधेय V II., P I., 353, 9.
चण्डालयहत चैलम् V. I., P II., 158, 1
चण्डाल्यवकीर्णी V. II., P. I., 270, 4

चण्डालो वाऽथ वाँ पापः V. I, P I, 413, 4
चण्डालत्वसम्प्राप्तिः V II, P I, 107, 1
चण्डालो वा श्वपाकी वा V I, P I, 413, 1
चण्डाल-शव-स्पृशश्च V I, P. I, 268, 16
चण्डाला-ऽशनि-शस्त्रा-ऽग्नि-V II, P I, 23, 4
चण्डाल श्वपच क्षत्ता V II, P I, 116, 13
चण्डालै. श्वपचै. स्पृष्टे V II, P II, 110, 14
चण्डाल-श्वपचैः स्पृष्टो V II, P II, 143, 5.
चण्डालै. सङ्करे विप्र. V II, P I, 122, 17
चण्डालसङ्करे स्वभवन-V II, P I., 121, 18.
चण्डाल-सूतिक-शवै. V I, P I. 278, 7.
चण्डालः सतु विज्ञेयो V. II, P. I, 10, 18.
चण्डालस्पर्शने V. II, P. I, 109, 6.
चण्डालै. सह सम्भाष्य V. II., P I., 108, 13.
चण्डालैः सह सयोगे V II, P. I., 123, 2.
चण्डालैः सह सवासं V. II., P. I., 121, 12.
चण्डालहस्तादादाय V. II, P. I, 416, 1.
चन्दन-कुंकुम-कर्पूरा-V I, P. II, 395, 2.
चन्दनोक्षितसर्वाङ्ग V. I, P. II., 287, 6.
चन्दना-ऽगुरुणी चोभे V I., P. II., 394, 15
चन्द्रग्रहे तु यामांस्त्रीन् V. I, P. I, 436, 7.
चन्द्रभागायाम् V. I, P. II., 306, 15
चन्द्रार्कग्रहणे भुक्त्वा V II., P. II, 226, 14.
चन्द्र-वित्तेशयोश्चैव V. I., P. I., 447, 21
चन्द्रसाम V. II., P. II, 157, 6.
चन्द्र-सूर्यग्रहे चैव V. I, P I., 438, 7.
चन्द्र-सूर्यग्रहे भुक्त्वा V. I., P. I, 436, 12.
चन्द्र-सूर्यग्रहे नाद्यात् V I., P I., 455, 3
चन्द्र-सूर्यग्रहे नाद्यात् V I, P. I., 437, 9
चक्षुर्नाशे तनोर्नाश. V I., P. II., 106, 21
चक्षुर्नासे च कर्णौ च V I., P I., 455, 19
चक्षुरेकं च पुत्रश्च V. I., P. II., 106, 20.
चक्षु.-श्रोत्रविहीनश्च V. II., P. II., 90, 14
चक्रोपजीवी गान्धर्व. V I., P. II., 355, 13.
चक्रोपजीवी रजकः V II., P I., 386, 7.
चक्रवाक तथा क्रौञ्च V II, P. I., 78, 7
चक्रवाकं ध्रुवं कोक V. II., P. I, 409, 3
चकोरः कोकिला रज्जु. V.I., P. II., 388, 10.

चणका राजमाषाश्च V I, P II, 376, 5
चतस्र एव सन्त्याज्या V. II, P I. 353, 6.
चतस्रस्तु परित्याज्याः V II P I., 353, 9
चतु.पञ्चाशिका वा तु V I, P I. 309, 14
चतुःप्रकार त्रिविधम V I, P. I, 179, 6
चतुरङ्गुलेन प्रक्षाल्य V I, P II, 192, 14
चतुर्गुण कर्मकृते V I P I, 138, 15.
चतुर्गुणं तदुच्छिष्टं V II, P I, 372, 18.
चतुर्गुण त्रिपक्ष तु V II, P.I, 22, 14.
चतुर्गुणं स्मृतं मूर्ध्नि V. II., P I., 68, 14
चतुर्गव नृशसानां V I, P II, 5, 17
चतुर्णामपि वर्णाना V I, P II, 298, 4.
चतुर्णामपि वर्णाना V I., P I., 358, 17
चतुर्णामपि वर्णानां V. II, P I, 101, 14
चतुर्णामपि वर्णानां V II, P I. 101, 16.
चतुर्णामपि वर्णानां V. I, P II, 84, 6
चतुर्णी भक्षणं कृत्वा V. II, P. I., 404, 7.
चतुर्णामपि वेदानां V II., P. I, 230, 4
चतुर्थकाल-V. II., P II., 89, 7.
चतुर्थकाले V II, P II, 136, 1.
चतुर्थकालिको वा स्यात् V. I, P II, 145, 6
चतुर्थकालमश्नीयात् V. II., P. I, 246, 1
चतुर्थ्यां क्षुद्रपशव. V I, P. II., 316, 19.
चतुर्थ क्षुद्रपशुमान् V. I, P II., 317, 14
चतुर्थे तु तथा भागे V. I., P. I, 348, 9
चतुर्थ दिवसे V. I, P II, 295, 2.
चतुर्थ परमा हसो V. I, P II., 160, 18
चतुर्थ परहंसश्च V. I., P. II, 161, 3
चतुर्थे प्रहरे चैवस्यात् V. I, P. I., 435, 20.
चतुर्थभागुषी भाग V I, P. II., 147, 3
चतुर्थमाश्रम गच्छेत् V I, P. II, 156, 7.
चतुर्थे मासि कर्तव्यम् V. I, P. II, 23, 4
चतुर्थे मासि कर्तव्यम V. I., P. II, 26, 11
चतुर्थ मासि कर्तव्य V. I, P II., 26, 10
चतुर्थ-षष्ठा-अष्टम-V. I., P. II., 49, 4.
चतुर्थे सा न गम्याऽह्नि V I, P. II, 110, 1
चतुर्थ सा न गम्याऽह्नि V. I, P. II., 110, 9.
चतुर्थे स्वैरिणी प्रोक्ता V. II., P I., 333, 4.
चतुर्थेऽहनि V. I., P. II., 109, 16.
चतुर्थे ऽहनि सम्प्राप्ते V. II., P. I., 169, 18.

चतुर्थ्यां च प्रदोषेषु V I, P I., 157, 11
चतुर्दश आढकधरादि V I, P II, 318, 2
चतुर्दश कुलानीमा- V I, P II, 73, 6
चतुर्दशो लोकगणो य एष· V I, P I, 386, 17.
चतुर्दशविध-शास्त्रे V. I., P II, 76, 1
चतुर्दश्या क्रिया कार्या V I, P II, 327, 6
चतुर्दश्या च नानानि V I, P II, 450, 21
चतुर्दश्या चयोदश्यां V I, P II, 295, 15
चतुर्दश्यामुपोष्याथ V. II, P I, 439, 4
चतुर्दश्यां यदा गच्छेत् V I., P II, 111, 3.
चतुर्दश्यष्टमी चैव V I, P II, 102, 1.
चतुर्दश्यष्टमी दर्शः V. I, P. I, 253, 9
चतुर्धा भिक्षुकाः प्रोक्ता V I, P II, 172, 15.
चतुर्धाऽयं पुराणेषु V I, P. I., 94, 17
चतुर्युगात् भवं स्थक्त्वा V I, P. II., 185, 16
चतुर्युगसहस्रं तत् V. I, P I., 94, 5
चतुर· प्रातरग्नीयात् V. II., P I, 303, 17
चतुर्भि·कुडवैः प्रस्थ· V. II, P. I, 141, 9.
चतुर्भिर्दर्भपिञ्जूलैः V. I., P I, 257, 5.
चतुर्भिरितरे सार्धम् V. I., P. II., 19, 17.
चतुर्भिश्चाभिचारांश्च V. I, P I., 257, 8
चतुरो ब्राह्मणस्याद्यान् V. I., P II., 86, 3.
चतुर्विधमभेद्यं च V. II, P. I., 365, 12
चतुर्वर्णे चरेद्भैक्ष्यम् V I., P. II, 41, 1
चतुर्विधा भिक्षवस्तु V. I., P II., 161, 1
चतुर्विधा भिक्षवस्तु V. I., P. II., 160, 15.
चतुर्विंशतिरथाच्या· V II, P II., 172, 10
चतुराश्रमबाह्याश्च V I, P II, 359, 13
चतुरष्ट-द्वि-षड्-द्व्यष्ट- V I., P I, 234, 2
चतुष्पथे V II, P II, 258, 4.
चतुस्त्रि द्व्युत्तरे पुण्ड्र V I, P. I., 267, 5
चतुष्वाश्रमेषु सामीनाम् V. I, P. II., 414, 16.
चतुरस्रं त्रिकोणं वा V I., P. I., 414, 18.
चतुरस्रं वर्तुलं वा V I., P. II, 158, 1.
चत्वरं वा श्मशानं वा V. I, P I, 242, 8.
चत्वार आश्रमा V. I., P. II., 51, 11. 140, 8.
चत्वार आश्रमा. V. I., P. II., 140, 13.
चत्वार आश्रमाश्चैते V. I, P. II., 153, 11.
चत्वार आश्रमा प्रोक्ताः V. I., P II., 197, 2.
चत्वार आश्रमास्तात V. I., P. II., 153, 18.

चत्वारि तस्य वर्धन्ते V. I., P. I., 416, 16
चत्वारि तस्य वर्धन्ते V. I, P. I., 336, 6.
चत्वारोऽप्याश्रमा ह्येते V. II, P. II., 416, 14.
चत्वारो ब्राह्मणस्योक्ताः V. I., P. II., 153, 7.
चत्वारो ब्राह्मणस्याद्याः V. I., P II., 86, 7
चत्वार्यधीत वेदानाम् V. I., P. II, 206, 17
चत्वारो वाजयोवाऽपि V. II., P. I, 230, 17.
चत्वारो वा त्रयो वाऽपि V. II., P. I., 217, 9.
चत्वारो वेदधर्मज्ञा V. II., P. I., 209, 10.
चत्वारि वेदव्रतानि V. I., P. II., 18, 9.
चत्वारिंशद्वदन्त्येके V. I., P. II., 229, 19.
चमसानां महाणां च V. II., P. I., 149, 3.
चत्वारि वीणि च कृच्छ्राणि V. II., P. II., 131, 5.
चरेद् पाण्मासीकं कृच्छ्रं V. II., P. II., 136, 4.
चरितव्यमतो नित्यं V. II, P. I., 4, 13.
चरेत् सान्तपनं कृच्छ्रं V. II., P. II., 110 12.
चरेत् सान्तपनं कृच्छ्रं V. II., P. II., 136, 12.
चरेत् सान्तपनं कृत्स्वा V. II., P. I., 426, 3.
चरेत् सान्तपनं विप्र V. II., P. I., 114, 3.
चरेदर्धं व्रतं तत्र V. II., P. I., 260, 11
चरेद्भूतमहत्वापि V. II., P. II., 75, 16
चरेद्भूतमहत्वापि V. II., P. I., 41, 3.
चरेद्भूतं यथोदिष्टम् V. II., P. II., 59, 6.
चरेन्मासत्रयं विप्रः V. II, P. I., 322, 2.
चरेन् माधूकरं भैक्षं V. I., P. II., 186, 17.
चरूणा सक्तुवाणां च V. II., P. I., 149, 4.
चरुभैक्ष-सक्तु-कण-V. II., P. I., 300, 1.
चरुं वा श्रपयेन्नित्यं V. II., P. I., 301, 20.
चरुशेषेणाष्टभिर्नामधेयैः V. I, P. I., 375, 5.
चरु-सक्तु-सुव-समेह V. II., P. I., 149, 8.
चर्मकार-निषाद- V. II., P. I., 388, 14.
चर्मकारस्य वैणस्य V. II., P. I., 385, 1.
चर्मणाऽऽर्द्रेण संवृत V. II., P. I., 293, 6.
चर्म्म पालेवना ऽक्षोट-V. I., P. II., 369, 8.
चातुर्थकोष्णशीतोष्ण-V. II., P. II., 249, 2.
चातुर्वेद्यपि यो विप्रः V. II., P. II., 221, 6.
चातुर्वेद्यो विकल्पी च V. II., P. II., 50, 5.
चातुर्वर्ण्ये चरेद्वैश्यम् V. II., P. II., 58, 11.
चातुर्वर्णस्य कृत्स्नोऽयं V. II., P. II., 211, 10.

चारणाश्च सुपर्णाश्च V. II., P. II., 218, 3.
चारै सुविदिताभ्यासः V I, P I., 456, 20
चाषांश्च रक्तपादांश्च V. II, P. I., 407, 9
चान्द्र कृच्छ्रं तदर्धं तु. V. II, P. I, 397, 7.
चान्द्रायणेन शुद्धयेत V II, P. I., 378, 9
चान्द्रायणेन वर्तेत V. I, P II., 163, 21.
चान्द्रायणं नवश्राद्धे V I, P. II, 449, 8
चान्द्रायण नवश्राद्धे V II, P I, 423, 5
चान्द्रायण नवश्राद्धे V II, P I, 424, 8
चान्द्रयणं सकृच्छ्रं तु V II, P. I, 151, 6
चान्द्रायणैनयेत् कालं V I, P. II, 143, 10.
चान्द्रायणे पराके च V. II, P II, 200, 8.
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत V II., P. II., 73, 8
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत V. II., P. II., 119, 4.
चान्द्रायण मृगोरष्टिः V. II., P. II., 198, 11.
चान्द्रायणं चरेत् सर्वान् V II., P I., 107, 9.
चान्द्रायणं चरेन्मासं V. II., P. II, 108, 3
चान्द्रायणं चरेद्विप्रः V II., P. I., 397, 11,
चन्द्रायणे ततश्चीर्णे V II., P. I, 367, 19.
चान्द्रायणं तप्तकृच्छ्रम् V. II., P. I., 322, 10.
चान्द्रायणत्रय कुर्यात् V. II, P I., 372, 7
चान्द्रायणे द्वे कृच्छ्रस्य V II, P I., 151, 2
चान्द्रायणं द्विविधम् V. II., P. I., 300, 14
चान्द्रायण वा त्रीन् मासान् V II., P I, 324, 7.
चान्द्रायणं वा त्रीन् मासान् V. II., P I., 321, 13.
चान्द्रायणं विशो राज्ञ V II, P I, 329, 5
चान्द्रायणव्रतचर. V I, P II, 341, 15
चान्द्रायणविधानैर्वा V. I., P II, 145, 7
चिर्तिं च चितिकाष्ठं च V. II., P. I., 111, 3
चितौ दर्भा पथि दर्भा V. I, P. I., 255, 15.
चिति-यूप-इमशानानां V II., P. II, 4, 5
चित्ते विभावयेत्तस्मिन् V. I, P. I., 405, 8
चित्रकर्म यथाऽनेकैः V II, P. I., 221, 11
चित्रोद्भवो V. I, P. I, 173, 3.
चिन्तयेद्दीक्षयेद्वापि V. II., P. II., 267, 11.
चिन्तयेद्धर्म-कामार्थान् V I, P. I, 469, 8.
चिद्रीप सर्वम् V I., P I., 99, 4.
चिरकारी भवेद् द्रोही V I, P, II., 367, 3
चिकित्सका-ऽऽतुर-क्रुद्ध-V.I. P.II, 384, 5

चिकित्सका-ऽऽतुरोन्मत्त-V. II., P I, 331, 1.
चिकित्सकान् ऐवलकान् V. I., P. II, 350, 5
चिकित्सकस्य क्रूरस्य V II., P. I, 384, 7.
चिकित्सको यत्कुरुते V. I., P II, 255, 19.
चिकित्स्यश्चाऽचिकित्स्यश्च V. I, P. II, 76, 2
चीर्णान्ते प्राच्यामुदीच्या V II., P I, 370, 6
चीर्णान्ते हिरण्य दद्यात् V II., P I, 93, 2.
चीर्णे प्रायश्चित्ते V II., P I., 122, 6
चीरीवाकस्तु लवण V. II, P. II, 254, 6.
चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् V. II., P. II, 254, 9.
चुच्छुन्दरी शुभान् गन्धान् V II, P. II, 257, 3
चूडाकर्म द्विजातीनाम् V I., P II., 242, 10
चूडाकरणे सद्य शौचम् V I, P II, 245, 9
चूडाहोमे निवृत्ते तु V II., P. I, 426, 2
चेष्टाश्चैव विजानीयात् V. I., P I., 459, 6.
चैत्य-चत्वर-सौधेषु V. I., P II., 102, 7.
चैत्रकृष्णचतुर्दश्याम् V. I., P. I, 280, 5.
चैत्रे वा मार्गशीर्षे वा V. I., P. I, 456, 14.
चैल-चर्मा-ऽऽमिषाणां च V.II., P.II., 111, 1.
चैलधाव-सुराजीव- V. I., P II., 384, 20
चैलधाव-सुराजीव- V. II., P I, 381, 6
चैलवस्त्रमेणां शुद्धिर् V. II., P. I, 182, 9
चोदनाऽनुपलब्धेश्च V. I, P. I., 8, 12.
चोदनालक्षणोऽर्थो V. I., P I, 87, 6.
चोर-पङ्क-व्याघ्रादिभ्यो V II., P I., 249, 12
चोरा-ऽन्त्यजाति-चण्डालैः V. II., P I., 21, 23.
चोरयित्वा पथश्चापि V II., P II., 256, 8.
चोररक्षकः V II., P. II., 238, 4
चोरा वार्धुषिका दुष्टाः V. I., P. II., 359, 12.
चोरैरुपद्रुते ग्रामे V. I., P. I., 158, 7.
चोष्य-पेयसमृद्धं च V I, P. II., 368, 9
चौर्यणापि विवाहेन V. I., P. II., 81, 12.
च्यवते पितृलोकात्तु V. I., P. II., 330, 12.
च्योन्तते वै स्वधाकाराः V. I., P. II., 440, 11.

छ.

छन्दांस्यूर्ध्वमतोऽन्यस्येत् V. I., P. II., 132, 9.
छगाक-कवकाशने V. II., P. I., 408, 9.
छगाकं विड्वराहं च V. II., P. I., 400, 12.
छगाकं विड्वराहं च V. II., P. I., 402, 18.

छत्रं चोष्णीषममलं V I, P II, 54, 7
छत्रं पवित्र सौची च V I, P II, 158, 8
छत्रापहारी V II, P II, 259, 8
छत्रं वेष्टनमौशीरम् V I, P I, 482, 19.
छायां यथेच्छेच्छरदातपार्ते V II, P. I, 363, 1
छायायामन्धकारे वा V I, P I, 224, 8
छिन्द्यात् प्रादेशमात्र तु V I, P II, 406, 8
छिन्ने नाले तत पश्चात V I, P II, 23, 4
छेदादिकाल. कथित V. I, P I, 193, 17
छेदादिसमयः प्रोक्त V I, P I, 194, 2.
छद्मना V II, P II., 237,10

ज

जङ्घयोर्मूत्तिकास्तिस्र V II, P I, 188, 2
जम्बुको जायते जन्तुः V II, P II, 288, 18.
जम्बूक-काक-मार्जार-V II, P I, 396, 14.
जगत प्रसवित्री वा V I, P I, 289, 16.
जगत्सवित्रे शुचये V. I, P I, 364, 6
जगत्सर्वमिदं हन्यात् V I., P I, 456, 5
जग्ध्वापरेऽह्युपवसेत् V II., P I, 31, 2
जग्ध्वा मांस नराणां च V II, P I, 371, 10.
जग्ध्वा मांसमभक्ष्यं च V. II., P. I., 394, 11
जग्राह पाठ्यमृग्वेदात् V I, P I., 17, 3
जघन्यशायी पूर्वं स्यात् V I, P. II., जटिल V I, P. II, 49, 6.
जटिलं चाऽनधीयानं V I, P II., 350, 3
जड-मूका-ऽन्ध-बधिर-V. I P. II, 355, 3
जननाद्दशरात्रे V I, P II., 25, 5.
जनने मरणे चैव V I, P II, 258, 11
जनने शौचमध्ये V I., P II., 464, 1.
जनयत्यङ्गना तस्मात् V I, P. II, 111, 2.
जनयित्वा सुत तस्यां V I, P II, 96, 18
जनौ सपिण्डाः शुचय V. I, P II., 212, 1. 259, 15.
जन्मतो गर्भाधानाद्वा V I, P. II., 77, 10
जन्मप्रभृति पापानि V II, P II, 197, 11
जन्मप्रभृति यत्किंचित् V. I, P I, 313, 9
जन्मप्रभृति संस्कारै V II, P I., 103, 15
जन्म-शारीर-विद्याभिर् V II, P I., 208, 3, 221, 9
जपकाले न भाषेत V I., P. I, 306, 9
जपेद्यित्र देवमंत्रं V. II, P II., 280, 7.
जपतो जुह्वतो वाऽपि V. II., P. I, 376, 8.

जपतो जुह्वतो वाऽपि V. II, P. I, 376, 16.
जपित्वा त्रीणि सावित्र्याः V II P II, 115, 10.
जपुकाम पवित्राणि V. I, P. I 269, 3
जप्त्वा च पौरुष सूक्तं V II., P II, 168, 3.
जप्त्वा चैवं तत कुर्यात् V I, P I, 350, 14
जप्त्वाऽथ प्रणव वाऽपि V I, P I, 350, 17
जप्त्वा पापै प्रमुच्यत V II P II, 159, 14.
जप्त्वा पापै प्रमुच्येत V. II., P. II, 150, 14.
जप्त्वा पापै प्रमुच्येत V. II., P. II., 160, 3.
जप्त्वा यथासुख वाच्यं V I., P II, 421, 13.
जपेदध्यापयेच्छिष्यान् V I., P. I, 336, 14.
जपेदायान्तु न इति V. I, P. II, 408, 20.
जपेद्वा नियताहार V. II, P II, 70, 2.
जप--यानाविशेषेण V. I., P II., 192, 7.
जपन् वान्यतम वेदं V II, P. II, 69, 7.
जपन् हविष्यभुक् शान्त V I P. I, 281, 2.
जपोपवासकृच्छ्रस्तु V. II, P II., 203, 11.
जपयज्ञप्रसिद्ध्यर्थम् V. I, P I., 348, 6.
जपं होमं च कुर्वाणो V. I., P. I. 330, 3.
जप-होमादिक तेभ्यो V II, P II., 200, 16
जप-होमैरपैत्येनो V. I, P. I., 196, 12.
जपस्तेनैव चाऽऽवृत्य V. I., P. II., 432, 18.
जपे होमे च दाने च V I., P. I., 256, 13
जपस्तरत्समन्दीय V. II., P I., 226, 5.
जपस्त्रिषवणस्नायी V. II, P. I, 442, 13
जपस्तपस्तीर्थसेवा V. II, P. II, 161, 2.
जमदग्निर्भरद्वाजो V I, P II., 71, 18.
जराजुजा-ऽण्डजाश्चैव V. I., P I, 138, 6.
जरया वा V I, P II, 136, 6.
जातिलास्तु तिला प्रोक्ता. V. I, P. II, 391, 21
जलं ध्रुव पय काको V. II, P II., 255, 9.
जलदेवान्नमस्कृत्य V I P I., 364 13
जलपात्र पवित्र च V I, P II., 162, 15
जलपूर्णेऽथ वा गर्ते V I., P. I., 353 9
जलपूर्ण तथा हस्त V I P I., 295, 14
जलप्रदर्शण यस्तु V. II., P. II, 225, 15.
जलप्रवेश यः कुर्यात V. II., P. II., 9, 1
जलमेकाहमाकाशे V I, P II., 294, 9.

जलवांस्तृणवान् मार्ग V I, P I, 456, 19
जला-न्निपतने चैव V II, P II., 11, 3
जलान्ते छन्दसां कुर्यात् V I, P II, 131, 16
जलापहारी V II, P II., 259, 5
जलापहारी V II, P. II., 259, 1.
जलाभिमन्त्रण चैव V I, P I., 276, 26
जलाशयेषु स्वल्पेषु V II, P I, 154, 14
जलाशयेष्वथाल्पेषु V. II, P I, 115, 7.
जलेचरांश्च जलजान् V II, P I, 409, 7
जलेनिमग्नस्तून्मज्य V I, P I, 284, 8
जलेवाऽनाशके वाऽपि V II, P II, 8, 4
जलोदरयुत· स स्यात् V II, P II, 247, 11
जलोदरो V II, P II, 258, 1.
जलोद्भवानि सर्वाणि V I., P II, 393 6
जलौकावद् पिबेद्राङ् V. I, P I, 461, 5
जलौघपल्वले मग्ना V II, P I., 281, 1
जागृयात रात्रिमेतां तु V. I, P II, 159, 5
जातकर्म ततः कुर्यात् V I, P II, 22, 14
जातकर्मादिभि सर्वै V II, P II, 130, 6
जाते गर्भे व्रत पश्चात् V. II, P. I., 349 6.
जाते कुमारि तदह V I, P. II, 213, 14
जातदन्तस्य वा कुर्यात् V I, P II, 242, 19.
जातिधर्मा वयोधर्मा V. I, P. I. 81, 3
जाते पुत्रे पितुः स्नान V I, P II, 22, 17, 213, 2, 260, 5
जातब्राह्मणशब्दस्य V I, P I 483, 14.
जातिभ्रंशकर कर्म V II, P II, 136, 11
जातिभ्रशकर कर्म V II, P II, 136, 12
जातिभ्रशकरेषु V II, P I, 14, 19
जातमृते V I, P II, 231, 3
जातिमात्रोपजीवी च V I, P II., 218, 4
जातिमात्रोपजीवी यः V II, P I, 208, 12
जातश्राद्धे न दद्यात्तु V I, P II. 23, 12
जातश्राद्धे नवश्राद्धे V II, P I, 462, 9.
जात्युक्तं पारदार्यं वा V II, P I. 324, 11.
जात्य च बिल्व-खदिरम् V I, P I 252, 4.
जात्यन्धस्त्वमवाप्नोति V II, P II, 269, 12.
जात्यन्ध सोऽपि जायते V II, P II. 232, 12
जात्यश्च सर्वा वर्तव्या V I, P I. 393, 5
जात्युत्कर्षो युगे ज्ञेयं V I, P II. 122, 13

आशाशौच तु सर्वेषा V I, P II, 260, 9
आसि-शक्ति-गुणापेक्ष V. II, P I, 235, 14
आसि-शक्ति-गुणापेक्ष V II, P II, 68, 1
आसौ विप्रो दशाहेन V. I., P II, 215, 7
आसीतीत्यस्ति तथापि V I, P I, 88, 12
आसन्हि पर्षदः पन्या V II, P I, 234, 6
आसन्तो न प्रयच्छन्ति V II, P I, 234, 4
आसु कृत्वा तथा सव्य V I, P II., 431, 20.
आस्वाल-भ्यसतोदेवान् V I, P. II, 399, 10.
आस्वोरूर्ध्वं जले तिष्ठेत् V I, P. I, 241, 5.
आहालिर्जनदाग्निश्च V I, P I, 108, 9
आगयो यानि गेहानि V I, P II, 112, 3.
आयते गन्धसीयुक्त V. II, P II, 232, 2.
आयते द्रुद्राक्षो वा V. II P II., 234, 14
आयमानो वै V I, P. II, 104, 19; 150, 11
आयन्ते दुर्विवाहे तु V. I, P II., 87, 4.
आयन्ते तावद बन्धकत्वो V. II., P. II., 230, 11.
आयन्ते रोगिणो रौद्रा V. II., P. II., 230, 14
आयासदेषु यद्यत्त V. I., P. I., 186, 10.
आयोपितो V I, P II, 130, 11.
आरगर्भे विशेष स्यात् V. II, P. I. 41, 11.
आलपादान् खञ्जरीटान V II, P I, 407, 8
आल सूर्यमरीचिस्थ V II, P. II., 85, 1
आलसूर्यमरीचिस्थं V II., P I, 127, 1.
आजिघासया ब्राह्मणस्य V II P I, 456, 15.
आजित्वा सपूजयेद्देवान् V I. P I, 460, 6.
आजितेन्द्रियैर्जितक्रोधै V I, P II 178, 9
आजितेन्द्रियो जितक्रोध V. I., P II, 145, 1.
आजितेन्द्रियो धर्मपर V I., P. I., 217, 7.
आजह्वैव मसेदन्न V I, P. I., 418, 12.
आजह्वा-वक्त्रतर्णी स्यन्य V II P. II., 239, 6.
आजीन-कार्तुक वस्तावीन् V II, P I., 101, 5.
आजीर्णानि चैव वासांसि V I, P. II., 142, 12.
आजीविका तस्य बालस्य V I P. II., 28, 4.
आजीवजीवकता याति V. II., P II., 257, 2
आजीवजं च सर्वं न धूपार्थम V. I., P. II., 394, 17.
आजीवतो यद्वृत्तं प्रोक्तं V. II., P. I., 23, 7.
आजीवस्पिता पितामहाः V. I., P. II., 456, 6.

जीवन् जातो यदि ततो V I, P. I., 231, 12
जीवन्नात्मत्यागी V. II, P II., 11, 14
जीवन्नेवं भवेत् शूद्रो V II, P I, 376, 10
जीवन् भवति चाण्डालो V II, P II, 196, 6
जीवमानो भवेच्छूद्रो V I., P I., 301, 3
जीवितात्ययमापन्नो V II, P I, 413, 5, 414, 10
जीवितात्ययमापन्नो V II., P I, 198, 17
जीवितेनाऽथ वित्तेन V II, P I, 36, 11
जीवितं यास्ये V I, P II, 314, 12
जीवित वा वरारोहे V. II, P. II, 228, 11
जीवित शनैश्चरे V I, P. II, 314, 18.
जीवेद्वाऽपि शिलोञ्छेन V I P. I, 341, 9.
जीवेश्वरप्रधानानां V I, P II, 184, 10.
जीव्य भर्तुर्हितं कुर्यात् V II., P. I, 56, 2.
जुषध्वमिति ते चोक्ताः V. I, P. I, 421, 17.
जुहुयात् सर्पिषाभ्यक्तं V. I., P. I, 381, 12.
जुहुयाद्भूतयज्ञादि V I., P. II, 442, 20.
जृम्भित्वाऽध्ययनारम्भे V I, P I, 242, 7.
ज्येष्ठाभ्यानन्तर पौरा. V I, P I., 474, 6.
ज्रैम्ह्यं V. II, P. II, 136, 9.
ज्रैम्ह्यं पुंसि च मैथुन्य V. II, P I., 17, 6
ज्ञातीनां तु भवेच्छ्रेष्ठः V I, P. II., 326, 14
ज्ञाति-बन्धु-सुहृच्छिष्यै V I., P II, 461, 19
ज्ञातिभ्यो द्रविण दत्वा V I, P. II., 84, 20.
ज्ञातिश्रैष्ठ्य यथोदृष्टं V I, P II., 316, 3
ज्ञातिश्रैष्ठ्य समाप्नोति V I, P. I, 433, 3
ज्ञातिश्रैष्ठ्य सर्वकामान् V I, P. II., 316, 11
ज्ञातिश्रैष्ठ्यं हस्त्यं V I, P II., 314, 2
ज्ञातिश्रैष्ठ्य हिरण्यानि V I, P II., 317, 3
ज्ञानकृसेभ्यो V I, P II., 163, 17.
ज्ञान-कर्म-गुणोपेता. V I, P. I., 327, 5.
ज्ञानात् कृच्छ्राब्दमुद्दिष्टम् V II., P I, 335, 3.
ज्ञानदण्डो धृतो येन V I, P. II., 175, 7.
ज्ञानादात्यन्तिकः प्रोक्तः V.I, P.I., 95, 6.
ज्ञानादेव तु कैवल्यम् V I, P I, 58, 11
ज्ञान-ध्यानाभियुक्तस्य V I, P I, 59, 8.
ज्ञानपूर्वं पराक स्यात् V II, P I., 107, 7
ज्ञानापहारी V II, P. II., 258, 14
ज्ञानामृतेन तृप्तस्य V I, P. II., 177, 6
ज्ञानमेव पर तेषां V. I., P. II., 169, 3.

ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं V. I., P. I., 86, 4.
ज्ञानशिखिनो ज्ञाननिष्ठा. V I., P II, 169, 2
ज्ञेय पुंसवने श्राद्ध V I, P II, 301, 7 404, 2.
ज्योतिषि च प्रशसेद्वा V I, P I, 307, 6.
ज्योतिषामयने चैव V II, P. I, 230, 9
ज्यायासमनयोर्विद्यात् V I P II, 337, 7
ज्येष्ठभ्रात्रा त्वनुज्ञात V II, P I., 52, 14
ज्येष्ठायां यद्यनूढायां V. I., P II, 357, 13.
ज्येष्ठायां यद्यनूढाया V. II, P. I., 51, 5
ज्येष्ठया न विनेतरा V. I, P. II., 116, 18
ज्येष्ठेन जातमात्रेण V I., P II, 105, 10.
ज्येष्ठेऽनिविष्टे कर्नीयान् V II P I, 49, 1
ज्येष्ठो भ्रातापितृसम. V. I., P I., 335, 3
ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे V I, P. I., 286, 12.
ज्येष्ठास्वर्धा धिपत्य च V. I. P II, 313, 1.
ज्वराभिभूता या नारी V II., P I., 169, 16.
ज्वरातिसारी दाही च V. II., P. II., 270, 18.
ज्वलनं गाश्च विप्राश्च V. I., P I., 307, 7.
ज्वलन्तमग्निमुत्सृज्य V I., P II., 347, 11.
ज्वलन्तीमावसी शय्या V II., P I, 315, 3
ज्वलन्तीं वा सूर्मीमाश्लिष्यात् V II, P. I, 316, 3

झ.

झल्ला मल्ला नटाश्चैव V. II., P. II., 228, 5.
झष-कर्कटसङ्क्रान्ती V. I., P. I, 192, 8.

ट.

टिट्टिभं जालपादं च V. II., P. I, 78, 9.

ड.

डिम्भाहवहतानां च V I, P. II., 268, 10.

त.

तं कानीन विजानीयात V II, P. I, 46, 14.
तं गत्वोवाच V. I., P II., 167, 6.
तं चेदभ्युदियात् सूर्य V. II., P II., 147, 14.
त त दृष्ट्वा स्वतो मार्गात् V I, P I, 446, 6
तं त लोक जयते तांश्च कामान V. II., P. I., 130, 3
तं त्वष्टाऽऽधत्त V I., P I., 49, 17.
तन्तुलिकाश्रमे V. I., P. II., 306, 8.
त देवाआहुतिभि V. II., P. I., 222, 15.
त धाता V. I., P. I., 49, 18.
तं नयन्त्येताः V. I., P. I., 167, 8.
तं पूषा ऽऽधत्त V. I., P. I, 49, 17.
तं मनुः V. I., P. I., 49, 17.
तं यथायोपासते V. I., P. I., 210, 14.

तं यत्नेन जयेद्भोभं V I., P I, 473, 9.
तं राजा प्रणयन् सम्यक् V II, P I, 449, 3
त वसिष्ठ V I, P. I., 11, 4.
तक्रेण तानि निर्हरन्ति V II, P. II, 185, 7
तक्षान्न चर्मकर्तुश्च V II, P I, 388, 6.
तच्चक्षुर्देव इति च V I, P I, 297, 12.
तच्च न मुख्यम् V. I, P II., 174, 17.
तच्च सर्वं जपेद्भूय V I, P I, 368, 14.
तच्छाख कर्म कुर्वीत V I, P I, 152, 11
तच्छान्तिरौषधैर्हानै V II, P II, 273, 18.
तच्छव केवल स्पृष्ट्वा V II, P I., 24, 17
तत्भेयोरूपम् V. I, P I, 111, 9.
तज्जातीयैर्नरैः सम्यक् V I, P. II, 463, 12
तज्ज्ञ सम्पादयेत् स्नान V II., P II, 16, 13
तटाका- V II, P II., 238, 2.
तटाका-ऽऽराम धाराणाम् V II, P.I, 16, 7
तण्डुलीयक शाकं च V I., P. II., 376, 11.
तत ओम् तथेति V I, P II, 402, 19.
ततः कृतयुगं नाम V. I., P. I, 132, 2.
ततः कृत्वा निवीत तु V. I, P I., 352, 4.
तत, केनापि कालेन V II, P. II, 243, 1.
ततः कर्मणि निर्वृत्ते V. I, P II, 439, 13
तत. क्षिति समासाद्य V II, P. II, 243, 13.
तत पर प्रवृद्धायां V. I., P. II, 245, 15.
तत पर स्नानेन V I, P. II, 234, 2
तत' पावक शुद्धस्य V II., P. II, 121, 15.
तत. पुनरपो दत्वा V I., P II, 402, 18.
तत प्रभृत्यनध्यायान् V I, P II., 31, 3
ततः संध्यामुपासीत V. II, P I. 425, 19
ततः सम्प्राप्य निधन V II, P II., 267, 4
ततः सम्मार्जन कुर्यात् V 1, P. I., 273, 5.
तत' सवत्सरे पूर्णे V. I., P. II, 455, 6.
ततः संवत्सरम् V II, P. II, 122, 3.
ततः सवत्सरे पूर्णे V I., P. II., 28, 8.
तत सवत्सरस्यान्ते V I., P I. 182, 2
ततः सर्वेषु कालेषु V. I, P. I, 287, 5.
तत. सुवासिनी-दु खि- V I, P I, 414, 6.
ततः स्नात्वा निवृत्तेभ्य. V. I., P. II, 396, 12.
तत. शुद्धिर्भवेत्तेषां V. II, P 418, 14.
तत. शुनी भवेत् पश्चात् V II, P II, 268, 6.

तत श्राद्ध प्रदातव्यं V I., P II, 297, 5.
तत्तु सङ्कल्पदोषेण V I, P I, 182, 6.
तत सङ्क्रममाणेऽग्नौ V II, P. I, 179, 8.
तत ऊर्ध्वं न कर्तव्यम् V. I, P II, 330, 7.
तत् कामकार विषय V II, P. II, 72, 9
तत्कर्मज यातनार्थं V. II, P II, 210, 16
तत्कर्म नान्यो जानाति V I, P II., 255, 16.
तत्कर्म सकल ज्ञेयम् V I, P II., 129, 2.
तत् पाप तस्य तिष्ठेत V. II, P I., 291, 11.
तत्पापं प्रणुदस्वाशु V I, P I, 310, 6
तत् पाप शतधा भूत्वा V II, P I, 211, 2
तत् पापं शतधा भूत्वा V II, P I, 352, 14
तत्पुण्यफलमाप्नोति V I, P I, 407, 7
तत्पार्श्वे बाहुमध्ये तु V I., P I, 297, 9.
तत् प्राक्प्रणीतमित्याह V. I, P. II, 188, 13.
तत्प्रमाण V. I., P I, 5, 6
तत्प्रमाणवयोवस्था- V. II., P II, 211, 1.
तत् प्रयत्नेन कर्तव्यम् V. II., P. I, 236, 19.
तत् प्रयत्नेन कुर्वीत V. I, P. II, 135, 2.
तत्प्लव-मरणे च V. I., P. II., 247, 1.
तत्पावनाय निर्वर्त्य V. II., P II, 44, 7
ततोऽम्भु V. II, P. II, 165, 2
ततोऽम्भु निमग्न. V I, P I, 275, 13.
ततोऽपि सारस पुण्य V. I., P I, 285, 9.
ततो ब्राह्मणहस्तेषु V. I, P. II, 410, 10.
ततो भूयस्ततो भूय. V I, P I, 461, 10.
ततोऽम्भसि निमग्नस्तु V. I., P I, 276, 5
ततो मातामहाना च V I., P. I, 359, 2.
ततो मातामहानां च V I, P. II., 489, 20
ततो मध्याह्नसमये V I, P I, 269, 14.
ततो मानुष्यतां प्राप्य V II, P II, 244, 6.
ततो मुसलमादाय V II, P. II, 85, 12.
ततो यज्ञा. प्रवर्तन्ते V I, P I, 132, 7
ततो यत इन्द्र. V I, P. I, 273, 1.
ततोऽर्कमीक्ष्य चोङ्कार V I, P. I., 275, 10
तत्र नारायणो देवो V I, P I, 70, 4.
ततोऽलङ्कृतगात्रः सन् V I., P. I., 468, 14
ततो वै V I, P. I, 47, 15.
ततो वाग्दानपर्यन्तं V I., P. II., 245, 14
ततो वृश्चिकसम्भावी V. I., P. II., 323, 19.
ततो शोदोहनाच वै V. I., P. I., 393, 5.

ततोऽग्नौ V II, P II 192, 20.
ततोऽभिवर्णां ता पीत्वा V II., P II, 81, 12.
ततो ग्राम व्रजेन्मन्द V I, P II 187, 17.
तत् क्षेत्र विदुषा सर्वं V II, P II, 217, 2
तत्पृथ्वयेऽन्न भुवि दत्तमेतत् V I, P I, 386, 11
तत्पुष्पवते देयम् V I, P I, 189, 14
तत्तदेवावगच्छ त्व V I., P I, 411, 4.
तत्तु प्रक्षालित कृत्वा V I, P II, 384, 11
तत्तोय य पिबेद्विप्र V II, P I, 111, 12
ततो दश कृतघ्नश्च V II, P. II, 225, 14
ततोऽधर्मक्षय कृत्वा V II, P II, 266, 8.
ततोऽन्नप्राशनं मासि V I, P II, 27, 8
ततोऽन्न बहुसस्कारम् V I, P. II, 368, 8.
ततो निवृत्य तत् पात्र V. I P II, 192, 6.
ततोऽन्येषां च विप्राणां V I, P. I., 185, 12.
ततश्चतुर्थे वर्षे तु V I, P. II, 81, 2
ततश्च चित्रमत्रेण V II, P II., 281, 6
ततश्चान्द्रायणं कुर्यात् V II., P I., 368, 10.
ततश्चान्द्रायण कुर्यात् V II, P I., 117, 8.
ततश्च प्राह भगवान् V I, P I, 142, 11.
ततश्च 'सुमौक्षितम्' V. I., P II, 428, 1
ततश्चीर्ण व्रत कुर्यात् V II, P. I, 244, 13
ततश्च वैश्वदेवान्ते V I, P II, 441, 1
तत्सङ्घातगतश्चैव V I, P. II, 464, 10
तत्सुतां च स्नुषा गत्वा V II., P. I, 328, 4
ततस्तृतीये कर्तव्य V. I, P II, 26, 13
ततस्तु मान कुर्वीत V I, P II., 24, 14.
ततस्तु निरय प्राप्य V II, P II, 267, 2.
तत. सन्ध्यामुपासीत V I, P II, 444, 7
ततस्तप्त. सन V I, P I, 431, 1
ततस्त्वसोदरो भ्राता V I, P II, 462, 10
ततस्तस्मै V. II, P II, 89, 2.
तत्सूत्रभारवेद्योगी V. I, P II, 168, 15.
तत्सूत्र विदित येन V I, P II, 168, 13
तत्सान्निधौ वैरत्याग V I, P I., 72, 1
तत्स्पृष्टिनं स्पृशेद्यस्तु V I, P I, 278, 1
तत्स्पृष्टस्पृष्टिन स्पृष्ट्वा V. I, P. I, 278, 9
तत्समुद्धृत्य होतव्यं V II., P. I, 437, 2
ततस्तु वैश्य-शूद्रेभ्य. V. I., P. I., 107, 17.
ततस्ते प्रणिपातेन V. II., P I., 235, 17.

तत् साय-प्रातर्होमस्य V I, P I 318, 14
तत्सर्वं निर्णुदन्त्याशु V II, P II, 160, 14.
तत्सर्वांगश्च V II, P I, 15. 5
तत्सर्वमग्निहोत्रस्य V. I, P. I, 130, 10.
तत् स्वीकारागमं तत्र V I, P II, 430, 7
तत्सहायान्नोपयच्छेत् V I, P II, 70, 5
तथा अभ्रयनाय V I, P I, 329, 15
तथाकृतेषु यज्ञेषु V I, P I, 167, 13
तथाऽऽदित्यादिविधा-सौम्य भावा V II, P. II
तथा च भगवद्धाम्न V II, P. II., 232, 15.
तथा च वामहस्तेन V I., P I, 228, 12.
तथा ज्ञानकृत पाप V II, P II., 155, 2
तथा ज्ञानाग्निना पाप V II, P I, 223, 9
तथा तथैव संस्मृत्य V II, P II, 209, 15
तथा देवान्नगान्नागान् V I P I, 356, 15
तथा दहति वेदज्ञ V II, P. II, 28, 3
तथा दहति वेदज्ञ. V II, P. I, 224, 2.
तथा द्रव्यविशेषांश्च V I, P I., 191, 6.
तथान्यास्वपि चापत्सु V I, P. I, 315, 2
तथापि दाहवेदेन V I., P. II, 242, 4.
तथा पापेन महता V. II., P II, 269, 4
तथापि मुनिना प्रोक्त V. II., P I., 151, 11
तथा प्रतिष्ठाहीनानां V I., P I, 191, 8
तथा प्रभातसमये V I, P I, 314, 1
तथा मध्याह्नसन्ध्यायाम् V I, P I., 305, 15.
तथा मनुष्यतां प्राप्तः V. II, P. II., 270, 16.
तथा मातामहश्राद्ध V I, P. II, 400, 4
तथा-मूत्र-पूरीष- V II, P I, 173, 8.
तथा महति पातके V. I, P II. 113, 6
तथा विदुरवाक्यानि V. I., P I, 110, 2.
तथाऽवराह्न-V I P I, 382, 6
तथा विरुद्ध तेनैव V II, P II, 276, 16
तथा विषमगताय V II, P I., 329, 14
तथा विष्णुश्च रुद्रश्च V I, P I, 95, 13
तथाऽऽवसाना तोयेन V II, P. I., 173, 19
तथा युध्येत सम्पन्न. V I, P I, 160, 5.
तथर्षीणां यथान्याय V. I, P I, 351, 4.
तथाऽऽत्मपात्रपो महीतव्य V I., P I, 462, 2
तथा राज्ञामपि प्राणाः V. I, P I., 468, 4.
तथा शक्त्यनुरूपं च V II, P. II., 63, 2
तथा श्राद्धाऽऽरूढ V. II., P II, 149, 19.
तथा शतभिषग्युक्ता V. I., P. II., 310, 15.

त्रयोदशी च शेषा स्यु. V. I, P II, 19, 19 101, 5
त्रयोदशी दक्षिणे तु V I, P I 367, 17
त्रयोदशे बहुपुत्रा V I, P II, 317, 21
त्रयोदश्या कृष्णपक्षे V I., P II., 325, 5
त्रयोदश्या जडा नारी V I, P II, 111, 1
त्रयोदश्या तथा रात्रौ V II, P II, 161, 10
त्रयो धर्मा निवर्तन्ते V I, P I, 339, 3
त्रयो धर्मस्कन्धा. V I., P I, 56, 5.
त्रय स्नातका भवन्ति V. I, P. II., 53, 12
त्रिरात्र क्षपण कृत्वा V II, P. I, 342, 1
त्रिरात्र चाल्पमास तु V II., P I, 423, 15
त्रिरात्रेणैव शुद्धि स्यात V I, P II. 247, 10
त्रिरात्रेण विशुद्धः स्यात् V II., P. II., 143, 6.
त्रिरात्रेण सकुल्यास्तु V. I, P II., 205, 17
त्रिरात्रं तत्र कुर्वीत V. II, P I, 110, 15.
त्रिरात्र तु व्रत कुर्यात् V. II., P. I., 67, 6. 440, 12
त्रिरात्र तु व्रत कुर्याद् V. II., P. I., 397, 18
त्रिरात्रात् शुद्ध्यते पूर्वा V. II., P. I., त 161, 13.
त्रिरात्र पञ्चगव्याशी V. II., P. I., 227, 11.
त्रिरात्रोपोषितो जप्त्वा V. II, P II, 163, 1
त्रिरात्रोपोषित स्नात्वा V. II, P I, 454, 21
त्रिरात्रोपोषित सम्यक् V. II., P. I, 86, 15
त्रिरात्रोपोषितो हुत्वा V. II, P. II, 165, 5
त्रिरात्रमकरात्र वा V. II, P II., 43, 11.
त्रिरात्रमेव V II, P. II., 194, 1.
त्रिरात्रमुपवासश्च V. II, P II, 183, 7
त्रिरात्रमुपवासश्च V II, P II, 139, 13.
त्रिरात्रमुपवासी च V. II, P. I., 117, 10
त्रिरात्रमुपवासोऽन्य V. II., P I, 425, 8.
त्रिरात्रमुपवास स्यात् V. II., P. I., 345, 8.
त्रिरात्र वाप्युपवसेत् V. II, P II, 11, 15
त्रिरात्र वा सावित्री V. I., P. I, 171, 5
त्रिरन्हि त्रिनिशाया च V II., P. II, 170, 3.
त्रिरपः प्रीणनार्थाय V I., P. I., 351, 3.
त्रिविस्तपूर्णपृथिवी- V. I., P. I., 350, 8.
त्रिरावर्तनयोगात्तु V. I., P. I., 292, 12.
त्रिविक्रमं कण्ठदेशे V. I., P. I, 267, 10.
त्रिवृता ग्रन्थिनैकेन V. I., P. II, 34, 11.
त्रिवृत यौपवीतं स्यात् V. I., P. II., 37, 11.

त्रिवृद्ध्वंवृत कार्यं V. I, P II., 36, 11
त्रिविधो जपयज्ञःस्यात् V. I, P. I., 303, 16
त्रिविधा त्रिविधैषां तु V II., P. II., 217, 13
त्रिविधोऽयमहङ्कारो V I, P I, 96, 12
त्रिविधस्त्रिविधःकृत्स्न V II, P II, 219, 4.
त्रिवर्णेषु च सामान्यं V II, P II. 145, 1
त्रैविद्यवृद्धा शुचय V. I., P I., 144, 15
त्रैवार्षिक व्रत कुर्यात् V II, P. II, 61, 12.
त्रैवार्षिकाधिकान्नो य V I, P I, 169, 10
त्रिवर्षोत्सन्ने V II, P. II., 108, 10
त्रिवर्षपूर्व V I, P. I, 325, 15
त्रिशुक्ल कृशवृत्तिश्च V I, P I, 181, 3
त्रिश्चरित्वा V II, P II, 189, 4
त्रिंशत दिनानि शूद्रस्य V I, P II, 206, 13
त्रिंशतं षष्टिभिः कल्पै V I, P I, 95, 10
त्रिंशद्वर्षोद्वहेत् कन्यां V II, P I., 157, 18
त्रिंशद्वर्षोद्वहेत कन्यां V I, P. II, 69, 5
त्रिंशद्वर्षो दशाब्दां तु V I, P II, 69, 9
त्रिंशद्भाग तु विप्राणां V I, P II, 15, 9
त्रिंशद्भागः षष्ठिभागः V II., P II, 204, 8.
त्रिंशद्भागं तु वैश्यानां V I, P II., 204, 18.
त्रि-षड्रात्रोपवासश्च V I, P II, 164, 3
त्रिषु वर्णेषु तानि स्युः V I, P I, 455, 17
त्रिष्वेतेषु न कुर्वीत V I, P II. 214, 16
त्रिष्वप्येतेषु दत्त हि V I, P I, 187, 10
त्रसन्ति चास्य भूतानि V I, P I. 143, 13
त्रि स्नानमुदके कृत्वा V I, P I., 138, 11
त्रिसुपर्णम् V II, P II, 157, 11.
त्रि सप्तकृत्व V II, P I, 176, 3
त्रिस्ताडयेत् करतल V. I, P II., 37, 4
त्रीस्तु तस्माद्धवि शेषात् V I, P II, 429, 3
त्रीस्तु दद्यात्तृतीये V I, P II., 290, 3
त्रिस्त्रिरेकेन हस्तेन V I, P. II, 431, 7
त्रिहायणे त्रिपाद· स्याद् V. II, P. I., 242, 10.
त्र्यशुत चेत्कुष्ठरोगी V II, P. II, 280, 10
त्र्यब्द चरेद्वा नियतो V II., P I., 96, 11
त्र्यब्दपूर्वं श्रोत्रियाणाम् V. I, P I., 325, 19
त्र्यष्टवर्षोऽष्टवर्षा वा V. II, P I, 158, 1
त्र्यष्टवर्षोऽष्टवर्षा वा V I, P II, 69, 6
त्र्यह V II, P II, 189, 17
त्र्यह चोपवसेन्नित्यम् V. II, P II, 178, 12
त्र्यह चोपवसेदन्ते V II, P I 31, 12.

स्यहेण शूद्री भवति V. I, P I., 485, 4.

स्यह स्यह प्रभुञ्जानो V. II., P II, 184, 1.

स्यह स्यह प्रभुञ्जानो V. II, P II, 184, 13

स्यह स्यह तु प्राश्नीयात् V. II, P II, 191, 17

स्यह त्रिषवणस्नायी V. II, P II, 190, 7

स्यहान्नूदकदायिनः V I, P II, 223, 9

स्यहान्नूदकदायिन V I, P II, 205, 6

स्यह दधि स्यह क्षीरं V II, P I., 31, 8

स्यह निरशन पाद. V. II., P. II, 173, 1.

स्यह नाभीयात् V II, P. I, 30, 7.

स्यहं पिबेत्तु गोमूत्र V II, P I, 31, 7.

स्यहं पिबेत्तु गोमुत्र V. II, P II., 182, 4.

स्यह परं तु नाऽश्नीयात् V II, P II, 170, 15

स्यह परं तु नाऽभीयात् V II, P I., 30, 16.

स्यह प्रेतेष्वनध्याय. V. I, P. I, 157, 16.

स्यहं प्रातरुयह सायं V II., P I., 30, 15

स्यहं प्रातरुयहं साय V II, P. II, 170, 14.

स्यह मातामहा-ऽऽचार्य- V. I., P II., त, 247, 21.

स्यहमुष्णं पिबेदम्भस् V. II., P. I., 26, 11.

स्यहमुष्ण पय पीत्वा V II, P. I., 26. 12.

स्यह वा V I, P II., 239, 9

स्यह वा कामतः कुर्यात् V. II, P I 419, 10.

स्यह वै यावकेनैव V. II, P II, 182, 5.

स्यहं सायं स्यह प्रात· V. II., P. II 170, 11.

स्वङ्कार-हुङ्कारावगुरण-V. II, P. I 458, 5

स्वकुछेवं पुच्छनासे वा V. II, P. I., 267, 11

स्वग्नि· पत्रैर्मूल-पुष्पै V. I., P. I., 244, 6

स्वच्च V. II., P II., 71, 4.

स्व मे रोगाश्च शोकांश्च V. I., P. I, 273, 11.

स्वं यज्ञस्स्व वषट्कारः V. I., P. I., 417, 19

स्वया तस्मान्महाभाग V I, P I., 142, 6.

स्वया तस्मास्तमस्तानि V. I, P. I., 142, 4

द

दण्ड कमण्डलु V I, P II., 166, 1.

दण्डं कमण्डलुं वेदं V. I., P. II., 44, 11.

दण्डग्रहणमात्रेण V. I., P. II., 446, 20

दण्डादूर्ध्वं यदन्येन V. II., P I., 288, 8.

दण्डनीत्यां च कुशलम् V. I., P. I., 465, 18.

दण्डान् लोकाम्नीन् V. I., P. II., 167, 13.

दण्डपूजाश्च ये विप्राः V. I., P. II., 358, 8.

दण्डं प्रकल्पयेद्राजा V. I., P I., 455, 2
दण्डप्रणयन कार्यं V. II, P II, 74, 15
दण्डमाच्छादन V. I, P. II., 167, 8
दण्डशुद्धयो समायुक्त V I, P. I, 470, 9
दण्डव्यूहेन तन्मार्गं V. I, P. I., 458, 10
दण्डस्य पातन चैव V. I., P. I. 473, 12
दन्तजातं V. I, P. II., 241, 18
दन्तजातेऽनुजाते च V. I, P. II., 204, 3.
दन्तधावनपूर्वेण V. II, P. II., 195, 4.
दन्तधावनमुद्दिष्टं V I., P. I, 251, 13.
दन्तान्प्रक्षाल्य नद्यादौ V. I., P I., 259, 13
दन्तपातनकर्ता च V. II., P. II., 247, 13.
दन्तिभि शृङ्गिभिर्वापि V. II., P I., 21, 21.
दन्तवहन्तलग्नेषु V I., P. I., 243, 9.
दन्तवहन्तलग्नेषु V I, P. I., 243, 13.
दन्तवहन्तलग्नेषु V. I., P. I., 242, 13.
दन्तोलूखलिकः काल-V. I., P. II., 143, 8.
दन्तलग्ने फले मूले V. I., P. I., 244, 7.
दन्तलग्नस्य संस्पर्शे V. I., P. I., 244, 5.
दन्तलग्नभसंहार्यं V. I., P. I., 243, 4.
दन्तान्विधाव्य चाचम्य V. I., P. II., 179, 10.
दंष्ट्रिणश्च तथा भुक्त्वा V. II., P. I., 409, 12.
दंष्ट्रादिदष्टो V II., P I, 63, 16.
दंष्ट्रिभ्यश्च नखिभ्यश्च V II, P II, 234, 15
दृष्ट्रिभ्यश्च नखिभ्यश्च V II, P I, 424, 17.
दृष्ट्रिभ्यश्च पशुभ्यश्च V. II, P. I., 22, 8 22, 16.
दृष्ट्रिभ्यश्च पशुभ्यश्च V. I., P II, 224, 12
दक्षिणाग्रान् कुशान् कृत्वा V I, P II., 287, 21.
दक्षिणाग्रेषु दक्षिणापवर्गेषु V. I., P. II., 409, 3.
दक्षिणं चरण विप्रः V I, P II. 361, 11
दक्षिण जानुमालभ्य V. I., P. II., 361, 15.
दक्षिणत स्कन्दाय कल्पयामि V. I., P. I., 393, 10.
दक्षिणतो गदायै V. I., P. I, 369, 16.
दक्षिणत पिढलिङ्गेन V. I., P I., 384, 19.
दक्षिणोत्तरौ पाणी V. I., P. I., 345, 9.
दक्षिणत उपवीय V. I., P. I., 345, 2.
दक्षिणतः कमुक्ता V I, P. II., 28, 19.
दक्षिणास्यागाच्च V. I., P. I., 175, 10.
दक्षिणे दक्षिणाग्रांस्तु V. I, P. II., 397, 22.
दक्षिणेन मृतं शूद्रं V. I., P. II., 280, 6
दक्षिणं बाहुं V. I., P. I, 323,

दक्षिण बाहुमुद्धृत्य V I, P I, 251, 7
दक्षिणाभिमुखो भूत्वा V. I, P I., 361, 11.
दक्षिणाभिमुखो नाश्नात् V I, P I, 252, 16.
दक्षिणाभिमुखो भूत्वा V. I, P. II, 439, 18.
दक्षिणाभिमुखो रात्रौ V I, P I, 223, 17.
दक्षिणाभिर्द्विजेन्द्राणां V. I, P II. 30, 18
दक्षिणे पञ्चनदे V I, P II, 367, 1, 4, 1.
दक्षिणं पातयेज्जानु V I, P II, 397, 12
दक्षिणा पितृविप्रभ्यो V I, P II, 437, 8
दक्षिणाप्रवणं चैव V. I, P. II., 302, 11.
दक्षिणाप्रवणे देशे V. I, P. II, 301, 18
दक्षिणाप्रवणे सम्यक् V. I, P. II., 398, 17.
दक्षिणाशिरस भूमौ V. I, P. II., 287, 4.
दक्षा पियंवदा शुद्धा V. I., P II, 117, 13.
दत्तः क्रीत कृत्रिमश्च V. II., P. I., 47, 12
दत्तात्मा तु स्वयदत्तो V. II., P. I, 48, 1.
दत्ताना प्राक् V.I., P. II., 245, 10,
दत्तेन मासं प्रीयन्ते V. I., P II., 371, 2.
दत्तानामिह दानानां V. I., P. I, ते 192, 17.
तक्त्ता नारी पितुर्गेहे V. I., P. II, 247, 5.
दत्तापहारदानानि च V. II., P. II., 222, 13.
दत्तमक्षयता याति V I., P. II., 419, 4
दत्तामपि हरेत् पूर्वात V. I., P. II., 89, 5.
दत्तीरसेतरेषा तु V. I., P I., 136, 1.
दत्तावकाशो नभसा V. I, P. I., 133, 8
दत्तं वा दापित वाऽपि V. I., P. I., 220, 15.
दत्तवानखिलान वेदान् V. I., P. I, 1, 3, 6.
दत्ते वाऽप्यथ वाऽदत्ते V I, P II., 421, 19.
दत्तैस्तु मासं प्रीयन्ते V. I., P. II., 371, 8.
दत्वा चाक्षय्यमाप्नोति V. I., P I., 194, 19.
दत्वा तु दक्षिणां शक्त्या V.I., P I., 388, 16.
दत्वा तु दक्षिणां शक्त्या V I, P II, 437, 11
दत्वाऽथ चित्रगुप्ताय V. I, P I., 419, 3.
दत्वान्नं पृथिवी पात्रम V. I, P. II, 420, 5.
दत्वोदकं गन्ध-माल्य V. I., P. II., 407, 3
दत्वा न्यायेन य कन्यां V.I., P II., 90, 1
दत्वा प्रदक्षिण कृत्वा V. I., P. I., 296, 13.
दत्वा पिण्डान् न कुर्वीत V. I., P II., 460, 10.
दत्वैवापहृतं द्रव्य V. II., P. II., 112, 14
दत्वा श्राद्धमृषिभ्यश्च V. I, P. II., 156, 9.

दत्वा हस्ते पवित्रं तु V. I, P II, 406, 20
दद्याच्च सर्वभूतानाम् V. I, P I, 479, 4.
दद्याच्छक्त्या ततो दानं V II, P I, 170, 2.
दद्याच्छ्राद्धे प्रयत्नेन V I, P II, 370, 9.
दद्यात्तु शक्तितो दान V. II, P I, 169, 13
दद्यात्त्रिरात्रं चोपोष्य V. II, P I., 243, 2
दद्यात्पैत्रेण तीर्थेन V I, P. I, 359, 4
दद्यात् सम्यग् द्विजातिभ्य. V I, P I, 178, 6
दद्यादतिथये नित्यं V. I, P I, 392, 9
दद्यादन्न यथाशक्ति V I, P I, 409, 13.
दद्याद्भूमौ बहिश्चान्न V I, P I, 385, 11.
दद्याद्वा दशकं चैव V II, P I, 252, 2
दद्याद्वा दशसाहस्रं V II, P II, 201, 12.
दद्याद्वाऽपि यथाशक्ति V I, P I, 218, 2
दद्याद्गुणवते कन्यां V I., P II, 77, 3.
दद्याद्यादिष्ट विप्राणाम् V. I, P II, 436, 11
दद्याद्विमानेन सुराङ्गनाभिः V I, P I, 191, 14
दद्यादेव न प्रतिगृह्णीयात् V I, P II., 138, 9
दद्याद् देवर्षि–V. I, P II, 139, 1.
दद्यान्माता पिता वाऽयं V II, P I, 47, 19
दधि-बदरा-ऽक्षतमिश्राः V. I, P. II, 459, 12
दधि भक्ष्यञ्च च शुक्तेषु V. I, P II., 384, 4.
दधिवर्जं केवल V. II, P I, 404, 1
दधि शाक तथा भक्ष्यम् V I, P. II., 377, 6
दध्नोऽभावे भवेत्तक्र V II, P. II, 191, 6.
दध्यक्त पयसाक्त वा V. I., P. I., 381, 13.
दध्याज्यैक्षुरसाना च V II, P II 117, 14
दमने दामने रोधे V. II, P I, 261, 3
दया क्षमाऽनसूया च V. I, P. I, 84, 7.
दारिद्रा जायया भ्रष्टा. V II., P. II, 230, 8.
दरिद्राणां च बन्धूनां V I, P I, 186, 17.
दरिद्रःपरवित्तन्न. V. II., P II., 260, 14
दरिद्रो व्याधितो मूर्खो V II, P. II, 238, 13
दरिद्रो व्याधितो मूर्खः V. I, P. II, 14, 21.
दर्भाः कृष्णाजिनं मन्त्राः V I, P. I, 262, 7.
दर्भाणां महदुपस्तीर्य V I, P I., 345, 6
दर्भान् द्विगुणभुग्नासन V I, P. II, 408, 10.
दर्भपाणिर्द्विराचम्य V I, P II. 398, 15.
दर्भपाणिस्तु विधिना V. I, P. I., 356, 9.

दश वर्षसहस्राणि V. I, P. I, 453, 11.
दशसख्याश्च गा दद्युः V II, P I., 458, 13
दशस्थानानि दण्डस्य V I, P. I., 455, 16.
दशसूनिसमश्चक्रि V. I., P I, 200, 1.
दशसूनासहस्राणि V. I., P. I., 200, 3
दशाऽस्यां पुत्रानाधेहि V I., P II, 105, 17.
दशास्यां पुत्रानाधेहि V. I., P II., 108, 16.
दशसाहस्रिकं वाऽपि V. II., P I, 301, 15.
दशाष्टौ षट् च शेषाणा V. I, P II, 109, 12.
दशाह एव विप्रस्य V. I., P II, 208, 14
दशाहाच्छुद्ध्यते विप्रो V I, P II, 221, 1
दशाहाद्राजन्यो V. I, P II, 206, 4.
दशाहेन द्विज शुद्ध्येत् V. I, P II., 277, 8
दशाहेनैव दम्पत्योः V. I., P. II, 230, 13.
दशाहेन सपिण्डास्तु V. I, P II, 205, 16
दशाहं श्राम्हणानां तु V. I, P. II, 204, 17.
दशाह श्राम्हणस्तिष्ठेत् V. I., P. II., 209, 11.
दशाहाभ्यन्तरे बाले V. I., P. II, 231, 5.
दशाहमाहुराशौच V. I., P II., 205, 13
दशाहं शावमाशौचं V. I, P. II., 205, 16.
दशाह शावमाशौच V. I, P II., 216, 16.
दशाहस्तेन दण्डेन V. II., P. II., 35, 18.
दष्टा सचैलमाप्लुत्य V II., P. I., 69, 2.
दहनात् खननाचैव V. II, P. I., 194, 11.
दहनान्तु विपद्यन्ते V II, P. I, 280, 14.
दान्तस्त्रिधवणस्नायी V. I, P II., 143, 6
दाम्भिको वर्धकीभर्ता V. I, P II., 359, 7
दाक्षायणमये कुम्भैर् V II., P II, 16, 14.
दातु. पतति वाइर्वै V. I., P. II., 425, 15
दाता प्रतिग्रहीता च V. I., P. I., 180, 15
दाद्द-याचकयोर्भेद V. I., P. I., 179, 5.
दातारं नोपतिष्ठेत V. II, P. II., 145, 12.
दातार नोपतिष्ठन्ति V. I, P. II., 418, 7.
दातारो नोऽभिवर्धन्तां V I, P II., 437, 14
दातुर्भवत्यनर्थाय V. I, P I, 187, 11.
दातुर्यद् दुष्कृत किञ्चित् V. I, P II., 367, 13
दातव्यं प्रत्यहं पात्रे V. I, P. I, 177, 9.
दातव्य भिक्षवे नाऽऽत्म V I, P. I., 190 9.

दातव्यमिति यद्दान V. I, P I, 183, 16
दाता स्वर्गमवाप्नोति V. I, P II 191, 4
दान च दद्याच्छूद्रोऽपि V I, P I, 481, 11
दानधर्मं निषेवेत V I, P. I., 177, 16
दानान्नातिदुष्कर V. I., P I, 176, 11
दानानि मध्यमानीति V. I, P I, 183, 6
दान नैमित्तिक ज्ञेय V I, P I, 194, 13
दानेनातीत् V I, P I, 176, 15,
दानान्युत्तमदानानि V. I, P. I, 183, 4.
दानेन द्विषन्त· V I., P. I., 176, 15
दानेन प्राप्यते स्वर्ग. V. I, P I., 177, 3
दानेन लभ्यते विद्या V I, P. I 177, 5
दानेन शत्रून् जयति V I, P. I., 177, 4
दानं प्रतिग्रहश्चापि V I, P. I., 146, 1.
दानं प्रतिग्रहश्चापि V. I, P. I., 85, 3.
दानं प्रतिग्रह होम· V. I., P. II., 211, 4; 217, 7
दाने फलविशेष स्यात्V. II, P. II, 65, 13.
दानेभकं गृहस्थानां V. I., P II., 201, 8.
दानमिति सर्वाणि V. I., P. I., 176, 10.
दानमित्यभिनिर्दिष्टं V. I., P. I., 179, 14.
दानमध्ययनं यज्ञ·V. I., P.I., 478, 3.
दानमीश्वरभावश्च V. I., P. I., 86, 7.
दान यज्ञाना V. I., P I., 176, 14
दानार्हो देश-कालौ तौ V I., P. I., 181, 11.
दाने विवाहे यज्ञे च V. I, P II. 257, 16.
दाने सर्वे, V. I., P. I., 176, 16.
दानहीना भवन्त्येते V II., P II., 231, 2.
दायकालादृतं वाऽपि V. I, P I., 317, 8.
दारकाचार्य· V. II., P. II., 258, 11.
दारा-ऽग्निहोत्रधर्मेषु V. I., P. II., 354, 17.
दारा-ऽग्निहोत्रसयोगे V. I., P. II., 354, 14
दाराऽग्निहोत्रसयोग V. I., P. II., 354, 5
दारिद्र्यार्णवमग्न च V I., P II., 110, 11.
दारुमयानां पाषाणान् V. II., P. I, 148, 1
दारव वैणव वाऽपि V I, P II., 158, 3.
दासीगामी क्रूरकर्मा V. II., P. II., 271, 13.
दासत्वेनैव सुश्रोणि V. II., P. II., 250, 17.
दास्यो दासाश्च यत्किंचित् V. I., P II., 255, 21.
दास्यश्चदास्यश्चुत V. II., P. I., 225, 2.
दास्यो वा दीर्घरोगिण्यो V.II., P. II., 272, 5.
दाह-च्छेद-शिराभेदै· V. II., P. I., 283, 8.

दाहज्वरी भवेन् मर्त्यः V II., P. II, 274,8
दाहयित्वा तथाप्येनम् V I, P. II, 241, 13.
दिनक्रमेण वा कर्म V I, P II, 117, 14.
दिनक्षयो दिनच्छिद्रं V I., P. I, 193, 6.
दिने दिनेऽञ्जलीन् पूर्णान् V I, P. II, 288, 10
दिनद्वयं तु नाऽश्नीयात् V II., P. II, 173, 13.
दिनान्ते नख-रोमादीन् V II, P II, 195, 1.
दिनानि दश पञ्च च V I, P. II, 319, 19
दिनं नयेत्तत सन्ध्याम् V. I, P I, 439, 9
दिनमेकं चोदके वसेत् V. II, P I, 393, 1, 404, 3
दिनमेक व्रत कुर्यात् V. II, P I. 453, 15.
दिधिषुपतिः कुच्छाति- V. II., P I, 51, 1.
दिवा V. II, P. II, 190, 2.
दिवाकीर्तिमुदक्यां च V. I, P. I, 277, 2
दिव गतानि विप्राणाम् V II, P. I., 54, 2.
दिवाऽतिथौ तु विमुखे V. I., P. I, 440, 3
दिवाऽनुच्छेत्ता गास्तु V. II, P. I., 246, 3.
दिवाशौचस्य निश्यर्धे V. I, P. I, 230, 2.
दिवा-सन्ध्यासु कर्णस्थ-V. I, P. I., 22, 5.
दिवसोपोषितो वा स्यात् V II, P I.. 333, 2
दिवसोपोषितःस्नात्वा V II, P. I, 455, 3
दिवसस्याऽऽद्यभागे तु V. I, P. I, 319, 7
दिवा स्वाप च यानं च V. I., P I, 184, 8.
दिवा स्वापं न कुर्वीत V I, P. I, 439, 2.
दिवा स्वापो वृथा जल्पो V. I, P II, 184, 12
दिव्य वर्षसहस्रं तु V. I, P. II, 14, 18
दिव्य वर्षसहस्रं तु V. II, P II, 238, 11.
दीक्षितानां च सर्वेषा V I, P II 256, 17,
दीप-काष्ट-फलादीनि V I, P I., 183, 8
दीपोच्छिष्ट तु यत्तैल V II, P I., 398, 7
दीपोत्सवचतुर्दश्या V I., P. I, 361, 4
दीपं देवगृहात् हृत्वा V. II, P II, 236, 14.
दीपापहारी V II, P II, 259, 11.
दीयते च परिक्लिष्ट V. I, P I, 184, 2
दीयमानं तु यो मोहात् V. I, P. I, 179, 6
दीयमान स्वदत्यन्नं V I, P. I, 195, 18.
दीयमाने विपत्तिश्चेत् V II., P I., 283, 7
दीयते वाऽपकर्तृभ्यो V I, P I, 180, 14.
दीयमानस्य वित्तस्य V II, P II, 221, 2.
दीर्घ-कुत्सितरोगार्ताः V. II, P II, 92, 2

दीर्घकालं ब्रह्मचर्यं V. I, P I, 133, 8
दीर्घ-तीव्रामयग्रस्तं V. II, P II, 68, 12
दीर्घान् लघूश्चैव नरान् V I., P I, 459, 4.
दीर्घमायुरयैश्वर्यं V. I, P. II, 318, 16
दीर्घमायु स विन्देत V I, P I, 302, 14
दीर्घा स्थूला गुणैर्दुष्टा V. I, P II, 40, 2
दीर्णं तक्रमपेय च V. I, P II, 379, 19
दुराचारो हि पुरुषो V. I, P. I, 143, 21
दुरात्मा नानुकूला च V. I., P. II, 439, 9
दुर्गा. V. II, P. II, 157, 3.
दुर्घटं सकले शक्ति V. II, P. II., 277, 14.
दुर्देशप्रगतश्चैव V. I., P. I, 246, 4.
दुर्बलबाधे V. II., P II., 237, 4.
दुर्बलं स्नापयित्वा च V. I., P. II, 287, 3
दुर्भिक्षे जनतापे च V. II., P. II., 230, 5
दुर्विज्ञेयानि लक्षणानि V. I., P. II., 56, 8.
दुर्वर्णकुनिका भूमिर् V II., P. I., 366, 12.
दुर्वृत्ता ब्रह्म-विट् क्षत्र- V. II., P. I, 101, 10.
दुश्चिकित्स्यैर्महारोगैः V. I., P. II., 228, 11.
दुश्चर्मादुर्भगश्चैव V II., P. II., 232, 1.
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे V. II., P. II., 4, 2.
दुःस्वप्ने मैथुने वान्ते V. II., P. II., 4, 4.
दुःस्वप्नारिष्ट- V II., P II., 147, 2
दुष्कृतं हि मनुष्याणाम् V. II, P. I, 224, 11
दुष्टा दशगुण पूर्वान् V. I., P I, 199, 9
दुष्टानां शासन धर्म V I, P I, 467, 3
दुष्टान्नमपसृष्टान्न V. II, P. I., 385, 10.
दुष्टाऽपि या त्रिधा द्वेधा V II, P. I, 194, 4
दुष्फल निष्फल हीनं V I., P I., 181, 14
दुहिता-ऽऽचार्यभार्यो च V II, P I, 324, 16
दुहे ह वा एष V I., P. I., 174, 8.
दूतसम्प्रेषण चैव V. I., P. I., 469, 10.
दूरादेव परीक्षेत V. I., P. II., 336, 17.
दूरादेव परीक्षेत V. I., P. I., 404, 13.
दूरादावसथान् मूत्रं V. I, P. I., 224, 21.
दूरादावसथान्मूत्र-पुरीषे V I., P. I., 224, 17.
दूरादावसथान्मूत्र V. I., P. I., 224, 14
दूरादाहृत्य समिधः V. I., P. II., 39, 9.
दूर्वां च सर्पिर्दधि सोदकुम्भ V. I., P. I, 321, 15.
दूर्वाप्रवालमीप्सं वृषभ V. I, P. II., 293, 8.
दूरस्थानामविज्ञानां V. I., P. II., 77, 2.
दूरस्थ भोजयेन्मूढो V. I., P. II., 347, 19.
दूषयेच्चास्य सस्त्र V. I., P I., 459, 8.

दूषित केश-कीटैश्च V. II, P I, 137, 9.
दूषित कदमल दुष्ट V. II, P. I., 365, 11.
दृढप्राकार-परिख V. I., P. I., 464, 10.
दृढ शरीरमाप्नोति V. II., P. II, 211, 5.
दृतिं धनुर्वस्तमर्वि V. II, P. I 101, 11.
दृश्यन्ते तानि तान्येव V. II., P I, 139, 9
दृश्यन्ते दुःखिता सर्वे V. I, P. I, 178, 13
दृश्यन्ते यत्र विप्रेन्द्र V. I., P. I, 217, 16
दृष्टच्छेद समादाय V. II., P I, 22, 6
दृष्टिपूतं न्यसेत्पाद V. I., P. II., 194, 5.
दृष्टमात्राः पुनन्त्येते V I, P. I., 321, 11.
दृष्टमवे फल तत्र V. I., P. II., 118, 6.
दृष्टयपहर्तारो V. II, P II, 247, 4,
दृष्टं वा स्याद् यदन्न तु V. II., P. I., 143, 13.
दृष्ट्वाग्निं हूयमान तु V. II., P. I, 68, 2.
दृष्ट्वा ज्योतिर्विदो वैद्यान् V. I., P. I, 468, 8.
दृष्ट्वाऽन्यगतभावा च V. I, P. II., 92, 3.
दृष्ट्वा पितामहः शुक्रम् V. I., P. I., 480, 18.
दृष्ट्वाऽपत्यस्य चाऽपत्यं V. I., P. II., 139, 14.
दृष्ट्वा पथि निपातकुं V. II., P. II, 68, 13.
दृष्ट्वा प्रियाणि श्रुत्वा वा V. I., P. I,
दृष्ट्वा परस्त्रिय नग्ना V II, P II, 269, 11.
दृष्ट्वा भिक्षां दृष्टिपूतां V I, P II, 188, 2
दृष्ट्वा सूर्यं निरीक्षेत V II, P. II, 149, 2
दृष्ट्वा सूर्यं निरीक्षेत V. I, P. I, 226, 6
दृष्ट्वा हि प्रमदा ह्येताः V II., P. II, 268, 6.
देये पितृणां श्राद्धे तु V. I, P. II, 330, 19.
देयं पितृभ्यो देवेभ्यः V. I., P. II, 156, 8.
देव कृतम् V II, P II, 157, 1
देवकृतस्येति चान्ते V II, P. I, 299, 18
देवकार्यं तत. कृत्वा V. I, P I, 320, 10.
देवखाताश्च गर्ताश्च V. I, P. II., 303, 13.
देवागारेऽथ वा गोष्ठे V I., P. II, 36, 20
देवगृह- V II, P II, 131, 5
देवत्व सात्विका याति V. II., P. II., 217, 11.
देवताना गुरूणां च V. I., P I., 191, 17.
देवतानां गुरो राज्ञ. V. I., P. II, 133, 15.
देवताना पितृणां च V. I., P. II, 367, 2.
देवताना पितृणां च V. I, P. I, 353, 13.
देवतानामभेदेन V I., P. II, 163, 14.
देवतानामृषीणां च V. I, P. I., 240, 15.

देवतापुरतस्तस्य V. I, P II, 27, 15
देवतापारमार्थ्यं च V I, P I, 142, 8.
देवताभ्यर्चनं नृणाम V II, P II, 161, 5
देवताभ्य पितृभ्यश्च V I, P II., 401, 19.
देवतायतने कृत्वा V. I, P II., 365, 3.
देवतार्थं हवि शिष्टं V II. P I., 407, 1
देवतीर्थेन देवत्वान V. I, P I, 361, 12
देव-तिर्यङ्-मनुष्याणां V II, P II, 210, 7.
देवतांश्च पितॄंश्चैव V. I, P. I, 362, 10.
देवदत्तेन दीपेन V. II, P. II., 233, 13.
देवदीनामृणी भूत्वा V. I, P I, 362, 11.
देवद्रोण्यां विवाहेषु V II, P I., 145, 17
देवद्रव्योपजीवी V. II, P. II, 237, 2.
देवद्रव्योपजीवी च V. II, P. II., 236, 7
देवद्रव्य स्वय येन V. II, P. II, 236, 8.
देवदासीदन भुक्त्वा V. II, P. II., 236, 12.
देवान् देवगणांश्चापि V. I., P. I., 261, 10.
देवानुद्दिश्य क्रियते V. I., P. II., 301, 8.
देवान् ब्रह्मर्षीश्चैव V. I., P. I., 355, 7.
देवानभ्यर्च्य गन्धेन V. I., P. I., 376, 5.
देवान् भावयताऽनेन V. I., P. I, 159, 12
देवानामृजवो दर्भा V. I, P II, 397, 19.
देवानृषान पितॄश्चैव V I., P I, 413, 7
देवानृषीन मनुष्यांश्च V I., P. I., 217, 8.
देवाना सयवा दर्भा V I, P II, 402, 16.
देवेभ्यश्च पितृभ्यश्च V. I, P II., 15, 8.
देवेभ्यस्तु हुतादन्नान V. I, P. I., 383, 1
देवा मनुष्या पशवो वयांसि V I., P I, 386, 1.
देवयज्ञ. पितृयज्ञ V. I., P. I., 378, 16.
देवराज सुतोत्पत्तिः V. I., P. I, 133, 12.
देवराय प्रशतव्या V. I, P. II, 93, 16.
देवार्चनपरो नित्य V. I., P. II., 353, 8.
देवार्चनरतो विप्रः V. I., P. I., 188, 8.
देवर्षि- V. II., P. II., 100, 9.
देवर्षि-गो-ब्राह्मणाचार्य- V. II., P. I., 458, 15.
देववत पूजनीयोऽसौ V. I., P. I., 398, 2.
देवावमन्ता भवति V. II, P. II., 236, 16.
देवाश्चैनान समेत्योचुः V. I, P. I, 334, 10.
देवाश्च पितरश्चैव V. I., P. I., 362, 16.
देवाश्च पितरश्चैव V. I., P. II., 23, 16.
देवाः सन्तोषिता यज्ञैः V. I., P. I., 167, 15.

देवस्य त्वा सवितु V. I., P I, 374, 15.
देवस्पर्शं नर. कृत्वा V. II, P. II, 236, 10
देव-स्त्री-गुरुवित्तानि V. II, P. II, 220, 15.
देवा हव्य न गृह्णन्ति V I, P II, 443, 6.
देवा हव्य न गृह्णन्ति V I, P II, 442, 10
देव्यै V II, P II, 88, 5
देव्यै पुनरागमनाय V II., P II., 189, 1
देव्या लक्षजपेनैव V. II., P II, 115, 7
देश-कालौ च दानानाम् V. I, P I, 180, 16
देशे काले च पात्रे च V I, P I, 183, 17
देशे काले च पात्रे च V. I, P II, 299, 6.
देश कालं तथाऽऽत्मान V. I, P I., 230, 5.
देश-काला-ऽुपगतो V I, P. I., 413, 5.
देश काल वयः शक्ति V II, P I, 24, 12
देश काल वय शक्ति V. II, P I, 461, 4
देश स्वनिष्टशब्द च V. I., P. II, 302, 16.
देशधर्माश्च दृश्यन्ते V. I, P. I, 81, 2.
देशे न चाऽशुचौ नाऽग्नौ V I., P I., 443, 6
देशं नाम कुल विद्याम् V I, P. I., 40, 18.

देशानां सम्पद ब्रूहि V. II., P II., 187, 9.
देशान्तरं वदन्त्येके V. I., P. II., 229, 18
देशान्तरगते विप्रे V. II., P. I., 73, 12.
देशान्तरगत श्रुत्वा V. I, P II., 236, 1.
देशान्तरस्थे V. I, P II, 233, 19.
देशान्तरस्थ-क्लीबैक- V. I, P. II., 355, 1
देशेऽशुचावात्मनि च V. I, P. I., 155, 4
देहीत्येव ब्रुवन्नर्थी V. I., P. I, 179, 2
देहैनैकेन वान्येन V. II., P II, 277, 7.
देहे पितृषु तिष्ठत्सु V. I., P. II, 257, 5
देहेऽस्यामन्तरिक्ष-V. I, P. I., 384, 17.
दैवे क्षणः V. I, P. II., 402, 18.
दैवे कर्मणि पित्र्ये च V. I, P II, 335, 10.
दैवे कर्माणि पित्र्ये च V. II., P. I., 165, 4.
दैवोढाजः सुतश्चैव V. I., P. II, 86, 16
दैवत हि पतिः स्त्रीणां V II, P. I., 37, 11.
दैवे नोत्तरेण V I., P. II, 18, 3.
दैवमार्षं तथा दिव्यम् V. I., P II., 156, 14
दैवविप्रकरेऽनग्नि V. I., P. II., 415, 2.
दैहिकानां मलानां च V. II, P. I., 195, 12.
दोषात् कर्तव्यानि V. II., P. I, 13, 7
दोषनिर्घातार्थानि V. II, P. I, 13, 4

दोषो भवति विप्राणां V. I, P. I., 195, 20
दोषो भवति विप्राणां V II., P I., 414, 9
दोषै प्रयाति जीवोऽथ V. II., P II, 213, 17
दोषे सति न दोषः स्यात V I, P. II., 92, 21.
दोषः स्यादपिण्डस्य V. I, P. II, 285, 12.
दौहित्रो पुत्रतनया V II, P I, 328, 3.
दौहित्रैर्वा नरश्रेष्ठ V I, P II, 464, 12.
दौहित्र विद्प्रति बन्धून् V I., P. II, 314, 20
द्यूतं कृषिं च वाणिज्य V. I., P. II., 316, 9.
द्यूत च जनवाद च V I., P. II., 46, 3
द्यूत-पानप्रसक्ताश्च V II., P. II, 218, 6
द्यूतमभिचारो V. II, P. II, 133,15.
द्यूतं षष्ठधाम् V. I., P. II., 316, 20.
द्राक्षां मधुलतां दद्यात् V. I., P. II, 370, 8.
द्रुपदानाम गायत्री V. II., P. I., 428, 17.
द्रुपदादिवे मुमुचान· V II, P. I, 428, 3.
द्रुपदां वा त्रिरावृत्य V I., P. I., 431, 19.
द्रुम-गुल्म् V. II., P. II., 100, 5.
द्रव्य-क्रिया गुणादीनां V. I., P. I., 87, 10.
द्रव्यजं चैव सम्मोक्तं V. II., P. I, 165, 14.
द्रव्यजं रज इत्युक्तं V. II., P. I., 166, 13.
द्रव्याणाम् V. II, P. II, 112, 4.
द्रव्याणामल्पसाराणां V II., P. II., 110, 11.
द्रव्येण वाऽविभक्तेन V. I, P II., 290, 12.
द्रव्याणा स्थानयोगांश्च V. I, P. I., 479, 2.
द्रव्याणि स्वामिसम्बन्धात् V I, P. II., 262, 8.
द्रव्यप्रकारा हि यथा V. II., P. II., 255, 13.
द्रव्यं ब्राह्मणसम्पत्ति. V. I, P. II., 308, 7
द्रव्याभावे द्विजाभावे V. I., P. II., 23, 9.
द्रव्यमर्जयन् ब्राह्मण V. I., P I., 171, 2, 195, 7.
द्रव्यौषधापहर्ता च V. II., P. II., 263, 12.
द्वयारव्यसमक्ष तु V. I., P. I., 312, 7
द्वयोरप्येतयोर्मूलं V. I, P. I, 473, 8
द्वयह राजन्य· V II., P. I., 412, 4.
द्वात्रिंशत्तु गृहस्थस्य V. I., P. I., 422, 1.
द्वादशाद्गुलक विप्रे V. I., P. I., 251, 16.
द्वादशैतानि V. II., P. I., 300, 3.
द्वादशैतानि नामानि· V. I., P. I., 267, 13.
द्वादश पशुमान् V. I., P. II., 317, 21.
द्वादश प्रतिमास्थानि V. I., P. II., 449, 17.
द्वादशोभयतः V. I., P. II., 344, 3

द्वादशमासान् V. II., P. II, 132, 2.
द्वादशमासान् द्वादशार्ध- V. II., P. I., 421, 9.
द्वादशरात्र V. II., P. II., 194, 3.
द्वादशरात्र V. II., P. II, 73, 3
द्वादशरात्रान् V. II, P. II, 164, 1.
द्वादशरात्रमभक्षो V. II, P. I., 309, 8.
द्वादशरात्रस्य V. II., P II, 176, 4
द्वादशैव तु वर्षाणि V. I., P. II, 355, 16
द्वादशे वर्षे V. II, P II, 68, 6
द्वादशवर्षाणि V. II, P. II., 122, 11.
द्वादश्यां जातरूप तु V I., P. II., 316, 2
द्वादश्यां धनधान्य- V. I, P. II., 317, 2
द्वादश्यां धर्मतत्त्वज्ञ V. I., P. II, 110, 18.
द्वादश्यामथ वा रात्रौ V. I, P. II, 25, 2.
द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य V. II, P. II, 161, 13
द्वादश्यां सप्तमी-षष्ठयो. V. I, P. I., 282, 15.
द्वादशाहातिक्रमे V. II., P. II., 108, 18.
द्वादशाहे भवेत् कार्य V. I., P. II., 452, 15
द्वादशाहे तथा कार्यं V. I, P. I, 452, 18.
द्वादशाहं तु पयसा V. II, P. I., 443, 1.
द्वादशेऽहनि राजेन्द्र V. I., P. II, 27, 3.
द्वादशेऽहनि षष्ठे वा V. I., P II, 453, 8
द्वादश्यां हेमलाभ च V. I., P II., 318, 14.
द्वादशाहं राजन्यस्य V. I., P. II., 209, 19.
द्वादशाहं निराहारो V. II, P. II., 180, 4.
द्वादशी हस्तसयुक्ता V. I., P. II., 309, 7.
द्वापरे चाध्वरः प्रोक्त. V. I., P. I., 121, 15
द्वापरे च प्रार्थयत V. I., P. I, 124, 5.
द्वापरे व्याकुलीभूतः V. I., P. I., 83, 2
द्वाभ्यामेकश्चतुर्थस्तु V. I, P. I., 341, 15.
द्वारेण चैव मार्गेण V. I., P. I., 429, 11
द्वावेवाश्रमिणौ भोज्यौ V. I., P. II., 386, 2
द्विगुण क्षत्रियस्यैव V. II., P. I, 426, 16.
द्विगुण गोव्रत तत्र V. II., P. I., 266, 17.
द्विगुण गोव्रतं तत्र V. II., P. I., 266, 2.
द्विगुणं गोव्रतस्यास्य V. II., P. I., 284, 10
द्विगुणे तु व्रते चीर्णे V. II., P. I., 281, 9
द्विगुण तु महानद्या V. II., P. II., 203, 7.
द्विगुण त्रिगुणं चैव V. II., P I., 419, 11.
द्विगुण त्रिगुण चैव V II, P. II. 74, 5
द्विगुण त्रिगुणं चैव V. II., P. II., 458, 10.
द्विगुण त्रिगुणं वाऽपि V. I, P. II, 157, 16.
द्विगुण पुरुषाणां च V. II, P II, 119, 3.

द्विगुणं पुरुषस्यैव V II., P. II, 132, 6
द्विगुणे व्रत आचीर्णे V. II, P. I., 291, 2.
द्विगुणं सवनस्थे तु V. II, P II, 65, 2.
द्विगुण सवनस्थे तु V. II., P. I, 39, 15.
द्विजन्न कुष्ठिन विद्यात् V II, P II, 246, 18
द्विजातिभ्यो धन लिप्सेत् V I., P. I., 197, 8.
द्विजातिभ्य सवर्णायाः V I, P. II., 417, 19
द्विजातिप्रवरो विद्वान् V I, P II, 351, 17.
द्विजानां गोहितार्थे च V. II., P. I., 283, 9
द्विजान्कथञ्चिदुच्छिष्टान् V II., P.I, 163, 5
द्विज. पलाशवृक्षस्य V II., P. II., 146, 7.
द्विजश्चान्द्रायणं कृत्वा V. II, P I., 305, 8.
द्विजशुश्रूषणरतान् V. II., P. I, 429, 1
द्विज-शिष्यदुहश्चैव V. II., P. II., 226, 10
द्विजशुश्रूषणं धर्म V. I., P. I., 480, 19.
द्विजशुश्रूषया शूद्र V. I., P. I, 481, 2.
द्विजशुश्रूषयैवैष V. I., P I., 480, 11.
द्विजस्वैकशफानां च V. II, P II., 227, 4
द्विजस्याब्धौ तु नौयातु V. I, P. I, 135, 1
द्विजस्य भार्या शूद्रा तु V. I., P. II., 96, 4.
द्वितीयं V II, P II, 189, 3
द्वितीये चतुरो दद्यात् V. I., P. II, 290, 2
द्वितीये च तृतीये च V. I, P I, 319, 8.
द्वितीया च तृतीया च V. I., P I., 232, 7.
द्वितीये च तथा भागे V. I., P I., 336, 10
द्वितीयेऽतिक्रुच्छ्रे V. II., P. II., 135, 7.
द्वितीय धर्मशास्त्रं तु V I, P. I., 13, 6.
द्वितीय पितर तस्या. V. I., P. II, 456, 11.
द्वितीयमान्तर वासः V. I., P. II., 187, 9.
द्वितीयमायुषो भागम V. I., P. II. 139, 11.
द्वितीयाया स्त्रीजन्म V I., P. II., 316, 18.
द्वितीये वा तृतीये वा V. I., P. II., 28, 9.
द्वितीये स्तेनाः V. I., P. II., 317, 13.
द्वितीयेऽहनि कर्तव्य V I., P. II. 296, 6.
द्वितीयेऽह्नि तृतीयेऽह्नि V. I., P. II., 296, 11.
द्विनिपातृक्षयोश्चैव V. I., P. II., 295, 11.
द्वि प्रमृज्यात् V. I., P. I., 235, 4.
द्विपुष्करे च नन्दासु V. I., P. II., 150, 20.
द्विरैन्द्रव तु कुर्वाण. V. I., P. II., 291, 10.
द्विविधो हि संस्कार V. I., P. II., 17, 19.

द्विवर्षोत्सन्ने V. II, P. II, 108, 9
द्विविधस्तु गृही ज्ञेय. V. I., P I., 340, 6
द्विविधा. स्त्रियः V. I., P. II., 82, 12.
द्विशफैकशफ- V II, P. II., 112, 11.
द्विषता हि हविर्भुक्तं V. I., P II., 346, 6.
द्विषता हि हविर्भुक्तं V. I, P. I., 395, 6.
द्वेष्यो भवति लोकेऽस्मिन् V II., P.II, 234, 12.
द्वि स्विन्नं परिदग्धं च V. I., P. II., 377, 3.
द्विहेतु षडधिष्ठान V. I., P I, 179, 15.
द्वैधीभाव सश्रय च V. I., P. I, 469, 19.
द्वौ दैवे पितृकार्ये त्रीन् V. I, P. II, 364, 9.
द्वौ दैवे प्राक् त्रय. पित्र्ये V I, P II., 364, 13, 399, 18
द्वौ दैवे पितृकार्ये त्रीन् V I., P. II, 363, 19.
द्वौ विप्रौ ब्राम्हणाग्नी वा V. II., P. II., 146, 10.
द्वौ मासौ V. II, P. II., 121, 3
द्वौ मासौ मत्स्यमांसेन V. I, P. II., 372, 1.
द्वौ मासौ स्नानमभ्यस्थ V. II., P. I, 247, 11
द्वौ हस्तौ शुम्मत कृत्वा V. I., P. I., 261, 4
द्वौ गुरू पुरुषस्येह V I., P I, 331, 1
द्वौ पादौ बन्धने चरेत् V. II, P I., 427, 11.
द्वौ पादौ बन्धने चैव V. II, P. I., 257, 15.
द्वे भार्ये क्षत्रियस्यान्त्ये V. I., P. II., 95, 11.
द्वे बहूनि निमित्तानि V. I., P. II., 470, 5.
द्वे राजन्यस्य V I., P. II, 95, 16.
द्वेद्वे शलाके देवानां V. I, P II, 406, 1.

ध.

धनु कर्ता द्यूतवृत्तिः V. I., P. II., 358, 17.
धनिना दक्षिणा देया V. II., P. II., 201, 3
धनं पुत्रा कुतस्तस्य V. I, P. II, 323, 22.
धन वेदान् भिषक्सिद्धि V. I., P. II, 312, 5.
धन शास्त्रे V. I., P. II., 314, 18
धनमार्यस्मे V. I., P. II., 314, 2.
धन्य यशस्यमायुष्यं V. I., P. I., 403, 16.
धनलाभे प्रवृत्तस्तु V. I., P. I, 199, 5.
धन वा जीवनायाल V II, P II, 55, 2.
धन वा जीवनायाऽल V. II, P. II., 69, 10.
धनवन्तं प्रजावन्त V I, P II., 438, 17
धनवृद्धिप्रसक्ताश्च V. I, P II., 355, 5
धन्वदुर्गे महीदुर्गम् V. I, P I., 464, 5
धनापहरणे चैव V. II., P II., 113, 9
धनिष्ठासयुते कुर्यात् V I., P. II., 129, 1

धनिनं वाऽप्युपाराध्य V I., P. I., 483, 12
धनु शराणां कर्ता च V. I., P II., 351, 2.
धनुः सहस्रे द्वे क्रोशः V. I., P. II., 230, 3.
धनहार्यथ दौहित्रः V. I., P. II., 462, 8.
धर्मं कुरुत यत्नेन V. I., P. II., 292, 16.
धर्मक्रियां कर्तुमना V. I., P. I., 284, 1
धर्मकृद्वेदविद्याति V. II., P. II, 214, 13.
धर्मक्रियात्मचिन्ता च V II., P. II., 216, 8.
धर्मं चर V. I., P. I., 38,11, 129, 1.
धर्मं जिज्ञासमानानां V. I., P. I., 13, 5.
धर्मज्ञा बहवो विप्रा V. II, P. I, 131, 2.
धर्मज्ञसमय V. I., P. I., 138, 1.
धर्माढ्ये जलसम्पन्ने V I., P. II., 183, 8
धर्मेण च द्रव्यवृद्धौ V. I, P. I, 479, 3.
धर्मेण च यथोक्तेन V. II., P. I., 208, 4, 221, 10.
धर्मेण पापम् V I, P. I., 38, 10.
धर्मोत्सुख च ज्ञान च V. I, P. I., 53, 1.
धर्मो-ऽधर्मौ समौ भूत्वा V. I., P. I., 82, 9.
धर्मनिष्ठास्तपोनिष्ठा. V. II, P. II., 200, 15
धर्मपत्नीं गुरोर्गत्वा V. II., P. II., 270, 14.
धर्मःपादविहीनस्तु V. I., P I., 82, 3.
धर्मपत्न्यामास्थे V. II., P. II., 270, 5.
धर्मो बहविधा लोके V I., P. I., 81, 1
धर्ममप्यसुखोदर्कं V. I, P. I., 220, 10.
धर्ममर्थं च कामं च V. I., P. I., 180, 1.
धर्ममेव प्रपद्यन्ते V. I., P. I., 474, 9
धर्माय V. II, P. II., 188, 9.
धर्मराजः स्मृत शास्ता V. II, P. II., 210, 8.
धर्मोऽर्थ-काम-मोक्षाणां V. I., P. I., 177, 6.
धर्मो-ऽर्थ-कामान् स्वे कालेV. I., P. I., 219, 13
धर्मोर्थं नोपयुङ्क्ते च V. I., P. I., 188, 14.
धर्मार्थं यतमानस्तु V II., P. II., 75, 11.
धर्मार्थं विक्रय नेया V. I, P. II., 10, 8.
धर्मविघ्नकरीं भार्याम् V. I., P. II, 113, 16
धर्मविदक्षिणं हस्तम् V. I., P. I., 228, 11
धर्मो विश्वस्य V I., P. I., 48, 12.
धर्मेष्वावर्तमानेषु V. I., P. I., 116, 16.
धर्मस्य पर्षदश्चैव V. II., P. I., 230, 6.
धरा गुरुतरा तावत् V. I., P. I., 333, 2
धाता प्रजापतिः शुक्रः, V. I., P. I., 405, 15.
धातुः प्रकुप्यते येन V. I., P. II., 189, 21.

धाता यथापूर्वमकल्पयत् V. II, P. I., 136, 5.
धात्रीफलैरमावास्यायां V I, P. II, 391, 6
धान्य-कुप्य-पशुस्तेय V. II., P I, 17, 3.
धान्य-कुप्य-पशुस्तेयम् V II., P. II, 102, 2.
धान्यकल्कैस्तु फलजै V II, P 1, 180, 8
धान्य गो-विप्र-देवानां V I, P I, 442, 6.
धान्यचौरस्तु हीनांग. V II., P II, 261, 13
धान्यचोरो व्रणी च स्यात् V II, P. II., 263, 13.
धान्यचोरोऽङ्गहीन.स्यात् V.II, P II, 260, 10.
धान्यद शाश्वतं सौख्य V I, P I, 191, 2.
धान्या-ऽन्न-धन-चौर्याणि V.II, P II, 110, 7.
धान्य यवांस्तिलान् माषान् V II, P. II., 255, 17.
धान्य वासांसि शाक्र वा V.I, P. II, 52, 13.
धान्य हत्वा भवत्याखु.V. II., P. II., 254, 3.
धार्मिकोऽव्यसनश्चैव V I., P. I., 462, 14.
धाराच्युतेन तोयेन V. I., P. I., 293, 14.
धारणादस्य सूत्रस्य V. I., P. II., 168, 18.
धारयेन्नब्रह्मचर्यं च V. I., P. I., 44, 12.
धार्या सा वर्षमेकं तु V. I, P II, 93, 20.
धावन्तं च प्रमत्तं च V. I, P I., 330, 6.
धावतः पूति गन्धे च V I., P. I., 155, 6.
धिया यदक्षरश्रेण्या V. I, P. I., 304, 10
धुनिश्च रोचनश्चैव V. I, P. II., 403, 11
धूप चैवानुपूर्व्येण V I, P. II., 411, 16
धूपो गुग्गुलको देय. V. I., P. II., 394, 11.
धूम्रायनकृता धर्मा. V. I., P. I., 109, 3.
धेनुप्रदान विप्राय V II., P II., 197, 2.
धेनुप्रदानं विप्राय V. II., P. II., 47, 13
धेनोरभावे दातव्य V. II., P. II., 197, 5
ध्यानशीलो यतिर्विद्वान् V. I., P. II, 342, 11.
ध्यायीत देवमीशानं V. I., P. I., 372, 14.
ध्यात्वा हृदि त्वनुज्ञातो V. I., P. II., 159, 21.
ध्यायन् हरिं च तच्चित्त V. I, P. II, 187, 18.
ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती V. I., P I, 368, 16.
ध्रुवो धर्मश्च सोमश्च V. I, P. I., 357, 15
ध्रुवमाजस्रिकं काम्यं V. I., P. I., 182, 9
ध्वजी दारोपजीवी च V. I, P. II, 385, 14
ध्वजापहारी V. II., P. II., 259, 9.

न.

नन्दायां भार्गवदिने V. I., P. II., 324, 1.

न नग्नाया भार्गवदिने V. I, P II, 450, 17.
न किञ्चिद्वेषजादन्यत् V I., P. II, 195, 6
न कुर्य्या नोदके सङ्ग V. I, P. II., 163, 7.
नक्तं चारिभ्यः V. I., P. I ,384, 8.
नक्तोद्भृत तु यत्तोय V. I., P II, 376, 9.
नक्तं चान्न समश्नीयात् V. I., P II., 145, 5.
नक्ताभ्यं जायते तस्य V. II., P II, 248, 6
नक्तमेवोत्तरेण V. I, P. I., 385, 2
न कथञ्चु न कुर्यानिः V I, P. II, 73, 22.
न कदा च न कुर्वीत V. I., P. I, 225, 7.
न कदलीपत्रम् V. I., P. II., 393, 8.
न कर्मणा न प्रजया V. I, P. I., 158, 8.
न कुर्याद्गुरुपुत्रस्य V. I., P. II, 47, 2.
न कुर्याच्छ्राद्धमेतेषु V. I., P. II., 303, 6
न कुर्यादित्याह. V. II., P I, 11, 2.
न कुर्यादिति मीमांसते V. II, P. I., 11, 1.
न कुर्वीतात्मनस्त्राणं V. II., P. I., 248, 3.
न कुर्वीतात्मनस्त्राणं V. II., P. I., 216, 10.
न कर्मवित् न वाऽधीते V. I., P. II., 218, 6.
न कारुणां V. I, P. II., 256, 9.
न कलञ्जं भक्षयेत् V. I., P. II., 325, 17.
न कल्माषो न कपिलो V. I, P. I, 89, 8.
न केवल ब्राह्मणानां V. I., P. I., 186, 15.
न क्षार-लवण- V. I., P. I., 382, 6.
नक्षत्राणि च दैत्याश्च V. II., P. II, 218, 12.
नक्षत्रनिर्देशन V. II., P. II., 134, 1.
नक्षत्रं दृष्ट्वा V. I., P I, 313, 5.
न क्षुत्क्षणा भ्रमश्रांत V. I., P. II., 7, 3
नखि-दंष्ट्रिविषाणानाम् V. I., P. II., 327, 9
नखानि निकृत्य V. I., P. II., 171, 1
नखानि रामाणि छित्त्वा V. II., P I. 212, 1.
न गजभग्नकूते V. I., P. I., 412, 13.
नग्ना दीना क्षुधार्ताश्च V. II., P II, 262, 4.
नग्नो मलिनवस्त्र. स्यात् V. I., P. I., 265, 7.
नग्नस्तु दग्धवस्त्रः स्यात् V. I., P. I, 265, 8.
न गोमूत्र-पुरीषे तु V. I, P. I, 271, 13
नगरं न हि कर्तव्य V. I., P. II., 180, 8
न गर्भदोषस्त्रचारित V. II., P. I., 319, 7.
न ग्रामजातान्यातोऽपि V. I., P. II., 143, 2.
न ग्रामाभिमुखं प्रेतं V. I., P. II., 280, 10.
न घटासिक्त- V. I, P. I., 443, 1.
न घर्घरस्वरां क्षामां V. I., P. II., 55, 19.

न च कुर्यात् तृतीयायां V I, P I, 283, 4
न च क्षुधाऽस्य संसीदेत् V I., P I, 466, 8
न च जन्तुमयी शय्याम् V. I, P I, 443, 10.
न चातिच्छिद्रदशनां V I, P II, 56, 5.
न चाऽतिथिं पूजयति V I, P. I, 402, 12
न चैतदिष्ट देवानां V. I, P II, 270, 20.
न चोत्पात-निमित्ताभ्यां V I, P II, 189, 16
न च तैलाभ्यक्तशिरा V I, P I., 443, 13
न च द्विजातयो ब्रूयु V I, P II, 424, 18
न चोद्वीक्षेत भुञ्जानान् V I, P. II, 424, 2
न चाध्ययनशील स्यात् V. I., P II., 195, 11.
न चैनं भुवि शक्नोति V. I, P I, 448, 4.
न च निर्धुनुयात् केशान् V. I., P. I, 203, 8
न चाऽनिसृष्टो गुरुणा V I, P I, 335, 14
नचापि भग्नशयने V I., P. I., 442, 7.
न चपल· V I., P. I., 443, 3.
न च प्राणिवधो यत्र V. II., P. I., 179, 9.
न च भिन्नासनगतो V. II, P. I, 188, 10
न चेम देहमाश्रित्य V. I, P. II, 194, 8.
न च मन्त्रोपनीता स्यात् V I, P. II., 93, 4.
न चर्मोपरिसंस्थश्च V. I, P. I, 424, 3
न चाऽलिप्यैत क्षेपेण V. II., P I, 414, 13.
न चैव मासमश्नीयु V I, P II, 293, 16
न च वैद्यस्य काम स्यात् V. I, P I., 478, 11
न च शौचत्यसम्पन्नौ V II, P II, 217, 4
न चाऽश्रुपातः पिण्डो वा V II, P I., 20, 9, 21, 14
न चाश्रुपातयेत् जातु V I, P. II, 424, 1.
न च सौख्यमवाप्नोति V II., P. II, 268, 8
न च सोपानत्को V I, P. I., 226, 2
न चाऽसमाहितमनाः V I, P I, 306, 4
न जातीकुसुमानि V. I., P. II., 393, 8
न जपेत् पैतृकं जप्यं V I, P II., 460, 1
न जीर्णदेवायतने V. I, P. I., 225, 3
न जीर्ण मलवद्वासा V I, P II, 54, 11
न जीवत्पितृक कुर्ष्णैः V. I, P I, 355, 17
नदान्न रजकस्यान्नं V II, P I, 380, 3
नट-नतक-तक्षाण V II, P I, 380, 7
नटादिप्रेक्षण द्यूत V I, P II, 184, 1
नटी शैलूषकी चैव V. II, P. I, 334, 1
नडन्तिकायाम् V. I, P. II, 306, 1.

न तु कदाचित् V I, P II., 124, 1
न तु नेजकधौतेन V. I, P I., 264, 11.
न तु नैमित्तिकेन स्यात् V II., P I, 167, 3.
न तेन शुद्धिमाप्नोति V. II., P. I, 134, 2
न तत्फलमवाप्नोति V. I., P II., 390, 5.
न तापसैर्ब्राह्मणैर्वा V I, P. II, 190, 6
न ताभिः सहभोक्तव्य V II., P. I, 403, 4.
न त्यजेत् सूतके वाऽपि V. I., P II, 210, 15.
न त्यजेत् सूतके वाऽपि V. I., P. I., 302, 9.
न त्याज्यं क्षणमप्येतत् V. I, P. I., 130, 8
नित्य त्रिषवणस्नायी V. I., P II., 163, 20.
न तत्र धर्मा सीदन्ति V. I., P. I, 132, 1.
न तत्र बहुश. कुर्यात् V. I., P. I, 243, 5.
न तत्र सूतक तद्वत् V I, P. II., 258, 6.
न तीर्थे V. I, P I., 477, 13.
न तीर्थवासी निर्यं स्यात V I, P. II, 195, 10.
न स्वल्पदक्षिणैर्यज्ञैः V I., P. I, 169, 18.
न तु विख्यापयेत् पिण्ड V. II., P. I., 302, 19.
न स्वैवैनां प्रयच्छेत V. I., P II., 77, 18.
न तिष्ठति तथाऽऽसीत V. I., P. II., 45, 9.
न तिष्ठत्सु V. I., P. I, 477, 11
न तस्य कार्यं करण च V. I., P I, 102, 11. 104, 8.
न तस्य दोषमिच्छन्ति V I, P. I, 425, 12.
न तस्य दहनं कार्यं V. I., P II., 232, 6
न तस्य निष्कृतिर्दृष्टा V. II, P. I., 14, 9.
न तस्य निष्कृतिर्दृष्टा V. II, P. I., 203, 8.
न तस्य प्रतिमोक्षोऽस्ति V. II., P. II., 12, 10.
न तस्य शुद्धिर्निर्दिष्टा V. II., P. II, 72, 11.
न दण्डेन न यष्टया वा V I., P. II, 7, 2.
नदीतटेषु तीर्थेषु V. I., P. II., 304, 1.
नदीतीरेषु गोष्ठेषु V II, P. I., 139, 9.
नदी-नद-तडागेषु V I, P. I., 185, 1.
न दानादधिकं किंचित V. I., P. I., 177, 2.
न दीनो नापि वा क्रुद्धो V. I., P. II., 424, 3.
नदीमृत्तिकया वापि V II., P. II., 186, 2.
न दया पितृकार्येषु V. I., P. II., 393, 15
नद्या तीर्थे ह्रदे वाऽपि V. I., P. I., 294, 2
नद्या यस्य परिभ्रष्ट V. I., P. I., 286, 2.
नद्यौर्वा सङ्गमे शस्त V. I., P. II., 304, 15.
नहि पक्वम् V. I., P. II., 382, 9.
न हैवं नापि पित्र्यं च V. I., P. II., 467, 11.

नदेवायतनं गच्छेत् V. I., P. II, 133, 9.
नदुश्चर्मा V. II, P. II., 283, 20.
नदीषु देवखातेषु V. I, P I, 270, 1
न दोषः पक्वतैलेषु V I, P. I., 283, 12.
नदीषु बहुतोयासु V I, P I, 363, 12
नदीषु बहुतोयासु V. I, P II, 307, 9.
नदूषयन्ति विद्वांसो V II, P I, 190, 17.
नदीसङ्गमे वा V. II, P. I, 68, 7
नदी-समुद्रतीरे वा V. I., P. II, 304, 13.
न देहो भविता तत्र V. I, P. II, 183, 3.
न धान्य-V. I., P. I, 443, 4.
न धर्मशास्त्रेष्वन्येषु V. I., P I., 159, 3.
न नखेन न काष्ठेन V I, P II., 406, 9
न नग्न-V. I., P. I, 442, 12
न नदीतीरमासाद्य V. I., P I., 225, 5.
न निन्देन्न प्रशंसेत V II., P. I., 302, 20.
न निन्देत् योगिनः सिद्धान् V. I, P. II, 133, 12.
न नारिकेलैर्न च फालकेन V II, P. I., 275, 9.
न निशान्ते प्रतिभ्रान्ते V. I., P I, 154, 8.
न पश्येहि-प्रेष्यनाम्नी V I, P II., 55, 14.
न पादुत्यां विषम दद्यात् V. II., P. II., 142, 1.
न ब्रह्माभिव्याहरेत् V. I., P. II., 30, 6.
न पुच्छेन्नोत्र-चरणे V. I., P. I., 405, 4
न पञ्चदारुकृते V. I., P. I., 442, 13.
न प्रचार गृहे कुर्यात् V. II., P. I., 346, 5.
न पितृणां तथैवान्ये V. I., P. II, 441, 14.
न पादुकास्थितो वाऽपि V II., P. I., 138, 11
न पादौ न शिरो बस्ति V. I., P. I, 424, 10
न पादौ न शिरो बस्ति V. I, P II., 425, 19
न पश्यां पादमाक्रम्य V I, P. I, 306, 7.
न पद्भ्यां कर्षेत् V. I, P II, 50, 2
नप्त्री पुत्री च पौत्री च V. II., P. I., 325, 11.
न पिबेन्न च भुञ्जीत V I., P. I, 426, 1
न परस्परमर्घ्यं स्यु V I, P II, 315, 15
न प्रतिगृह्णीयात् V I, P I., 426, 19.
न प्रतिगृह्णीयात् V. I., P II, 423, 9
न प्रातर्न प्रदोषश्च V I, P I, 291, 6
न प्रेतत्वमवाप्नोति V I., P I, 280, 6
न प्रीतिर्वेदवादेषु V. I, P I, 125, 12.

न प्रसारितपादस्तु V. I, P I, 423, 18
न पर्युषितम् V I., P II, 382, 9
न पूर्वं गुरवे किञ्चित् V. I., P II, 52, 10.
न पूर्वेण विशुद्धिः स्यात् V. I, P II, 264, 19
न पलाशशयने V. I, P I, 442, 12.
न दुष्येत तस्य तत् पात्र V I, P II., 192, 12
न फालकृष्टम् V I, P II, 139, 6
न फालकृष्टे न जले V I, P I, 225, 2
नफालकृष्टमश्नीयात् V I, P II, 143, 1.
न बकव्रतिके पापे V I., P I, 187, 9.
न बीजी भागमर्हति V II., P. I., 14, 14.
न बन्धून्दिष्यात् V. II, P I, 38, 18
न ब्रह्म कीर्तयित्वाऽपि V. I, P I., 425, 4.
न ब्राह्मण-शुचियों V I, P II., 96, 11.
न ब्राह्मणस्य त्वतिथि V I., P. I, 400, 11.
न बाहु-सक्थिसंस्थश्च V. I., P. I., 423, 19.
न भुक्त्वाऽलङ्कृतो योगी V. I, P. I., 270, 8.
न भैक्षं परपाकान्नं V. I., P. II., 189, 7.
न भक्षयेद पालाश V. I., P I., 253, 3
न भोजनार्थं स्वे विप्र. V I., P. I., 406, 2.
न मिले V. I., P I, 1, 443.
न भिन्ना प्रतिपद्येत V. I, P I., 290, 16.
न भिन्नभाजने चैव V I., P. I., 425, 2
न मनोरं दिष्यात् V. II., P. I, 38, 7
न मार्जारदंशेऽभीयात् V. I., P I., 425, 8.
नभस्यकृष्णपक्षे तु V. I., P. II., 322, 8*
नभस्यमासस्य च कृष्णपक्षे V I., P. II 311, 3
नभस्यमासस्य च कृष्णपक्षे V. I., P I, 136, 10
नभस्यस्याऽपरे पक्षे V. I., P II., 319, 10.
नभस्यस्याऽपर पक्षे V. I., P. II., 322, 12.
नभस्यस्यापर पक्षे V. I., P. II, 319, 7.
न मुखेनोपधमेत V. I, P II., 50, 3.
न मुखेन विशुध्यः V. I., P. I., 245, 1.
नमो गौर्य श्रीमतीभ्य V. II., P. I, 249, 4.
न मृण्मयानि कुर्वीत V. I., P. II., 392, 17
नमो नमो V. II., P. II., 174, 14.
नमो नमः कृष्णाय V. II., P. II., 175, 8.
नमो नमश्चन्द्र-V. II., P. II., 176, 1.
नमो नमो ज्येष्ठाय V. II., P. II., 175, 9.
नमो नमो ईशाय V. II., P. II., 175, 12.
नमो नमो नीलग्रीवाय V. II., P. II., 175, 7.

नमो नमो रुद्राय V. II, P. II, 175, 3
नमो नमस्तीक्ष्णाय V. II., P II., 175, 13
नमो नम सत्याय V II, P II, 175, 10
नमो नम सौम्याय V. II., P II., 175, 13
नमो नम सूर्याय V. II, P II, 175, 6.
न मूत्र पथि कुर्वीत V I, P I., 225, 1
न मित्रमतिथि कुर्यात् V I, P I., 399, 2.
न मन्त्रा कारण तत्र V. I, P. II., 90, 18; 91, 2
नमो ब्रह्मणे इति V. I, P I, 346, 4
नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च V II, P. I, 249, 5
न मीमांस्यानि शौचानि V II., P I., 146, 2.
न त्रियेत समं भर्त्रा V II., P I., 56, 7.
नमो विवस्वते ब्रह्मन् V I, P I, 364, 5.
नमो रुद्राय V. II., P. II., 193, 13.
नमः स्वधायै स्वाहायै V. I., P. II., 401, 20.
न म्लेच्छाशुचि-V° II, P II., 142, 4.
न म्लेच्छभाषा शिक्षेत V I., P. II., 134, 13.
नमस्कारेण मन्त्रेण V I, P I., 481, 16
नमस्कृत्याऽव्ययं विष्णु V. I., P. I., 441, 16.
नमस्कार प्रकुर्वीत V. I., P. I., 327, 10.
नमस्कुर्यान्महादेवम् V. I, P. I., 372, 11.
नमे स्तेनो जनपदे V. I., P. I, 200, 17
न मासभक्षणे दोषो V I, P II., 389, 11
न यक्ष-नागायतने V. I, P. I., 442, 3.
न याचते द्विजो मूढ V. I, P. II. 422, 19
न यज्ञे गोवध कार्य V. I, P. I., 133, 13.
न यतिर्न वनस्थश्च V I, P II, 148, 6
न यज्ञोपवीत V I, P. II, 171, 6
न यज्ञार्थं धन शूद्रात् V. I., P I, 198, 3
न यावदुपनीयन्ते V. I., P. I., 231, 16
नरकाणां शत गत्वा V I., P II, 366, 16
नरके तेऽन्धतामिस्रे V. II., P II., 264, 5
न रक्तमुल्वण चान्य- V. I, P. II., 54, 12
नरकं प्रतिपद्यन्ते V. II., P. II, 210, 2.
नरकार्णवे महाघोरे V. II., P. II, 208, 7.
नरके रौरवे घोरे V. I, P. II, 178, 2.
नर्क-वृक्ष-नन्दीनाम्नी V. I., P. II., 55, 13
न रक्षति च यो दारान् V. II., P. I., 43, 11.

नरो गोगमन कृत्वा V. II., P I., 340, 19.
नरो गोगमने कुर्यात् V. II., P. I., 340, 12.
न राजाज्ञाकारिणा V. I., P. II., 256, 10.
न राज्ञः प्रतिगृह्णीयात् V. I., P. I., 199, 7.
न राज्ञां V. I, P II., 256, 7.
न राज्ञामघदोषोऽस्ति V. I, P. II, 257, 8.
नरः पापात् प्रमुच्येत V. II., P. II., 201, 8
नर्वे भस्माऽग्निहोत्रान्ते V. I., P I., 318, 16.
नरमांस श्वमांसं च V. II., P. I., 371, 1
नर्मदोत्तरभागे तु V. I., P. II., 129, 15.
नर्मदा-वाहुदातीरे V. I., P. II., 304, 8
नरा-ऽश्वमेधौ मद्य च V. I., P. I, 133, 10.
नरा-ऽश्वोष्ट्र-वराहैश्च V. II., P. I., 66, 4.
नरकेषु क्रमणैव V II., P. II., 242, 12.
नरो शोकोपवासेन V. II., P. I, 125, 7.
न वक्तारं पुनर्यान्ति V. I., P. II, 196, 2.
न वेगं धारयेत् V. I, P. I., 224, 6.
नवाङ्गुलं मुखं स्यात् V. I., P. I., 267, 3.
न वीजवेद्या वस्त्रेण V. I., P. II., 133, 10.
न विद्यते V. I., P. I., 52, 7.
न वट-प्लक्षोदुम्बर V. I., P. II., 379, 7.
न वृथा वारिमग्नानां V I., P. I, 270, 15.
न विधौ परः शब्दार्थ V. I., P. II., 298, 11.
नवधा सङ्कुरःप्रोक्तो V. II, P I, 28, 13.
नवोदके दशाहं च V. I., P. I., 137, 3.
न वेदपाठमात्रेण V I., P. I., 151, 8.
न विद्युच्चस्तनम् V. I., P. I., 52, 7.
न विद्युद्दग्धकृते V. I., P. I., 443, 1.
न विद्यन्ते यतस्तेन V. I., P. I., 74, 7
न विद्यमाने पूर्वोक्तं V. I., P. I., 241, 3.
न विद्यया केवलया V. I, P. I., 184, 13.
नवानीतार्घपात्रं च V. I., P. II., 300, 14.
नवान्न-चौल-गोदाने V. I., P. II., 461, 4.
न विप्रं स्वेषु तिष्ठत्सु V. I., P. II., 279, 7.
नवम एकखुराः V. I., P. II., 317, 18.
नवमैकादशे चैव V. I., P. II, 448, 8.
न वामनां नातिदीर्घां V. I., P. II, 56, 4.
नवमीं नानिमध्ये तु V. I., P. I., 367, 15.
नवम्यां गन्धलेप तु V. I., P. I., 368, 7.

नवम्या दारिकार्थं स्यात् V I, P. II, 110, 16
नवम्या भानुवारे च V. I, P I, 253, 7
नवमे वाससां त्याग. V I., P II., 294, 1.
नवमिश्र षडुत्तरम् V I, P II, 449, 3
नविशुक्ला त्वचा चैव V I, P II, 39, 20
न व्रतिनां V I, P II, 256, 8
न व्रतोपवास-V II, P I, 38, 9
न व्रतेनोपवासेन V II, P I, 37, 3
न वार्यपि प्रयच्छेत्तु V. I, P. I, 187, 8
न वर्षधाराभि. V. I, P I, 247, 10
न वै वाचां न चक्षूषि V. I, P I, 127, 3
नव वा निर्मल वाऽपि V. II, P I, 365, 3
नवावरान भोजयेत् V I, P II, 363, 9
नवश्राद्धं तु दम्पत्यो V I, P. II, 469, 8
नवश्राद्धानि पञ्चाह V I., P. II., 448, 14
न वाऽश्रुपातः पिण्डो वा V. I, P II, 226, 10
न विष्ण्वाराधनात् पुण्य V. I, P I, 371, 18
न वेष्टितशिराश्चापि V I, P I., 424, 1
न वसेत यति षट्सु V I, P II, 184, 4
नव सप्त विशां राज्ञां V I, P. II, 448, 18
नवसमा राजन्यस्य V. II., P. I, 98, 17.
न वस्त्रपीडनं कुर्यात् V. II., P. I, 164, 14.
न शोचन्ति तु यत्नैता V I, P. II, 112, 2,
न शौच वर्षधाराभि. V I, P I, 231, 2
न शृण्वन्ति गुरोर्वाक्य V II, P II., 238, 16
न शूद्र द्विजेन V I., P II, 279,12.
न शूद्रो यजमान वै V I., P II, 280, 2
न शूद्रराज्ये निवसेत् V I., P II, 133, 3
न श्मशान-V. I, P I., 443, 2.
न श्मश्रुभिरुच्छिष्ट V I., P I., 245, 13
नश्मश्रुध्वञ्जनवती V I, P II, 55, 18
न शयीत समं भर्त्रा V II., P I., 346, 6
नश्यते नाऽत्र सन्देह V II, P I., 215, 5
नश्यन्ति तामसा भावा V. I., P I., 481, 1
नष्टेऽग्नौ विधिवद्दाप्त V II, P II., 109, 1
नष्टे जलपविशे वा V I, P II., 172, 21.
नष्टे दण्डकाष्टे V II, P II, 148, 10
नष्ट देवलके दत्तम् V I, P I, 188, 5
नष्टे मृते प्रव्रजिते V I, P II, 91, 8
नष्टायां मेखलायां V II, P II, 148, 12.
नष्टशौचे व्रतभ्रष्टे V I., P. I, 395, 17.
न स किंचिदुपाश्नीयात् V I., P. II 188, 22.

न सक्रामन्न च हसन् V I, P I, 306, 8
नस्त सकलपाशैर्वा V II, P I, 201, 4
न स तत्फलमाप्नोति V I, P I., 405, 19
न सन्निधौ V I, P II., 255, 8.
न सा दैवे न सा पित्र्ये V. I., P. II., 463, 20
न सा दैवे न सा पित्र्ये V I, P II, 87, 15
न साधयन्ति कार्याणि V II, P. II, 223, 13
न सोपानदूढशिरा· V I., P I, 329, 7
न स पापेन लिप्यते V I, P I, 197, 2
न साम्पराधिक तस्य V I, P. II, 347, 6.
न सपर्णा नातियामा V I, P. II, 39, 22
न स्पृशेद्दामहस्तेन V. I, P II., 425, 18
न स्पृशेद्दामहस्तेन V I., P I, 424, 9
न साम-यजु-ऋग्वर्ग- V. I., P. I, 83, 9
न स्त्रीभिर्न च बालेन V. I, P II., 435, 12.
न स्वासन्ध्येन कर्तव्यं V II, P I., 87, 21.
न स्वपद्य तथा गर्ते V I, P. I., 442, 5.
न स्वयम् V. I., P. I., 477, 12.
न सस्वित्षु गर्तेषु V. I., P. I., 225, 4
न सहेत यथास्तेषां V. II., P. II., 222, 3.
न हि कर्म क्षयंयति V II, P I, 11, 2
न हि सेवामतिक्रम्य V. II, P. I., 211, 15
न हन न तपन्तम V II., P I., 241, 11.
न हायनैर्न पलितै V. I, P I., 334, 13.
न हि स्मृताः शेषभाजो V. I., P. II., 415, 7
न हसन् V I, P. I., 246, 9.
न हिंस्यात्सर्वभूतानि V I., P I., 69, 2
न ह्यन्य विधत कर्म V. I., P II., 30, 1
न ह्यन्या निष्कृतिस्तेषा V. II., P. I., 320, 15
न ह्यस्मिन युज्यते कर्म V. I., P II., 91, 8
नाऽऽक्राशे V I, P. I., 442, 12.
नाऽऽक्राशे सर्वशून्ये च V. I, P. I., 442, 9.
नाऽकृत्वा लभते किञ्चित V II, P. II, 247, 6
नाऽऽक्रामन् कामतः छायां V. I, P. II, 133, 16
नागानां विधिवं कुर्वन् V. I., P. II., 226 1.
नागाना विधिवं कुर्वन V. II, P. I., 21, 2.
नाग्निहुते V. I., P. I., 413, 1.
नाग्निमधिविशेत् V. I., P. II., 50, 2.
नाग्निसंस्कार V. I., P. II.,
नागरं चाग्र वै देवं V. I., P. II., 369, 17.

नाऽगारे नाऽऽसने नाऽन्ने V. I, P II, 163, 8.
नाङ्गुलिभि. V I, P I, 246, 7.
नाङ्गुलीभि स्वकान्दन्तान् V. I., P. I, 252, 15
नाङ्गुष्ठाधिका कार्या V I, P II., 39, 19.
नाजीर्णभुक्त. V I, P II, 50, 4
नाजीर्णे भोजन कुर्यात् V. I, P. I., 423, 13
नाऽज्ञातेन समं गच्छेत् V I, P. I, 134, 4
नाञ्जलिना पिबेत् V I., P I, 248, 1.
नाऽदक्षिणां नान्यकामा V. I, P II, 103, 1
नाऽदण्ड्योनाम राज्ञोऽस्ति V I, P. I, 446, 16
नाऽदण्ड्योनाम राज्ञोऽस्ति V I, P I., 447, 2
नाऽदत्वा मिष्टमश्नीयात् V I, P I, 424, 2
नाद्यास्सूर्यमहात् पूर्वम् V. I, P I, 435, 11.
नादर्शे वै समीक्षेत V. I, P II, 46, 11.
नाऽदुष्टां दूषयेत् कन्यां V. I, P II., 92, 11.
नाधिक दद्यात् V. I., P I, 426, 19
नाऽध्येतव्यं न वक्तव्यं V I., P II, 177, 2.
नाद्यधेतव्यं न वक्तव्य V I, P II, 195, 2.
नाद्यधापयति नाऽधीते V. II, P. I., 208, 17.
नाध्यापनाद् याजनाद्वा V II., P I, 414, 8.
नाध्यापनाद् याजनाद्वा V I, P I., 195, 19
नाऽधार्मिकैर्वृत्ते ग्रामे V. I, P II, 133, 2
नान्दीमुखान् पितृगणान् V I, P II, 461, 10.
नान्दीमुखा पितर. पितामहा V I, P II, 459, 15
नान्दीमुखा पितर प्रीयन्ताम् V. I, P II, 459, 14
नान्दीमुखान् पितृनर्चयिष्यते V. I P II, 456, 14.
नान्दीमुखान् पितृनावाहयिष्ये V I, P. II., 459, 13.
नान्दीमुखे सत्य-वसू V. I., P. II, 403, 16.
नान्धकारे न संध्यायां V I, P. I, 425, 5.
नाधितिष्ठेत् शकृन्मूत्र-V. I., P II., 134, 14
नान्तरा भोजन कुर्यात् V. I., P. I, 423, 2.
नान्तर्वासो विना जातु V. I., P. I, 263, 5
नाऽन्वये सति सर्वस्व V I, P. I., 189, 19
नान्न-पानादिकं श्राद्धे V. I, P. II., 423, 11
नानध्यायोऽस्ति वेदाना V I, P I., 158, 21
नानिबद्धेक्षणा तद्वत् V I, P. II., 55, 20
नानियुक्तोऽभ्यासनस्थः V I, P I, 426, 18.
नान्यतो ज्ञायते धर्मः V I., P. I, 337, 7.

नान्यत् पश्यामि जन्तूनां V II, P II, 162, 12
नाऽन्यो धर्मोऽस्ति विज्ञेयो V II, P I, 58, 11
नान्य प्राणी महाभाग V. II, P II, 209, 2.
नान्यविद्याऽभियुक्तश्च V. I, P II., 196, 10.
नान्यो विमुक्तये पन्थाः V I., P. I, 444, 12.
नान्यस्मै कस्मै च न V I, P I, 77, 12.
नानुरोधोस्त्यनर्थाय V I, P I, 158, 16, 348, 11
न नारीमध्ये V I., P I, 413, 3
नानाविधो वातरोगो V. II., P. II., 279, 8.
नाऽनुशासन-वादाभ्यां V I, P. II., 189, 17.
नाऽनिष्टां न प्रकुपितां V. I, P II., 102, 19.
नानुष्ठेय मनुष्यैस्त-V I., P. II., 68, 17
नाऽनाहिताग्निर्नाऽविद्वान् V I, P I, 200, 18.
नापि कीर्त्यै न धर्माय V. I., P. I., 178, 4.
नाऽऽपश्चाग्निं च V. I, P. II., 50, 3.
नाऽऽपाणीयमन्नमभीयात् V. I, P. II., 382, 8
नाऽपात्रे विदुषा किंचित् V I., P. I., 177, 12.
नाऽपरीक्षितं V I., P I, 146, 14
नाऽपविद्धेन हस्तेन V. I., P. II., 418, 10.
नाऽपाश्रितो न जल्पंश्च V. I, P I, 306, 2
नाऽब्राह्मणे गुरौ शिष्यो V I, P II, 43, 16.
नाभि-कण्ठान्तरोद्भूते V II, P I, 127, 12
नाऽभुक्तं क्षीयते कर्म V II, P. I, 11, 12.
नाभिं च हृदयं तद्वत् V. I., P I, 238, 9.
नाभिनन्देत मरणं V. I., P. II., 194, 3.
नाभिमात्रे जले स्थित्वा V I, P I, 261, 7
नाभेरूर्ध्वं नरः स्पृष्ट. V II, P. I, 187, 14.
नाभेरूर्ध्वं तु यद्गन्ध V. II., P. I., 67, 14.
नाभेरध स्पर्शे V. I., P. I, 306, 6
नाभिरक्षन्ति ये शस्त्राः V II, P I., 9, 10.
नाऽभिवाद्यास्तु विप्रेण V. I., P. I., 327, 4.
नाऽभिवाद्य स विदुषा V. I, P. I., 324, 12
नाऽभिव्याहारयेद्ब्रह्म V. I., P. II., 465, 12.
नाभिसस्पर्शनान्नागाः V. I., P. I., 250, 10.
नाऽभ्यङ्क्तमकैं न च भूमिपुत्रे V. I., P I., 282, 2
नामकर्मणि बालानां V. I., P. II., 461, 8.
नाम गोत्रं पितॄणां तु V. I, P. II., 398, 12.

नामधारकविप्रा ये V II, P. II, 201, 1.
नामधारकविप्रस्तु V I, P II, 219, 3
नामधेय दशम्यां तु V. I., P. II, 24, 10
नामधेयं दशम्यां च V I, P II, 25, 1
नाम्नो दन्तोष्ठवान् चौडात् V I., P II, 243, 11
नामान्युच्चार्य विधिना V I, P. I., 267, 15
नामावास्याया V I, P II, 100, 16
नायसेनैव पात्रेण V I, P. II, 418, 11.
नारी खल्वननुज्ञाता V. II, P. I., 37, 17
नारीणा विक्रय कृत्वा V II, P. II, 132, 5.
नारीणां विक्रय कृत्वा V II, P. II, 119, 2
नार्तवे दिवा V. I, P II., 100, 1
नार्धरात्रे न मध्याह्ने V I, P I, 425, 1
नार्द्रपादः स्वपेत् V I, P I., 442, 11
नार्द्रवस्त्रे V I, P I, 442, 12
नाऽऽर्द्रवासा न नग्नश्च V I, P. I., 442, 8.
नाऽऽर्द्रवासा नाऽऽर्द्रशिराः V I, P. I., 423, 17
नारायणबलिः कार्यो V II., P I., 23, 6
नारायणीयम् V II, P II, 157, 11
नारायणे समुद्दिश्य V I, P. II., 227, 6
नार्यमणं पुष्यति V. II, P I, 448, 13
नारं शौन तथा मांसं V. II., P. I, 408, 10.
नारी स्वर्गमवाप्नोति V II, P I., 37, 4
नालिकां बालपुष्प च V II, P. I., 401, 3
नालिका-शण-छत्राक-V I, P II, 375, 9
नाऽलोमिकां नाऽतिलोमां V. I, P. II, 55, 12
नाल्पत्व वा बहुत्व वा V. I, P I., 179, 17.
नावाप्नोति गृही लोकान् V I., P I., 216, 15
नावाप्नोति गृही लोकान् V II, P. I. 404, 7
नावबुद्धयन्ति ये चैव V. I, P. I, 130, 11
नाऽवमन्येत वै भूष्णु V. I, P II, 133, 18
नाऽविशालां न वै भग्ना V I, P. I, 443, 9
नावद्यं तु युवानोऽस्य V I., P II., 326, 15
नाऽविस्पष्टमधीयीत V. I, P I., 154, 7
नाऽऽवाहनाग्नौकरण V I, P I, 388, 9
नाऽऽशौच कीर्तितं सद्भिः V. I, P. II., 254, 4
नाऽऽशौच नोदक नाश्नु V I, P II, 224, 15
नाऽऽशौच विद्यते पुत्र. V. I, P II., 212, 19, 260, 1
नाऽऽशौचं सूतके प्राक्तं V I., P. II, 254, 8
नाऽऽशौच सूतके प्रोक्तं V. I, P II., 215, 4
नाऽशुद्धि प्रसवाशौचे V I, P II., 235, 15.

नाग्नीयात्तु स्वयं, मत्या V. II, P I., 369, 6
नाऽग्नीशुर्बहवश्चैव V. I, P I, 424, 13.
नाशयन्त्याशु पापानि V. II, P I, 223, 7.
नाशयन्त्याशु पापानि V. II., P. II., 154, 16.
नाशयन्त्याशु पापानि V. II, P. II, 27. 14
नाशयन्त्याशु पापानि V I, P I, 216, 7
नासानेदन-शाहेषु V II, P. I., 273, 3
नासिकाकुट उच्छ्वासो V I, P. I., 292, 16
नाऽसूतकंकदाचित् स्यात् V. I, P II., 218, 18
नास्तिक V II, P II, 125, 5
नास्तिको V II, P II, 125, 8
नास्तिकः कृच्छ्रं V II, P I., 41, 17
नास्तिक च कृतघ्न च V. I, P I, 330, 5
नास्तिकता V II, P. II, 100, 10.
नास्तिकी नास्तिकवृत्ति· V II., P. I., 42, 1
नास्तिकवृत्ति V. II., P. II, 151, 6.
नास्तिकवृत्तिस्त्वतिकृच्छ्रम् V. II, P. I., 41, 18
नास्तिक-स्तेन-हिंस्रेभ्य. V I, P I, 181, 15.
नास्तिकस्तु दरिद्रः स्यात् V. II, P. II., 234, 10
नास्तिकास्त्रिविधा. प्रोक्ता: V. II., P. II., 124, 16.
नास्तिक्यं चौषपातकम् V II., P. I., 304, 5.
नास्तिक्यादथ वाऽऽलस्यात् V I, P. I, 161, 13
नास्तिक्यादथ वाऽऽलस्यात् V I., P I 444, 10.
नास्तिक्यभावाद्यस्तु तु V. I., P. I, 362, 13
नास्तिक्यभावनिरत V. II., P II., 220, 3
नास्तिक्य व्रतलोपं च V. II., P II., 102, 1.
नास्ति यज्ञ सम दान V. I., P. I., 167, 18
नास्ति सत्यात्परो धर्मो V I., P I., 129, 3
नासत्य दस्रौ प्रीयेते V. I, P. I., 250, 6.
नास्त्यघवत्स्व लोकों वै V. I., P. I., 161, 3.
नाऽस्नातां तु स्त्रिय गच्छेत् V. I., P. II., 102, 18
नास्मिँल्लोके V II., P. II, 66. 3
नास्यैतेऽग्नुच्छिष्टाः V. II., P. I., 412, 7.
नाऽस्याचमनकल्प V. I., P. II, 30, 5.
नाऽस्तिकत्वं नाऽतिसाय V. I., P. II, 131, 3.
नास्तिक्यमिच्छन्ति विद्वान् V. I., P. II., 348, 3
नास्तिक्यमिच्छन्त्येतान् V I., P. II., 348, 14.
नास्यन्नाद्यधिक दद्यात् V. I., P. II, 423, 9.
नास्तिकस्यच्छवि पाण्डु- V. I., P. II., 56, 2.
नाऽस्तिराजे षोडशिनं V. I., P. II., 373, 14.

नाऽत्रिवर्षस्य कर्तव्या V. I., P. II, 242, 18.
नातिसुहितः V. I., P. I., 420, 13
निकेतन कारयित्वा V. I, P. II., 366, 19.
निकृतिश्चाप्यविज्ञान V. I., P. I., 480, 17.
निक्षिप्यार्ग्निं स्वदारेषु V. I, P. I., 312, 11
निगृहीतश्च यो राज्ञा V II., P. I., 21, 3.
निगृहिताश्च ये राज्ञा V I, P. II, 226, 2
निमहेऽनुमहे वाऽपि V. II, P. I, 40, 18.
निजान् जयति वै लोकान् V I, P. I., 480, 12.
नित्यक्रियां पितृणां च V. I., P. II, 441, 13
नित्य क्रियार्थं स्नायीत V. I, P. I, 285, 2.
नित्योच्छिष्ट. सूतकश्च V II, P II, 235, 16.
नित्ये जपे च काम्ये च V. I, P. I., 158, 19.
नित्य तावत्प्रवक्ष्यामि V I., P. I, 388, 5.
नित्य तस्मिन् समाश्वस्त V. I., P. I., 463, 15.
नित्यं नित्यानि कुर्वीत V. I, P. I.. 169, 4.
नित्य नैमित्तिकं काम्य V II., P. II, 177, 8.
नित्य नैमित्तिकं काम्य V. I., P. II., 299, 15.
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं V. I., P. I., 261, 1.
नित्यं नैमित्तिकं काम्य V. I., P I, 164, 10.
नित्य नैमित्तिकं कार्म्य V. I, P I, 268, 10
नित्य नैमित्तिक चैव V I., P I, 287, 14.
नित्य-नैमित्तिकाना च V. II, P II, 198, 15
नित्यो नैमित्तिकश्चैव V I., P 1., 94, 6.
नित्यमुद्धृतपाणि स्यात् V. I, P I, 152, 11
नित्यमन्नप्रदस्यापि V I, P. II, 256, 20
नित्यमभोज्य केश-V II, P I., 137, 13
नित्यमास्य शुचि स्त्रीणां V. II, P. I, 191, 7.
नित्य योगपरो विद्वान् V. I., P II., 342, 16
नित्य यादृच्छिक चैव V I., P I, 279, 15.
नित्यं शुद्ध कारुहस्त. V. II, P I, 190, 12
नित्यश्राद्धे त्यजेदेतान् V I, P I., 388, 15
नित्यश्राद्धं तदुद्दिष्टं V. I., P I, 387, 17
नित्यश्राद्धेऽर्घ्य-गन्धाद्यै V I, P I., 388, 11
नित्येषु शुद्धे. प्राधान्यात् V. I, P. I, 63, 5
नित्य. संकीर्त्यते नाम्ना V. I., P I, 95, 2.
निद्रालु क्रूरकृद्धुब्धो V. II., P. II., 215, 1.
निद्रा तन्द्रा V I, P. I, 42, 10.
निधायाग्निमुपर्यासा V. II, P. I., 156, 9.

निन्दको द्विज-देवाना V. II, P II, 221, 18.
निन्दितेभ्यो धनादान V. II, P II, 137, 11.
निन्दितेभ्यो धनादान V II, P I., 17, 9
निन्द्यैर्हि लक्षणैर्युक्ता V. II., P. I., 4, 14.
निन्द्यैव लोके भवति V. II., P I., 36, 8.
निनीषु. कुलमुत्कर्षम् V. I., P. II., 74, 9.
निनीषन् दण्ड-शिक्षादि V. I, P II, 160, 4
निपातयति यो गा वै V. II, P. I, 262, 2.
निपाते सहस्रम् V. II., P. I., 459, 10.
निपात्य सङ्गरेस्सर्वै V. II., P. I., 257, 17
निबद्धशिख-कच्छस्तु V I., P. I., 234, 12.
निमज्जतश्च मरुस्थादान् V. I., P. II., 387, 8.
निमन्त्रणीया श्राद्धेषु V. I., P. II, 359, 17.
निमन्त्रितेषु विप्रेषु V. I., P. II, 257, 2.
निमित्तेष्वेषु सर्वेषु V. I., P. I., 240, 3.
निमन्त्रितस्य विप्रस्य V. I, P. II., 257, 4.
निमित्तान्तरतः V. I., P. II., 331, 17.
निमन्त्रयीत स्ववरान् V. I., P. II., 360, 13
निम्नोन्नेद्वाप्यविज्ञानात् V. II., P. II., 147, 15.
नियुक्तो मूर्धनि V I., P II, 342, 10.
नियोगादुपवासेन V. II., P I., 426, 5.
नियमा गुरुशुश्रूषा-V. II, P I., 116, 6.
नियमा गुरुशुश्रूषा- V. II., P. II., 169, 11.
नियमाचारसन्तानां V. II., P. II., 210, 9.
नियमातिक्रमे तस्य V. II., P. I., 35, 4.
नियमेष्वप्रमत्तस्तु V I., P. II., 182, 9.
नियम्य प्रयतो वाचम् V. I, P. II, 42, 2.
निराकाङ्क्षीकृते मन्त्रे V. I., P. I., 300, 7.
निरुप्तं गृहिस्था तु V. I., P. II., 403, 1.
निर्गुण सहसा क्रोधात् V. II., P. II., 61, 11.
निराचारस्य विप्रस्य V. II., P. I., 446, 10.
निर्भेदः सर्वपापानां V. II., P. II., 193, 4.
निरोधनेन बन्धेन V. I., P. I., 455, 14.
निर्दशं ज्ञातिमरण V. I., P. II., 235, 17.
निर्दोषं सुहृदं भार्यां V. II., P. II., 222, 2.
निर्दिष्टफलभोक्ता हि V. I., P. I., 452, 11.
निर्देक्ष्यति तस्सर्वम् V. I., P. II., 196, 17.
निरुद्धांशफलं स्वत्वे V. II., P. II., 276, 14.

निरुद्धांशसमो भोगो V. II, P. II., 276, 15.
निर्भयाः प्रतिपद्यन्ते V. I., P. I., 474, 18.
निरामिष सकृद्भुक्त्वा V. I., P II, 360, 9.
निराशा पितरो यान्ति V. I, P. I., 363, 8.
निराशा पितरस्तेषां V. I., P. II., 435, 9.
निर्वपेत्तु पुरोडाश V. II., P. II, 151, 15.
निर्वपेदत्र पिण्डांस्त्रीन् V I., P. II., 326, 6.
निर्वासं कारयेद्विप्रं V. II., P. II., 12, 14.
निर्वर्त्य वृद्धितन्त्रं तु V. I., P. II., 454, 18.
निर्वासयति यो विप्र V. I, P. I., 403, 6.
निर्लेपं काञ्चनं भाण्डम् V II., P. I., 174, 11.
निरस्य तु पुमान् शुक्रम् V. I., P. II., 244, 21.
निर्हृत्य हु व्रती प्रेतान् V.I., P. II., 278, 5
निर्होमा निर्वषट्काराः V. II., P. II., 229, 18.
निर्वीतेन मनुष्याणां V. I., P. I., 351, 7.
निवृत्तप्रतिबन्धं हु V. II., P. II., 276, 13.
निवेदयीत चात्मानं V I., P. I, 372, 12.
निवेदयेत् प्रयत्नेन V. I., P I., 467, 14.
निवारयति पापात्मा V I, P. I, 179, 7.
निवर्तितानि कर्माणि V. I., P. I., 137, 10.
निवेद्य गुरवे V I., P II, 43, 1.
निवेद्य गुरवेऽग्नीयात् V I, P II., 42, 15.
निवेद्यैवाऽपसव्येन V. I., P II., 466, 20.
निवासराजानि प्रेते V. I., P. II., 252, 11.
निश्चयार्थं विबुद्धानां V. I, P. I, 138, 8
निश्चल स्थाणुभूतश्च V I., P II., 163, 6
निःशब्दं देशमास्थाय V. I., P. I., 41, 2.
निःश्वस्य प्रतिगच्छन्ति V. I, P. II., 324, 2.
निषेककाले सोमे च V I., P II., 301, 6, 404, 1
निष्कृति व्यवहारार्थं V II, P. I., 232, 17
निषेकादीनि कर्माणि V. II., P. I, 319, 1
निषेकादीनि कर्माणि V. I., P. I, 331, 1.
निषेकादिश्मशानान्ताः V. I, P. II., 19, 6
निष्कालको V. II., P. II., 89, 14.
निष्कालको घृताभ्यक्तो V. II, P. I., 313, 20.
निष्क्रान्ता कीटयोनिभ्य. V. II., P. II., 243, 15.

निष्णातः सर्वविद्यासु V. I, P II., 311, 16.
निषिद्धमन्न-V. II., P. II, 114, 13.
निषिद्धान्न तु यो भुङ्क्ते V. II., P. II., 252, 10.
निनिद्धवस्तुभोगेन V. II., P. II., 240, 1.
निष्पीडयति यो विप्रः V. I, P I., 363, 1
निष्पीड्य स्नानवस्त्रं वै V I., P I, 320, 1.
निष्पावाश्चात्र शोभनाः V. I, P II., 374, 10
निष्पावांस्तु विशेषेण V I., P II., 374, 4.
निष्फलं तु भवेत्तस्य V. II., P. I., 37, 18.
नि.सृतानां V. II., P II., 194, 4.
निः सन्दिग्धे परिज्ञाने V. II, P. I, 107, 8
निस्तीर्यतामथात्मान V. II, P I, 198, 6.
निस्पृहोऽन्यत्र गत्वैव V. I., P II., 160, 12.
निसर्गषण्डो वह्निश्च V I., P. II., 76, 3.
निःसावयेद्धस्तजलम् V. I, P I., 432, 2.
निहत्य क्षत्रिय मोहात् V. II., P. I., 95, 19.
नीचद्रुमा महाकक्षा V. I., P. I., 457, 6.
नीयते वाम्बमार्गेण V. II., P. II., 268, 12.
नीरसान्यपि सर्वाणि V. I., P. II, 376, 15.
नीलीवारु, यदा भिन्द्याद् V II, P II., 145, 8
नीलपर्वते V. I., P. II, 345, 15.
नीलीमध्ये तु गच्छेद्वा V II., P. II., 145, 6.
नीलीरक्तेन वस्त्रेण V. II, P. II., 145, 11.
नीलीरक्तं यदा वस्त्र V. II, P. II, 144, 10
नीलरुद्रं तथेवेन्द्र-V II., P. II., 159, 10
नीवि विसृज्य V. I., P. I., 241, 7.
नुद पापानि सर्वाणि V. I., P. I., 255, 3
नृणां श्राद्धे सदा प्रीताः V. I., P II., 326, 11.
नृदुर्ग गिरिदुर्ग च V I, P. I., 464, 6
नृशस-राज-रजक-V. II., P. I., 381, 5.
नृशस-राज-रजक-V I., P. II, 384, 19.
नृपाणां परमो धर्म. V. I., P. I., 452, 10.
नृपति· शासक. प्रोक्तः V. II., P. II., 210, 12.
नृपस्य वृद्धवैद्यस्य V. II., P. II., 146, 3.
नैकमासीगमतिथिं V. I, P. I., 399, 8.
नैको ऽध्वानं प्रपद्येत V. I., P. II., 133, 11.
नैकोऽपि विना कार्येन् V. I., P. II., 116, 13.

नैक वस्त्रो हृदमध्वो V. I, P I, 424, 2
नैकवस्त्रः प्रवर्तेत V. I., P. I., 265, 11.
नैकः श्राद्धद्वय कुर्यात् V. I., P. II, 469, 1.
नैकहस्तेन च जल V. I., P. I 426, 2.
नैतन्मम मत यस्मात् V. I, P II, 97, 15
नैतत्मम मत यस्मात् V II, P. II, 42, 8.
नैताभ्यां सदृशो मन्त्रो V I, P I., 372, 2
नेतरेषाम् V I, P II, 261, 3.
नेत्ररोगी भवेत् प्रेक्ष्य V II, P II, 272, 1
नेत्ररोगो भवेत्तस्य V II, P II, 248, 14
नैतयोरन्तर किञ्चित् V I, P I, 201, 6.
नैत्यके नास्त्यनध्यायो V I, P I, 348, 12.
नैनैरपूतैर्विधिवत् V. I, P II, 31, 16
नैन किञ्चिदवाप्नोति V I, P II., 81, 9
नैवं स्वय तदश्नीयात् V. I., P. I, 403, 15.
नैमित्तिके काल-कामौ V. I, P. II, 403, 18
नैमित्तिकं तु कर्तव्य V. I., P II, 470, 11
नैमित्तिकं धनजात V II, P I, 7, 8.
नैमित्तिकानि कार्याणि V I, P II, 470, 6.
नैमित्तिकानां सर्वेषां V II, P II, 195, 18
नैमित्तिकं समाख्यातं V II, P I, 7, 1
नैर्ऋत वा V. II, P II, 126, 11
नैर्ऋती दिशमातिष्ठेत् V II, P. I, 313, 4, 314, 14
नैर्ऋत्यामिषुविक्षेपम् V I, P I, 224, 13
नैव केनच नाऽऽप्यं V. I, P. I, 203, 21
नैव गच्छति कर्तार V. II, P. I, 214, 12.
नैव गच्छति कर्तार V II., P. I, 214, 17.
नैवातिशीतो नात्युष्ण V I, P I., 456, 16
नैवादद्दीत पाथेय V I, P II., 195, 8
नैवेद्य तु त्रयोदश्या V I, P I, 368, 9
नैव नन्द्यादि वर्ज्यं स्यात् V. I, P. II, 322, 13.
नैवान्ये प्राणिनः केचित् V II, P. II, 208, 14.
नैव पौत्रेण कर्तव्य V I, P II, 462, 17
नैवेशिकानि च ततः V I, P I., 468, 19
नैव श्मशानोपवन-V I, P II, 102, 8
नैवास्ति किञ्चित्कर्तव्यम् V. I, P II, 177, 7.
नैवासौ भोजयेच्छ्राद्धे V. I, P II., 424, 12.
नैष्ठिकाना वनस्थानां V II, P I, 205, 7.
नैष्ठिकानां वनस्थानां V I, P II, 254, 3.
नैष्ठिकानां वनस्थानां V I, P. II, 254, 7.

नैष्ठिकी ब्रह्मचारी तु V I, P II, 48, 3
नोच्छिष्टा मार्हयेद्दाभ्य V I, P I, 424, 15
नोच्छिष्टं घृतमादद्यात् V I, P. I 125, 3.
नोच्छिष्ट तत्पवित्र तु V I, P. I, 248, 14
नोच्छिष्टो न दिवा सुप्यात् V I, P I, 413, 15
नोत्तरेत्तनुपस्पृश्य V I, P I, 240, 8
नोत्तरापरा- V I P I, 142, 11
नोत्तरीयमथ कुर्यात् V I, P I, 263, 4.
नोत्पादकः प्रजाभागी V. II, P I 44, 17.
नोदकेन न वा वाचा V I, P II, 92, 20.
नोदकुम्भहस्तो V. I, P I, 329, 10
नोदकेषु न पात्रेषु V. I, P. I., 352, 18.
नोद्धरेच्च तत प्राज्ञा V. I, P II., 38, 12
नोद्वहेत कपिलां कन्यां V I., P. II, 55, 12
नोपाकर्म तथा कुर्यात् V. II, P II., 129, 9
नोपतिष्ठति तत्तोय V. I, P. I., 352. 19.
नोपतिष्ठति नक्षत्रे V. I, P I, 353, 4
नोपतिष्ठान ततसर्वम् V. II., P. I., 22, 14
नोपतिष्ठति तत्सर्वम् V. I, P. II, 224, 14.
नोपतिष्ठन्ति ये सन्ध्यां V. I., P. I, 301, 16.
नोपवच्छेत तां प्राज्ञ. V. I., P. II., 67, 18.
नोपरुन्ध्याद्व्रजस्थलात् V. I P II, 78, 9
नोपरुद्ध V I, P I, 224, 6.
न्यूनाधिक न कर्तव्य V. I., P. I., 239, 1
न्यायतो यस्तु भिक्षार्थी V. I, P II., 189, 2
न्याय्य प्रतीक्षितु भ्राता V I, P. II, 355, 17.
न्याम इति ब्रह्मा V. I., P. II, 176, 7
न्यासेन न संवत्सोऽपि V. I., P I, 368, 1.
न्यासापहारी V II., P. II., 258, 6.
न्यासापहर्ता नरकान् V II., P. II., 265, 16.
न्यासापहर्ता विनश्यक् V. II, P II., 222, 1
न्यस्तमन्त्र V I, P I, 419, 14.
न्युब्ज पिण्डान पितृभ्यस्तु V I., P. II, 112, 2
न्यम्यपात्रं तु भुञ्जीत V I, P I, 117, 6.

प.

पङ्क्तिभेदी वृथापार्की V II, P I, 449, 20.
पतुर्व तथा ज्ञेयः V. II., P. II., 260, 15.
पङ्क्तय पात्रहीनाय V. II., P II., 232, 13.
पङ्ग्वन्धौ बधिरः कुष्ठी V. II, P. II., 245, 1.
पङ्ग्वन्ध-बधिरा मूका: V. I., P I., 183, 6.
पञ्चक्रोश गयाक्षेत्रं V. I., P. II., 307, 16.

पञ्चगुञ्जात्मको माषो V. II, P. I, 27, 7
पञ्चाग्निर्धूमपो वा स्यात् V. I, P II, 144, 10.
पञ्चाग्निरप्यधीयानो V I, P. II, 341, 8
पञ्च ग्रासान् महामौनं V. I, P. I, 427, 16
पञ्चगव्यं च तस्योक्तं V II, P II, 82, 3
पञ्चगव्य न्यसेत्तत्र V II, P. II, 154, 5
पञ्चगव्य पिबेद् गोघ्नो V II, P I, 242, 20.
पञ्चगव्य पिबेत् नात V II, P I, 439, 7
पञ्चगव्याशनो नित्य V II, P I, 253, 14
पञ्चचूडा अङ्गिरस V I, P. II, 29, 1.
पञ्च चाभ्यधिक कृत्वा V II, P II, 35, 19.
पञ्च तस्य प्रणश्यन्ति V II, P. I, 378, 4
पञ्चत्व तस्य जानीयात् V I, P II, 325, 6.
पञ्चैतान् विस्तरो हन्ति V. I, P II, 361, 2.
पञ्चदशग्रास पौर्णमास्यादि V II, P I, 300, 10.
पञ्चदशे पुष्टि V I, P II, 318, 3
पञ्चदशाह वैद्यस्य V. I, P. II, 209, 20.
पञ्चदश्या चतुर्दश्याम् V. I., P. I, 158, 1.
पञ्चदश्यां चतुर्दश्याम् V I, P I, 282, 1.
पञ्चदश्यां च धर्मिष्ठ V. I, P. II., 111, 4.
पञ्चदशरात्रेण V. I, P. II, 205, 1
पञ्चधा च चतुर्धा च V. II, P. I, 43, 1
पञ्चधा विप्रतिपत्ति V. I, P. II, 97, 1.
पञ्चधा सभृत. कार्यो V. I, P. II, 292, 7
पञ्चनखविण्मूत्राशने V. II, P I, 392, 5
पञ्चाना तु त्रयो धर्म्या V. I, P II, 87, 7
पञ्चाना महतामेषां V I, P I., 383, 17
पञ्च पञ्चनखा भक्ष्याः V I, P II, 389, 3
पञ्च पिण्डान् समुद्धृत्य V. I, P I, 270, 4
पञ्चाऽपाने दशैकस्मिन् V. I, P I, 229, 11
पञ्चाऽपाने मृदो षोडश V I, P I, 229, 8.
पञ्चभि स्नापयित्वा तु V II, P. I, 170, 9
पञ्चमे च तथा भागे V. I, P I, 378, 2
पञ्चमे चार्थवचने V. I, P I, 470, 8
पञ्चमात्सप्तमादूर्ध्वं V. I, P. II, 60, 9, 61, 5
पञ्चमे पुमास V I, P II, 317, 15.
पञ्चभीप्रभृतिषु V. I, P. II, 322, 4.
पञ्चमी माद्रपक्षात्तु V. I, P. II, 61, 1.
पञ्चमीं माद्रत .V I, P II, 61, 12
पञ्चयोरन्तरे दद्यात् V I, P II, 323, 10.

पञ्चन्याऽऽचमनं दद्यात् V I, P I, 368, 5
पञ्चमी वामजानौ तु V I, P. I, 367, 13
पञ्चमे सप्तमे चैव V. I, P II, 61, 8.
पञ्चयज्ञान् कुर्वीत V I, P II, 210, 10
पञ्चयज्ञविधान च V. I., P II, 211 7
पञ्चयज्ञास्तु यो मोहात् V. I, P. I, 413, 14
पञ्चाद्रौ भोजन कुर्यात् V I, P. I, 415, 11
पञ्चरात्र तु नाऽश्नीयात् V II, P. I., 323, 4
पञ्चरात्र निराहारा V II., P. I, 68, 12.
पञ्चरात्र निराहारा V II, P I., 164. 6
पञ्चरात्र पिबेत् पीत्वा V II, P I, 414, 2
पञ्चाद्रा भोजन कुर्यात् V I, P I, 417, 1
पञ्च वा पञ्च महायज्ञा· V I, P I, 11. 11
पञ्चसूना गृहस्थस्य V I, P I, 380, 2.
पञ्चस्वेतेषु चाऽऽचामेत् V I, P. I, 240, 11
पञ्चस्वापत्सु नारीणां V I, P II, 91, 9
पञ्चाहे तु चरेत्कृच्छ्र V. II, P I, 29, 8
पण्डितस्यापि शूद्रस्य V II, P I, 328, 14.
पन्थानश्च विशुद्ध्यन्ति V II, P. I, 187, 6.
पक्वान्नमौषध तैल V II, P. II, 112, 21
पक्वमापत्सु गृण्हीयात् V I, P II, 195, 9.
पक्वसन्धा हि पृथिवी V. I., P. I, 456, 15.
पक्षे गते चाप्यभ्रीयात् V I, P II, 143, 11
पक्षि-गन्धौषधि- V. II., P. II., 112, 12
पक्षि-गन्धौषधीनां च V. II, P II, 111, 5
पक्षिजग्ध गवाघ्रातम् V. II, P I, 137, 8
पक्षिणा V II, P. II, 138, 4.
पक्षिणा पोषकौ यश्च V I, P. II, 351, 7.
पक्षिण प्रेतरूपेण V. II, P I., 21, 19
पक्षिण्यसपिण्डे V I, P. II., 251, 5
पक्षार्द्धौ च रवौ षष्ठ्याम् V. I, P. I, 252, 11
पक्षि दृष्टि मृग व्याल- V II, P II, 270 15
पक्षान्तोऽपि कन्यास्थे V. I, P. II., 321, 9
पञ्चचर्यऽतिकृच्छ्र स्यात् V. II., P. I, 424, 9.
पक्षे पक्षे समश्नीयात् V. I, P II, 145, 8
पक्षयोरुभयो राजन् V I P I, 355, 14.
पक्षहोमानथौ कृत्वा V. I, P I, 315, 5
पतिघ्नी तु विशेषेण V. II, P. I, 353, 10
पतिघ्न्यश्च सुवासिन्य V I., P II. 75, 4.

पण्येषु चैव सर्वेषु V I, P II, 263, 4.
पटहं लेपन चैव V. II, P II, 262, 13
पतित- V II, P II, 138, 20,
पतितचण्डाल-V I, P I, 277, 9
पतिताग्निश्चिताग्निश्च V I, P II, 286, 16
पतिताग्नेश्चिताग्नेश्च V. II, P I, 193, 1
पतितोत्पन्न पतितो भवति V II, P I, 29, 3
पतितां तु द्विजो गत्वा V II, P I, 328, 13
पतिता-ऽन्त्यस्त्रियौ गत्वा V II, P I, 307, 15
पतितानां न दाहः स्यात् V I, P II, 226, 9
पतितानां न दाह स्यात् V II, P I, 20, 8, 21, 13
पतिता पङ्क्तिभ्रष्टा वा V II, P I, 246, 8.
पतितां पङ्क्तिभ्रष्टां च V II, P. I., 248, 1
पतत्यज्ञानतो विप्रो V II, P I, 117, 15
पतत्यर्धं शरीरस्य V I, P II, 113, 9
पतितोऽर्थहीनो V II, P. I, 38, 8
पतितं याजयित्वा तु V. II, P. II, 206, 1.
पतितैर्दूषिते कूपे V II, P I, 153, 19.
पतितास्ते प्रकीर्तिताः V. II, P I, 20, 6
पतितस्तु भवेद्विप्रः V. II, P. II, 145, 3.
पतितसावित्रीकः V II, P II, 121, 2
पतितस्तत्क्षणादेव V. I, P I, 403, 7
पत्नी पुत्रस्तथा पौत्रो V. I, P II, 468, 7.
पत्नीबहुत्वे V. II., P II, 237, 3
पत्नी थोक्त्वा यथेष्टमन्ते V. I., P. II, 170, 3
पत्नी-श्रोत्रिय-याज्याश्च V I, P I, 383, 13.
पत्न्याःपुत्रस्य तत्पुत्र-V I, P II, 467, 5
पत्न्यै प्रजार्थी दद्यात्तु V I, P II, 438, 4
पत्न्यभावे तु सोदर. V I, P II, 462, 19
पतिमत्या. स्त्रिया लोके V II., P I, 37, 13
पत्या चैकेन कर्तव्यं V I, P. II, 456, 17
पत्यन्तपुरोहितादिभ्य. V. I, P I, 450, 16
पतेद् बहुविध शस्त्र V I., P I, 475, 11
पथनाशक. V II, P II, 237, 12
पतना-ऽनाशकैश्चैव V II, P. I, 424, 18
पतन्त्याचामतो याश्च V I, P I, 245, 10.
पतनात् त्रायते यस्मात् V I, P I, 185, 9
पतिव्रता धर्मपत्नी V I, P II, 438, 14
पतिलोकं न सा याति V II, P I, 350, 12

पत्रपुटके वा V. I, P II, 405, 14
पत्रं पुष्प फलं वाऽपि V. I, P II, 37, 6
पत्रैर्मित. पत्रकृच्छ्र· V. II, P II, 181, 12
पत्रशाक शिखी हत्वा V II, P II, 255, 7.
पतिं हित्वाऽपकृष्टं स्वम् V II, P I, 36, 7.
पदाति-नागबहुला V I, P I, 457, 12
पदातीनां क्षमा भूमिः V. I, P I, 457, 8
पदा तु यस्ताडयति V II, P II, 247, 15
पदातिबहुला सेना V I, P I, 457, 9
पदस्तोभा V II, P II, 157, 4
पद्माक्षकैश्च रुद्राक्षैः V I, P I, 308, 18
पद्माक्षैर्दशलक्षं तु V I, P I, 309, 8
पद्मोदुम्बर-बिल्वानां V. II., P. I, 317, 17
पद्मेन चैव व्यूहेन V. I, P. I, 458, 13
पद्मानि चाक्षसूत्रं च V. I, P. II., 158, 9.
पद्म-बिल्वा-ऽर्क-धत्तूर- V I, P II, 393, 14.
पद्मस्य मुकुलाकारं V. I, P. I., 266, 12
पयो घृत वाऽऽमरणात् V. II, P. II, 83, 2.
पयो-दधि-घृतै· कुर्यात् V I., P I., 381, 16.
पयो दधि च मद्य च V I, P I, 484, 16
पयो-दधि-विकारादि- V. II, P I, 144, 15
पयः पिबेच्छुक्लपक्षे V. I., P II, 144, 11
पय पिबेत् त्रिरात्रेण V II, P I, 442, 18
पय पिबेत्त्रिरात्र वा V II, P I, 88, 8
पय -पायसा-ऽपूपानां V. II, P II, 117, 13
पयोभक्षण V II, P II, 108, 20
पयोशी पञ्चगव्याशी V. II, P. I., 253, 3.
पयसा वाऽपि मासेन V. II, P II, 106, 13
पराकेण विशुद्धि स्यात् V II, P I, 106, 19, 309, 4.
पराके तप्तकृच्छ्रे च V II, P II, 200, 2.
पराक-तप्तकृच्छ्राणां V II, P II., 198, 17
पराकं तत्र कुर्वीत V II, P. II., 119, 1
पराकृता शरा यस्मात् V I, P I., 74, 4
पराकत्रयसयुक्तम् V. II., P. II, 129, 10.
पराको नाम कृच्छ्रोऽय V II, P I., 32, 5
पराकमथ वा कुर्युः V II., P II, 106, 7.
परकीयनिपानेषु V. I., P. I, 270, 3.
पराकस्त्वर्धमासे स्यात् V. I, P. I., 29, 9.

परिक्षीण- V II, P. II., 237, 7
परीक्षिताः स्त्रियश्चैव V I, P I, 471, 11.
परीक्षा देवता सर्वा V I, P I, 449, 6.
परीक्ष्य धर्मविदुध्या V II, P I, 131, 20.
परिक्रमो ब्राह्मणस्य V I, P II, 98, 16
परिच्युतेषु च स्नानात् V I, P I, 243, 11
परं चैव लघु मन्येत् V II, P II, 187, 13.
परिचारका एकादश्याम् V I, P II, 317, 2
परिचर्यात्मक कर्म V I, P I, 86, 8
परिचारेषु यद्दत्तं V I, P I, 189, 4
पर्जन्यवर्षणाद्भूमे V II., P I, 194, 12
पराजयश्च सङ्ग्रामे V I, P I, 460, 3
पर्णोदुम्बर-राजीव- V II, P II, 180, 7
पर्णमूले भवेद् व्याधि V I, P I, 434, 16.
परिणीय सगोत्रा तु V. I, P. II, 72, 13.
पर्णाशी V. I, P. II, 144, 5
परतो दशरात्राच्चेद् V. I, P. II, 452, 2.
परतः परतो ऽशुद्धि. V. I, P II, 265, 21
परितो व्रजते नित्यं V I., P. II, 201, 14.
परितुष्टेन भावेन V. I, P I., 177 17.
परित्यक्तो ऽऽचरेत् पापं V II., P. I, 35, 2
परित्यागस्तपो दानम् V II, P. I, 428, 14.
परित्यजेदर्थ-कामौ V I, P I., 220, 9.
परित्यङ्गचैनां बिभृयात् V II, P I, 337, 12
परित्याज्या स्वयं भार्या V I, P. I, 129, 17
परित्यजन्ति ये मोहात् V I, P II, 165, 9
परंत्वह वायुभक्ष V II, P II, 170, 12
परपाकनिवृत्तस्य V. II, P. I, 446, 9
परोपतापन V II, P II, 213, 1.
परपत्नी तु या स्त्री स्यात् V. I., P I, 325, 1
परोपदिष्टज्ञानेन V II, P II, 240, 2.
परिपूर्णकलत्वाच्च V I, P II., 201, 13
पर परमहसस्तु V I, P. II, 174, 2
परपूर्वापति स्तेन. V I, P II., 349, 4.
परपूर्वासु भार्यासु V I, P II, 249, 19
परपूर्वासु भार्यासु V. I P. II, 250, 1
परपूर्वासु च स्त्रीषु V I, P II, 250, 5
परापवादसन्तुष्ट V. II, P. II, 220, 12.
परपुसि प्रसक्ता च V. II, P. II, 269, 7
परबाधाकर दान V I, P I, 182, 4

पर्वण्यौदधिके कुर्यु V. I, P. II; 128, 3.
पर्वण्यौदधिके कुर्यु V. I, P II, 128, 7.
परिविक्तिता V II., P. II., 100, 1.
परिविक्तिता चानुजेन V II, P I, 16, 4.
परिवेत्ता तथा लोके V II, P. II, 34, 7
परिविक्ति-परीवेद्- V. II, P. I., 50, 17.
परिविक्तिः परीवेत्ता V. I, P II., 359, 9.
परिविक्ति परिवेत्ता च V II, P I, 49, 20
परिविक्ति परिवेत्ता च V. II, P I, 49, 17.
परिवेत्ता स विज्ञेय V I, P II, 354, 6.
परिविक्तिर्ज्येष्ठ V II., P I, 49, 2
परवित्तविनाशाय V II, P II., 239, 10
पर्वताग्रे नदीतीरे V I, P I, 266, 4
पर्वातिक्रमकारी तु V II, P II, 227, 13
पर्वतनिकुञ्जेषु V. I, P II, 305, 4.
पर्वमैथुनी V. II, P II, 269, 17
परिवेदन V. II, P II, 100, 1
परिवेदनी कन्या V II., P I, 49, 2.
परिव्राजका अपि V I, P. II, 189, 15
पर्ववर्जं व्रजेच्चैनां V. I., P. II., 99, 2
परिविविदानः कृच्छ्रा- V II, P. I., 50, 6

पारिवेषणं प्रशस्त हि V I, P. II, 417, 14
परिवेषवेत्तु प्रयत V. I, P II, 419, 12.
परेषां चेतस क्लेश- V II, P. II., 239, 14.
परिषत्त्व न तेषां स्यात् V. II, P. I, 209, 16
परिषत्सम्पदश्चैव V II, P I, 236, 13
पर्षत् संचिन्त्य तत् सर्व V. II, P I, 236, 15
परेषु पापचित्तेषु V I, P I., 74, 8
पर्षदा कार्यते यत्तु V II, P I, 3, 10
पर्षदि ब्रूहि तत् सर्व V II, P I, 235, 20.
परिषद्या ब्राह्मणानां V II., P. I, 231, 5.
पर्षद् या ब्राह्मणानां च V. II., P II, 67, 11.
पर्षद् या ब्राह्मणानां तु V. II, P II, 74, 3
परेषां रसनाच्छेदी V II, P. II, 248, 15.
परिस्तृते शुचौ देशे V I, P II, 302, 4.
परस्परादिनो मत्स्या V. II., P. II., 268, 12
परस्परं भावयन्त V. I, P I, 159, 13.
परस्य कामदेवस्य V. I., P. I, 74, 6
परस्य योषित हृत्वा V. II, P II., 223, 5.
परास्य शक्तिः V I., P I, 104, 10.
परस्त्रियं न भाषेत V. I, P. II, 133, 8.

परस्वादेर्वृथा दानम् V I, P I, 188, 16.
परस्वहरण V II, P II, 99, 16
परिहृत्य ततो भूयो V. II, P II, 244, 12.
परहंसास्त्रिदण्डं च V I, P. II, 164, 9
पलाण्डु गृञ्जनं चैव V. II, P I, 400, 13.
पलाण्डोर्देश जातय V. II, P I, 401, 16
पलाण्डु विड्वराह च V II, P I, 402, 18
पलाण्डु श्वेतवृन्ताक V II, P. I, 401, 12.
पलद्वय तु प्रसृतं V II, P I, 141, 9.
पल्वलौघ-मृग-व्याघ्र- V. II., P I, 281, 9.
पलाश-खदिरा-ऽश्वत्था V II, P I, 192, 10
पलाश-पद्मपत्रेषु V I, P. I., 416, 9.
पले. षोडशभिर्युक्तं V I, P I, 194, 1
पलं सुवर्णाश्चत्वारः V. II, P. I, 27, 3
पवित्र दक्षिणे कर्णे V. I, P I, 222, 9.
पवित्रं दुष्यतीत्येतत् V II, P. I, 414, 7
पवित्रेष्टयाविशुद्धयन्ति V II, P II, 115, 15.
पवित्रे स्थ इति मन्त्रेण V. I., P. II, 406, 3
पवित्रपाणिः कृत्वा तु V. I, P I, 346, 14.
पवित्रपाणयः सर्वे V I, P. II., 400, 12.
पैवित्रपाणिर्दण्डी च V II, P. II, 60, 6.
पश्चात् कार्यानुसारेण V II, P I, 211, 14
पश्चात्तच्छोधयेत्तीर्थम् V. I, P. I, 227, 5
पश्चात्तु वारिणा प्रोक्ष्य V II, P I, 184, 14.
पश्चात्तापो निराहार. V II, P I., 428, 7
पश्चात्तापो निवृत्तिश्च V II, P II, 145, 17.
पश्चिमोत्तर-पूर्वैस्तु V I, P II, 280, 7
पश्चिमत.श्रीवत्साय V I, P. I., 264, 17.
पश्चिमे मुनि-ग-धर्वा V I, P I 234, 5
पशून् क्षुद्रांश्चतुर्थ्यां तु V I, P. II, 315, 16
पशून् हत्वा तथा ग्राम्यान् V II, P. I, 93, 12
पशुना यजेत V I, P I, 393, 19.
पशूनां रक्षण दानम् V. I, P. I, 476, 13
पशवश्च शृगालाश्च V. II, P II, 217, 16.
पश्यन्तो भगवद्वार V II, P II, 232, 10
पशु-मण्डूक-नकुल- V. I, P I., 158, 3
पश्चिमत· शूलाय V. I., P I, 373, 11
पश्चिमा तु समासीनः V. I, P. I, 305, 12.
पशुयोनिं समासाद्य V. II, P II, 244, 1.
पशूंश्च ये विक्रजन्ति V. II, P II., 272, 9.

पाण्डुरोगी V. II, P. II, 263, 8
पाण्डुरोगी गण्डमाली V I, P II, 358, 18.
पाकयज्ञाः V. I, P. II, 17, 20.
पाकयज्ञान्यजोनित्यं V, I., P I, 163, 9
पाकयज्ञैर्महायज्ञै V I, P. I, 402, 13.
पाक सर्वमुपानीय V. I, P II, 419, 15
पाठीन-रोहित-V II, P I, 389, 6
पाठीन-रोहितौ चापि V II, P I, 409, 6
पाठमात्रावसायी तु V. I, P I, 151, 9.
पाणिग्रहणिका मन्त्रा· V. I, P II, 92, 16
पाणिग्रहणसंस्कार V I, P II, 98, 5
पाणिग्रहणसंस्कारात् V I, P II, 92, 21.
पाणिप्रक्षालन दत्वा V. I, P II, 402, 6.
पाणिभ्यामुपसङ्गृह्य V I, P II, 417, 6
पार्णि मूर्ध्नि समाधाय V. I, P I, 433, 2.
पातकादिषु सर्वेषु V. II, P II, 203, 13.
पातनं चैकशृङ्गस्य V. II, P. I, 267, 7
पाते मातुर्यथा मासं V. I, P. II, 239, 19
पातु मां सर्वतो रामो V. I, P II, 187, 20.
पातयेदितरज्जानु V. I., P II, 397, 13.
पात्राणां चमसानां च V. II., P. I., 182, 2.
पात्राणि चालयेच्छ्राद्धे V I, P II, 435, 11
पात्राणि तु दहेदग्नौ V. I, P II. 226, 18
पात्राणामपि तत्पात्रं V I, P I, 185, 3
पात्राणि साधयित्वाऽथ V I, P II, 159, 5
पात्रे धनं वा पर्याप्त V II, P II, 54, 11.
पात्राद्वा जलमादाय V II, P I 353, 8.
पात्रभूतोऽपि यो विप्र V I, P I, 188, 11
पात्रेभ्यो दीयते नित्यम् V I, P I, 180, 3
पात्रैरौदुम्बरैर्दद्यात् V I, P II., 391, 10
पात्र वामकरे क्षिप्त्वा V. I, P. II., 188, 5.
पात्र विसृजेत् V. I, P II, 167, 13.
पात्र शिलामय ताम्रं V. I., P. II, 158, 4.
पात्रेषु दर्भान्तर्हितेषु V I., P. II., 409, 9.
पाद उत्पन्न मात्रे तु V. II, P I, 265, 20.
पादुके चापि शौचार्थं V. I., P. II, 158, 7.
पादकीली स भवति V. II, P. II., 248, 2.
पादेऽङ्गुरोमवपन V II., P. I., 289, 8.
पादाङ्गुल्योर्दशैव स्यात् V II, P. I, 74, 3.
पादौ चाऽभ्युक्षेत् V. I., P I, 235, 4

पादं चरेद्रोधवधे V. II, P. I., 247, 7.
पादं चरेद्रोधवधे V II, P. I, 254, 1.
पादे तु नख-रोमाणि V II, P I., 264, 10.
पाद तु शूद्रहस्याद्याम् V. II., P. I., 251, 5.
पादेनैकेन कौन्तेय V I., P. I., 132, 15.
पादोनकृच्छ्रमुद्दिष्ट V. II., P I., 423, 14.
पादोनं क्षत्रियःकुर्यात् V II, P I, 231, 15
पादोन क्षत्रिय. कुर्यात् V II., P. II, 74, 10
पादेन पादमाक्रम्य V. I, P. II, 424, 11
पादन्यूने तु गां दद्यात् V II, P. I, 265, 4.
पादेन ब्राह्मण स्पृष्ट्वा V. II, P. I., 455, 2
पादेन ह्रसते धर्म. V I, P I, 132, 5.
पादप्रक्षालनोच्छेषेण V. I, P. I, 246, 6.
पाद प्रविष्टोऽधर्मस्य V. I., P I., 82, 8.
पादो बालेषु दातव्य V II., P. II., 64, 7.
पाद्याभ्यङ्गाम्बुदानैस्तु V. I., P I, 404, 2.
पाद्याभ्यां धरणी स्पृष्ट्वा V. I., P I., 415, 16.
पादाभ्यां प्रीयते विष्णु V I., P. I., 250, 5.
पाद्यं चैव तथैवार्घ्यं V. I, P. II., 398, 8.
पाद्य तृतीयया चैव V. I, P. I, 368, 4
पाद्यमाचमनीयं च V I, P II, 396, 13
पादाविति षडुक्तानि V II, P. I, 265, 15
पादावादाय वैश्यो द्वौ V I, P II., 361, 12.
पादोनं व्रतमाचष्टे V. II, P I., 266, 5
पादोनं व्रतमुद्दिष्टं V. II, P. I, 265, 21.
पादशौचक्रिया कार्या V II, P I, 247, 12
पादौ शुची ब्राह्मणानां V. II, P I, 190, 1
पादोऽसम्पन्नमात्रे तु V II, P I, 266, 4
पादहीन चरेत् पूर्वा V II, P. I., 161, 7
पादहीने शिखावर्जे V II, P I, 264, 8
पानमक्षा स्त्रियश्चैव V. I, P I., 473, 10.
पानीयानि पिबेद् येन V. I, P I, 426, 14
पानीयमप्यत्र तिलैर्विमिश्रं V I, P II, 311, 5
पानस द्राक्ष-माधूक V II, P II, 77, 17.
पार्थं कुत्सितमित्याहु V I, P II, 392, 12.
पापकृन्मुच्यते पापात् V II., P. I, 428, 11.
पापकृद्याति नरकं V II, P II., 209, 13
पापानामनुरूपाणि V. II, P II., 209, 14.

पाप निवेद्य विप्रेभ्य V II, P II, 113, 5.
पापप्रसक्तास्तु यत V. I, P. I, 84, 2
पापरोग्यभिशस्तश्च V. I, P. II, 351, 1
पापं व्रतेन सछाद्य V. I, P. I, 187, 13
पापशेषात्तु भवति V. II, P II, 253, 2.
पापेषु निरता नरा. V II, P I, 6, 11
पायस कृसरं चैव V II, P II, 228, 3
पापिष्ठं दुर्भग चान्ध V I, P I, 221, 12
पायस शाकमन्न वा V II, P I, 302, 1
पारुच्छेप च सामानि V II, P II, 159, 7
पार्ण-राजत-ताम्राणि V. I, P II, 391, 15
पार्थिवाना हि पात्राणां V. II, P. I, 124, 11.
पारदारिकचौराणाम् V II, P II, 210, 11
पारदार्य पारिवित्त्य V II, P. II, 101, 8
पारम्पर्यागतो येषां V. I, P I, 152, 15
पार्वण कुरुते यस्तु V I., P II, 466, 7
पार्वण चेति विज्ञेयं V. I, P II, 299, 16
पार्वण स्वभिनिर्वर्त्य V I, P II, 470, 2.
पार्वणं तस्य कर्तव्य V. I., P. II, 446, 17
पार्वणेनैव विधिना V. I, P. II, 318, 7.
पारावत-कपोतौ च V. II, P II, 388, 11.
पारिव्रज्य गृहीत्वा तु V I, P. II, 13 2.
पारुष्यमनृत V. II, P. II, 212, 18
पारुष्यमनृत चैव V. II, P. II., 212, 5
पालनेनैव भूतानां V. I, P. I, 453, 6
पालनेनैव भूतानां V. I, P I, 452, 14
पालनं विक्रयश्चैव V. II, P II, 145, 2.
पालयिष्यति वृद्धत्वे V I, P II., 305, 7
पालेवतैरातुकैश्च V. I, P II, 370, 19
पालाश धारयेद्दण्ड V II, P I., 301, 2.
पालाशं पद्मपत्र वा V. II, P. I, 434, 8
पालाशेभ्योविना न स्यु V I., P II, 392, 18
पालाश्य. समिध. कार्या. V I, P II, 40, 5
पावन सर्वभूतानां V II, P I., 248, 18
पावमान्य V II, P.II., 157, 3
पावमानीस्तथा कौल्सं V II, P. II, 159, 2.
पाशच्छेत्ता तु यस्तस्य V II, P II, 24, 4.
पाशाञ्छित्वा तथा तस्य V II, P I., 24, 8
पाषण्डानाश्रितानां च, V II, P. I, 372, 14

पाषण्ड पतित व्रात्यं V. I, P I 330, 4.
पाषण्डघनाश्रिताःस्तेना. V II, P I, 20, 17.
पाषाणैर्लगुडैः पार्श्वै V. II, P. I, 262, 1
पाषाणैर्लोष्टकैर्दण्डैः V. II, P I, 257, 16
प्लावन घृत-तैलानां V II, P I, 145, 1.
पांसुवर्षे दिशा दाहे V. I, P I, 155, 6
पिण्याक सक्तवस्तक्रं V II, P II, 183, 1
पिण्याकस्तानि निर्हन्ति V II, P II, 185, 4.
पिण्याकं च तथा चाम V II, P II., 183, 6.
पिण्याका-ऽऽचाम-तक्राम्बु- V. II, P. II, 182, 8.
पिण्याक वा कणान्वापि V II, P. II, 81. 16
पिण्याकं मथितं चैव V I, P II, 377, 5
पिताऽऽचार्यःसुहृन्माता V I, P. I, 446, 15.
पिता नाम करोति V. I, P II, 25, 19
पितृक्रमादुदीर्यंति V. I, P II, 420, 12.
पितृगोत्रं कुमारीणां V I, P. I, 358, 18.
पितृणां तर्पणे पात्रं V. I, P. I, 354, 2
पितृणा द्विगुणास्तिलैः V. I., P. II, 408, 7.
पितृणां नाम-गोत्रेण V. I., P. II., 436, 3.
पितृणां प्रीणनार्थाय V. I, P I, 351, 5.
पितृणामनृणश्चैव V. I., P II, 105, 11.
पितृणामासनस्थानात् V. I, P. II, 429, 7.
पितृणा स्थानमाकाशं V. I, P II, 439, 11.
पिता दद्यात् स्वय कन्यां V. I., P. II, 79, 17
पितृदारान् समारुह्य V. II, P I, 321, 6.
पितृदारान् समारुह्य V II, P I, 311, 18
पितृ-देव जपार्थं तु V I, P I, 254, 8
पितृ-देव-मनुष्याणा V I, P. II, 417, 15
पितृ-देव-मनुष्याणां V. I, P. I., 378, 3
पितृनुद्दिश्य विप्रभ्यो V. I, P II, 299, 7
पितृनुद्दिश्य विप्रास्तु V. I, P I, 388, 2
पितृन् दिव्यानदिव्यांश्च V. I, P. I, 357, 9
पितृन् भक्त्या तिलैः कृष्णैः V. I, P I, 355, 8
पितृन् पितृगणाश्चापि V. I, P I. 261, 11.
पितृन्मातामहांश्चैव V I, P II, 465, 20
पितृन् सन्तर्पयेत् कृष्णैः V I, P I, 355 5
पितृपाकात् समुद्धृत्य V I, P II, 442, 13
पितृ-पितृगणस्थस्य V. I, P. II., 445, 13.

पितृपत्न्यामतीतायां V. I, P. II, 235, 1
पितृपत्न्य सर्वा मातर· V. II, P. I, 326, 8
पितृपत्न्य सर्वा मातर. V II, P I, 64, 4
पितृपात्रेषु पिण्डेषु V. I, P II, 300, 15
पिता पितृव्यो भ्राता वा V I, P II, 84, 1
पितुः पुत्रेण कर्तव्या V I, P II, 462, 4
पिता-पुत्रविरोधेषु V I, P I, 137, 7
पिता पुत्रस्य जातस्य V I, P II, 105, 6
पिता पितामहश्चैव V. I, P II, 58, 16
पिता पितामहो भ्राता V I, P II, 80, 6.
पिता पितामहे योज्यः V I, P II, 457, 4.
पिता पितामहो यस्य V II, P I, 50, 20.
पिता पितामहो भ्राता V I, P II, 345, 14
पिता पितामहो यस्य V. I, P II, 356, 10
पितृपूर्वं सुत कुर्यात् V I, P II, 468, 18
पितु· पितामहःसाक्षा V I., P II, 338, 15
पितु. पितृष्वसुः पुत्राः V I., P II, 62, 12.
पितृभ्य इदमित्युक्त्वा V I, P I, 389, 3
पितृभ्योऽथ मनुष्येभ्यो V I, P. I, 389, 2
पितृभ्य.प्रत्यह दद्यात् V I, P I., 359, 1
पितृभिर्भ्रातृभिश्चैता V. I, P II, 111, 16
पितृभ्यः स्थानमसि V. I, P II, 411, 5
पितृ-मातृ- V II, P II, 93, 19.
पिता माता गुरुर्भ्राता V II, P. II, 231, 4
पितृ मातृपरित्यागी V II, P I, 353, 1
पितृ-मातृपराश्चैव V I, P II, 337, 13.
पितृ-मातृ-सुतत्याग. V II, P II, 102, 3
पितृ-मातृ सुत-भ्रातृ-V. II, P I, 356, 8
पितृ-मातृसपिण्डैस्तु V. I, P II, 464, 9.
पितृ-मातृष्वसृ- V. I, P II., 64, 1
पितामही पितृव्यस्त्री V. I, P I, 332, 10
पितामह्यादिभि सार्धं V. I, P II, 456, 4
पितृयज्ञात्यये चैव V. I, P. I, 168, 13
पितृयज्ञाहुति पाणौ V. I, P II, 465, 2.
पिता रक्षति कौमारे V II, P. I, 38, 2
पिता रक्षति कौमारे V. II, P. I, 355, 6
पितुर्गृहे तु या कन्या V. I., P. I, 131, 9.
पितुर्गृहे तु या कन्या V. II, P. I, 159, 3

पितरौ चेन्मृतौ स्यातां V I., P II, 234, 15.
पितरौ च यदैकस्मिन् V. I., P. II, 468, 8.
पितुर्ज्येष्ठस्य V. I, P II, 46, 15
पितरो न प्रशसन्ति V. I., P. I., 293, 15.
पितुर्भगिन्या मातुश्च V I, P. I, 332, 12.
पितुर्वा भजते शीलं V I, P II, 73, 21
पितुरभावे सत्याचार्य. V II., P I, 68, 8
पितरो यत्र पूज्यन्ते V. I, P II, 466, 10
पितुर्यस्य तु नाधान V II, P I, 52, 17
पितुर्वरस्य च ततो V. I, P II, 245, 17
पितरश्चैव साध्याश्च V II, P I, 218, 14.
पितरस्तेन तृप्यन्ति V. I, P II, 416, 2
पितरस्तस्य षण्मासं V I, P II, 427, 12
पित्रादीन् मात्रादीन् V. I, P. I., 359, 9
पित्र्यादिक च वै सर्वं V II, P. I, 481, 12.
पित्र्यन्नाम्हणहस्ते स्यात् V I, P II., 414, 7
पित्र्यमा निधनात्कार्यं V I, P II, 397, 9
पित्र्यमन्त्रवर्जनम् V. I, P. II, 459, 10
पित्र्ये य. पङ्क्तिमूर्धन्य V I., P II, 414, 21
पित्रोरनग्निमान् धीरः V. I, P II, 447, 8
पित्रर्थं कल्पित पूर्वम् V I, P II., 190, 13.
पित्रर्थं निर्वपेत् पाक V I., P. II., 442, 1
पित्रोरुपरमे पुत्र. V. I., P II, 468, 1.
पित्रोरुपरमे स्त्रीणाम् V I, P II, 247, 9
पित्रोर्विवदमानो- V II, P II, 258, 6
पित्रोराशौचमध्ये तु V I, P II, 291, 12,
पित्रा विवदमानश्च V I., P II, 350, 19.
पित्रो. श्राद्धे सम्प्राप्ते V I, P. II, 468, 17
पित्रोस्तु यावदाशौच V I, P II, 291, 17
पित्रो.स्वसरि तद्वच V I, P II, 251, 14
पितृवत् पालयेत् पुत्रान् V I, P I, 335, 7
पितृव्य- V. II, P II, 93, 17
पितृव्य-गुरु दौहित्रान् V. I, P II., 345, 10
पितृव्यतनयस्यैव V II, P I, 328, 2
पितृव्यदारगमने V. II, P I, 325, 14
पितृव्य-भ्रातृभार्यां च V. II, P I., 318, 14
पितृव्यपुत्रान् सापत्नान् V I, P II, 354, 16
पितृव्यपुत्रान् सापत्नान् V. I., P. II., 354, 13

पितृव्य-मातामह-मातुल–V. II., P. I., 15, 11
पितृव्य-सखि-शिष्यस्त्री V. II, P I, 324, 15
पितृव्यस्त्रीगमने V II, P. I, 317, 14
पितृवेश्मनि कन्या तु V II, P I, 461, 3
पितृवश्या मातृवश्या. V I, P I, 360, 3.
पितु. शतगुणं दान V I, P. I, 186, 11
पितु शेषेण शुद्धि स्यात् V I, P II, 267, 18.
पितृष्वसा मातुलानी V II, P I, 318, 7
पितृष्वसार मातुश्च V II P I, 325, 18
पितृष्वसृसुतां मातुलसुतां V II, P I, 337, 10
पितुःसखी तथा गत्वा V II, P I, 325, 12
पितृस्तु दक्षिणाग्रेषु V I, P I., 351, 12
पितु स्वसार मातुश्च V II, P II, 317, 7
पितृहा याति पैशाच्य V II, P II, 248, 10
पिण्डद.सप्तमस्तेषां V I, P II, 58, 18, 222, 13
पिण्डोर्वोऽशहरश्चैषां V II, P I, 48, 3
पिण्डानेतद्धि बालानां V II, P I, 303, 18.
पिण्डनिर्वपण क्वेचित् V I, P II, 429, 13
पिण्डनिर्वपण कुर्यात् V. I, P. II., 461 1

पिण्डालुकं च लुण्डीरं V I., P. II., 378, 6
पिण्डनिवृत्ति. V I, P. II, 60, 6, 2, 1, 223, 4
पिण्डानष्टौ समभ्यर्चात् V II, P. I, 303, 19
पिण्डयज्ञ चरु होमम् V I, P II, 211, 17.
पिण्डावशिष्टमन्न च V I, P II, 422, 6
पिण्डसम्बधिनो ह्येते V I, P II, 58, 7.
पिप्पली मरिचे चैव V I, P II, 369, 14
पिपीलिका. कीट-पतङ्गकाद्या. V I, P I, 386, 5
पिपीलिका तु मासास्त्रीन् V II, P II, 266, 5
पिपीलिकामध्यो वा V II, P I, 304, 5
पिबेच्च नियताहार. V II, P II., 182, 3.
पिबेत् द्वादशवर्षाणि V I, P II, 189, 4
पिबतो मेहतश्चैव V II, P II, 143, 17.
पिबतो वत्पनेत्तोय V. I. P I, 426, 3.
पिबेद्यदि हि तन्मोहात् V. I, P I, 426, 6
पिबेद्वा गोमूत्रयावकम् V. II, P I, 406, 11
पिधाय बुध्या द्वाराणि V. I, P. II, 182, 5
पिबन्ति देहिन.स्राव V. I, P. I, 362, 14.
पिबन्ति ये नरा देवि V. II, P II, 250, 15

पिबन्ति शिरसो देवा. V I, P I 265, 11
पिशाचांश्च सुपर्णांश्च V I, P I, 356 17
पिशुन. कूटसाक्षी च V. I, P II., 358, 19
पिशुनाः क्रूरकर्माणः V II. P I 210, 1.
पिशुना-ऽनृतिनोश्चैव V II, P I, 381, 7.
पिशुना-ऽनृतवादि क्षतधर्मा- V II, P I, 388, 12
पिशुन पूतिनास स्यात् V II, P II, 233, 4
पिशुन-भ्रूणहन्तृभ्यां V I, P I, 182, 2
पीडामप्रियकर्ता च V II, P II, 248, 1.
पीतोच्छिष्टं तु पार्नार्यं V II, P I, 397 17
पीत वैश्यस्य शूद्रस्य V I, P I, 264, 5
पीतावशिष्टं तोयानि V I, P II 425, 8
पीतावशेषित तोय V I, P I, 426, 5
पीतावशेषित पीत्वा V. II, P I, 440, 11
पीत्वाऽपोऽश्नेष्यमाणश्च V II, P II, 104, 13
पीत्वा ऽऽपोशनमभीयात् V I, P I, 422, 12
पीत्वाऽऽपोशनमभीयात् V.I, P II, 424, 14
पीत्वा प्रमादतो मद्यम् V II, P II, 78, 6
पीतशेष तु यत्किञ्चित् V II, P I, 397, 15.
पुण्य कन्यागत. सूर्य V I, P II, 321, 6
पुण्यक्षेत्राभिगमन V II, P II 161, 14
पुण्याक्षेपी V II, P II, 237 13
पुण्ये तिथौ मुहूर्ते वा V. I, P II 24, 11
पुण्यतीर्थे गवा गोष्ठे V I., P I, 307, 10
पुण्यस्य सक्षयात् पापी V II, P II, 264, 4
पुण्य देय प्रयत्नेन V I, P. I, 191, 18
पुण्यान्यन्यानि कुर्वीत V I, P I, 169, 17
पुण्यर्भिरभिमन्त्र्याऽऽपो V II, P I, 170, 6
पुण्याश्च विश्रुता नद्यः V I., P II, 133, 7
पुत्रका इति होवाच V I, P I, 334, 8
पुत्र कुर्यात् पितु श्राद्ध V I, P. II, 462, 7
पुत्रजन्म-विवाहादौ V I, P. I, 300, 13, 404, 6
पुत्रजीवमयी माला V I, P I, 309, 2
पुत्रदारात्यय प्राप्तो V I., P. I, 485, 16
पुत्रानुत्पाद्य V I., P II., 140, 1.
पुत्रानाप्नुस्तथाऽऽरोग्यम् V I, P II, 320, 7
पुत्रा.पञ्चभ्यास्. V. I., P II., 316, 19.
पुत्र पुत्रगुणैर्युक्त V II, P I, 46, 8
पुत्र.पौत्रःप्रपौत्रो वा V I., P II, 461, 21.

पुत्राभावे तु पत्नी स्यात् V I, P II, 462, 5
पुत्राभावे सपिण्डा V I, P II, 290, 7
पुत्राभावे सपिण्डास्तु V I, P II, 463, 6
पुत्रो भ्राता ऽथ वा ऋत्विक् V I, P I, 383, 12
पुत्रमास वर भोक्तु V I, P I, 199, 13
पुत्रवच्चापि वर्तेरन् V I, P I, 335, 8
पुत्रै. शतहृताद्धोमात् V I, P I, 312, 3
पुत्रं श्रैष्ठ्य च सौभाग्यं V I, P II, 312, 2
पुत्रेषु भार्या नि.क्षिप्य V I, P II, 139, 8
पुत्रस्तु स्थाविरे भावे V II, P I, 355, 7
पुत्रस्थ स्थाविरे भावे V II, P I, 355, 10
पुत्र. स्थाविरभावे तु V II, P I, 38, 3
पुनन्ति खलयज्ञेन V I, P II, 14, 4
पुनात्यविधवा नारी V II, P I, 57, 19
पुनाति वृषलस्यान्न V I, P I, 298, 7
पुनाति हेमहर्तार V II, P II 198, 5
पुन पाकमुपादाय V I, P I, 439, 19
पुन पाते दशाहात् प्राक् V I., P II 267, 11.
पुनर्गुणवते दद्यात् V I, P II, 90, 20.
पुनर्गुणवते दद्यात् V I, P II. 90, 20
पुनराचम्य V I, P I, 421, 1,
पुनर्दहनमन्त्रैश्च V II, P I, 71, 8
पुनर्दारक्रियाऽभावे V I, P II, 151, 17
पुनर्न च पिबेज्जातु V II, P II, 83, 10
पुनरप्यपकृष्यन्ते V I, P II, 454, 16
पुनर्भोजनमध्वानं V I, P II., 443, 19
पुनर्भोजनमध्वान V I, P. II., 444, 2
पुनर्भू प्रथमा प्रोक्ता V I, P II., 57, 19
पुनर्मामै-V II, P II, 48, 11.
पुनर्वसु-बुधोपेता V I, P I, 280, 17
पुनश्च गोमयेनैव V I, P I, 273, 8
पुन.शूद्रा गुरोर्गत्वा V. II, P I, 333, 21
पुन. षोडशभिर्मन्त्रै. V I, P I., 368, 13
पुनस्तपस्वी भवति V. II, P. II, 162, 5.
पुन:सन्दर्शनाय V I, P I, 375, 15
पुन.स्तोमेनेष्ट्वा V II, P I, 11, 3.
पुनंस्तोमेनेष्ट्वा V II, P I, 12, 3.
पुन.स्वभवन यान्ति V I, P II, 329, 20.
पुन सस्कारमर्हन्ति V. II, P. I, 369, 20.
पुन.संस्कृत्य चात्मनि V II, P I, 405, 7.

पुमान् पुंसोऽधिके शुक्रे V I, P II, 101, 16
पुमान् स्याल्लक्षणैरेतैः V I, P II, 75, 20
पुरा कल्पे कुमारीणां V I, P II, 83, 1
पुराऽऽगतश्च सर्वेषां V I, P II, 94, 4
पुरा जग्राह वै मृत्यु. V I, P II, 40, 8
पुरोडाश चरुं चैव V I, P II, 141, 15
पुराणानां नरेन्द्राणाम् V I, P I, 285, 6
पुराणसहिताकर्ता V I, P I, 142, 7.
पुरोधा शूद्रवर्णस्य V II, P II, 114, 9
पुरूरवा-ऽऽर्द्रवौ चैव V I, P II, 403, 17
पुरुष कृष्ण V II, P II, 2, 9
पुरुष च ततः सत्यम् V I, P I, 363, 8
पुरुषाणां कुलीनानां V I, P I, 456, 2
पुरुषत्रयविख्यातै. V I, P II, 337, 2.
पुरुषे दोषविभवं V I, P I, 455, 6
पुरुषोऽनृतवादी च V II, P II, 229, 4
पुरुषोऽनृतवादी च V. II, P II, 214, 6.
पुरुषव्याधि-V II, P II, 269, 17
पुरुषव्रते V II, P II, 157, 6
पुरुषा शस्त्रहस्ताश्च V. I, P II, 215, 1.
पुरुषसूक्त वा V I., P I, 276, 1
पुरुषो यो जगद्बीजम् V I, P. I, 367, 10
पुरुषस्यैडकस्यापि V. II, P II, 139, 11
पुरुषसूक्त V II, P II, 157, 12
पुरुस्तादज्जादय. V II, P. I, 139, 15.
पुरस्ताद्देवताः सर्वा. V I, P I, 234, 4
पुराऽस्तमयात् V I, P II, 39, 14
पुरोहित च कुर्वीत V I, P I, 465, 9.
पुरोहितं प्रकुर्वीत V I, P I, 465, 17
पुलकाश्चैव धान्यानां V I, P. I, 482, 14.
पुलकसीगमन कृत्वा V II, P I, 333, 18
पुलिनेषु V I, P II, 307, 4
पुलस्त्येन यदुक्त ते V I, P I, 142, 12.
पुलस्त्य-पुलहोद्गीता V I, P I, 109, 8.
पुश्चली-दाभिक-V. II, P I, 388, 9.
पुश्चल्यो योषितो बाल-V II, P II, 272, 4.
पुश्चली-वानर-खरैर् V II, P I, 66, 7.
पुष्कर V II P II, 202, 7.
पुष्करेऽप्यक्षय् श्राद्धं V I, P. II, 304, 4.
पुष्करे वा कुरुक्षेत्रे V. I, P. II, 304, 16
पुष्कल फलमाप्नोति V. I, P. II, 339, 9.

पुष्टिं पुष्ये V I, P II, 313, 19.
पुष्टिं पुष्ये पितॄनर्चेत् V I, P II, 312, 13.
पुष्पाक्षतान्/कुश-तिलान् V I, P I, 269, 15
पुष्पाणि वर्जनीयानि V I, P II, 393, 19
पुष्प-धूप-सुगन्धादि V I, P II, 391, 18
पुष्पापहृद् दरिद्रश्च V II, P II, 257, 5
पुष्पापहारी V II, P II, 259, 10.
पुष्पैःपत्रैरथाद्भिर्वा V I, P I, 372, 9.
पुष्पं-मूल-फलाना च V II, P II, 110, 14
पुष्प-मूल-फलैर्वापि V I, P II, 145, 9
पुष्पवस्त्वपि शरेषु V I, P II, 324, 16.
पुष्पाशी V. I, P II, 144, 16
पुण्यस्नानादिक यत्तु V I, P I, 269, 1.
पुष्ये च हस्तनक्षत्रे V I, P II, 295, 13
पुष्ये च जन्मनक्षत्रे V I, P I, 280, 3.
पुष्ये तु छन्दसां कुर्यात् V I, P II, 131, 19.
पुस्कोकिलत्वमाप्नोति V II, P II 265, 10
पुस्तकप्रत्ययाधीतं V I, P I, 151, 3
पुगीफलानि मज्जिष्ठा V II, P II, 118, 3
पूजाकाले च होमे च V I, P I, 267, 14.
पूजीतस्तेन राजेन्द्र V. I, P I, 404, 3
पूज्या भूषयितव्याश्च V I, P II, 111, 17, 115, 18
पूजयेद्धव्य-कव्येन V I, P II, 345, 11.
पूजयेच्छ्राद्धकालेऽपि V I, P II, 401, 2.
पूजयित्वा यथाशक्ति V I, P II, 131, 11
पूजयित्वा तत. पश्चात् V I, P I, 217, 9
पूजयित्वा हरिं लक्ष्मी V I, P II, 30, 15
पूजयित्वाऽतिथीनिष्टान् V I, P I, 414, 12
पूजयेत् पूजिते तस्मिन् V I, P I, 440, 6
पूजयेदतिथिं सम्यक् V I, P I, 398, 18
पूतिगन्धस्य V II, P II, 285, 3*
पूता भवतीति विज्ञायते V II, P I, 331, 6, 331, 11, 332, 13
पूतस्तदहरेव स्यात् V. II, P II, 75, 8
पूर्वकस्य मृतस्यादौ V I, P II, 469, 19
पूर्वाः क्रिया मध्यमाश्च V I, P II, 464, 11
पूर्वा क्रिया मध्यमाश्च V. I, P II, 464, 3.
पूर्वज. स्नातकश्चर्त्विक् V I, P I, 332, 8
पूर्वजन्मकृत पाप V II, P II, 273, 17.
पूर्वेणाङ्गुलिपर्वाणि V I, P I, 235 17

पूर्वेद्युरपरेद्युर्वा V. I, P II, 360, 12
पूर्व निशीथाद् ग्रहण V I, P I, 437, 18
पूर्वं परिग्रहस्तेषु V I, P II, 89, 5
पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वा V II, P II, 281, 15
पूर्वमेव परीक्षेत V I, P I, 404, 17
पूर्वमेव परीक्षेत V. I, P II, 336, 15
पूर्वया-ऽऽवाहयेद्देव V I, P I, 368, 3
पूर्ववत् तर्पयित्वाऽथ V I, P II, 179, 16
पूर्वं व्रत गृहित्वा तु V II, P II, 196, 5
पूर्ववदमतिपूर्वं त्रिषु V II, P I, 97, 18
पूर्वं विवाहाश्चत्वार. V I, P II, 88, 16
पूर्वसङ्कल्पित द्रव्यं V I, P II, 262, 12
पूर्वां सन्ध्यामुपासीन. V I, P I, 300, 16.
पूर्वी सन्ध्यां जपंस्तिष्ठेत् V I, P I, 305, 11
पूर्वेऽह्नि रात्रौ विप्राम्श्यान् V I, P II, 361, 3
पूर्वं चिकित्सिकस्यान्न V II, P I, 378, 11
पूरक. कुम्भको रेच्य. V I, P I, 262, 15
पूरयेत् पात्रयुग्म तु V I, P II, 405, 5
पूर्णे चाऽनस्थनस्थां तु V II, P I, 84, 7.
पूर्णे तु द्वादशे वर्षे V. II, P II, 59, 13
पूर्णे मासे जयेन्मृत्यु V. II, P II, 281, 17
पूर्णेऽपि कालनियमे V II, P I 128, 3
पूर्णयाऽऽहवनीये तु V I, P II, 159, 2
पूर्णविंशतिवर्षेण V I, P I, 328, 14
पूर्णाहुतिं वा जुहुयात् V II, P II, 43, 6
पृच्छामि त्वां याज्ञवल्क्य V I, P II, 166, 11
पृथक् चिति समारुह्य V II P I 56, 11
पृथक्त्वे तु कृते पश्चात् V I, P II, 330, 5
पृथक्पाकेन वैश्यन्ये V I, P II, 441, 11
पृथक् श्राद्ध तथा कुर्यात् V I, P II, 469, 12
पृथक्सान्तपनद्रव्ये V II, P I, 31, 3
पृथिव्या औषधय. V I, P I, 105, 7
पृथिव्या नास्ति तद्द्रव्य V I, P II, 53, 5
पृष्ठे च पद्मनाभ तु V I, P I, 267, 12
पृष्ठवंशे च नाभ्यां च V I, P II, 37, 14
पैत्र्ये V I, P II, 314, 1
पैठिनसेयी भगिनीं V I, P II, 64, 11.
पैलवौदुम्बरौ वैदयौ V I, P II, 34, 15

पैशाचश्चासुरश्चैव V. I, P II, 87, 19.
पैशून्य साहस द्रोह. V I, P I, 473, 4
पौत्र प्रपौत्र दौहित्रम् V I P. I, 185, 14.
पौत्रोऽथ पुत्रिकापुत्र V I, P II, 462, 14
पौनर्भवश्च काणश्च V I, P II, 350, 12.
पौर्णमास्यां तथा दर्शे V I, P I, 288, 5
पौर्णमास्यां पञ्चदश V II, P I, 300, 3.
पौर्णमास्यामुपेतस्तु V II, P I, 300, 19
पौर्णमासीषु सर्वासु V I, P I, 192, 16
पौरुषेण तु सूक्तेन V I, P I, 364, 14, 378, 8
पौरुष सूक्तमावर्त्य V II, P II, 156, 6.
पौष्टिकानि मलघ्नानि V II, P I, 192, 12.
पौषमासस्य रोहिण्याम् V I, P II, 131, 15
प्रकृत्यान्न यथाशक्ति V I, P. I, 401, 2.
प्रकीर्णमैथुनो जन्तु· V. II,, P II, 269, 14.
प्रकीर्णमैथुना ये च· V II, P. II, 272, 10
प्रकल्प्या तस्य तैर्वृत्ति V I.,P I, 482, 18.
प्रकल्प्या तस्य तैर्वृत्ति V I., P. I, 282, 11.
प्रकाशमुक्तं यत् किञ्चित् V. II, P II, 204, 7.
प्रकाशकृते V. II, P II, 153, 6
प्रकाशे च रहस्ये च V II, P. II., 203, 3.
प्रक्षिप्य चीज्जालं सम्यक् V I, P. I., 297, 11.
प्रक्षालितानि निर्दोषा- V. I, P. II., 384, 9.
प्रक्षालनजल दर्भै V I., P. II., 416, 13.
प्रक्षालनेन स्वल्पानाम् V II., P. I., 177, 8.
प्रक्षाल्य दन्तकाष्ठ वै V I., P. I., 258, 5.
प्रक्षाल्य पाणी पादौ च V. I., P I., 242, 2.
प्रक्षाल्य भक्षेयत् पूर्वं V I, P. I., 252, 6.
प्रक्षाल्योरू मृदाद्भिश्च V I, P. I., 263, 2
प्रक्षाल्य सर्वकाय तु V I., P. I., 272, 11.
प्रक्षाल्य हस्तौ पादौ च V I, P. I, 251, 6.
प्रक्षाल्य हस्तपादादि V. I., P II., 416, 12.
प्रख्यापन प्रत्ययनं V II, P I, 450, 2.
प्रघर्षण तत कुर्यात् V. I., P. II, 430, 17
प्रचेता नारदो योगी V I, P I, 108, 6
प्रजातां चेत्कुच्छ्रपादं V II, P. I, 337, 19.
प्रजानां परिरक्षार्थम् V I, P II, 257, 11
प्रजानां रक्षण कार्य V I, P I, 467, 10
प्रजानां रक्षणं दानम् V. I, P. I, 452, 6

प्रजापति-पिढ-ब्रह्म- V. I., P. I., 235, 10.

प्रजापतिं मनसा V I, P. I, 420, 7.

प्रजापतिर्यज्ञानसृजत V I, P. I, 161, 6.

प्रजापतिर्वा एक V I, P I, 126, 6

प्रजापतिर्वै स्वा V I, P II, 68, 13

प्रजापतिर्हि वैश्याय V I, P I, 478, 10

प्रजापतेर्हविर्हुत्वा V I, P I, 382, 19.

प्रजा मेधां पशु पुष्टि V I, P II, 318, 15

प्रजामिष्टा यश्च स्वर्गम् V I P II, 326, 10

प्रजा राजभयादेव V. I, P I, 449, 13

प्रजार्थं तु द्विजाग्र्याणां V I, P I, 136, 11

प्रज्ञानैरपि विद्वद्भि. V II, P I, 211, 16

प्रज्ञा यशश्च कीर्तिं च V I, P I, 300, 18.

प्रज्वाल्य वह्निं विधिवत् V I, P I, 311, 7

प्रणव तारकं ब्रूते V I, P II, 229, 4

प्रणवेनार्घ्यम् V I, P I, 370, 6, 373, 17.

प्रणवेन तु संयुक्त V I, P I., 293, 4.

प्रणवेन तथा हुत्वा V II P I, 438, 1.

प्रणिपत्य च भक्त्या च V II, P I, 234, 14.

प्रणवो भूर्भुव -स्वर्द्यौ V I, P I, 295, 10.

प्रणव-व्याहृतियुतां V. I, P I, 303, 9.

प्रतिकूल गुरो.कृत्वा V. II, P I, 40, 14.

प्रतिकूल गुरोर्यस्तु V II, P II, 233, 8.

प्रतिगृह्य तु य कन्यां V I, P II, 93, 10

प्रतिगृह्य पुटेनैव V I, P II, 146, 2

प्रतिगृह्याऽप्रतिग्राह्य V II, P I, 226, 4

प्रतिगृह्य प्रदातव्यं V II, P I, 376, 6

प्रतिगृह्योप्सितं दण्डम् V I, P II, 39, 3

प्रतिग्रहाच्छुद्धयति जप्य-होमै. V. I, P. I, 196, 9.

प्रतिग्रहादन्नदोषात् V I P I, 289, 13

प्रतिग्रहा-ऽध्यापन- याजनाना V I., P I, 196, 7.

प्रतिग्रहनिमित्तं च V. I., P I, 154, 16

प्रतिग्रहनिमित्तं तु V I, P I, 196, 13

प्रतिग्रह प्रत्यवर V. I, P I, 195, 11.

प्रतिग्राहमग्निर्मा V II, P I, 225, 4

प्रतिग्रहरुचिर्न स्यात् V I, P I, 199, 2

प्रतिग्रहे सूनि-चक्रि- V. I, P I, 199, 8.

प्रतिग्रहसमर्थोऽपि V. I, P. I, 196, 3.

प्रतिग्रहस्तु क्रियते V. I, P II, 195, 15
प्रतिज्ञाय V II, P II, 237, 2
प्रत्ता-ऽप्रत्तासु योषित्सु V I, P II, 246, 13.
प्रतुदान् जालपादांश्च V. I, P. II, 387, 7.
प्रतौदं वैद्या V I, P. II, 98, 11
प्रतिप्रणवसयुक्ता V I, P. I, 292, 6
प्रतिपत्सु चतुर्दश्याम् V I, P I, 154, 20.
प्रतिपदर्श-षष्ठीषु V I, P I, 253, 6
प्रतिपद्धनलाभाय V I, P II, 318, 8.
प्रतिपत्प्रभृतिष्वेका V. I, P II, 316, 12.
प्रतिपर्व भवेद्यस्मात् V I, P II, 300, 16.
प्रतिपूरुष V. II, P. II, 122, 4
प्रतिमन्त्र नमसा V II, P I, 299, 20
प्रतिमास्थानेषु V I, P. I, 371, 13; 375, 15.
प्रतिमास्वल्पबुद्धीना V I, P I, 367, 6
प्रत्येक तिलसयुक्तान् V II, P II, 161, 17.
प्रत्येक प्रत्यहं पीते V II, P II, 180, 8
प्रत्येकं प्रेषयेत् प्रेष्यान् V I, P II, 391, 4.
प्रत्योङ्कारसमायुक्त V I, P I, 292, 10.
प्रत्यक्शिरा प्रवासे च V I, P. I, 441, 13
प्रत्यङ्गानि पुनर्मीवा V II, P I, 265, 15.
प्रत्यङ्मुखस्तु पूर्वाह्ने V. I, P. I, 223, 3.
प्रत्युत्थाना-ऽभिवादाभ्यां V. I, P I, 323, 14
प्रत्यादित्य प्रत्यनल V I, P I, 224, 1
प्रत्यादित्यं प्रत्यनलं V II, P II, 236, 3
प्रत्यादित्य न मेहेत V II, P II, 149, 1.
प्रत्याम्नाये गवां देयं V II, P II, 197, 13.
प्रत्याब्दिक च शेषेषु V I, P II, 446, 7; 466, 14
प्रत्यब्द पार्वणेनैव V I, P II, 446, 23
प्रत्यब्द प्रतिमासं च V I, P II, 445, 14
प्रत्यब्दं यो यथा कुर्यात् V I, P II, 454, 8
प्रत्यब्दं यदुपाकर्म V I, P II, 132, 16
प्रत्यावसितवर्णानां V II, P II, 11, 4
प्रत्यूषश्च प्रभातश्च V I, P I, 357, 16
प्रत्यह V II, P II, 190, 1
प्रतिरोद्धा गुरोश्चैव V I, P. II, 350, 8
प्रतिलोमप्रसूतानां V II, P I, 105, 1.
प्रतिलोमासु V. I, P II, 120, 2
प्रतिषेद ब्रह्मचर्यं V I, P II, 322, 15, 47, 7
प्रतिवयसः स्त्रियः V I, P I, 329, 16
प्रतिवासरिकों होमः V I, P. II, 442, 9.

प्रतिश्रुत्यानृत ब्रूयात् V II, P II, 43, 8
प्रतिश्रुत्य द्विजेभ्यश्च V II, P II, 226, 2
प्रतिश्रुत्याऽप्यधर्म- V I, P II, 90, 10
प्रतिषिद्धक्रियासाध्य V I, P I, 87, 7
प्रतिषिद्धेषु सर्वेषु V II, P II, 116, 12
प्रतिसवत्सर चैवम् V I, P II, 450, 2
प्रत्याहित्य न मेहेत V I, P I, 226, 5
प्रथमे ऽब्दे तृतीये वा V I, P II, 242, 11
प्रथमे गर्भे V I, P II, 21, 5
प्रथम तु गुरोर्दानं V I, P I, 185, 11
प्रथम-तृतीय-पञ्चम- V I, P II, 288, 5
प्रथमे दिवसे देया V I, P II, 290, 1
प्रथमे दिवसे रात्रौ V II, P II, 128, 16
प्रथमे दिवसे षष्ठे V I, P II, 214, 15
प्रथमाद्याश्रमाद्वापि V I, P II, 153, 4
प्रथमा धर्मपत्नी स्यात् V I, P II, 118, 5
प्रथमा प्रकृतिर्ज्ञेया V I, P I, 232, 8
प्रथम यत् स्पृशेद्बाल. V I, P II, 28, 3
प्रथमां विन्यसेद्रामं V. I, P I, 367, 11.
प्रथमस्तप एव V. I, P I, 56, 6
प्रथमेऽहनि V I., P. II, 317, 12.
प्रथमेऽहनि यः कुर्यात् V I, P II., 290, 17
प्रथमेऽहनि यद्द्रव्य V I, P II, 290, 21
प्रथमेऽह्नि तृतीये वा V I, P II, 294, 13
प्रथमेऽह्नि तृतीयेऽह्नि V I, P II, 448, 7
प्रथमेऽह्नि त्रिरात्र स्यात् V II, P I, 162, 5
प्रदक्षिण च कुर्वीत V I, P I, 321, 7
प्रदक्षिण तु देवाना V I, P II, 397, 18
प्रदक्षिणं द्विज कुर्यात् V I, P I, 372, 13
प्रदक्षिणे पञ्चदशी V I, P. I, 368, 10
प्रदक्षिण परीत्याग्नि V I, P II, 39, 4
प्रदक्षिणमनुव्रज्य V I, P II, 443, 1
प्रदक्षिणं समावृत्य V I, P I, 346, 8
प्रदातृजन्मनक्षत्रे V I, P II, 295, 8
प्रदत्तायां त्रिरात्रेण V I, P II, 245, 21
प्रदद्यात् प्राङ्मुखः पिण्डान् V. I, P II., 460, 7
प्रदद्यात् परिहारांश्च V I, P I, 460, 7
प्रदद्यात् मूर्धनि तथा V I, P I, 276, 6
प्रदाव प्रागृतौ V II, P. I, 157, 10.
प्रदानं यत्र यत्रैषां V. I, P II, 330, 13.

प्रदानशीलो भवति V I, P II, 312, 15
प्रदीयते च यद्दान V I, P I, 180, 10
प्रदाय शुल्क गच्छेद्य V. I P II, 93, 19
प्रद्युम्नं चानिरुद्धं च V. I, P I, 366, 12
प्रदर्शनार्थमेतत्तु V II, P II, 255, 12
प्रदेशिन्यङ्गुष्ठयो V I, P I, 235, 15
प्रदोष-पश्चिमौ यामौ V I, P I, 441, 1
प्रदोषे न स्वधीयीत V I, P I, 157 14,
प्रधान वैदिक कर्म V I, P I, 318, 7
प्रधानं क्षत्रिये कर्म V I, P I, 339, 13, 452, 3
प्रधर्षयित्वा कामात्मा V II, P II, 265, 12.
प्रधर्षयति कामात्मा V II, P II, 266, 3
प्रपद्ये वरुण देवम् V I, P I, 274, 13; 284, 10
प्रपा-ऽऽराम-तडागादि V I, P I, 182, 11
प्रपास्वरण्ये कटके च सौरे V II, P I, 112, 1
प्रबद्धवैरा. शुरैर्यै V I, P II, 75, 1.
प्रभाते तिसृभि V I, P II, 266, 22
प्रभाते तिसृभि. V I, P II, 266, 14
प्रभाते तु त्रिरात्रेण V I, P II, 267, 13.
प्रभृत्युक्तास्त्वयस्तेषा V I, P II, 58, 19
प्रभु प्रथमकल्पस्य V I, P II, 347, 5
प्रभवेषु V I, P II, 307, 3.
प्रभासे V I, P II, 306, 4
प्रमाणानि च कुर्वीत V I, P I, 460, 10
प्रमाणमंगुलस्योक्तं V I, P II, 230, 1
प्रमाणमङ्गुलस्योक्त V II, P II, 35, 16
प्रमाण शौचसङ्ख्यायाम् V I. P I, 231, 13
प्रमीतपितृक पित्रा V I, P II, 456, 7
प्रमीतौ पितरौ यस्य V I, P II, 467, 10
प्रमीतस्य पितु. पुत्रै V I, P II, 461, 18
प्रमादात्तत आचम्य V I, P I, 278, 8
प्रमादादथ निःशङ्कम् V I, P II, 227, 18
प्रमादवान् भिन्नवृत्तौ V II, P II, 215, 2
प्रमादश्च न कर्तव्यो V II, P I, 206, 13
प्रमाप्य द्वादश V II, P II, 65, 6, 66, 13
प्रमाप्य वैश्यं वृत्तस्थं V II, P I, 97, 2
प्रमाप्य शूद्रं षण्मासान् V II, P I, 95, 7
प्रमेही मूत्रकृच्छ्री च V II, P II, 271, 11.
प्रयागे V I, P II, 305, 13.
प्रयोग कर्मयोगश्च V I, P I, 339, 18.

प्रयागादिषु तीर्थेषु V I, P I, 194, 18.
प्रयागवटशाखायां V I, P II, 228, 15.
प्रयच्छेन्नाग्निकां कन्यां V I, P II, 78, 12
प्रयुञ्जानोऽग्निशुश्रूषां V. I, P II, 48, 12.
प्रयोजनमुपेक्ष्यैव V I, P I, 180, 5
प्रयत कृतशौचस्तु V II, P I, 302, 10
प्रयातु भगवान् महापुरुष V I, P I 371, 11
प्रयातु भगवानीश V I, P I, 375, 13
प्रयतो वृद्धमादाय V I, P I, 272, 6
प्रयतो विधिवत् कृत्वा V II, P I, 300, 21.
प्रयान्तु ते वृषिमिद मयान्नं V I, P I, 386, 7
प्रयास्यतश्च सङ्ग्रामे V. I, P II, 258, 17
प्रवृत्तिरेषा भूतानां V. I, P II, 389, 12
प्रवृत्ते कृच्छ्रहोमादौ V I, P II, 256, 21
प्रवृत्तचक्रतां चैव V I, P II, 312, 3
प्रवृत्ते च निवृत्ते च V. I, P II, 142, 9
प्रवृत्ताशौचतन्त्रस्तु V I, P II, 291, 6
प्रव्रज्यागतिमाप्नोति V. II., P. I, 56, 8
प्रव्राजिता V II, P II, 265, 2
प्रव्रजेत् ब्रह्मचर्येण V I, P II, 149, 13
प्रव्रज्यास्थेकृतोद्वाहः V I, P II, 149, 12.
प्रव्रज्योपनिवृत्तश्च V I, P II, 358, 20.
प्रव्रज्यावसितो राज्ञो V II, P II, 13, 6.
प्रव्रज्यावसिता यत्र V. II, P II., 12, 13.
प्रविशेज्ज्वलनं दीप्तम् V I, P II, 228, 12
प्रविशेद्भोजनार्थं तु V I, P I, 472, 2
प्रविशेत्तु समालभ्य V I, P II, 293, 5
प्रविशेत् सप्रदीप्ताग्नौ V II, P I, 346, 12
प्रविश्यातिथिमेते वै V I., P. I, 405, 16
प्रविश्य सुसमिद्धेऽग्नौ V I, P I, 379, 7
प्रवासं गच्छता यस्य V I, P I, 383, 16
प्रवसेत् कार्यवान्विप्रो V I, P I, 312, 12
प्रवासादिनिमित्तेषु V I, P II, 211, 14.
प्रशस्तशुद्धपात्रेषु V. I, P. I, 416, 1.
प्रशान्तमिव शुद्धाभ V II, P II, 215, 14
प्रशस्य स्वस्ति चेत्युक्त्वा V II, P I, 375, 14
प्रसक्ताञ्जलिभिर्यैश्च V I, P I., 423, 12.
प्रसङ्गश्चेन्द्रियार्थेषु V II, P I, 7, 20
प्रसूतिका तु या नारी V. II, P. I., 167, 1

प्रसूतो यस्तु वैश्यायां V II, P I, 339, 14
प्रस्थधान्य चतु षष्टि- V I, P I, 316, 7
प्रसिद्धव्यवहार च V I, P I, 464, 12
प्रसन्नो विपुलान् भोगान् V I, P I, 311, 2
प्रसादात् मुच्यते जन्तु. V I, P I, 59, 10
प्रसादश्च प्रकोपश्च V. I, P I, 449, 7
प्रसमीक्ष्याऽऽत्मना राजा V I, P I, 446, 8.
प्रस्रवणेषु V I, P. II, 307, 4
प्रस्रवे तु शुचिर्वस्त्र. V II, P I, 191, 8
प्रस्रव क्षीवनं वन्हौ V II, P II, 239, 2
प्रस्विन्नपाणि-पाद. स्यात् V II P. II, 261, 8.
प्रसह्य कन्याहरण V I, P. II., 85, 4
प्रहर्षयेद्बलं व्यूह्य V I, P I, 459, 5
प्राकृतानां तु सर्वेषां V I, P II, 207, 8
प्राकृतः प्रतिसर्गोऽयं V I, P I, 95, 5.
प्राक्सौमिकी क्रिया. कुर्यात् V I, P I., 169, 14.
प्रागग्रेषु तत. स्थित्वा V. I, P I, 291, 9
प्रागग्रेषु सुरांस्तर्पेत् V I, P I, 351, 11.
प्रागात्मा मन्त्रिणश्चैव V. I, P. I, 474, 5.
प्रागुपनयनात् V. I., P. II, 29, 6.
प्राग्गेत्र ऽपरात्रे च V. I, P II, 193, 9.
प्राग्वाग्दानात् V I., P II., 245, 9.
प्राग्वोदग्वा V I, P I., 347, 4
प्राग्द्रवं पुरुषो ऽश्नीयात् V I., P I., 421, 15
प्राग्वा ब्राह्मेण तीर्थेन V I, P. I, 234, 16
प्राङ् नाभिच्छेदनात् भाह्या V. I, P II, 214, 9
प्राङ्नाभिवर्धनात् पुसः V I., P II., 22, 20
प्राङ् नामकरणात् V I, P II, 280, 6
प्राङ् नामकरणात्सद्य. V I, P II, 241, 17
प्राङ्मुखो गुरुरासीनो V I, P. II, 31, 1
प्राङ्मुखो देवतीर्थेन V I., P. II, 46 , 9
प्राङ्मुखो देवतीर्थेन V. I, P. II, 460, 2
प्राङ्मुखो नित्यमश्नीयात् V II, P I, 303, 1.
प्राङ्मुखावस्थितो विप्रो V I, P I., 430, 2.
प्राचिनावीतिना सम्यक् V. I, P II, 397, 8
प्राचीनावीती लेखां V. I., P. II., 431, 11
प्राच्या दिशि शिरः शस्तं V. I, P I, 441, 8
प्राजापत्य V. II, P. II, 284, 2
प्राजापत्यक्रियाशक्तौ V. II., P. II, 197, 4
प्रजापत्य चरेत्कृच्छ्र V. II, P I 321, 12.

प्राजापत्य चरेत्कृच्छ्र V II, P. I, 281 3
प्राजापत्य चरेत् कृच्छ्र V II, P I, 425, 13.
प्राजापत्य चरेद्विप्र· V II, P II, 41, 17.
प्राजापत्य चरेद्विप्रो V II, P II, 199, 13
प्राजापत्य चरेत्पश्चात् V II, P I, 71, 5
प्राजापत्यं चरेन्मास V II., P I, 252, 11
प्राजापत्ये तु गामेका V II., P II, 200, 7
प्राजापत्ये तु गामेका V II, P II, 200, 1.
प्राजापत्यां तदन्ते तान् V I, P II, 147 7
प्राजापत्ये तु पौष्णे च V I, P. II, 325, 1
प्राजापत्य तु मिश्रके V II, P I, 423, 9.
प्राजापत्य तु शूद्राणा V. II, P I, 125, 8
प्राजापत्य त्रय कृत्वा V II., P I, 252, 15.
प्राजापत्येन कृच्छ्रेण V II, P II, 142, 2.
प्राजापत्येन कृच्छ्रेण V. II, P I, 462, 2.
प्राजापत्येन तत्तुल्य V I, P. I, 260, 9.
प्राजापत्येन तीर्थेन V I, P I, 352, 5
प्राजापत्या निरुप्येष्टिं V I., P. II, 155, 7.
प्राजापत्यां निरुप्येष्टिं V I, P II., 155, 16
प्राजापत्य नवश्राद्धे V. II, P I. 423, 12.
प्राजापत्य नवश्राद्धे V II, P. I., 423, 1.
प्राजापत्येन शुद्ध्येत V II, P. I, 336, 3
प्राजापत्येन शुद्ध्येत V II, P I, 336, 2.
प्राजापत्येन शुद्ध्येत्तु V II, P I, 387, 12
प्राजापत्येन शुद्ध्यति V II, P I., 335, 15
प्राजापत्यं प्रकुर्वीत V II, P II., 118, 14.
प्राजापत्य प्रकुर्वीत V II, P I, 327, 15, 333, 16
प्राजापत्य पराको वा V II, P I, 243, 9
प्राजापत्यव्रतं गोवधे V. II, P I, 242, 1
प्राजापत्यविधानेन V II, P I 334, 14
प्राजापत्य सान्तपन V II., P II 203, 4
प्राजापत्य सान्तपन V. II, P I, 324, 2.
प्राणान्तिक च यत् प्रोक्त V II. P. II., 72, 8.
प्राणानात्मनि सयम्य V. II, P II, 11, 16
प्राणानां ग्रन्थिरसि V. I, P I, 431, 20.
प्राणानां ग्रन्थिरसि V I., P. I, 420, 15.
प्राणिनां सर्वभूतानाम् V I, P. I., 430, 18
प्राणानप्सु त्रिरायम्य V II, P I, 445, 1.

प्राणानायम्य सम्प्रोक्ष्य V I, P. I, 291, 12.
प्राणानां रक्षणार्थाय V II., P. I, 415, 2
प्राणिनां हिंसको नित्यं V II, P II, 220, 8.
प्राणा-ऽपान-समानानाम् V I., P I, 433, 11
प्राणाय स्वाहेति V I, P I, 448, 3
प्राणयात्रिकमात्र.स्यात् V I, P II, 186, 11
प्राणयात्रिकमन्न तु V I, P. II, 188, 6
प्राणायाम जले कृत्वा V. II, P I, 66, 8.
प्राणायामत्रय कृत्वा V I., P I, 264, 2
प्राणायामत्रय कृत्वा V I, P I, 291, 10
प्राणायामत्रय कुर्यात्तै V II, P I, 66, 16
प्राणायामत्रयं वृद्धौ V II, P I, 426, 14
प्राणायामत्रय षट्क V II, P II, 143, 18
प्राणायामान् त्रिरभ्यस्य V. II, P. I, 449, 14
प्राणायामैर्दग्धदोषाः V. I, P I, 346, 12
प्राणायामाश्च कुर्वीत V I, P I, 275, 11
प्राणायामसहस्रेषु V II, P II, 115, 3
प्राणायामशतम् V II, P II, 109, 3
प्राणायामशत कृत्वा V II, P I, 425, 9
प्राणायामशत कृत्वा V II, P I, 67, 12.
प्राणायामशत कृत्वा V II, P I, 418, 11
प्राणायामशत कार्यं V II, P II, 168, 14
प्राणायामशत कार्यं V II, P I, 44, 11
प्राण्यङ्गे वाऽऽवसे कृप्त V I, P II, 190, 2
प्राण्यङ्गं मृगशाव च V II, P II, 248, 11.
प्राणैरपि प्रियान् पुत्रान् V I, P I, 333, 10
प्राणं वा एते V I, P II., 99, 16.
प्राणस्य वै सम्राट्कामाय V I, P I, 174, 17
प्राणिहिंसापरो जन्तु- V II, P II, 249, 12.
प्रातरुत्थाय नृपति. V I, P I, 468, 11
प्रातरुत्थाय य. पठ्येत् V I, P I, 221, 13
प्रातरुत्थाय यः पठ्येत् V I, P I, 221, 11
प्रार्तभूत्वा च यतवाक् V I, P I, 252, 8
प्रातर्मध्याह्नयो. स्नान V I, P I, 170, 10
प्रातिलोम्येन जायन्ते V. I, P II, 121, 6
प्रातिलोम्येन यो याति V. I, P II, 148, 4
प्रातिलोम्यानुलोम्येन V I, P II., 125 16
प्रातः शुक्लतिलै· स्नात्वा V I, P I, 283, 16
प्रात. शत V II, P II, 163, 15

प्रात पाद चरेच्छुद्ध्र. V. II, P II, 173, 3

प्रात सक्षेपतः स्नानं V I., P. I., 260, 2.

प्रात स्नानं तदर्थं तु V I, P I, 268, 15

प्रात.स्नानेन तत्सर्व V I, P I, 259, 7

प्रातः स्नानेन पापानि V. I, P I, 259, 3

प्रात स्नान प्रशंसन्ति V. I, P I, 258, 17

प्रात स्नानसमारम्भ V II, P II, 190, 16

प्रात स्नायी भवेन्नित्य V I, P I, 269, 12

प्रात सध्यां सनक्षत्रां V I, P I., 297, 16

प्रादेशान्नाऽधिका न्युना V I, P II, 39, 21

प्रादेशमात्र विज्ञेय V I, P I, 257, 2

प्रादेशमात्र वा सूक्ष्म- V I, P II, 157, 17.

प्रार्धंते शत-साहस्र V I, P I, 185, 18

प्राप्ते तु द्वादशे वर्षे V I., P I, 131, 5

प्राप्ते तु पञ्चमे वर्षे V I, P II, 30, 12.

प्रासो भवति तत्पुण्यम् V II., P II, 75, 12.

प्रासांश्च नाभिनन्देत V. I, P II, 196, 12.

प्राप्य श्राद्ध तु कर्तव्यं V. I., P. II., 326, 9

प्रातस्तु द्वादश ग्रासा. V II., P. II., 172, 16.

प्राप्नोति नरकं घोरं V II, P. II., 209, 10.

प्राप्नोति पञ्चमे हत्वा V I., P II, 320, 8.

प्राप्नोति परम स्थानम् V. I, P. II, 193, 3.

प्राप्नोति भृगुशार्दूल V II., P II, 260, 9.

प्राप्नोतु भगान् V I, P II, 402, 20.

प्राप्नोति यादृशी बाधां V II, P. II, 235, 6

प्राप्नोति श्रेष्ठतां सद्सु V I, P II, 312, 16

प्राप्नुवन्ति कुदेशे च V II, P II, 230, 2

प्राप्नुवन्ति दुरात्मानो V II, P II, 246, 17

प्राप्नुवानि इति V I, P. II, 402, 20

प्राप्यानुज्ञां विशेषेण V. I, P I, 311, 19

प्राप्य चान्ते ततश्चैव V I, P II, 182, 10

प्राप्य देश च काल च V II, P I., 236, 14.

प्रायश्चित्तचतुष्क च V. II, P I, 232, 8

प्रायश्चित्तप्रणेतारः V. II, P. I., 217, 11

प्रायश्चित्त च यत्प्रोक्त V II, P. II, 113, 7.

प्रायश्चित्त यदाम्नातं V II, P II, 74, 9

प्रायश्चित्तार्धमर्हन्ति V. II., P II, 67, 8.

प्रायश्चित्त चरेद्भ्राता V. II, P II., 63, 12

प्रायश्चित्तं न कुर्यात्तो V II., P. I, 34, 5.

प्रायश्चित्ते ततश्चीर्णे V II P I, 345, 15
प्रायश्चित्तं प्रदातव्य V II, P. I., 235, 10
प्रायश्चित्त तु निर्दिश्य V. II. P. I, 237, 8
प्रायश्चित्तैरपैत्येनः V. II, P. I, 4, 6
प्रायश्चित्तानि कारयेत् V II, P I, 353, 4
प्रायश्चित्त प्रदातव्य V II, P II, 178, 6
प्रायश्चित्तमकामाना V. II, P I, 201, 10
प्रायश्चित्तैः क्षय याति V II, P II, 209, 18
प्रायश्चित्तविहीना ये V II, P. II, 210, 1
प्रायश्चित्तमतः कार्य V II, P II, 210, 4.
प्रायश्चित्त ततः कुर्यात् V. II, P II, 112, 15
प्रायश्चित्तमहोरात्र V. II, P. II, 143, 14.
प्रायश्चित्तं यदाम्नातं V II., P. I, 231, 14.
प्रायश्चित्तैरपैत्येनो V II, P I, 202, 6.
प्रायश्चित्तेऽभ्यवसिते V. II, P II., 75, 7.
प्रायश्चित्तं न दातव्यं V. II, P I, 234, 18.
प्रायश्चित्तं समादिश्य V II, P I., 231, 10.
प्रायश्चित्तान्ते V. II, P II, 6, 15.
प्रायश्चित्ते तु चीर्णे V II., P I., 387, 6.
प्रायश्चित्त प्रकल्प्य स्यात् V. II., P I, 461, 5.
प्रायश्चित्तमकुर्वाणा V II., P. I., 4, 17.
प्रायेणाऽनृतवादित्वात् V. I., P. I., 8, 11.
प्रायो-ऽनाशक-V. I, P. II, 225, 3.
प्रायश्चित्तार्धमर्हन्ति V. II, P. I, 35, 15
प्रायश्चित्त गते चर्मे V. II., P. I, 346, 7
प्रायश्चित्त यथोद्दिष्ट V. II., P. I, 130, 11
प्रायश्चित्तं स्मृत तस्या V. II, P. I., 151, 1
प्रायश्चित्तविधान च V. I., P. I., 135, 8
प्रायश्चित्ती स विज्ञेय V. I. P. I., 425, 14
प्रायश्चित्तेन पूयेत V. I., P. I., 233, 2.
प्रायश्चित्तप्रवृत्ताना V. I, P. II., 257, 6
प्रायश्चित्ती भवेच्चैव V. I., P. I, 301, 14.
प्रायश्चित्त न सा कुर्यात् V. II., P. I, 346, 4
प्रायश्चित्त कथ तत्र V. II., P. I., 114, 2
प्रायश्चित्त प्रयच्छन्ति V. II., P. I., 222, 4
प्रायश्चित्तमिद प्रोक्त V. II, P. I., 41 15.
प्रायश्चित्त यत् क्रियते V. II, P. I., 7, 10.
प्रायश्चित्ते यदा चीर्णे V. II., P. I., 214, 15
प्रायश्चित्तैर्गुरु शास्ता V. II., P. II., 210, 10.

प्रायश्चित्ते समुत्पन्ने V II., P. I., 207, 2.
प्रायश्चित्तस्य पादं तु V II., P. I., 257, 14.
प्रायश्चैव समं चित्तं V II, P I, 3, 9
प्रायो नाम तप प्रोक्तं V II., P I, 3, 7
प्रार्थयित्वा तु यो गां वै V. II., P II, 238, 18.
प्रारब्धं कर्म विच्छिद्य V II, P II, 277, 3
प्रारब्धशेषं विच्छिन्न V II., P II 277, 4
प्राश्याज्ञात सुनास्थं V. II, P I, 407, 14.
प्राश्य मूत्र पुरीषं वा V. II, P I, 367, 7.
प्राश्य मूत्र-पुरीषाणि V II., P. I, 367, 11.
प्राश्येत्पञ्चभिर्मन्त्रैः V. II, P I, 390, 1.
प्राङ्मुखौ यमः प्रेतान् V. I, P. II, 324, 4.
प्रासादेषु च ये देवि V. II, P II, 263, 2
प्रास्येदग्नौ तदन्नं तु V. I., P. II, 365, 4
प्रास्येदात्मानमग्नौ वा V. II., P. II., 69; 4
प्रास्येदात्मानमग्नौ वा V. II, P I., 203, 10.
प्रियङ्गवः कोविदाराः V. I., P. II, 369, 2.
प्रियं च नानृतं ब्रूयात् V. I., P. II., 134, 2.
प्रियाणि चात्मनो यानि V. I., P. I., 377, 6.
प्रियां वाचम् V. I., P. I., 167, 7
प्रियाला-ऽऽमलकैर्मुख्यैः V I, P.II., 371, 3
प्रीतिं भोगं च दण्डं च V I, P. I., 453, 19
प्रीयन्ते पितरश्चास्य V. I, P II., 316, 4
प्रेतत्वं चैव निस्तिर्ण V. I, P. II., 330, 2
प्रेतत्व जायते नृन V. II, P II., 221, 12
प्रेतत्व हि सदा तस्य V. I., P. II., 280, 4.
प्रेतानां लक्षयेऽक्षय्यम् V. I, P I, 419, 5
प्रेतनिर्यातकश्चैव V. I., P. II., 351 15
प्रेतपात्रम् V I, P. II., 455, 8.
प्रेते पितृत्वमापन्ने V. I., P. II, 464, 7.
प्रेताः पिशाचास्तरवः समस्ताः V. I, P I., 386, 3
प्रेतीभूत द्विजं विप्रो V I, P. II., 281, 2
प्रेतं मनसा ध्यायन् V. I., P. II, 288, 2
प्रेते राजनि सङ्ज्योति V I., P II., 252, 16.
प्रेतश्चेदाहिताग्निः स्यात् V. I., P. II., 452, 21.
प्रेतस्पर्शनसंस्कारे V. I, P. II., 275, 1.
प्रेतस्पृशो ग्रामं न V. I., P. II., 275, 4.
प्रेतस्योत्तरतः पल्व्याः V. II, P. I., 56, 14.
प्रेतस्योदकनिर्वपण V I, P. II, 289, 9.
प्रेतहारै. समं तत्र V. I., P. II., 248, 10.

प्रेषमात्र समुच्चार्य V I., P. II., 149, 20.
प्रेष्यो ग्रामस्य राज्ञश्च V I, P II., 350, 7.
प्रोक्षणात्क्राथिता शुद्धिर् V II, P I., 185, 11
प्रोक्षणेनैव शुद्धयेत V II, P. I., 185, 8
प्रोक्षण-पर्यग्निकरण- V II., P I., 178, 11.
प्रोक्षणीभिस्त्रिभिर्कृत्वि. V II, P I, 66, 15.
प्रोत्साहक सहायश्च V II, P. II., 62, 13
प्रोषिते कालशेष स्यात् V I, P. II, 233, 6.
प्रोषिते तु यदा पत्नी V I, P. I, 315, 14
प्रोषितोऽप्यात्मसंस्कार V I, P I, 391, 4
प्रौढपादो बहि क्षेत्री V I, P. II, 425, 6
प्रौष्ठपदाऽपरपक्षे V I., P. II, 317, 8.
प्रौष्ठपद्यामतीतायां V I, P II., 326, 8.
प्लावनोत्पवनाभ्यां च V II, P I., 144, 16
प्लाक्षं V. II., P. II., 202, 3.

फ.

फलकान्यथ वर्माणि V I, P. I., 454, 13.
फल्गुतीर्थे V. I., P. II, 306, 2.
फल्गुपात्राणि च प्रशस्तानि V I., P. II., 419, 1.
फल ददाति स्वमे वा V II, P II., 276, 12.
फलैध-कुसुमस्तेयम् V II., P. I., 17, 12.
फलदानां तु वृक्षाणां V II, P. II., 123, 10.
फलानि पिण्याकमथो V II, P I., 416, 11.
फलान्याहरतोऽ पत्यं V. II., P. II., 264, 9
फलोपल-क्षौम-सोम- V. I., P I., 484, 8.
फल-पुष्पोपगान् V II., P II., 124, 10
फलापहारी V II., P II., 259, 16.
फलमारभते देह V. II., P. II., 277, 13
फल-मूलाशनैर्मेध्यै V I., P. II., 390, 4.
फलैर्मासिन कथित. V. II., P. II., 181, 9
फलवस्त्व समाचष्टे V I., P. I., 57, 5
फलाशी V I, P II, 144, 4.
फलस्यानन्तता प्रोक्ता V I., P II., 417, 2
फाल्गुनं वाऽथ चैत्रं वा V I P I, 457, 8
फाल्गुनस्य त्वमावास्या V. I., P I., 156, 1
फाल्गुनस्य त्वमावास्या V. I., P. II, 311, 14
फेनपा उन्मत्तकाः V. I., P II., 199, 10.
फेनप्रख्य. कथ नाम V. I., P II., 292, 10

ब

बक चैव बलाकां चे V. I, P. II., 387, 9
बक बलाक- V II, P I., 81, 11.
बक-बलाक-हस-प्लव- V. II, P. I., 406, 5.
बको भवति हुत्वाग्निं V II., P. II, 254, 11.
बर्ह्यं च त्रिवर्षं तु V II, P II., 281, 2.

बर्वर्याश्रममास्राज्य V I, P I, 70, 3

बध्वा वा वाससा क्षिप्रं V II, P I, 454, 17

बह्वीष्वास्तत्सजीव तु V. I, P II, 37, 2

बन्धुभिः परिभूताश्च V II, P II, 262, 5

बन्धुवर्गे न भिक्षेत V I, P II, 163, 5.

बध्वाऽऽसन नियम्यासून् V I, P I., 291, 14

बलाक-प्लव-हंस-कटक- V II, P I, 405, 19.

बलात्कारादिदुष्टस्त्री- V I, P II., 137, 1.

बलादपहृता कन्या V I., P II, 89, 8.

बल्वजाः पुण्डरीकाश्च V. I, P I., 255, 13.

बल-वर्ण-प्रभावादि V I, P. I., 128, 13

बलं वासके V I, P II., 314, 8.

बहुत्वादर्थजातानां V I, P. I, 183, 9.

बहुत्वे योषितामेक- V II, P II., 272, 2.

बहूदकस्तु सन्त्यस्य V I., P II, 162, 12

बहूदकाख्यिकण्ड-V. I., P. II, 200, 2.

बहूदकः स विज्ञेयः V. I., P II., 163, 4.

बहूदकी महाद्रुक्षा V. I, P I., 457, 7.

बहुधा दृश्यते धर्म V. I., P. I, 92, 8.

बहूनि चायुःकामस्य V. I, P. II., 38, 7.

बेहूना पञ्चकां सोऽज्ञ V I, P I, 426, 22.

बहुनां शुश्रूषा मध्ये V I., P I, 424, 6

बहूनां विदुषां प्राप्तौ V I, P II, 300, 18

बहून् वर्षगणान् घोरान् V II, P II, 242, 6

बहुयाजकः V II, P. II., 258, 8

बह्वृचश्च त्रिसौपर्णः V I, P II, 341, 9

बह्वृचा श्रवणर्क्षे तु V I, P II., 126, 4

बह्वृपत्यो न V I, P II, 317, 15

बह्वृप्रतिमाह्लस्य वा V I, P I, 175, 12.

बह्वृर्गाः प्रतिजग्राह V II, P. I, 415, 4

बहुश्रुताश्च धर्मज्ञाः V I, P I, 178, 12.

बहुशुष्केन्धने चाग्नौ V I, P I, 316, 15.

बहिस्तूभयथापि स्मृतेराचाराच्च V. II., P. I., 204, 16.

बहिस्तावच्च निवसेत् V II, P. I., 345, 14

बहि सूचं त्यजेद्विद्वान् V. I., P. II., 168, 16.

बहि. सन्ध्या दशगुणा V. I, P I., 298, 3

बहुस्याम् V. I., P I., 103, 14

बहुस्याम् V. I., P II., 60, 1

बान्धवो वा परो वाऽपि V I., P II., 261, 15.

बाधिर्यमुपवान्ध्यञ्च V II., P. II., 232, 9

बार्हस्पत्यम् V. II., P. II., 157, 7.

बालिका-ऽक्षवयोन्येश्च V. I., P I., 134, 6.

बालकृच्छ्रं ततः कुर्य्यात् V II, P I, 121, 14, 123, 6
बालाग्रमात्रेऽपहृते V II, P II, 87, 12
बालश्चाश्च कृतघ्नश्च V II, P I, 204, 9.
बालो जनित्रीं जनकौ च बाल V I, P I, 363, 3
बालोरुरेषु भूतेषु V, I, P I, 467, 6
बाले देशान्तरस्थे च V. I, P II, 229, 10
बालानामजातदन्तानां V I, P II, 243, 10
बालानां वीक्ष्यमाणानाम् V II., P II., 240, 10.
बालापत्या तथा रोगी V II, P I, 125, 8
बालापत्याश्च गर्भिण्यः V. II, P I, 59, 5.
बालोऽपि विप्रो वृद्धस्य V I, P I, 334, 6
बालोऽपि नावमन्तव्यो V I, P I, 448, 7
बाले प्रव्रजिते चैव V I, P II, 232, 1.
बाले मृते सपिण्डानां V I, P II, 230, 12
बालया वा युवत्या वा V. II, P. I, 37, 20
बाल्ये पितुर्वशे तिष्ठेत् V II, P I, 355, 9
बाल्ये वा दासभावेन V. I., P I, 184, 9
बालैरनुपरिक्रान्तं V II, P. I, 189, 12
बाल-वृद्धा-ऽऽतुराणां च V. II, P II., 171, 5
बाल-वृद्ध-रोगार्त्तानां V I, P. I., 477, 14
बाल-वृद्ध-स्त्रीणामर्थे V II, P I., 122, 5
बालाश्च तरुणा वृद्धा. V I, P I., 281, 15
बाले समानवयसि V I, P I, 334, 17
बालस्यातुरस्य वा V II, P I, 68, 7
बालसवर्धन त्यक्त्वा V II, P I, 58, 17
बाहुजातोरुजातानां V I., P II, 154, 5
बाहुभ्यां तु शत दद्यात् V. II P I, 73, 17
बाहुभ्यां मनसा वाचा V II, P II, 160, 7
बिडाल-काका-ऽऽखूच्छिष्ट V. II., P I, 391, 11
बिडाल-काक-नकुला-ऽऽखू- V II., P I, 392, 2
बिडाल-मूषकोच्छिष्टे V. II, P I., 391, 4
बिभ्रज्जलपवित्रं वा V I, P II, 179, 12
बिल्वके V I., P II, 305, 15.
बिल्वाऽऽमलक-मृद्वीका V I, P. II., 369, 7
बिल्वा-ऽश्वत्थादि यज्ञीय-V. I., P II, 37, 1
बीजिनश्च V. I, P II, 62, 7
बीजानामुप्तिविच्च स्यात् V I, P I., 478, 15.
बीजानां सम्पदं ब्रूहि V II, P II, 187, 9
बुधे च योषित् परिवर्जनीया V. I., P I, 282, 4

बुद्धिपूर्वं चेत् त्यहं V. II., P. I., 394, 2.
बुद्धिपूर्वं तु कृच्छ्राब्दं V. II., P. I., 117, 19.
बुद्धिपूर्वं प्रयत्नेन V. I., P II., 230, 15
बुद्धचेताऽरिप्रयुक्तां तु V. I., P. I, 472, 14.
बुभुक्षितेषु भृत्येषु V. II., P II, 224, 10
बुभुक्षुमागतं श्रान्तं V I., P. I, 399, 4.
बृहस्पतिरकामयत V. I, P I, 47, 13
बृहस्पतिर्वै V I., P I, 48, 6
बृहस्पतिसवेनेष्ट्वा V II, P II, 83, 6.
बैजिकाशभिसम्बन्धात् V. I, P. II., 244, 3
बौद्धान् पाशुपतान् जैनान् V. I, P I, 279, 4
ब्रह्मकूर्चाशिनौ भूत्वा V II., P. II, 148, 7
ब्रह्म-क्षत्र-विशां चैव V I, P. I, 271, 4
ब्रह्म-क्षत्रिय-विट्-शुद्राः V I, P II, 19, 5.
ब्रह्मगर्भवधे कृच्छ्रं V II, P. I., 335, 6.
ब्रह्मजन्म हि विप्रस्य V I, P. I., 334, 8
ब्रह्मजज्ञान V I, P. II, 192, 1
ब्रह्मचारी V I, P II, 137, 6.
ब्रह्मचारिगत भैक्ष V II, P. I., 190, 13
ब्रह्मचारि-गृहस्थ- V. I., P. II., 197, 4
ब्रह्मचारि-गृहस्थ-V. I, P II, 51, 11, 140, 8.
ब्रह्मचारी गृहस्थो V. I., P II., 167, 9.
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च V. I, P. II., 17, 7.
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च V I., P. II., 17, 10.
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च V. I, P II, 197, 1.
ब्रह्मन्न· V II, P II, 247, 2.
ब्रह्मन्ने देहि मे भिक्षाम् V. II., P II, 59, 10.
ब्रह्मन्नी वा कृतन्नो वा V. II, P II, 57, 18.
ब्रह्मन्नश्च सुरापाश्च V I, P II., 358, 2.
ब्रह्मन्नस्तु वन गच्छेत् V. II, P. II, 58, 8.
ब्रह्मचारी चेत् V II., P II, 126, 9
ब्रह्मोज्झ· V II, P II, 96, 10.
ब्रह्मोज्झता वेदनिन्दा V II, P I., 363, 10
ब्राह्मोज्झ वेदनिन्दा च V. II., P II., 57, 5.
ब्रह्मचारी जितक्रोधो V II, P II., 182, 2
ब्रह्मचारिणः V I, P II., 278, 8
ब्रह्मचारी न कुर्वीत V. I, P II.,, 278, 1
ब्रह्मचारी भवेन्नित्य V. I., P. II., 145, 2
ब्रह्मचारी भवेन्नित्यम् V I, P II, 100, 21
ब्रह्मचारि-यतीनां च V. I, P I, 416, 10.
ब्रह्मचारी व्रती च स्यात् V II, P II, 170, 6.
ब्रह्मचारी शुना दृष्टः V II., P. I., 67, 12.

ब्रह्मचर्यं च गार्हस्थ्यम् V I, P II, 153, 14
ब्रह्मचार्याचार्यं V. I, P II, 49, 2.
ब्रह्मचर्यं चरन् विप्रो V II., P II, 62, 6.
ब्रह्मचर्येण V I, P. II, 104, 20, 150, 12
ब्रह्मचर्येण वा काल V. I, P II, 51, 18.
ब्रह्मचर्यं तपो भैक्ष्यं V I, P. II, 45, 1
ब्रह्मचर्यादिनियमो V I, P I 388, 14
ब्रह्मचर्यं दया क्षान्ति. V II., P II., 169, 8.
ब्रह्मचर्यमागामुप V. I, P. II., 17, 15
ब्रह्मचार्येव पर्वाणि V I, P. II 99, 10.
ब्रह्मचर्याश्रमी V II, P I, 404, 2
ब्रह्मचर्याश्रमादुर्ध्वं V II, P I, 230, 12.
ब्रह्मचर्यं स दुष्टात्मा V II, P I, 323, 22
ब्रह्मचर्यं समाप्य V I, P. II, 136, 16, 147, 19
ब्रह्मचार्याहिताग्निश्च V I, P I., 308, 1
ब्रह्मचार्याहरेद्भैक्ष्य V I., P II, 41, 9.
ब्रह्मणा कथिताश्चैव V. I, P. I, 109, 2.
ब्रह्मणि म आत्मा V I, P. I, 421, 7.
ब्रह्मणा चोदितो विष्णु, V I, P I., 113, 7
ब्रह्माणं शङ्कर सूर्यं V I., P I, 365, 6.
ब्रह्मणश्च तथा विष्णोः V. I, P. I., 95, 14.
ब्रह्मण सायुज्यं V. I., P. I, 350, 5.
ब्रह्माणं तर्पयेत् पूर्वं V. I, P. I, 356, 11.
ब्रह्मणोन्ते मुनिश्रेष्ठाः V. I, P. I, 95, 12
ब्रह्मणे प्रजापतये V. I., P. I., 381, 8
ब्रह्मणे ब्रह्मपुत्रेभ्य V. I., P. I., 384. 5
ब्रह्माणं मूनय पूर्वं V. I., P. I, 113, 5.
ब्रह्माण शङ्करं सूर्यं V. I., P I., 365, 6.
ब्रह्मण्यता देव पितृभक्तता V. I., P II, 343, 8
ब्रह्मान्वाधानमेतत्स्यात् V. I, P. II., 159, 3.
ब्रह्मादिस्तम्बपर्यन्तं V. I., P. I., 249, 16.
ब्रह्मदेयानुसन्तानो V. I, P II, 342, 12.
ब्रह्मदेयापतिश्चैव V I, P. II, 342, 13.
ब्रह्मदेयासुतश्चैव V I, P II., 341, 14.
ब्रह्मोद्याश्च कथा. कुर्युः V. I., P. II, 400, 16
ब्रह्मद्विट् परिवित्तिश्च V. I., P II, 350, 10
ब्रह्मा देवानां V I., P I., 105, 16.
ब्रह्मदण्डहतानां च V. I, P. II., 224, 16
ब्रह्मदण्डहता ये च V. II., P. I, 21, 11
ब्रह्मादेने च सोमे च V. II., P I., 426, 8.
ब्रह्मा मुरारि स्त्रिपुरान्तकारि V. I, P I, 221, 1.
ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च V I., P. I., 252, 12
ब्रह्म प्रतिष्ठेत्येतावत् V. II., P II., 155, 13

ब्रह्मबीजसमुत्पन्नो V I, P II, 218, 3
ब्रह्मबीजसमुत्पन्नो V II, P I, 208, 11
ब्रह्मबन्धौ च यद्दत्त V I, P I, 189, 3
ब्रह्मभावमिह सूत्रं V I, P II, 168, 7
ब्रह्मयज्ञे जपे चैव V I, P I 257, 10
ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्यमाण V I, P I, 344, 9
ब्रह्मयज्ञप्रसिद्ध्यर्थं V I, P I, 350, 16
ब्रह्मयज्ञेषु ये दर्भा V I, P I, 255, 17
ब्रह्मवादिन्य V I, P II, 82, 12
ब्रह्मवर्चसकामस्य V I, P II, 31, 10
ब्रह्मवर्चस सौम्ये V I, P II 313, 18
ब्रह्मवर्चस्विन. पुत्रा V I, P II, 86, 19
ब्रह्मवर्चस्विन पुत्रान् V I, P II, 316, 10
ब्रह्मलोकमवाप्नोति V I, P II, 50, 13
ब्रह्मा विश्वसृजो धर्मो V II, P II, 219, 1
ब्रह्म-विष्णु-शिवाख्याभि V I, P I, 107, 9.
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च V I, P I, 250, 3.
ब्रह्मैव सन् ब्रह्म- V I, P I, 290, 9
ब्रह्मस्तेनावुभौ सम्यक् V. II, P II, 147, 11
ब्रह्मस्वादननित्यांश्च V. I., P II, 75, 2.
ब्रह्मस्वहारिणश्चैते V II, P II, 219, 11
ब्रह्महत्या V II, P II, 185, 10
ब्रह्महत्या V II., P II, 92, 15
ब्रह्महत्यापनोदाय V II, P II, 69, 8
ब्रह्महत्यामवाप्नोति V II, P II, 149, 12
ब्रह्महत्यामवाप्नोति V I, P II, 366, 20
ब्रह्महत्याव्रत कुर्यात् V II, P II., 83, 9
ब्रह्महत्याव्रत कुर्यात् V II, P I., 102, 10
ब्रह्महत्याव्रत वाऽपि V II, P I, 97, 6, 100, 11.
ब्रह्महत्यासम ज्ञेय V. II, P II, 95, 12
ब्रह्महत्या सुरापान V II., P. I, 15 3
ब्रह्माहुतिहुत पुण्यम् V I, P I, 348, 13
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि V II, P II, 57, 11
ब्रह्महाद्वादशाब्दानि V II, P I, 5, 12, 6, 4
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि V II, P II, 57, 5,
ब्रह्महा द्वादशाब्दानि V II, P II, 55, 9
ब्रह्महा V II, P II, 72 13
ब्रह्महा V II, P II, 163, 5
ब्रह्महा परिषदानुमत. V II, P II, 56, 10
ब्रह्महा यावकाजेन V -II, P. II., 42, 4
ब्रह्महा विप्रमुच्येत V. II, P II., 64, 14.

ब्रह्मैव स विज्ञेयः V I, P I. 153, 2
ब्राह्मणे V II, P II 188, 4
ब्राह्मण- V II, P II, 135 12.
ब्राह्मण V II, P II 106, 13.
ब्राह्मणी V I, P I, 46, 7
ब्राह्मण कुशल पृच्छेत् V I P I 325, 8
ब्राह्मण क्षत्रियाद्वैस्तु V I, P I, 327 7
ब्राह्मण क्षत्रियो वाथ V I, P II 154, 16
ब्राह्मण-क्षत्रिय-विशा V II, P I 150 9
ब्राह्मण-क्षत्रिय विश. V I, P II 40 18.
ब्राह्मण-क्षत्रिय-विशा V I, P I, 86, 1
ब्राह्मण-क्षत्रिय-विशा V I P II, 189, 10
ब्राह्मण-क्षत्रिय-विशा V I, P II, 40, 14, 95, 12
ब्राह्मण क्षत्रियो वैश्यः V II, P II, 241, 2
ब्राह्मण क्षत्रियो वैश्य V II, P II, 241, 7
ब्राह्मणा क्षत्रिया वैश्या V I, P I, 133, 2
ब्राह्मणी क्षत्रिया वैश्या V II P I, 69, 1
ब्राह्मणी क्षत्रिय-वैश्यस्त्रियावाम् V II, P I, 348, 12
ब्राह्मणः क्षत्रिय हत्वा V II, P I, 98, 6.
ब्राह्मणो ऽग्निरजो गौर्वा V I, P. II, 439, 14
ब्राह्मणे चाऽननूचाने V I, P II, 48, 17
ब्राह्मणोच्छिष्टानामपा V II, P I, 393, 18
ब्राह्मणोच्छिष्टभोजने V II P I, 393 12
ब्राह्मणोच्छिष्टाशने V II, P I, 395, 9
ब्राह्मणोच्छिष्टाशने V II, P I, 395 12
ब्राह्मणातिक्रमो नास्ति V I, P II 347, 10
ब्राह्मणात् क्षत्रियाया तु V I P. II 120, 14
ब्राह्मणा तु शुना दृष्टा V II P I, 65, 12
ब्राह्मणी तु शुना दृष्टा V II, P I. 65 19
ब्राह्मणी देवता सर्वा V II, P I. 135, 15
ब्राह्मणाद्वधसम्प्राप्तौ V II, P I, 71 3
ब्राह्मणादीनामाशौचे V I, P II 261, 17
ब्राह्मणादीनामाशौचे V II, P I, 420 4
ब्राह्मणे दश पिण्डास्तु V I, P II, 289, 15
ब्राम्हणो दशराजेण V I, P II. 205, 1
ब्राह्मणादिषु शूद्रस्य V I, P I, 137, 4
ब्राह्मणाना कृत्यजातम् V I, P I, 444, 9
ब्राह्मणानि च कल्पाश्च V II, P II, 159, 16
ब्राह्मणानां द्विजैर्ग्राह्यम् V. I, P. II, 436, 41

ब्राह्मणान् ज्ञापयेत् तत्र V II, P I, 253, 1.

ब्राह्मणेन V II P II 142, 6

ब्राह्मणानां परीवाद V II, P II, 193, 12.

ब्राह्मणानां प्रवासित्व V I, P I, 136, 12

ब्राह्मणानां प्रसादेन V II, P II, 11, 5

ब्राह्मणान् भोजयेत् V I P II, 340, 5

ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या V. II, P I, 254, 7

ब्राह्मणान् भोजयित्वा च V II, P II, 161, 7

ब्राह्मणानामय धर्मो V I, P II, 155. 3

ब्राह्मणेन वधे पाशे V II, P I, 22, 19

ब्राह्मणा नावमन्तव्या V I, P I 467, 1

ब्राह्मणान्वयसम्भूतो V II, P II 220, 7

ब्राह्मणानां शत सम्यक् V I, P I, 327, 3

ब्राह्मणान् सप्त पञ्च त्रीं V I, P II 362, 3

ब्राह्मणोपाश्रयो नित्यम् V I P I, 480, 8

ब्राह्मणं प्राहुरतिथिम् V I, P I, 399, 5

ब्राह्मणो ब्राह्मण V II, P II., 55, 15

ब्राह्मणो ब्राह्मणीं गच्छेत् V II, P. I, 44, 3, 328, 18

ब्राह्मणो ब्राह्मणानां तु V II, P I, 231, 7

ब्राह्मणो बन्धकी गत्वा V II, P I, 332, 14

ब्राह्मणो बैल्व-पालाशौ V I, P. II, 34, 14

ब्राह्मण भिक्षक वाऽपि V I, P II, 401, 5

ब्राह्मणभूम्यप- V II, P II, 93, 16

ब्राह्मणभूम्यपहरण V II, P I, 15. 10

ब्राह्मणो मोक्षमन्विच्छन् V I, P II, 153, 5

ब्राह्मणमनृतेन V II, P II, 150, 13

ब्राह्मण-राजन्य-वैश्य- V II, P I 348, 18

ब्राह्मणैरपि भोक्तव्या V II, P I, 431, 11

ब्राह्मणैर्मन्त्रपूतैश्च V I P I, 195, 2

ब्राह्मणवृत्तिघ्न V. II P II, 263, 9

ब्राह्मणवदातेव्या V, I P I, 98, 18

ब्राह्मणो वेदमूल स्यात् V I., P I, 153, 19

ब्राह्मणैरभ्यनुज्ञात V , P II., 401, 6

ब्राह्मणावसथाश्चैव V I, P I, 406, 16

ब्राह्मणावसथान् सर्वान् V II, P II, 59, 4

ब्राह्मणाशौचे राजन्य V II, P I, 420, 13

ब्राह्मणश्चेदप्रेक्षापूर्वक V. II, P I., 329, 14

ब्राह्मणश्चैव राजा च V I, P I, 201, 5

ब्राह्मण. शूद्रोच्छिष्टभोजने V II, P I, 392, 7
ब्राह्मण. शूद्रोच्छिष्टाशने V II, P I, 365, 6
ब्राह्मण शूद्रनामेति V II, P II., 241, 9
ब्राह्मणै. शिल्पिभिर्मन्त्रै. V I P I, 465, 2
ब्राह्मणेषु चरेद्वैश्यम् V I, P II, 40, 12.
ब्राह्मणस्तु V I, P. II, 98, 12
ब्राह्मणस्तत्र भुक्त्वान्नं V II, P I, 425, 2
ब्राह्मण स्तर्पयेत्पश्चात् V II, P I, 121, 15
ब्राह्मणस्तु शुना दष्टो V II, P I, 67, 1
ब्राह्मणस्तु शुना दष्टो V II, P I, 68, 4
ब्राह्मणे सस्कृत V I, P II, 18, 1
ब्राह्मणस्य V I, P. II, 215, 18
ब्राह्मणस्य V II., P II, 136, 8.
ब्राह्मणस्य V II., P II, 83, 12.
ब्राह्मणस्य क्षत्रिय-विट्-शूद्रेषु V I, P II, 220, 16.
ब्राह्मणस्य तथाऽऽशौचे V II, P I, 419, 5
ब्राह्मणस्य तु विक्रैयं V I P II, 12, 9
ब्राह्मणस्याऽऽनुलोम्येन V. I, P. II, 95, 9
ब्राह्मणस्य परित्राणात् V II, P II, 68, 10.
ब्राह्मणस्य प्रवक्ष्यामि V II, P II, 11, 7
ब्राह्मणस्य रुज.कृत्वा V. II., P I, 17, 5, 454, 1
ब्राह्मणस्यैव शूद्रान्नम् V II., P I, 379, 15
ब्राह्मणस्य व्रणद्वारे V II, P. I., 127, 8
ब्राह्मणस्य सित वस्त्र V I, P I, 264, 4
ब्राह्मणस्य सपिण्डाना V I, P II, 209, 18
ब्राह्मणस्य सुरापस्य V II, P I, 444, 18
ब्राह्मणस्वर्णहारी च V II, P II, 261, 7
ब्राह्मण. स्वर्णहारी तु V II, P II, 167, 5
ब्राह्मण हत्वा द्वादश-V II, P I, 79, 2
ब्राह्मण्यां V II, P. II, 127, 9
ब्राह्मण्यकामतो गत्वा V II, P I, 347. 10
ब्राह्मण्यकामाद्गच्छेत्तु V I, P I, 348, 18
ब्राह्मण्या क्षत्रियाज्जात V I, P II, 12, 13
ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूत V I, P II, 121, 15
ब्राह्मण्यां क्षत्रियात् सूतो V II, P I., 69, 15
ब्राह्मण्येतान् यदा गच्छेत् V II, P I., 347, 12
ब्राह्मण्या त्र्यहमुपोष्य V II, P I. 332, 11
ब्राह्मण्यात् सपदि भ्रष्ट V II, P II, 240, 17

ब्राह्मण्यादेव हीयन्ते V I, P II 164, 15
ब्राह्मण्या द्वादशाह स्यात् V I, P II 109, 11.
ब्राह्मण्यां ब्राह्मणोऽजन्तः V I, P. II, 118, 21.
ब्राह्मण्या भार्यया सार्द्धं V I, P I 425, 17.
ब्राह्मण्यमपि तद्वत् स्यात् V II, P II. 221, 11
ब्राह्मण्य य परित्यज्य V I, P. I 149, 17
ब्राह्मण्य सकलं तस्य V I, P. II 169, 9
ब्राह्मण्या शिरसि वपन V. II., P. I, 331, 4, 331, 9, 331, 13
ब्राह्मण्या सह योऽश्नीयात् V I, P. I 425, 11.
ब्राह्ममाग्नेयमुद्दिष्ट V II, P. II 15, 15
ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय V I, P. I 220, 2
ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय V I, P I 220, 6
ब्राह्मस्तु प्रथमस्तेषां V I, P II, 85, 9.
ब्राह्मीपुत्र सुकुनकृत् V I, P II 86, 15
ब्राह्मो नैमित्तिको नाम V I, P I 95, 3
ब्राह्मान् गौनाश्च सम्बधान् V I, P II 31, 17
ब्राह्मी कैवस्तयैवार्थः V I, P II 84, 8
ब्राह्मणेषु विवाहेषु V. I, P. II., 457, 7
ब्राह्मणेषु विवाहेषु V. I, P. II., [illegible]
ब्राह्मणेषु विवाहेषु V I, P II., 63 11
ब्राह्म तु मार्जनं मन्त्रै. V II, P. II, 15, 17.
ब्राह्म तु मार्जन मन्त्रै V II., P II., 15, 3
ब्राह्मार्द्धानि तथाऽशक्तौ V II, P II, 17, 9
ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय V I, P I, 219, 12
ब्राह्मे मुहूर्ते बुद्धयेत V I, P I, 219, 16
ब्राह्मैकाह कल्पः V I, P. I., 94, 4
ब्राह्मैर्वानिश्च सम्बन्धैः V I, P II, 250, 16
ब्रूयस्तु स्वधेत्यन्ते V I, P II, 437, 13

भ.

भक्तार्थ-प्रातरुत्थाय V I, P I., [illegible]
भक्षयेद्या तु तं मास V II, P II, 140, 7
भक्षयित्वा तु तन्मोहात् V I, P II, 211 5
भक्षयन्तो न कथयेत् V II., P I., 248, [illegible]
भक्षयन्तो न कथयेत् V II, P I., 240, 12
भक्षयाणा भक्षणे चैव V I, P I, 234. 1
भक्षयद्गव्यस्य वैधत्वात् V II, P. I., 166, 2
भक्षाः पञ्चनखास्त्वेते V. II., P. I., 408, 13
भक्ष्य भोक्तुमशक्तश्च V. II., P. II., 239, 13

भक्ष्याभक्ष्याण्यनेकानि V II., P I., 461, 11
भक्ष्याभक्ष्ये तथा पेये V I, P II. 29, 10.
भक्ष्य-भोज्यानस्य V II, P II., 111, 15
भक्ष्य-भोज्यापहरणे V. II, P II., 110, 13
भक्ष्य भोज्यमुत्कृष्टा च V. I, P II, 184, 2
भक्ष्य भोज्य सम हेम V. I, P II. 436, 17
भक्ष्य-भोज्य- V II., P II., 112, 4
भक्ष्य भोज्य च विविध V I, P II, 419, 1
भक्ष्यं मांस समुद्दिष्ट V II, P I, 410, 1
भगिनी-भागिनेयाना V I, P I, 186, 16
भगिनी मातुराज्ञां च V II, P I, 318, 17
भगिनीं मातुराज्ञां वा V II, P I, 321, 7.
भगिन्यां संस्थितायां तु V. I, P. II, 252, 4
भगिनीसपत्न्यश्च भगिन्य V. II, P. I, 326, 9
भगभक्षस्तु कुम्भाधी V. II., P. II, 233, 10
भगवते V. II, P. II, 197, 1
भगवते महापुरुषाय V I, P I, 369, 12
भगवतीऽय V. I, P I, 369, 14
भगोद्योगकरोऽन्वेषां V II, P II, 249, 4
भग्नभीतस्य संन्यासम् V. I, P. II, 149, 18.
भग्नेरोगे तथा स्वप्ने V. II, P. II. 49, 10
भयं हृत्वा च भूतानाम् V I, P II, 154, 11
भरण सर्वभूतानाम् V I, P I, 467, 8
भर्तृगोत्रेण कर्तव्या V I, P II, 457, 8
भर्तृगोत्रेण कर्तव्या V I, P II, 63, 12
भर्तृऽनुस्मरण काले V II, P I, 58, 5
भर्तुरर्थे हि या चित्त V II, P. II, 228, 10
भर्तारं लङ्घयेद् या तु V I, P I, 129, 12
भर्तुः शरीरशुश्रूषा V. I, P II, 115, 13
भर्तुर्व्यतिक्रमे कृच्छ्रम् V II, P I, 36, 14
भर्तव्यास्ते महाराज V I, P I, 189, 7
भर्तुः सौख्येन या नारी V II, P. II, 228, 6
भरद्वाजकृता ये च V. I, P. I., 109, 5
भरद्वाज क्षुधार्तस्तु V II., P. I., 415, 3.
भवेद्याऽऽशौचमस्यर्थं V I, P. I., 243, 6
भवन्ति चेह काकाः स्यु. VII, P.II, 228, 2
भवन्ति नादृता यैस्तु V II, P II, 231, 5
भवत्पूर्वं चरैर्ज्ञेयम् V I, P II, 41, 14
भवन्ति पितरस्तस्य V I, P II, 367, 17
भविताश्च नरा. सर्वे V I, P I, 133, 5

भावान्तरमभावो हि V II, P I, 9, 1
भावशुद्धशुपपन्नस्य V I, P I, 59, 7
भावैरनिष्टै सयुक्त V II, P II, 215, 4
भावशुद्धिहरेर्भक्तिः V I, P II, 181, 11.
भास्करालोकना-ऽश्लील-V I, P II, 45, 15.
भास्करालोकनाशील- V I, P. I, 445, 13.
भास च हत्वा दद्याद्गाम् V II P I, 79, 3
भिक्षुको ब्रह्मचारी वा V I, P II, 400, 21
भिक्षा च भिक्षवे दद्यात् V I, P I., 407, 5
भिक्षां च भिक्षवे दद्याद् V I, P I., 407, 1
भिक्षाटनं जप सन्ध्या V I, P II., 181, 18.
भिक्षाटनं जप स्नानं V I, P II, 183, 18
भिक्षाटनसमुद्योगात् V I P. II., 188, 14
भिक्षेत भिक्षां प्रथमं V I., P II, 42, 6
भिक्षापात्रादिशुद्धत्वम् V I., P. II., 187, 16
भिक्षोः पक्वान्न अन्नदाय V I, P. II, 162, 10.
भिक्षामात्रं गृहीते तु V. II, P II, 116, 10
भिक्षामात्रेण य प्राणान् V. I., P. II., 324, 11
भिक्षामादाय भुञ्जीत V I, P II, 162, 5
भिक्षार्थी प्रविशेत् ग्राम V I, P II., 186, 16
भिक्षार्थमटन यस्य V I, P. II, 185, 13
भिक्षार्थी विचरेद् ग्राम V II, P II, 58, 10
भिक्षोर्भैक्षभुजश्चापि V I, P II, 184, 16
भिक्षां वै भिक्षवे दद्यात् V I, P I., 409, 12
भिक्षा वा पुष्कला काऽपि V I, P I., 392 5
भिन्द्याच्चैव तडागानि V. I, P I, 459, 9
भिषक् च गरदश्चैव V II., P I., 387, 3
भिषङ्मिथ्याप्रयोक्ता च V II., P. I, 284, 14
भुक्त चेत् पार्वणश्राद्धे V II, P I., 426, 12.
भुक्तोच्छिष्ट विडालादे V. II, P. I, 391, 9
भुक्ते देवी ततो भुक्ते V II, P II, 277, 5
भुक्तवस्त्वनाचान्तेषु V I, P II., 430, 10
भुक्तवान् विहरेच्चैव V I, P I, 471, 14
भुक्तवत्सु च विप्रेषु V II., P I, 244, 14.
भुक्तवत्सु तु विप्रेषु V I, P I, 414, 2.
भुक्तवत्सु च विप्रेषु V I, P. I., 400, 14
भुङ्क्ते स याति नरक V I, P. I., 215, 4, 376, 9
भुक्त्वा चोभयतोदन्तान् V II., P. I, 371, 5, 409, 11.

भुक्त्वाऽऽचामेद्यथोक्तेन V I, P I., 431, 4
भुक्त्वा चैव प्रतिष्ठेत V I, P I, 433, 1
भुक्त्वोच्छिष्टं तु कांस्यानां V II, P I, 391, 8
भुक्त्वोच्छिष्टे समाचान्त V I, P I, 430, 14
भुक्त्वा तु क्षत्रियशौचे V II, P I, 418, 18.
भुक्त्वाऽन्योन्यतमस्थानम् V II, P I, 372, 2
भुक्त्वा तु सुखमास्थाय V I, P I, 438, 19
भुक्त्वान्न ब्राह्मणाशौचे V II, P I, 418, 7
भुक्त्वा पञ्चनखाना च V II., P. I, 371, 2
भुक्त्वा पार्श्वं यस्तिर्नित्य V I, P II, 192, 11.
भुक्त्वा पल्लण्डु लशुन V. II, P I, 408, 9.
भुक्त्वा पीत्वा चरेत् कृच्छ्रं V. II, P I, 164, 2
भुक्त्वा मासव्रत कुर्यात् V II, P I, 410, 5
भुक्त्वाऽऽर्द्रपाणिरम्भोऽन्त- V I, P I, 155, 5.
भुक्त्वा वार्धुषिकस्यान्नम् V. II, P I, 379, 11
भुक्त्वैषां षोडशश्राद्धे V II, P I, 424, 19
भुक्त्वा सह ब्राह्मणेन V. II, P I, 396, 4.
भुञ्जीत V I., P II, 192, 3
भुञ्जीत मासमार्द्रं तु V I, P. I, 428, 17.
भुञ्जीत चैव स मुक्तस्य V. I, P. I, 215, 7.
भुञ्जीतातिथिसङ्कटः V. I, P II., 441, 2
भुञ्जते ते त्वघ पापाः V I, P I, 217, 2.
भुञ्जीत न वटा-ऽश्वत्थ- V I, P II, 191, 16.
भुञ्जतो मृत्युराशुध्यं V I, P. I, 427, 9.
भुञ्जीत पर्णपुटके V I., P II, 192, 10
भुञ्जीत विधिवद् विप्रो V I, P. I., 427, 18
भुञ्जीतावर्तनात् पूर्वं V. I, P. I, 435, 18.
भुञ्जीत सकृदे चेस्यात् V I, P I, 435, 10
भुञ्जानोऽन्यतमस्यान्नम् V II, P I, 379, 5
भुञ्जानमातुर नार्ते V. I, P. I., 330, 7
भुञ्जानो यदि पश्येत्तु V I, P. I., 428, 11
भुञ्जानो वर्धयेत् पाप V II, P I., 206, 11
भुञ्जानेषु तु विप्रेषु V I, P I., 427, 5
भुञ्जीयातां ततः पश्चाद् V. I., P. I, 414, 3
भुव पुनर्वसौ V. I., P. II., 313, 19.
भुवि मूर्ध्नि तथाऽऽकाशे V. II, P. II, 15, 7.
भुवि भूमोपकाराय V. I, P. II., 387, 4.
भूमिकामैरवैरित्य V. I, P. II., 112, 6.

भूतृण शिग्रुक चैव V II, P I, 403, 5
भूतृण-शिग्रु सर्षप V I, P II, 315, 1
भूदावौ च तथाऽऽकाशो V I, P I, 96, 8
भूतानि सर्वाणि तथाऽन्नमेतत् V I, P. I, 386, 13
भूतयज्ञः स वै प्रोक्तः V I, P I, 383, 2
भूतलाच्चोद्धरेत्पात्र V I, P. II, 425, 5
भूत्वा भवन्ति सर्पास्ते V II, P II, 226, 8
भूत्वा वेतनभोक्तारो V II, P II, 228, 14
भूभुजा सह भुक्त्वान्न V II, P. I, 396, 5
भूमि कन्यापहर्ता च V II, P II, 222, 9
भूमिदो भूमिमाप्नोति V I, P I, 190, 13
भूमौ निक्षिप्य तं मास V II, P II, 149, 5
भूमिप्रदान य. कुर्यात् V II, P II, 83, 9
भूमि स्त्रियौषधीश्छित्वा V I, P II, 14, 3
भूमि भूमिशयाश्चैव V I, P II, 4, 7
भूमिनृतम् V II, P II, 135, 13.
भूम्यपहारी V II, P II, 259, 12.
भूमिरमिरजो वायुः V II, P I, 191, 3
भूमिर्नद्यो नगाः शैला V I, P I, 128, 10
भूमावपि हि लिप्तायां V I, P I, 432, 11
भूमौ वीरासने युक्त V II, P. II, 191, 3
भूमिष्ठमुद्धृतात्पुण्यं V I, P. I, 285, 8
भूमिष्ठमुद्धृत वाऽपि V I, P I, 285, 12
भूमि. सर्वत्र शुद्धा स्यात् V II, P I, 193, 5
भूय एव समामोति V II, P II, 233, 6
भूयोऽप्याचम्य कर्तव्यं V. I, P. I, 434, 9
भूयास चाक्षय्य V. I, P I, 350, 4
भूर्भुव स्वर्महर्जन. V I, P I., 292, 9
भूर्भुव.-स्वस्त्रयोलोकान् V II, P. I, 236, 2
भूशुद्धिर्मार्जनाद्दाहात् V. II., P I, 193, 7.
भूस्तृणं शिग्रुक चैव V I., P II, 142, 18.
भूसस्कारादिसयुक्ते V I., P II., 301, 19
भूहर्ता नरकान् गत्वा V. II, P II, 257, 7
भृगुतुङ्गे V I, P II, 305, 16.
भृग्वग्निपतनैश्चैव V. I., P I, 137, 5.
भृतकाध्यापक क्लीब. V I, P II, 349, 1
भृतकाध्यापनं कुर्याद् V II, P II, 123, 7.
भृतकाध्यापको यश्च V. I, P II, 350, 13
भृतकाध्यापनम् V. II, P. II, 190, 3

भृतकाध्ययनादानम् V II, P II, 100, 3
भृताच्चाध्ययनादानम् V. II, P I, 16, 9
भृताद्ध्ययनादान V II, P II, 101, 7
भृत्यानां च भृतिं विद्यात् V I, P. I, 479, 1
भृत्य-पुत्र-कलत्रार्थी V I., P I, 355, 12
भृत्यवर्गावृतो भुङ्क्ते V I, P II, 440, 10
भृत्यांश्च तर्पयेच्छ्वन् V I, P II, 140, 20
भैक्षचर्यामुपावृत्य V I, P II, 191, 20
भैक्षार्थी विचरेद् ग्राम V II, P II, 11, 3
भैक्षप्रसक्तो हि यति V I, P II., 186, 7.
भैक्ष माधूकर नाम V II, P II., 187, 4
भैक्ष शूद्रादपि ग्राह्यं V I, P II, 189, 13.
भैक्षाग्निकार्ये त्यक्त्वा तु V II, P II, 131, 2.
भैक्ष्यं चैव समादाय V II, P II, 58, 12
भैक्ष्यान्नमुपयुञ्जानो V II, P. II, 116, 17
भैक्ष्येण वर्तयेन्नित्य V I, P II, 44, 1.
भैक्ष्येण व्रतिनो वृत्तिः V I, P. II, 44, 2
भैक्ष्यमाचरेद् V I, P. II., 219, 5
भैक्ष्यमवेक्षितं V. I, P. II., 43, 10.
भैक्ष्यभुक्ष्वानो V. II., P. I.,
भैक्ष्याहारोऽग्निहोत्रिभ्यो V. II, P II., 46, 1
भोक्तव्यं तत्र पूर्वाह्णे V I, P. I., 437, 17
भोक्तव्यस्य फलस्यैव V II, P. II, 277, 9.
भोगात्तासतां याति V II, P. I., 375, 10
भोगं गुरुमीक्षन्ते V I, P. I, 62, 6.
भोगो मोक्षश्च सिद्धिश्च V. I., P. I, 377, 4
भोगांश्च इष्टादिग्रेभ्यो V I, P I, 466, 3
भोजन चोरयित्वा तु V II, P II., 256, 3.
भोजने चैव दाने च V I, P. I, 187, 2
भोजनात् किंचिदाम V. I, P. I, 419, 2.
भोजन तु न निःशेष V I, P I, 422, 16
भोजनं तु न निःशेष V I, P II., 445, 20
भोजने दन्तलग्नानि V I, P. I, 243, 3
भोजने नोपयुञ्जीत V I, P. II., 382, 2
भोजने पतितान्नस्य V I, P I, 168, 15
भोजनाभ्यञ्जनाद्दानात् V I, P II, 12, 3.
भोजनाभ्यञ्जनाद्दानात् V I, P. II., 12, 3
भोजनार्थं हि ते शंसन् V I, P. I, 406, 3.
भोजने विघ्नकर्ताऽसौ V. I., P. I, 427, 6.

भोजने वर्तुल. प्रोक्तः V I, P. I., 257, 11.
भोजनस्य प्रशस्तेषु V I., P II, 430, 2
भोजने हवने दाने V I, P I., 241, 17
भोजयेच्चाऽऽगतान् काले V I, P I, 395, 8
भोजयेत्संस्कृतान्नेन V I, P. I. 414, 7
भोजयेत्सुसमृद्धोऽपि V I, P II, 363, 20
भोजयेत् सुसमृद्धोऽपि V I, P II, 364, 10.
भोजयेत् सह भृत्यैस्तौ V I, P I, 400, 16
भोजयेदथ वाऽप्येक V I, P II., 364, 18
भोजयेद्यस्त्वथर्वाण V I, P. II, 338, 17
भोज्यान्ना गृहस्थस्य V. I, P I, 136, 8
भोज्यान्ना नापितश्चैव V. II., P I, 431, 3.
भौ शब्द कितयेदन्ते V I, P. I, 322, 18
भौतिक चात्मनश्चान्ते V. II, P II., 156, 15
भौमार्क-मन्दवारेषु V. I., P II, 295, 6
भौमिकैस्ते समा ज्ञेया. V. I, P. I., 245, 6.
भ्राजते न सभामध्ये V. I., P I, 154, 4
भ्रूणघ्नावेक्षितमुक्त्यां- V. II, P I, 389, 1.
भ्रूणहत्या वितुस्तस्या. V I, P. I, 131, 10, 139, 10
भ्रूणहत्यामवाप्नोति V. I P II, 100, 6
भ्रूणहत्यामवाप्नोति V II, P I, 342, 8
भ्रूणहत्यासमं पाप V I, P II, 7, 11
भ्रूणहा स्विन्नहस्त स्यात् V II, P II, 249 16
भ्रातृभार्या च दुर्बुद्धिः V. II, P. II, 265, 9
भ्रातृभार्या तु पापात्मा V. II, P II, 226, 11
भ्रातृभार्योपसङ्ग्राह्या V. I P. I., 328, 9
भ्रात्रे भगिन्यै पुत्राय V I, P II., 329, 10
भ्रातश्चैव कनिष्ठस्य V II. P. I, 327, 8
भ्रातु सहोदरो भ्राता V I, P II, 462, 9
भ्रामरी-गण्डमाली च V. I., P. II., 351, 4

म.

मङ्गल्य दीर्घवर्णान्तम् V. I, P II, 25, 13
मङ्गल्य ब्राह्मणस्य स्यात् V I, P II, 25, 8
मञ्चक शुक्लवस्त्र च V. I, P. II, 184, 7
मण्डूक-नकुलौ हत्वा V II, P I, 86, 14
मण्डनार्थं शिखिनो V I, P. II, 29, 2.
मण्डलान्युपजीवन्ति V. I, P. I, 415, 4.
मण्डलब्राह्मणं रुद्र V. II, P II, 159, 4.

मन्त्राकाङ्क्षाबलेनेन्द्र- V I P I, 300, 5
मन्त्रेण रुद्रगायत्र्या V I, P I 372, 7
मन्त्रादि तर्पणैर्वापि V I, P II, 258, 18
मन्त्रपूत जले स्नान V I, P I, 270 14
मन्त्र-ब्राह्मणविच्चैव V I, P II., 341, 13
मन्त्रमुच्चारयेद्वाचा V. I, P I, 304, 5
मन्त्रयेत् परम मन्त्रम् V I, P I, 463, 14
मन्त्रार्थज्ञो जपन् जुह्वन् V I, P I, 153, 18
मन्त्रार्थ मन्त्रतो बुद्ध्वा V I P I, 300, 4
मन्त्रवर्जं हि V I, P. II,, 453, 17
मन्त्रवत्प्राशन चास्य V I. P II, 22, 21
मन्त्रैर्वैष्णव-रौद्रैस्तु V I, P I, 365 2
मन्त्रै शाकलहोमीयै. V II P II, 165 10
मन्त्रेषु कर्मांणि V I, P I, 164, 15
मन्त्रैस्तु विविधै सौरै V I, P I, 297, 2
मन्त्रपूत स्थित काये V I, P II, 38, 11
मन्त्रस्य देवतायास्तु V I, P I, 316, 5
मन्दाग्निरामयावी च V I, P I, 316, 18
मकरै चाट्टहासे च V I, P I, 195, 2
मग्नः V II, P II, 190, 1
मघासु कुर्वत. श्राद्ध V I, P II, 325, 7
मघाया पिण्डदानेन V I, P II 327, 2
मघासु स्वजन-श्रेष्ठ्य V I, P II, 312, 14
मज्जान V II, P II, 72, 3
मज्जान्त जुहुयाद्वापि V II, P II., 10, 8
मज्जमानस्य ससारे V II., P I., 12, 11
मठाधिपत्य यो देवि V. II., P II., 233, 3
मणि-काञ्चनदर्भैर्वा V. I, P I, 354, 11
मणि-वासो-V. II, P II, 116, 7
मणि मुक्ता V II, P. II, 112, 8
मणि-मुक्ता-प्रवालानां V II, P II, 111, 2
मणि-मुक्ता-प्रवालानि V II, P. II, 254, 1.
मणि-मुक्ता-प्रवालाना V I, P I 478, 13
मणि-मुक्ता-प्रवालानि V II, P II, 260, 6
मणिमयानामद्भिरेव V II, P I, 175, 17
मतङ्गवाप्याम् V I, P II, 306, 10
मत्त-क्रुद्ध-ऽऽतुराणा च V II, P I, 389, 5
मतिपूर्व चेत् पराक् V. II, P. I, 393, 17
मतिपूर्व प्राजापत्य V II, P I, 393, 15
मतिपूर्व हते तस्मिन् V II, P I, 14, 4; 201, 7.
मत्प्रसादादसन्दिग्धा V. I, P I, 142, 10
मत्या गत्वा पुनर्भार्यां V. II, P I, 322, 7.

मत्या चान्द्रायण कुर्यात् V II, P I, 372, 16
मत्योच्छिष्ट द्विजो भुक्त्वा V II, P I, 394, 15
मत्या त्रिरात्र कुर्वीत V II, P I, 379, 18
मत्या भुक्त्वा चरेत् कृच्छ्र V II, P I, 372, 3, 376, 6.
मत्याऽभ्यासे तथा कुर्यात् V II, P I, 419, 9
मत्याऽभ्यासे तथा कुर्यात् V. II, P I, 373, 2
मत्या मद्यममत्या वा V II, P II, 81, 11
मत्स्य कच्छप-मण्डूका V I, P I, 271, 1
मत्स्य-कूर्माकृति वाऽपि V I, P I, 267, 1
मत्स्यादान् विड्वराहाश्च V I, P II, 387, 1
मत्स्यादाश्च तथा मत्स्यान् V II, P I, 409, 2
मत्स्यान् धाना. पयो मांस V I, P I, 202, 14
मत्स्य-मास-V II, P II, 120, 2
मत्स्याश्च कामतोजग्ध्वा V II, P I, 407, 10
मत्सरी V II, P II, 258, 12
मत्सरी विट्कृमिश्चैव V II, P II, 227, 5
मद्यानुगत-V II., P II, 138, 5
मद्य पीत्वा V II, P II, 166, 7
मद्यपानरता ये तु V II, P II, 251, 6
मद्यपाऽसाधुवृत्ता च V I, P. II, 113, 12.
मद्यमेव सुरां पीत्वा V II, P II, 79, 8
मद्यविक्रायिणो ये च V II, P II, 250, 14
मद्यव्यसनिनो ये च V II, P II, 250, 12
मद्यपश्च कदर्यश्च V I, P II, 369, 6.
मद्यपत्नी-V II, P II, 101, 1
मधूत्थ चैव माध्वीक V II, P II, 79, 3
मधूत्थ सैरिमारिष्ट V II, P II, 77, 18
मधूदके पयोविकारे V II, P I, 142, 18
मधु दश पय काको V II, P II, 254, 4
मधु दश पल गृध्रः V II, P II, 255, 10
मधुदोह दुहेद्राष्ट्र V I, P I, 461, 3
मधु-मांसा-ऽञ्जनोच्छिष्ट-V I, P II, 45, 14
मधु-मांसा-ऽञ्जनोच्छिष्ट-V. I, P I, 445, 12
मधु-मांस च योऽभीयात् V II, P I, 425, 12
मधु-मांस च लवण V II, P I, 300, 22
मधु-मांसाशने प्राजापत्य V II, P I, 393, 2
मधुमेही खरान्धाहि-V II, P II, 270, 10
मधुनदाहरण यत्तु V I, P II, 188, 11
मधु-सर्पिस्तिलयुतान् V I, P II, 431, 19
मधु-हत्वा नरो दशो V II., P II., 256, 10
मध्येऽगारस्य V I, P I., 384, 14.
मध्यत सर्वगन्धर्वा V. I, P. I., 263, 12

मध्यन्दिने V I, P I, 346, 2
मध्यन्दिनेऽर्धरात्रे वा V I, P I, 469, 7
मध्यमाङ्गुष्ठयोस्तून V I, P I, 238, 8
मध्यम तु नन पिण्डम् V. I, P II, 438 15
मध्यमा धनकामार्थं V I, P I, 309 19
मध्यमा-ऽनामिका-ऽङ्गुष्ठै V. I, P I, 418, 19
मध्ये स्कन्ध-कराभ्यां तु V. I, P I, 305 7
मध्याह्न खड्गपात्र च V I, P II, 392, 10
मध्वाज्य-कनकोपेत V I, P II, 27, 17
मध्वाज्य-तिलमिश्रेण V I, P II, 324, 9
मध्वाज्य-तैल-सौमाना V II, P II, 117, 12
मधुवाता इति तृच V I, P II, 421 9
मध्वर्च V II, P II, 157, 9
मनोज्ञेषु च V I, P II, 307, 6
मनोत्तुकूले V I, P I, 41, 8
मनुष्याणा तु हरणे V II, P II, 110, 9
मनुष्या प्रतिपद्यन्ते V II, P II, 208, 13
मनुष्या मध्यकाले तु V I, P II, 310, 6
मनुष्यांस्तर्पयेद्भक्त्या V I, P. I, 356 7
मन्वन्तरादयश्चैता V I, P II, 311, 18
मन्वन्तरादयश्चैते V I, P I., 156, 5
मन सङ्कल्परहितान् V I, P II, 188, 10.
मनसोच्चारयेन्मन्त्रान् V. I, P II, 216, 17.
मनसोच्चारयेत् मन्त्रान् V I, P I., 302, 12
मनसा त्रि. पठेदृग्सु V II, P II., 190, 8
मनसाऽधीयीत V I, P I, 347, 16.
मनसापि गुरोर्भार्या V II, P II, 266, 13
मनसा भर्तुरतिचारे V II P I, 151, 16
मनःसन्तोषण शौच V I, P I., 305, 5
मन.सन्तापन तीव्र V II, P II, 195, 7
मयि तेज इति च्छाया V II, P II, 104, 8
मयि वर्चो बलम् V I, P I, 56, 3
मरणोत्पत्तियोगे तु V I, P II, 265, 17
मरणाद्दादशाहे स्यात् V I, P II, 450, 15
मरणान्त तथा चान्यत् V I, P II, 207, 13
मरणाय तदा पद्मा V II, P I, 315, 13
मरण-व्याधि-शोकाना V I, P I, 220, 17
मरणाशौचमध्ये V I, P II., 264, 2
मरुदेशे निरुदके V I, P I, 199, 15
मरुदेशे भवेद्वृक्ष V II, P II, 238, 10
मरुदेशे भवेद्वृक्ष V I, P II, 14, 9
मरुद्भिर्वसुभी रुद्रैः V II, P II, 192, 2
मलिनीकरणीयेषु V. II, P. I, 84, 1.

मलिनीकरणीयेषु V II, P II, 138, 9.
मलापकर्षण कार्यं V II, P II, 195, 3
मलापकर्षण नामV I, P I, 269, 5
मलापकर्षणार्थायV I, P I, 269, 6
मलावहेषु प्रकीर्णेषु V II, P I, 15, 1
मलवद्वसनायां तु V II, P 1, 164, 9
मसूर-क्षार-वास्तोक V. I, P II, 374, 18
मसूर-माषसयुक्त V I, P II, 384, 18
महाकुलैश्च सम्बन्धा. V I, P II, 74, 14
महागङ्गायास् V I, P II, 306, 3
महागुरुनिपाते तु V I, P II., 234, 18
महत्पाप समुत्पन्न V II, P II, 219, 10
महापातकसयुक्तो V II, P II 105, 12
महता बलयोगेन V. I, P 1., 475, 4.
महान्तमेभि सहित V I, P I, 96, 13.
महती देवता ह्येषा V I, P. I, 448, 8.
महान्त्यपि समृद्धानि V I, P II, 72, 20.
महोत्साह स्थूललक्ष V I, P I, 462, 11
महत्स्वस्त्ययनम् V I, P. I, 371, 14, 375, 17
महता श्ववायस-V. II., P I, 142, 16.
महदादिविशेषान्त V. I., P I., 95, 4
महोदधौ प्रयागे च V. I, P II, 304, 5
महद्व्यफल दान V I P I, 182, 3
महद्भिश्चापि युक्तानाः V II, P II, 191, 12
महोदरी प्रमेही च V II, P II, 270, 17
महादेवगृहे वाऽपि V I, P I, 442, 2
महादेवप्रिय तीर्थं V I, P I, 70, 6
महानद्यन्तर यत्र V I, P II, 229, 15
महानद्या पश्चिमेन V I, P II, 307, 17
महानरक-काकोल V II, P I, 5, 3
महानिशा तु विज्ञेया V II, P II, 23, 13
मास शूद्रस्य V I, P II, 209, 20
महापातकचिन्तासु V II, P I, 217, 17
महापातकजैर्घोरैर् V II, P I, 5, 6, 14, 17
महापापोपपापाभ्यां V II, P II, 150, 9
महापातकयुक्तोऽपि V II P II, 280, 2
महापानकिनश्चैव V II P I, 312, 12.
महापातकिनो ये च V. I, P II, 226, 8
महापातकिनो ये च V II, P I, 21, 12

महापातकिनश्चैव V II, P II, 160, 11
महापातकेषु V II, P II, 152 7
महापापैरपि स्पृष्टो V II, P II, 167, 8
महापशुयन शरेण विद्ध V II, P II, 186, 3
महारजनकर्माण V II, P II, 236, 16
महाप्रस्थानिक वाऽसौ V I, P II, 146, 15
महाप्रस्थानगमन V I, P I, 135, 3
महापराधयुक्ताश्च V I, P I, 455, 9
महायज्ञैश्च यज्ञैश्च V I, P I, 390, 15
महायन्त्र-V II, P II, 100, 4
महायवा व्रीहियवा V I, P II, 368, 14
महालये V I P II, 366 1
महाविनायकाय V II, P II 188, 8
महाव्याहृतिभिस्त्वन्न V I, P I, 419, 7
महाव्रतम् V II, P II, 157, 11
महाव्रत चरेद्वाऽपि V II, P I, 338, 10
माहिषीस्युच्यते भार्या V I, P II, 357, 20
महासान्तपन शौद्धये V II, P II, 202, 10
महासान्तपनं ह्येतत् V II, P I, 31, 9
मा कर्मफलहेतुर्भू. V I, P I, 61, 10.
मागधा ऽऽयोगवौ श्चैव V II, P I, 116, 14
माघे पञ्चदशी चैव V I, P II, 310, 21
माघे मास्युषसि स्नात्वा V I, P I, 281, 17
माघ्या स्नात प्रयागे तु V I, P I, 280, 11
माघशुक्लस्य वा प्राप्ते V I P II, 131, 20
माङ्गिष्ठ राजन्यस्य V. I, P II, 33, 6
मातृक पतृक चैव V II, P I 54, 13
मातृगमन V II, P II 92, 6
मातृगमन दुहितृ-V II, P I, 15, 2, 320, 13
मातृघ्न V II, P II, 258, 3
मातृत. पितृतस्तथा V I, P II, 62, 4
मातृभगिनी V II, P II 270, 6
मातृ-पितृ-V II, P II, 270, 2
मातृ पितृ गुरुत्यागी V I, P. II, 349 3
माता त्वभावे सर्वेषा V I, P II, 8 1
माता पिता गुरुर्भार्या V I, P. I, 338, 9
मातृ-पितृ-तद्बन्धूना V I., P I, 327 15
माता-पित्रो पृथक्कार्यम् V. I, P II, 446, 9
माता-पितृभ्यामुत्सृष्ट V II, P I., 46, 11
मातु पितरमारभ्य V I., P. II., 466, 3
माता-पितृविहिनो य. V. II, P. I., 47, 3
माता-पित्रोरुशूषा V II, P. II., 193, 9.

माता-पिता वा दद्यातां V II, P I, 46, 5
माता-पित्रोश्च यद्दत्त V I, P I, 186, 9
मातु पितृष्वसु. पुत्रा V I, P. I., 62, 14
माता-पित्रोस्त्रिरात्र स्यात् V I, P II, 246, 14
माता-पित्रोस्तु सूतकम् V I, P II, 260, 12
माता-पित्रो. स्वसार च V. II, P. I, 318, 3.
मातृ-पितृ-ष्वसृ-स्नुषा-V II, P I, 327, 5
मातृबन्धुभ्यः V I, P II., 62, 8
माता मातृष्वसा श्वश्रूर् V II P I 324, 14
माता मातामहे तद्वत् V I, P II, 457, 5
माता मातामही गुर्वी V I, P. I, 332, 1
मातामहे त्रिरात्र स्यात् V. I, P. II, 250, 2.
मातामहानामप्येव V. I, P II., 364, 14, 399, 12
मातामह मातुल च V I, P II, 344, 19
मातामहो मातुलश्च V I, P II, 79, 18.
मतामहो मातुलश्च V I, P. I, 332, 7.
मातामहांश्च सतत V. I, P I, 357, 1
मातामह्यां न कुरुते V I, P. II. 466, 18
मातामहस्य गोत्रेण V I., P. II., 70, 19, 457, 12
मातामहस्य मेदेऽपि V. I, P II, 416, 8
मातर च स्वसार च V II., P. II., 271, 4.
मातर पितर चैव V. II, P II, 225, 1.
मातर गुरुपत्नी च V. II, P I., 320, 10.
मातर पितर वृद्ध V. II, P II, 221, 14
मातुर्मातुलपुत्राश्च V I, P. II, 62, 15.
मातर्यग्रे प्रमीतायाम् V. I, P II., 267, 17.
मातुरेव सूतकम् V. I., P. II., 261, 3.
मातर वा स्वसार वा V. I, P. II, 42, 5
मातर वा स्वय दग्ध्वा V I, P II, 279, 2.
मातरं पितर हत्वा V. II, P II, 66, 8
मात्रैकया द्विपितृकौ V. I., P. II, 251, 1
मात्रे प्रमात्रे तन्मात्रे V I, P. I, 395, 5.
मातुलान् भजते पुत्र V I, P II, 73, 14
मातुलानी प्रव्रजिता V II, P I, 318, 4.
मातुले पक्षिणी रात्रि V I, P II, 249, 12.
मातुले श्वशुरे मित्रे V I., P II, 251, 11
मातुल श्वशुरभ्राता V I., P. I., 331, 14
मातुलस्य सुता गत्वा V. II, P I., 327, 14.
मातुलस्य सुतामूढ्वा V II, P I., 337, 14

मातुलस्य सुतामूढ्वा V I., P II, 63, 14
मातृवद्वृत्तिमातिष्ठेत् V I., P I., 332, 13.
माता वा भगिनी वाऽपि V. II, P. I, 397, 2
मातु. शौच दशाहेन V I., P. II, 231, 16.
मातुश्च भ्रातुरापस्य V. I, P II, 64, 12
मातुश्च स्वस्त्रिया गत्वा V. II, P I, 327, 10
मातुश्च स्वस्त्रियस्यैव V II, P I, 328, 1
माता शुद्ध्येदहशाहेन V I, P II, 213 3, 260, 6
मात्रश्राद्ध तु पूर्वं स्यात् V I, P II, 459, 19.
मातृष्वसृ-पितृष्वसृ-V II, P I, 307, 11
मातृष्वसा मातुलानी V I, P I, 332, 9
मातृष्वसा-मातुलयो V I P II, 248, 14.
मातु सपिण्डीकरण V I, P II, 456, 13
मातु. सपिण्डा यत्नेन V I, P II, 64, 8.
मातु सपिण्डा ये वा स्यु V I, P II, 463, 7
मातु सपत्नीं भगिनी V II, P I, 317, 8, 326, 1
मात्सर्यादपि जात्यन्धो V II., P II, 232, 4.
मा ददस्वेति यो ब्रूयात् V I, P I, 179, 9
माधुकमैक्षव सैर V. II, P. II, 79, 2.
माधुक रामठ चैव V I, P II, 370, 12
माधुकरमथैकान्न V. I, P. II, 164, 8
माधूकरमसङ्क्लृप्त V I., P II, 188, 18.
माधव हृदि विन्यस्य V I, P I, 267, 7
मामध: पातयन्नेष V. I., P II, 97, 3
मानकूट तुलाकूट V II, P II, 264, 4
मानकूटास्तुलाकूटा. V I, P II, 358, 4
मानयोगांश्च जानीयात् V I, P I., 478, 16
मानवी ऋचौ V I, P I, 8, 3.
मानुषास्थि-वसा-विष्ठा-V II, P I, 366, 6
मनुष्यमपि चासाद्य V II, P II, 210, 3
मानुष्ये कदलीस्तम्भ-V I, P II, 292, 5.
मानस मनसैवायम् V II, P II, 212, 9
मानसस्य तु दण्डस्य V I, P II, 173, 22
माया च प्रलये काले V I, P I, 95, 16
माया तु प्रकृतिं V I, P I, 98, 3.
मार्गशीर्षे तथा पौषे V I, P I, 156, 16
मार्गशीर्षप्रभृतय. V. I., P. I., 157, 3.
मार्गशीर्षे शुभे मासे V. I., P I., 457, 17.
मार्जना-ऽर्चन-बलिकर्म-V. I, P. I., 293, 12

मार्जनं यज्ञपात्राणा V. II., P I, 149, 2
मार्जार-गोधा-नकुल-V II, P I, 88, 16
मार्जार-नकुलौ हत्वा V II, P I, 88, 6
मार्जार-मूषकस्पर्शे V I, P. I, 240, 12
मार्जारश्वक्रमे शुचि. V II, P I, 190, 9
मार्जारश्चैव दर्वी च V II, P I., 190, 7
मारुता-ऽर्केण शुद्ध्यन्ति V II, P. I, 187, 10.
मारुता-ऽर्केण शुद्ध्यन्ति V II, P I, 187, 5
मारुता-ऽर्कसमायोगात् V II, P I, 215, 1
मारुतार्कसमायोगात् V II, P I, 214, 13.
माल्यानि सर्षपा दूर्वा V II. P I, 192, 8.
मा शोक कुरुताऽनित्ये V I, P II, 292, 15.
माशुचस्त्व निवर्तस्व V II, P I, 37, 9
माषमञ्जनमात्रास्तु V I, P I, 237, 8.
माहित्रं शुद्धवत्व्यश्च V II., P II, 165, 9
माहिषं चामर चैव V I, P. II, 376, 18.
माहिष्येण करण्यां तु V I, P II, 124, 16.
माहिष चाऽऽजमौरभ्रं V II, P I, 409, 13.
मांस V II, P. II., 71, 8
मास गृध्रो वसां मद्गु V II, P II, 254, 5
मांस न भक्षयेयु V I, P II 293, 19
मास भुक्त्वा तु धर्मज्ञ V II., P II. 250, 3
मांसमज्ञानतो भुक्त्वा V I, P I, 410, 3.
मास-मूत्र-पुरीषाणि V II, P I, 370, 13
मासाशन च नाश्नीयु V I, P II, 293, 12
मासाशनेऽनृतोक्तौ च V II, P II. 44, 3
मास शय्याऽऽसन धाना V. I, P I. 202, 8
मास V II, P II, 152, 6
मासिके च नवश्राद्धे V II, P II, 222, 8
मासिकेऽब्दे तु सम्प्राप्ते V I, P II. 332, 5
मासिकादिषु योऽश्नीयात् V II, P I, 425, 7
मास गोमूत्र-V II, P II, 133, 8
मास गोमूत्र V II P II, 114, 6
मास गोष्ठे पय पीत्वा V II, P II, 115, 11
मासातिक्रमे V II, P II, 108, 18.
मासत्रये तु कुर्वीत V. II, P I, 29, 10
मासद्वये पराक स्यात् V. II, P I, 424, 5
मासनिश्चय V I, P II, 142, 8.
मासान् दशोदरस्थ या V I, P I. 333, 8
मासि द्वितीये वा V I, P II, 20, 7.
मासे द्वितीये V I, P II, 20, 9
मासेनमस्यमावास्या V II, P. I, 256, 4.

मासेनामलकैरेव V. II, P II, 181, 11
मासानष्टौ यथा सूर्य V I, P I, 462, 5
मासोपवास कुर्वीत V II, P II, 307, 16
मास प्रीणाति सर्वान् वै V I, P II, 371, 16
मास भुक्त्वा ब्रह्मचारी V II, P II, 43, 12.
मासमेक व्रत कुर्याद् V II, P I, 409, 4
मासि मासि रजस्तस्या V I, P I, 131, 6
मासि मासि रज स्त्रीणाम् V II, P I, 166, 8
मास्येते जातकर्म च V I, P II, 22, 11
मास वाऽपि पिबेद्दोग्ध्रा V II, P I, 252, 1
मासस्य कृष्णपक्षादौ V II, P I, 299, 1
मास-सावत्सरादृते V I, P II, 384, 9
मित्रे जामातरि प्रेते V I, P II, 252, 5
मित्रापि मैत्र V I, P II, 314, 5
मित्राणि प्रयुञ्जीत V I, P I, 455, 11
मित्रद्रोहरता केचित V II, P II, 219, 13
मित्रध्रुक् द्यूनवृत्तिश्च V I, P II, 351, 3
मित्रध्रुक् पिशुन सोम-V I, P II, 349, 2
मित्राय गुरवे श्राद्धम् V I, P II, 329, 11
मित्रविन्दापशुश्चैव V. II, P II, 198, 2
मित्रस्य चर्षणीत्याद्यैः V I, P II, 179, 15
मित्रस्येति जपेत्सूक्त V II, P II, 280, 11
मिथ्याचार चरेत् पश्चात् V II, P II, 236, 11
मिष्टान्येकोऽ महाभाग V. II, P II, 238, 9
मुक्ताङ्गुष्ठ-कनिष्ठेन V I, P. I., 237, 7
मुक्त्वा चानामिकाङ्गुष्ठौ V. I, P. I, 254, 2
मुक्ति दृष्ट्वा तु भौक्तव्यं V I, P I, 437, 5
मुक्ते शशिनि भुञ्जीत V I, P I, 435, 13
मुक्त्वा शिखा वाऽप्याचामेत् V I, P I, 246, 2
मुक्त्वा समुद्रयोर्वेश V I, P II, 133, 5
मुखे कृष्णत्रर्णा श्वित्री V II, P II., 239 5
मुखे कृष्णत्रणी श्वित्री V II, P II., 249, 13
मुखजानामय धर्मो V I, P. II, 154, 4
मुखजा विप्रुषो मेध्या V. I, P I, 244, 11
मुखेन वा यमेदन्न V. I, P II, 425, 10.
मुखे पर्युषिते नित्य V I, P I, 251, 2
मुखेभगाक्ष ये केचित् V. II, P I, 21, 10
मुख्यकल्पोऽनुकल्पश्च V. I, P. I, 291, 7
मुख्यान् प्राणान् समालम्ब V I, P I., 432, 16

मुखरोगाक्षिरोगैर्वा V II., P II., 245, 2
मुखे वस्त्र निधायैव V I, P II, 287, 8
मुखशुद्धिं प्रकुर्वीत V I, P I, 234, 3
मुग्धश्च मुच्यते भिक्षुः V I, P II, 185, 8
मुञ्जातकै पद्मफलै V. I, P II., 371, 6
मुञ्जाभावे तु कर्तव्या V. I, P II, 34, 10
मुच्यते पातकैः सर्वैः V II, P. II., 164, 7.
मुच्यते पशुजन्माच V. II, P. II, 243, 8
मुच्यते ब्रह्महत्यायाः V II, P II, 168, 12
मुच्यते सर्व पापेभ्यो V II, P II, 11, 12.
मुण्डा भृगव. V. I, P. II, 29, 1.
मुद्गाढकी-माषवर्जं V. I P. II, 373, 17.
मुनिभिर्भिन्नकालेषु V. I., P II, 430, 6
मुनेरन्नमभोज्य स्यात् V I., P. II, 386, 3
मुन्यन्नैर्विविधैर्मेध्यै V. I., P. II, 141, 1.
मुनिवक्त्रोद्गतान् धर्मान् V. II., P. I., 211, 10.
मुनीश्चाप्यक्रमन्यन्ते V II, P II, 224, 3.
मुमुक्षु परमे हंसे V. I., P II, 161, 8
मुहूर्तं जीवितो बाल V. I., P. II., 231, 15
मुहूर्तस्याष्टमं भागम् V. I, P. I, 393, 2, 396, 9
मूत्रकृच्छ्री तथाऽजिन्ही V. II., P II., 271, 6
मूत्रोच्चारं द्विज कृत्वा V. II., P II, 142, 9
मूत्रोत्सार-समुत्सर्ग V I, P I, 223, 16
मूत्रादिसम्पर्के V. II, P I, 178, 6
मूत्रयित्वा व्रजन् मार्गे V II, P. II, 142, 13
मूत्र-पुरीष-लोहित- V II, P. I., 176, 12.
मूत्रे रेतसि विट्सर्गे V I., P I., 233, 18
मूत्रशौचं समाख्यातं V I, P. I. 228, 18.
मूर्खं वा पण्डितं वाऽपि V I, P II, 348, 2
मूर्च्छां भ्रमं सुरद्वेष्टा V II, P. II, 236, 15
मूर्तयो विविधास्तेषु V I, P I, 95, 15
मूर्ध-ललाट- V. I, P II, 35, 5
मूर्द्धेसस्पर्शनादस्य V. I, P I., 250, 12.
मूलकृच्छ्रं स्मृतो मूलै V II, P. II, 181, 13.
मूलकर्म तथा कृत्वा V II, P II, 234, 5.
मूलकर्मसु V II, P. II, 100, 7
मूल-फल-पुष्प V. II, P. I, 183, 15
मूलबलं श्रेणीबल V I., P. I, 458, 7.
मूलाशी V I, P. II, 144, 4
मूषको धान्यहारी स्यात् V II, P. II., 255, 8
मूषकस्य तथोद्दस्य V II, P II., 139, 10.
म्रियमाणोऽप्यादद्दीत V. I, P. I., 406, 7.

मृगदु खमतिक्रम्य V. II., P. II, 243, 17.
मृगभक्षैरणे चैव V. II., P I, 22, 4.
मृग-महिष-वराहै V II, P. I, 94, 4
मृगयाऽक्षा दिवा स्वप्न V. I., P. I., 473, 2.
मृगारेष्टि पवित्रेष्टिः V II, P II., 160, 7
मृगेषु जायते मर्त्यो V II., P. II., 243, 5
मृच्चर्म-पुष्प-कुतुप- V I., P I, 484, 11.
मृज्जलाभ्या स्मृत बाह्य V I, P. I., 233, 7.
मृण्मयकपालपाणिर् V II, P II, 56, 7.
मृण्मयेन कपालेन V. II, P. II, 59, 3
मृण्मयेनावगुप्तानाम् V. II., P. I, 179, 6.
मृण्मयानां पात्राणाम् V. II, P I., 176, 11.
मृतके सूतके चैव V II, P I, 380, 4.
मृत-जातकयोर्योगे V II, P. II, 264, 14
मृते जन्मनि सङ्क्रान्तौ V I, P I, 288, 1.
मृते जीवति वा तस्मिन् V. I, P II., 240, 15.
मृते चर्त्विजि याज्ये च V I, P II, 248, 15.
मृत्तिकां गोमयं वापि V. I, P I, 271, 12.
मृत्तिकाभक्षणं चैव V. I, P. I., 428, 2.
मृत्तोयैः शुद्धयते शोध्यं V. I., P II., 152, 8.
मृत्तोयैः शुद्धयते शोध्यं V. II, P I, 152, 10
मृत द्विजं शुद्रेण V. I., P II, 279, 12
मृत तु याचित भैक्ष्य V. I., P. I, 341, 2
मृतेन शुद्धयते जात V I, P. II, 264, 15.
मृताऽनुगमन नास्ति V II, P. I., 55, 11.
मृतपङ्क्यनखात् कूपात् V II., P. I., 442, 3, 154, 2
मृतपुत्रोऽप्यबन्धु स्यात् V II, P II, 239, 9.
मृते पितरि यस्याथ V I., P II, 455, 13
मृतबन्धुरशुद्धश्च V. II, P I, 366, 13
मृते भर्तरि या नारी V II, P I, 54, 16
मृते भर्तरि या नारी V. II, P. I, 54, 16
मृते भर्तरि या नारी V II, P I, 54, 9
मृतो मध्येन लेप्तव्यो V II, P I, 24, 3
मृता याऽनुगता नाथ V I, P II, 456, 20
मृत्युश्च वसति क्रोधे V I, P I, 448, 14
मृतश्च गत्वा नरक V, I, P. I, 414, 9.
मृते शूद्रे गृह गत्वा V I, P II, 284, 21
मृत. शुद्धयति V II, P I., 315, 22
मृत-सूतक-शूद्राणं V. II, P. I, 389, 15
मृत-सूतक-पुष्टाङ्गो V II., P I, 377, 1

मृतस्यैकादशाहे तु V II, P II, 226, 4
मृतस्य यावदस्थीनि V I, P II, 284, 1
मृतेऽहनि तु कर्तव्य V I, P II, 450, 1
मृतेऽहनि समासेन V I, P II, 469, 7
मृतेऽहनि तु सम्प्राप्ते V I, P II, 336, 7
मृतेऽहनि तु सम्प्राप्ते V I, P II, 334, 20, 336, 4
मृद एता. सुसम्पाद्या. V I, P I, 266, 6
मृदैकया शिरः क्षाल्य V I, P I, 272, 9
मृन्मोमय स्वास्तिकमक्षनांश्च V I, P I, 321, 17
मृद्दारु-चर्मणां V II, P I, 183, 3
मृद्भाण्ड-मधु-मांसेषु V II, P II, 113, 3
मृद्भिरद्भिश्च कर्तव्य V I, P I, 284, 7
मृदुराजवसम्पन्न V II, P I, 207, 13
मृद्धस्म सलिलं चैव V II, P I, 137, 6
मृष्टान्नेन य आत्मानं V II, P II, 240, 9
मृष्टैकभोजी V. II, P II., 258, 10
मेखला त्रिवृत्ता कार्या V I, P II., 34, 8.
मेखलामजिनं दण्डम् V I, P II, 44, 14
मेखलामजिनं दण्डम् V I, P II, 38, 19
मेही V II, P II, 71, 10.
मेधाकामस्त्वयोद्दश्यां V I, P I, 157, 10
मेध्य चतुर्विधं लोके II, P I, 365, 10
मेध्य भैक्ष चरेन्नित्य V I, P II, 187, 1
मेषा-ऽजवधे सुवर्णकृष्णलम् V II, P I, 90, 16
मेहन्ति ये च पथिषु V I, P I, 224, 2
मैत्र रैवतम् V II, P II, 284, 9
मैथुन तु समासेव्य V II, P I, 342, 5
मैथुनं सेवते तत्र V II, P I, 341, 18
मोक्षयेत् सर्वयत्नेन V II, P I, 251, 2
मोचै समौचैर्लकुचै V I, P II, 371, 5
मोहात् करोति यो विघ्न V II P II, 225, 10
मोहात्तु भुङ्क्ते यस्तत्र V I, P I, 427, 4
मोहात्समाचरेद्विप्रो V I, P I, 318, 6
मोहाद्भुक्त्वा त्रिरात्र स्यात V II, P. II, 142, 10
मोहाद्राजा स्वराष्ट्रं यः V. I, P I, 468, 1
मोहेन स्व वरारोहे V II, P I, 37, 12
मौञ्जी त्रिवृत् समा श्लक्ष्णा V I, P II, 34, 1
मौण्डय प्राणान्तिको दण्ड. V I, P I, 156, 1
मौनी वाऽप्यथ वाऽमौनी V I, P I, 427, 7

मौनव्रत महाकष्ट V I, P I, 427, 11.
मौलान् शास्त्रविद शूरान् V I, P I, 468, 7
मौल्याद्देशपदेष्टा च V II, P II, 228, 17.
म्लेच्छी नदी चर्मकारी V II, P I, 334, 9.

य.

य कांचित् घातयित्वा तु V II, P II, 250, 2
यत्नेन गोचिकित्सार्थं V II, P I, 283, 4
य पुत्र परिगृण्हीयात् V II, P I, 46, 12.
य ब्राह्मणस्तु शुद्रायां V II, P I, 47, 5
य यं क्रतुमधीयीत V I, P I, 350, 7.
य य लोक मनसा सविभाति V II, P. I, 130, 1
य आत्मकृतैः V II, P II, 17, 2, 19
य आत्मत्यागिनां कुर्यात् V II, P I, 25, 1
य उच्छिष्टः प्रवक्षति V II, P II, 236, 1.
य एव विद्वान् मेधे V. I, P I, 349, 5
य एवं विद्वाः सः V. I., P I, 51 13.
य एष विस्तृतः प्रोक्त V. I, P I, 276, 13
यक्ष-रक्षः-पिशाचान्नं V. II, P II, 78, 11
यक्ष्मी च पशुपालश्च V. I., P. II., 350, 9.
यच्चैतन्य पृथिव्यां हि V I, P I. 30, 9
यच्च पाणितले दत्त V I, P II 415, 21
यच्च वाणिजके दत्त V I., P. I., 188, 6
यच्च शिष्येण कर्तव्यं V. I, P. II, 45, 5
यच्छेष दशरात्रस्य V. I., P II, 236, 2
यज्ञोपवीत कुर्वीत V I, P II., 36, 9
यज्ञोपवीती करक V II, P I, 301, 3
यज्ञोपवीत दण्ड च V I, P II, 163, 16
यज्ञोपवीतद्वितय V I, P II, 54, 6
यज्ञोपवीत सर्वेषा V I, P II, 165, 8
यज्ञे तु वितते सम्यक् V I, P II, 84, 14
यज्ञाना तपसा चैव V I, P I, 337, 10
यज्ञेन पापैर्बहुभिर्विमुक्त V I, P I, 161, 1
यज्ञेन लोका विमला विभान्ति V I. P I. 160. 16
यज्ञायज्ञीयमादित्य V II, P II, 159, 6
यज्ञियानां तु वृक्षाणां V II, P I, 302, 15
यज्ञिया. समिध. V I, P II, 49, 16
यज्ञार्थं कृषिजातांश्च V II. P. II, 118, 10

यज्ञार्थं चैव विप्रेभ्यो V. I, P I, 465, 12.
यज्ञे विवाहकाले च V I., P. II, 258, 12
यज्ञांश्चैव प्रकुर्वीत V. I, P. I, 466, 2
यज्ञाशिष्टाशिनः सन्तो V. I, P I., 217, 1.
यज्ञाशिष्टाशन ह्येतत् V. I, P. I, 217, 11.
यजेत दधि-कर्कन्धु- V. I., P. II., 458, 22.
यजते यश्चधीते च V. I, P. I, 452, 16.
यजेत राजा क्रतुभिः V. I., P I, 465, 11
यजेत वा न यज्ञेन V. I., P I, 161, 14
यजेत वाऽश्वमेधेन V. I, P. II, 307, 13.
यजेत वाऽश्वमेधेन V II., P II, 69, 5.
यजतेऽहरहर्यज्ञैः V. I, P I., 453, 17.
यजेरंवं यथाभ्यासं V. II., P II., 128, 17.
यजन्ते च महायज्ञैः V. I, P. I., 475, 1
यजन्ते भूभुजां तेषाम् V. I., P. I., 200, 9.
यजने याजने कृच्छ्रं V II., P II., 140, 6.
यजनार्थं द्विजा. सृष्टा. V. II., P. I., 160, 8.
यजमानोऽस्मिन् राजन् V. I, P. II, 454, 14.
यजमानोऽपि निक्षिप्य V I, P. I., 198, 4.
यजमानोपजीवी च V. II, P. I. 386, 3.
यजुर्वेदादभिनयान् V I., P. I., 18, 1.
यज्ञान ऋषयो वेदाः V. II, P. II., 218, 13.
यत्किञ्चित् कुरुते पापं V. II., P. I., 305, 7.
यत्किञ्चित्क्रियते पाप V. II., P I, 291, 12.
यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति V. II., P. II, 160, 13.
यत्किञ्चित् पच्यते गेहे V. I., P. II., 433, 12.
यत् कृत्वा मुनयः सर्वे V. I, P I., 367, 2
यत्कामयेत V. I, P. II, 140, 16.,
यत् करोत्येकरात्रेण V. II., P. I., 310, 1
यत् कर्म कृत्वा कुर्वंश्च V. II., P. II, 217, 1.
यत् कर्म कुर्वतोऽस्य स्यात् V. I., P. II, 135, 1.
यत् कर्म राजभृत्यानां V. I., P. II., 256, 4.
यत्करोषि यदश्नासि V. I., P. I, 62, 13.
यतिचान्द्रायण चीर्त्वा V. II., P. II., 149, 14
यतिचान्द्रायण वापि V. II, P. I., 401, 3.
यतिचान्द्रायण ह्येतत् V. II., P. I., 303, 20.
यत्तु दत्तमजानद्भिः V. II., P. I., 211, 1.
यत्तु दुःखसमायुक्त V. II., P. II., 216, 1.
यत्तपस्यसि कौन्तेय V. I., P. I., 62, 14.

यत्तु प्रत्युपकारार्थं V I, P. I., 154, 1
यत्तु स्यान्मोहसंयुक्त V II, P. II., 216, 3.
यत्तु राद्धीकृतं धान्यं V. I., P. I, 197, 15.
यत्तु सातपर्वषेण V. II., P. II., 16, 2.
यतीन् गृहस्थान् साधून् वा V. I., P. II, 339, 12.
यतीनां तान्यपात्राणि V I, P II, 191, 13
यत्नात्परीक्षितः पुंस्त्वे V I, P II, 75, 15
यत्नतः प्रतिषेध्या न V I, P I, 114, 7.
यत्नेनैवं विधान् V I, P II, 360, 1
यतीनामग्रविद्यानां V. II, P. I., 217, 14.
यतीनां व्रतवृद्धानाम् V I, P II, 193, 15.
यत्नोत्सर्गं गृही कृत्वा V. II, P. II, 48, 16.
यत्नादेव पुरस्कृत्य V II, P I, 234, 13.
यत् पुण्यफलमाप्नोति V. I, P I, 407, 6.
यत् पितृभ्य V I, P I, 387, 7
यत् प्रदक्षिणं प्रक्रमन्ति V I, P I, 296, 15.
यत् पिबेत्कापिल क्षीर V. I, P II, 381, 7
यत् पवित्रं विजानीयात् V II, P I, 237, 9.
यत् पुंस परदारेषु V II, P. I, 354, 5
यत् फल सोमयागेन V. I, P I, 413, 11.
यत्रैकामता V. I., P I, 41, 12
यत्रोक्तावात्मन पीडा V II, P II, 44, 13
यत्र क्वचन नद्यां हि V I, P. I, 361, 14
यत्र क्वचन सस्थानां V I, P I, 360, 7.
यत्र क्वचन संस्थानां V. I, P I, 419, 4
यत्र क्वचन सरस्वत्याम् V I, P II, 306, 5
यत्र देशे त्वनावृष्टिः V. II, P II, 240, 13
यत्रोपविष्टा विप्रा स्यु V II, P I, 218, 2.
यत्रोपस्पृशतां वाऽपि V I, P II, 429, 12
यत्र प्रसूयते नारी V II., P. I, 193, 16.
यतात्मनो ऽप्रमत्तस्य V II, P I, 32, 4
यत्रैतास्तु न पूज्यन्ते V I, P II, 111, 19
यत् त्रिरात्रामति V. I., P. I, 346, 18.
यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते V I., P. II, 111, 8
यत्रार्धरात्रादर्वाक् चेत् V I., P II, 129, 8
यत्र वा त्वरया कृत्य V. I, P. II, 7, 7
यत्र वृत्तमिमे चोभे V I., P. I., 184, 14
यत्रैव प्रतिहतस्तत्रैव V II, P. I, 313, 16
यत्राशुचि स्थल न स्यात् V. I., P. I., 353, 15
यत्र सायगृहत्वं च V I, P I., 137, 8.
यातिधर्मरत शान्त V I., P. II., 193, 2

यतो वायुर्यतः सूर्यः V I, P I, 457, 2
यतिश्च ब्रह्मचारी च V I., P.I, 416, 15
यतिश्च ब्रह्मचारी च V I., P I., 411, 15.
यतिश्चैव वनस्थश्च V II., P. II, 143, 4
यतश्च भयमाशङ्केत् V I., P I, 458, 12
यतश्च भयमाशङ्केत् V. I, P I., 458, 15
यतेस्तु सर्ववर्णेषु V I, P I., 137, 2
यत् सामानि सोम. V I, P I, 149, 7
यत् स्यादनभिसन्धाय V II, P. I, 200, 12
यत् स्यादनभिसन्धाय V II, P II, 61, 2.
यत् सर्वेणेच्छति ज्ञातुं V II, P II, 217, 5
यतेस्त्रिषवण प्रोक्त V I, P I., 270, 11
यत् स्वाध्यायम् V I., P II., 132, 14.
यत् स्वाध्यायमधीयीत V. I, P I, 343, 13
यथाकथञ्चित् त्रिगुणः V. II, P II, 171, 11.
यथाकथञ्चिन्नित्यानि V I, P I, 119, 1.
यथाकथञ्चित्पष्ठयोनां V. II, P I, 304, 10
यथाकामी भवेद्वापि V I, P II, 104, 7
यथाकारी V I, P I, 140, 12
यथाकुलधर्मं V. I., P. II, 29, 2
यथोक्त तस्य तत् कुर्युः V. I, P I., 455, 12.
यथोक्तेनैव कल्पेन V I, P, I, 246, 4
यथोक्तमपि चेद्दत्तं V I, P I. 182, 5
यथोक्तं यत्र वा नोक्तं V II, P I., 462, 1
यथोक्तवस्त्वसम्प्राप्तौ V I, P. I., 316, 2
यथा गवि तथा हत्यां V II, P I., 82, 16.
यथाग्निर्वायुना ध्मातो V II, P II, 28, 5
यथागौ-ऽश्वेष्टु-वासीषु V II, P I, 44, 16.
यथाग्नौ संस्थित चैव V I, P I, 201, 9
यथा चाङ्गेऽफल दानं V I, P I, 337, 15
यथा चोपचरेद्देवान् V I, P. II, 400, 6
यथा च मेखलादीनि V. I, P II, 170, 2.
यथा च लेखकः पर्णम् V. I, P I, 461, 7
यथा जातबलो वह्निः V II, P II, 28, 2.
यथा जातबलोवह्नि V II, P. I, 224, 1
यथा जातरूपधरो V I, P. II., 166, 3
यथा त्रिरात्रे प्रक्रान्ते V I, P II, 265, 1.
यथा देहे तथा देवे V. I. P. I, 367, 19.
यथैधस्तेजसा वन्हिः V II, P II, 155, 1.
यथैधास्योजसा वह्निः V II, P I, 223, 8

यथाऽन्नेन व्यथा न स्यात् V I, P I, 422, 9

यथान्यायमितरे V. I, P. II, 130, 10.

यथोपक्रामेत् V II, P. II., 60, 1

यथा पृथिव्यां बीजानि V. II P I., 11, 15.

यथा प्रथमेऽतिक्रमे V. II., P. II, 122, 2.

यथोपपादमूत्र-पुरीष V. I. P II., 30, 5.

यथा फलेन युज्यते V. I., P. I., 461, 15.

यथा भूमिगतं तोयम् V. II, P. I, 214, 10.

यथाभ्युद्धरते कश्चित् V. II., P. I, 234, 9.

यथा भवेत्तथा चीर्णे V. II., P. I., 236, 20.

यथा रसं न जानाति V. I., P. I, 418, 14.

यथताङ्गुलिङ्गानि V. II., P. I, 139, 8.

यथाऽल्पाल्पमदन्त्यद्य V. I., P I., 462, 1.

यथालब्ध तथाश्नीयात् V. I, P II, 167, 3.

यथैवैका तथा सर्वा V. II, P II, 80, 12.

यथाऽवेक्ष्य नृपो राष्ट्रे V. I, P. I, 461, 16

यथैवते V. I., P. I., 75, 5.

यथाविध्यप आचम्य V. I, P I., 346, 13

यथाविभवतो ह्येतत् V. I, P. I., 241, 2.

यथाविभवसारेण V. II., P. II., 200, 4.

यथावयो यथाकाल V. II., P I., 235, 9

यथाशक्ति चरेत्कर्म V. I., P I, 58, 2.

यथाशीला भवेन्माता V. I, P. II, 73, 19.

यथाऽइमनि स्थितं तोय V II, P. I., 215, 2.

यथाश्रुत प्रतीक्षेरन् V. I., P. II., 365, 15

यथाश्रद्ध सर्वस्मिन् वा V. I., P. II., 322, 5

यथाश्वमेधावभृथ. V II., P. II., 166, 3.

यथेष्टाचरणस्याहुः V I, P II, 218, 11.

यथा षण्ढोऽफल. स्त्रीषु V. I, P. I., 337, 14.

यथासुखमुखः कुर्यात् V. I, P. I, 224, 9.

यथा सुदीप्तात्पावकाद्विस्फुलिङ्गा V.I., P. I, 100, 5.

यथा स्नानं यथा भार्या V I., P I., 318, 1.

यथाऽहनि तथा प्रात. V. I, P. I., 259, 12.

यदा कर्मसु काम्येषु V. II, P. II., 2, 1.

यदग्नये V. II., P. II., 285, 10.

यदग्नये V. II., P. II, 285, 19.

यदग्नये पावकाय V. II, P II., 285, 11.

यदग्नये शुचये V II., P. II., 285, 12.

यदङ्गं पीडयते येन V. II, P. II., 247, 6

यदि गोभि. समायुक्तं V. II., P. I., 341, 17.

यदि कश्चित् प्रमादेन V, II., P. I., 23, 2.

यदि कश्चित् प्रमादेन V I, P II, 227, 14.
यदि चेदृश्यसे सत्य V II, P I, 236, 4.
यदि कश्चित् ततः स्नायात् V II, P I, 442, 12
यदि गृहमेव कामयेत V I, P II, 51, 1
यदेकस्मिन्यूपे V. I, P I., 91, 5
यदक्षर परं ब्रह्म V I, P II, 168, 11.
यदा चन्द्रमहस्तात V I, P I, 437, 16.
यदृचोऽधीते V. I., P I, 149, 5
यदुच्चनीचोच्चरीते V. I, P I, 304, 4.
यदुच्यते द्विजातीनां V I, P II, 97, 14
यदि जीवति स स्तेन, V. II., P II, 85, 13.
यदा तु गुरुमात्मानम् V. II, P II, 187, 12.
यदतोऽन्याद्धि कुरुते V I., P I., 483, 5.
यदा तु नैव कश्चित् स्यात् V. I, P II, 80, 3
यदा हु यानमातिष्ठेत् V I, P I, 457, 15.
यदि तत्र विपत्तिः स्यात् V. II, P I, 259, 10.
यदि तत्र विपत्तिः स्यात् V II, P I., 283, 5.
यदि त्विह विपत्ति स्यात् V II., P I., 273, 14
यदि स्वातिथिधर्मेण V. I., P I, 400, 13.
यदि स्वात्यन्तिको वासो V. I, P II, 48, 7.
यदा तु विदितं तत् स्यात् V I, P. II, 170, 15
यदधीतेऽन्वह शक्त्या V. I., P. I, 347, 20.
यदिदं कष्टमार्थित्वं V. I, P. I., 179, 3.
यद्दामि न तच्छूनं V I., P. I., 477, 6.
यद्द्रव्यं यत्पवित्रं च V I, P II, 417, 18
यद्देवा देवहेलनमिति V. II, P. I., 299, 17.
यद्देवानां चक्षुष्यागो V II, P. I, 225, 3.
यद्दुष्कृतं भवेदस्य V I, P I., 325, 2
यदुक्तं तत् प्रकीर्णम् V II, P. I., 17, 18.
यदा नदृश्यते सोमः V II, P I., 65, 13.
यदेन्दुः पितृदैवत्ये V. I, P. II, 309, 14
यदन्यगोषु वृषभो V. II, P. I., 45, 1
यदि निर्हरति प्रेतं V. I, P. II, 277, 7
यदन्न प्रतिलोमस्य V II., P I., 372, 11.
यदन्नमाग्नि बहुधा V II, P. I, 225, 5.
यदन्नमदन्त्यनृतेन देवा V II., P. I., 225, 1.
यदन्यत् कुरुते कर्म V I., P. I., 300, 21.
यदि पत्नी विदेशस्था V. I, P. II., 339, 8.
यदपत्य भवेदस्यां V. I., P. II., 70, 19

यदपत्यत्व V. II., P II, 135, 15.
यदि पुत्रसम शिष्य V. II, P II, 224, 18
यदुपस्थकृतं पापं V II., P. II, 160, 6.
यदि प्रविष्टो नरकं V II., P I., 57, 11
यदि बिभीयात् V. II., P. II, 283, 15.
यद्ब्राह्मणेभ्योऽन्नं V I., P. I., 391, 20, 40, 4.
यदि ब्राह्मणो यजेत V. I., P. I, 450, 1.
यदिशुद्धीति विप्रो य V II, P. I, 389, 17.
यदा भोजनकाले तु V II., P II, 149, 5.
यदि माता यदि पिता V. I, P II, 455, 20
यद्येकजाता बहव. V. I., P II, 61, 16
यद्येक तदा V I, P II, 168, 6
यद्येकत्र भवेतां चेत् V I, P II, 470, 1
यद्येकोऽपि त्यजेत्पात्रं V I, P II, 427, 3
यद्येक भोजयेच्छ्राद्धे V. I, P. II, 365, 1.
यद्येक भोजयेच्छ्राद्धे V. I., P II, 338, 10.
यद्यकार्यशत साग्र V. II., P. II, 155, 7
यद्येकवस्त्रो V. I, P. I, 222, 17.
यद्येकस्मिन्काले V. I, P. I., 391, 6
यद्येकस्मिन्काले पुनः पुन V. I., P. I., 391, 7.
यद्येकस्मिन्काले बहुधा V. I., P. I, 391, 9.
यद्यागतो ऽस्यसत्त्वेन V. II, P. I., 236, 5.
यद्याचामेत् V I., P. I, 246, 6.
यद् यज्ञर्षि घृतस्य V. I., P. I., 149, 6
यद्यतिक्रामेत् V. II., P. I., 367, 15.
यद्युत्तिष्ठत्यनाचान्तो V. I, P. I., 431, 14.
यद्युत्तिष्ठत्यनाचान्तो V. II., P. II., 144, 3.
यद् यदाऽऽचरते राजा V. I., P. I, 453, 2.
यद्यदाचरति श्रेष्ठ V. I, P. I., 48, 11
यद्यत् परस्याचरति V II., P. II., 235, 5.
यद्यद्विप्रेषु कुशल V. I., P. I., 456, 8
यदा यदा सतां हानि V. I., P I, 125, 10
यद्यद्विभूतिमत्सत्त्व V I., P. I., 411, 3.
यद्यदिष्ट विशिष्ट च V I, P I, 189, 13.
यद्यत्र दुर्लभ द्रव्यं V I, P I, 181, 10.
यदि लभ्येत पित्रर्थे V. I., P. II., 338, 13
यद्यप्यजातदन्त. स्यात् V. I, P. II., 242, 3.
यद्वा तद्वा परद्रव्यम् V. II., P. II., 254, 15.
यदि वाग्यमलोप. स्यात् V. I, P. I., 306, 13.
यदि वैतरथा V. I., P. II., 149, 1.
यदि वैश्यः V. I, P I., 450, 3.
यद्वा तद्वा परद्रव्यम् V. II., P. II., 260, 8.

यद्वा तद्वापि पारक्यं V. II., P. II., 260, 1
यद्विना धर्मशास्त्रेण V. II, P. I., 134, 1.
यद्वै किं च V I., P. I., 7, 5, 52, 2.
यद्यप्यजातदन्तः स्यात् V. I., P II., 242, 3
यद्यप्यस्मा इमामद्भिः V. I., P II., 52, 18.
यद्यमा रविवारेण V. I., P. II., 309, 9
यद्यवश्यं तु विक्रेयाः V I., P II., 10, 5.
यद्येवं स कथं ब्रह्मन् V. II, P II., 213, 12
यद्यसौ कृतचूडः स्यात् V I, P II., 465, 16.
यदा राजा धुरं श्रेष्ठाम् V I, P I, 475, 3.
यदि राजन्यः V I, P I, 450, 2
यद्वाभ्यां कुरुते पापं V. I, P. I, 300, 15.
यद्युद्धृत निषिञ्चेत्तु V I, P. I, 354, 17
यद्यन्नमत्ति तेषां तु V. I., P. II., 276, 3.
यद्यप्यकृतचूडो वै V. I., P. II, 241, 12
यद्रजस्तु समुत्पन्नं V II, P I, 166, 1
यद्ब्राह्मणि ब्रह्मचारी V. I., P II., 43, 12.
यदि स्याज्जीवपित्रृकः V. I, P I, 359, 17.
यदि स्यात्तर्पणादर्वाक् V I, P I., 344, 5.
यदस्य पारे रजस V I, P II., 160, 8.
यदि स्याल्लौकिके पाक V I, P I., 379, 11.
यदि स्वाध्यायवराश्चैव V I, P II., 115, 11.
यद्वद्वा कुरुते धर्मम् V. I., P. I., 300, 13
यद्वद्वा कुरुते पाप °V I., P. I., 300, 13
यद्वह पुंसा V I, P. II, 20, 9.
यदि ह वा अप्येवं V I, P I., 203, 21
यद्यहरेव विरजेत् V. I, P. II, 151, 5.
यत्रैकां रशना V I. P I, 91, 6.
यन्मेद्य रेत V II, P II, 48, 8.
यन्मेऽद्य रेत इत्याभ्यां V. II., P. II, 48, 4
यमुद्दिश्य त्यजेत् प्राणान् V II., P II, 97, 13.
यमुनातीरे V. I., P. II., 305, 12,
यम-नियमाद्यष्टाङ्ग- V. I., P. 42, 11.
यमान् सेवेत सततं V. I., P. II, 144, 14.
यमाय धर्मराजाय V. II., P. II, 161, 15
यमाय धर्मराजाय V. I., P. I., 361, 6.
यमार्घा क्रियमाणं तु V. I., P. I., 88, 9
यमलोके तु ते घोरां V. II., P. II., 209, 8
यमलोके तु ते घोरां V. II., P. II., 206, 7
यमैश्च नियमैर्युक्तो V I., P. II., 174, 3
यमसूक्तं तथा गाथा V I, P. II., 285, 16
यमस्य विनये क्रूरे V. II., P. II., 225, 12

यवागु च V. I., P. I. 218, 18
यव-गोधूमजं V. II., P. I., 103, 10
यवागूः पायस चैव V I., P. II., 383, 8.
यवागुं यावक शाकं V II, P. II., 191, 16.
यवाग्वाऽग्निहोत्र V. I., P. I., 218, 18.
यवान्न V. I., P. II., 144, 6.
यवानामप्सु V. II., P. II., 192, 11.
यवानामिव गोधूमाः V. I., P. I., 316, 3.
यवमात्रसुवर्णस्य V. II., P. II, 87, 17.
यवमध्यं पिपीलिकामध्यमिति V. II., P. I., 300, 14
यव-माष-तिलादीनां V II., P. I., 179, 7.
यवैरन्ववकीर्याथ V I, P II., 404, 21.
यव-व्रीहि-सगोधूम- V. I., P. II, 369, 1.
यवैस्तिलार्थैः V. I., P. II., 459, 11
यवास्तिलान् बृसीः कांस्यम् V. I, P. II., 391, 19.
यवोऽसि धान्यराजो वा V II, P II., 193, 3.
यवोऽसिति यवान् कीर्त्वा V I., P. II, 405, 9.
यवसश्चोपहर्तव्यो V. II., P. I, 269, 1.
यवहस्तस्ततो देवान् V. I., P II., 403, 4
यश्च कश्चिद् द्विजातीनां V. I., P. I., 482, 17.
यश्चण्डाली द्विजो गच्छेत् V II., P. I, 309, 14.
यश्च प्रव्रजिताऽजातः V I, P. II, 358, 21.
यश्चानध्यायकालेऽपि V. II., P. II, 236, 11
यश्चयस्यास्तु हीनायाः V. II., P. II., 241, 14
यश्चरेत् सर्ववर्णेषु V I, P II., 188, 21.
यश्चार्थहरः V. I., P II, 463, 1.
यश्चार्थहरः स पिण्डदायी V. I., P II., 463, 1.
यशोऽस्मिन् प्रथते लोके V. I., P. I., 456, 12.
यष्टव्यं क्रतुभिर्नित्यं V. I., P I, 467, 9.
यष्टव्यमेवेति मन. V. I., P. I., 159, 20.
यष्टयस्तोमराः खड्गाः V. I., P. I., 454, 12.
यस्तु कार्तयुगो धर्मो V I., P. I., 84, 1
यस्तु क्षुद्रेण भावेन V. II, P II., 238, 14
यस्तु चाण्डालभाण्डस्य V II, P I, 113, 10.
यस्तु चण्डालसस्पृष्ट V. II., P. I., 113, 7.
यस्तु चोरयते तैलं V. II., P. II., 256, 9.
यस्तु ते द्वेष्टि सम्मोहात् V. I., P. I., 445, 15
यस्तु दोषवती कन्याम् V. I., P. II., 91, 17.
यस्तु नो वपनं कुर्यात् V. II., P I., 291, 7.
यस्तु भुङ्क्ते द्विजः पङ्क्तौ V. II, P I, 399, 8.
यस्तु भुञ्जीत शूद्रान्नं V. II, P I., 377, 9.

यस्तु पाणितले भुङ्क्ते V I, P I., 422, 11
यस्तु पत्न्या वनं गत्वा V I, P II, 145, 3
यस्तु पुनर्ब्राह्मणो V. II, P. I., 335, 14.
यस्तु रौद्रसमाचार V. II, P II, 245, 8.
यस्तल्पजः प्रमीतस्य V II, P. I., 46, 3.
यस्तु वेदमधीयानः V. II, P. I, 375, 11.
यस्तु विप्रत्वमुत्सृज्य V II., P. II, 240, 16.
यस्तु श्राद्धं प्रकुर्वीत V. I, P. II., 461, 13.
यस्तु सम्यगिममाश्रम शिव V. I., P. II, 146, 17
यस्तै सह सपिण्डोऽपि V. I, P. II., 261, 14
यस्त्वेकामे V. I., P I, 43, 5
यस्त्वेतानविनिर्जित्य V. I, P. I, 474, 7.
यस्त्वात्मरतिरेव स्यात् V. I, P. II., 176, 16.
यस्त्वासन्नमतिक्रम्य V. I, P. II., 347, 18.
यस्मादेषां सुरेन्द्राणां V I, P I, 448, 1.
यस्मिन् कामाः प्रविशन्ति V I., P. II, 196, 3.
यस्मिन् क्रोधः शम याति V. I, P II, 196, 5.
यस्मिन् क्षान्तिः शम; शौच V. I, P. II., 196, 7.
यस्मिन् गृहे जना मौर्ख्यात् V I, P. II, 190, 12.
यस्माच्चान्द्रायणाच्छुद्धिः V I, P II, 23, 13
यस्मिन्नग्नौ पचेदन्न V. I., P I., 376, 16
यस्मिन् ऋणं सन्नयति V I, P. II., 105, 12.
यस्मिन्नेव कुले नित्यं V. I, P II., 112, 8
यस्मिन् देशे तु यत्तोयं V. I, P. I., 227, 12
यस्मिन् देशे पुरे ग्रामे V. I, P II, 68, 9
यस्मिन् देशे य आचारो V. I, P. II., 68, 6
यस्मिन् देशे य आचारः V I., P. I, 144, 5.
यस्मिन् वाचः प्रविष्टा. स्थुः V. I, P. II, 196, 1
यस्य गृहान् V I, P I, 166, 3
यस्य चात्मसमो लोक. V I, P I, 217, 19
यस्यैते नियता दण्डाः V. I, P. II, 173, 19
यस्यैतानि सुगुप्तानि V. I, P II, 149, 7.
यस्यैते निहिता बुद्धौ V. I, P. II., 173, 13
यस्यैतल्लक्षण नास्ति V. I, P. II, 172, 7.
यस्यैतेऽष्टाचत्वारिंशत् V. I, P. I, 62, 10
यस्य चैवार्षिकं वित्त V. I, P. I, 169, 7
यस्य देवे परा भक्तिः V I, P I, 74, 18; 376, 15
यस्यानग्निहोत्रम् V. I., P. I., 165, 11
यस्य नित्यानि लुप्तानि V. I, P. I, 169, 1
यस्य न द्विगुण दान V. II., P I, 291, 10

यस्याऽऽनयति शूद्रोऽग्निं V. I, P II, 280, 3
यस्य पिता पितामहो वा V I., P. II, 165, 16.
यस्योपयोगि यद्द्रव्यं V. I, P I, 192, 1.
यस्य पौर्णमासी स यवमध्यः V II, P I, 304, 7
यस्य प्रसादे पद्मास्ते V. I, P. I., 448, 13
यस्याप्सु ह्रूयते वीर्यं V I, P II, 75, 19.
यस्यां मनश्चक्षुषो· V I, P II, 58, 5.
यस्याममावास्या मध्या भवति V II, P I, 304, 6
यस्य राज्ञस्तु विषये V. I, P I, 166, 9.
यस्य वित्तं न दानाय V. I, P I, 178, 3
यस्याश्च रोमशे जघे V I, P. II, 55, 21.
यस्यास्तु न भवेद्भ्राता V I., P II, 69, 17
यस्य संवत्सरादर्वाक् V I, P II, 454, 1
या गर्भिणी संस्क्रियते V II, P. I, 46, 15
यागस्थ क्षत्रियं हत्वा V II, P. I, 99, 10
यागस्थस्य V II, P. II., 93, 12
यागस्थस्य क्षत्रियस्य V. II, P I, 15, 6
यागस्थं क्षत्रिय V. II, P I, 99, 3
यागस्थक्षत्र-विड्घाती V II, P. I, 105, 15
याचित देहि मे तीर्थे V I, P I, 274, 14, 284, 11.
याचितेनाऽपि दातव्यं V. I., P. I., 177, 10
याचितास्तेन तेचाऽपि V II, P. I., 232, 16.
याचिष्णुता प्रमादश्च V. II, P. II., 216, 2
याजको याज्यमानस्तु V II, P II., 224, 7.
याजितो वा पुनस्ताभ्यां V. I, P I., 176, 5
याजनं V II., P. II., 100, 2.
याजना-ऽध्यापने चैव V. I, P I, 149, 18.
याजना-ऽध्यापने योनिः V II, P. I, 28, 12.
याजनाध्यापनाद्योनात् V. II.. P. I., 28, 8
याजनाध्यापनाद्योनात् V. II, P. I, 28, 16
याजना-ऽध्यापने वादः V II, P I, 450, 3
याजना-ऽध्यापने शुद्धे V I.. P. I., 171, 7
याजयन्ति च वेपूषात् V I., P. II., 350, 4
याजयित्वा प्रतिगृह्य V. I, P. I., 174, 4
यातेऽग्ने ऽथाशया V. I, P. I, 114, 15
यातु पूर्वममावास्या V. I, P II., 451, 16
यातनाः प्राप्य तत्रस्थ. V. II, P. II, 225, 13
यातयामान्यस्य V. I, P. I, 173, 16
यातयामानि देयानि V. I, P I., 482, 20
यात्रामात्रप्रसिद्ध्यर्थं V. I., P. I., 338, 14.

याचायामीक्षितेनापि V I, P I, 237, 2

याचास्वेकादशं प्रोक्त V I, P II, 299 18

या दिव्या आप इति पात्रं V I, P II, 410, 14

या दिव्या इति मन्त्रेण V I, P II, 406, 17

यां दिश तु गतः सोमः V II, P I, 65, 14

यानि चान्यान्येवम्प्रकाराणि V II, P. I., 402, 8

यान्यधस्तादमेध्यानि V. II, P I, 195, 10

यानि वा विद्यन्ते V I, P II, 405, 13

यान वल्लाण्यलङ्कारान् V I, P I, 475, 10

यान-शय्याप्रदोषार्थाम् V I., P I, 191, 1

यानासनादिभिर्नित्यम् V II, P I, 28, 5

या पत्या वा परित्यक्ता V II, P I., 47, 1.

या ब्राह्मणी सुरां पीतवती V II, P I, 351, 2

यामद्वय शयानस्तु V I, P I, 442, 2

याम्या तिथिर्भवेत्सा हि V. I, P II., 30, 15

याम्यैर्नरैर्मनुष्याणां V. II, P. II, 208, 11

याम्यलोक प्रपन्नस्य V. II, P II, 209, 3

यां यां योनि च जीवोऽयं V II, P. II, 242, 4.

यायावराः V. I, P II, 198, 12.

यायावर-वनस्थेभ्यो V. II, P II., 46, 2.

या रोगिणं स्यात्तु हिता V I, P II, 114, 6

यावकं V II, P II, 192, 13

यावचैल न गृह्णाति V I, P- II, 79, 4.

यावच्छ्राद्ध प्रदीयेत V I, P II, 296, 12

यावज्जीवम् V I, P II, 136, 3

यावज्जीवमग्निहोत्रं V I, P I, 118, 10, 165, 6

यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहुयात् V II, P. I., 7, 3

यावज्जीव दर्श-पौर्णमासाभ्यां V. I, P I, 165, 7

यावत् त्रयस्ते जीवेयुः V I, P I, 377, 14

यावता पञ्चयज्ञानां V. I, P I, 198, 21

यावत्तु शुद्धिं मन्येत V. I, P I, 231, 12

यावन्ति नारीरोमाणि V. II, P I., 382, 15

यावन्ति रोमकूपाणि V. II, P II, 8, 9

यावत्सम्बन्धङ् न भाव्यन्ते V I, P I, 312, 15.

यावतीर्वै देवतास्ताः V II, P I, 135, 13.

यावद्देवानृषीश्चैव V. I, P I, 365, 15.

यावद्दोष न जानाति V I, P II, 79, 5.

यावदाशौच V I., P II, 289, 12; 289, 17

यावद्धविष्य भवति V. I, P II, 423, 16

यावन्नाम्नौ दहेद्देह V II, P I., 58, 12

यावन्न छिद्यते नालं V I., P. II., 23, 3, 231, 9.
यावन्नापैत्यमेध्याक्तो V II., P I, 196, 1.
यावन्नापैत्यमेध्याक्तात् V. II, P I 148, 8.
यावन्नापैत्यमेध्यात्तात् V. I., P. I, 231, 8.
यावनालानपि तथा V. I., P. II., 374, 5.
यावन्न लज्जयाऽङ्गानि V I, P. II, 79, 1.
यावन्न स्युस्त्रिदण्डास्तु V. I, P II, 172, 19
या वा स्यात् वीरसुरासाम् V. I, P II., 117, 12.
या सकृत् संस्कृता नारी V. I., P II, 21, 17.
यासु योनिषु जायन्ते V. II., P. II., 251, 13
या स्त्री ब्राह्मणजातीया V. II, P I., 56, 14
युक्ताङ्गैः सकलै. षड्भि V. I., P. I., 182, 7
युक्ते च दैवे युञ्जीत V. I, P I., 459, 12.
युक्तः परिचरेदेनम् V I, P II, 48, 8
युक्तश्छन्दास्यधीयीत V. I., P. II, 127, 10
युक्ताश्चाधीयते वेदान् V I, P I, 475, 2.
युक्तश्चैवाऽप्रमत्तश्च V. I, P. I, 474, 13
युक्तस्त्रिषवणस्नायी V II, P. II, 190, 15
युगादय. स्मृता ज्ञेयाः V I., P. II, 310, 22.
युगादिषु च सर्वासु V. I., P. II., 326, 19
युग्मासु पुत्रा जायन्ते V. I., P. II., 19, 20.
युगेष्वावर्तमानेषु V. I, P. I., 116, 15
युग्मानाशयेत् V. I, P. II., 459, 17.
युञ्जते नमः V I., P. I., 276, 1
युञ्जते ब्राह्मणः कुर्वन् V. I, P I., 363, 18
युञ्जते स्तेयशेषेण V. I, P. II., 42, 11
युद्धे V. I., P. II, 225, 3
युवानस्तत्र म्रियन्ते V I, P. II, 317, 4.
युवानः पितरौ यस्य V. I, P. II, 318, 18
युवा सुवासा इत्येव V I, P. II., 160, 10.
यूपोऽथ विहितो मध्ये V I, P. II, 14, 5
ये अग्नीति भुवि क्षिपेत् V I, P II., 427, 6
ये के चास्मत्कुले जाता V. I, P I., 263, 7.
येऽक्षैत्रिणो बीजवन्त V II, P I., 44, 18
ये च कुर्वन्ति दम्पत्योः V. II., P. II., 230, 6.
ये च सन्तानजा दोषाः V. I., P. II., 152, 5
ये त्यजन्ति स्वकां भार्यां V. II., P. II., 231, 7
ये देवयानाः V I., P. II, 150, 21.
ये द्विरात्रस्था V. I., P II, 99, 16.
ये दशाहादय. प्रोक्ताः V I., P. II., 208, 4
येन केनचिदभ्यक्तः V. II., P. I., 110, 1

येन केनापि कार्याणि V. I., P. I., 119, 2.
येन तुष्यति चात्माऽस्य V II, P. II., 217, 6.
येन देवाः पवित्रेण V. I., P. II, 160, 7.
येनाऽऽधानं तु वै ग्रीष्मे V. I, P I., 162, 14.
येन यांस्तु गुणेनैषां V. II., P. II, 217, 9.
येन शुद्धिमवाप्नोति V II, P. I, 235, 11.
ये नास्तिका निष्क्रियाश्च V. II, P. II, 235, 11.
येनास्मिन् कर्मणा लोके V II., P II, 217, 3
येनास्य पितरो याताः V. I., P. II., 134, 18.
येन सर्वमिदं प्रोतं V. I, P. II., 168, 14
ये बान्धवाऽबान्धवा वा V. I., P. I., 360, 12.
ये ब्राह्मणान् प्रद्विषन्ति V. II., P II., 224, 1.
येभ्यो वाऽपि पिता दद्यात् V. I., P. I., 359, 18.
ये मे कुले लुप्तपिण्डाः V. I., P. I., 365, 9.
ये मेहयन्ति पथि च V. II., P. II., 236, 4.
ये यजन्ति न चार्चन्ति V. I., P. I., 462, 14.
ये ते शतमिति द्वाभ्यां V. I, P. I., 274, 10.
येऽर्चयन्ति सदा विष्णुं V. I., P. I, 216, 3.
ये लोकादानशीलानां V. I., P. I., 196, 4.
येषां जपैश्च V. II., P. II, 156, 11.
येषां द्विजानां सावित्री V. II., P. II., 120, 16.
येषां न माता न पिता न बन्धुः V. I., P. I, 386, 9.
येषां न यज्ञपुरुषः V. I., P. I, 200, 12.
येषां न विषये विप्रा. V. I., P. I., 200, 8.
येषां पाषण्डसङ्घानि V. I, P. I., 200, 10.
ये स्तेन-पतित-क्लीबा V I., P. II., 360, 1
ये स्तेन-पतित-क्लीबाः V. II., P. I., 424, 13.
ये स्तेना. पिशुनाः क्लिबाः V I, P. II, 74, 19.
ये समाना इति द्वाभ्यां V. I., P. II., 455, 9.
ये समाना इति द्वाभ्यां V. I, P. II., 455, 3.
ये सोमपा विरजसो V. I., P. II., 341, 6.
ये सम्यङ्नियता विप्राः V. II., P. I., 217, 10.
ये हरन्ति च पापेन V II., P. II., 262, 12
ये हरन्ति च तूर्याणि V. II, P II., 262, 7.
ये हरन्ति नरा नित्यं V. II., P II, 262, 2.
योगं क्षेम च सम्प्रेक्ष्य V. I, P. I, 401, 14.
योगिनं च तपःसक्तं V I, P. I., 330, 11.
योगेन तु परा भक्तिः V. I., P. I., 59, 9.
योऽग्निं त्यजति नास्तिक्यात् V. II, P. II, 109, 9.

यो ऽग्नीनपविद्धयेत् V. II, P. II, 107, 17

योगपट्टं बहिर्वासः V I, P II, 158, 10

योगाभ्यासस्त शान्तो V. I, P II, 154, 19

यो गुरु. स शिवः प्रोक्त V I, P I, 377, 1

योगशास्त्राभियुक्ते च V I, P II., 354, 21

योगस्थ. कुरु कर्माणि V I, P I, 61, 7

यो ऽगृहीत्वा विवाहाग्नि V II, P I, 449, 11

यो गृहस्थाश्रममास्थाय V. I, P II, 148, 5

योजनान्न पर याति V I, P II., 185, 14.

योजने पादहीन स्यात् V II, P I, 257, 8

योजने पादहीन स्यात् V II, P I, 258, 6

यो ऽदण्ड्यान् दण्डयेद्राजा V I, P I, 447, 5

यो दद्यात्कांचनं मेरु V I, P I, 318, 13

यो ऽधीतेऽहन्यहन्येतां V. I, P I, 310, 15.

यो ऽधीत्य विधिवद्वेद V. I, P. I, 151, 10

यो ऽध्यापयति वृत्त्यर्थम् V I, P I., 333, 15

यो ऽध्यापयेदधीते वा V I, P I, 218, 1

योनिकार्थं च यो देवि V II, P II, 222, 14.

यो ऽनधीत्य द्विजो वेदान् V. II, P I, 19, 1.

यो ऽनधीत्य द्विजो वेदान् V I, P. I., 54, 15.

यो ऽनेन विधिना कुर्यात् V I, P I, 432, 6.

यो ऽनेन विधिना स्नाति V I, P I, 276, 10.

यो ऽन्यत्र कुरुते यत्नं धर्म V I, P I, 301, 9

योन्यादीन्यवगूहेत V. I., P. II, 79, 2.

यो ऽनर्चिषि जुहोत्यग्नौ V. I, P I., 316, 17

यो न वेत्त्यभिवादस्य V. I., P. I, 324, 11

योनीश्च नरकांश्चैव V. II., P. II., 209, 4

यो ऽनुष्ठातुं न शक्नोति V I., P. II., 229, 6

यो ब्रह्मचारी V I., P. I., 50, 5

यो भुङ्क्ते वेष्टितशिरा. V I, P I, 430, 9

यो भवेन्मानव· क्षुद्र V. II, P. II., 220, 6

यो मोहादथवाऽऽलस्यात् V I, P. I., 215, 3, 376, 8

यो यत्र विहितो धर्म V I., P II., 68, 10

यो यदेषा गुणो देहे V II., P II, 215, 9.

यो येन पतितेनैषां V. II, P I., 27, 19.

यो येन पतितेनैषां V II., P. II., 90, 9

यो यो वर्णोऽपहीयेत V. I., P. I., 446, 5.

योऽयं संदृश्यते नित्यं V I., P. I., 95, 1

यो यस्य हिंस्यात् द्रव्याणि V. II., P. I., 271, 4.

योऽरक्षन् बलिमाहरते V I, P. I, 453, 18
योऽवगुरेत् शतेन V. II, P. I, 456, 17.
यो वैदिकमनादृत्य V I., P I, 318, 5.
योऽवमन्येत ते तूभे V II, P. II, 105, 7.
योऽवमन्येत ते तूभे V I, P I, 13, 1
यो वै यतीननादृत्य V. I, P II, 339, 19.
यो वरुणगृहीत V II, P. II., 282, 16.
यो वा संवर्धते देह V I, P. II, 324, 12.
योऽभ्राति भृत्यवर्गेभ्यः V. II, P II, 220, 10.
योऽइनीयात् V II, P. II, 194, 8.
योऽश्वत्थ शमीगर्भं V. II, P II., 35, 4.
योऽसवर्णे तु मूल्येन V. I., P. II, 277, 3
योऽसौ विष्ण्वाख्य आदित्ये V. I., P. II, 187, 14
यो ह वा अविदितार्षेय- V I, P. I., 173, 14
यौगिक स्नानमख्यातं V. II, P II., 16, 4.
यौगपद्ये तु तीर्थानां V I, P. II., 109, 5
यः कामतो नर कुर्यात् V. II., P. I, 14, 8.
यः कामतो महापापं V. II, P II, 72, 10.
यः कामतो महापापं V II, P. I, 203, 7.
यः कारण पुरस्कृत्य V. I, P. I., 187, 12.
यः करोति जनान् साधून् V. I, P I, 479, 15
यः कश्चिन्निर्हरेत् प्रेतम् V I, P. II., 275, 17
य. क्रिया कुरुते मोहात् V. I, P. I, 250, 15
यः पूज्यते ऽतिथिः सम्यक् V. I., P I, 397, 4
यः पात्रपूरणी भिक्षां V I, P. I, 410, 3.
यः पुरुषः V. II, P II, 186, 10
यः प्राणोऽपान V. I, P I., 126, 11
यः प्रत्यवसितो विप्र V II, P II., 130, 2.
यः प्रदद्याद् गवां लक्ष V I., P I, 376, 1.
य. शूद्रान् पतितांश्चापि V I, P I, 176, 4.
य सपिण्डीकृत प्रेतं V. I, P. II., 330, 10
यः समानोकदकं प्रेतं V I., P. II., 277, 17
यः सायंवैश्वदेवान्ते V I, P. I., 398, 1.
य स्वदारानृतुस्नातान् V II., P I, 34, 17.
य स्वशाखां परित्यज्य V. I, P. I, 152, 19.

र.

रज्जोपजीवी कूटाशः V II, P. I, 387, 2
रज्ज्वनाद् खलु राजत्वं V. I, P. I., 451, 19
रण्डायाम् V II., P. II., 128, 7.
रक्ता गौरा तथा श्वेता V. I., P. I., 271, 9.

रक्त तु तद्भवेत्तोय V. I, P. I., 248, 11.
रक्तानि हत्वा वासांसि V. II., P. II., 254, 12.
रक्त-पीतानि वस्त्राणि V. II, P. II., 118, 11.
रक्तपादांस्तथा जग्ध्वा V. II., P. I, 409, 8
रक्तवर्णं तु राजेन्द्र V. I, P. II, 372, 14.
रक्षणीया तथा षष्ठी V. I., P. II., 214, 18.
रक्षणार्थमपुत्रां वा V I, P. II, 109, 6.
रक्षेत् कन्यां पिता विन्नां V. II., P. I., 355, 2.
रक्षितं वर्धयेच्चैव V. I., P. I, 472, 12.
रक्षोदेवताभ्यः V. II., P. II., 127, 2.
रक्षोदेव स्वदेहादि V. II, P. I., 197, 4.
रक्षन् धर्मेण भूतानि V. I., P. I, 453, 16.
रक्षोभ्यः V. I, P I., 384, 8.
रक्षार्थं पितृसत्रस्य V. I., P. II., 408, 21
रक्षार्थमस्य सर्वस्य V. I., P. I, 447, 19.
रक्षांसि च पिशाचाश्च V. II., P. II., 218, 4.
रजःकाले तु गन्धर्वाः V. I., P II., 78, 16.
रजक-व्याध-शैलूष- V. II., P. I., 347, 11.
रजक-व्याध-शैलूष- V. II., P. I., 334, 5.
रजकश्चर्मकारश्च V. II., P. I., 114, 14.
रज्जु वल्कल-पात्राणां V. II., P I., 183, 8
रज्ज्वादिक चातिदुष्टं V. II., P. I, 183, 12.
रजतस्य सुवर्णस्य V. II., P. I., 175, 12.
रजसा तमसा चैवं V. II., P. II., 215, 3.
रजसा शुद्धयते नारी V. II., P. I, 152, 13.
रजसा शुद्धयते नारी V. II., P. I, 151, 10.
रजसा स्त्री मनोदुष्टा V. II, P. I, 152, 11
रजसा स्त्री मनोदुष्टा V I., P. II. 152, 9.
रजस्तत्राऽशुचि ज्ञेय V. I, P. II., 212, 20, 206, 2
रजस्तमो-मोहजातान् V I, P. I., 293, 6
रजस्युपरते तत्र V II., P I., 167, 4
रजस्युपरते सार्ध्वा V. I, P. II., 110, 5
रजस्वला च सस्पृष्टा V. II, P. I., 160, 17.
रजस्वला तु भुञ्जाना V. II., P. I., 162, 14.
रजस्वला तु भुञ्जाना V. II., P. I., 163, 12.
रजस्वलां तु यो गच्छेत् V. II., P. I, 335, 18.
रजस्वला तु सस्पृष्टा V. II., P. I., 162, 11
रजस्वलां द्विजो गत्वा V. II., P. I, 336, 6.
रजस्वलादिदोषाये V. II., P. I., 336, 14.

रजस्वला-ऽन्त्य-चाण्डाल- V. II, P II, 239, 16.
रजस्वलाभिगामी च V II, P II, 271, 7.
रजस्वलाभिगमने V II., P. I, 335, 10.
रजस्वला भवेत्सा तु V. I, P. II, 335, 6
रजस्वलामृतुस्नाताम् V II, P. I., 104, 1.
रजस्वला यदा दृष्टा V. II, P. I., 68, 11.
रजस्वला यदा दृष्टा V. II, P. I, 164, 5.
रजस्वला-राजसुते V II, P I, 59, 6
रजस्वला-ऽवधूतादिगमने V. II, P I., 337. 5
रजस्वला सूतिका च V II, P I., 58, 18.
रजस्वला-सहोपतति- V II., P. I, 388, 17.
रजस्वलां हीनवर्णां V. II, P I, 161, 18
रत्यर्थमपि शूद्रा स्यात् V I, P II, 97, 19
रत्यर्थमेव सा तस्य V I, P II, 96, 5
रत्नापहारी V. II, P II, 258, 7
रत्नापहारी भवति V. II, P II, 261, 3
रत्निमात्राञ्जल त्यक्त्वा V I, P I., 227, 4
रथाक्रदेम-तोयेन V. II, P I, 187, 3
रथाक्रदेम-तोयानि V. II, P. I., 187, 4.
रथां इन्द्रस्यान चाक्रम्य V I, P I, 239, 12
रथा-ऽश्वबहुला सेना V. I, P. I, 457, 10
रम्य पशव्यमाजीव्य V I, P I, 464, 1
रसज्ञाविधुर कुब्जः V II, P. II., 236, 9
रसा रसैर्महती V I, P II, 11, 11
रसारसैर्निमातव्याः V I, P. II, 10, 11
रसायनक्रियावादं V. I, P II., 183, 16
रथिं च पुत्रांश्च V. I., P. II, 106, 1.
रविर्यावन्न दृश्येत V I, P I, 314, 2
रवेस्त्वावर्तनादूर्ध्वम् V I, P I, 435, 19
रश्मिरश्मिरजच्छाया V II, P. II, 189, 5
रश्मीस्त्व पर्यावर्तयाद्वहवो V I, P II, 106, 8
रहस्थे V. II, P II, 153 2.
रहस्यकृते V. II, P. II, 153, 5
रहस्याख्यायिनां चैव V. I, P. I., 471, 19
रहस्य-पञ्चराज्ञाणां V. II, P. II, 119, 7
रहस्ये रहस्य V II, P II, 153, 5
राक्षस क्षत्रियस्यैकम् V I, P. II, 86, 4
राक्षसोऽनन्तरस्तस्मात् V. I, P II., 85, 11
राग खांडव-चौष्यैश्च V I, P II, 371, 7.
रागजं रोगजं चैव V II, P I, 165, 13.

रागं द्वेषं मदं मायां V. I, P II, 184, 5

रागो द्वेषश्च मोहश्च V. I, P I, 480, 14

राजक्रोधाच्च V I, P II, 225, 2

राजगामि च V. II, P II, 99, 13.

राजतेन्द्राक्षकैर्माला V I, P I., 309, 1.

राजान्न हरते तेजः V. II, P I, 410, 12

रात्रौ जागरणं कुर्यु V I., P. II., 215, 2

रात्रौ जागरणं कुर्यात् V I, P II., 214, 19.

रात्रौ चैवादित्यस्य V. I., P. II, 275, 5.

रात्रौ दानं न कर्तव्यं V I, P I, 194, 7.

राज्यन्त्वयामनाडी हे V. I., P. I, 291, 2.

राज्यास्तु षोडशे भागे V I, P I, 313, 18.

रात्रावासीत V. II. P II, 190, 3

रात्रिशेषे द्वाभ्याम् V. I., P II., 266, 14

रात्रिशेषे व्यहाच्छुद्धि V I., P II, 267, 2

रात्रिसूक्तं जपेत् स्मृत्वा V. I, P. I., 441, 15.

राजदण्डो न तस्यास्ति V. II, P. II, 64, 3.

राजान्नं तेज आदत्ते V. II, P. I., 378, 7.

राज्ञ एव तु दासः स्यात् V. II., P.I I., 12, 9

राज्ञीगामी भवेदुष्टो V. II., P. II., 264, 15.

राज्ञीगर्भे पराक् स्याद् V II, P. I., 335, 7.

राज्ञा च ब्राह्मणैश्चैव V. II., P. I., 233, 2

राज्ञां च सम्पद ब्रूहि V. II., P. II., 187, 10.

राज्ञां तु सूतक नास्ति V. I., P. II, 256, 16

राज्ञोऽनुमतिमाश्रित्य V. II, P. I., 233, 4

राज्ञःप्रतिग्रहं कृत्वा V. II., P II, 116, 1

राज्ञी प्रव्रजिता धात्री V II, P. I, 324, 17

राज्ञःप्रेष्यकरो यश्च V I., P. II., 359, 2

राज्ञो माहात्मिके स्थाने V I., P II., 257, 10.

राज्ञो बलार्थिनःषष्ठे V I., P. II., 31, 11.

राज्ञा वा समनुज्ञात. V. I., P. I., 483, 3.

राज्ञस्तथाऽऽसुरो वैद्ये V. I., P. II, 86, 8.

राज्ञा हि पूजितो धर्मः V. I, P. I., 453, 1.

राजप्रतिग्रहो घोरो V. I., P I., 199, 12

राजप्रतिग्रहाद्ग्धा· V I., P. I., 199, 21.

राजप्रतिग्रहाद् पुष्ट V I., P. I., 199, 16.

राजभृत्या-ऽन्ध-बधिराः V. I, P. II., 358, 5.

राजा माता पिता चैव V. I., P. I., 449, 8

राजमार्ग-इनशानानि V. I., P. I., 225, 12.

राजमूली महाराज V. I., P. I., 449, 12
राजयक्ष्म्यामथावी च V. I., P. II, 355, 20
राजर्त्विग्दीक्षितानां च V. I., P. II, 207, 17
राजा राजसूयेन V I, P. I, 46, 7.
राजवार्ता हि तेषां च V. I, P II., 180, 10.
राजा वा राजपुत्रो वा V. II., P I, 291, 6
राजा वा राजपुत्रो वा V. II, P. I., 290, 12
राजा षड्भागभाक्तस्य V I, P I, 452, 17.
राजा सत्य च धर्मश्च V. I, P I, 449, 9
राजसर्षपमात्रे च V. II, P II., 87, 14.
राजस्वस्यापहरणे V. II, P. II., 113, 8.
राजान क्षत्रियाश्चैव V. II, P II, 218, 7.
राजानमभिषेचयेत् V I, P. I, 451, 8
राजन्योच्छिष्टभोजने V II, P I, 393, 4
राजन्योच्छिष्टाशने V. II, P. I, 395, 8
राजन्ये तु चतूरात्रं V I, P. II., 289, 4
राजन्यबन्धोर्द्वावेव V. I, P II, 47, 13
राजानो राजभृत्याश्च V I, P II, 256, 14.
राजन्य-वैश्ययोर्नेति V I, P. II, 155, 4.
राजन्य-वैश्य-शूद्राणां V II, P. I, 98, 1.
राजन्यां हिंस्यहिंसायाम् V II., P.I., 102, 4
राजन्य-शूद्रोच्छिष्टाशी V. II, P. I., 395, 5
राजन्यवधे षड्वार्षिकं V. II., P. I., 97, 11
राजन्यवधे षड्वार्षिक V II, P. I., 98, 10
राजन्यां हि धनुर्दद्यात् V. II., P I, 332, 15
राज्यनाशस्तु येन स्यात् V. I., P. II., 258, 16.
राष्ट्रकामास्तथोन्मत्ता V I., P. II., 358, 3.
राजीवान् सिंहतुण्डांश्च V II, P. I., 409, 5.
राजीवान् सिंहतुण्डांश्च V. I., P. II., 388, 3
राष्ट्रादेन बहि कुर्यात् V. I, P. I, 456, 9.
राहूमस्ते च सोमे V. II., P. II, 17, 1
राहुमस्ते यदा सोमे V. II., P. II., 9, 2
राहुदर्शन-सक्रान्ति- V. I., P. I., 194, 12.
राहोर्विमुक्ति विज्ञाय V. I, P. I., 437, 10.
रिक्तां पञ्चदशीं चैव V. I, P II., 30, 14
रिक्थे च पिण्डदाने च V I., P. II, 462, 15.
रिच्यत इव वा V I, P I, 174, 3.
रीतिका-सीस-लोहानि V II, P. I., 175, 9.
रीत्यः-कांस्य-सीसानां V II., P. I., 175, 13.
रुक्मस्तेयी सुरापश्च V. II, P. I., 321, 1.

रुद्रैकादशकं जप्त्वा V. II | P II, 156, 9
रुद्रान् प्रपद्ये वरदान् V. I, P. I., 275, 3.
रुधिर बाहयेत्तेषां V. I, P. II, 7, 10
रूक्ष क्रिमिहतं क्लिन्न V.I, P II, 302, 15.
रूपाण्यपि तथैवेह V. II, P II, 214, 2
रूप-द्रविण हीनांश्च V I, P II, 134, 6.
रूपवन्ति च चित्रासु V I, P. II, 312, 17.
रूपवतः सुतांस्त्वाष्ट्रे V. I, P II, 314, 3.
रूप-सत्त्व-गुणोपेता. V I, P. II, 87, 1
रूप्यं दर्भास्तिला गावो V I., P II, 392, 11.
रेखामात्रस्तु वृध्येत V I, P. I., 314, 3
रेखयाऽष्टगुण पुत्र- V. I., P I, 309, 5.
रेणवःशुचयःसर्वे V. II., P. I, 188, 13
रेतो-मूत्र-पूरीषाणा V II, P. I, 369, 5.
रेतो-मूत्र-पुरीषाणाम् V I, P. I., 242, 6
रेतो-मूत्र-पुरीषाणां V II., P I, 367, 2.
रेत.सिक्त्वा कुमारीषु V. II., P. I., 311, 6
रेतो-मूत्र-पुरीषाणां V. II., P I, 369, 2, 369, 5.
रेतः सेकः स्वयोन्यासु V. II., P. I, 310, 8.
रेत.स्पृष्टं शवस्पृष्टम् V. II., P. I., 181, 6.
रेवतीषु तथा रौप्यम् V. I, P. II., 313, 6.
रोधादिना घातयित्वा V II., P. I., 254, 4.
रोधादिना चाङ्गिरसम् V. II., P I, 253, 18.
रोध-बन्धन-रोक्त्राणि V. II, P. I, 271, 7.
रोमकूपैर्यदाऽऽगच्छेत् V II, P. II, 144, 2.
रोमकाले तु सम्प्राप्ते V I, P. II, 78, 15.
रोमाणि प्रथमे पादे V. II, P I., 264, 7.
रोमसंस्थान् तिलान् कृत्वा V. I, P I, 355, 1
रौरव- V II, P II, 174, 8
रौरवं कुड्मलं पूति- V. II., P I., 5, 1.
रौरवाद्याजिनाना V II, P I., 154, 1.
रौरवे नरके घोरे V. I., P. I., 199, 19.
रौरवे पूयनिलये V I., P. I., 430, 17
रौरव राजन्यस्य V II, P. II., 32, 17.
रौरव राजन्यस्य V I., P. II, 33, 1.
रौक्मे च कुण्डले वेद V. I, P II., 58, 8.
रोगी हीनातिरिक्ताङ्ग V I, P II., 348, 19.
रोचनां चन्दनं हेम V. I., P. I., 320, 13.
रौद्र उत्तरतो V I, P I, 385, 1.
रौद्रे हस्ते च रोहिण्यां V. I., P II., 454, 21.

ल.

लक्षजाप्येन च तथा V. I., P. I., 310, 9.

लक्षाद्वीर्तिं जपेद्यस्तु V II, P. II, 198, 4

लक्ष्यं शस्त्रभृतां वा स्यात् V II., P I, 203, 11.

लक्ष्यं शस्त्रभृतां वा स्यात् V. II, P II., 69, 3

लक्षण्यां स्त्रियमुद्वहेत् V. I, P. II., 94, 8.

लघ्वाहारां स्त्रिय कुर्यात् V. I, P II, 101, 10

लताभेदाश्च निःसख्या V II, P. II, 242, 16

लब्धलाभः पितॄन् देवान् V I., P II., 9, 9.

लभेद्देवलको राजन् V II., P II, 226, 3

ललाट केशवं विद्यात् V. I, P. I., 267, 6.

ललाटसम्मितो राज्ञः V. I, P. II., 35, 2.

लवणे मधु-मांसे च V. I., P II., 263, 2.

लवणाम्लौ तथा मध्ये V. I., P. I., 421, 14

लवणं व्यञ्जन चैव V. I., P. I, 428, 4.

लशुनं गृञ्जन चैव V. II., P. I., 403, 1.

लशुनं गृञ्जन चैव V. II., P. I., 405, 1

लशुनं गृञ्जनं चैव V. I., P. II., 378, 20

लशुनं गृञ्जनं जग्ध्वा V. II., P. I., 402, 12.

लशुन * पलाण्डु च V. II., P. I, 404, 6

लशुन दीर्घपत्रश्च V I., P II, 379, 2

लशुन-पलाण्डु- V. II, P. I, 402, 2.

लशुन-पलाण्डु-गृञ्जन- V. II, P. I., 404, 14

लाक्षा-लवण-V II, P. II., 119, 12.

लाक्षा-लवण-मांसानां V. II., P II, 117, 11

लाक्षा-लवण-मासानि V. I., P. I, 488, 15

लाजाभिश्च शलाभिश्च V. I, P II., 371, 1.

लाभालाभं च पण्यानां V I, P. I, 478, 18

लाला-स्वेदसमाकीर्णः V. I, P. I., 258, 14

लिक्षामात्रेऽपि च तथा V. II., P. II., 87, 15.

लिङ्गाऽग्र छेदयित्वा तु V. II., P I., 322, 24

लिङ्गं तु वैष्णवं तेषां V. I, P. II., 172, 12, 174, 5

लिंगव्याधिमवाप्नोति V II, P. II. 269, 9

लिङ्गव्यक्तये हि धार्यास्ते V. I., P II, 178, 7.

लिङ्गं वा सवृषणं V II, P. I., 316 3

लिङ्गं वा सवृषणमुत्कृत्य V II., P I., 315, 20

लिंग स्पृष्ट्वाऽशुचं धीमान् V.II, P. II., 279, 12

लिप्यते नैनसा विप्रो V. II, P. I., 414, 3

लिप्यते न स पापेन V. II., P. I, 413, 6.
लुप्तधर्मास्तु चण्डालाः V II, P. II, 11, 1
लूता-ऽहि-सरटानां च V II., P. II, 253, 13
लेपभाजश्चतुर्थाद्या V. I, P II, 58, 12, 222, 2.
लेपसम्बन्धिनश्चान्ये V I, P. II., 58, 12.
लेह्यं पेयं च विविध V I, P. I., 428, 5.
लोकद्वेष्टाऽधम.पूंसां V II, P II, 246, 4
लोक-वेदाङ्ग-धर्मज्ञा. V II, P. I, 218, 1
लोकवार्तादिक श्रुत्वा V.I, P I, 306, 16.
लोक-वेदविरुद्धोऽयं V I, P. I, 91, 9
लोकसङ्ग्रहणार्थाय V I, P I, 472, 18.
लोकेऽस्मिन् मङ्गलान्यष्टौ V I, P I, 321, 4
लोभात् यः पितरौ भृत्यान् V. I, P II, 385, 3
लोभात् त्यजति यस्त्वेतान् V II, P II, 221, 15.
लोभ-राग.-द्वेषाऽमर्ष- V. I., P II., 76, 16
लोभः स्वमो-ऽधृतिः क्रौर्यं V. II, P II., 266, 11
लोमानि V. II., P. II, 71, 2.
लोमभ्यः स्वाहेत्येवं हि V II, P. II, 70, 7.
लोष्टमर्दी तृणच्छेदी V. II, P. II., 235, 15.
लोष्टै. स्तमैरुपायैर्वा V. II., P II., 245, 10.
लोहितं V. II., P. II., 71, 6.
लोहितकेन V. II., P. II., 58, 1.
लोहितदर्शने V. II, P I, 456, 10.
लोहितान् वृक्षानिर्यासान् V. I., P II, 379, 11.
लोहितत्व च नापैति V I., P I, 312, 16.
लौकिके वैदिके वापि V. I., P I., 379, 18.
लौकिकं वैदिक वाऽपि V. I., P. I., 322, 12.

व.

वन्ध्या तु वृषली ज्ञेया V I., P. II., 356, 20
वन्ध्याऽष्टमेऽधिवेद्याऽब्दे V.I., P II., 114, 2
वक्त्राधिक तु यत्पिण्डं V.I, P I, 422, 5
वक्त्रप्रमाणपिण्डांश्च V. I., P I, 422, 4
वक्त्रमैथुनकर्ता च V. II, P. II, 271, 15
वक्रतुण्डाय V II, P II, 188, 8.
वक्ष्यतेऽत पर सर्वं V II, P. I., 365, 8
वचन तस्य न ग्राह्यं V. II, P. I., 228, 15
वच· पूर्वमुदाहार्यं V. II., P. I., 211, 13.
वज्रेणाऽथ कुशैर्वाऽपि V. I., P. II., 430, 19.
वटा-ऽश्वत्था-ऽर्क-खदिर-V. I, P. I., 252, 13
वटे V. I, P. II., 305, 11.
वडवायाम् V. I, P. II, 306, 10.
वणिक्पथं कुसीदं च V. I., P. I., 476, 14.
वणिक्पथमुपासीनैः V. I., P. I, 477, 2.
वणिग्धर्ममनुष्ठन् वै V. I., P. I., 479, 12.

वणिजो मधुहर्त्तारो V I, P. II., 358, 12.

वत्सापेक्षी दुहेचैव V. I., P I., 461, 4

वत्स राज्याभिषिक्तेन V. I, P. I, 453, 4

वत्सरान्तिकं कुर्यात् V II., P II., 62, 4

वदन्ति शुद्धौ तत्कार्यं V I, P. II., 332, 6

वधेन शुद्ध्यति स्तेनो V II, P. II, 86, 13

वध-बन्धपरिक्लिष्टः V II, P. II., 246, 3.

वधूं वा भ्रातृदारान् वा V. II, P II., 267, 12

वनाद्वृहाद्वा कृत्वेष्टिं V I, P II, 147, 6

वनाद्वा प्रव्रजेद्विद्वान् V. I, P II, 149, 14

वनानि गिरयो वद्याः V I, P. II., 303, 12

वनस्पतीनोषधीश्च V I, P I, 356, 18

वनी भूत्वा V I., P II, 136, 17, 147, 20

वन्यान्येव फलान्यश्नन् V. II, P II, 58, 9

वनवासी ह्यपः स्पृश्येत् V II, P II., 58, 13

वनस्थो धूतपापो वा V I, P II, 151, 18

वनस्थाश्चिगुणं कुर्यात् V II, P. II, 44, 2

वनेषु तु विहृत्यैवं V. I, P II, 147, 2

वनेषूपवनेषु V I., P. II, 307, 5.

वपन-मेखला- V. II., P. II., 5, 12.

वपनञ्च चरेत् V II, P. I., 299, 13

वमन्तं जृम्भमाणं च V I., P. I, 330, 8.

वर्जयेद्वृक्षान श्राद्धे V. I, P II., 375, 12.

वर्जयेच्च तथा चान्यान् V. I, P. II, 377, 2.

वर्ज्या जन्तुमयी रूक्षा V. I, P II., 303, 1

वर्जयेत्तादृशी भिक्षां V. I, P II, 190, 4

वर्जयेदेकपादर्क्षं V. I, P. II, 295, 7.

वर्जयेदजिनं चीरं V. I., P. II, 84, 3.

वर्जयेदुग्रगन्धीनि V I, P. II, 394, 6.

वर्जयेत् वृक्षमूलानि V. I., P. I, 225, 15

वर्जयेन्मधु मांसं च V. I, P. II., 45, 18, 142, 15.

वर्जयेन्मार्जनीरेणुं V I., P II., 134, 16

वर्जयेल्लवणं सर्वं V. I, P II, 377, 16

वर्णक्रमादन्तरज- V II, P. I, 107, 14

वर्णज्येष्ठः पितृव्यश्च V I, P I, 331, 15

वर्णानां कामतः स्पर्शे V II, P I, 161, 16.

वर्णानामाश्रमाणां च V I, P I, 452, 12

वर्णानां सान्तरालानां V I., P I, 144, 6

वर्णिनां हि वधो यत्र V II., P. II, 44, 6.

वर्णाश्रमाचारवती V. I, P. I., 183, 8.

वर्णसङ्करभावेन V. I, P. I, 184, 8
वर्तन्ते याश्च सततं V. II, P. I, 58, 4
वर्तिदीपाकृतिं वाऽपि V I, P I., 266, 11
वर्तमानशरीरेण V II, P II, 276, 9
वर्धतामिति वैश्यस्तु V I, P. I, 325, 6
वर्धयेत् पीण्डमेकैक V II, P I, 303, 9.
वर्षाणां द्वादशे लक्षे V. II., P II, 251, 10
वर्षाणि ब्रह्मचर्यं तु V. II, P I., 98, 2
वर्षाणा यच्छतं तस्य V. I., P I., 95, 11
वर्षे द्वे परदारेषु V II, P. I, 330, 11
वर्षाभ्योऽन्यत्र यत्स्थानम् V. I, P. II, 184, 14
वर्षाभ्योऽन्यत्र वर्षासु V I, P II., 182, 17
वर्षमर्धं तदर्धं च V. I., P I, 356, 3.
वर्षैरेकगुणां भार्यां V I, P II., 69, 12.
वर्ष-शीता-ऽऽतप-क्लेश-V II, P I, 251, 1
वर्षासु ध्रुवशील V. I, P II, 180, 16
वरयेत् कुल-शीलाभ्यां V I, P. II., 90, 17.
वरा-ऽतिथि-पितृभ्यश्च V. I., P. I., 135, 10.
वरदोषास्तथैवैते V. I., P. II., 90, 15.
वरयित्वा तु यः कश्चित् V. I, P. II, 93, 7.
वरार्थिनां तृतीया च V. I., P. II., 318, 9
वराहैकशफानां च V. II., P I., 370, 11
वराह-मकराभ्यां वा V. I., P I, 458, 11.
वलितं मानवैः सूत्रं V. I, P. II., 36, 15
वल्मीकं तु खनित्वा यो V. II, P II, 249, 14
वल्मीकोपरि तोयान्त-V I, P I, 228, 7
वल्मीक-मूषकोत्खातां V I, P. I, 227, 16
वह्नौ चैव द्विजो भुक्त्वा V II, P. I., 405, 2
वह्यामास्य-बलो राजा V. I., P I., 464, 15
वसित्वा वसन शुष्क V I, P. I., 353, 6.
वसेत्स नरके घोरे V. I, P. II, 389, 21
वसन्ते V I, P I, 48, 14
वसन्ति चैव ते स्नानात् V I, P I, 271, 2
वसन्ते ब्राह्मणः V I, P I, 162, 2
वसन्ते ब्राह्मणम् V I, P II., 32, 7
वसन्तो ब्राह्मण प्रोक्त V I, P I, 162, 10
वसन्ते ब्राह्मणस्य स्यात् V. I, P I, 162, 9.
वसन्तो वै V I, P I., 162, 2
वसन्ते वसन्ते ज्योतिषा V I, P I., 165, 8, 395, 1
वसन्ति स्त्रीपरित्यागात् V. II., P. I., 352, 18.

वसन्ति सर्वतीर्थानि V I, P. I, 263, 16.
वस्तूच्यमानमेन्यन्त V I, P II, 2, 4
वस्त्रान्तरावृतां कृत्वा V II, P I, 170, 10
वस्त्रान्तरितसस्पर्शे V I, P I, 279, 1
वस्त्रोदकमपेक्षन्ते V I, P I, 262, 4
वस्त्राद्यैर्भूषित कृत्वा V I, P II, 238, 3
वस्त्रानिष्पीडितं तोयं V I, P I, 364, 1
वस्त्रापहारी V. II, P. II, 263, 5
वस्त्रापहारी स्त्रिया स्यात् V II, P II, 260, 12.
वस्त्र-भोज्यापहर्त्तारौ V II, P II, 261, 2.
वस्त्रा-ऽऽभरण-माल्यानि V I, P I, 377, 5
वस्त्र मृदम्भसा शुद्ध V II, P I, 183, 11
वसेद्दश्च वर्षाणि V I, P. II, 47, 15
वसा-मेदोऽस्थि दीपं V. I, P. II., 395, 9
वसेयुर्नियताहारा V I, P II, 366, 2
वसीरन्नानुपूर्व्येण V I, P II., 32, 12
वसन्भूरतरे ग्रामे V. II, P I, 96, 12
वसून् रुद्रांस्तथाऽऽदित्यान् V. I, P I, 357, 12
वसिष्ठ-दक्ष-संवर्त-V I, P I., 108, 4
वस्वन्ताधार्दित्य- पञ्च- V. I, P II, 295, 10
वहेच्छव तदाशौचं V I, P. II, 276, 19
वह्निप्रदक्षिणं कृत्वा V II, P. I, 154, 4
वह्निना न च तप्ताभि· V I, P I, 236, 3
वान्तो विरक्त. स्नात्वा तु V II, P II, 4, 10
वाश करीर सुरस V I, P II, 376, 1
वाक्प्रदाने कृते तत्र V I, P II, 245, 16
वाक्शस्तमम्भुनिर्णिक्तम् V II, P I, 196, 10
वाक्सूक्तम् V II, P II, 157, 8
वाक्सम्बधे एतदेव V. II, P I, 152, 3
वाग्दण्डज च पारुष्य V I, P. I, 473, 5
वाग्दण्डोऽथ मनोदण्ड V I, P II, 173, 18
वाग्दण्डो ऽथ मनोदण्ड· V I, P II, 173, 12
वाग्दण्डो मौनता प्रोक्ता V. I, P II, 173, 21
वाग्दत्ता मनोदत्ता V. I, P II, 57, 14
वाग्दैवतैस्तु चरुभिर् V. II., P II, 42, 11
वाग्धिग्वध. स्वक चैव V. I., P. I., 455, 5
वाग्भावदुष्टाश्च तथा V I, P II, 377, 9
वागपहारी V. II., P II., 263, 7.
वाङ्-मनः-कायजान् दोषान् V. I, P. I, 293, 7
वाञ्छेत् क्षुत्-तृट्परीतात्मा V I, P I, 414, 14
वाचा कृत कर्मकृत V II, P. II., 193, 7.

वाचा कायेन मनसा V. II, P II, 164, 14
वाचिकै पक्षि-मृगतां V II, P II., 212, 12
वाचिकश्च उपाशुश्च V I, P. I, 303, 17
वाचिकस्यैकमेक स्यात् V I, P. I, 305, 3
वाचा चाक्रोशिका या तु V. II, P II, 228, 8
वाचा दत्ता मनोदत्ता V I, P. II, 57, 9
वाच नियम्य यत्नेन V I, P. I, 221, 18
वाचोपहर्तारो V. II., P II, 247, 5
वाचो यत्र विभिद्यन्ते V I., P II, 229, 16
वाच्यतामिस्यनुज्ञातः V I, P II, 437, 12
वाचैव वाकृत कर्म V II., P. II., 212, 10
वाजे वाजे इति प्रीत. V. I., P. II, 437, 18
वाणिज्यलाभो नो तस्य V. II, P. II, 238, 6
वाणिज्यलाभस्तत्रापि V II, P. II, 240, 5
वाणिज्यलाभदा स्वातिः V. I., P II., 312, 18
वाणिज्य पाशुपाल्यं च V. I, P. I, 478, 4
वाणिज्यमष्टम्यास् V. I., P. II, 317, 1
वाणिज्यवृद्धि स्वातौ V. I, P. II, 314, 3
वातेन्द्र-गुरु-वह्नीनां V. II, P. II., 126, 2.
वातव्याधिगृत स्तेयी V II, P II, 261, 6
वादेन ब्राह्मण जित्वा V II., P. I, 454, 20
वाद-युद्धप्रधानाश्च V. II, P. II., 218, 8
वानप्रस्थः V I, P II, 138, 6.
वानप्रस्था अपि V. I, P. II, 198, 20
वानप्रस्थगृहेष्वेव V I, P II, 145, 14
वानप्रस्थो ब्रह्मचारी V I, P. II., 137, 16
वानप्रस्थो यतिश्चैव V II, P II, 129, 9.
वानप्रस्थो यतिश्चैव V I, P. I., 308, 2
वानप्रस्थो यतिश्चैव V II, P. II., 49, 3
वानप्रस्थो यतिश्चैव V. II, P II, 48, 17
वानप्रस्थाश्रमस्थापि V I., P. I, 135, 6
वानप्रस्थस्य विगुण V. I, P. I, 229, 5
वानर श्येन-भासौ च V. II, P. I, 78, 14
वानर-सिंह-मार्जार- V. II, P. I, 92, 9
वापी-कूप-तडागेषु V. II., P I, 153, 9, 154, 9,
वापी-कूप-तडागानां V. II, P. I., 153, 13
वापी-कूप-तडागेषु V. I, P I., 228, 3.
वापयित्वा च केशादीन् V. I, P. II., 157, 6
वामतो वनमालायै V. I., P. I., 369, 17.

वामदेव्य त्रिरात्रस्य V. II., P II., 156, 5.
वामदेव्य बृहत्साम V II, P. II, 159, 5.
वामेनावर्तन कैचित् V I, P. II, 432, 15
वामहस्ते जल कृत्वा V I, P I., 294, 7
वामहस्ते स्थिते दर्भे V I, P I, 248, 10
वायुभक्ष' प्राचुरीची V I, P II, 146, 12
वायोरग्नि' V I, P I, 105, 6
वायुर्वै गौतम V I., P I, 208, 10
वायव्य V II, P II, 282, 4.
वायव्य गोरज. प्रोक्तम् V II, P II, 16, 8
वायव्य श्वेतम् V I, P. I, 166, 6.
वायवे V II, P II., 187, 14
वाय्वग्नि-विप्रानादित्यम् V. I, P. I, 225, 6
वायवे V II, P II, 282, 7
वायो शुक्रो जपेत् सूक्तम् V. II, P II., 279, 7.
वायसानां कृमीणां च V I, P I, 385, 6.
वारुणं चावगाहस्तु V. II, P II, 16, 3
वारुणीभिस्तथाऽऽदित्यम् V I, P I, 298, 16
वारुणै यौगिकं तद्वत् V II, P II, 15, 16
वारुण यौगिक तद्वत् V II., P II, 15, 16.
वारुण वा जपेत् सूक्तम् V. II., P. II., 279, 9.
वाराणसी V II, P II, 202, 8.
वाराणस्यां मृतो यस्तु V I, P. II, 229, 1.
वैराणस्यास् V. II, P. II., 306, 6.
वार्ताकवृन्तयः V I, P II, 198, 4
वार्ताया नित्ययुक्त. स्यात् V. I., P I, 478, 9.
वारिदस्तद्भिमामोति V I, P I, 190, 11
वार्ध्रीणस वर्तुक च V II, P I, 409, 10
वार्धीणसस्य मांसेन V I, P II, 372, 8
वार्धुषिक-कदर्य- V II, P I., 388, 7
वाराह च ततो भुक्त्वा V II., P I, 410, 2
वालखिल्या. V I, P II, 199, 5
वालखिल्यकृता ये च V I, P I, 109, 10
वालवासा जटी वा ऽपि V II, P. II, 81, 15
वालवासा द्विजोऽरण्ये V II, P II., 87, 8
वास· V I, P II, 33, 5.
वासुकये V II, P II, 188, 2
वास्तुपाल-भूतेभ्य. V I, P I, 33, 5
वासन्त-शारदैर्मेध्यै V I, P II, 141, 14
वासिष्ठ-कश्यपा-ऽगस्त्या V I, P II., 72, 1.
वासो दद्याद्धुत हत्वा V II, P I, 90, 10
वासोदक्षन्द्रसालोक्यम् V I, P I, 190, 15
वासोदशा शुद्रया तु V I., P II, 98, 8
वासुदेव च राजेन्द्र V I, P. I, 366, 11
वासोभिर्दशभिश्चैव V II, P I, 169, 12.

वासो वै दक्षिणां दद्यात् V II, P II, 183, 2
वासिष्ठो ह सात्यहव्य. V I, P I, 172, 17
वाससा चोपभूतानि V I, P II, 377, 10
वासो हिरण्यमुत V II, P I, 225,6
वाहनानि च सर्वाणि V I, P I, 471, 17
वाहयेत्तत्र धुर्यास्तु V I, P II, 7, 8
वाहयेद्वृद्धतेनैव V I, P II, 7, 1
विकच्छोऽनुत्तरीयश्च V I, P I, 265, 5
विकर्मणा च जीवन्तो V I, P II, 74, 20
विकर्मणा जीवनम् V II, P II, 99, 18
विकर्मस्थान् द्विजान् स्पृष्ट्वा V I, P II, 279, 5
विकर्मस्थ सगोत्रो वा V I, P II, 91, 5
विक्रीणीत तिलान् शुद्धान् V I, P II, 11, 8
विक्रीणामि रसांश्चाह V I, P I, 477, 7
विक्रमेण मही लब्ध्वा V I, P I, 467, 15
विक्रीय कन्यका गा च V II, P II, 132, 2
विक्रयी ब्रह्मणो यश्च V II, P I, 387, 1
विक्रय सर्वपण्यानां V I, P I, 342, 7
विक्रिरश्च न ज्ञातव्य. V I, P II, 445, 5
विकलान् बाल वृद्धांश्च V I, P I, 414, 13
विक्लेशं सितमस्पष्टम् V I, P II., 157, 15.
विक्षिप्तेऽपि V I, P I, 43, 2
विख्यातदोष कुर्वीत V II, P II, 153 9
विख्यातदोष कुर्वीत V II, P II, 153, 9
विघ्नमाचरते यस्तु V II P II, 221, 3
विघर्षण विदलन- V II, P I, 178, 13
विचित्रा गनय प्रोक्ता V II, P II, 244, 5
विचरेन्नियतो नित्य V I, P II, 193, 19
विच्छिन्नं वाऽप्यधीयातं V I, P II, 38, 7
विजेतु प्रयतेतारीन् V I, P I, 460, 1
विजानन् वसतो ग्रामे V I, P II., 339, 20
विज्ञानान्मृण्मय पात्र V II, P I, 121, 13
विज्ञानमानन्द V I, P I, 102, 7
विज्ञेय पुण्यकालोऽथ V I, P I, 193, 8
विटपतिरतिथिरित्यन्ये V I, P II, 344, 23
विट् शूद्रयोस्तु तानेव V I., P II, 85, 15
विड्राह-खरोष्ट्राणां V II, P I, 367, 10
विड्राह-ग्रामकुक्कुट- V II, P I., 370, 2
विड्राहो-भवेन्नित्यं V II, P II., 227, 3
विण्मूत्र तु गृही कुर्यात् V I, P. I., 222, 14

विण्मूत्रोत्सर्गशुद्ध्यर्थं V II, P I, 195, 11
विण्मूत्रभक्षणे विप्र. V II, P I, 369, 8
विण्मूत्रभक्षणे विप्रः V II, P I, 368, 13
विण्मूत्रभोजन नाम V I, P II, 102, 4
विण्मूत्रमाचरेन्नित्यं V I, P I, 224, 4
विण्मूत्ररेता-ऽऽसव-रक्तलिप्त V II, P I, 176, 1
वित्त पुत्र कलत्रार्थी V I., P I, 355, 15
वित्तशाठ्येन रहित V I, P II, 436, 12
वितथाभिनिवेशी च V II, P II, 229, 3
वितथाभिनिवेशी च V II, P II, 214, 5
वितथाभिनिवेशश्च V II, P II, 212, 4.
पितरस्तर्पितास्तेन V I, P I, 355, 2
वितस्तिद्वितय हस्तम् V II P II, 35, 17
वितस्तेर्द्विगुणोऽरत्निः V I, P II, 236, 2
वितस्तायाम V I, P II, 306, 14
विद्या-चारित्र-बन्धु- V I, P II, 75, 6.
विद्या-तपोभ्यां हीनेन V I, P I, 203, 6
विद्यते सागरस्यान्त V I, P I., 124, 15
विद्युदग्नि पथ -पन्था V II., P I., 22, 7
विद्या दिन प्रकाशत्वात् V I, P II, 185, 3
विद्याधिगति V II., P II, 194, 7
विद्या पठ्यति V II, P II, 194, 6.
विद्यापहारिणा चैव V II, P. II, 245, 5
विद्याभ्यासे प्रमादो य. V I, P. II., 185, 4
विद्याभ्यासो ह्युपस्पर्श. V II, P I, 428, 15
विद्यामभीष्टा जैवे V. I, P II, 314, 17
विद्यायुक्तो धर्मशील. प्रशान्त. V I., P I., 184, 17
विद्याविक्रयी V II, P II, 258, 8.
विद्यां विशिष्टा च गुरौ V I, P II., 315, 3
विद्यास्नातको V I, P II, 53, 12
विद्याहीन व्रतभ्रष्ट V I, P II, 110, 10
विद्या ह वै ब्राह्मणमाजगाम V I, P I, 147, 1
विदार्याश्च भक्षुण्डैश्च V I, P. II, 370, 7.
विदार्या च भक्षुण्डैश्च V I., P II, 370, 7
विद्वत्सरस्वतीप्राप्तं V. II, P II, 16, 9
विद्वद्भि सेवित सद्भि V I, P I, 84, 1
विद्वान् यज्ञोपवीती स्यात् V I, P II, 169, 11
विद्वान् श्राद्धमकुर्वाण V I, P. II, 308, 20
विदश्य निम्बपत्राणि V I, P II, 293, 3
विधिज्ञस्तेन भवति V. I, P. II, 330, 11
विधिज्ञस्तर्पण कुर्यात् V I, P I, 353, 7

विधूतपापास्ते यान्ति V I, P. I, 300, 12
विधृतिर्बलहर्ता च V. II, P II, 264, 1
विधिना दैवपूर्वं तु V I, P II, 419, 16.
विधिना शास्त्रदृष्टेन V II, P. II, 160, 5
विधे. प्राथमिकादस्मात् V II, P II, 60, 17
विधे प्राथमिकादस्मात् V II, P I, 200, 14
विधूमे लेलिहाने च V I, P I, 316, 16
विधूमे सन्नमुसले V I, P II, 186, 8
विधमे सन्नमुसले V I, P II, 187, 6
विधाय देवतापूजा V I, P I, 319, 15
विद्धयध्यात्मपरा एव V I, P I, 366, 14
विधूय मोहकालिल V. I, P I, 58, 3
विधवागमने कृच्छ्रम् V II, P I, 328, 8, 335, 11
विधिवत्तानि कुर्वीत V. I, P II 454, 2
विधिवत् प्रेषमुद्धार्य V I, P II, 160, 2
विधिवत् प्रतिगृह्यापि V I, P II, 92, 7
विधिवद् ग्राहयामास V I, P I, 116, 7
विधिवद्वन्दनं कुर्यात् V I, P I, 329, 2.
विधवायां प्रजोत्पत्तौ V I, P I, 134, 5.
विधिहीनमसृष्टान्न V I, P I, 160, 3
विधिश्चादाच्छादनं वास V I, P I, 183, 5
विनीत सत्वसपन्न V I, P I, 462, 12
विनीतस्त्वथ वार्तायां V I, P I, 462, 16
विनाऽद्भिरप्सु वाऽप्यार्तः V II, P II, 140, 13
विनापराधेन तथा V II, P. II, 234 3
विना फलोपभोगेन V II, P. II, 276, 8
विना भोजनकाल तु V I, P II, 195, 7
विना मन्त्रैश्च दर्भैश्च V I, P I, 354, 8.
विनायकोपसृष्टस्य V II, P. II, 184, 9
विनायकाय V II, P II, 188, 7
विनायज्ञोपवीतेन V II, P II, 143, 13
विना यज्ञोपवीतेन V I, P I, 246, 1
विना रूप्य-सुवर्णेन V I, P I, 354, 7
विनाशयेन्मद्रव्य V II, P II, 223, 4
विपाक. कर्मणा गेत्य V II, P II, 214, 3
विपाको गो-वृषाणां तु V II, P I, 283, 13.
विपाके तु विपत्ति स्यात् V II, P I, 283, 17
विपन्नानां बहूनां तु V. II, P I., 284, 13
विप्रा द्वादश वा भोज्या. V II, P II, 196, 13

विप्रा द्वादश वा भोज्याः V II, P II, 47, 15
विप्रदुष्टां स्त्रियं भर्त्ता V II, P I, 353, 17
विपक्ष- V I, P I, 43, 4
विपणेन च जीवन्तो V I, P II, 350, 6
विपद्यपि न स स्वर्गं V I, P I, 169, 2
विपरीतमेकेषाम् V II, P I, 300, 6
विपर्ययेण तु V I, P I, 96, 16
विप्रगर्भे पराक. स्यात् V II, P I, 150, 14
विप्राणां क्षालयेत् पादान् V I, P II, 398, 3
विप्राणां वेदविदुषां V I, P I, 480, 5
विप्रेण वै निविष्टाश्चेत् V II, P I, 329, 9
विप्रौ तु प्राङ्मुखौ तेभ्यो V I, P II, 399, 14
विप्रे तु सकल देयं V II, P I., 100, 16
विप्रदण्डोद्यमे कृच्छ्र. V II, P I, 457, 6
विप्रावुदकमिच्छन्ति V I, P I, 363, 6
विपरीत ब्रह्मचर्यम् V II, P I, 312, 9
विप्रान्तिके पितॄन् ध्यायन् V. I, P II, 417, 7
विप्रान् तेषु मनुष्येषु V II, P II, 243, 10
विप्रान् दशावरान् कृत्वा V II, P I, 123, 3
विप्रानुद्धरते पापात् V I, P II, 401, 3
विप्रो भृत्य भार्यायां V II, P I, 330, 6.
विप्रान्मूर्धावसिक्तो हि V I, P II, 119, 8
विप्र. पञ्चमहायज्ञान् V II, P II, 227, 2
विप्रा. पृच्छन्ति तत्कार्यम् V II, P I, 235, 18
विप्रेभ्यो भोजन दत्वा V I, P I, 281, 7
विप्राय दत्वा विधिवत् V I, P II, 227, 12
विप्रार्धे क्षत्रिये प्रोक्त V. II, P I, 100, 19
विप्रार्धं क्षत्रियस्य स्यात् V II, P I, 395, 2
विप्रलम्भकवाक्यानि V. I, P I., 10, 8.
विप्रा याचा V I, P I, 75, 4.
विप्रवृत्तिविलोपेन V II, P. II, 252, 9.
विप्रे शुक्ला तु मृच्छौचे V. I, P. I., 227, 9
विप्रा शूद्रेण सङ्गता V II., P I, 150, 19.
विप्रुषा पादसंस्पर्शे V. I, P. I, 417, 8
विप्रुषो माक्षिकास्पर्शे V II, P. I., 189, 6.
विप्रोष्य तूपसङ्गम्याः V. I, P I, 328, 10.
विप्रोष्य पादग्रहणम् V. I., P I., 329, 3.
विप्रुषश्च तथा न स्युः V. I, P. I., 230, 14.
विप्रुषोऽष्टौ क्षिपेदूर्ध्वम् V. I., P I., 293, 5.
विप्रस्य कथयिष्यामि V II., P. II, 251, 8.

विप्रस्य त्रिषु वर्णेषु V I, P II, 119, 15.
विप्रस्य मेखला मौञ्जी V I, P II, 34, 5
विप्रस्य वधसंयुक्त V II, P II, 42, 3
विप्रसेवैव शूद्रस्य V. I., P I., 483, 4
विप्रहाऽरण्ये V II, P II, 65, 16
विपाशायाम् V I, P II, 306, 13
विबुध्य चिन्तयेद्धर्मम् V I, P I, 220, 7.
विभागेष्वेषु यत्कर्म V I., P I, 319, 10.
विभज्य सह वा कुर्युः V I, P II, 117, 15
विमुक्तो योनिदोषेभ्यः V I., P I, 181, 4.
विमुक्तः सर्वदा धीरो V I, P. II., 341, 18
विमुक्तः सर्वपापेभ्यो V. I, P I, 410, 4.
विमर्शन-प्रोक्षणै. V II, P I., 178, 12.
विशुद्ध्यतेऽर्थ-धर्माभ्यां V. I, P. I, 473, 7
विरक्तिर्द्विविधा प्रोक्ता V I, P II, 161, 15
विरिञ्चिना सहोत्पन्न V. I, P I, 255, 2
विराजं द्विगुण जप्त्वा V II, P II, 156, 4
विरतो विष्णुविद्यासु V II, P. II, 220, 1
विरूप एव भवति V. II., P II, 234, 2
विरुपा भ्रममाणाश्च V. II, P. II, 230, 7.
विविक्तदेशे V. I., P I, 40, 11.
विविक्तेष्वेव तुष्यन्ति V I, P II., 304, 2
विवत्सायां अन्यवत्सायाश्च V I, P II, 381, 3
विवादिनो नराञ्शान्यान् V I, P I., 455, 8
विवादश्च तथा तेन V I, P I, 131, 2
विविधानि च रत्नानि V II, P II, 254, 2
विविधानि च शिल्पानि V I, P II, 183, 17
विविधैर्विविधैर्दोषैः V I, P II, 50, 5
विवश शतमा जाती V I, P I, 16, 8
विवाहे चोपनयने V I, P I, 356, 2
विवाहोत्सव-यज्ञादि- V I, P II, 262, 14
विवाह-यज्ञ-दुर्गेषु V I, P II, 258, 5
विशिखोष्णीषवीतश्च V I, P II., 38, 10
विशुद्धा कर्मभिश्चैव V. I, P II, 74, 12
विशुद्धमपि चाहार V I, P II, 381, 10
विशुद्ध्यति त्रिरात्रेण V I, P. II., 276, 2
विशुद्ध्यत्युपवासेन V II, P. I., 110, 4
विशुद्ध्यत्युपवासेन V. II, P. I., 110, 9
विश्राम्येन्मध्यमे भागे V. I., P. II., 2, 6
विशीर्णा विमला ज्ञस्वा V. I, P. II., 40, 1.
विशेषतः V. I., P. II., 306, 5.

विशेषतो निशीथे तु V. I, P I, 194, 9.
विशेषाद्ब्राह्मणेन्द्राणा V II, P II, 221, 1
विश्वजिता यजेत V I, P I, 148, 6
विश्वेदेवा. शृणुतेति V I, P II, 403, 6
विश्वेदेवाश्च प्रीयन्तां V I, P II, 437, 14.
विश्वान् देवान् यवैः V I, P II, 405, 4
विश्वेभ्यो देवेभ्य स्वाहा V. I, P I, 389, 13
विश्वामित्रो जमदग्नि V I, P II, 71, 14
विश्वस्य कर्ता V I, P I, 105, 17
विश्वासहर्ता तु नरो V II, P II, 225, 8
विषा-ऽग्नि-जलमृत्यूना V. II, P II, 221, 11
विषघ्नानि च रत्नानि V I, P I, 471, 9
विषघ्नैरगदैश्चास्य V I, P I, 471, 8
विष चोपविष भुक्त्वा V II, P I, 382, 4
विष्टानुलेपो रुदिन मृत च V II, P II, 3, 4
विष्टा, वार्धुषिकस्यान्न V II, P. I., 378, 12.
विष्णुछाया ध्रुव तैस्तु V II, P II, 232, 14
विष्णुधर्मोत्तरे वाप्सु V I, P II., 413, 11.
विष्णुः पीतस्वमायाति V I, P I, 132, 9
विष्णुपदे V. I, P. II, 306, 11.
विष्णु प्रजापति वाऽपि V. I, P I, 365, 3
विष्णुरत्ता तथैवान्न V I, P I., 434, 3
विष्णुरूपेण वै कुर्यात् V I, P II, 193, 16
विष्णवे नम V I, P I., 375, 1
विष्ण्वा-ऽऽपस्तम्ब हारीता. V. I, P I, 108, 5
विष्णुस्तिर्यगधोर्ध्व मे V I, P II, 187, 19
विष्णु. समस्तेन्द्रिय-देह-देहि- V. I, P I, 433, 17
विषोद्बन्धन-शस्त्रेण V II, P I, 24, 2
विषयान्न पुनर्यान्ति V I, P II, 196, 4
विषयामिषलुब्धस्तु V I, P I, 199, 18
विषयोपसेवा चाजस्रं V II, P II, 216, 10
विषयेष्वप्रसक्तिं वा V I, P I, 452, 7
विषुवे च तुला-मेषौ V I., P. I, 192, 9
विषुवे शतसाहस्र V I, P. I, 193, 2.
विष-शस्त्र-श्वापदा-ऽहि-V I, P II, 327, 5
विसृज्य च प्रजाः सर्वा. V. I., P I, 469, 4
विसर्जयित्वा मानुष्ये V I, P. II, 324, 5
विस्रम्भापहारी V II, P. II., 237, 11
विहितक्रियया साध्यो V. I, P I., 87, 6
विहितत्वाच्च V. I, P. I, 60, 11.

विहितं यदकामाना V. II, P. I, 23, 9, 202, 20
विहित तु सपिण्डानां V I, P II, 277, 13
विहित तस्य नाशौच V. I, P. II, 224, 20.
विहितस्याऽननुष्ठानात् V II, P I, 7, 9
विहितस्याऽननुष्ठानात् V II, P I, 7, 15
विहित हि सपिण्डस्य V. I, P II, 285, 11
विहायाग्नि सभार्यश्चेत् V I., P I, 315, 9
विहाय सन्ध्याप्रणतिं V. I, P. I, 301, 10
विहाय सुमहाशुभ V II, P II, 211, 2
विहृत्य तु यथाकाल V. I, P I, 471, 15
वीणावादनतत्त्वज्ञ. V. I., P I., 73, 1
वीतशोक-भयो विप्रो V I, P II, 146, 5
वीरुद्भेदास्त्वसंख्याता V II, P II, 242, 17.
वीरासनं सदा तिष्ठेत् V II, P II, 190, 9
वृकोदराय चित्राय V I, P I, 361, 9.
वृको मृगेभं व्याघ्रोऽश्व V II, P II, 254, 13.
वृक्ष-गुल्म-लता-वीरुत्-V II, P II, 123, 17
वृक्ष-गुल्मावृते चापै V I, P. I, 459, 2.
वृक्षच्छेत्ता वृथा यस्तु V II., P. II. 249, 9.
वृक्षा दवाग्निना दग्धा V I, P I, 199, 20
वृक्षमूलनिकेतन V I, P II, 138, 11
वृक्षमूलनिकेत. स्यात् V II, P I, 301, 18
वृक्षमूले वसेन्नित्य V I, P II, 163, 22
वृक्षारोहण लोहादि- V I, P II, 327, 8
वृक्ष-वल्कलभेदन V. II, P II., 243, 3
वृक्षा-ऽइम-विष-विप्रैश्च V II, P I, 23, 5
वृत्तिभेदेन भिन्नाश्च V I, P II, 172, 11, 174, 11
वृत्त्या शूद्रसमस्तावत् V I, P II, 30, 2
वृत्ते शरावसम्पाते V I, P II, 186, 9
वृत्तिसङ्कोचमन्विच्छेत् V I, P I., 199, 4
वृत्त स्वाध्यायसापेक्षम् V I, P I, 135, 7.
वृत्तस्वाध्यायसापेक्षम् V I, P II, 208, 10
वृथा कृसर सयाव- V II, P. I, 407, 6
वृथा स्वश्रोत्रियं दार्न V I, P I, 287, 2
वृथा सूष्णोदकस्नान V I., P I, 287, 1.
वृथा तस्य महायज्ञा V. II, P. II, 145, 5.
वृथा न विसृजेदस्त्र V. I., P. I., 424, 7.

वृथापाकस्य भुञ्जानः V II, P I, 449, 13
वृथाप्रलापी यो न स्यात् V I., P II, 196, 9
वृथा भवति तत्सर्वम् V I, P I, 402, 16
वृथा-ऽऽरामा-ऽऽश्रमाणा च V II, P I. 386, 12.
वृथा-ऽऽलम्भेऽनुगच्छेत्तां V II, P II, 123, 13
वृथा विवादवाक्यानि V. I, P I, 439, 15
वृन्ताक-नालिका-पौत- V. I, P. II., 378, 13
वृन्ताक-नालिका-ऽलाबु V I, P II, 378, 21
वृद्धौ च माता-पितरौ V II, P II, 34, 3
वृद्धौ च माता-पितरौ V I, P I., 198, 14
वृद्धं बाल गुरुं विप्रान् V. II, P II, 221, 19
वृद्धा वन्ध्यामवृत्तां च V I, P II, 111, 10
वृद्ध- शौच-क्रियालुप्त. V I, P II, 228, 5
वृद्ध. शौचस्मृतेर्लुप्त· V. II., P. I, 20, 11
वृद्धिश्राद्धे महाबाहो V I, P II, 461, 2.
वृद्धौ समर्चयेद्विद्वान् V I., P II, 459, 2
वृश्चिके समतिक्रान्ते V I., P II, 324, 1
वृषणमात्रमुत्कृत्य V II, P I, 322, 16.
वृष प्रतिष्ठितो धर्मः V I., P. I, 82, 2
वृषभैकादशा गाश्च V II, P I, 248, 8
वृषभैकादशा गाश्च V II, P I, 247, 3
वृषभैकादशा वाऽपि V II, P I, 95, 8
वृषभैक सहस्रागा V II, P I, 96, 10.
वृषभैकसहस्रा गा V. II, P I, 97, 5
वृषभ तिलधेनु वा V II, P I, 245, 1
वृषभ शतशो जग्ध्वा V. II., P. II, 156, 4
वृष-वृश्चिक कुम्भेषु V I, P I, 192 10
वृषलीफेनपीतस्य V I, P II, 96, 19.
वृषलीफेन पीताश्च V I, P II., 358, 6
वृषली ब्राह्मणी गत्वा V II, P. II, 267, 3
वृषल्यां V. II, P II, 128, 5
वृषल्यामभिजातस्तु V II, P I, 333, 12
वृषलस्य त्रिरात्र तु V II, P II, 42, 6
वृषस्य वृषणौ च्छित्त्वा V II, P II, 244, 11
वेत्ति विद्यामविद्यां च V I, P I, 186, 2
वेत्ति सर्वगतां कस्मात् V II, P II, 213, 15
वेत्रवत्याम् V I, P II, 306, 13
वेत्राङ्कुरैस्तालकन्दै V I, P II, 371, 4
वेद एव द्विजातीनां V I, P I, 337, 11

वेद.कृत्स्नोऽधिगन्तव्यः V I, P I, 151, 2
वेदोक्तेन प्रकारेण V I, P I, 120, 11
वेदोक्त य. परित्यज्य V II, P. II, 224, 12
वेदाङ्गानि पुराणानि V. I, P. II, 132, 10
वेदाङ्गानि रहस्यं च V I, P II, 132, 6
वेदा-ऽग्निष्टुक्तविप्रस्य V I, P II, 206, 18
वेदाग्न्युत्सादी V II, P II, 107, 14
वेदाचारा प्रशाम्यन्ति V I, P I, 132, 16
वेदज्ञ. सर्वशास्त्रज्ञ V I, P II, 342, 1
वेदत्तत्वार्थविदुषे V I, P I, 389, 8
वेदार्थवं-पुराणानि V I, P I, 348, 5
वेदोदितानां नित्यानां V II, P II, 141, 9
वेदोदितं स्वक कर्म V I, P. I, 57, 8
वेदान् छन्दांसि देवांश्च V I, P. I, 356, 12
वेदनिन्दा V II, P II, 99, 14.
वेदनाविविधैर्दुःखै V I., P I, 333, 9
वेदोपकरणे चैव V I, P I, 158, 15, 348, 10.
वेदोपाकरणे प्राप्ते V I, P II, 129, 12
वेदोपजीविका. पापा. V II, P. II., 228, 1
वेदपारमनीता ये V II, P. I, 209, 17.
वेदाभ्यास तत कुर्यात् V I, P. I., 336, 13
वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या V II, P. I., 223, 6
वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या V I, P I, 216, 6
वेदाभ्यासोऽन्वह शक्त्या V II, P II, 27, 13
वेदाभ्यासस्तपो ज्ञान V. II, P II, 216, 7.
वेदाभ्यासो हि विप्रस्य V. I, P I., 337, 3
वेदमेकगुण कृत्वा V II, P. II, 156, 8
वेदमादौ समारभ्य V I, P I, 347, 20
वेदमधीत्य V I, P II, 130, 1, 130, 17.
वेदमध्यापयेद्धर्म V I, P I, 146, 5
वेदमध्यापयेत् पश्चात् V I, P. I., 153, 8
वेदमध्येष्य माणश्च V I, P I., 238, 15
वेदमेव सदाऽभ्यस्येत् V I, P I., 337, 2
वेदयज्ञैरहीनाना V. I, P. II, 41, 8
वेदार्थनिन्दका ये च V II, P. II, 224 14
वेदार्थवित् ज्येष्ठसामा V I, P. II., 337, 11
वेदविक्रयके चैव V. I., P I., 189, 1
वेदविक्रयिको मूर्ख. V. II, P. II., 234, 9
वेदविन्त्वमभिजिति V I., P. II., 313, 4.

वेद-विद्या-व्रतस्नातः V. II, P. I, 230, 10
वेद-विद्या-व्रतस्नात. V. II., P. I., 64, 10
वेद-विद्या-व्रतस्नात. V. I., P. II., 339, 2, 342, 3
वेद वेदौ तथा वेदान् V. I, P II., 54, 1.
वेदं व्रतानि वा पार V. I., P. II, 52, 7, 131, 1
वेदोऽङ्गानि धर्मो- V I, P II, 343, 6.
वेदांस्तथाऽऽह्वयास्तर्वान् V. I., P II, 318, 13.
वेदस्वीकारणं पूर्वम् V. I, P. I, 153, 15
वेदमापहारी V. II, P. II., 259, 5.
वेदयां कुलवधू कृत्वा V. II, P II., 239, 12.
वेदयातिसक्त- पतित- V. I., P. II., 355, 2
वेधा-ऽऽभरणसंशुद्धा- V. I., P. I, 471, 11
वेष्टितान् कृष्णगोवाल- V. I, P II, 157, 10
वैकङ्कतं नालिकेर V. I, P. II., 369, 13.
वैकारिकै देवगणाः V. I., P. I, 96, 10
वैकारिकस्तैजसश्च V. I., P. I., 96, 11
वैखानसा औदुम्बराः V. I., P II, 198, 20
वैखानसो वाऽपि भवेत् V. I, P II, 51, 19
वैणाभिशस्त-वार्धुष्य- V I., P. II., 384, 14.
वैणा-ऽभिशस्त वार्धुष्य- V II, P I, 380, 12.
वैणवा ये स्मृता दण्डाः V I, P II, 178, 6
वैतानिको च जुहुयात् V. I., P II, 141, 10
वैतानं प्रक्षिपेदग्नु V I, P II., 226, 17
वैदिको दानमार्गोऽयं V I., P I., 182, 10
वैदिकैरथ वा मन्त्रैः V I, P I, 366, 6
वैदिकै. स्मर्यमाणत्वात् V I, P I, 12, 3
वैय्याघ्रपाद गोत्राय V I, P I, 362, 3.
वैय्याघ्रा व्यासगीताश्च V I., P. I, 110, 1
वैरिणं नोपसेवेत V I, P II, 134, 7.
वैरे महति मद्वाक्यात् V. I, P. I., 142, 3
वैवस्वताय कालाय V II, P. II., 161, 16.
वैवस्वताय कालाय V. I., P. I., 361, 7.
वैशाखी कार्तिकी माघी V. I., P I., 192, 15
वैशाखमासस्य च या तृतीया V I., P I., 156, 8.
वैशाखमासस्य च या तृतीया V. I., P. II, 311, 1.
वैशाखस्य तृतीया तु V I, P. II., 310, 2
वैशंपायनगीताश्च V I, P I, 110, 3.
वैश्यो V. I, P I, 46, 8.
वैश्यकर्मा च यो विप्रः V. II, P II, 241, 1.
वैश्य-क्षत्रिय-विप्राणां V. I, P. II., 220, 13
वैश्य क्षेम समागम्य V. I, P. I, 325, 9.

वैश्ये चेच्छति नान्येन V. I., P I, 478, 12
वैश्योच्छिष्टभोजने V. II, P. I., 393, 14.
वैश्योच्छिष्टभोजने V. II, P. I, 395, 14.
वैश्योच्छिष्टाशी V. II, P. I, 393, 6
वैश्योच्छिष्टाशने V. II, P I, 395, 7.
वैश्यात्तु-करण. शूद्रां V. I, P. II, 119, 11
वैश्ये तदेव कर्तव्यं V. II, P I, 150, 15
वैश्ये त्रैवार्षिकम् VII, P. I., 97, 13
वैश्योऽद्रि प्राशितान्नस्तु V. I, P I, 236, 12
वैश्यानां त्रिगुणा चैव V II., P. I., 231, 6.
वैश्यानां त्रिगुणा प्रोक्ता V. II., P II, 74, 4.
वैश्याना त्रिगुणा प्रोक्ता V II, P II., 67, 12
वैश्यानां याजकश्चैव V II., P. I, 231, 8
वैश्येन शूद्रां V I., P II, 120, 8
वैश्येन सह भुक्त्वान्नम् V. II, P. I, 396, 6.
वैश्ये पञ्चदश प्रोक्ता. V. I., P. II, 289, 16
वैश्या प्रतोदम् V I, P II., 98, 15.
वैश्यम्प्रति तथैवैते V I., P. I., 339, 5.
वैश्यः पञ्चदशाहेन V. I, P. II, 209, 16.
वैश्यः पञ्चदशाहेन V. I, P II, 209, 8.
वैश्यः पञ्चदशाहेन V. I., P. II, 204, 14.
वैश्यां भार्यां गुरोर्गत्वा V II, P I., 323, 5.
वैश्यान्मागध-वैदेहौ क्षत्रियात् V. I, P II., 121 7.
वैश्यान्मागध-वैदेहौ राज्ञ-V I., P. II, 121, 2.
वैश्याया V II, P. II, 128, 3.
वैश्यायां क्षत्रियायां च V. I, P. II, 121, 11
वैश्याया चतुर्थकालाहारो V. II, P.I, 332, 9.
वैश्याया द्वौ पती ज्ञेयौ V I., P. II., 95, 12
वैश्ययोषितो ब्राह्मण- V II, P I, 348, 15
वैश्येऽर्धं पादमेक तु V. II, P I, 100, 17.
वैश्य-राजन्य-विप्रासु V. I, P II, 121, 4.
वैश्य वा क्षत्रियं वाऽपि V. II., P I., 199, 5
वैश्यवृत्त्याऽपि जीवन्तो V I, P. I., 484, 14
वैश्यवृत्त्याऽपि जीवस्तु V I., P. II., 4, 4
वैश्यवत् क्षत्रियासु V. II., P I., 103, 3.
वैश्यो विंशतिरात्रेण V I, P. II., 205, 2
वैश्यश्च ब्राह्मणाशौचे V. II., P. I., 420, 15
वैश्यश्चेत् ब्राह्मणीमभि- V. II., P. I., 331, 7
वैश्याशौचे तथा भुक्त्वा V. II., P. I., 418, 19.
वैश्याशौचे ब्राह्मणः V II., P I, 420, 13
वैश्य शूद्रोच्छिष्टाशी V. II., P. I., 393, 7.

वैश्य-शूद्रावपि प्राप्तौ V. I, P I, 400, 15
वैश्य-शूद्रौ सखा चैव V. I, P I, 400, 12
वैश्यां शूद्रहिसायाम् V II, P. I, 102, 15
वैश्या-शूद्रोस्तु राजन्यात् V I, P II, 119, 10.
वैश्ये षष्टिर्भवेद्राशि V II, P I, 418, 12
वैश्यस्तु कृतसस्कार. V I, P I, 408, 8
वैश्यस्य V I, P II, 220, 19
वैश्यस्य च तथा भुक्त्वा V II, P I, 419, 3
वैश्यस्य चैन्द्रव प्रोक्त V. II., P I, 41, 14
वैश्यस्य तु द्वय कुर्यात् V II., P I, 95, 17
वैश्यस्य त्र्यधिक प्रोक्तं V II, P I., 424, 2
वैश्यस्य धनसयुक्त V. I, P. II, 25, 11
वैश्यस्यापि V. II, P II., 149, 17
वैश्यस्यैवं पञ्चदश V I, P II, 207, 4
वैश्यस्य वर्ण एकस्मिन् V I, P. II, 119, 16
वैश्यहाऽब्द चरेच्चैव V II, P I, 97, 7.
वैश्यहत्यां तु सम्प्राप्य V. II., P. I., 96, 2
वैश्य हत्वा चरेद्देव V II, P I, 98, 7.
वैश्यां हत्वा मासत्रय V II., P. I, 104, 8.
वैश्वदेव तत कुर्यात् V. I, P. I, 378, 9
वैश्वदेवादनात् V I, P I, 381, 7.
वैश्वदेवान्तिके प्राप्तम् V. I, P I, 403, 4
वैश्वदेवाद्यो होमाः V. I, P. I., 217, 5
वैश्वदेव न पित्र्यं V. I., P. II, 442, 2
वैश्वदेवनिमित्त वै V I., P. I., 439, 20.
वैश्वदेवे नियोक्तव्या V. I, P II, 345, 17.
वैश्वदेव प्रकुर्वीत V I, P I, 379, 1.
वैश्वदेवावसाने वा V. I, P. I, 344, 2
वैश्वदेवविहीन तु V I, P. II., 300, 5
वैश्वदेवस्तु कर्तव्य. V I, P I, 379, 10.
वैश्वदेवस्तु कर्तव्य V I, P I, 379, 19
वैश्वदेवाइतरिश्चौ V I, P II, 442, 19
वैश्वानरी व्रातपती V II, P II, 28, 9
वोढा चैवाग्निशाता च V I, P. II, 275, 2
वोढु. स गर्भो भवति V. II., P I, 46, 16.
व्यडै. पतित-चाण्डालैर् V. II., P I, 366, 10
व्यङ्गाश्चाधार्मिणश्चैव V. II, P II, 246, 19
व्याघ्रीवदुद्धरेत् पुत्र V. I, P I, 461, 6
व्याघ्रं श्वान खर सिंह V II, P I, 92, 1.
व्युत्क्रमाच्च प्रमीतानां V I., P II, 455, 16

व्युत्क्रमेण सुतानां च V. I., P II, 455, 19
व्यतीते त्वाशौचे V. I, P. II, 234, 1
व्यतीपातो गजच्छाया V. I, P. II., 308, 8
व्यतीपाते वैधृतौ च V. I, P I, 193, 4
व्यत्यये कर्मणां साम्यं V I, P II, 123, 18
व्यत्यस्तपाणिना कार्यम् V. I, P I, 327, 19
व्यस्तकः केवलं विप्राः V I, P I, 113, 4
व्यानाय स्वाहेति V I., P. I, 418,6
व्याधितो बन्धनस्थो वा V I, P II, 11, 8
व्याधिनाशो भवेच्छीघ्रं V II., P II, 281, 10
व्याधिरोगशतैर्युक्ताः V II, P II, 251, 14.
व्याधिता वाऽधिवेत्तव्या V I, P II, 113, 13
व्याधिता विप्रवुष्टा वा V I., P. II, 92, 8
व्याधितश्चान्नहर्ता स्यात् V II., P II, 260, 11.
व्याधितस्यार्थहीनस्य V I, P I., 411, 8
व्याधितस्य कदर्थस्य V. I, P II, 218, 14
व्याधितस्य यथा वैद्याः V. II, P I, 207, 1.
व्याधिः स्यात् प्राणसन्देहो V II, P II., 238, 7.
व्यपेतकल्मषो विप्रः V. II., P I, 305, 10.
व्यापादनापहारेषु V. II, P. II, 113, 4.
व्यापादयेद्य आत्मानं V I, P II, 224, 19
व्यापन्नानां बहूनां च V II, P I., 284, 9
व्यभिचारात्तु V II, P I, 36, 5.
व्यभिचारादृतौ शुद्धिः V. II, P. I, 150, 6, 353, 13
व्यभिचारिणी भार्या V II, P. I, 36, 17.
व्यभिचारिणीति सा ज्ञेया V II., P I, 359, 16
व्यायतं नावेक्षितव्यं स्यात् V I., P II., 37, 3
व्यायम्याऽऽप्लुत्य मध्यान्हे V. I, P I., 471, 5
व्यर्थमन्नाद्यणे दानं V I., P. I., 188, 18
व्यालग्राही यथा व्याल V. II, P. I., 57, 14.
व्यवहारपक्ष- V II, P. II, 237, 5
व्यवहारी पुष्पवत्यां V II, P II., 239, 17
व्यवहारेष्वमध्यस्थः V. II, P. II, 238, 5
व्यस्तैश्चैव समस्तैश्च V I, P. I, 469, 17
व्यसनानि च सर्वाणि V I, P I, 472, 17
व्यसनानि परित्यज्य V. I, P I., 474, 1.
व्यसन्यधो हि व्रजति V. I, P. I., 473, 15.
व्यसनासक्तचित्तस्य V I., P II, 218, 16.
व्यसनस्य च मृत्योश्च V I, P I., 473, 14
व्याहृतयः V. II, P II, 157, 5
व्याहृतीभिस्तथा पात्रम् V. I, P II, 160, 9.

व्याहरेद्वैष्णवं मन्त्रं V. I, P. I, 306, 14

श.

शङ्कित प्रतिषिद्धान्न V. II, P. I, 389, 16
शङ्खपुष्पीविपक्केन V II, P. I, 445, 11
शङ्खपुष्पीविपक्केन V. II, P. I, 445, 5.
शङ्खपुष्पव्यवपक्व तु V. II, P I, 444, 15
शङ्खपुष्पीलता-मूल- V. II, P I., 345, 11
शङ्खाय नम. V I., P I, 371, 1
शङ्खरूप्यमयी माला V. I, P. I, 3 8, 17
शङ्ख-शुक्ति-सुवर्ण-V II, P I, 122, 1
शङ्ख-शुक्त्यज-मेषांश्च V. II, P I, 101, 15
श नो देवीरभिष्टये V. II, P I, 437, 13
शक्ति चावेक्ष्य दाक्ष्यं च V. I, P. I, 482, 12
शक्ति चावेक्ष्य पापं च V. II, P I, 461, 4
शक्ति-जाति-गुणान् दृष्ट्वा V. II, P II, 204, 5
शक्तो बहूदके तीव्र- V. I, P II, 161, 7.
शक्त्या च यत्कृन्मोक्षे V I., P II, 147, 9
शक्यानि कार्त्स्न्येन V. II, P. II, 272, 17.
शङ्खोपधिश्चाग्निनीतश्च V. I., P I, 188, 2
शणसूत्रमय राज्ञो V. I, P II, 35, 16
शत जग्रा तु सा देवी V. I, P I, 310, 7
शतदूतीरे V I, P II, 306, 14.
शतपर्यायमावर्त्य V II, P. I, 64, 11
शतमिन्दुक्षये दानं V I, P. I, 193, 1
शतरुद्रीयम् V II, P II, 57, 10
शतवर्षा च यो दृष्ट्वा V. I, P II, 185, 12
शत स्यात् शखमणिभि. V. I, P I, 309, 6.
शतसाहस्रिक काल V. II, P II, 264, 6.
शतसाहस्रिका नद्याम् V I, P I, 298, 2.
शतसाहस्रमभ्यस्य V II, P I, 339, 15
शन्नोदेवीतिमन्त्रेण V. I, P. II, 398, 9
शन्नोदेवीतिमन्त्रेण V I., P. II, 399, 15
शन्नोदेव्या पय. क्षिप्त्वा V I, P II, 405, 1.
शनैरुच्चारयेन्मन्त्रम् V I, P I, 304, 6.
शनैरार्द्रशाखया V I, P I, 477, 12.
शनैश्चरे भवेद्राजु. V I, P II, 315, 4.
शब्दे च्छन्दसि कल्पे च V II, P I, 230, 8.
शब्दार्थचिन्तन भूयः V I, P I, 304, 11.
शमग्निरग्निभि. V II, P I, 437, 10.
शमं दमस्तपः शौच V I., P I, 36,

THE UNIVERSI

शमयन्त्वाशु मे पापं V I, P. I, 275, 5.
शमी-रोहितका-ऽश्वत्थाः V I, P. II., 40, 6.
शयनोत्थापनात् प्राग् यत् V I., P II., 188, 12
शयनस्थो न भुञ्जीत V. I., P. I., 423, 16.
शय्यां क्रुशान् गृहान् गन्धान् V I, P I., 202, 13
शय्यादेशे V II, P. I, 384, 16
शय्यापहारी V I, P II, 259, 10.
शर क्षत्रियया ग्राह्य V. I., P. II., 98, 7
शरणागत परित्यज्य V II., P II, 138, 16
शरणागतेषु कारुण्यं V I, P. I., 467, 7
शरणागतहन्तृंश्च V. II, P I., 204, 10
शरीरकर्षणात् प्राणाः V I, P. I, 468, 3.
शरीर-काल-धर्माश्च V. I, P I, 81, 4.
शरीरजैः कर्मदोषैः V. II, P. II, 212, 11
शरीरेणैव V. II, P. II., 213, 8
शरीरनाशे कल्पः स्यात् V. II., P. I, 73, 13.
शरीरापद्भवेद्यत्र V. I, P. I., 315, 1.
शरीरोपरमान्ते V. I., P. II., 50, 8.
शरीरप्रभवैर्दोषै. V. I., P. I., 404, 18.
शरीरप्रभवैर्दोषै V. I, P. II., 336, 16.
शरीरं बलमायुश्च V. II., P I, 131, 19, 235, 5.
शरीरारंभक कर्म V II., P. II, 276, 7.
शरीरशुद्धिर्विज्ञेया V. I., P. I, 286, 12.
शरीरशोषणं यत्तत् V. I, P I., 120, 12.
शरीरस्यात्यये चैव V. I, P. II, 194, 14.
शरीरस्थ विमोक्षेण V II, P I., 315, 14.
शर्करा-कीट-पाषाणै V I., P. II, 377, 4
शरत्काले तु वैश्यस्य V. I, P I, 162, 16
शरदि V. I, P I, 48, 15.
शरद्भात्रः स्वयं वैश्यो V I., P I, 163, 1
शरदि वैश्यः V. I., P. I, 162, 6.
शरद्याधानमेव वै V. I., P. I., 163, 2
शरदै वैश्यस्य V. I, P. I., 162, 6
शर्मान्तं ब्राह्मणस्योक्तं V I, P I., 358, 15.
शर्मवद्ब्राह्मणस्य स्यात् V. I., P II, 25, 10
शरयूतीरे V. I., P II., 306, 8.
शरं यस्मात् ततः प्रोक्त. V. I., P I., 74, 9.
शवं तत्स्पृष्टिनं चैव V. I., P. I., 277, 3.
शव-क्लिन्नूत्र-शुक्रैस्तु V II., P. I, 183, 6
शवस्पृशमथोदक्यां V. I., P. I., 277, 6

शश-कूर्मयोस्तु मांसेन V I, P II, 372, 6
शस्त्राणि चैव वस्त्राणि V. I., P. II., 28, 2.
शस्त्रेण तु हता ये वै V. I, P. II, 316, 13; 327, 11.
शस्त्रादिभिश्च हत्वा गां V. II, P. I., 253, 17.
शस्त्रमुद्बन्धनं जलम् V. II., P. I, 20, 4.
शस्त्रविक्रयि-कर्मार- V. I., P. II., 384, 18.
शस्त्रविक्रयि-कर्मार- V II., P I., 381, 4.
शस्त्रासव-मधूच्छिष्ट- V. I, P. I, 484, 10.
शस्त्रास्त्रधारणं सेवा V. I, P. I, 85, 5
शस्त्रास्त्र-भृत्व क्षत्रस्य V. I, P. I., 339, 9, 454, 5.
शाक-काष्ठ-तृणेष्वप्सु V. I., P. II., 263, 2.
शाकाद्यौषधि-पिण्याक- V. I., P. I., 484, 13.
शाकेनाप्यपरपक्षं V. I, P II., 323, 2.
शाकापहारी V. II., P. II, 259, 9.
शाकभक्षाः पयोभक्षाः V. I., P. II., 189, 5
शाकम्भर्याम् V. I, P II, 306, 2.
शाकै-मूल-फलैश्चूर्णां V. I., P. I., 424, 5.
शाक-मूल-फलानां च V. II., P I., 182, 10.
शाकं मांसमपूपं च V. I., P. II., 383, 7.
शाक-रज्जु-मूल-फल- V. II, P. I., 182, 1.
शाक्रे-राज्यम् V. I., P. II, 314, 5.
शाक वा यदि वा पत्र V. I., P. I., 382, 1.
शाकं वा यदि वा पत्र V II., P. I., 302, 13
शाकाशी V. I., P. II, 144, 5.
शाकहर्ता च हारीत. V. II., P. II., 257, 6.
शाठ्यं च दीर्घवैरत्वम् V I, P. I., 480, 15.
शाण-क्षौमाजिनानि V. I, P. II., 33, 5.
शाणी वल्कलचीरी वा V. II, P I, 301, 4.
शाणसूत्री तु वैश्यस्य V. I., P. II., 34, 6
शामित्रं चैव विप्राणां V. I., P. I, 136, 5.
शारीरश्चार्थदण्डश्च V. I., P. I., 447, 13.
शारीरस्ताडनादिस्तु V. I., P. I, 447, 14.
शालाग्नौ तु पचेदन्न V. I, P. I., 379, 12.
शालाग्नौ लौकिकेवाऽथ V. I., P. I, 379, 9.
शालाग्नौ वा पचेदन्न V I., P I, 379, 15
शालग्रामे च गोकर्णे V. I., P. II., 304, 17
शालां तु कारयेद्यस्तु V. II., P. II., 250, 13.
शालीनवृत्तयः V. I., P. II, 198, 9.
शालिना सक्तुभिर्वापि V. I, P. II, 290, 20.
शाला-प्रपा-तडागानि V. I., P. I, 406, 15.
शावे च सूतके चैव V. II., P I., 419, 8.

शावान्तः शाव आयाते V. I, P II, 265, 10
शावेन शुद्ध्यते सूतिः V I., P. II., 264, 12.
शावे मातुस्त्रिरात्र स्यात् V I, P. II, 239, 18
शावाशौचे समुत्पन्ने V. I, P. II, 264, 11
शावाशौच न कर्तव्य V. I, P II., 231, 5.
शाश्वती भूतिमन्विच्छन् V I, P. I, 283, 5
शास्त्रकर्ता मन्थकर्ता V II, P II, 221, 7.
शास्त्रज्ञा दुष्टकर्माण V II, P I, 210, 2.
शासनाच्छंसनाच्चैव V. II, P II, 288, 7.
शास्त्रोपहारी V. II, P II, 259, 7.
शिम्बिकानि करीराणि V I, P II., 376, 12
शिखिनस्तु श्रुता केचित् V I, P II, 172, 14
शिखिभ्यो धातुरक्तेभ्य V I, P II, 339, 15.
शिखी यज्ञोपवीती स्यात् V I, P. II, 116, 2
शिखा-यज्ञोपवीत- V I, P II, 170, 8.
शिखां यज्ञोपवीत च V I, P II, 162, 16
शिखां-यज्ञोपवीत च V. I, P. II., 164, 10.
शिखा-यज्ञोपवीतेन V. I, P. II, 165, 12
शिखां यज्ञोपवीत V. I, P. II., 166, 1.
शिखा ज्ञानमयी यस्य V I., P. II., 169, 8.
शिरः कपाली ध्वजवान् V II, P II, 55, 8
शिरः प्रभृति पादान्त V I, P II, 408, 18
शिर प्रावृत्य कुर्वीत V I., P I, 222, 2
शिरोऽभ्यङ्ग वर्जयेत्तु V I, P I., 283, 2
शिरोव्रतेन स्नातानाम् V II, P I, 216, 12
शिरोव्रतैश्च स्नातानाम् V II, P I, 217, 15
शिरसो मार्जन कुर्यात् V. I, P I, 295, 9
शिलतोऽप्युञ्छतो नित्य V I., P I, 402, 7
शिलोञ्छे तस्य कथिते V I, P I, 340, 10
शिलोञ्छा-ऽऽचितैर्जीवन् V. I, P II, 216, 12
शिल्पिनश्चित्रकाराद्या V I, P II, 255, 15
शिल्पैर्वा विविधैर्जीवेत् V. I, P I, 342, 10
शिवगङ्गेति विज्ञेय V. I, P I, 280, 8
शिवनेत्रोद्भव यस्मात् V. I, P II, 405, 18
शिवेन मे जपित्वेदम् V I, P. I, 274, 8.
शिवे मन्त्रे गुरौ यस्य V. I, P. I, 377, 3
शिवलिङ्ग-समीपे तु V I, P. I, 280, 7
शिव-विद्यागुरूणांच V. I, P I, 387, 2
शिशुरप्यग्निहोत्री च V. I, P II., 341, 12
शिष्टाः खलु V. I, P. I, 144, 9.

शिष्टचीर्ण- V. II, P II., 238, 1
शिष्यो गुरोर्नरश्रेष्ठ V I, P. I, 152, 4
शिष्याणां न तु कारुण्यात् V I, P II, 185, 2
शिष्ये पञ्चत्वमापन्ने V I, P. II, 235, 5.
शिष्यभार्यां गुरोर्भार्यां V II, P. I, 318, 5
शिष्यै. शतहुताद्धोमात् V I., P I, 312, 2
शिष्य-सतीर्थ्य- V I, P II, 249, 6
शिष्यस्य गुरुदारेषु V. I, P I, 136, 9
शीतकृच्छ्रेण वा शुद्धि. V II, P II, 137, 19
शीत-वातोष्णानि- V II., P I, 249, 10
शीत-वाताहता वा स्यात् V II, P I, 281, 4
शीतास्वप्सु निषिच्योष्णाः V. I, P I, 288, 10.
शीर्णपर्णे वर्जयित्वा V. I, P. I, 434, 19
शीर्णपर्णाशनो वा स्यात् V I, P II, 144, 12.
शीर्णपर्णे हरेद्वापु. V. I, P. I, 434, 17
शुके द्विहायन वत्स V II, P. I, 80, 14
शुक्तानि यानि सर्वाणि V I, P II., 45, 19
शुक्तानि हि द्विजोऽज्ञानि V I, P II, 384, 8
शुक्त-पर्युषितोच्छिष्ट- V II, P I, 383, 2.
शुक्लपक्षादिनियत V. II, P. I., 300, 11.
शुक्लमहतं वास V I, P II, 33, 10
शुक्लाम्बरधरो नित्यं V I, P II, 54, 10
शुक्लाष्टम्या तु माघस्य V. I, P I, 362, 1
शुक्लैस्तु तर्पयेद्देवान् V I, P I, 355, 4
शुक्ला. सुमनस. श्रेष्ठाः V I, P II, 393, 2
शुचौ देशे आसीनः V I, P I, 235, 1
शुचौ देशे जपन् जप्यम् V I, P I., 303, 3
शुचिदेशात्तु सङ्ग्राह्या. V I, P I, 271, 8
शुचिं देश विविक्त तु V I, P II, 302, 10
शुचौ देशे शुचिर्भूत्वा V I, P. I, 254, 18
शुचौ देशे समासीनो V I, P I, 242, 3
शुचिना कर्म कर्तव्यम् V I, P II, 203, 7
शुचिना कर्म कर्तव्यम् V I, P II, 297, 11
शुचि पूत स्वय शुद्धं V. II, P. I, 365, 9
शुचिरुत्कृष्टशुश्रूषु V. I., P I, 480, 7
शुचिर्धर्मपरो राजा V. II, P. I, 191, 6.
शुचिर्भूतेन दातव्य V. I, P. II, 332, 17
शुचिवस्त्रधर स्नातो V I, P I., 351, 1
शुंचीनामशुचीनां च V I, P. I., 201, 7.

शुच्यप्यशुचिसस्पृष्ट V. II, P I, 366, 5
शुचौ संवृते V. I, P. I., 419, 12
शुद्धानामपि लोकेऽस्मिन् V. II, P. I., 205, 8.
शुद्ध पवित्रभूतं च V II., P. I., 365, 14.
शुद्धा भर्तुश्चतुर्थे ऽह्नि V. II, P. I, 165, 3
शुद्धयेद्विप्रो दशाहेन V I, P II, 209, 7
शुद्धयै चान्द्रायणं कुर्यात् V II, P. I, 442, 11.
शुद्धयै चान्द्रायण कुर्यात् V. II, P. I., 367, 18
शुद्धयेत् त्रिषवणस्नायी V II., P. II, 73, 12.
शुद्धयते सोऽर्धमासेन V II, P. I., 244, 9
शुद्धयेद्विप्रो दशाहेन V. I, P II, 204, 13.
शुद्धयेरन् स्त्री च शूद्रश्च V I, P I, 236, 8
शुद्धयर्थमिति तत् प्रोक्त V. I, P II, 301, 2.
शुद्धैर्द्रव्योपकरणै V. I., P. I, 167 12.
शुद्धिर्विजानता कार्या V. II., P. I., 181, 2.
शुद्धवत्य V. II, P. II., 157, 1.
शुद्धा स्यात्तु चतुर्थे ऽह्नि V. I., P. II., 335, 9.
शुना दष्टस्त्रिरात्रमुपवसेत् V II., P. I., 68, 4.
शुनां च पतितानां च V. I., P. I., 385, 15.
शुनीं चैव द्विजो गत्वा V. II., P. I., 339, 18.
शुना दष्टस्त्यहं शावकाहारः V. II., P I, 67, 8.
शुनोच्छिष्टस्थिता आपो V. II, P I., 445, 10.
शुनो मांसं शुष्कमांसम् V. II, P I, 410, 4.
शुनां मांसाशने च V. II., P. I., 408, 5
शुना लीढं हविर्यथा V II., P. I, 206, 1.
शुभानामशुभानां च V II., P. II, 208, 15.
शुभाशुभफलं कर्म V. II, P II., 211, 15.
शुश्रूषित्वा नमस्कृत्य V. II, P I., 246, 4.
शुश्रूषित्वा नमस्कृत्वा V II, P I, 247, 16
शुश्रूषा ब्राह्मणानां च V I, P. I., 472, 10.
शुश्रूषा-लाभ-पूजार्थं V. I, P II., 185, 1.
शुश्रूषवै तु शूद्रस्य V. I., P. I., 480, 6
शुश्रूषा सर्वदा कार्या V I, P. II., 45, 12.
शुष्का ब्रह्मवर्चसकाम V. I., P. II., 39, 15.
शुष्कवासा स्थले कुर्यात् V. I., P. I., 240, 6.
शूद्रतुल्या भविष्यन्ति V. I., P. I., 133, 3.
शूद्रकर्म तथा मन्त्रः V. I., P. I, 85, 9.
शूद्रं गत्वा चरेद्वैश्या V. II., P. I., 151, 6.

शूद्रां गत्वा तु वै विप्र V II, P. I, 333, 1
शूद्रागमने V II, P II, 265, 3.
शूद्रगर्भे तु सन्त्याग V. II., P. I, 150, 16
शूद्रागर्भे द्विजः कुर्यात् V. II., P. I, 335, 18
शूद्राचार्य. V II, P II., 258, 13
शूद्राचार्य सुताचार्य V. I, P II, 359, 10
शूद्राणां कुशवारिपान V. II., P. I., 394, 2
शूद्राज्जातस्तु चण्डालः V. II, P I, 69, 16
शूद्राज्जातस्तु चण्डाल. V I, P II, 121, 16
शूद्राज्ज्ञानागमश्चैव V II, P. I, 378, 2
शूद्राणां हीनजातीनां V II, P. I, 333, 15
शूद्रात्पठति चाण्डालो V II., P. II, 228, 19
शूद्रादपि ग्रहीतव्यम् V I, P I, 197, 16
शूद्रादायोगव क्षत्ता V I, P II, 121, 10
शूद्रादायोगवः क्षत्ता V I, P II, 121, 3
शूद्रादायोगव वैश्या V. I., P II, 121, 18
शूद्रदारान् गतो विप्रो V II, P. I, 329, 4
शूद्रधर्मो द्विजातिशुश्रूषा V. I, P I, 343, 2
शूद्रधर्मस्त्रिवर्णशुश्रूषा V I, P. I., 481, 6
शूद्रानुग्रहकर्ता च V. II., P. II., 221, 17.
शूद्रान्नेनोदरस्थेन V. II, P. I, 377, 5.
शूद्रान्नेनोदरस्थेन V II, P II., 221, 4.
शूद्रान्नेनोदरस्थेन V- II, P II., 241, 8
शूद्रान्न ब्राह्मणो भुक्त्वा V II, P I., 384, 8.
शूद्रान्नरसपुष्टस्य V. II, P I, 376, 15
शूद्रान्नरसपुष्टस्य V. II, P. I., 376, 7
शूद्रान्नं शूद्रसम्पर्क V. II., P. I, 378, 1
शूद्रान्न सूतकान्नं च V II, P I, 410, 9
शूद्रान्नं सूतकान्नं च V II, P I, 417, 6, 422, 3
शूद्रप्रेष्यं हीनसख्य V II, P II, 103, 5
शूद्रभुक्तावशिष्टं तु V I., P. I, 424, 16.
शूद्राभिजननम् V II, P II, 135, 14
शूद्रभाण्डस्थित तक्र V II, P I., 145, 15
शूद्रयाजक. V II, P II, 115, 2
शूद्रयाजक. सर्व-V I, P I, 175, 4.
शूद्रायोनौ पतद्रीजं V I, P II, 97, 1.
शूद्राया प्रातिलोम्येन V. I, P II., 95, 10.
शूद्रायां वा V I, P II, 96, 2
शूद्रायाः शूद्रसेवने V II, P I, 348, 17
शूद्र-विट्-क्षत्रियाणां तु V. I, P. II, 220, 1.
शूद्रावेदी पतत्यत्रेः V I, P. II, 96, 15.

शूद्रा वस्त्रदशाम् V I, P II., 98, 15
शूद्राशौचे द्विजो भुक्त्वा V. II, P I, 422, 9.
शूद्रश्च द्विजाशौचे V II, P. I, 420, 18.
शूद्रश्चेत् ब्राह्मणीम् V II, P I, 331, 3
शूद्रश्च ब्राह्मणी गत्वा V II, P. II, 265, 13
शूद्रश्च राजन्य-वैश्ययो V II, P I, 332, 4
शूद्र शूद्राशौचे V II, P I, 421, 1
शूद्रां शयनमारोप्य V I, P II, 96, 17
शूद्रशिष्यो गुरुश्चैव V I, P. II, 350, 14.
शूद्रेषु दास-गोपाल- V I., P. I, 136, 7.
शूद्रेषु दास-गोपाल- V II, P. I 431, 2.
शूद्रस्तु ब्राह्मणी गत्वा V II, P I, 330, 16
शूद्रस्तु मासमासीत V. I, P II, 209, 13
शूद्रस्तु वृत्तिमाकाङ्क्षन् V. I, P I, 423, 11.
शूद्रे समगुण दान V I, P. I, 186, 4
शूद्र समाचरेत्पापम् V. II, P II, 74, 11
शूद्रस्य गमने चैव V. II, P I, 151, 14
शूद्रस्य चेदृश पापं V II, P. II, 251, 7
शूद्रस्योच्छिष्टभोजी तु V II, P I., 398, 2.
शूद्रस्य तु तथा भुक्त्वा V II., P. I, 379, 12.
शूद्रस्य तु नवश्राद्धे V. II, P I, 424, 3.
शूद्रस्य द्विजशुश्रूषा V I, P. I, 485, 10
शूद्रस्य द्विजशुश्रूषा V I, P I., 342, 6
शूद्रस्याभिवादने V II, P. II, 149, 18
शूद्रस्यैव तथा भुक्त्वा V. II, P. I, 418, 20
शूद्रस्य सूतके भुक्त्वा V. II., P I, 419, 2.
शूद्रसेवन V II, P. II, 135, 14.
शूद्रां हत्वा नवमासान् V. II, P I, 103, 4
शूद्रां हत्वा सार्धमास V II, P I, 104, 8
शूद्रां हत्वा सवत्सरम् V II, P I, 102, 16
शून्यागारे उपेक्षायां V. II, P I, 281, 5
शून्यागार-नदी पर्वत- V II, P II., 56, 12
शूद्रे दिनत्रय प्रोक्तं V I, P. II, 282, 18
शूद्रेणसह भुक्त्वान्नं V. II, P I., 396, 7.
शूद्रो वा ब्राह्मण हत्वा V II., P II., 67, 15
शूद्रे वेदफल याति V II, P. I, 375, 12
शूद्रे सवत्सरसृषभ- V. II., P I., 97, 14.
शूद्रैव भार्या शूद्रस्य V. I, P II, 95, 5
शूद्रोलक्तम् V. II., P. I., 442, 5.
शूद्रो मासेन V. I, P II., 205, 2.
शूद्रो वाप्यर्धमासं वै V. II., P. I, 117, 9.

शूद्रो विंशतिरात्रेण V. I, P II, 206, 5
शूद्रो ज्ञानावलेपेन V II, P I, 229, 1
शूद्रोच्छिष्टभोजने V II, P I., 396, 1
शूद्रोच्छिष्टभोजने V II, P I, 396, 10
शूद्रोच्छिष्टभोजने V. II, P I., 393, 16.
शूद्र्योच्छिष्टया स्पृष्टा V II, P I., 162, 7
शूद्रोच्छिष्टाश्च पित्वापः V II, P. I., 394, 9
शूद्रोच्छिष्टाशने मास V. II, P I, 396, 14
शूद्रोच्छिष्टस्थिता आपो V II., P. I, 445, 6
शूद्रो धर्मफलैरिष्टैः V I, P. I, 482, 7.
शून्या प्रेतपुरी सर्वा V. I., P. II., 323, 18
शून्यालये श्मशाने च V I, P. I, 442, 1.
शूराढ्य ग्राह्मसपूर्ण V. I, P. I, 464, 13.
शूराणां निर्धनानां च V I, P II, 77, 3
शूलेन शूली भवति V II, P. II., 248, 4.
शूलेऽप्यर्ध कबन्धस्य V. II., P. I., 22, 5
शृङ्गि-दंष्ट्रि-नखि-व्याल-V. II, P I., 29, 21
शृङ्गि-दंष्ट्रि-नखि व्याल-विष-वह्नि-V I, P II., 225, 14
शृङ्गि-दंष्ट्रि-नखि-व्याल-विष-विद्युत्-- V I, P. II, 227, 19.
शृङ्गभङ्गेऽस्थिभङ्गे च V II, P I., 267, 15
शृणु पाण्डव तत् सर्वम् V I, P I, 366, 3
शृणुष्व भो इह विप्र V II, P I, 236, 18
शृत च V II, P II, 193, 2
शृतान्न द्रोणमात्रस्य V II, P I, 143, 5
शृतमन्न परैर्दत्त V. I, P II., 262, 11
शृगाल-कुक्कुट-दंष्ट्रि- V II, P. I, 368, 2
शेलुं गव्य च पीयूषं V I, P II, 379, 12
शेलु च वृथा कृसर- V II., P I, 403, 13.
शेषमुद्धृत्य भोक्तव्य V I, P I, 417, 7
शेषमन्नमनुज्ञात V I, P. II, 443, 13
शेष विसृजेत् V I, P II, 167, 9.
शैलूष-तन्तुवाय- V. II., P I, 388, 13
शैव च वैष्णव शाक्त V I, P I, 365, 16
शोचन्ति जामयो यत्र V I, P II, 112, 1
शोचन् विनिन्दन्नात्मानं V II., P II., 59, 5
शोणितं दृश्यते तत्र V II, P. II, 145, 9.
शोणितं यावत पांसून् V II, P I., 457, 4
शोणस्य V I, P II, 366, 18
शोध्याऽऽसौ शोधनीय च V II, P. I., 183, 7.
शोधयेन्मुख-हस्तौ च V I., P I., 431, 5

शोषयित्वा तथा किञ्चित् V II, P I., 184, 13
शौचं कुर्याच्छनैर्धीरो V I., P. I., 230, 13
शौचा-ऽऽचारविहीनस्य V I, P I, 233, 13.
शौच तु द्विविध प्रोक्त V I, P I, 233, 6.
शौचं ब्राह्मणशुश्रूषा V I, P I, 85, 8
शौच महार्घरोम्णा तु V II, P I, 181, 5
शौचे यत्न सदा कार्य. V I, P I, 233, 12
शौचवच्छोधन कुर्यु V II, P II, 74, 6
शौचावशिष्टां गेहाच्च V. I, P I, 227, 17.
शौचशुद्धिर्महाप्रीति. V. I., P. I., 181, 6
शौचं स्नान जपो होम· V I, P II, 343, 14
शौण्डिकान्न नटस्यान्नं V II, P I, 385, 9.
शौनकस्य स्रुतोत्पत्या V. I, P II, 96, 15.
शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं V I., P I, 86, 6
श्मशानाभ्यन्तरस्थो वा V I, P. I, 423, 15
श्मश्रुचाऽऽस्यगत दन्त-V. I., P I, 244, 12.
श्येन गृध्रमुलूक च V II., P I, 78, 8.
श्येनेनाभिचरन् V. I, P I., 68, 17
श्येनो मार्गामिष हृत्वा V II, P II, 256, 7
श्यामं शांतिकर प्रोक्त V I, P I, 266, 7
श्यौलके तस्सुते चैव V I, P II, 252, 6
श्यौवदन्ता कुनखिन. V I., P. II, 358, 11
श्रीकृच्छ्रं श्रीफलै. प्रोक्तः V II, P. II, 181, 10
श्रीकाम. सर्वदा स्नानं V I, P I., 281, 12
श्रीकरं पीतमित्याहुः V. I, P I., 266, 7.
श्रान्तस्य यान तृषितस्य पानम् V. I, P I, 191, 12.
श्रौत कर्तुं नचेच्छक्त. V. I, P. I, 318, 10
श्रुतिं पठन्ति मुनय, V. I, P. I, 12, 6.
श्रुता मे मानवा धर्मा V. I., P I, 108, 15.
श्रौतं यत्तत्स्वयं कुर्यात् V. I, P I, 317, 15
श्रुत-वृत्ते विदित्वास्य V. I, P I., 466, 11.
श्रोत्रापहर्तारो V II, P II, 247, 4.
श्रोत्रिये तूपसम्पन्ने V. I, P. II., 248, 6.
श्रोत्रियाय दरिद्राय V II, P. I., 252, 18
श्रोत्रियायैव देयानि V I., P. II, 339, 6.
श्रोत्रियायैव देयानि V. I., P I, 396, 1.
श्रोत्रियर्त्विक्-V II, P. II, 93, 19.
श्रोत्रियर्त्विग्गुपाध्याय- V II., P. II., 15, 14.
श्रोत्रिय सुभग गां च V I, P. I., 221, 10.
श्रोत्रे सस्पृश्य V I., P. I., 328, 3.
श्रुत्वा प्रत्यक्षया पूर्वं V. I, P. I, 300, 6
श्रुत्वा चोर्ध्वं V. I., P. II., 233, 14.

श्रुत्वा तद्दिनमारभ्य V. I, P. II, 234, 16
श्रुत्वा भवति दुर्बुद्धि V. II, P. II, 233, 12.
श्रुत्वा यो न भृणोतीव V. I., P II., 186, 2.
श्रोतव्यो मन्तव्य V. I., P. II., 195, 17.
श्रौत-स्मार्तक्रियाहेतो. V I, P. I., 466, 1.
श्रौतं स्मार्तं तथा कर्म V I, P. I., 265, 6
श्रौतं स्मार्तं फल-स्नेहैः V. I, P. II., 143, 9.
श्रुति-स्मृतीममेवाऽऽज्ञे V. II., P. I., 9, 21.
श्राद्धकृच्छ्राद्धभुक् चैव V. I, P. II., 443, 20.
श्राद्धकृत् शुक्लवासाः स्यात् V. I, P. II., 396, 18
श्राद्धं कृतं तेन समा सहस्र V I., P. II., 311, 7.
श्राद्धं कृत्वा तु तस्यैव V. I, P. II., 470, 10.
श्राद्धं कृत्वा तु यो विप्रो V I., P. II, 443, 5.
श्राद्धकर्ता न कुर्वीत V. I, P. II., 368, 2.
श्राद्धकर्मणि वर्ज्यानि V. I., P. II., 376, 3
श्राद्धकर्मणि शस्तानि V. I., P. I., 370, 13.
श्राद्धकर्मविहीनाश्च V II, P I, 22, 1.
श्राद्धं कुर्याद्दवश्यं तु V. I, P. II., 308, 13, 445, 10
श्राद्ध कुर्याद्दवश्य तु V. I., P. II, 464, 18.
श्राद्ध कुर्याद्भूतान्ते च V. II., P. II., 195, 15
श्राद्ध कुर्वन्नमावास्याम् V. I., P. II 319, 1.
श्राद्ध कुर्वंस्तथाऽऽप्नोति V I, P II, 313, 7
श्रद्धा च नौ मा व्यगमत् V. I, P. II., 437, 16
श्राद्धे जन्मदिने चैव V I, P I, 257, 11.
श्राद्धं तदा न कर्तव्यं V I, P II, 334, 21.
श्राद्धं तु नैकवर्गस्य V I, P II, 325, 19.
श्राद्धं तेनापि कर्तव्य V I, P II, 324, 13.
श्रद्धा-त्यागविहीनस्य V I., P II., 218, 17
श्राद्धदः पञ्चदश्यां तु V I., P II, 316, 5
श्राद्धादौ पितृयज्ञे च V. I, P II, 258, 9
श्राद्धदेशं समभ्येत्य V I, P II, 428, 2.
श्राद्धे न देया पालंक्या V I, P II, 374, 17.
श्राद्धे नोद्वासनीयानि V. I., P II, 440, 10.
श्राद्धे नियुक्तान् भुञ्जानान् V. I., P II., 425, 14.
श्राद्धान्यूनाधिकारीणि V. I, P. II, 450, 12.
श्राद्ध निर्वर्त्य विधिवत् V. I., P II., 441, 6.
श्राद्धानि षोडशापाद्य V. I., P. II., 449, 15.

श्राद्धपक्षौ तु भुञ्जानो V. I, P. II, 425, 1.
श्राद्धम्प्रति रुचिश्चैव V I., P. II, 308, 9.
श्राद्धे प्रशस्तास्तिथयो V. I., P. II, 323, 5.
श्राद्धभुक् प्रातरुत्थाय V. I., P. II., 368, 1.
श्रद्धा-भक्ती च दानानां V. I, P. I., 179, 18
श्राद्धभुग्यो नख-श्मश्रु-V I, P II., 391, 2.
श्राद्धभूमौ गयां ध्यात्वा V I., P. II., 401, 11.
श्राद्धे यज्ञे च नियमात् V I., P. I., 253, 14
श्रद्धया परयोपेत. V. I, P. II, 183, 10.
श्रद्धायां प्राणे V I., P. I, 421, 5
श्रद्धया विमल दत्त V I, P. I, 201, 18
श्राद्धीयेऽहनि सम्प्राप्ते V I., P II, 335, 12.
श्राद्धार्हगुणयोगेऽपि V I, P II., 359, 16.
श्राद्धविघ्ने द्विजातीनाम् V. I, P II., 336, 1
श्राद्धविघ्ने समुत्पन्ने V. I, P II, 331, 21
श्राद्धविघ्ने समुत्पन्ने V. I., P II, 332, 9
श्राद्ध वा पितृयज्ञ स्यात् V. I, P I, 387, 12
श्रद्धाविरहित यज्ञ V. I, P I., 160, 4
श्राद्धे विवाहकाले च V I, P I., 352, 14.
श्राद्धेषु दत्तैः प्रीयन्ते V. I, P II, 370, 16.
श्राद्धेषु विकिरं दत्वा V. I., P II, 427, 11
श्राद्धस्य प्रजितो देशो V. I, P II, 303, 17.
श्रीधर बाहुके वामे V. I., P. I., 267, 11.
श्रीपर्वते V. I., P. II., 306, 9.
श्रूयमाणे V. II, P II., 193, 13.
श्री प्रजा पशवश्चैव V. I., P. I, 162, 15.
श्रीफलैरंशुपट्टानां V II., P. I., 180, 19.
श्रामण्यकेन V I, P. II, 138, 10
श्रेयान् परिग्रहो राज्ञां V. I., P. I., 201, 4
श्रेयान् भवति V I, P I, 173, 17
श्रिय प्राप्नोति पचम्यां V I, P II, 318, 10.
श्रियं प्रत्यङ्मुखो भुङ्क्ते V. I, P I, 429, 19.
श्रेयः साधनता ह्येषां V I, P. I., 87, 12
श्रिय सर्पे V I, P II., 313, 20
श्रवणे च शुभांल्लोकान् V I., P II, 313, 3
श्रवणेन तु यत्कर्मV I, P II., 128, 4
श्रावणी पौर्णमासी तु V. I, P. II, 128, 10
श्रावणपौर्णमास्याम् V I, P II, 127, 19
श्रावण्यां पौर्णमास्याम् V I, P. I, 157, 5
श्रावण्यां प्रौष्टपद्यां वा V. I., P. II., 127, 9
श्रवणाश्वि-धनिष्ठार्द्रा- V I., P II, 309, 8.
श्रावणस्य तु मासस्य V. I, P. II., 127, 15.

श्रावणस्याष्टमी कृष्णा V I, P II, 311, 16
श्रावणस्याष्टमी कृष्णा V I, P II, 156, 3
श्रैष्ठ्यमभिजिति V I., P II, 314, 7.
श्लाघा-ऽनुशोचनाभ्यां वा V I., P. I, 183, 12.
श्लेष्मातकस्य छायायां V I, P I., 158, 11
श्लेष्माश्रु बान्धवैर्मुक्त V. I, P. II, 292, 19.
श्व कुक्कुट-वराहांश्च V II, P. I, 109, 15.
श्वक्रीडी श्येनजीवी च V. I, P II, 351, 10
श्वः कर्ताऽस्मीति निश्चित्य V. I, P II., 360, 8.
श्व-काकोष्ट्र-खरोलूक- V II., P. I, 188, 16
श्व क्रोष्टु-गर्दभोलूक- V. I, P I, 155, 2.
श्व-गौधोलूक-काकाश्च V. II, P. I., 88, 7
श्व-गोमायु-कपीनां च V II, P. I, 370, 14
श्वा च नित्य विवर्ज्याः स्यु V II, P I, 366, 11
श्व चर्माणि यथा क्षीरम् V II, P. I, 228, 12
श्वा चैव सप्त जन्मानि V II, P. I, 377, 4
श्वोच्छिष्टाशने V II, P. I, 392, 3.
श्व जीवि-शौण्डिक- V. II, P. I, 388, 16
श्वा ततो जायते मूढः V II, P II, 267, 6.
श्वेतानि पुष्पाणि तथा शर्मी च V. I, P I, 322, 1.
श्वित्रि-कुष्ठिकुलादीनां V I, P II, 73, 10.
श्वित्री वस्त्रं श्वा रस च V. II, P II., 255, 11
श्वादीनां चैव विण्मूत्रे V. II., P. I, 368, 14.
श्व नकुल-सर्प-V II., P I, 88, 12
श्वोऽनभ्यायेऽध्यर्धार्थी V I, P. I, 154, 21
श्वानयोनिशत गच्छेत् V. II., P. II, 251, 5.
श्वानो वा क्रोष्टुको वापि V II, P. I., 66, 11.
श्वानं हत्वा त्रिरात्रमुपवसेत् V II, P I., 89, 14.
श्वपाक-चण्डालपरिग्रहेषु V II, P. I, 112, 3.
श्वपाक पतित व्यङ्गम् V II, P I., 109, 13.
श्वपाकोपहता या तु V. II., P. I, 353, 7.
श्वपाक-पुल्कसादीनां V II, P. II, 229, 12.
श्वपाक-पुल्कसादीनां V. II, P II, 234, 12.
श्वपाकी वृषली भोक्तु V. II, P. I., 192, 16
श्वपदेनाङ्कयित्वा तं V II, P. II, 13, 3.
श्व-बिडाल-खरोष्ट्राणां V. II, P I, 367, 6
श्वा भूत्वा कृकलासस्तु V II, P II., 267, 7
श्वभ्यश्च श्वपचेभ्यश्च V. I, P I, 385, 10
श्वघ्ने तु मरण लोके V II, P II, 234, 14
श्वभ्रपात-सर्पाद्यैर् V II, P I, 281, 10.

श्वभ्रे वा पतिते ऽकस्मात् V II, P I, 281, 2
श्वभिर्हतस्य यन्मांस V II, P I, 192, 10
श्वभिः स्पर्शे जपेद्देव्या V II, P. I, 170, 23
श्व-मार्जार-नकुल-V II, P I, 87, 4
श्वमांसमिच्छन्नार्त्तोऽपि V II, P. I., 415, 1.
श्वयोनौ तु स सभूतः V II, P II, 266, 15.
श्वयोनिं स समासाद्य V. II, P II, 224, 11
श्वावित् कृत्तान्न विविध V II, P II, 254, 10
श्व-शृगालेभगृध्रेषु V. II, P II, 265, 8.
श्व-शृगाल-वृक-द्वीपि- V I., P II, 388, 15.
श्वा-शृगालस्ततो गृध्रो V. II., P II, 266, 10
श्वश्रूः पितामही ज्येष्ठा V I., P I, 332, 2.
श्वश्रूमारुह्य धात्री च V II, P I, 318, 15
श्वशुरयोश्च भगिन्यां च V I, P II, 251, 13
श्व-सूकर-खरोष्ट्रादि- V. II., P I, 194, 1.
श्व-सूकर-खरोष्ट्रादि- V. II., P. II., 277, 8
श्व-सूकर-खरोष्ट्राणां V II., P II., 242, 8.
श्व-सूकरावलीढं च V. II, P II, 193, 10
श्वासकासी ज्वरी सर्वं-V. II., P II., 239, 8
श्व-सृगाल-खरैर्दष्टो V. II, P. I, 66, 3.
श्वहताश्च मृगा मेध्या· V II, P. I, 189, 11
श्वो भविष्यति मे श्राद्धं V I, P. II, 360, 4
श्वोभूतां पौर्णमासीमुपवसेत् V. II, P I, 299, 13

ष.

षट्कर्मैको भवत्येषां V I, P. I., 341, 14.
षट्त्रिंशत वा वर्षाणि V. I, P II, 47, 16
षट्त्रिंशद्गुणोपेतः V I, P I., 462, 20
षट्त्रिंशदाब्दिकं चर्यं V. I, P. II, 47, 18
षट्स्वेतेषु हरे सम्यक् V. I, P. I., 367, 4.
षट्पादं पञ्चपादं वा V. I., P. II., 157, 14
षण्ढं तु ब्राह्मणं हत्वा V. II, P. II, 73, 7
षण्ढ. पलालहरणे V. II., P. II, 257, 4.
षण्ढश्च जायते लोके V II, P. II., 269, 6.
षण्ढश्च कुलटायाश्च V. II, P I, 384, 8
षण्णां तु कर्मणामस्य V. I., P. I., 149, 17
षण्णामेकैकमेतेषां V. II., P. I., 31, 11.
षण्मासास्सिद्धिमाप्नोति V. I., P. I., 368, 15
षण्मासानिचयो वाऽपि V. I, P. II., 142, 14.
षण्मासानथ यो भुङ्क्ते V. II., P I., 376, 9.

षण्मासान् यो द्विजो भुङ्क्ते V I, P II, 386, 6
षण्मासात् द्विगुणं प्रोक्त V II, P I, 22, 13
षण्मासात् पक्षिणी V I, P. II, 233, 17
षण्मासात् पक्षिणी V I, P II, 233, 4.
षण्मासात् शूद्रहाऽप्येतत् V II, P I, 97, 8
षण्मासाभ्यन्तर यावत् V I, P II, 239, 14
षण्मास भुवि निःक्षिप्य V II, P I, 173, 4
षण्मासान् च्छागमांसेन V I, P II, 372, 3
षष्ठे काले पयोभक्षः V II, P II, 116, 2
षष्ठी च द्वादशी चैव V I, P I, 157, 13
षष्ठे च सप्तमे चैव V. I, P. I, 319, 9
षष्ठेऽब्दशीलोऽक्षशील. V I, P. II, 317, 17
षष्ठेऽन्नप्राशनं मासि V. I, P. II, 19, 12.
षष्ठीं प्रतिपद चैव V. I, P. II, 30, 13
षष्ठे मास्यन्नप्राशनं V. I, P. II, 27, 13.
षष्ठ्यौं गम्या महाभाग V. I, P II, 110, 13.
षष्ठ्यां दूतमवाप्नोति V. I, P. II, 315, 17.
षष्टिर्वान्ये प्रजायन्ते V. I, P. II, 125, 17
षष्टिवर्षसहस्राणि V II, P II, 251, 3.
षष्टेऽष्टमे वा सीमन्तो V. I, P II, 19, 10.
षडङ्गवेदवित् विप्रो V I, P I, 197, 1.
षडेतानि न गृह्णीयात् V. I, P. II, 183, 15.
षडेतानि यतिर्नित्यं V I, P II, 184, 6
षड्-दश-द्वादशाह च V I. P II., 207, 12; 216, 8
षडन्या नखशुद्धौ तु V I, P. I, 231, 1
षडानुपूर्व्या विप्रस्य V I, P II., 85, 14.
षडब्दं वा चरेत्कृच्छ्रं V II, P II, 88, 9
षड्भक्तानशनेनान्न- V I, P I, 136, 6
षड्रात्रं च त्रिरात्र च V II, P. I, 397, 12.
षड्रात्र तु चरेद्वैश्यः V II, P. II., 41, 18.
षड्रात्रं तु तदा प्रोक्त V. II, P I., 127, 13.
षड्रात्रं वा त्रिरात्रं स्यात् V I, P II, 220, 12
षड्विपाकयुगुद्दिष्ट V I, P I, 182, 1
षड् वैश्यम् V II, P I, 98, 14.
षडशीतिमुखे चैव V I, P. I, 192, 4
षडशीतिमुखाः प्रोक्ता. V I, P I, 192, 13
षडहो-द्वादशाहानि V II, P II, 204, 3
षाण्मासिके तु संसर्गे V II, P I., 29, 11.
षोडशारण्यवासिनः V I, P II., 146, 8.

षोडशर्तुर्निशाः स्त्रीणां V. I, P. II., 99, 9.

स.

सक्षेप-विस्तराभ्या हि V. I, P II, 2, 3.
सङ्कटे विषमे चैव V. II., P. II, 39, 9.
सङ्क्रमन्तीह पापानि V. II, P. I., 28, 3.
सङ्क्रान्तौ यानि दत्तानि V I, P I, 192. 5
सङ्क्रान्त्यां भानुवारे च V I, P I., 288, 3
सक्रान्त्यामुपवासं च V. I, P I, 438, 6
संक्रान्तावुपरागे च V I, P. II., 329, 5.
सङ्क्रान्तावुपवासेन V. I, P. II, 327, 1
सङ्करीकरण ज्ञेयं V II, P I, 17, 8
सङ्करीकरण कृत्वा V II, P II, 137, 8
सङ्कल्पिते तथा भुक्त्वा V II, P I, 425, 4
संकल्पं तु यदा कुर्यात् V I, P. II, 445, 1.
सकल्पं तु यदा श्राद्ध V I, P II., 445, 4
सङ्कल्पोऽध्यवसायश्च V. II, P. I, 312, 7
सङ्कल्पयेद् यदाहारः V I, P I, 382, 2.
संकल्पश्राद्धमेवासौ V. I., P II., 444, 11.
संक्लिष्टा. पक्षिभावेन V. II, P. II., 243, 16.
सकृत्सस्कृतसंस्काराः V. I, P. II., 21, 15.
संख्यांविना च यज्जप्त V. I., P. I., 306, 17.
सङ्गमेषु V. I., P. II., 307, 3.
सग्रामेष्वनिवर्तित्व V. I., P. I, 472, 9.
सग्रामस्थश्च राजन्यो V. I, P II., 258, 2
सघात लोहितोदं च V. II, P. I, 5, 2
सजायते महावक्त्रो V. II., P. II., 256, 2
सञ्चितं यद्गृहस्थस्य V. I., P II, 196, 16
सञ्चयं कुरुते यश्च V. I, P I, 188, 13
सञ्चय क्रियते लोके V II, P II, 228, 16
सञ्चयांश्च न कुर्वीत V I, P. I, 482, 1
सञ्चरेत्तानि शनकैर् V II, P II, 59, 9
सन्ततेर्न ममोच्छेदः V. I, P I, 142, 5
सन्तानस्याऽविनाशं तु V I, P II., 107, 2
सन्तापः कान्तिरल्पासु. V I, P. I, 282, 8.
सन्त्यज्य ग्राम्यमाहार V I, P II, 139, 7
सन्तर्प्य धर्मराजानं V I, P I, 361, 15.
संतुष्टो भार्यया भर्त्ता V I., P II, 112, 7
सन्तुष्टाः सज्जनहिताः V. I, P II, 74, 15.
सन्दिग्धमात्रे स्नान स्यात् V II., P. I, 167, 9
सन्धि च विग्रह चैव V I, P. I., 469, 18
सन्धिन्यनिर्दशाऽवस्था V I, P II., 380, 4.

सम्भाषणे ब्राह्मणाभि- V II, P I, 109, 10
सम्भाष्य V II, P II, 142, 5
सम्मार्जनेनाञ्जनेन V II, P I, 194, 6
सयोग च वियोग च V. I, P II, 184, 9.
सयोग पतितैर्गत्वा V II, P II, 223, 12
सयतवाक् V I, P II, 49, 11
सरक्षेत् सर्वतश्चैन V I, P I, 466, 12
सरक्षणार्थं जन्तूना V I, P II, 194, 13
सरक्षणार्थं जन्तूना V I, P II, 183, 6
सलाप-स्पर्श-नि श्वासात्V II, P I, 28, 15
सवीतागो वीतमत्सर V II, P I, 249, 10
सवृत्याङ्गुष्ठमूलेन V I, P I, 237, 13
सवत्सर V II, P II, 151, 9
सवत्सरे V II, P II, 72, 16
सवत्सरकृतोऽध्याय V I, P II, 128, 15
सवत्सरकृत पाप V I, P I, 362, 2
सवत्सरेण पतति V II, P I, 32, 14.
संवत्सरेण पतति V II, P I, 28, 4
सवत्सरेण पतति V II, P I, 28, 7
संवत्सरोत्सन्ने V II, P II, 108, 8
सवत्सर तु कुम्भीर. V II, P II., 225, 4
सवत्सरातिक्रमे V II, P II, 108, 19
सवत्सर तु गव्येन V I, P II, 372, 7
सवत्सरनिचयी V I, P II, 142, 8
सवत्सरेऽन्नप्राशनम् V I, P II, 27, 11
सवत्सरे पूर्णे त्रिपक्षे V I, P II, 456, 18
सवत्सरे पूर्णे द्वादशाहे वा V I., P. II, 451, 6
सवत्सर यवाहार V II., P II., 138, 17
सवत्सरार्धं कुर्वीत V II, P II, 111, 12
सवत्सर व्रत कुर्यात् V II, P II, 146, 9
सवत्सरे व्यतीते तु V I, P II 233, 11
सवत्सरे व्यतीते तु V. I., P. II., 235, 2
सवत्सर व्रत कुर्यात् V. II, P. II, 121, 7
सवत्सर शूद्रस्य V. II. P. I., 98, 17
सवत्सरोषिते शिष्ये V. I, P. I, 146, 6
सवत्सर सावयव V. I, P. I, 356, 14.
सविशेच यथाकालम् V I, P I, 472, 4
सविशन्तीषु सविशेत् V II, P I, 292, 12
सवेशमानासु सविशन् V. II., P. I, 249, 9
सशोध्य त्रिविध मार्ग V. I, P. I, 458, 3
सशये तु नभोक्तव्य V. II, P I., 206, 12
सन्निनेषु समस्तेषु V. II., P II., 277, 12

सस्कृते तु त्रिरात्र स्यात् V I, P II, 247, 15

सस्कृताग्नेर्हि विविधे. V I, P I, 379, 2

सस्कृतासु स्त्रीषु V. I, P II., 241, 21

ससदि क्रीडया तुल्ये- V. I., P I, 180, 9

ससर्गे चाग्निके कुर्यात् V II, P I, 29, 12.

ससर्गदोषस्तेनाद्यै. V I, P II, 135, 9

ससर्गात् दुष्यते तद्धि V I, P II, 382, 5

ससर्गदोष पापेषु V II, P II, 90, 15

ससारमेव नि सार V I, P II, 119, 11

ससारान् प्रतिपद्यन्ते V II, P II, 242, 7

सस्थितेष्वथ देवेषु V I, P I, 96, 3

सस्थिते पक्षिणी रात्रि V I, P II, 247, 14

सस्पृशेच्च तत शीर्षन् V I, P I, 238, 10

सस्पृष्टे हृदये चास्य V I, P I, 250, 11

सस्पर्शे सूतिकायास्तु V I, P II, 212, 9

सस्पर्शने सचैल V II, P I, 109, 11

सहताङ्गुलिना तोय V I, P I, 237, 6

सहताङ्गुलिपाणिस्तु V. I, P I, 382, 13

सहिताध्यक्षनमधीयानः V II, P I, 421, 10

सहतान् योधयेदल्पान् V I, P I 458, 18.

सहताभिस्त्रिभि पूर्वम् V I, P I, 237, 14

स ईक्षाञ्चक्रे V I, P I, 103, 16

स ईक्षत लोकान् V I, P I, 97, 14.

स इमाल्लोकान् V I, P I, 97, 14

स एतम् V I, P I, 47, 7

स एत चतुर्विंशति रात्रम् V I, P II, 47, 14

स एव धर्मज पुत्र. V I, P II, 105, 13

स एवैत V II, P II, 283, 4

स एवैन तस्मात् V II, P II, 284, 5

स एवोपपतिर्ज्ञेयो V I, P II, 357, 6

स एवास्मिन् V II, P II, 282, 11.

स क्रीतक. सुतस्तस्य V II, P I, 46, 18

सकर्दम तु वर्षासु V II, P. I, 188, 1

स कर्मणाम् V I, P I, 172, 13.

स कुर्यात् कृच्छ्रमश्नन्त. V II, P. II, 129, 13

स कुर्यादर्धशौचं तु V I, P I, 230, 10

स किल्बिषात् समुत्थाय V II, P I, 253, 8

सकल्प सरहस्य च V I, P II, 207, 16

सकल्पं सरहस्य च V I, P I, 148, 7. 333, 17

सकेशं वपन कुर्यात् V II, P I, 123, 7

सकृच्चोद्धरणात्तस्य V I, P II, 38, 13

सकृज्जप्त्वाऽस्य वामीय V II, P II, 167, 2

सकृदान्न च नाश्नीयात् V. I, P II, 278, 13.

सकृत् V II, P II, 189, 2
सक्तु-यावक-भैक्ष्याशी V II, P I, 244, 7
सकृत्पूजयते यस्तु V I, P. I, 376, 3
सकृत् प्रदीयते कन्या V I, P II., 89, 14
स कृत्वा प्राकृत कृच्छ्रं V II, P I, 328, 11.
सकृद्गत्वा गुरोर्भार्याम् V II, P I, 322, 11
सकृद्वुक्त्वा तदज्ञानात् V II, P I, 379, 16
सकृद्वंशो निपतति V I, P II, 89, 17
सकृदाह ददानीति V. I, P II., 89, 18.
स कन्याः केवलाः सूते V II, P II, 230, 10
स कुबेरः स वरुणः V I., P I., 448, 1
सखिभार्यां गुरोर्भार्यां V II, P II, 265, 11.
सखिभार्यां गुरोर्भार्यां V. II, P II, 266, 2
सखिभार्यां समारुह्य V II, P. I, 328, 10
सखिभार्यां समारुह्य V. II, P I., 326, 16
सखा मेथ्यादिना दण्ड V I, P II, 160, 6.
सख्युः पुत्रस्य च स्त्रीषु V II, P I, 310, 9, 311, 3, 325, 1.
सखि-सयोनि-सगोत्रा- V. II, P I, 325, 1.
सखि-सयोनि-सगोत्रा- V. II., P. I., 341, 12
सगुड मरिचाक्त तु V. I, P. II, 379, 18.
स गच्छेत् परम स्थान V I, P I, 362, 8
स गच्छत्यञ्जसा विप्रो V. I., P II, 50, 17
स गच्छेन्नरक घोर V II, P I, 421, 6
सगोत्रा चेदमत्था V I., P. II., 72, 11.
स गोत्रां चेदमत्योपयच्छेत् V. II, P I, 337, 18.
सगोत्रां च सवर्णां च V. II., P. II., 271, 3.
सगोत्राभिगामी V II, P II, 270, 1
सगोत्रासु सुतस्त्रीषु V II., P. I, 310, 13
स गन्नदी तारयति V II., P. II., 248, 3.
स गर्भ V I., P I, 50, 6.
स गुरुर्य. क्रिया. कृत्वा V I, P. I, 331, 5
सगौरसर्षपैः क्षौम V II., P. I., 180, 13.
स गृहे गृढ उत्पन्न. V II., P. I., 46, 10
स गोहत्याकृत पापं V I, P I, 288, 1
स गोहत्याकृत पाप V II., P. I., 247, 2
सघृत यावक पीत्वा V. II., P I., 64, 18.
सच्चिदानन्दरूपम् V. I., P. I, 99, 3
स चण्डालोऽपि पूतात्मा V. I, P. I., 268, 2
स चण्डालत्वमाप्नोति V. I, P. I., 413, 5
स चेन्मनुष्यतां गच्छेत् V. II, P. II., 246, 2.

स चाऽर्वाक् तर्पणात् कार्य. V I., P I, 344, 1
सचैलो बहिराप्लुत्य V II, P II, 140, 14
सचैल वाग्यतः स्नात्वा V II, P I, 207, 4
सचैल स्नानमन्येषाम् V. I. P II, 284, 4
सचैल. सशिराः स्नात्वा V II, P. I., 109, 16.
सच्चिवान् सप्त चाष्टौ वा V. I., P I, 463, 8
सच्छास्त्रादिविनोदेन V I, P I, 439, 8
सजातीयगृहेष्वेव V. I, P II, 40, 19
सजातीयेष्वयं प्रोक्तः V II, P I, 48, 4
सजातीयेषु वर्णेषु V I, P II, 221, 12.
स जीवन्नेव शूद्रत्वम् V. II, P I, 19, 2
स जीवन्नेव शूद्रत्वम् V I., P. I, 54, 2; 150, 4
सत्कृत्यान्नं प्रदातव्य V I, P, I, 396, 15.
सत्कृत्य भिक्षवे भिक्षां V. I, P. I., 406, 13.
सत्कृत्य भिक्षवे भिक्षां V I, P. I, 407, 10
सत्कृतिश्चानसूया च V. I., P. I, 181, 7
सत्क्रिया-काल-पात्रादि- V I, P. II, 364, 7
सत्क्रियां देश-कालौ च V. I, P. II, 364, 1.
स तु चान्द्रायणं कुर्यात् V. II., P. I, 116, 11, 368, 6.
स तु जातिविहीनेषु V II, P II, 229, 15
स तु जीवन् भवेच्छूद्रो V I, P II, 386, 7.
सततं प्रातरुत्थाय V I, P I, 260, 5
सतत प्रातरुत्थाय V I, P I, 147, 7
सततमादित्येऽह्नि V I, P II, 314, 15.
स तु त्र्यहेण शुद्ध्येत्तु V II., P. I, 113, 11
स तदा तद्गुणप्राय V. II, P II., 215, 10
स तद्वधकृतं द्वाभ्यां V II, P I, 248, 7
स तानुवाच धर्मात्मा V II, P II, 211, 13
स तप्तकृच्छ्रसहित V II, P I, 25, 2
स तप्तकृच्छ्रसहितं चरेत् V. II, P. II, 43, 9
सति मूले V II., P. II, 205, 8
सत्यं ज्ञानमनन्त V I., P I., 99, 13
सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् V. I., P. II., 134, 1.
सत्यात्प्रच्यवमानाना V. I, P I, 132, 11
सत्यं त्वर्तेन V. I, P I, 117, 11
सत्य दान तपः शौचम् V. I., P. I, 217, 15.
सत्यानृते V. I, P II, 170, 7
सत्यानृताभ्यामपि वा V. I., P. I, 340, 11.
सत्यानृत तु वाणिज्य V I., P I, 341, 3
सत्येन तु विशुद्ध्यन्ति V. II, P. I, 236, 6.
सत्येन तेनान्नमशेषमेतत् V. I, P I., 434, 1.

सत्येन तेन मे मुक्तं V I, P I, 434, 4
सत्येन द्योतते वह्नि V II, P I, 236, 1
सत्येन द्योतते राजा V II, P I, 235, 21
सत्यपूता वदेद्वाचं V I, P II, 194, 6
सत्यप्रवृत्ताश्च नरा. V I, P I, 132, 6
सत्य-बोध-सुखा-ऽनन्त- V I, P I, 95, 17
सत्यामन्यां सवर्णायां V I, P. II, 115, 18
सत्यामेव तु तीव्रायां V I, P II, 161, 6
सत्यवचनं सन्तोषो V I, P II, 343, 15
सत्यं वदेत् V II, P II, 174, 7
सत्यव्रतो भरद्वाजो V I, P I, 108, 8.
सत्यस्य इह विभ्रशः. V I, P I, 132, 10
स तु यद्यन्यजातीय. V I, P II, 91, 4
सत्री च ब्राह्मणी नित्यं V I, P II, 258, 3
सत्रदीक्षा च सर्वेषां V. I, P I, 135, 2
सत्रि-व्रति-ब्रह्मचारि- V I, P II, 257, 15
स तीर्थफलमाप्नोति V I, P I, 276, 11
सतिलं नाम-गोत्रेण V I, P II, 436, 9.
स तुल्य भ्रूणहत्यायाः. V I., P II, 100, 9
सत्वक्षानत्रणान् सौम्यान् V. I., P II., 157, 9.
सत्व ज्ञान तमोऽज्ञान V. II, P. II., 215, 10.
सत्व रजस्तमश्चेति V II, P II, 215, 7
सत्वस्य लक्षण धर्मः V II, P II, 217, 8
स तु सान्तपन कृच्छ्रं V II, P. I, 113, 8
स तस्मिन्नेव कर्तव्यो V I, P II, 68, 7
स तस्योत्पादयेत्तुष्टि V II, P I., 271, 5
स तस्य दुष्कृत दत्त्वा V. I, P I., 115, 11
स तस्य व्रत कुर्यात् V. II, P II, 89, 10
स तस्यैव व्रत कुर्यात् V II, P I, 27, 20
स तस्य सुकृत दत्त्वा V I, P II, 190, 15
* * सत्सु विप्रेषु V I, P II, 440, 3
सदा कामिकुल वर्ज्यं V. I, P II, 73, 11
स दग्धव्य उपेतश्चेत् V I., P II, 285, 17
सदा चाद्यशन नाद्यात् V I, P. I, 422, 8
सदाचाराः कुलीनाश्च V I, P I, 178, 11
सदाचारस्य च तथा V I., P I, 153, 10
सदान मान-सत्कारै. V I, P I, 466, 4
सदोपवीतिना भाव्य V I, P. II, 38, 9
सदाऽपहृतसर्वस्व. V. II, P. II, 236, 17.
सद्भिश्च निन्दिताचारः V. I., P. II, 359, 8.

सद्य एव विशुद्धि स्यात् V I, P II, 230, 9
सद्य एवाश्व- V II, P II, 68, 8,
सद्य. शौच तथैकाहं V I, P II, 207, 11, 216, 7
सद्येन पादौ सर्वाङ्ग V II, P II, 14, 9
सद्योजातां यथा नारी V I, P II 185, 11
सद्योनि सशये पापे V II, P I 206, 10
सद्य. पतति मासेन V I, P I, 485, 13
सद्य. प्रक्षालिको वा स्यात् V I, P II, 142, 13
सद्योवधूतां V I, P II, 82 14
सद्य शौच भवेत्तत्र V I, P II, 245, 13
सद्य शौचमहरुच्यह· V I, P II, 243, 12
सद्यः शौच सनाख्यात V I, P II, 232, 2
सद्यःश्राद्धी V I, P II, 367, 9
सद्यस्त्वप्रौढकन्यायां V I, P II, 245, 20
सद्यः स्नानं प्रकुर्वीत V II, P II, 144, 4
स द्विजो वैश्यतामेति V II, P II, 241, 2
सदैवोदङ्मुखः प्रात. V I, P I, 223, 13
सदैव वा पर्ववर्जं V I, P II, 104, 12
स देवांश्च पितॄंश्चैव V I, P I, 431, 12
सदेवसोम्यैदम् V. I, P I, 100, 1
सदैव स्वपत पुत्रो V I, P I, 441, 9.
सदृश तु प्रकुर्याद्य V II, P I, 46, 7
सदृशानेव तानाहुः V I, P II, 119, 2
सदृशौ दिवसच्छिद्र- V I, P I, 193, 15
सदृशं प्रीतिसयुक्त V II, P I, 46, 6
सदा सम्भवत. कार्यम् V I, P II, 36, 4
सदस्य सप्तदशं V I, P I, 172, 13
स धर्मो य विगर्हन्ते V. I., P I, 88, 10
स निस्य हन्ति पापानि V. I, P I, 256, 11
स नैव व्यभवत् V I., P. I, 111, 8
सन्धि समाधौ V I, P II, 167, 15.
सन्निहत्या गयाया च V I., P II, 304, 10.
सन्निमीलितदृङ् मौनी V I., P. I, 291, 15
सनाऽऽरमत V I, P I, 126, 8
स पक्ष सकल पुण्य. V I, P II, 321, 21.
सपिण्डीकरण कुर्यु. V I, P. II, 458, 2.
सपिण्डीकरण कुर्यात् V I, P. II, 453, 6
सपिण्डीकरणं कुर्यात् V. I, P. II, 452, 1
सपिण्डीकरणान्तं च V I, P II, 330, 8.
सपिण्डीकरणान्त च V I, P. II, 330, 1
सपिण्डीकरण तेषां V I., P II, 458, 13.
सपिण्डीकरण तस्य V. I, P II., 452, 22.

सपिण्डीकरणं तस्यां V I, P II, 451, 17.
सपिण्डीकरणादूर्ध्वं V. I, P. II, 329, 9
सपिण्डीकरणादूर्ध्वं V. I, P. II, 446, 8
सपिण्डीकरणादूर्ध्वं V. I, P. II., 454, 7
सपिण्डीकरणादूर्ध्वं माता-पित्रो V. I., P II, 447, 3.
सपिण्डीकरणादर्वाक् V. I., P II., 454, 15
सपिण्डीकरणादर्वाक् V I, P. II, 454, 5.
सपिण्डीकरणश्राद्धम् V I, P II, 454, 20.
सपिण्डता तु पुरुषे V I, P. II, 222, 11
सपिण्डता तु पुरुषे V. I., P II., 60, 13, 222, 16
सपिण्डानां तु सर्वेषाम् V. I, P. II, 242, 7
सपिण्डनं त्रिपक्षे स्यात् V I, P II, 468, 14
सपिण्डा-ऽपत्यदारेषु V II, P I, 311, 7.
सपिण्डो वा सगोत्रो वा V II, P I, 43, 6.
सपिण्डसन्ततिर्वाऽपि V. I, P. II., 462, 22.
सपिण्डीकरणात् प्रेते V. I, P II, 452, 10
सप्तागारं चरेद्भैक्ष्यम् V. I, P. II, 162, 13
सप्तागारान्यपूर्वाणि V. II., P. II, 59, 8
सप्तागारान्यसंकल्पितानि V. II., P II., 58, 5.
सप्तागारान् चरेद्भैक्ष्य V II, P II, 126, 4
सप्तजन्मनि कुष्ठी स्यात् V II, P I, 6, 20.
सप्तत्यूर्ध्वगता वृद्धाः V. II., P. I, 122, 6
सप्तर्चिश्चन्दनध्यायान् V. I., P. I, 155, 9.
सप्तद्वीपवती भूमिः V I, P. II, 53, 1.
सप्तद्वारावकीर्णा च V I., P II, 194, 10
सप्त-पञ्च-त्रिरात्रैस्तु V I, P II, 221, 2
सप्तपौनर्भवाः कन्या. V I., P II, 57, 8
सप्त पूर्वान् सप्त परान् V I, P II, 348, 9
सप्तभि. पावमानीभिः V. II., P II, 122, 5.
सप्तमी नवमी चैव V. I, P I, 281, 13.
सप्तमे ब्रह्मवर्चसकामम V I., P II, 32, 1.
सप्तमे मासि V. I., P II, 21, 9
सप्तम्यां चैव कन्यार्थी V. I, P II, 110, 14.
सप्तम्यां तु ततो दासी V. I., P. I., 368, 6.
सप्तम्या रविभुक्तायां V. II., P. II, 281, 8.
सप्तम्यां रविवारे च V. I., P. I, 355, 18.
सप्तम्यां रविवारे च V. I., P. I., 355, 11.
सप्तमी वामकक्ष्यां तु V. I., P. I., 367, 14.
सप्तमे वर्षे राद्धिः V. II., P II., 317, 17.

सप्तमेऽह्नि तृतीयेऽह्नि V. I, P. II, 448, 10
सप्तरात्र V II, P II., 194, 3.
सप्तरात्रं तथा कुर्यात् V II, P. I, 86, 10
सप्तार्वे V I., P II, 306, 11.
सप्तर्षीणामगस्त्याष्टमानां V I, P II, 71, 16.
सप्तर्षीन् पृष्ठतः कृत्वा V. I, P. I, 457, 1.
सप्तविंत्तागमा धर्म्या. V I, P I, 339, 1
सप्तविंशतिका कार्या V. I, P. I., 309, 12
सप्त-षट-पञ्चभिः पुण्ड् V I, P. I, 267, 4
समाप्ते तु कृच्छ्रोऽय V II, P I, 31, 4.
सप्तहस्तेन दंडेन V II, P II, 36, 1.
स पापिष्ठो विवाहानां V I, P II, 85, 6
स पारयेन्नरवशवस् V. II, P. I, 47, 6.
सपवित्रेण पाणिना V I, P. I, 295, 1
सपवित्रेण हस्तेन V. I., P I, 218, 13.
सम्बधिन· स्त्रियो गत्वा V. II., P. I, 328, 7.
सम्बन्धि-बान्धवादीनाम् V. I, P. II, 329, 17.
सम्बन्धासन्तिमालोच्य V. I, P. II, 466, 19
स ब्रह्मपरमप्येनि V. I., P I, 310, 16.
स भूत्वाधनिनां वंशे V II, P. II, 240, 4.

स भ्रूणहा सुरापश्च V I, P I, 428, 8
सभार्यस्तु शुचि स्नातो V I, P. I, 379, 6
सं भवेत्सूकरो ग्राम्य V II, P I, 377, 6
सम्भाव्यवेदमूलत्वात् V I, P I, 12, 4.
सभा वा न प्रवेष्टव्या V I, P I, 16, 5
सभासु चैव सर्वासु V I, P I, 327, 9
समीक्ष्य धर्मविद्बुद्ध्या V II, P I, 235, 6
समाजोत्सवसम्पन्न V I, P I, 464, 14
समाच्छिद्य तु ता कन्यां V I, P. II, 90, 19
स मूढो नरक याति V. I, P. I, 352, 11
समुत्कर्षेऽनृते V II, P II, 107. 9
समता चैव सर्वस्मिन् V. I, P. II, 194, 2.
समित्-पुष्प-कुशा-ऽऽज्या-ऽम्बु- V. I., P. I., 330, 2.
समित् पुष्प-कुशादीना V. I, P I, 337, 18
समत्व ब्राह्मणैर्गच्छेत् V. II., P II, 83, 7
समत्वमागतस्यापि V. I, P II, 328, 1.
समुत्सृजेदुक्तवताम् V. I, P. II, 427, 2
समता सौम्यता V. I, P. II. 343, 9
समृद्धिं तत्र जानीयात् V II, P. II, 2, 2

समुद्रगानदीतीरे V. I., P II., 304, 14.
समुद्रदर्शनाद्वाऽपि V II, P. I, 45, 20
समुद्रयानाग्निहोत्रमाप्ये V I., P. II, 314, 6.
समुद्रयायी बन्दी च V. I., P. II, 350, 18.
समुद्रयायी वान्ताशी V I, P. II, 359, 3
समुद्रो वा एष V I, P I, 313, 2
समुद्रे समता याति V I, P. I, 201, 8.
समुद्रसयानम् V II, P II, 135, 12.
सम-द्विगुण-साहस्रम् V II., P II, 65, 14.
समानगोत्र-प्रवरां V I, P. II, 72, 16.
समाऽन्ते सोमयज्ञानां V I., P I, 168, 9
समानोदकभावस्तु V I, P II, 222, 17
समानानि विजानीयात् V II., P II, 78, 1
समानप्रवरा चैव V I., P. II 63, 21.
समानप्रवरां चैव V. II, P I, 337, 15
समानाय स्वाहेति V I, P I, 418, 8
समा निरुदका चैव V I., P I., 457, 5
समानवर्णासु V. I, P II., 120, 1
समानाशौचसम्पाते V. I, P. II., 24, 1.
समाने सर्वहस्तेन V. I., P. I.. 418, 22.
समाप्ति प्रेततन्त्रस्य V I, P II, 291, 4.
समेऽध्वमान् पुं-स्त्रियोर्वा V I., P. II, 101, 17.
समाप्य चोदकं पिण्डान् V. I., P. II., 291, 7
समाप्य वेदं द्युनिशम् V. I., P. I., 157, 19
सम्मितानि दुराचारो V. I., P. II., 389, 22.
सममन्त्राह्मणे दानं V. II., P. II., 65, 10
सममन्त्राम्हणे दान V I, P I, 185, 17
सम्यक् पञ्चमहायज्ञै V. I., P. I., 413, 12
सम्यक् पालयिता भाग V I., P. I, 453, 7
सम्यक् पालयिता भागं V. I, P I, 452, 15
सम्यगाचम्य तोयेन V I., P. I., 240, 14
समयानां च भेत्तारः V. I., P II., 358, 15.
समयं नातिक्रामेत् V II, P. I., 367, 15
समयश्चापि साधूना V I., P. I, 137, 11.
समर्थं धनमुद्धृत्य V. I., P. II., 353, 21.
समर्थं पण्यमाहृत्य V. II., P. I., 386, 10.
समरविजयं कौञ्जे V. I., P. II., 314, 6
समर्थस्तोषयित्वाऽर्थैः V I., P. II., 114, 14
समालिंगेत् स्त्रियं वाऽपि V. II, P. I., 315, 16.

समूला पितृदैवत्याः V I, P I, 255, 6
समावृत्तौ V I, P. II, 130, 10.
समावृत्तेन सर्वं V I, P. I, 335. 17
समे शुचौ V I, P I, 41, 6.
समवस्कन्दयेच्चैव V I, P. I, 459, 10
समस्तानां च कार्येषु V I, P I, 463, 12
समस्ताभिर्व्याहृतिभि V I, P II, 399, 11
सम स्यादश्रुतत्वात् V I, P II, 362, 14
स महालयसत्र स्यात् V I, P II 319, 8.
समाहृत्य तु तद्भैक्ष्य V I, P II, 12, 14
स याति नरक घोर V II, P I, 229, 2
स याति नरक घोर V. II, P II, 268, 1.
स याति नरकं घोर V I, P I, 479, 16.
स याति नरकान् घोरान् V I, P I, 414, 11.
स याति नरकान् घोरान् V. I, P II, 177, 15
स यदाऽतां समीपे स्यात् V. I., P II, 413, 12.
स यत्नेन V. I, P II, 107, 10
स राजभयमाप्नोति V. II., P. II, 234, 4.
स राजसो मनुष्येषु V. II, P. II, 214, 16.
सरितोऽथ मनुष्यांश्च V. I., P. I., 356, 16.
सरिद्वरासु V I, P II, 307, 3
सर्पस्य नकुलस्याथ V. II, P II, 139, 9
सर्पहन्ता माषमात्र दद्यात् V II, P I, 87, 2
सर्प-व्याघ्रहतेषु V II, P I., 287, 5.
सर्व एते पुण्यलोका V I, P I, 56, 7
सर्वक्रतुयाजिनाम् V I, P I, 421, 9
सर्वकामांस्तथा विद्या V I., P. II, 315, 9
सर्वं कर्मोऽपसव्येन V I, P II, 437, 3.
सर्वाकरेषु V II, P II, 100, 4
सर्वाकरेष्वधीकारो V II, P I, 66, 10
सर्वकाल तिलै स्नान V I, P. I, 281, 10
सर्वकालमुपस्थान V I., P. I, 302, 1.
सर्वाङ्गकुष्ठी तिमिरी V. II, P II, 236, 13.
सर्वागरोगी पापात्मा V II, P. II, 240, 7
सर्वग्रासप्रमाणम् V II, P. I, 209, 21
सर्वे चाऽन्ते पञ्चगव्य पिबेयु. V. II., P I, 442, 4.
सर्वे चैव त्रिदण्डिन. V I., P. II, 173, 9.
सर्वजलजमांसाशने च V II, P. I., 389, 8
सर्वेण तु प्रयत्नेन V I, P. I., 464, 7.
सर्वाण्येतानि शुद्धानि V II, P. I., 191, 4.

सर्वाण्यस्वामिकान्याह V. I., P II, 303, 11
सर्वाण्यहानि सन्तिष्ठन् V II, P I, 301, 5
सर्वं तत्तस्य वेदाग्निर् V II, P II, 155, 8
सर्वतो धर्मषड्भागो V I, P I, 453, 14.
सर्वं तन्निष्फल याति V I, P I, 323, 10
सर्वत प्रतिगृण्हीयात् V I, P I, 202, 17
सर्वत. प्रतिगृण्हीयाद् V II, P I, 414, 6.
सर्वत्र सर्वपापेषु V II, P I, 461, 15
सर्वे तस्याऽऽकृता धर्मा V I., P I, 377, 12
सर्वथा वर्तते यज्ञ. V I, P I, 313, 15
सर्वधर्मसमुद्देशो V I, P I, 167, 19.
सर्वान् कामान् बौधे V I, P II, 314, 17
सर्वान् कामान् पैत्र्ये V I, P II, 313, 20
सर्वान् कामानवाप्नोति V I, P II., 319, 2.
सर्वान् कामान् वैश्वदेवे V I., P II, 314, 7
सर्वान् कामान् श्रवणे V. I, P II, 314, 18
सर्वेंद्रियाणां चापल्य V. I, P. II, 424, 15
सर्वोन्नानुमतिश्च V II., P. I., 413, 1
सर्वान् पञ्चनखांस्तथा V I, P. II, 388, 19.
सर्वान् पितृगणान् सम्यक् V I, P I, 388, 1
सर्वांश्च प्राणिन स्थूलान् V II, P I, 94, 2
सर्वान् लोकान् V I, P. II, 151, 2
सर्वापेक्षा च V I, P I, 59, 1
सर्वं पृल्छामि तत्त्वेन V II, P I., 214, 16.
सर्वं पुनाति धर्मात्मा V II, P. II, 185, 9
सर्वं पुनन्तु मे पाप V II, P. II., 193, 6
सर्वपापप्रशमनं V II, P II, 162, 13
सर्वपापप्रसक्तोऽपि V II, P II, 162, 4
सर्वपापविनिर्मुक्तो V I., P I., 216, 4
सर्वपापेषु सर्वेषा V. II, P II, 191, 14
सर्वपापापहा जप्तुर् V II, P I., 428, 18
सर्वपापहरो दिव्यो V II., P II., 191, 10
सर्वोपायैरसाध्या स्यात् V. I. P. II, 86, 11.
सर्वं प्रकृत इत्वा V I., P. II, 421, 3.
सर्वं पर्युषित भोज्य V I., P. II., 383, 9
सर्वे भैक्षभुजस्तस्य V. I, P. II., 189, 6
सर्वाभक्ष्य- V. II., P II., 212, 15.
सर्वभक्ष्यापूप- V. I., P. I., 420, 12.
सर्वभूतहितः शान्तः V. I., P. II., 181, 2.
सर्वेभ्यो भूतेभ्यः V I., P. I, 384, 7.
सर्वाभावे स्त्रिय कुर्युः V. I., P. II., 463, 10.

सर्वाभावे स्वय पत्न्य. V. I, P. II, 458, 1
सर्वाभिश्च शिर. पश्चात् V I., P. I, 238, 4
सर्वमच्छिद्रमिरद्युक्त्वा V I., P II, 421, 5.
सर्वमृण्मयभाण्डभेदनम् V II., P I, 121, 19
सर्वमन्नमुपादाय V I, P II, 428, 10.
सर्वमभ्युक्षयेद्वेदम V II., P I., 195, 3
सर्वमायत्तनं पुण्यं V II, P. II, 201, 11
सर्वमर्धं त्रिपाद् च V II, P I., 107, 13
सर्वमर्हति शुद्धात्मा V. I, P. I, 258, 18.
सर्वैरनुमतिं कृत्वा V I, P II, 290, 18.
सर्वलभणयुक्तापि V I., P.I, 130, 1.
सर्वे लब्धं V I., P. II., 49, 9.
सर्वं वा एतेन V. II, P. II, 53, 6
सर्वं वाऽपि चरेद् ग्राम V I., P. II, 42, 1
सर्वव्यञ्जनसञ्युक्तं V. I, P. II., 192, 8.
सर्ववर्णेषु तुल्यासु V. I., P II., 118, 16.
सर्ववर्णेषु दायादाः V. I., P. II., 129, 5
सर्वावदवकावसानेषु V I., P. I., 419, 11
सर्वाश्चैव प्रजा नित्य V. I, P I., 453, 18.
सर्वेषां चैव नास्तिक्य V II., P. II., 238, 17.
सर्वेषूत्तमवर्णानाम् V. I., P. II, 219, 15.
सर्वेषां तत्समं तावत् V I, P I, 429, 8
सर्वेष्वेतेषु V II, P II, 5, 11
सर्वेषां तु विदित्वैषां V I, P I, 460, 8
सर्वेषां तु विशिष्टेन V I, P I, 463, 13
सर्वेषा पशुजातीना V. II, P I, 339, 17
सर्वेषामप्यभावे तु V I, P II, 189, 12
सर्वेषामप्यशौचानां V. II, P I, 192, 14
सर्वेषामेव दानानां V I, P. I, 191, 3
सर्वेषामेव भूतानां V II, P I., 249, 1
सर्वेषामेव यागानाम् V. I, P I, 432, 5
सर्वेषामेव वर्णानां V I, P. II, 463, 13
सर्वेषां वा V. I, P. II, 95, 17.
सर्वेषां वा गव्यम् V. I., P. II., 33, 2.
सर्वेष्वेतेषु द्विजानां V II, P. I., 370, 2
सर्वेषु वेदेषु V. I, P II, 168, 1.
सर्वेष्वेवापरपक्षस्य V. I., P. II, 317, 10.
सर्वेषां वर्णानाम् V. II, P. II, 65, 8.
सर्वेष्वेव व्रतेष्वेव V. II, P. II., 170, 18.
सर्वेषां वा शूद्राम् V. I., P. II., 95, 17.
सर्वेषां स्नेहपक्वानां V. II., P. II, 117, 6.
सर्वं सुकृतमादत्ते V. I., P I., 402, 8.
सर्वसङ्गनिवृत्तस्य V. I., P. II., 235, 5.

सर्व तु देवखातेषु V I, P I, 269, 7.
सर्वा समुद्रगा. पुण्या V. II, P II, 201, 7.
सर्वासामेव विद्यानां V II, P. II, 119, 9.
सरस्वती च सायान्हे V I, P I, 289, 12
सरस्वती तथा कृष्णा V I, P. I, 290, 3.
सरस्वती विष्णुरूपा V I., P I, 290, 5.
सर्वस्वेनापि कर्तव्य V II, P. I, 6, 16
सर्वस्व वा वेदविदे V II, P II., 69, 9
सर्वस्व वा वेदविदे V. II, P. II, 55, 1.
सर्वसंस्थाऽधिकार· स्यात् V. I, P. I., 161, 10.
सर्षपा-राजशाकाभ्याम् V. I, P. II., 371, 2.
सरीसृपादिभेदेन V II., P II, 243, 4.
सर्वेषां निश्चित यत् स्यात् V II, P I, 236, 16.
स वा एष V I, P I, 106, 13
स विज्ञातस्तु कालेन V II., P I., 125, 2
स वणिक् स्वर्गमाप्नोति V I, P. I, 479, 13
सविद्द्योतनात् सैव V I, P I, 289, 15
स वै देवलकों नाम V I, P I, 188, 9
सवै मूढो न सम्भाष्यो V I, P. I, 151, 7
सव्य गौतम-शाण्डिल्यौ V. I., P II., 432, 16.
सेव्य चादाय पात्रे तु V I, P II, 187, 10.
सव्य जानु ततोऽन्वाच्य V I, P I., 356, 19
सव्य जान्वाच्य शनकै V I, P II, 287, 12.
सव्योत्तराभ्यां पाणिभ्या V I, P II, 430, 16.
सव्येन देवकार्याणि V. I., P. I, 351, 16
सव्येन वैश्वदेवार्थं V I, P. II, 361, 8
सव्येन सव्य स्पृष्टव्य V I, P I, 327, 20
सव्ये मृद गृहीत्वाऽस्मिन् V I, P II., 37, 5
सव्याहृतिकां गायत्री V. I, P. II, 421, 12
सव्याहृति-प्रणवका· V II, P II, 155, 3
सव्याहृतिं सप्रणवा V I, P I, 292, 1
स वायुमागच्छति V I, P. II, 269, 4.
स वायुमिवात्मान V I, P. I, 126, 9
सवर्णागमने रक्त V II, P. II, 270, 11
सवर्णाऽग्रे द्विजातीनां V I, P. II, 94, 12.
सवर्णानां तु सर्वेषां V. II., P I, 419, 13.
सवर्णान्याकृनाद्दुष्टौ V. I, P. I, 136, 2
सवर्णेभ्यो जल देय V. I., P. I, 358, 12.
सवर्णेभ्य· सवर्णासु V. I., P II., 118, 12.
सवर्णामधिकवर्णां V. II., P. I., 161, 19.

सवर्णमनुरूपं च V I, P II, 80, 13
सवर्णस्याशौचे V II, P I, 420, 9
सवर्णासु विधौ धर्म्ये V I, P II, 115, 19
सव्रतस्तु शुना दृष्ट V II P I, 64, 17
स वै वार्धीणस प्रोक्त V I, P II, 372, 21
स वै वाद्धुंषिकीनाम V II, P I, 386, 10
स वै वार्धुषिकीनाम V I, P II, 353, 22
स वै शरीरी प्रथम V I, P I, 106, 2
सवृष गोशत तेन V I, P I, 216, 11
सवृषण शिश्नमुत्कृत्य V II, P I, 313, 15.
स वैष्णवपदं याति V I, P I, 281, 8
सवासा जलमाप्लुत्य V. I., P II., 229, 11, 235, 18
सवासा जलमाप्लुत्य V II, P II, 140, 8.
स शिखीत्युच्यते विद्वान् V I, P II, 169, 5.
सशिख वपनं कृत्वा V I, P. II, 168, 10
सशिखं वपन कृत्वा V. II., P. I, 289, 5.
सशिख वपन कृत्वा V II, P. II, 11, 8.
सशिखं वपन कृत्वा V. II., P I., 214, 1.
सशिखं वपनं कृत्वा V II., P II, 121, 12.
सशिखं वपनं कृत्वा V. II, P I., 345, 7.
सशिख वपन कुर्यात् V II, P I, 253, 2
स शूद्रवद् बहि कार्य V I, P I, 1.2, 11
स श्रीफलैरुपहृ V II, P I, 180, 12
स षडङ्ग ब्रह्मचर्य V II, P I, 323, 12
स साधुभिर्बहिष्कार्य. V I, P I, 13, 2
स साधुभिर्बहिष्कार्यो V II, P II, 105, 8
सस्यापहारी V II P II, 259, 6
सस्यान्यन्यानि वा हृत्वा V II, P II, 256, 1.
स सान्वय शूद्रसम V I, P I, 151, 11
स स्नीष ९ सादमुपासीदत् V I, P II, 103, 7
सहस्रपरमां देवीं V I., P I, 708, 7.
सहोढजोऽपविद्धश्च V II, P. I, 47, 13
सह द्विजैश्च भुक्तेन V. II, P I, 66, 17
सह धर्मं चरेत्तेन V I, P II, 80, 14.
सह पुत्रम् V I, P I, 173, 3
सह पुष्पोदकेन महादेवम् V I., P. I, 372, 20
सहोभौ चरतां धर्मम् V I., P II, 84, 18.
सह यज्ञा· प्रजा. सृष्ट्वा V I, P I, 159, 10
स होवाच V I, P I, 10, 10
स होवाच महिमान एवैषाम् V. I, P I, 206, 2
स होवाच याज्ञवल्क्य V. I, P II., 166, 17
सहस्रगुणित दान V I, P. I, 192, 19.

सहस्रगुणमाहूय V I, P I, 124, 13
सहस्राणि सहस्र इत्यनुवाक V I, P I, 375, 8 •
सहस्रजप्ता सा देवी V. I, P. I, 310, 8
सहस्राणि सहस्रश इति V I, P I, 374, 13.
सहस्र तु जपेद्देव्या. V II, P I, 411, 6
सहस्र तु पितॄन माता V I, P I, 332, 15
सहस्रपरमा V II, P II, 139, 1
सहस्रपरमा देवी V II., P II' 156, 2
सहस्र मानस. प्रोक्तः V I, P I 305, 4
सहस्र-शत-कोटीनाम् V I, P I, 307, 15
सहस्रशीर्षाजापी च V II, P II, 167, 12
सा कन्या वृषली ज्ञेया V II, P I, 159, 4
साक्षाच्चतुर्गुण चैव V II, P I, 426, 17
साक्षात्स्पर्शे तु यत्प्रोक्त V I, P I, 279, 2
साक्षादेवेन V II, P II, 284, 12.
साग्निकस्तु यदा कर्ता V. I, P II., 452, 17
सा गोत्राद्भ्रश्यते नारी V I, P II, 63, 7
साङ्गोपाङ्गांस्तथा वेदान् V. I, P I, 402, 11.
साङ्गुष्ठं ब्राह्मण्या V I, P II, 98, 14
सा चाग्नेर्विधिपूर्ज्ञेया V II., P. I, 51, 6.
सा चाऽग्नेर्विधिपूर्ज्ञेया V I, P II, 357, 14
सा चेत् पुन प्रदुष्येत V II P. I, 354, 6
•सा तिथिस्तस्य कर्तव्या V I., P. II., 332, 18
सात्विकाना फल भुङ्क्ते V. I, P I, 184, 11
सा तु सन्ध्या समाख्याना V I, P I, 288, 16
सादित्या पश्चिमां सन्ध्याम् V I, P I, 297, 17
साधुजन- V II, P II, 238, 1
साधु चाऽपतितं विप्र V I, P II, 190, 14
साधूना च यथावृत्तम् V I, P I., 143, 17
साधयन्ती नरास्तत्र V I P II, 83, 5,
सा ध्वाङ्क्षी जायतेऽपुत्री V II., P I, 31, 13
साध्वीनामेव नारीणाम् V II, P. I., 58, 10
साऽनुज्ञाप्याऽधिवेत्तव्या V I. P. II, 114, 7.
सान्तानिक यक्ष्यमाणम् V I., P. II., 8, 7.
सान्तपनं द्वितीयेऽह्नि V. II., P. I., 336, 7.
सान्तपन प्रकुर्वीत V. II., P. I., 327, 9
सान्निध्यमस्मिंस्तोये च V. I., P I., 275, 2; 284, 13.
सान्निध्ये विषयाणां च V. I, P. II., 186, 3.
साधयेद्विविधानर्थान् V. I., P. I., 338, 6.
साधारणस्त्रियां नास्ति V. II, P. I., 324, 12.

ज्ञापराधमथालोक्य V. I, P. I., 454, 19.

सा प्रशस्ता द्विजातीनां V I, P II, 62, 21.

साभिक्षा हिंसिता ज्ञेया V I., P. II., 190, 19.

सा भर्तृपरमा नित्य V II., P. I, 57, 16.

साऽमृताऽपि हि तेनैक्यं V I., P. II., 456, 18

सामानि V. II, P II, 157, 5

साम्ना दानेन भेदन V. I, P I, 459, 13

सामान्यदक्षिणां लब्ध्वा V II, P II, 220, 2

सामानि सरहस्यानि V II, P II, 159, 16.

साम्परायिककल्पेन V I, P I, 458, 4.

सामर्थ्ये सति दुर्बुद्धिर् V I, P. I., 178, 9

सायं त्र्यहं तथा प्रातः V. II, P. II, 173, 2

सायं द्वाविंशतिर्मासाः V. II, P. II., 172, 4.

सायं-प्रातर्द्विजातीनाम् V. I., P I, 423, 1.

सायंप्रातर्दिनार्धं स्यात् V. II, P. II, 173, 7.

साय-प्रातर्वैश्वदेवं V. I., P. II., 254, 11.

सायं-प्रातर्वैश्वदेव. V. I., P. I., 380, 11.

सायं-प्रातश्च भुञ्जीयात् V. I., P. II, 39, 10.

साय-प्रातश्चतुरश्चतुरः V. II., P. I., 304, 9.

सायं-प्रातस्त्वन्नम् V. I., P. II., 43, 15.

सायं-प्रातस्त्वन्नम् V. I, P. I, 423, 5.

सायं प्रातस्तथैवोक्तं V II, P. II., 173, 12

सायं-प्रात सदा सन्ध्या V. I, P. II., 165, 1.

सायमग्निश्च मेत्युक्त्वा V. I., P I., 295, 6.

साय मन्त्रवदाचम्य V I, P. I, 296, 12.

सायं सङ्क्षेपनार्थं तु V. II, P. I, 256, 3

सायसन्ध्यामुपस्थाय V II, P II, 160, 8

सार्धं चान्द्रायण मासे V. II, P. I., 424, 4

सार्षप गन्धतैल च V. I., P. I., 283, 8.

सारसैकशफान् हंसान् V. II., P I., 407, 4

सारस चाष-भासौ च V. II, P. I., 79, 13

सारस रज्जुवाल च V. I., P. II., 387, 6

साऽरुन्धतीसमाचार V. II, P. I, 54, 17.

सार्ववर्णिकमन्नाद्यं V I., P. II., 427, 1

सालकट V II, P II, 188, 6

सावित्री च जपेन्नित्यं V II., P II, 170, 7.

सावित्री च जपेन्नित्यं V II, P I, 244, 12.

सावित्री पतिता यस्य V. II, P II, 121, 11.

सावित्रीपतिता व्रात्याः V. I., P I., 53, 9.
सावित्रीपतिता व्रात्या V I, P. II, 31, 15, 165, 5.
सावित्री प्रणवं V. I, P. I, 39, 12.
सावित्रीमात्रसारस्तु V. II., P I., 217, 13.
सावित्रीमशुचौ दृष्टे V. II., P. II., 104, 5.
सावित्र्या ध्रुवम् V. I, P I, 374, 5.
सावित्र्या त्रिवृतं कुर्यात् V. I, P II, 36, 21.
सावित्र्या दशकृत्वोऽद्भि V I., P II., 38, 16.
सावित्र्याभिमन्त्रितम् V I., P I, 296, 6.
सावित्र्यष्टसहस्र V. II, P. II, 83, 1.
सावित्र्यष्टसहस्रं तु V. I, P. II., 148, 15.
सावित्र्यष्टसहस्र तु V II, P II, 11, 9.
सावित्री व्याहृतीश्चैव V. II, P. II, 191, 1.
सावित्रीं व्याहरेद्वापि V. II, P I., 118, 14
सावित्रश्च जयन्तश्च V. I., P I, 358, 1.
सांवत्सरिकमाप्तैश्च V. I, P I, 465, 3.
साधवः क्षीणदोषाः स्यु V. I, P I., 144, 2.
सा धेनवी जायते राजन् V. II., P. II., 228, 7.
सा सचैलाऽवगाह्याऽऽपः V. II, P. I., 169, 19.
सा सद्यः सन्निरोद्धव्या V. II, P. I., 357, 12.
सा सद्यः सन्निरोद्धव्या V. I., P II., 115, 5.
सा सन्ध्या वृषली ज्ञेया V. I., P. I., 294, 8.
सा सप्तजन्मका यावत् V. II., P. II., 35, 21.
सा स्वर्गमालयाक्षेन V. II., P. I., 56, 5
सिद्धाः कृताश्च ये भक्षाः V. I, P. II., 377, 8.
सिद्धक्षेत्रेषु तीर्थेषु V I., P. I., 307, 14
सिद्धान्नेन न कुर्वीत V I, P. II, 333, 20
सिद्धान्न भुक्त्वा V II., P. I., 393, 9
सिद्धं भुक्त्वा पराकः V. II., P. I., 117, 2.
सिद्धिमेकस्य सम्पश्यन् V. I., P. II., 179, 19.
सिद्धमन्न तथा सर्पि. V. II, P. I., 145, 3.
सिद्धमन्नं भक्तजनै. V. I., P. II., 188, 18.
सिद्धान्नविक्रये विप्रः V. II., P. I., 118, 9.
सिद्धस्य हविष्यस्य V. I., P. I., 390, 18.
सिद्धंपसिद्धयोः समो भूत्वा V. I., P. I., 61, 8.
सिद्धहविषाम् V. II., P. I., 142, 16.
सिन्धोस्तीरे V. I., P. II., 307, 1.
सिन्धु-सौराष्ट्र-सौवीरान् V. II., P. II., 147, 5.
सितानि सुगन्धीनि V. I., P. II., 394, 7.
सिंहे मे मन्युरित्येतत् V. II., P. II., 159, 13.

सिंह-व्याघ्रर्क्ष-शरभा. V I., P. II, 388, 13.
सिंह-व्याघ्र-वृकाणां च V. II., P. I, 92, 5
सिंहा व्याघ्रा वराहाश्च V. II, P. II, 218, 2
सिंहस्थौ गुरु-भौमौ चेत् V I, P. II, 309, 6.
सीदते द्विजमुख्याय V I, P I, 178, 8.
सीदेच्चेत् प्रतिगृह्णीयात् V I, P I, 197, 12
सीमन्तोन्नयनं कर्म V. I, P. II, 22, 1.
सीमन्तोन्नयने चैव V. I., P. II., 461, 9.
सुखानि धार्मिकोऽनुष्ट- V. II, P II, 211, 7.
सुखेन भुङ्क्ते विप्रो हि V. I., P. I, 417, 5
सुख मनैतत्परिणामसम्भवं V. I., P I, 433, 15.
सुगन्धिमिस्तथा द्रव्यैः V. I, P. II., 244, 7.
सुगन्धिमत्स्यमांसं च V. I., P. II., 369, 15.
सुगन्धायाम् V. II, P. II., 306, 2.
सुगुर्वन्यपहन्त्येनो V. II., P. II., 165, 11.
सुतृप्तेषु च भुञ्जीयात् V. I., P. II., 7, 4.
सुतविम्बस्तपत्नीक V. I., P. II., 137, 15.
सुदूरात् परिहर्तव्यो V. I., P. II., 225, 15.
सुदूरात् परिहर्तव्यैः V. II., P. I, 21, 1.
सुपर्णे विप्राः V. I, P. I., 209, 3.
सुपूगं च सुपत्रं च V. I., P. I., 434, 12
सुप्ता मत्तां प्रमत्तां वा V. I., P. II., 85, 5
सुप्तवत् वर्तते नित्यं V. I, P. II, 186, 9.
सुस्वा शुत्वा च अुक्त्वा च V. II, P II, 104, 12
सुस्वा शुत्वा च अुक्त्वा च V. I., P. I., 239, 11
सुपरीक्षितमन्नाद्यम् V. I, P. I, 471, 7
सुप्रक्षालितचरणतलो V. I, P I, 440, 13.
सुमन्तु कश्यपो वसु V. I., P. I., 108, 7.
सुमन्तु-जैमिनिकृताः V I., P I, 109, 7.
सुमन्त्रिणः प्रकुर्वीत V. I., P. I., 163, 3.
सुरापी V II, P. II., 253, 9.
सुरापो V II., P. II., 252, 16.
सुराप. V. II., P. II., 165, 1.
सुरां पीत्वाऽप्सु निर्मज्य V. II, P. II., 166, 2.
सुरापाने कामकृते V. II, P. II, 81, 6.
सुरापानेन तत्तुल्यम् V. I., P. I, 426, 12
सुरापानेन तत्तुल्यम् V. I., P. I., 426, 9.
सुरापानापनुत्त्यर्थं V. II., P. II., 82, 7.
सुरापाने ब्राह्मणः V. II., P II., 82, 10
सुरां पिबति स व्यक्तम् V I, P I., 325, 4.
सुरा पिबेति वक्तव्यम् V I, P I., 325, 4.

सुराप्य आत्मत्यागिन्यो V II, P I, 20, 18
सुरापः प्राप्यते योनिं V. II, P. II, 250, 10.
सुरापी व्याधिता धूर्ता V I, P. II., 113, 1.
सुराभाण्डोदकं पीत्वा V II., P. I, 398, 3
सुवर्णकृष्णलं ह्येकम् V II, P. II., 87, 18
सुराभाण्डस्थिता आपो V II, P I, 442, 20
सुरा-मूत्र-पुरीषस्तु V II, P I, 172, 2
सुरा-लशुनसस्पृष्टं V I, P II, 382, 4.
सुराया विक्रयं कृत्वा V. II, P II, 117, 10.
सुराया सकृत् पाने V. II, P. II, 81, 1
सुवर्णाकारनिष्पन्न V I, P II, 227, 11.
सुवर्ण-मणि-मुक्तानि V II, P II, 261, 16
सुवर्णयाजकाना च V I, P I, 191, 9.
सुवर्ण-रजत-ताम्र V. II, P I, 175, 16.
सुवर्णं रजत ताम्र V. II, P. I., 175, 8
सुवर्ण-रजताभ्यां वा V. II., P. I, 143, 16.
सुवर्णं रजत चैव V. I, P. I., 160, 10.
सुवर्णस्तेयी V. II, P II., 89, 10.
सुवर्णस्तेयी V II, P. II., 263, 5.
सुवर्णस्तेयकृद्विप्रो V. II, P. II., 86, 10.
सुवर्णस्तेयं व्रात्यत्व V II., P. II., सुवर्णस्यापहरणे V II, P. II, 88, 3.
सुशुद्धैर्यजमानैश्च V. I., P. I., 167, 11
सुसूक्ष्मं सूक्ष्मदन्तस्य V I, P. I, 251, 14.
सुसम्पन्नमित्यनुज्ञा V I, P. II., 459, 12
सुसम्पन्नमिति ब्राह्मिप्रश्न V I, P. II, 459, 11.
सूतके मृतके चैव V I, P. II, 211, 13
सूक्त-स्तोत्रजप सुकत्वा V I, P II, 422 12
सूकर- कृमिको मद्गु V II, P. II., 265, 15.
सूकरो जातमात्रस्तु V II, P. II, 267, 5
सूकर- पचवर्षाणि V II, P II., 266, 4
सूकरोष्ट्र-खरान् हत्वा V II, P. I., 94, 1
सूक्ष्मेणेहाऽनुपायेन V I, P. I., 462, 6.
सूक्ष्मो धर्मो महाराज V I, P. I., 92, 2.
सूचका प्रेष्यकाश्चैव V. I, P II., 358, 14
सूचकश्च हि V. II, P. II., 3, 10.
सूचनात् सूत्रमित्याहुः V. I., P. II., 168, 12.
सूच्या व्रजेत चैवैतान् V. I., P. I., 458, 19.
सूतके कर्मणां त्यागः V. I., P. I., 302, 6.
सूतकी तु मुखं दृष्ट्वा V. I., P. II., 260, 15.

सूतके तु समुत्पन्ने V I, P. II, 211, 16
सूतके तु सपिण्डानां V. I, P. II., 212, 11
सूतकेनैव शुद्धिः स्यात् V I, P. II, 230, 18.
सूतके मृतकं चेत्स्यात् V. I, P. II, 264, 8.
सूतके मृतके चैव V I., P. II, 210, 16.
सूतके मृतके चैव V I., P. I, 302, 11
सूतक मातुरेव स्यात् V I, P II, 212, 15, 259, 16
सूतिकायां मृतायां तु V. II, P I, 170, 4.
सूतिकावासनिलया V I., P II, 214, 13
सूतक सकलं मातु V I, P. II, 231, 13.
सूतिक सूतिकां नारीं V. II, P. I, 109, 14
सूतके सूतिकावर्जं V. I., P. II., 212, 8.
सूतके सावित्र्या V I, P II, 210, 19.
सूत्रमन्तर्गतं येषां V. I., P II, 168, 19.
सूत्रं सलोमकं चेत्स्यात् V. I., P. II., 38, 15.
सूपकारेण यत् कर्म V. I., P. II, 255, 17.
सूर्मी ज्वलन्ती वाऽऽक्षिप्य V. II., P I, 314, 12
सूर्मी ज्वलन्तीं वाऽऽक्षिप्य V. II, P. I., 315, 4.
सूर्मी ज्वलन्तीं वाऽऽक्षिप्येत् V. II., P. I., 315, 19.
सूर्ये कन्यागते श्राद्धं V. I, P. II, 323, 21
सूर्यग्रहणतुल्या तु V. I., P. I., 280, 15.
सूर्यग्रहे तु नाश्नीयात् V. I., P. I., 436, 6.
सूर्यादिदेव-भूतेभ्यो V. I., P. II., 192, 9
सूर्याप्रकाशे V. II., P. II., 237, 9.
सूर्यास्ते तु य शेते V. II., P. II, 147, 9
सूर्यो नो दिव सूक्तं V II, P. II, 281, 1.
सूर्याभ्युदितो V II, P II, 148, 2.
सूर्याय V II, P II, 188, 1.
सूर्यश्च V I, P. I, 155, 7
सूर्यस्य चिर्नमस्कारम् V II., P. II, 49, 2.
सृगालयोनिं प्राप्नोति V. II, P I, 36, 6.
सृगाल-वृक-गो-विप्रै V. II., P I, 67, 5.
सेनापति बलाध्यक्षौ V. I, P I, 458, 14.
सेवया हि धनं लब्ध्वा V I, P. I, 482, 2
सेवा श्ववृत्तिराख्याता V I., P I., 341, 4
सेह निंदामवाप्नोति V. II, P. I, 36, 4.
सैव तत्र- प्रशस्ता स्यात् V. I, P. I., 227, 13.
सैषा चित्रा V. I, P. I., 107, 2.
सोऽकामयत V. I., P I., 103, 14.
सोऽग्निर्भवति वायुश्च V. I, P. I., 448, 5.
सोऽग्निवायिमाहयाचां V. I, P. II., 229, 7.

सोऽचिराद् भ्रश्यते राज्यात् V. I, P I, 468, 2.
सोऽजितात्माऽजितात्मास्यः V. I, P. I, 474, 8.
सोऽतिकृच्छ्रेण शुद्ध्येत्तु V. II., P. I., 24, 5.
सोऽतिथिः सर्वभूतानां V. I., P. I., 398, 9.
सोऽनपत्यत्वमाप्नोति V. II., P. II 238, 15
सोपानत्कश्च यो भुङ्क्ते V. I, P. I, 430, 10
सोपानत्को जलस्थो वा V I, P. I, 247, 7
सोऽपि मृत्युमवाप्नोति V. II, P. II, 225, 6.
सोऽपि यात्ति पिशाचत्वं V. II., P. II., 222, 15.
सोऽपि विप्रो मृतो जन्तुः V. II, P. II, 225, 2
सोमपानफलं तस्य V. I, P I, 248, 17.
सोमपानसमं नैक्ष V. I., P. II, 189, 8.
सोमाय V. II, P II, 188, 1.
सोमलोकमवाप्नोति V. II., P. II., 9, 3.
सोम-सूर्याग्नुपातेन V. II, P. I., 155, 4
सोऽरण्यं परेत्य V. I., P. I., 174, 9.
सौष्मीषी बज्रुपर्वजुः V. I., P. I., 246, 3.
सौवैरुवक-गोभूमैः V. II., P. I., 180, 11.
सोऽहं नाराचणो देवः V. I., P. II., 187, 15.
सोऽहमस्मीत्युपासीत V. I., P. I., 290, 17.
सौत्रामण्यामपि सुरा- V I., P. I, 135, 4.
सौनिक-क्रव्याद-निषाद- V II., P. I., 384, 2.
सौनिको वर्णिकश्चैव V. II., P. I., 387, 4.
सौनिकान्नं सूतिकान्नं V. II, P. I., 385, 5.
सौनिकान्न सूतिकान्नं V. II., P. I., 385, 11.
सौभाग्यं चान्द्रे V I, P. II., 314, 16.
सौभाग्य फाल्गुनीषु V. I, P. II, 314, 1.
सौम्यास्तु विधिपूर्वेण V. I, P. I, 163, 10.
सौवर्णेन च पात्रेण V I, P I, 354, 4.
सौवर्णे राजते चैव V. I, P. I., 249, 13.
सौवर्णे राजते ताम्रे V I., P. I., 466, 3.
सौवर्णे राजते ताम्रे V. I, P. II., 191, 19.
सौवर्ण-राजतौदुम्बर- V. I., P. II., 405, 12.
सौवर्ण- राजताभ्यां च V. I., P. II., 419, 3.
सौवर्णी राजती वापि V. II., P. II., 186, 7.
सौवीर- पयो-दधि- V. II., P. I., 122, 3.
स्कान्दं च भक्तिमार्गस्य V. I., P. I., 365, 17.
स्कान्दितं व्रतिना देवो V. II., P. II, 129, 6.
स्कान्दितं व्रतिना देवो V. II., P. I., 17, 15.
स्कन्धयोः स्पर्शनादेव V. I., P. I. 250, 9.

स्कन्धावारे खले सार्थे V. I., P. II., 184, 3.
स्कन्दे जुहोति V. I., P. I., 60, 15.
स्तोकानामुद्धृतानां च V. II., P. I., 154, 19
स्तनान्तरे भ्रुवोर्मध्ये V. II., P. II., 48, 5.
स्तनादूर्ध्वमधो नाभेः V. I, P. II, 38, 1.
स्तेन प्रकीर्णकेशो V. II, P. II, 89, 1.
स्तेयम् V. II, P. II., 100, 8
स्तेये ब्रह्मस्वभूतस्य V. II, P II, 88, 15.
स्तीर्णेषु दर्भेष्वासीत V. I., P. II., 159, 6.
स्तरणासनपिण्डेषु V. I, P. I, 225, 16.
स्तीर्त्वा तु गार्हपत्यस्य V. I., P. II, 139, 4.
स्तीर्त्वा पितॄणां श्रीण्येव V I., P. II., 409, 17.
स्त्रीक्षीरं तु द्विजः पीत्वा V. II, P. I., 405, 6.
स्त्रीगर्भिणी गोगर्भिणी- V. II., P I., 251, 18.
स्त्रीणां क्रीडार्थसम्भोगे V. II., P. II., 145, 10.
स्त्रीणां च प्रेक्षणालम्भम् V. I., P. II., 46, 4.
स्त्रीणां तु पतितो धर्मः V. I., P. II., 238, 1.
स्त्रीणां नास्ति परित्यागो V. II., P. I., 352, 11.
स्त्रीणाम् V. II., P. I., 396, 11.
स्त्रीणां मुखं पतिसंस्तवे 191, 11.
स्त्रीणामयाज्यानः स्पर्शे V. I., P. I., 239, 5.
स्त्रीणामसत्कृतानां तु V. I, P II, 246, 3.
स्त्रीणां सुखोद्यमक्रूर V. I, P. II, 25, 12
स्त्रीधृता शयने नीली V. II., P. II., 146, 2
स्त्री-पान-मृगया-ऽक्षाणां V. I., P. I., 180, 7.
स्त्रीप्रसूश्चाधिवेत्तव्या V. I., P. I., 113, 2
स्त्री-बाल-मशक- V. II., P. I., 190, 4.
स्त्रीभिर्जितेषु यद्दत्तं V. I., P. I., 189, 2.
स्त्रीभिर्भर्तृवच्च कार्यम् V. I, P. I., 129, 10.
स्त्रीमृक्षस्तोकको वारि V. II., P. II., 254, 14
स्त्री-शूद्र-पतितांश्चैव V. I., P. II., 170, 4
स्त्री-शूद्रयोरधमानं V. I., P. I., 230, 1.
स्त्री-शूद्र-विट्-क्षत्रवधो V. II., P. I., 101, 9.
स्त्री-शूद्र-विट् क्षत्रवधो V. II., P. II., 17, 4.
स्त्रीष्वनन्तरजातासु V. I., P. II, 119, 1.
स्त्रीसम्बन्धो दशैतानि V. I., P. II., 72, 21.
स्त्रिया जीवनम् V. II., P. II, 100, 6.
स्त्रियोच्छिष्टस्थिता आपो V. II., P I, 445, 4.
स्त्रियोऽतिरूपाः-प्रतिपदि V. I., P II, 316, 18.
स्त्री यथाकृतसीमन्ता V. I., P II., 22, 5.

स्त्रियो नवम्यां प्राप्नोति V. I, P. II, 318, 12.
स्त्रियश्चाऽपुरुषा मार्गे V. I., P. I., 474, 17.
स्त्रियश्च रतिसंसर्गे V. II., P. I., 191, 13.
स्त्रियोऽन्येतेन कल्पेन V. II., P. II., 255, 2.
स्त्रियाः शुक्रेऽधिके स्त्री स्यात् V I., P II, 101, 12.
स्त्री-शूद्रौ नाभिभाषेत V. II., P. I, 301, 1
स्त्रियः सर्वतः V. II., P. I., 189, 15
स्रुक्पाणिकमविज्ञातम् V I, P I, 330, 10
स्रोत.सु विधिवत् स्नात्वा V. I., P. I, 280, 18.
स्रोतसा भेदकश्चैव V. I., P. II., 351, 8
स्थण्डिले पद्मक कृत्वा V I, P I, 366, 4.
स्थाणु-पाषण्ड-गणिका V. II, P I, 380, 8.
स्थिते तिष्ठद्भुजेद् याते V I., P. I., 152, 3.
स्थित्यर्थाधिकं गृह्णन् V. I., P I., 199, 3.
स्थितिरविछिन्न-V. I, P. II., 343, 5.
स्थितिर्हि सत्ये धर्मस्य- V. I., P. I., 129, 4.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां V II, P. II, 136, 2.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां V. II., P. II., 60, 2.
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां विहरेत् V. II., P. II., 170, 5
स्थाना-ऽऽसनाभ्यां विहरेद् V. II., P. I., 301, 6.
स्थाना-ऽऽसन-विहारैर्वा V. I., P. II., 143, 13.
स्थाना-ऽऽसनशीलः V. I., P. II., 49, 11.
स्थान समुदयं गुप्ति V. I., P. I., 463, 10.
स्थाने शुद्धे च कुशलान् V. I., P. I., 458, 17.
स्थान-वृद्धि-क्षय-ज्ञान-V. I, P. I., 474, 3
स्थापित मां ततस्तस्मिन् V. I, P. I, 366, 7.
स्थापयेत् तत्र तद्दद्य V I, P. I, 460, 9.
स्थापयित्वा तु दर्भेषु V. II, P. I., 437, 1
स्थालीपाकविधानेन V. II, P. II., 125, 19.
स्थूल विषमदन्तस्य V. I., P. I., 251, 14
स्थूल-सूक्ष्मशरीराभ्या V. I, P. II., 183, 11.
स्थले स्थित्वा जले वस्तु V. I., P. I., 353, 3.
स्थावरा कृमि-कीटाश्च V. II, P. I., 217, 15.
स्थावरं जङ्गमं बीज V. I., P. II., 183, 14.
स्थावरं जङ्गमं वाऽपि V. II., P. I., 365, 16.
स्थावर-सरीसृपादीनां V. II., P. II., 124, 2.
स्नातको जप्यनिरतः V I., P. II., 341, 20.
स्नातकव्रतलोपे च V. II., P. II., 141, 10.
स्नातोऽधिकारी भवति V. I., P. II., 396, 7.

स्नातानपवदेयुस्तान् V I, P II, 292, 2
स्नातश्चार्द्रवास V I, P. I, 276, 1
स्नातस्य वह्नितप्तेन V I, P I, 286, 11.
स्नात्र अग्गन्धधूकमीतो V I, P II, 103, 3
स्नापयित्वाऽनडुहो V I, P. II, 6, 14
स्नायु V II, P II, 71, 12
स्नायात्नदीषु शुद्धासु V I, P I, 258, 10.
स्नुषागामी V II, P II, 258, 3
स्नुषा-श्वश्रोश्च पित्रोश्च V I, P II, 467, 6.
स्नान्यतो वरुण शक्ति V I, P I, 427, 8
स्नास्यस्तु गुरुणाऽऽज्ञप्त V I, P II, 52, 11.
स्नेहादर्थप्रसगाद्वा V II, P I, 114, 10
स्नेहपक्व च तक्र च V. II, P I, 416, 6.
स्नेहपैशुन्य-मात्सर्य V I, P. II., 180, 11
स्नेहापहारी V. II., P II, 258, 14.
स्नेहापहारी V. II, P. II., 263, 5
स्नात्वा गृहं विशेद्विप्रो V. I., P. II., 275, 8.
स्नात्वा•प्याऽऽचम्य विधिवत् V. I., P. II., 179, 4.
स्नात्वाऽऽचान्तो वारिमध्ये V. I., P. I, 260, 16.
स्नात्वाऽऽचामेत्ततो विप्र V. I, P. I., 249, 2.
स्नात्वा नद्यां तु पूर्वाह्णे V. II., P. II., 162, 1.
स्नात्वाऽनडुहयुक्तः शेषम् V. II, P. I., 453, 7.

स्नात्वा पीत्वा शुते सुप्ते V I, P I, 241, 24
स्नात्वा माघे शुभे तीर्थे V. I, P I, 281, 16
स्नात्वाऽर्कमर्चयित्वापि V II, P II, 49, 7
स्नात्वैवं वाससी धौते V I, P I, 263, 1.
स्नात्वा शुचिः V I, P I, 369, 5
स्नात्वा शुचौ देशे V I, P I, 372, 18
स्नात्वा शुचि शुचौ देशे V I, P II, 186, 15
स्नात्वा सङ्कल्प्य वासोऽन्यत् V I, P. I, 276, 8
स्नात्वा सचैलमाचम्य V I, P II, 287, 19
स्नात्वा सचैल स्पृष्ट्वाऽग्नि V I, P II, 275, 18
स्नात्वा सचैल स्पृष्ट्वाऽग्निं V I, P. II, 281, 3
स्नात्वा हुत्वा च शिष्येभ्य V I, P I, 147, 8.
स्नान कृत्वाऽऽर्द्रवासास्तु V I, P I, 261, 1.
स्नान कूप-तडागेषु V I., P I, 285, 7.
स्नानं कुर्यात् सचैल तु V II, P I, 66, 14.
स्नानाचरणमित्येतत् V. I, P I, 276, 18.
स्नानं चैव न कर्तव्य V II., P. II, 25, 7.
स्नान तु द्विविध प्रोक्त V I, P. I, 268, 6.
स्नानं त्रिषवण कुर्यात् V. II, P. I, 244, 10.
स्नान दान जपो होम V II, P II, 145, 4.

स्नानादनन्तर नावत् V. I, P. I, 262, 1
स्नाना-ऽऽधान विवाहेषु V I, P II, 461, 5
स्नानं प्रकुर्यात्तु पिता V I, P II, 260, 10
स्नाने प्रसाधने चैव V. I, P I, 471, 13
स्नान मध्यन्दिने कुर्यात् V. I, P. I, 270, 7
स्नानमन्तर्जले चैव V. I, P I, 276, 15.
स्नानमात्रमेव V I, P II, 240, 9.
स्नान-मौनोपवासेज्या- V II, P. II, 169, 10
स्नान मौनोपवासेज्या- V. II, P. I., 116, 5
स्नानमर्हदैवतैर्मन्त्रैः V. I., P. I., 259, 9.
स्नान सुरार्चन ध्यान V. I., P I, 181, 17
स्नानार्हस्तु यदा स्नाति V. I, P. I, 268, 17.
स्नानार्हो यो निमित्तेन V I, P I., 279, 8
स्नाने वस्त्रे च नैवेद्ये V. I, P I., 368, 11.
स्नानशालां समागत्य V I, P. I, 468, 12.
स्नानं सदा प्रकुर्वीत V. I., P. I., 431, 15.
स्नानं समाचरेद्यस्तु V I., P. I., 269, 4.
स्नान समाचरेन्नित्य V. I., P. I, 270, 2.
स्नान सहधर्म- V. I, P. II, 18, 9
स्पर्शमात्रोपघाते तु V. II., P. I., 149, 20.
स्पृशन्ति बिन्दव पादौ V I., P I, 245, 5
स्पृष्टे लोचनयुग्मे तु V. I., P I., 250, 7.
स्पृष्ट्वा देवलकं चैव V II., P. I, 111, 4.
स्पृष्ट्वा रजस्वला ऽन्योन्य क्षत्रिया शूद्र-जा V II., P. I., 161, 10.
स्पृष्ट्वा रजस्वला ऽन्योन्यं वैश्या शूद्री V. II, P I, 161, 14.
स्पृष्ट्वा रजस्वला ऽन्योन्यं ब्राह्मणी वैश्य-जा V II., P I, 161, 6
स्पृष्ट्वा शवमुदक्यां वा V II, P II, 143, 10
स्पृष्ट्वा स्नानेन शुद्धः स्यात् V I., P I, 277, 7
स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा ऽवगाहेत V II., P. I, 169, 11.
स्फटिकैर्दशसाहस्रं V I, P. I., 309, 7
स्फुलिङ्गिनी विश्वरुचीं च देवी V. I., P. I, 166, 16.
स्फ्य-शूर्प-शकटानां च V. II, P. I., 148, 14.
स्मृतीनां वेदमूलत्वात् V. I, P. I, 317, 13.
स्मृतिहीना न शोभन्ते V. I., P. I, 153, 12.
स्मरणं कीर्तनं केलि· V. II., P. I., 312, 6.
स्याच्चेत्तु पञ्चनादङ्गः V. I., P. II., 265,
स्याद्वाऽऽवापरो लोके V. I., P. I., 465, 11.
स्वास्थ्यकामकृते यत्न V. II., P. I., 201, 13.
स्वास्थ्यं चार-भङ्गीकि V. I., P. II., 29, 15.

स्यादेतत् त्रिगुण वक्त्रे V II, P I, 67, 15
स्यादामयावी भवति V II, P II, 211, 10
स्यन्दिनी-यमसू- V I, P II, 380, 19
स्यन्दनाश्वै. समे युध्येत् V I, P I, 459, 1
स्यादौषधिवृथाच्छेदी V II, P. II, 123, 18
स्यान्नवन्यामेकखुर V I, P II, 315, 19
स्यन्दिनी-सन्धिनी- V II, P I, 403, 16
सवस्येव दिवा रात्रौ V I, P I, 258, 16.
स्व एवैनमृतावाधाय पशु V I, P I, 162, 7
स्व एवैनमृतावाधाय ब्रह्म-V I, P I, 162, 3
स्वक गात्रं भवेदङ्गिः V II., P I, 164, 13.
स्वकुटुम्बाविरोधेन V I, P I, 189, 18.
स्वकर्म यथापवन् ब्रूयात V. II, P. II, 86, 11
स्वकर्मनिरतास्तुता: सर्वे V. II., P. II., 219, 14.
स्वधेवे संस्कृतायां तु V. II, P I., 46, 1.
स्वागतम् V. II., P. II., 187, 1.
स्वगृहे चैव कन्याया: V. I., P. II., 84, 2.
स्वगृहे प्राक्शिरा शेते V. I, P. I., 441, 12.
स्वाध्यायश्च सुत कुर्यात् V I., P. I, 320, 11.
स्वजातिपरनारीग. V. II., P. II, 271, 14.
स्वजातीयगृहादेव V II, P II, 110, 8
स्वजास्युक्तमशौचं स्यात् V I, P II, 245, 11
स्वत एहि V II, P II, 186, 12
स्वतन्त्र कर्ता V I, P I, 114, 8
स्वात्मानं तु घृते पश्येत् V I., P I, 521, 2
स्वदारादन्यत्र V II, P II, 270, 3
स्वदारनिरत V I., P II, 197, 11.
स्वदारनिरतश्चैव V I, P II, 104, 8.
स्वसारेभ्योऽन्यतो दीव्यन् V II, P II, 272, 3
स्वेदाम्बुबिन्दव फेन V II, P I, 366, 8
स्वदासो नापितो गोप V II, P I, 431, 10.
स्वधाकार प्रयुञ्जीत V I, P II. 465, 5
स्वधा पितृभ्य: V I., P I, 384, 9
स्वाध्याय कलहं चैव V I, P II., 443, 21.
स्वाध्याय क्रियते यत्र V. I., P II., 254, 10.
स्वाध्याय-गोत्र-चरणम् V I, P. I, 405, 10
स्वाध्याय गुरुवृत्तिञ्च V I, P II, 45, 2
स्वाध्याया-ऽग्नि-सुतत्यागो V II, P II, 103, 2.
स्वाध्यायोत्सर्ग-शनेषु V I, P I, 265, 2
स्वाध्यायं तु यथाशक्ति V. I., P I, 346, 11
स्वाध्यायोऽध्येतव्य V I., P I, 148, 12, 150, 9
स्वाध्यायोऽध्यापनं चापि V I, P. I., 85, 2.

स्वाध्यायेनाग्निहोत्रेण V I, P I, 404, 6
स्वाध्यायेनाग्निहोत्रेण V I, P I, 216, 14
स्वाध्याये नित्ययुक्त स्यात V I, P II, 54, 9
स्वाध्याय यजन दान V I, P. I, 476, 17
स्वाध्यायो यजन दान V I, P I, 85, 6
स्वाध्यायवान् दानशील V I, P II, 143, 7
स्वाध्यायवान् धृतिमान् गोशरण्य V I, P I, 184, 19
स्वाध्याय श्रावयेत् पित्र्ये V I, P II., 422, 6
स्वधर्मेण नियुक्ताया V II, P I, 46, 4
स्वधर्माच्चलितान् राजा V I, P I., 446, 12
स्वधर्मनिरता. शान्ता V I, P II, 339, 3
स्वधर्मप्रच्युतो विप्रः V II, P II, 241, 3.
स्वधर्मरतविप्राणाम् V. II, P I, 450, 11.
स्वधर्मविमुखा नित्यं V II, P I, 37, 10
स्वधर्मस्थाः क्रियावन्तो V. I, P. I, 132, 8
स्वानि कर्माण्यपाकृत्य V. II., P II, 241, 5.
स्वेन तीर्थेन देवाशीत् V. I., P. I, 261, 9.
स्वनाम-गोत्रग्रहणं V I., P. I., 358, 9.
स्वपेदेक. कुशेष्वेव V. I., P. II., 46, 19
स्वप्ने सिक्त्वा ब्रह्मचारी V. II., P II, 49, 6
स्वप्याद् भूमौ शची रात्रौ V I., P. II., 143, 12
स्वाभिप्रायकृत कर्म V I., P I, 317, 1
स्वभार्यां तु यदा क्रोधात् V. II, P. II., 41, 16
स्वभावात् क्रूरकर्माण· V. I., P. I., 133, 4.
स्वाभाविकै स्वय शीर्णै V. I., P. II., 145, 10
स्वमात्रायां न कुर्याद्वै V I, P II, 163, 9
स्वामिद्रोहरता ये च V II, P II, 230, 3
स्वामिद्रव्य गृहीत्वा तु V II, P II, 223, 1.
स्वामिनंऽपहृत देय V II, P II, 88, 16.
स्वामिना V II,, P II., 237, 3
स्वामिशुध्यैव शुद्ध्यन्ति V I., P II, 262, 19.
स्वे मांसे परमांसेन V. II., P II., 251, 11.
स्वय V. II., P. II., 237, 6.
स्वय तूपहरेद्राजा V. I., P. I, 467, 12,
स्वयंदत्तश्च शौद्रश्च V II., P. I., 45, 12.
स्वयं दारानुद्वहेत V. I., P. II., 100, 5.
स्वयमेतेन कर्तव्या· V. I., P. I., 264, 10
स्वयं धर्मेण चरति V. I., P. I., 217, 20.
स्वयमप्यभुक्त V. II., P. II., 237, 7.
स्वयमेव न कुर्वीत V II., P. I., 233, 5.

स्वयमेवोपपन्नाय V. II., P II, 16, 12
स्वयमाहृतपर्णेषु V I, P II, 191, 15
स्वयमेव हि यद् द्रव्य V II, P I, 365, 15
स्वय वा कर्षणं कुर्यात् V. I, P II, 4, 15.
स्वयं वा ब्राह्मणै कृच्छ्रम् V II, P I, 233, 1.
स्वय वा शिश्न-वृषणौ V II, P I, 313, 3, 314, 13
स्वीया शाखाऽज्झिता येन V I., P I, 153, 1
स्वय होमे फल यस्यात् V I, P I, 311, 11
स्वर्गे कृत्तिकासु V. I, P II, 313, 17
स्वर्गद्वारमिद पुण्य V. II, P II, 184, 11.
स्वर्गमार्गप्रदेशे V I., P. II, 306, 12.
स्वर्गार्थमुभयार्थं वा V I., P. I., 483, 13
स्वर्गलोकमवाप्नोति V I, P. I., 153, 19.
स्वर्गे ह्यपत्यमोजश्च V I, P. I, 312, 1.
स्वैर्मन्त्रैरर्चयेद्देवान् V. I., P. I., 365, 8.
स्वैर्मन्त्रैरर्चयेद्देवान् V. I., P. I., 320, 5.
स्वरन्ध्रगोसाऽऽन्वीक्षिक्यां V. I, P. I., 462, 15.
स्वरोपघाती वाक्यं च V. II., P. II., 261, 10.
स्वैरिण्यां V. II., P. II, 128, 1.
स्वैरिण्यां वृषल्यां V. II, P. I., 332, 8.
स्वल्प वाऽथ प्रभूतं वा V II, P. I., 206, 15
स्वल्पं वा विपुलं वाऽपि V I, P. I, 181, 9
स्वल्पाशौचस्य मध्ये तु V. I., P. II., 264, 18.
स्वविद्या-सूत्रकारांश्च V. I., P. II., 303, 16
स्वशाखाध्ययन विप्र V I, P I., 343, 16.
स्वशाखाविधिना हुत्वा V. I., P. I, 383, 9.
स्वस्तीति ब्राह्मणो ब्रूयात् V. I, P I, 325, 5
स्वस्तीति भगवन् V I, P II, 435, 14
स्वस्तिवाचनक कुर्यात् V I., P. II, 436, 8.
स्वस्तिवाच्य V I, P I, 407, 14.
स्वस्तिवाच्य तत. कुर्यात् V. I, P. II., 435, 19
स्वस्थानाच्च परिभ्रष्ट V. II., P. II., 241, 6.
स्वस्थ प्रशान्तचित्तस्तु V. I., P. I., 433, 5.
स्वस्नेहो गुरुशुश्रूषा V. I, P. II, 181, 14.
स्वकीय-ऋत्विक्-जामाद- V. I., P. II., 344, 14.
स्वसु सख्या सगोत्राया: V. II, P. I., 15, 15.
स्वे स्वे धर्मे नियुञ्जान. V. I., P. I, 452, 13.
स्वेस्वैरङ्गै-र्विना ऽप्येते V. II., P I., 230, 5.
स्वा स्वैव कुर्यात्सर्वेषां V. I., P. II., 115, 14
स्वाहाकार-नमस्कार- V I., P I., 481, 19.

स्वाहेति च तत. कुर्यात् V I, P II, 430, 10
स्वाहेति चैव देवानां V I, P II, 406, 12
स्वाहेत्यथाऽपमार्ष्टीम V. I, P. I, 274, 2
स्वाहान्ताः प्रणवाद्याश्च V I, P I, 418, 11.
स्वहस्ताचमनं कार्यं V I., P I., 249, 11

ह.

हन्तकारमथाग्नं वा V. I, P I, 392, 8
हन्तकारं मनुष्येभ्य V I, P I, 389, 4
हन्त्यल्पदक्षिणो यज्ञ V. I, P. I, 169, 20.
हन्तानुपानमिति V II., P I., 412, 6
हन्ता मन्तोपदेष्टा च V II, P II., 62, 12
हन्ता मन्तोपदेष्टा च V II., P. I, 285, 11.
हसा एकदण्डधरा V. I, P. II., 200, 6.
हंस कमण्डलु शिक्यं V. I, P. II, 163, 11.
हसाः कमण्डलुं शिक्य V I, P. II., 164, 1
हस बक बलाकां च V. II., P. I, 79, 12
हंसमग्नं अपेक्षीमान् V. II., P. II., 280, 5.
हंसं मद्गुं च काकोलं V. II., P. I., 409, 1
हंसे वर्षाद्धं कन्यास्थे V. I., P. II., 323, 9
हसु-दवेन-कपि-क्रव्याद- V II, P I, 79, 3
हस्तस्तृतीयो विज्ञेय V I., P II, 163, 19
हद-पद्मनार्गे च V. II, P II., 39, 10.
हतं ज्ञानं क्रियाहीनं V I, P. I, 317, 4.
हतानां नृप-गो-विप्रै V. I, P. II., 224, 3
हतामूत्र-पुरीषाभ्यां V I., P. I, 255, 18.
हत्वा गर्भमविज्ञातम् V II., P I, 39, 1
हत्वा छित्वा च भित्वा च V I, P. II, 85, 3
हत्वा तु ब्रह्महत्यैव V II., P. I, 99, 8, 103, 14
हत्वा त्वह पिबेन्क्षीर V II, P. I, 89, 1.
हत्वा द्विजस्तथा सर्पान V II, P I, 86, 9
हत्वा पूर्वविधानेन V. II, P. I, 254, 6
हत्वा मूषक-मार्जर- V II, P. I., 85, 17
हत्वा लोकानपीमांस्त्रीन् V II., P. I, 226, 6.
हत्वा वधमवाप्नोति V. II., P. II., 235, 4
हत्वा सान्तपनं कुर्यात् V. II., P I, 92, 6.
हत्वा सचिनं वैश्यं V. II., P I., 99, 7; 103, 12.
हत्वा हंसं बलाकां च V. II, P I., 78, 13.
हनने प्रतिलोमानां V. II., P I., 107, 6.

हरने दुष्कृत तस्य V I, P I, 146, 7
हरिता यज्ञिया दर्भा. V I, P I, 255, 5
हरन्ति पुष्करं ये तु V P, P. II, 263, 31
हरन्ति राक्षसा यस्मात् V I, P. I, 194, 8
हरि-ब्रह्मेश्वरेभ्यश्च V I, P II, 37, 8
हरेयु सहसा पापा V I., P. I, 475, 16.
हर्तारः परदाराणां V II., P. II., 233, 8
हरश्च बहुरूपश्च V. I, P I, 357, 18
हर्षदानमिति प्राहु V I, P. I, 180, 12
हविर्भक्षणकाले च V I, P I, 241, 18.
हविर्यज्ञेष्वशक्तस्य V. I, P. I., 168, 5.
हविःशेषेण वर्तेत V. II., P. II., 281, 16
हविष्यांतीयमभ्यस्य V. II, P. II, 168, 2.
हविषा मन्त्रपूतेन V. II, P. I, 248, 19.
हविष्येण यवाग्वा वा V. II, P. I., 324, 6.
हविष्यान् V. II., P. II., 174, 3.
हविष्यान्नस्य वै मासम V. II., P. I., 303, 16.
हविष्यं ब्रह्मचर्यं च. V I, P. I, 281, 4.
हविष्यभुग्वाऽनुचरेत V. II, P. II, 70, 1
हविष्येषु यथा मुख्याः V. I., P I, 315, 13.
हवि षु चैव दुर्वोलाशीत् V I, P II, 352, 19
हविषा भोजयेच्चैव V II, P. II., 121, 14
हस्ति-गो-ऽश्वोष्ट्रमक्षो V I, P II, 351, 6
हस्तेऽग्नीकरण कुर्यात् V I, P II, 413, 3
हस्तौ त्वाऽऽ मणिबन्धाच्च V I, P I, 231 5
हस्तदत्तास्तु ये स्नेहा V I, P II, 418, 6
हस्तदत्तानि चान्नानि V I, P I, 428, 7
हस्तिन तुरग हत्वा V II, P I, 91, 7
हस्तिन तुरग हत्वा V II, P I, 91, 3
हस्तेन मुक्तमन्नाद्यम् V I, P II 420, 9
हस्तेनान्नादिनिः कुर्यात् V I, P I, 331, 17.
हस्तिनश्च तुरगाश्च V II, P. II, 218, 1
हस्तौ पादौ तथैवास्यम् V I, P I, 415, 12
हस्त प्रक्षाल्य गण्डूषं V I., P. I., 431, 11.
हस्ताभ्यां यदि पद्भ्यां वा V II, P. II, 245, 9.
हसन्न तु निरीक्षेत V II, P I, 302, 6
हस्त्यश्व-रथयानानि V. II, P. II, 222, 4
हस्त्यश्व-रथ-यानोष्ट्रम् V. I, P I, 423, 14.
हस्त्यश्व-रासभवधे V II, P. II, 93, 15.

हस्ताशौचं आन्हयं V I, P I, 345, 19
हस्तहीनस्तु योऽधीते V I, P I, 154, 11
हानौ च न्हासयेत् V. II, P I, 304, 4.
हारिद्र कौशेय V. I., P II, 33, 12.
हारिद्रवर्णा वैश्ये तु V. I, P I, 227, 10
हारिद्र वैश्यस्य V I, P II, 33, 7.
हिङ्गु-गुग्गुल-V II, P II, 120, 4
हिङ्गुद्रव्येषु शाकेषु V I, P II, 375, 5
हित्वा चैवापर जन्म V I, P II, 201, 15
हित चास्याऽऽचरेन्नित्य V I, P. I, 151, 16.
हितं मित सदाऽभीयात् V I, P II, 189, 20
हिताय सर्वभूताना V I, P I, 113, 8
हित सत्य मित वक्ति V I, P II, 185, 10.
हिताहित मनोराम V I, P. II, 186, 1.
हिरण्मयानि पात्राणि V I., P II, 191, 12
हिरण्यगर्भबुद्धया न V I, P I, 405, 11.
हिरण्यगर्भ समवर्तताग्रे V I., P I, 105, 12
हिरण्य-धान्य-गो-वास V. I, P II, 213, 15.
हिरण्य-भू-गवाश्वाज- V I, P. II, 214, 3.
हिरण्यमथ वा धेनु V. II., P. I, 346, 8.
हिरण्यवर्णा V II, P II, 171 11
हिरण्य विप्रेभ्यो V I, P II, 436, 14
हिरण्यशकलान्यस्य V. I, P. II, 287, 7.
हिरण्य सर्पिरादित्य V I, P I., 321, 15.
हियमाणानि विषयै V I., P II., 197, 16
ह्रीस्तपो-ज्ञान-विज्ञाने V I., P. II., 181, 16
ह्रासो वृद्धिर्यथा सोमे V II, P I, 303, 2
हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्य V I, P II, 133, 4
हिमवान् V. II, P II, 202, 11
हिसकश्चाविधानेन V II, P. II, 214, 9.
हिसकश्चाविधानेन V. II, P II, 229, 7
हिसन्ति वै सदा पापा V I., P I, 301, 17
हिंसाऽनुग्रहयो V. I., P. II, 181, 7.
हिंसाप्रायां पराधीनां V. I., P II, 4, 5
हिंसाणां च पिशाचाना V. II, P. II, 253, 14.
हिंसाणां चैव सत्वानां V II., P. II, 252, 3.
हिंसा भवन्ति क्रव्यादा. V. II., P II., 208, 11.
हिंसयन्त्रविधानं च V. II., P. II., 103, 4.
हिंसो दलवृत्तिश्च V. I., P. II., 351, 11.
हिंसार्थी निकृतप्रज्ञः V. II., P. II, 245, 11

हिंसौषधीनां स्त्र्याजीवो V II, P I, 16, 11.
हीनक्रियं निष्पुरुष V I, P II, 73, 1.
हीनाङ्गानतिरिक्ताङ्गान् V. I, P II, 134, 5
हीनाङ्गमतिरिक्ताङ्गम् V I, P II, 73, 9
हीनजातौ प्रजायेत V II, P II, 255, 6
हीनजातिस्त्रियं मोहात् V I, P II, 96, 13
हीना न स्याद्विना भर्त्रा V II, P I, 356, 9
हीनमन्ते V II, P II, 120, 9
हीन वाऽपि भवेच्छ्रेष्ठ V I., P I, 181, 13
हीनवर्णस्तदालोके V II, P II, 234, 1
हीनस्य कुल-शीलाभ्यां V. I., P II., 91, 1.
हीनस्य कुल-शीलाभ्या V. I., P. II, 91, 1
हीने हीननरे वाऽपि V. I, P II., 208, 2
हुङ्कारेणापि यो ब्रूयात् V. I, P II, 425, 4
हुङ्कार ब्राह्मणस्योक्त्वा V II, P. I, 453, 6
हुंकारं ब्राह्मणस्योक्त्वा V II, P. I., 453, 10.
हुंकारं ब्राह्मणस्योक्त्वा V. II., P. I., 453, 14.
हुतशेषानुमन्त्रणम V. I., P. I., 421, 5.
हुत्वाऽग्नौ परिशिष्टं तु V. I., P. II., 416, 19.
हुत्वाग्निं ब्राह्मणांश्चार्च्य V. I., P I, 468, 8.
हुत्वाग्निं विधिवद्धोमम् V. II, P II, 126, 1.
हुत्वाऽप्येवं तु भस्मना V. I, P. I., 318, 18
हुत्वा वैवकरेऽनग्नि. V I, P II., 415, 6.
हुतानुमन्त्रणं कुर्यात् V. I, P. I, 432, 3.
हुत्वा प्राणाहुती पञ्च V I., P II., 193, 7.
हुत्वा मन्त्रवदन्येषां V. I, P II, 414, 22
हुत्वा शाकलमन्त्रैश्च V. I, P. I, 382, 16.
हुत्वा षोडशभिर्मन्त्रै. V. I, P I., 368, 12
हूयमाने तदन्येन V I, P I, 311, 13
हृत्-कण्ठ-तालुगाभिस्तु V. I, P. I, 236, 7
हृते कांस्ये च हारीत. V. II, P. II., 257, 1.
हृताधिकारां मलिनां V. I, P. II., 112, 12.
हृताधिकारां मलिना V II, P I., 354, 10.
हृत्पुण्डरीकनिलये V. I, P II, 193, 1
हृत्वा दुग्धं तु मार्जारो V II, P II, 256, 4
हृत्वाऽऽनड्वादिवाद्यानि V II., P. II, 262, 9.
हृत्वा वै योनिमाप्नोति V II, P. II, 260, 2.
हृतस्वा हृतदाराश्च V I, P I, 187, 5.
हृन्नाभि. पूयते विप्र V I, P I, 236, 11.

हृतताभिरद्भ्यामि V I, P I, 236, 16.
हृत्यानि चैव मांसानि V I, P II, 419, 10
हृत्वेनाऽभ्यनुज्ञात V I, P I, 89, 2
हृदयमासामशुचि V. II, P I, 189, 16
हृदयस्थामे V I, P I, 38, 1
हेम-गो-तिलदानेन V. II, P. I., 254, 8
हेमरूप्यमय पात्रं V I, P I, 351, 1
हेमश्राद्ध प्रकुर्वीत V I, P II 23, 10.
हेमन्त-शिशिरयोः V I, P II, 308, 16
हेतुका भिन्नमर्यादा V. II, P I, 210, 3.
होतव्य विधिवद्राजन् V I, P. I, 130, 6.
होमकाले तथा दोहे V II, P. II, 146, 12
होमकालात्यये तस्य V I, P. I, 315, 10
होमकाले यदि प्राप्ता V I, P I, 315, 15
होमकर्मण्यशक्तानां V. II., P II, 281, 18
होमं च कृत्वाऽऽलभन शुभानां V I., P I, 321, 13
होम च नैत्यक शुद्धचेत V I., P I, 168, 8
होम पुन प्रकुर्यात तु V I, P I, 315, 6
होमे भोजनकाले च V I P I, 241, 11
होमे यत्फलमुद्दिष्ट V. I, P I, 311, 12
होम वैतानिक कृत्वा V I., P I., 317, 12.

समाप्त.

THE INDEX OF THE WORDS

occurring in the text of the Parâśara Dharma Samhitâ.

Adhyâya I., Śloka I., up to the end of the XII. Abhyâya.

अ

अकण्टकम् 1, 56.
अकामकृतपापः 8, 1
अकामतः 4, 9 8, 1. 11, 25
अक्षयः 3, 32
अक्षरम् 1, 67.
अगम्यता 12, 57.
अगम्यागमनम् 1, 66. 10, 1
अगारम् 6, 46
अग्निः 1, 3 3. 5, 10, 14 3, 13. 4, 3. 5, 6 5, 10. 5, 11 5, 14 7, 25. 8, 22. 9, 42. 9, 43. 10, 41 11, 33 11, 38 11, 47. 12, 5. 12, 21 12, 44.
अग्निकार्यम् 8, 3. 12, 32.
अग्निचित् 12, 47.
अग्निदः 1, 5
अग्निदग्ध 9, 34.
अग्निप्रदाता 4, 3
अग्निवर्ण 12, 76.
अग्निष्टोमफलम् 6, 51.
अग्निसंस्करणम् 3, 17.
अग्निसंस्कारः 3, 11.
अग्निहोत्रम् 1, 31. 4, 21, 28. 5, 14, 22.
अग्निहोत्रिः 4, 21 8, 11
अग्निहोत्रोपकरणम् 5, 22.
अग्न्युपलेखनम् 7, 23.
अग्रजः 6, 25.
अग्रतः 8, 30.
अग्रम् 11, 34.
अग्रे 9, 21 12, 42.
अङ्कनम् 9, 27.
अङ्गम् 8, 19. 9, 14. 12, 36.
अङ्गप्रत्यङ्गसम्पूर्णः 9, 16.
अङ्गवित् 8, 27.
अङ्गशुद्धिः 3, 3.
अङ्गार- 1, 62.
अङ्गारकारकः 1, 62.
अङ्गिराः 1, 13.
अङ्गुलद्वयम् 9, 54.
अङ्गुलिः 5, 16
अङ्गुष्ठमात्रम् 9, 10.
अङ्गुष्ठार्धम् 11, 30.
अचेतनः 9, 8. 9, 13.
अच्छिद्रम् 6, 51.
अच्छिन्नम् 11, 34.

अजगरः 6, 9.
अजातदन्तः 3, 14.
अजिनम् 9, 57. 12, 3.
अज्ञः 8, 18.
अज्ञातिः 3, 43.
अज्ञानम् 3, 44. 3, 45. 6, 25 6, 32. 6, 56. 8, 3. 10, 11. 11, 5. 11, 10 11, 16 12, 2 12, 55.
अण्डम् 10, 3.
अण्वर्थः 6, 1.
अतऊर्ध्वम् 7, 5. 8, 15.
अतद्विदः 8, 5.
अतिकृच्छ्रकम् 9, 24.
अतिकृच्छ्रम् 4, 26 9, 25 11, 54 11, 55.
अतिकोपः 9, 61.
अतिक्रोधः 4, 1.
अतिथिः 1, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 53, 55, 58, 59.
अतिदाहः 9, 28 9, 29.
अतिमानः 4, 1.
अतिवाहः 9, 28.
अतिवृष्टिः 9, 43.
अत्ययकर्म 12, 26.
अत्ययः 6, 57.
अग्निः 1, 13.
अदाता 2, 10.
अदुष्ट- 7, 35.
अद्वितीयः 10, 32.
अधमम 1, 29.
अधरोच्छिष्टम् 12, 62.
अधर्मः 1, 30.
अधिष्ठितम् 11, 38.
अधीयानः 12, 34.
अध्ययनकर्म 12, 82.
अध्येतव्यः 12, 33. 12, 82.
अध्वा 9, 50.
अनग्निः 8, 17.
अनड्वान् 4, 6. 9, 30. 12, 75.
अनधीयानः 1, 60. 8, 16. 12, 32.
अनन्तरः 6, 29.
अनलज्वाला 6, 75.
अनातुरः 7, 19
अनाथः 3, 40.
अनार्द्रशिरः स्नानम् 12, 63.
अनाहिताग्निः 8, 12.
अनित्यम् 1, 43.
अनियम- 6, 58.
अनिर्देशम् 3, 29.
अनिलः 12, 21.
अनिवारयन् 9, 47.
अनिशम् 7, 6.
अनुक्रमः 11, 3.
अनुगमनम् 12, 81.
अनुगन्तव्य- 3, 48.
अनुगन्ता 4, 5.

अनुग्रहः 6, 34. 6, 54. 6, 55. 6, 56, 57.
अनुग्राह्यः 1, 12.
अनुच्छिष्टम् 7, 21.
अनुजातः 3, 17.
अनुज्ञातः 4, 29.
अनुप्राप्तः 3, 12. 5, 14.
अनुमतम् 8, 28.
अनुरूपः 8, 36 ' 9, 26
अनुलेपनम् 7, 33.
अनुव्रज्या 1, 44.
अनुशासनम् 5, 12 10, 5.
अनुसारतः 1, 22
अनृचः 8, 18.
अनृतम् 1, 30 12, 19.
अनेकः 8, 19.
अनन्तरा 7, 13, 14.
अन्तरम् 1, 21. 12, 16. 3, 10.
अन्तरिक्षम् 12, 62.
अन्त्यजः 6, 30.
अन्तर्जलम् 6, 4.
अन्तर्दशाहः 12, 28.
अन्धः 4; 2. 12, 58.
अन्नम् 1, 26. 6. 65. 6, 67. 6, 68. 6, 71. 6, 72. 6, 73. 11, 4. 11, 6. 11, 7. 11, 46. 11, 54. 12, 34. 12, 35. 12, 37. 12, 40. 12, 60. 12, 61.
अन्नमात्रम् 1, 59.
अन्नशुद्धिः 6, 67.
अन्नादिः 1, 32.
अन्नाद्यम् 6, 64.
अन्यत्र 9, 27.
अन्यः 4, 30. 1, 22. 5, 23. 9, 40.
अन्यथाभावदोषः 10, 3.
अन्यदा 12, 23
अन्यायः 12, 46.
अन्वहम् 7, 16.
अन्वेषण- 9, 50.
अपक्वाशी 6, 5.
अपचः 11, 46. 11, 47. 11, 50.
अपाङ्क्तेयः 7, 8
अपूर्वः 1. 46. 1, 49.
अपेयम् 11, 40.
अप्रशस्तम् 12, 22.
अफल-8, 18.
अफालकृष्टम् 6, 14.
अबन्धुः 3, 42.
अब्दम् 4, 10.
अब्दार्धम् 4, 10.
अभक्ष्यम् 1, 66.
अभिगमनम् 12, 6.
अभिघातः 9, 48.
अभिघातितः 9, 17.
अभिमुखः 3, 31.
अभिरतः 1, 38.
अभिवादः 1, 9.
अभिहतः 6, 21. 9, 11
अभोजनम् 6, 8. 12, 60.

अभोज्यम् 11, 4. 11, 25
अभ्यन्तरम् 6, 46. 11, 54.
अभ्यस्ता 11, 56.
अभ्याश 12, 78.
अभ्यासः 1, 46.
अभ्युक्षणम् 7, 29.
अमन्तः 8, 4. 8, 17.
अमावास्या 3, 13 10, 2
अमेध्यम् 7, 31 8, 23 11, 1 11, 41
अम्भः 4, 8 12, 80.
अम्लम् 7, 2.
अयन्त्रितः 12, 49.
अयाचिताशि 8, 37.
अयाची 8, 38 8, 39. 8, 40.
अयुतम् 12, 63
अयोमुखम् 2, 8
अरणिः 5, 19. 12, 48.
अरण्यम् 9, 56.
अर्कः 1, 3. 8, 9
अर्कतापः 7, 30.
अर्कादिः 8, 10.
अर्घ्य 1, 42.
अर्चनम् 9, 57.
अर्चना 9, 57. 10, 40. 11, 10.
अर्जितम् 2, 6.
अर्थसिद्धि 12, 45.
अर्द्धम् 2, 4. 6, 45. 9, 22. 10, 26. 10, 38. 11, 2.
अर्द्धकोटी 4, 32.
अर्द्धकृच्छ्रम् 7, 13
अर्धभुक्तम् 12, 41.
अर्धसीरी 11, 21.
अर्वाक् 12, 53.
अलङ्कृतः 1, 6 1, 7.
अल्पम् 6, 75.
अल्पायुः 2, 15 5, 25.
अवगाहनम् 6, 12. 6, 36. 8, 31.
अवरः 10, 17.
अवलीढः 5, 6. 6, 69 6, 71.
अवसानम् 1, 18.
अवसितः 12, 5.
अवारितम् 1, 52.
अविज्ञातः 6, 34. 6, 41.
अविः 6, 14
अविक्षीरम् 11, 10.
अव्रतः 1, 60. 5, 5 8, 4.
अव्यक्त 10, 28.
अशनम् 9, 36 9, 55
अशुचिः 3, 17. 3, 29. 3, 44. 3, 46 3, 47 5. 25. 6, 59. 7, 17 8, 24. 12, 16. 12, 23.
अशुद्ध 10, 35.
अशुभम् 3, 41.
अशेषम् 5, 22.
अशौचम् 3, 17. 4, 3. 12, 62.
अशौचकम् 3, 30.
अश्मा 8, 9.
अश्रु 4, 3.

आत्मवंशजः 3, 8.
आत्मविद्या 8, 13.
आत्महतः 5, 10.
आत्मा 7, 37. 8, 32. 8, 33. 11, 21 12, 14. 12, 77.
आदन्तजन्म 3, 18.
आदित्यः 6, 24. 12, 24
आदिष्टम् 9, 53.
आदिः 5, 1
आदेश 8, 9.
आधानम् 4, 29.
आधारः 6, 42.
आनुपूर्व्यम् 3, 40.
आपत् 4, 30. 11, 5 11, 20.
आपत्कालः 7, 38.
आपः 5, 6 6, 65 11, 41. 12, 21.
आपस्तम्बकृताः 1, 14.
आपोहिष्ठा- 11, 34. 12, 10
आप्ना 10, 12.
आप्यायस्व 11, 32.
आभरणम् 9, 6.
आयतम् 12, 70.
आयुष्यम् 4, 17.
आयसः 7, 25.
आयोधनम् 3, 36.
आराधितः 9, 37.
आरामः 1, 62.
आरोहः 154.
आर्क्षम् 11, 43.
आर्तः 3, 23. 12, 58.
आर्द्रः 9, 10.
आर्धिकः 11, 24.
आवसथ्यम् 4, 21.
आवृतः 1, 7. 1, 8.
आव्रतादेशः 3, 18.
आशौचम् 3, 25. 4, 3. 3, 45. 12, 62.
आश्रम 2, 1.
आश्रमी 8, 27.
आश्रितः 1, 32.
आसनम् 1, 44 1, 45. 9, 55. 12, 35. 12, 79.
आवसथः 1, 44.
आसीनः 1, 1. 1, 10 12, 40.
आहवः 3, 30 3, 39.
आहितः 5, 10 5, 13.
आहिताग्निः 3, 22. 5, 10. 5, 13
आहुतिः 5, 22.
आहृतम् 4, 22. 11, 19.

इ.

इक्षुः 7, 33
इच्छन्ती 10, 25
इच्छा 1, 49. 3, 43.
इदं 11, 35.
इन्धनम् 11, 38.
इरावती 11, 35.
इष्टः 1, 40.
इष्टका 7, 34.
इह 9, 59.

ई.

ईदृक् 5, 24.

उ.

उक्तः 1, 34.

उक्तम् 6, 68 9, 30. 9, 52. 9, 57. 12, 30. 5, 6

उच्छिष्टम् 6, 38 6, 66. 7, 20, 21 7, 22 7, 31 7, 32. 7, 33.

उच्छिष्टभाजने 11, 8.

उच्छिष्टसंस्पृष्टः 7, 20.

उच्छोषितम् 11, 6.

उज्झित 2, 14.

उत्क्रमणम् 9, 38.

उत्तमम् 1, 29. 1, 44.

उत्थितः 9, 11.

उत्पवनम् 6, 75.

उत्तरतः 12, 78

उत्पत्तिः 1, 20.

उत्पन्नम् 7, 19.

उत्सवः 3, 28.

उदकम् 3, 13. 4, 3. 7, 29. 8, 23. 10, 18. 11, 6. 11, 43.

उदकक्रिया 3, 14.

उदकान्तः 3, 48.

उदक्यम् 12, 54.

उदरम् 5, 17.

उदाहृता 1, 63. 7, 27.

उदित—5, 7. 9, 51.

उद्गतः 6, 35.

उद्दिष्टम् 9, 13.

उद्धृतम् 9, 23 12, 31.

उद्बद्धम् 4, 4.

उद्भवः 10, 37.

उद्यतः 3, 23.

उपत्तिः 1, 20

उन्मत्तः 9, 8.

उपघातितम् 6, 68.

उपचूलनम् 5, 6

उपधानम् 7, 30.

उपपन्नः 12, 65.

उपपादितम् 6, 53. 10, 38.

उपभृतम् 5, 19.

उपलः 9, 9.

उपवासः 6, 31. 6, 50 6, 51. 6, 54 6, 60 6, 63 10, 28. 10, 40. 11, 10. 11, 26. 11, 27 11, 55.

उपरोधः 6, 58.

उपविष्टः 11, 7.

उपशोभितः 1, 6.

उपसङ्गमः 12, 59.

उपसन्न 6, 34

उपसर्पणम् 12, 18.

उपस्करः 7, 29.

उपस्थितः 1, 41. 3, 48.

उपहतम् 7, 23.

उपहर्तव्यः 9, 20.
उपागतः 2, 11.
उपानत् 12 67.
उपायः 8, 34.
उपासनम् 1, 44. 3, 3 3, 6 12, 32
उपेतः 1, 6.
उग्रम् 1, 57 1, 47
उभे 6, 4.
उभौ 6, 39
उरः 5, 20.
उलूकः 6, 5
उलूखलम् 5, 20.
उशनाः 12, 55.
उषितः 6, 15 6, 21 11, 8.
उष्णम् 4, 7.
उष्णः 8. 32
उष्ट्रः 6, 12 11, 42. 10, 14 10 15.
उष्ट्रीक्षीरम् 11, 10.

ऊ.

ऊरुः 5, 18.
ऊर्ध्वम् 1, 10. 7, 5. 9, 2 12. 29. 12, 34, 12. 53
ऊर्ध्वोच्छिष्टम् 12, 62
ऊषरा 8, 18.

ऋ.

ऋक् 11, 33.
ऋक्षः 6, 11.
ऋतुः 10, 25. 12, 62
ऋतुस्नाता 1, 14 4, 15.
ऋद्धि 1, 54.
ऋषिः 1, 1. 1, 5 1, 8. 1, 9. 3, 23 11, 50.
ऋषिपुत्रवः 5, 14. 1, 35
ऋषिवाक्यम् 1, 3.

ए.

एक— 1, 25 2, 5. 4, 8 4, 10 5, 22 6, 33 31, 38 41, 60 7, 13. 14, 15 8, 13 37 9, 13. 30. 18 49, 51. 10, 2 11, 3. 7, 18 31, 12. 49, 60 64, 66. 9, 48. 9, 51 10, 2, 11, 3. 11, 7. 12, 49 12, 60. 12, 69
एकग्रामीणः 1, 13.
एकदेशः 12, 33.
एकपङ्क्तिः 11, 7.
एकपलम् 11, 30. 31.
एकपादः 9, 3 9, 30.
एकपिण्डः 3, 7.
एकभक्तः 8, 38. 6, 25, 10, 21.
एकभक्ताशी 8, 37. 8, 35. 8, 40
एकभुक्तम् 10, 21.
एकभोजन 8, 38.
एकमासः 1, 27.
एकरात्रम् 3, 30. 6, 8. 7, 8 10, 19. 10, 28.

एकविंशतिः 2, 12 5, 18
एकशतम् 12, 73.
एका 7, 21 9, 49. 10, 15
एकाग्रः 1, 1.
एकादश 6, 16. 12, 6.
एकादशी 3, 13.
एकाहः 2, 9. 3, 5 3, 44. 8, 37. 11, 45.
एकाहुति 5, 22
एवंविधः 2, 7
एवः—12, 69

ऐ.

ऐन्द्रवम् 4, 12.
ऐन्द्रम् 1, 54.

ओ.

ओघः 4, 22.
ओदनम् 10, 19.

औ.

औरसः 4, 24.
और्णः 7, 28.
औशनसः 1, 13.

क.

कटिभङ्गः 9, 19.
कण्ठः 5, 16. 9, 6. 11, 52. 12, 16.
कन्या 4, 20. 7, 5. 7, 7.
कपिः 11, 43.
कपिञ्जलः 6, 8.
कपिला 11, 30. 12, 47.
कपिलाक्षीरम् 1, 67.
कपी 10, 14.
कपोतः 6, 4.
करः 12, 22.
कर्णः 5, 20. 21. 9, 18. 12, 20 12, 21.
कर्तव्य 1, 17. 8, 28 1, 33 9, 20. 11, 51. 12, 23. 12, 49 12, 46.
कर्तृ 1, 25 8, 10. 1, 21.
कर्दमः 7, 34 10, 18
कर्म 1, 26. 5, 25. 12, 30 3, 6 7, 16.
कर्मचाण्डालः 4, 21.
कर्मजम् 12, 50.
कर्मपराङ्मुखः 4, 21.
परिभ्रष्टः 3, 6.
कर्मबहिष्कृतः 12, 46.
कर्माचारः 2, 1.
कर्षकः 2, 10. 2, 11.
कलिः 1, 2. 1, 16. 1, 23. 1, 24 1, 25. 1, 26. 1, 27. 1, 28. 1, 30. 1, 32. 2, 1.
कलियुगम् 1, 22. 1, 31.
कल्पः 1, 20.
कल्पान्तरम् 1, 21.
कवकम् 11, 9
कव्यम् 11, 12.
कश्चित् 1, 21. 3, 11.
कष्टम् 9, 35.

काकः 1, 52. 6, 4 6, 68. 6, 69. 6, 71, 7, 23 11, 12
कात्यायनकृताः 1, 15.
कापिलम् 11, 30.
कामः 6, 55. 10, 30
कामतः 12, 64 12, 79
कामाकामकृतम् 9, 1 9, 7.
कामाकामकृतक्रोधः 9, 9
कायः 12, 50 3, 38.
कारकः 1, 62.
कारण्डवः 6, 7.
कारुः 3, 21
कारुकः 6, 16.
कार्पासः 6, 40. 7, 28
कार्पासवासः 7, 28.
कार्यम् 1, 63 3, 38 4, 21. 5, 23
कालः 4, 32. 5, 13. 9, 59 11, 20.
कालकारितः 3, 12.
कालचोदित 5, 13.
कालसूत्र 9, 59.
काशः 9, 34.
काश्यपः 1, 12.
काष्ठम् 1, 55. 2, 7. 97, 29 9, 23. 9, 24. 9, 35 10, 37.
काष्ठभार 1, 46.
काष्ठमयः 8, 16.
काष्ठादिः 2, 7.
कांस्यम् 6, 39. 7, 2. 7, 22. 7, 23. 24. 10, 38.
कांस्यभाजनम् 7, 21 9, 15.
किल्बिषम् 1, 59 8, 6 8, 23 9, 35. 12, 50.
कीटः 7, 31.
कीटकः 2, 10.
कीटसंयुक्तम् 6, 61.
कीर्तितम् 12, 9.
कुक्कुटः 6, 2. 10, 3.
कुटुम्बी 12, 51
कुणपम् 11, 42.
कुण्डः 4, 28.
कुंजर 1, 51
कुब्जः 1, 27.
कुमारी 1, 31 9, 55.
कुंम्भः 1, 55. 1, 16
कुंभशतम् 7, 1.
कुरङ्गः 6, 13.
कुररः 6, 7.
कुर्वन् 1, 66.
कुलम् 1, 25.
कुलमित्रः 11, 21.
कुशः 5, 15. 9, 34. 12, 31.
कुशलः 1, 11.
कुशोदकम् 5, 4. 10, 27. 11, 28. 11, 31. 11, 33.
कुष्ठम् 12, 36.
कुष्ठी 9, 60.
कुसुमम् 10, 20.
कुसुम्भम् 6, 40.

कूपः 7, 3 8, 17. 9, 36. 9, 37. 9, 38 10, 18 11, 41. 11, 43 12, 14. 12, 52.
कूपखातः 9, 39. 9, 40.
कूपगतम् 6, 26.
कूर्मः 6, 10
कृच्छ्रम् 4, 11 4, 13 4, 26 6, 17. 19. 6, 28 7, 15 8, 36. 9, 58 10, 8. 10, 9. 10, 23. 10, 24. 10, 27. 10, 28. 10, 33. 11, 1 11, 5 11, 8. 11, 55. 12, 62. 12, 63. 12, 64.
कृच्छ्रद्वयम् 6, 17.
कृच्छ्रार्द्धम् 6, 20.
कृतम् 1, 16 1, 21 1. 26 1, 27. 1, 28 1, 32. 12, 13 22, 79
कृतः 1, 14. 9, 45.
कृतचूडः 3, 17.
कृतयुगम् 1, 22. 1, 23. 1, 25.
कृताञ्जलिपुटः 1, 9.
कृत्रिमकः 4, 24.
कृमिः 2, 10. 6, 38 6, 48. 7, 31.
कृमिदुष्टः 6, 49.
कृशः 9, 50.
कृषिः 1, 63. 2, 8. 2, 13. 14.
कृषिकर्ता 8. 8.
कृषिकर्म 2, 2. 1, 63.
कृष्णः 10, 2. 3, 13.
कृष्णपक्षः 5, 8.
कृष्णमार्जारः 12, 48.
कृष्णवर्णा 11, 29.
कृष्णाजिनम् 5, 15. 12, 48.
कृष्णाष्टमी 3, 13.
कृसरः 6, 9.
केवलवेदः 3, 5.
केशः 9, 52 9, 54. 12, 15.
केशदूषितम् 6, 64.
केशवपनम् 9, 55.
कोकिला 6, 6.
कोटिः 4, 32.
कोटिप्रदानम् 12, 52.
क्रतुदीक्षा 2, 6.
क्रतुफलम् 3, 34
क्रमः 2, 1. 11, 44. 12 54
क्रिया 3, 14.
क्रियावान् 11, 12.
क्रियासक्तः 6. 18.
क्रीडार्थम् 8, 26.
क्रुद्धः 12, 57. 12, 58.
क्रोधः 10, 31.
क्रौञ्चः 6, 2.
क्लीबः 2, 3. 3, 32 4, 30. 9, 60.
क्षण 3, 37
क्षणविध्वंसि 3, 38.
क्षत्रम् 5, 7, 8, 33.
क्षत्रियः 1, 61 2, 13 3, 2. 3, 44 6, 17 6, 20. 6, 30. 6, 50. 7, 12. 10, 7. 11, 2. 11, 12 11, 17. 11, 23. 11, 26 11, 44.

क्षत्रिया 7, 12.
क्षयः 1, 20. 10, 16.
क्षारः 7, 24.
क्षितिः 1, 61. 6, 51. 11, 53.
क्षितिदेवता 6, 51.
क्षितिपातनम् 11, 53.
क्षीरम् 1, 67 5, 12. 6, 36. 6, 37. 6, 38. 6, 49 10, 27 11, 13 11, 28. 11, 31 11, 32 11, 39.
क्षुत् 12, 58.
क्षुतः 12, 18. 12, 19.
क्षुधितः 2, 3.
क्षुरकर्म 12, 1.
क्षेत्रम् 1, 56. 2, 6. 4, 22 8, 33 12, 49.
क्षेत्रजः 4, 24.
क्षेत्री 4, 22.
क्षौमम् 1, 29. 7, 28

ख.

खञ्जरीटः 6, 6.
खरः 6, 71. 8, 25 10, 14. 10, 15. 11, 42
खलः 8, 33
खलयज्ञः 2, 11. 12, 25.
खाङ्गकम् 11, 42.
खात 9, 41.
खातुम् 9, 40.
खानम् 6, 42.
ख्यातः 11, 23
ख्यापयन् 12, 69.

ग.

गङ्गा 12, 11.
गङ्गादि 12, 20.
गङ्गासमम् 12, 30.
गच्छन् 10, 7.
गजः 6, 12.
गण 1, 8.
गण्डूषम् 7, 24 10, 41 11, 37.
गत- 1, 5. 7, 9. 10, 28 11, 37 10, 31. 10, 41. 11, 37. 10, 32
गतिः 4, 1 5, 24 12, 31.
गद्गदः 4, 27.
गन्धद्वारा 11, 32.
गन्धर्वः 1, 7.
गम्या 7, 18.
गरीयान् 11, 51.
गर्भः 3, 14. 3, 15. 9, 13. 9. 45. 10, 28.
गर्भपतः 1, 19.
गर्भपातनम् 4, 20.
गर्भसम्मितः 9, 13.
गवाघ्रातम् 7, 23. 6, 71.
गवार्थे 8, 35.
गवाशन 9, 36.
गात्रम् 1, 42 3, 35.
गायत्री 5, 1. 6, 23. 8, 8. 10, 27. 11, 17. 11, 32. 11, 56.

गायत्रीब्रह्मतत्त्वज्ञः 8, 24.
गायत्रीरहितः 8, 24.
गायन् 6, 35.
गार्गीयः 1, 13.
गावयम् 11, 42.
गीतम् 1, 7.
गुडः 6, 40. 11, 13.
गुणावृतः 1, 8.
गुरुपत्नीम् 10, 12.
गुरुपूजा 1, 31.
गूढः 9, 44.
गृञ्जनम् 11, 9
गृध्रः 6, 5 12, 38
गृहम् 1, 47. 1, 58 3, 19. 5, 14. 6, 44. 6, 46. 6, 47 8, 33. 9, 4. 9, 6 9, 41 9, 58. 10, 36. 10, 35. 11, 12. 11, 19. 11, 20. 12, 48
गृहकर्म 7, 18.
गृहक्षत 9, 41.
गृहदाहम् 6, 45.
गृहद्वारम् 1, 66. 12, 68.
गृहमेधिनी 12, 36.
गृहमेधी 3, 24.
गृहस्थः 2, 1. 12, 45. 12, 64.
गृहस्थधर्मः 11, 49.
गृहीतः 11, 47.
गोकुलम् 12, 68.
गोगामी 10, 15.
गोग्रहणम् 3, 30.
गोघातकः 9, 22.
गोघ्नः 8, 42. 9, 52.
गोचर्म 12, 49.
गोचर्मदानम् 12, 50.
गोत्रम् 3, 8. 1, 48.
गोत्री 10, 35.
गोदक्षिणा 6, 50.
गोद्वयम् 6, 19. 9, 15. 10, 4. 10, 6. 10, 13. 10, 22. 10, 39.
गोधा 6, 10.
गोपतिः 9, 8
गोपशुः 9, 32. 9, 34.
गोपालः 11, 21. 11, 23.
गोप्ता 8, 35.
गोमयम् 6, 47. 10, 18 10, 27. 11, 28. 11, 29. 11. 30. 11, 32 11, 39.
गोमांसम् 11, 1.
गोमिथुनद्वय 10, 7. 10, 8. 10, 11.
गोमूत्रम् 6, 26. 6, 32. 6, 33. 6, 36. 6, 43. 10, 27. 11, 28 11, 29. 11, 32. 11, 39.
गोरजः 12, 10.
गोरसः 6. 74. 6, 75. 11, 19.
गोरूपम् 9, 21.
गोलकः 4, 23.
गोवधः 8, 36. 9, 2. 9, 36 9, 59

गोवाटम् 9, 4.
गोवालम् 10, 37
गोविशत् 6, 17.
गोव्रतम् 9, 16.
गोष्ठम् 9, 56.
गौः 1, 68. 4, 4. 4, 6. 5, 2. 5, 10. 6, 18 6, 41. 6, 49. 6, 71. 8, 1 8, 18 8, 25. 8, 33 8, 32. 8, 35. 9, 1 9, 5 9, 6 9, 15 9, 17 9, 23. 9, 25. 9, 33 9, 36. 9, 45 9, 47 9, 56 9, 61. 10, 6 10, 7. 10, 8 10, 11. 10, 13 10, 15. 10, 22. 10, 40. 11, 3. 12 8 12, 49 12, 50. 12, 12, 52 59 12, 73 12, 76 12, 81.
गौतमः 1, 24.
गौतमीयः 1, 13.
गौरी 7, 1.
ग्रस्तः 9, 50.
ग्रहः 5, 7.
ग्रह 12, 24.
ग्रहणम् 12, 25
ग्रामः 1, 25. 1, 60. 5, 9. 9, 43. 9, 44. 12, 68.
ग्रामघात 9, 43. 9, 44.
ग्रामस्थानम् 8, 17.
ग्रास. 6, 33. 9, 12. 10, 2. 10, 3.
ग्रासार्धम् 9, 51.
ग्राह्य–6, 52 6, 60. 11, 30.
ग्रीवा 9, 38.

घ.

घटशतम् 7, 1.
घर्षः 7, 27.
घातः 9, 3. 9, 43 9, 44.
घातकः 6, 4. 6, 5. 6, 11. 6, 14.
घातनम् 6, 12
घातयन् 6, 13.
घातितम् 4, 4.
घृतम् 1, 65 3, 43 3, 47. 3, 5, 4. 6, 38 11, 13. 11, 25 11, 30 11, 31. 11, 39. 12, 48.
घृतकुंभ 1, 46.
घोर 4, 15. 9, 59.
घ्राणम् 5, 21.
घ्रात 6, 71. 5, 6.
घर्ष 7, 27

च.

चकोरः 6, 7.
चक्रवाकः 6, 2.
चक्षुः 5, 5. 5, 21.
चतुरहः 3, 9. 8, 40.
चतुर्थः 3, 9. 16, 4, 12. 7, 15. 7, 19. 9, 15.
चतुर्थपुरुषः 3, 8.
चतुर्दिनम् 8, 40.
चतुर्मुखः 1, 21.

चतुर्युगम् 12, 54.
चतुर्विद्य 12, 65. 12, 73.
चतुर्विधम् 8, 36 9, 3
चतुरहम् 8, 40.
चतुष्पथः 12, 7.
चतुष्पात् 6, 15.
चतुरः 1, 17 1, 37 2, 5. 2, 15 8, 7. 8, 11 10, 8. 11, 3
चत्वारिंशत् 5, 16.
चन्दनम् 12, 48
चमसाः 10, 41.
चरणः 1, 42. 1, 48
चर्म 7, 29 11, 41.
चर्मकारी 6, 44.
चर्ममयः 8, 16.
चण्डालः 1, 53 5, 10. 6 19, 20, 21, 22, 23, 24, 43, 46, 67 7, 9. 10, 17 12. 54. 12, 28
चण्डालैकपथम् 6, 23.
चण्डालखातवापीषु 6, 25.
चण्डालघटसंस्थम् 6, 27.
चण्डालदर्शनम् 6, 21.
चंडालस्पर्शन 6, 24.
चण्डालान्नम् 6, 32. 11, 1.
चण्डालभाण्डसस्पृष्टम् 6, 26.
चांडालता 1, 67.
चाण्डाली 7, 18. 10, 5 10, 7. 10, 8.
चातुर्वर्ण्यम् 2, 1. 6, 44. 10, 1. 10, 23. 12, 66
चातुर्वर्ण्यसमाचारः 1, 17 1, 35.
चातुर्विद्यः 12, 73.
चातुर्वेद्यः 8, 27.
चान्द्रायणम् 1, 48. 4, 12. 4, 26 6, 18. 9, 52 9, 58. 10, 1. 10, 2 10, 23. 11, 1 11, 2. 11, 40. 11, 46. 12, 75 12, 80.
चान्द्रायणत्रयम् 10, 10 10, 11
चाषः 6, 8.
चिकित्सा 9, 45.
चितिः 12, 28.
चिन्ता 3, 38.
चिन्तितम् 1, 36.
चित्रः 6, 13.
चित्रकर्म 8, 19.
चीर्णम् 8, 41. 10, 4. 10, 22 12, 75.
चीर्णान्तः 12, 59.
चीरम् 7, 28.
चूडा 3, 17.
चेतनः 9, 8.
चैत्यवृक्षः 12, 28.
चोदितः 5, 13. 9, 51.
चोरः 1, 30. 1, 60. 2, 12. 6, 21.
चौरभक्तप्रदः 1, 60.

छ.

छत्रम् 12, 67. 1, 54
छागम् 12, 48.
छिद्रम् 6, 52.
छेदः 9, 36 10, 10.
छेदकरः 4, 3.
छेदक्षतम् 3, 35.

ज.

जघनम् 5, 17.
जङ्गमम् 6, 61.
जङ्घा 5, 18.
जडः 4, 27.
जनः 6, 62 8, 24 9, 47 10, 16.
जननम् 3, 1. 3, 20.
जन्म 3, 6 73, 29 9, 60. 12, 38.
जन्मकर्म 3, 6.
जपः 1, 39 6, 63. 10, 40. 12, 23
जपन् 7, 9. 12, 31.
जपच्छिद्रम् 6, 52.
जपमानः 10, 27.
जप्यम् 2, 5 6, 42.
जम्बुकः 5, 7. 6, 11.
जलम् 1, 50 6, 26. 6, 30 6, 47. 7, 26 10, 19. 10, 20. 10, 41. 11, 25. 12, 5. 12, 17. 12, 28. 12, 41.
जलशौचम् 6, 39.
जलस्थः 12, 15. 12, 17.
जलावगाहनम् 3, 41.
जातः 1, 16 10, 3.
जातवेदाः 6, 15. 7, 10.
जातिः 1, 65. 3, 4.
जातिमात्रोपजीवी 8, 4.
जात्यन्धः 4, 27.
जानन् 9, 51.
जानु 5, 18.
जाया 12, 57.
जारः 10, 28. 10, 36.
जालपादः 6, 2.
जितः 1, 30 3, 38
जितेन्द्रियः 8, 25.
जीवन् 4, 17. 4, 23.
जुहूः 5, 19.
जुह्वन् 12, 34.
ज्ञातिः 3, 43.
ज्ञानम् 1, 23.
ज्ञानदुर्बलः 3, 46. 12, 56.
ज्ञानागमः 12, 35.
ज्ञेय 11, 23. 24.
ज्येष्ठः 4, 29. 7, 6.
ज्वलन् 12, 35

ट.

टिट्टिभः 6, 3. 6, 6.

ड.

डामरः 6, 53. 10, 16.
डुण्डुभः 6, 9.

त.

तक्रम् 1, 65.
तटः 11, 13.
तटाकः 11, 43.
तटाखाते 9, 40.
तटाबन्धः 9, 39.
तडागः 7, 3 12, 52.
तण्डुलः 5, 20.
तत्क्षणम् 6, 27. 6, 74 7, 1.
तत्क्षणकः 1, 27.
तत्र 10, 18.
तत्समः 4, 10.
तदर्द्धम् 6, 29.
तदूर्ध्वम् 4, 10.
तद्वचनम् 6, 63.
तपः 1, 23. 3, 37. 6, 63.
तपश्चिछद्रम् 6, 52.
तपोवनम् 12, 69.
तप्तकृच्छ्रम् 4, 1, 6. 4, 8. 9, 21. 9, 25.
तमः 4, 2. 12, 58.
तमोमूढाः 8, 5.
तरक्षुः 6, 11.
तर्पणम् 6, 13.
तर्पितः 12, 14.
ताडिता 10, 31.
तातः 1, 32.
तात्कालिकः 1, 27.
ताम्बूलम् 7, 33.
ताम्रम् 6, 39. 7, 2. 10, 38.
ताम्रवर्णा 11, 29.
तित्तिरिः 6, 4.
तिथिः 3, 12.
तिलः 2, 7. 5, 20 11, 6. 12, 14. 12, 48
तिलप्रस्थम् 6, 11.
तिष्ठन् 11, 52. 12, 43.
तिसृः 4, 32.
तिर्थम् 1, 6 6, 61. 6, 63. 12, 6. 12, 20 12, 63 12, 69.
तीर्थभूतः 6, 61.
तीर्थयात्रा 12, 64.
तुरङ्गः 6, 12
तुलापुरुषः 12, 80.
तुल्यम् 1, 50. 3, 39.
तुष्टः 6, 54.
तूलिका 7, 30.
तृणम् 2, 7; 7, 29 7, 34. 11, 52.
तृतीय—4, 11. 7, 19.
तृप्तिः 12, 43.
तृषार्त्तः 12, 12.
तृषितः 2, 3.
तेजः 11, 33
तैलम् 1, 65 6, 40 11, 13.
तैलबिन्दुः 12, 89.
तोयम् 6, 27. 28 7, 32. 7, 34 8, 9 8, 10 8, 34 9. 12. 11, 40. 12, 30. 12, 31. 12, 56.

त्यजन् 10, 33.
त्यागः 4, 20.
त्रयः 2, 5. 7, 7. 7, 9. 8, 7. 8, 11. 8, 12. 8, 14 8, 16. 8, 27. 9, 25 9, 38. 10, 9. 10, 15 10, 19. 11, 10. 11, 17. 11, 38. 12, 2. 12, 6. 12, 62 12, 65.
त्रयोदश 9, 25.
त्राणम् 8, 32.
त्रिंशकम् 2, 13.
त्रिंशत् 6, 18. 6, 41.
त्रिः 11. 3. 2, 5. 12, 65
त्रिकालम् 6, 5.
त्रिनयम् 1, 49.
त्रिदिनम् 8, 39.
त्रिपलम् 4, 8. 6, 38 11, 31.
त्रिपादम् 9, 14 9, 15. 9, 18.
त्रियुगम् 12, 54
त्रिरात्रम् 3, 11. 3, 17. 3, 18. 3, 46. 3, 47. 4, 11. 5, 4. 6, 13. 6, 23. 6, 26. 7, 12. 10, 5. 10, 19. 10, 15. 11, 10. 11, 44. 11, 53. 11, 55. 12, 53.
त्रिषवणम् 12, 59.
त्रिसन्ध्यम् 6, 12. 6, 36. 8, 31. 9, 57.
त्रिसहस्र 11, 17.
त्रेता 1, 22. 1, 23. 1, 24. 1, 25. 1, 26 1, 27. 1, 28. 1, 32. 1, 16.
त्रैलोक्यम् 8, 21.
त्र्यङ्गः 3, 5. 4, 7.
त्र्यहम् 6, 37. 6, 49.
त्वक् 11, 37.
त्वङ्कारः 11, 51.
त्वरमाणः 3, 36.

द.

दक्षः 1, 13.
दक्षिणः 5, 19. 12, 19. 12, 20. 12, 21.
दक्षिणा 4, 6 4, 13 6, 9 6, 16 6, 17 6, 18. 6, 19 6, 41. 8, 41. 9, 53 10, 1. 10, 6 10, 13. 10, 22 10, 39. 12, 8. 12, 73. 13, 76.
दक्षिणामुखः 1, 51. 9, 34.
दक्षिणार्थम् 12, 39.
दग्धः 9, 44.
दग्धदेशः 9, 5.
दग्धास्थि 5, 12.
दण्डः 9, 12. 9, 9. 9, 10. 9, 11. 9, 17. 10, 31. 12, 3.
दत्त 1, 17.
दत्तः 1, 24.
दत्तकः 4, 24.
दहन् 10, 5
दधि 1, 65. 6, 30. 6, 36. 6, 37. 6, 38. 6, 49. 10, 27. 11, 25. 11, 28. 11, 29. 11, 31. 11, 32. 11, 39.

दधिक्रावा 11, 32.
दन्त 7, 26
दन्तोच्छिष्टम् 12, 19.
दन्तजातः 3, 17.
दया 10, 40.
दयायुक्तः 12, 44.
दरिद्रः 4, 16. 12, 51.
दर्दुरः 7, 31
दर्भ. 10, 41. 11, 6. 11, 34.
दर्शनम् 12, 22. 12, 26. 12, 73.
दश 1, 27. 1, 58 3, 5. 5, 16; 7, 24. 9, 11 10, 11 10, 17. 10, 33. 10, 38. 12, 38 12, 59. 12, 70.
दशकृत्वः 7, 19.
दशगुणितम् 12, 49.
दशमः 10, 32.
दशरात्रम् 3, 9. 3, 18. 4, 12. 6, 32
दशवर्षा 7, 5.
दशसाहस्रम् 11, 56.
दशावरा 8, 27. 10, 17.
दशाहः 3, 4. 3, 6. 3, 16 3, 24. 3, 29. 4, 9. 6, 33. 10, 33.
दष्टः 5, 1. 5, 2. 5, 3. 5, 4. 5, 5. 5. 7. 5, 9. 9, 50.
दहनम् 7, 27. 9, 30.
दहनसंस्कारः 5 23.
दातृ 4, 25. 4, 26. 11, 46. 11, 47.
दान्तम् 7, 26.
दानम् 1, 23. 1, 28 1, 29. 3, 2. 6, 31. 6, 51. 7, 15 8, 18. 10, 40. 11, 27. 11, 46. 12, 6 23, 24, 25, 26, 30, 51, 58.
दाम 9, 6.
दायः 3, 8.
दायादः 3, 7.
दारवम् 7, 1.
दाराः 4, 28 3, 7.
दारुण 7, 37.
दावाग्निः 9, 44.
दासः 3, 21 11, 21. 11, 22
दासी 3, 21.
दिक् 5, 8
दिन— 1, 27. 1, 33 3, 5. 3, 15. 6, 5. 12, 53. 12, 60. 10, 32.
दिनत्रयम् 3, 1. 3, 9 4, 7. 6, 11 6, 37. 8, 39. 12, 58.
दिनद्वयम् 8, 38. 11, 44.
दिनेदिने 1, 39. 1, 46
दिनवत् 12, 27.
दिवसः 2, 4.
दिवा 8, 31. 9, 56. 12, 22.
दिवाकरः 12, 30.
दिव्यः 9, 48. 12, 9. 12, 11.
दिव्यम् 12, 9. 12, 11.
दीर्घीखाते 9, 40.
दीनः 7, 37.

दीपः 12, 44.
दीप्तः 8, 22.
दीयमानम् 3, 28.
दुःखी 9, 60.
दुराचारः 12, 60.
दुर्गः 9, 4.
दुर्गप्रेरणम् 9, 31.
दुर्बलः 6, 55
दुर्भिक्षम् 6, 53 10, 16
दुर्वृत्तम् 4, 19.
दुःशीलः 8, 25.
दुष्कृतं 8, 9
दुष्कृतकर्मा 12, 67.
दुष्ट· 11, 43. 8, 25.
दुःस्वप्नम् 12, 1.
दूराध्वोपगतः 1, 41.
दूरे 9, 55.
दूषित–7, 3. 6, 38.
दृढबलः 9, 20.
दृप्तः 2, 4.
दृश्यम् 9, 50.
दृषद् 5, 20.
दृष्टम् 3, 23. 3, 39.
दृष्टमात्रः 12, 47.
दृष्टिः 6, 67.
देवः 2, 12. 2, 13. 12, 12. 12, 36. 12, 43.
देवकन्या 3, 35.
देवता 1, 38. 1, 39. 6, 62. 11, 38. 12, 24.
देवतायतनम् 1, 7 8, 30.
देवदारुवनालयम् 1, 1.
देवस्य त्वा 11, 33.
देवस्वम् 11, 9.
देवाङ्गना 3, 36.
देवार्चनम् 2, 5.
देवी 9, 35. 12, 63. 12, 65.
देशः 1, 25 9, 5 3, 10
देशभङ्ग 7, 36.
देशान्तरगतः 3, 12
देशान्तरमृतः 3, 10 3, 11.
देहः 1, 37 11, 37. 3, 12
देहनाशः 3, 12. 5, 14.
देहस्पर्शः 3, 3.
देही 11, 37.
दैवम् 12, 41. 7, 16.
दैवतम् 8, 22.
दैव-पित्र्यादिकर्म 7, 16.
दोरः 9, 6.
दोषः 1, 51. 3, 27. 4, 27. 4, 28 6, 56. 7, 31. 10, 17.
द्रव्यम् 3, 28.
द्रव्यशुद्धिः 7, 1.
द्रुपदा 11, 20.
द्रोणः 6, 70.
द्रोणाढकम् 6, 68. 6, 71. 6, 72.

द्रोणाढ्यम् 6, 69.

द्वयम् 4, 12. 10, 6 10, 7. 10, 13. 10, 14. 10, 22. 10, 40 12, 6. 12, 7 12, 8. 12, 27. 12, 63.

द्वापरः 1, 22 1, 23, 1, 24 1, 25. 1, 26. 1, 27 1, 28. 1, 32.

द्वात्रिंशत् 6, 70

द्वादश- 7. 5 12, 38.

द्वादशसङ्ख्या 12, 63

द्वादशाहः 3, 2 3, 4. 4, 9.

द्वारम् 6, 40 9, 40.

द्विः 11, 3. 2, 5 3, 31

द्विगुण- 9, 2 4, 20 9, 16 9, 52. 9, 53

द्विजः 1, 33. 1, 60. 2, 5. 3, 22, 3, 26. 3, 27. 3, 48. 5, 3. 5, 4. 5. 5, 12. 5, 13. 5, 24 6, 11. 6, 27. 6, 34. 6. 60. 61. 7, 8. 7, 20. 8, 13 8, 20. 8, 21. 8, 24. 8, 25. 8, 26 8, 41. 10, 5 11, 3. 11, 10. 11, 12. 11, 15. 11, 36. 11, 41. 11, 46. 11, 50. 11, 51. 12, 12. 12, 15. 12, 31, 12, 36. 12, 37. 12, 40. 12, 43. 12, 60. 12, 75.

द्विजाधमः 1, 56.

द्विजानलः 8, 23.

द्विजशुश्रूषा 1, 64. 2, 14.

द्विजशुश्रूषणम् 2, 14.

द्विजशुश्रूषणरतान् 11, 15

द्विजश्रेष्ठः 6, 32.

द्विजसम्पादितम् 1, 53 6, 55.

द्विजसम्भाषणम् 6, 22

द्विजातिः 2, 11. 3, 40. 6, 31. 12, 2. 12, 3.

द्विजोत्तमः 3, 42. 5, 1. 5, 9. 6, 18.

द्वितीय- 7, 18. 4, 11.

द्विदिनम् 8, 38

द्विनवतिः 12, 81.

द्विपादः 9, 14 9, 15

द्विप्रस्थः 6, 70.

द्वियोजनम् 12, 64.

द्विरात्रम् 3, 45.

द्विशतम् 5, 17. 5, 18.

द्विहीनः 3, 5.

द्वे 11, 18.

द्वेष्यः 1, 40.

द्वौ 2, 5. 3, 31. 4, 23 4, 26. 9, 3. 9, 13. 9, 17. 9, 18. 9, 29 11, 47.

ध.

धनम् 1, 47.

धर्मः 1, 2. 1, 4. 1, 12. 1, 14. 1, 16. 1, 19. 1, 21. 1, 22. 1, 24. 1, 30 1, 33. 1, 61. 1, 64. 2, 1. 2, 15.

3, 48. 6, 35. 7, 77. 1, 36. 37. 7, 38. 8, 5. 8, 7. 8, 8. 8, 26. 10, 3. 11, 50. 12, 45.
धर्मकोविदः 1, 17.
धर्मखातः 9, 40.
धर्मज्ञः 6, 35. 8, 12.
धर्मतत्त्वज्ञः 11, 50.
धर्मतत्वार्थकांक्षिणः 1, 5.
धर्मपराङ्मुखः 4, 21
धर्मपाठकः 8, 27.
धर्मपालकः 1, 37.
धर्मशास्त्रम् 8, 2 8, 6. 12, 81. 12, 82.
धर्मशास्त्रानुपालकः 6, 70.
धर्मशास्त्ररथारूढः 8, 26.
धर्मसंस्थापनम् 1, 36.
धान्यम् 2, 6. 2, 7 6, 40 7, 27.
धारा 7, 35.
ध्रुवम् 1, 67.

न.

नकुलः 11, 6.
नक्तम् 11, 45
नक्तभोजनम् 6, 3. 6, 6.
नक्तभोजनः 8, 37. 8, 38. 8, 39. 8, 40.
नक्रः 6, 3.
नक्षत्र 5, 7.
नखम् 5, 6.
नगरम् 12, 68.
नदी 3, 47. 7, 3. 9, 5. 9, 28. 9, 56. 12, 75.
नदीतटम् 11, 13.
नदीपर्वतसंचारः 9, 28.
नदीप्रस्रवणः 1, 6 12, 69.
नदीबन्धः 9, 39.
नदीमुखम् 9, 5.
नरः 9, 7. 9, 21. 9, 41 9, 60. 12, 61.
नरकः 1, 52. 1, 67. 1, 2. 1, 14. 4, 17. 4, 25. 5, 25. 6, 59. 7, 7. 8, 20. 9, 59. 9, 60.
नलः 12, 70.
नववर्षा 7, 1.
नवान्नः 11, 54.
नष्टः 1, 16. 4, 30. 10, 30 10, 31
नष्टभुना 10, 33.
ना 1, 22.
नानापुष्पलताकीर्णं 1, 6.
नापितः 11, 21. 11, 22. 3, 21.
नामधारकः 8, 3. 8, 15. 8, 16 8, 20.
नामधारकविप्रः 3, 6.
नारम् 11, 42.
नारिकेलः 9, 33.
नारी 4, 14. 4, 17. 4, 18. 4, 30. 4, 31. 7, 2. 9, 55. 10, 17.

10, 23. 10, 25 10, 31. 10, 33.
नाशः 5, 14 3, 12.
नाशकः 12, 5.
नासिकाभेदनम् 9, 28.
नासिक्य, 9, 29.
निकर्तनम् 10, 10.
निट् 3, 9.
नित्यम् 1, 46. 7, 9. 11, 14 11, 15.
निन्दा 1, 33. 11, 51.
निधनम् 3, 23.
निनादः 1, 7.
निपातनम् 6, 12. 9, 4. 9, 9. 9, 14. 9, 18. 9, 29. 9, 43.
निबन्धनीयाः 9, 33.
निमन्त्रितः 3, 23.
निमित्तम् 9, 31.
नियमः 6, 57. 6, 58. 6, 60. 9, 58.
नियमस्थः 6, 33.
निरयः 2, 15.
निरयगामी 11, 47.
निरर्थकः 1, 55. 1, 46.
निराशः 12, 13. 12, 43.
निराहारा 7, 12. 10, 18
निरीक्षितः 5, 5.
निरुद्धः 9, 42.
निरूषरम् 1, 56.
निर्जलः 8, 17.
निर्णयः 1, 19.
निर्णेतृ 1, 20.
निर्दिष्टम् 11, 28.
निर्दोषः 6, 17.
निनाद 1, 7.
निर्यासः 11, 9.
निवर्तनीयः 9, 48.
निवासः 9, 41 12, 73.
निवृत्तः 3, 20 11, 48
निट् 9, 42. 12, 22. 12, 26 3, 9
निश्छिद्रम् 6, 53.
निषिद्धम् 12, 60
निष्कृतिः 6, 1. 6, 31 6, 45. 10, 1. 10, 26 11, 26.
निष्ठीवनम् 12, 19.
निष्पन्नसर्वगात्रः 9, 16
निष्पीडनम् 12, 13.
निष्फलम् 1, 29. 1, 64.
निस्तीर्णम् 7, 38.
निःस्रुतम् 11, 40.
नीचकर्मप्रवर्तकः 11, 14
नीयमानः 3, 46.
नीरुक् 2, 4.
नृ 1, 22.
नृत्यम् 1, 7.
नृपःसान्नियुक्ते 9, 48.
नेत्रम् 5, 21.

नेत्रघातनम् 9, 17.
नेत्रपटः 7, 28.
नैशिकी 3, 18
नौः 7, 34.
न्यायवर्ती 12, 45.
न्यायोपार्जितम् 12, 46.

प.

पङ्क्तमग्ना 8, 34.
पङ्क्तिः 9, 7. 11, 8.
पक्कम् 11, 19.
पक्वान्नम् 1, 48.
पक्वेष्टकचितम् 7, 34.
पक्षः 4, 11 4, 13.
पक्षी 1, 7. 6, 8
पञ्च 1, 58 4, 30. 5, 17. 6, 50. 8, 12. 8, 14. 9, 11. 9, 25. 12, 9
पञ्चगव्यम् 3, 44. 6, 21. 7, 4. 7, 21. 10, 20. 10, 36. 10, 38. 10, 39. 11, 3. 11, 8. 11, 10. 11, 28. 11, 33. 11, 35. 12, 4.
पञ्चदशाहः 3, 4
पञ्चदशाहकम् 3, 2.
पञ्चेन्द्रियरतः 8, 21.
पञ्चमः 3, 9. 3, 16. 4, 12. 4, 25.
पञ्चयज्ञः 2, 6. 11, 47. 11, 48.
पञ्चयज्ञरताः 8, 21.
पञ्चसहस्रम् 11, 17.
पञ्चाहम् 4, 9.
पण्डितः 1, 40.
पतङ्गः 7, 31.
पतन् 6, 35.
पतनम् 12, 5.
पतिः 4, 17. 4, 23. 4, 30. 4, 33. 10, 28. 10, 30. 10, 36
पतितः 4, 30. 7, 9 8, 21 9, 11. 10, 26 10, 29. 11, 40. 11, 41. 12, 19. 12, 51.
पतितादिः 4, 9.
पत्नी 3, 26.
पत्रम् 10, 20.
पदेपदे 3, 40.
पन्थाः 7, 34. 12, 66.
पयः 1, 65. 4, 7. 4, 8. 6, 30. 11, 25 11, 29.
परः 3, 33. 10, 31. 10, 34. 1, 61.
परत्र 12, 77.
परधर्मः 1, 64.
परनारीरतः 4, 38.
परपाकः 11, 45. 11, 48
परपाकनिवृत्तः 11, 45. 11, 48.
परपाकरतः 11, 45. 11, 49.

परम् 1, 23 11, 56. 3, 18 6, 2
परमः 8, 26 1, 64 5, 24
परपुमान् 10, 29. 34
परशुः 9, 33.
परसैन्यम् 1, 61.
परस्त्री 4, 23.
पराकः 4, 12.
पराङ्मुखः 1, 37.
परान्नम् 11, 48.
पराशरः 1, 8 1, 10. 1, 18. 1, 34. 6, 1. 6, 68. 9, 30
पराशरमतम् 1, 36. 12, 73.
पराशरवचः 2, 2. 3, 2. 7, 1.
परिकीर्तितः 11, 18 11, 50. 12, 73, 12, 49.
परित्यजन् 3, 37
परित्यागः 6, 39.
परित्राता 3, 34.
परिपालनम् 1, 63.
परिभ्रष्टः 3, 6. 12, 32.
परिवर्जितः 11, 49.
परिविक्तिः 4, 25 4, 26.
परिवेत्ता 4, 25.
परिवेदनम् 4, 27. 4, 28.
परिवेष्टितः 3, 32.
परिव्राड् 1, 49. 3, 31.
परिषत् 8, 9. 8, 11. 8, 12. 8, 13. 8, 14.
परिषत्त्वम् 8, 4. 8, 15
पर्णपृष्ठम् 12 44
पर्यङ्कःस्थितः 6, 66
पर्वत- 9, 28.
पर्षद् 8, 6 8, 27. 8, 9. 8, 10.
पलम् 4, 8. 6, 38. 11, 31.
पलाण्डुः 11, 9
पलाशम् 5, 15.
पवित्र- 1, 36. 5, 1. 8, 41. 11, 28. 11, 58, 11, 38
पश्चिमः 12, 27.
पशु 10, 14
पाचितम् 11, 13.
पाणिः 1, 61. 6, 66. 9, 20.
पाणिपूरान्नभोजनः 11, 54.
पातः 3, 16.
पातकम् 9, 47.
पातयन् 9, 36.
पात्रम् 7, 1. 10, 37. 11, 7. 12, 41. 12, 42.
पादः 6, 29. 6, 65. 7, 13. 7, 14. 9, 3. 9, 13. 9, 14 9, 15. 9, 17 9, 18. 9, 29 9, 30. 9, 38. 9, 41.
पादकृच्छ्रम् 9, 18.
पादप्रक्षालनम् 1, 43.
पादशौचम् 7, 24.
पादहीनम् 7, 14. 9, 4. 9, 29.

पादाङ्गुलिः 5, 18.
पादुकास्थः 6, 66.
पादोनम् 9, 13.
पानम् 1, 67
पानीयम् 9, 39.
पापम् 2, 8 3, 41 4, 20 6, 57. 8, 2 8, 5. 8, 8. 8, 9. 8, 10 8, 29 9, 61 11, 37. 11, 55 12, 8. 12, 61 12, 80.
पापकर्मा 8, 20. 10, 25.
पापकारिणी 10, 29
पापनाशनम् 1, 36
पापशोधनम् 11, 28
पापसङ्करः 6, 35.
पापिष्ठः 2, 12 12, 42.
पापी 9, 32.
पारगः 8, 12.
पारावतः 6, 3 6, 8
पाराशरः 1, 24 10, 6 10, 11. 10, 22. 10, 24.
पाराशरम् 12, 81.
पार्थिवः 3, 22.
पावकः 6, 40.
पावनम् 11, 5.
पावनी 9, 35.
पाशः 4, 3. 9, 32.
पाशकः 2, 9.
पाशच्छेदकरः 4, 5. 4, 3.
पाशलभः 9, 34.
पाषाणः 7, 26 7, 27 9, 17 9, 23. 9, 24
पिङ्गला 6, 7
पिण्ड 3, 13.
पिण्डदानम् 3, 13.
पिण्डस्थः 9, 13
पितृ- 1, 4 3, 24 3, 25 4, 24 7, 6 12, 11 12, 36 12, 43.
पितृगणः 12, 12
पितृघातकः 1, 58.
पितृतर्पणम् 12, 13.
पितृदाराः 10, 12
पितृदैवतम् 12, 15.
पितृव्य 1, 23.
पितृव्यपुत्रः 1, 28.
पित्र्यम् 12, 41.
पिपासा 12, 58.
पिबन् 8, 33. 8, 34. 11, 40.
पीडितः 9, 7.
पीतम् 11, 43.
पीयूषम् 11, 9.
पुण्यम् 1, 6. 1, 36. 6, 60. 10, 40. 12, 9. 12, 58. 12, 63. 12, 69.

पुत्रः 1, 19 4, 23 4, 24 5, 23.
पुत्रजन्म 12,26.
पुनरागमनम् 10, 32.
पुनर्लेपनम् 6, 42
पुनः संस्कारकर्म 12, 3
पुमान् 3, 9 4, 1. 10, 35 11, 44 12, 57
पुरीषम् 6, 49.
पुरुषः 1, 30 3, 31.
पुरुषाकृति. 5, 15.
पुष्टः 12, 34.
पुष्टांग 12, 37
पुष्पम् 1, 62.
पुष्पवती 10, 21
पूजकः 1, 38.
पूजनम् 1, 39.
पूज्यः 8, 25.
पूत–5, 5. 8, 6. 11, 33 12, 22 12, 31.
पूय–4, 2. 6, 48.
पूर्ण 3, 47.
पूर्वम् 1, 41. 8, 14. 9, 12. 2, 2
पूर्वसङ्कल्पितम् 3, 28.
पूर्वा 7, 13. 7, 14. 7, 15.
पूर्वोक्त– 6, 45. 8, 1.
पूर्वोच्छिष्टम् 11, 4.
पृथक्दारनिकेतनः 3, 7.
पृथक्पृथक् 9, 49. 5, 13.
पृथिवीपतिः 12, 72.
पृष्ठम् 9, 7. 5, 20.
पोष्यवर्गः 12, 45.
प्रकल्पितम् 12, 64.
प्रकीर्तित–1, 64. 3, 21. 8, 12. 8 14.
प्रक्षालनम् 5, 6
प्रचोदितः 5, 25.
प्रच्छादयितुम् 9, 59.
प्रजा 1, 61.
प्रजापतिः 4, 4
प्रणवः 11, 36. 11, 37
प्रणाशनम् 12, 81.
प्रणिपत्य 5, 5.
प्रतिग्रहीता 11, 47.
प्रतिरूपकः 9, 26.
प्रतिषिद्धम् 6, 67.
प्रतिषिद्धान्नम् 11, 4
प्रत्यागतः 12, 72.
प्रथमः 4, 11, 7, 18.
प्रदक्षिणा 1, 9.
प्रदण्डवान् 1. 61
प्रदानम् 1, 44.
प्रदीप्तः 11, 38
प्रदोषः 12, 27.
प्रपा 9, 39.
प्रभासादि 12, 20

प्रमत्तः 9, 8
प्रमाणतः 9, 10.
प्रमाणम् 4, 13. 10, 3.
प्रमाणमार्गः 8, 8.
प्रमादः 6, 30.
प्रमापणम् 9, 26.
प्रयत्नः 3, 27. 12, 82.
प्रयासः 3, 12.
प्रवर्तकः 11, 14.
प्रवसन् 5. 13.
प्रवासः 7, 36.
प्रव्रजितः 4, 30.
प्रव्रज्या 12, 5.
प्रशस्तम् 12, 26.
प्रष्टव्यः 1, 4.
प्रसवः 3, 24
प्रसादः 12, 74.
प्रसूता 3, 26.
प्रसूतिः 3, 16. 3, 3
प्रस्थः 6, 70.
प्रस्रवणम् 10, 25. 12. 69.
प्रहत–9, 9. 9, 44.
प्रहरः 12, 27.
प्रहरणम् 9, 31.
प्रहारः 9, 2.
प्राचेतसः 1, 15.
प्राजापत्यम् 5, 12. 6, 19. 6, 27. 6, 28. 6, 29. 7, 22. 8, 36. 9, 24. 9, 25. 10, 6. 10, 7. 10, 8. 10, 13. 10, 14. 10, 25 10, 39. 11, 2. 12, 4. 12, 6 12, 7.
प्राजापत्यद्वयम् 6, 16. 10, 6. 10, 7. 10, 39.
प्राजापत्यत्रयं 10, 13.
प्राणभृत् 9, 26.
प्राणः 1, 32. 3, 37. 8, 35.
प्राणायामः 3, 42. 3, 45. 6, 4. 12, 63. 12, 65.
प्राणायामशतम् 3, 47.
प्राणिहत्या 6, 1.
प्रातः 11, 49.
प्राप्तः 6, 20. 6, 57. 10, 32. 7, 5.
प्रायश्चित्तम् 1, 34. 4, 20. 6, 12. 6, 48. 8, 1. 8, 6. 8, 20. 8, 28. 8, 30. 8, 41. 9, 2. 9, 12. 9, 19. 9, 22. 9, 28. 9, 34. 9, 35. 9, 39. 9, 40. 9, 41. 9, 42. 9, 43. 9, 44. 9, 45 9, 46. 9, 52. 9, 54. 10, 4. 10, 22. 10, 32. 10, 38. 11, 8. 11, 16. 11, 25. 11, 44. 12, 58. 12, 66.
प्रायश्चित्तार्हम् 9, 32.
प्रायश्चित्ती 8, 6.
प्रेतः तं-3, 10. 3, 19. 3, 20. 3, 40. 3, 43. 5, 14.
प्रेताग्निहोत्रसंस्कारः 5, 14.
प्रेतधूमः 12, 1.
प्रेतसूतकम् 3, 1.

प्रेतीभूतः 3, 42. 3, 46
प्रेरयन् 9, 36.
प्रेक्षकः 9, 47.
प्रोक्त— 8, 14. 5, 6. 6, 55 7, 19. 9, 2
प्रोक्षणम् 7, 28. 7, 30.
प्रोक्षणी 5, 21.

फ.

फलम् 1, 6. 1, 62. 6, 64. 7, 29. 7, 33 10, 20. 11, 9 11, 40.
फलोद्भव 10, 37.

ब.

बदरिकाश्रमः 1, 5.
बद्ध— 9, 6. 9, 33. 10, 21
बधिरः 4, 27.
बन्दिग्रहः 10, 24.
बन्दिग्राहः 10, 16.
बन्दी 3, 30.
बन्धः 9, 1, 9, 27. 9, 32. 9, 42.
बन्धनम् 8, 1. 9, 3. 9, 7. 9, 31 9, 46.
बन्धपाशसुगुप्ताङ्गः 9, 32.
बन्धुः 10, 30.
बन्धुमध्यः 9, 58.
बलम् 4, 33. 9, 23. 10, 24.
बलाका 6, 3.
बलीवर्दः 2, 3.
बस्तः 6, 14
बहिष्कृतः 1, 57.
बहिःस्थलम् 12, 17. 12, 18.
बहु— 9, 46. 9, 48 9, 49.
बहुश्रुत 9, 53
बान्धवः 4, 19. 5, 23 10, 33
बालः 3, 10 3, 14. 6, 55. 7, 35. 9, 61. 11, 6.
बाहु. 5, 16
बाहुमात्रम् 9, 10
बाह्य 12, 15
बिलम् 4, 33.
बीजम् 1, 56. 1, 57 4, 22. 1, 47.
बीजी 4, 22.
बुधः 3, 27
ब्रह्मकूर्चः 6, 31. 11, 3 11, 5. 11, 26. 11, 27. 11, 38.
ब्रह्मघातकः 12, 65 12, 68.
ब्रह्मघातिनी 7, 18.
ब्रह्मघोषः 6, 74
ब्रह्मघ्नः 2, 12 12, 42.
ब्रह्मचर्यम् 4, 31.
ब्रह्मचारी 1, 48. 1, 49 3, 19 4, 31.
ब्रह्मलोकः 5, 24.

ब्रह्महत्या 1, 20. 8, 35. 12, 50 12, 71.

ब्रह्महत्याव्रतम् 12, 74.

ब्रह्महा 12, 74

ब्रह्मा 1, 50.

ब्राह्मणः 1, 38 1, 56. 2, 8. 3. 1, 3, 33, 10, 44. 15, 46. 4, 4. 5, 11. 6. 19, 30, 48, 53, 54, 59. 61, 62, 69. 7 7 8. 3, 11 16. 17, 29 9, 21 9 53 10 15. 10, 38 11 18, 22, 24. 26, 51 12 7, 28, 33 39. 56, 59, 74, 77

ब्राह्मणतर्पणम् 6, 11

ब्राह्मणत्वम् 12, 8

ब्राह्मणादयः 10, 10

ब्राह्मणभोजनम् 1, 6 8, 11 10. 4 10, 22. 12, 73. 12, 75.

ब्राह्मणानुमतः 7, 11

ब्राह्मणार्थम् 1, 36.

ब्राह्मणार्थे 3, 30, 8, 35.

ब्राह्मणी 5, 7. 7, 11. 7, 12. 7, 13 7, 14. 7, 15. 10, 29. 10, 34.

ब्राह्मणीगमनम् 1, 67.

ब्राह्मण्यम् 8, 19.

ब्राह्मम् 12, 9, 12, 10.

भ.

भक्तवत्सलः 1, 11.

भक्तः 1, 60.

भक्तिः 1, 11.

भक्षणम् 1, 66.

भक्षयन्ती 8, 33.

भक्ष्यं 11, 13.

भगिनी 10, 9.

भग्नः 3, 31. 9, 38.

भग्नाशः 1, 55, 1, 58. 1. 16.

भयम् 4, 1, 6, 56; 10, 24

भयार्तिः 10, 16

भर्त्रार्दितः 12, 58

भर्त्तृ 3, 26, 4, 11, 4, 16, 4, 17; 1, 18 4, 23, 4, 31, 4, 32, 10, 33.

भवत्प्रोक्तः 1, 15

भवनम् 9, 32.

भस्म 6, 39, 6, 65; 7, 2; 7, 22, 10, 38, 12, 10

भागः 2, 13, 4, 22.

भाजनम् 11, 40, 12, 43.

भाण्डम् 6, 17.

भाण्डस्थम् 6, 30.

भाण्डस्थितम् 11, 25.

भारः 1, 55, 9, 31.

भारहाणः 6, 7

भार्य्या 4, 15; 10, 26.

भावदुष्टः 6, 38.

भासः 6, 8.
भास्करः 3, 33, 12, 22.
भिक्षा 1, 49, 12, 66.
भिक्षार्थी 12, 68.
भिक्षुः 1, 51, 12, 47.
भिक्षुकः 1, 47.
भित्रम् 9, 37.
भित्रकक्षः 9, 37
भिषक् 9, 46
भुक्त–7, 33 10, 24 10, 25. 11, 1. 11, 5. 11, 19 11, 20.
भुक्तोच्छिष्टम् 7, 32
भुञ्जानः 1, 38 6, 65. 12, 40. 12, 42
भूः 7, 25. 12, 64.
भूमिः 10, 23 10, 41.
भूमिदोषः 6, 42.
भूमिपः 3, 4.
भूमिहर्ता 12, 52
भूषणम् 9, 6
भृगु 3, 10.
भृग्वग्निमरणम् 3, 10.
भृत्यः 6, 36. 9, 61. 12, 73.
भृशम् 8, 32.
भैरुण्डः 6, 8.
भैक्ष्यम् 1, 50.
भैक्ष्यचरः 1, 60.
भैक्ष्यचर्या 12, 3.
भैक्ष्यभुक् 7, 9.
भोजनम् 6, 67 11, 7.
भोज्यम् 6, 74 11, 12.
भोज्य– 11, 19 11, 23. 11, 24.
भोज्यान्नः 11, 21
भ्रष्टः 1, 37
भ्रातृ 4, 29 5, 23 7, 6.
भ्रातृजः 10, 12
भ्रातृभार्या 10, 12.
भ्रूणहत्या 4, 15.
भ्रूणहा 6, 61

म

मक्षिका 6, 61 7, 31
मखः 12, 52.
मग्नः 9, 37.
मण्डलम् 3, 33
मण्डूकः 11, 11
मणिः 7, 26
मतम् 4, 12 7, 17 7, 29
मत्तः 9, 8.
मत्स्यघाती 2, 8 2, 9.
मदः 10, 31
मदमोहितः 7, 7.
मद्यम् 1, 66. 11, 14. 11, 15.
मद्यप 12, 75
मधु 1, 65.
मधुपर्कः 7, 33.
मध्यः 1, 8. 8, 31.
मध्यमम् 1, 29.

मध्यस्थः 12, 27
मनः 12, 50.
मनस्तापः 11, 20.
मनीषी 12, 9.
मनुः 1, 21. 1, 18 7, 31. 7, 32. 9, 26. 9, 51. 11, 19. 12, 20. 12, 38.
मन्त्रपूर्वक. 8, 19
मन्त्रवर्जितः 5, 11.
मन्वन्तरम् 1, 16.
मन्वर्थः 6, 1
मरणम् 3, 1. 10 3, 20 3, 29. 3, 38. 12, 62
मरुत् 12, 21.
मर्कटः 11, 11.
मर्त्य· 12, 50
मर्त्यलोकः 9, 60.
मलः 12, 14. 12, 15
मलिनः 6, 62
महत्कार्यम् 6, 58.
महातेजाः 1, 3. 1, 8
महादोषः 2, 8.
महानदी 5, 2 12, 58.
महानिशा 12, 27.
महापातककारकः 12, 67
महामुनिः 1, 10.
महिष– 6, 12. 10, 14. 15
मही 2, 10 7, 32.
महेश्वरः 1, 20.
महोदधिः 12, 47.
मातृ· 3, 21. 3, 25. 4, 24. 7, 6. 10, 9 10, 12 10, 36
मातृष्वस्रृगमः 10, 10
मातुलानी 10, 13.
मानव· 1, 12 1. 24. 12, 11.
मानस्तोकः 11, 34. 11, 35.
मानुषः 1, 2. 1, 32. 10, 31.
मायूरम् 11, 42.
मारुतः 8, 9. 8, 10. 8, 32
मारुतार्कः 7, 34. 8, 9 8, 10
मारुताशनः 6, 5. 8, 37 8, 58. 8, 39. 8, 10.
मार्गन्तः 8, 8.
मार्जनम 7, 27
मार्जारः 6, 9 7, 31. 11, 6.
मालाकारः 1, 62.
माषः 6, 50.
मांसम् 1, 32. 1, 66. 11, 11. 11, 14 11, 15.
मासः 3, 2. 3. 4 5, 4, 10. 6, 43.
मासद्वयम् 4, 10.
मासिमासि 7, 6.
मासार्द्धम् 1, 10. 6, 43.
मिथुनम् 10, 7. 10, 8. 10, 11.
मिथ्योपचारः 9, 46.
मुक्तः 12, 16. 12, 78.
मुक्तकच्छ-12, 16.
मुक्तभोजनः 6, 66.
मुखम 1, 56. 3. 20. 5, 21. 11, 10.

मुख्यः 8, 27.
मुञ्जः 7, 29
मुण्डनम् 9, 55.
मुद्गरः 3, 35.
मुनिः 1, 15 1, 19. 8, 13. 11, 48. 12, 53.
मुनिपुङ्गवः 1, 10. 1, 35.
मुनिमुख्यः 1, 8. 1, 18.
मुनिवक्त्रम् 6, 35.
मुनिविभाषितम् 1, 34.
मुष्कः 5, 19.
मुसलम् 5, 20. 12, 78.
मूकः 4, 27.
मूढः 6, 58. 8, 5. 12, 42
मूढगर्भ- 9, 45
मूत्रम् 6, 49. 11, 30. 12, 2. 12, 4.
मूर्खः 1, 40. 8, 5. 4, 16
मूर्च्छितः 9, 11.
मूलम् 10, 20.
मूलच्छेदः 1, 62.
मूल्यम् 9, 26
मूषकः 6, 9.
मूषिका 11, 11.
मृगः 1, 7. 6, 14. 8, 16.
मृण्मयम् 6, 39. 7, 27. 10, 37
मृत- 2, 10. 2, 11 2, 28. 2, 38. 2, 44. 3, 38. 3, 44 4, 14. 4, 23. 4, 30. 4, 31. 9, 5 9, 6. 9, 9. 10, 28. 12, 37. 12, 62.
मृतकम् 11, 16.
मृतसूतकम् 3, 28.
मृत्युः 8, 1. 9, 8.
मृदुः 7, 37.
मृद्भाण्डम् 6, 46.
मेखला 12, 3.
मेढ्रम् 3, 17. 10, 10.
मेध्यम् 7, 31. 10, 41.
मेरुः 1, 50.
मैथुनम् 12, 1.
मोचनम् 9, 27.
मोह. 10, 30. 10, 31. 11, 8.
मोहितः 10, 9.
मौञ्जः 9, 33.
मौनव्रतम् 12, 40.

य.

यक्षः 1, 7.
यज्ञः 1, 23. 2, 6 3, 28. 8, 21. 10, 41. 11, 48. 12, 25
यज्ञकर्म 6, 52.
यज्ञपात्रम् 5, 18.
यज्ञफलम् 3, 40.
यज्ञयाजी 8, 13.
यज्ञसङ्गः 3, 37.
यज्ञोपवीतम् 12, 16.
यतिः 1, 48. 1, 50.
यत्नः 9, 45.
यथाकालः 3, 23.

यथाविधि 9, 30.
यन्त्रिता 9, 44.
यवसम् 9, 20.
यष्टिः 3, 35.
याचमानः 1, 28. 1, 29.
याजकः 4, 25.
याज्यवर्णः 11, 26.
याज्ञवल्क्यः 1, 14.
यान 12, 12. 12, 79.
यामः 12, 27.
यावकः 6, 33. 6, 36. 10, 19 12, 80.
यावकान्नम् 11, 11.
यावकाहारः 6, 26 6, 32 6, 43.
यावत् 9, 20. 9, 21.
यावन्मासस्थितः 3, 15.
यावान् 9, 46.
युगम् 12, 54.
युगम् 1, 2. 1, 16 1, 23. 1, 25. 1, 33. 1, 34. 2, 1.
युगद्वयम् 12, 54.
युगरूपम् 1, 22.
युगरूपः 1, 33. 11, 51.
युगेयुगे 11, 50.
युग्मम् 10, 4.
यूपः 12, 28.
योक्त्रम् 8, 1. 9, 3. 9, 4. 9, 6. 9, 8. 9, 31.
योक्त्रयन्त्रितः 9, 30.
योग्युक्तः 3, 31.
योजन- 12, 70.
योनिः 1, 52. 12, 37.
शोणित् 3, 15.
यन्त्रित- 9, 45.

र.

रक्तपक्षः 6, 6.
रक्तवस्त्र 7, 30.
रक्ता 11, 29.
रक्षणार्थम् 9, 52.
रक्षन् 1, 61.
रक्षः 1, 59
रङ्गः 8, 19.
रजः 7, 2 7, 6 7, 16 7, 17.
रजकी 6, 41. 7, 19
रजनी 7, 21.
रजस्वला 7, 5. 7, 7. 7, 11. 7, 12. 7, 13. 7, 14. 7, 15. 12, 53.
रजोनिवृत्तिः 7, 16. 7, 18.
रज्जुः 7, 29.
रणम् 3, 31. 3, 38.
रतः 11, 14. 11, 15.
रत्नम् 1, 63.
रथ्या 7, 34. 12, 16.
रविः 11, 39.
रसः 2, 7. 12, 34.
रसपूर्णम् 6, 47.
राक्षसः 4, 18.

राजपुत्रः 9, 53.
राजा 1, 30 1, 60. 2, 12 3, 21. 3, 22. 8, 28. 8, 29 9, 53. 12, 47 12, 72. 12, 78. 12, 79.
रात्रिः 8, 31. 9, 56. 10, 11. 11, 10. 11, 12. 23, 44.
रामचन्द्रः 12, 70.
राशिमूलम् 2, 11.
राष्ट्रम् 10, 29.
राहुः 12, 22. 12, 26.
राहुमस्तः 12, 30.
राहुदर्शनम् 12, 23.
रुद्रः 12, 24.
रुधिरम् 1, 32. 3, 39. 9, 50. 11, 54. 12, 14.
रूप्य 7, 26
रेणुः 7, 35.
रेतः 11, 1. 12, 64.
रोगः 7, 16.
रोधः 9, 1. 9, 3. 9, 5. 9, 27.
रोधनम् 9, 31. 9, 46.
रोम 9, 14. 12, 14. 4, 32.
रोहिः 6, 14.
रोहिणी 7, 4.
रौप्यम् 7, 26.
रौरवः 12, 36.

ल.

लक्ष्मीः 3, 38.
लक्ष्म 9, 27.
लता 10, 20.
ललाटदेशः 3, 39.
लवणम् 1, 65 6, 40.
लशुनम् 11, 9.
लाङ्गली 2, 9
लाङ्गूलम् 9, 18.
लाभकर्म 1, 63.
लाला 9, 50.
ललाहतम् 6, 72.
लाविका 6, 6.
लिखितः 1, 14.
लुब्धकी 6, 44.
लेपः 7, 3
लोकः 3, 31. 3, 32. 5, 22. 10, 31. 11, 38. 12, 77.
लोकाग्निः 5, 11.
लोभः 6, 56.
लोष्टकम् 9, 23. 9, 24.
लोहदण्डः 6, 9.

व

वक्ता 8, 5.
वक्त्रम् 3, 39. 12, 56.
वचनम् 4, 29. 6, 63.

वत्सकः 8, 33.
वधः 6, 20. 9, 1 9, 8. 9, 31. 12, 79. 12, 78.
वनम् 9, 6 12, 7.
वनचारी 6, 15.
वपनम् 8, 31 9, 14 9, 54. 10, 6. 10, 19. 12, 7.
वरः 10, 17.
वराहः 6, 14 11, 42
वरुणः 11, 39.
वर्जितः 3, 6. 12, 32. 12, 36
वर्णः 1, 17. 1, 37 2, 15. 11, 16 12, 2. 12, 5 12, 6
वर्तमानम् 1, 2.
वर्षम् 1, 58 4, 2. 7, 5 7, 9.
वल्कलम् 7, 28.
वल्कशृंखल 9, 33.
वल्गुली 6, 6.
वंशजः 3, 8.
वसुः 12, 24.
वस्त्रम् 6, 39 10, 37. 12, 13.
वस्त्रयुगम् 9, 15.
वस्त्रयुग्मम् 10, 4.
वाक् 12, 50.
वाक्यम् 1, 18. 6, 51. 6, 61.
वाक्योदकम् 6, 62.
वाजपेयः 12, 52.
वाणिज्यम् 1, 63. 2, 14.
वातः 4, 22.
वातोद्भूतः 7, 35.
वानरः 6, 13.
वान्तः 12, 1.
वापी 7, 3. 9, 36. 12, 52.
ग्रामः 1, 54 5, 19.
वामदेव्यम् 11, 18.
वामनः 4, 27.
वामपादकरन्यस्तम् 1, 59
वायव्यम् 12, 9. 12, 10.
वायुः 10, 41. 11, 39.
वायुभूत—12, 12.
वायुभक्षः 4, 7. 6, 11.
वारि 4, 7.
वारुणः 12, 9 12, 10.
वासः 7, 28. 9, 57 11, 53.
वासार्थम् 12, 72.
वासिष्ठः 1, 12.
वाहनम् 9, 27 9, 29.
विकर्म 2, 14.
विकर्मस्थः 6, 18. 12, 67.
विकलम् 7, 2.
विकल्पी 8, 27.
विक्रयः 1, 65. 2, 7.
विक्रीणन् 1, 66. 9, 36.
विक्रेयः 2, 7.
विघाती 6, 3.
विघ्नकर्ता 6, 59.
विचक्षणः 5, 23.
विचारः 1, 67.
विच्छेदः 3, 8.
विजानन् 8, 2.

विज्ञात 6, 34
विज्ञेय 12, 27. 8, 7.
विट् 11, 42 12, 2. 12, 4.
वित्तम् 12, 46.
विद् 6, 70 8, 2
विद्यमानः 12, 56.
विद्या 5, 3.
विद्युत् 9, 42.
विद्रवत् 3, 34.
विद्वान् 8, 2.
विधवा 4, 14.
विधिः 5, 24 10, 2.
विधिवत् 3, 39. 12, 65.
विनिर्दिष्टा 10, 30.
विनिःसृतः 3, 14
विन्ध्यः 12, 73.
विपत्तिः 3, 7 9, 47.
विपन्नः 3, 30 9, 39. 9, 42.
विप्रः 1, 46 59, 2.–2, 3, 5, 7, 13. 3.–3, 4, 5, 6, 12, 20, 23, 26, 29, 37 4.–5. 6, 9 5.–5, 10, 11, 12, 6.–9, 13, 21, 22, 29, 41, 42, 63, 64, 65, 70, 72, 74, 7, 8. 8.–2, 15, 18, 22, 24, 41. 9, 61. 10.–4, 5, 17, 38. 11.–1, 3, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 44, 49. 12.–20, 21, 29, 39, 41, 42, 60, 61, 76.
विप्रगृहम् 11, 19.
विप्रघ्नः 1, 58
विप्रमध्ये 12, 57.
विप्रुट् 7, 32.
विभवम् 1, 49.
विभाषितम् 1, 34.
विभुः 1, 13.
विमुक्तः 9, 60.
विमोचनम् 9, 45.
विलिखितम् 5, 6
विवर्जितः 1, 52. 10, 34. 11, 15. 12, 67.
विवादः 11, 53.
विवाहः 3, 28 12, 25.
विशारदः 1, 3.
विशुद्धात्मा 12, 71.
विशुद्धिः 3, 3.
विशेषतः 9, 56. 10, 31.
विशोधनम् 7, 25.
विषम् 5, 10.
विष्णुः 1, 20. 1, 13.
विस्तरः 1, 18 1, 19.
विस्तीर्णः 12, 70.
विस्तृता 6, 1.
विस्मृतः 1, 15.
विहीनः 1, 52.
वीरः 3, 35 3, 37.
वृकः 5, 1. 5, 7. 6, 4. 11.
वृक्षः 1, 6. 2, 10. 9, 36. 11, 9.

वृत्तिः 1, 63. 2, 7. 12, 5.
वृद्धः 6, 55 7, 35.
वृन्तम् 5, 15.
वृन्ताक 11, 9.
वृन्ताकफलभक्षी 6, 10.
वृषः 2, 3. 5, 9. 6, 16. 6, 41. 9, 15. 9, 47. 12, 6. 12, 49.
वृषणः 5, 17.
वृषलः 12, 32
वृषलभीतः 12, 33.
वृषलीपतिः 7, 8
वृषलीसेवनम् 7, 8.
वेगः 7, 3.
वेणुः 7, 28.
वेणुजीविनी 6, 44.
वेदः 1.-21, 46, 67 3, 5. 5, 3. 6, 70.-8 2,-12, 21. 12, 32.
वेदकर्ता 1, 21.
वेदखड्गधरः 8, 26.
वेदपारगः 1, 50. 6, 35. 8, 7.
वेदमातृ 5, 1. 8, 30.
वेदवान् 8, 11.
वेदविद् 8, 22.
वेदव्रतम् 8, 13,
वेदाङ्गम् 8, 2. 12.
वेदाङ्ग- 6, 70. 6, 2.
वेदान्तवेदी 12, 61.
वेदाभ्यासरतः 1, 46.
वेदस्य 6, 34. 6, 40. 11, 19. 12, 72.
वेश्मकम् 9, 44.
वेश्मद्वार- 9, 41
वेश्मभंग 9, 43.
वेष्टितम् 1, 54.
वेष्टितशिराः 1, 59
वेश्या 10, 14.
वैकालिकम् 7, 17.
वैद्यः 3, 21.
वैय्याघ्रम् 11, 43.
वैश्यः 1, 63. 2, 14. 3.-2, 4, 45. 6.-17, 18, 20, 29, 30, 50. 10,7 11.-2,12, 17,26, 45.
वैश्यकन्यका 11, 24.
वैश्यजा 7, 13.
वैश्यवृत्तिः 1, 63.
वोढा 4, 3. 4, 5.
व्यक्तः 10, 28.
व्यसनम् 7, 26.
व्यसनी 6, 53.
व्याघ्रः 6, 13. 9, 42.
व्याधः 2, 9.
व्याधिः 6, 53. 7, 36. 9, 50.
व्याधितः 2, 3. 4, 16.
व्याध्युपसृष्टः 9, 12.
व्यापन्नः 9, 46.
व्यापादिता 9, 49.

व्यालः 4, 33.
व्यालग्राही 4, 33.
व्यासः 1.–1, 4, 5, 9, 11, 18.
व्रणङ्गारम् 6, 48
व्रणभङ्गः 9, 20.
व्रतम् 1, 42 4.–17, 18, 31. 5, 3 6.–33, 54, 59, 63. 9.–13, 52, 53, 57, 58. 10.–21, 23, 40. 12, 3.
व्रतशेषम् 5, 4.

श.

शकटः 9, 7.
शकलम् 5, 21.
शक्तः 1, 51.
शक्तिः 2, 1. 6, 31.
शक्तिपुत्रः 1, 8.
शङ्कितम् 11, 4.
शङ्खः 1, 14. 7, 26 4, 29.
शङ्खपुष्पी 10, 20.
शङ्खलिखितः 1, 24.
शणः 7, 29.
शतम् 1, 55. 5, 15, 16. 5, 17 10, 35. 11, 20. 12, 49. 12, 52. 12, 63. 12, 70.
शतकम् 5, 16.
शतपञ्चकम् 12, 81.
शतधा 8, 5. 8, 29.
शत्रुः 1, 58. 3, 32.
शनैः 8, 19.
शयनम् 9, 55. 12, 79.
शय्या 1, 44.
शरः 3, 35.
शरभः 6, 2.
शरीरम् 6, 28. 6, 57. 10, 26.
शरीषः 9, 43.
शमिः 5, 19.
शर्वरी 12, 25.
शल्यकः 6, 10.
शवम् 3, 45.
शंवती 11, 35.
शशादिः 6, 5.
शस्त्रम् 1, 61 9, 23 9, 24.
शस्त्रपाणिः 1, 61.
शाकुनिकः 2, 9.
शाणः 7, 29.
शाणवालः 9, 38.
शातातपः 1, 14.
शापः 1, 27.
शारिः 6, 4.
शावम् 3, 25.
शास्त्रम् 6, 70. 12, 81.
शिखा 12, 16.
शिखावर्ज्यम् 9, 14.
शिरः 1, 54 5, 16. 6, 52. 9, 55. 12, 16. 12, 64.
शिवः 6, 7.
शिशुमारः 6, 10.
शिल्पकम् 2, 14.
शिल्पी 3, 21. 6, 16.

शिग्रुम् 5, 19. 10, 10.
शीतः 8, 32.
शीलवती 8, 25.
शुकः 6, 3.
शुकस्विट 11, 34.
शुक्रः 11, 33.
शुक्लः 10, 2
शुचिः 3, 11. 3, 24. 3, 25 5, 2 5, 7 5, 9 6, 23. 6, 49. 9, 58 12, 4. 12, 17.
शुचिव्रतः 11, 12
शुद्धः 4, 6 6, 41 8, 42. 10, 35.
शुद्धता 7, 30.
शुद्धिः 3, 1 3, 9 6-26, 39, 72, 75. 7-1, 10, 27, 28, 30, 38 9, 23 10.-1, 6, 11, 22 11, 17 12-5, 8, 78.
शुद्ध्यर्थम् 4, 13. 12, 3
शुनी 4, 16.
शुभकर्मा 3, 41.
शुभकारकम् 12, 51.
शुष्कान्नम् 11, 19.
शृङ्गम् 5, 2. 7, 26.
शृङ्गभङ्गः 9, 17. 9, 19.
शृङ्गोदकस्नानम् 5, 2.
शृत- 6, 68.
शूद्रः 1.-64, 65, 66. 67, 2.-14. 3.-2, 4, 46, 48. 6.-16, 18, 20, 29, 30, 31, 51. 7.-20, 21. 8.-24, 25. 10, 8 11.-2, 3, 14, 15, 21, 26, 27, 45. 12, 35. 12, 39.
शूद्रकन्या 11, 22. 11, 23.
शूद्रगृहम् 11, 20.
शूद्रजा 7, 14.
शूद्रजातिः 1, 65.
शूद्रभोजनम् 11, 13.
शूद्रवेदम 11, 19.
शूद्रसूतकम् 11, 17.
शूद्रान्नम् 11, 4. 12, 35.
शूद्रान्नभोजी 12, 37.
शूद्रान्नरसपुष्टः 12, 34.
शूद्री 7, 15 12, 36.
शूद्रोच्छिष्टम् 7, 21.
शून्यम् 8, 17.
शूरः 3, 32 3, 36.
शूर्पम् 7, 29.
शेषः 1, 34. 6, 45. 11, 7.
शोणितम् 4, 2. 6, 48. 11, 54.
शोधनम् 10, 39. 11, 56.
शौचम् 3, 10. 3, 45.
शौचाचारः 1, 2. 7, 38.
श्मशानम् 8, 22.
श्मश्रु 9, 14.
श्येनः 6, 5.
श्रवणम् 9, 37. 12, 19.
श्राद्धम् 3, 13.

श्रान्तः 1, 41 2, 3. 6, 53. 12, 58.
श्रुतः 1, 12. 1, 15.
श्रुतम् 6, 68. 1, 48.
श्रुतिः 1, 3. 1, 20. 6, 71.
श्रुत्यर्थः 1, 15.
श्रोत्रम् 5, 21.
श्रोत्रियः 3, 21. 12, 51.
श्लोकः 12, 81.
श्वपाकः 5, 10 6, 21 6, 22 11, 14. 11, 27.
श्वपाकी 10.–5, 8.
श्वयोनिः 12.–38, 56.
श्वा 5.–1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 6.–67, 68, 69, 71. 7.–20, 23 11, 41.
श्वानघातकः 6, 11
श्वेतम् 11, 9. 11, 29.

ष.

षट् 1, 9 3, 45. 5, 18. 9, 31.
षट्कर्म 1, 39. 2, 2.
षट्कर्मनिरताः 2, 2.
षट्कर्माभिरतः 1, 38.
षट्पलम् 4, 8.
षट्शतम् 5, 15.
षडङ्गवित् 3, 26.
षड्भागः 2, 12.
षण्ढः 4, 27. 8, 18.
षण्ढवर्जितः 2, 4.
षण्मासः 4, 13. 7, 25. 9, 19.
षष्टिः 4, 2.
षष्ठः 3, 9. 3, 16. 4, 12.

स.

संयोगः 4, 28. 8, 10.
संरक्षणम् 9, 1.
संवत्सरः 1, 27. 2, 8.
संवर्तः 1, 13.
संविशन्ती 8, 34.
संशयः 4, 15 8, 42 10, 18. 11, 6 11, 23 11, 24.
संस्कारः 8, 19. 11, 22 12, 2. 3, 14 5, 14.
संस्कृतः 11, 22 11, 24.
संस्थितः 3, 17.
संस्पृष्टः 6, 26. 7, 22 7, 23. 12, 2. 6, 73
सकृत् 6, 22.
सगोत्रः 3, 11. 10, 13.
सङ्कटम् 9, 37.
सङ्करः 3, 24 11, 55.
सङ्क्रान्तिः 12, 25.
सङ्ख्या 4, 13. 12, 63.
सङ्क्रमः 5, 2. 9, 56.
सङ्क्षेपनम् 9, 27.
सङ्ग्रहः 12, 81.
सङ्ग्रामः 9, 44 3, 39.

सङ्ग्रामदेशः 3, 39.
सचेतनः 9, 16.
सचैलम् 3, 43. 6, 24. 12, 55.
सजातिः 4, 19.
सञ्चयः 12, 70.
संचारः 9, 28.
साञ्चितः 12, 70.
सततम् 9, 58. 9, 61. 11, 49.
सतता 7, 35.
सत्यम् 1, 30.
सत्यवतीसुतः 1, 2.
सत्रपुतः 3, 22.
सत्री 12, 47.
सदा 10, 16.
सदाचारः 1, 20. 12, 61.
सद्भूतगुणवादी 8, 8.
सद्यः 3, 11. 3, 41. 3, 10. 3, 20. 5, 9.
सद्यःशौचः 3, 21, 3, 10. 3, 41.
सनातनः 2, 15. 3, 48.
सन्तत 7, 35.
सन्तुष्टहृदयः 1, 10.
सन्ध्या 1, 39. 3, 6. 6, 4. 10, 40. 12, 32.
सन्ध्योपास्तिः 8, 3.
सविधिः 4, 15. 11, 33. 12, 55.
साक्षिभः 1, 3.
सन्यस्तः 3, 10. 3, 33.
सपलाशः 9, 10.
सपिण्डः 5, 11.
सपुत्रः 12, 73.
सप्त 9, 11. 9, 59.
सप्तजन्मा 9, 60. 12, 38.
सप्तपलम् 11, 31.
सप्तमः 3, 9. 4, 12.
सप्तवारः 11, 34.
सबाह्यः 12, 15.
सभा 1, 8.
समः 2, 7. 4, 10.
समन्वितः 3, 5. 10, 29.
समभागी 2, 10.
समरम् 10, 16.
समर्थः 7, 37 8, 11.
समाचारः 1, 35.
समादिष्टः 12, 70.
समायुक्तम् 12, 81.
समुत्पन्नः 11, 23. 11, 22.
समुद्दिष्टः 11, 39. 10, 30.
समुद्भूतः 11, 24.
समुद्रः 9, 5. 12, 71.
समुद्रगा 3, 47. 12, 75.
समुद्रदर्शनम् 5, 2.
समुद्रोत्तुगमनम् 12, 66.
समुपस्थितः 11, 55.
समेतः 8, 4. 8, 20. 9, 48.

सामर्थ्यम् 1, 34.
सौयम् 9, 27.
सारसः 6, 2.
सार्वकामिकी 1, 56.
सावित्री 6, 22. 8, 3.
सिद्धः 1, 7.
सिद्धिः 12, 44.
सिंहः 6, 13.
सीसम् 7, 25.
सुक्षेत्रम् 1, 57 1, 47.
सुखासीनः 1, 8
सुगुप्तांग 9, 32
सुतः 1, 4. 4, 24. 10, 30. 11, 23.
सुनर्दः 2, 4.
सुपात्रम् 1, 57. 1, 47.
सुप्तः 6, 23 12, 18.
सुबुद्धिमान् 12, 45.
सुमणिः 12, 48.
सुयुद्धम् 3, 37.
सुरः 9, 57.
सुरा 7, 22. 7, 23. 10, 62. 12, 2 12, 76.
सुराङ्गना 3, 38.
सुरापानम् 12, 76.
सुरामात्रम् 7, 23.
सुवर्णम् 4, 13 6, 50. 6, 73. 7, 10. 10, 20. 12, 77.
सुवर्णोदकम् 6, 73.
सुव्रती 1, 49.
सुस्वागतम् 1, 10.
सूक्ष्मः 1.–18, 19.
सूकरः 12, 38. 4, 16, 10, 11.
सूकरी 4, 16. 10, 14.
सूतकम् 3 –7, 8, 15, 16, 19, 20, 22, 25, 26. 11.–16, 17. 12. 87.
सूतकान्नम् 11, 4.
सूतकी 3, 6.
सूतिकम् 12, 54.
सूतिका 7, 10.
सूत्रम् 9, 59.
सूर्यः 7, 9. 12, 21. 12, 55.
सूर्यमण्डलभेदी 3, 31.
सृगालः 5. 1. 11, 11.
सेतुः 12, 71.
सेतुबन्धः 12, 66. 12, 73.
सेवा 1, 28
सेवादानम् 1, 29.
सैन्यम् 1, 61. 3, 34.
सैंहम् 11, 43.
सोमः 5, 8. 7, 33. 11, 39. 12. 21. 12, 24.
सोमपः 12, 30.
सोमपानम् 3, 39. 12, 31.
सोममार्गः 7, 10.
सोमविक्रयी 12, 24.
सौप्तीकम् 11, 42.
सौवर्णभाजनम् 7, 26.
स्खलनम् 12, 64.
स्तम्भनम् 9, 5.

स्तुतिः 1, 9.
स्त्री 1, 30. 4, 1 4, 33 .6, 16 7.–9, 16, 18, 35 8, 18. 9–55, 57, 61. 12, 74.
स्थलस्थः 12, 17.
स्थानम् 3, 33 1, 54
स्थित 8, 9. 1, 32 4, 31 3, 15.
स्थिराङ्गः 2, 4.
स्थूलः 1–18, 19. 9, 10.
स्नातः 5, 3. 7, 15. 8, 13. 12, 11.
स्नातकः 2, 5.
स्नानम् 1, 39. 2, 4. 6, 24 6, 63. 7, 11. 7, 19 7, 20. 7, 21 9, 57. 10, 40 12, 1. 9, 10, 11, 22; 23, 27, 29, 30, 31, 53, 55, 63.
स्नुषा 10, 12.
स्नेहम् 7, 32. 7, 33. 6, 74. 6, 75. 11, 19.
स्नेहः 1, 11. 4, 1. 6, 56 11, 13.
स्नेहाभ्यङ्गः 9, 20.
स्पर्शः 7, 21.
स्पर्शनम् 1, 26. 6, 24.
स्पृशन् 7, 10. 7, 31.
स्मरणम् 8, 23.
स्मृतम् 9. 15, 55. 10. 28, 12 10, 29. 1. 13, 24. 6 56. 70. 8, 26 12, 32. 3, 18, 5, 24 4, 23 6, 56. 8, 26. 9, 55.
स्मृतिः 1, 3 1, 20. 6, 71.
स्विद् 6, 71.
स्रवत् 3. 39.
स्रावः 3 16.
स्वकम् 8, 2. 10, 17
स्वकर्म 11 15.
स्वकर्मरतः 8. 2.
स्वकार्यम् 9. 41.
स्वतंत्र 5, 13.
स्वदेहादिः 7. 36.
स्वधर्मः 9. 61
स्वमन्त्रः 5. 13.
स्वयं 2, 6. 11, 48 12, 77.
स्वयङ्कृष्टम् 2. 6
स्वर्गः 4. 31, 32. 5. 22.
स्वर्गकाम्य 12 82.
स्वर्गैषी 3, 37.
स्वर्गसंक्रमः 1, 40.
स्वरूपज्ञः 1 18.
स्वल्पम् 6. 72.
स्वल्पनिष्कृतिः 8 28
स्ववृत्तिपरितुष्टः 8. 14.
स्वशक्तितः 8. 32.
स्वसा 10 10.
स्वसुता 10 9.
स्वस्त्री 10. 16.
स्वस्थः 6. 58, 59. 7. 38.
स्वागतम् 1. 44.
स्वामि 5, 13.

स्वाध्यायः 1, 42. 2. 5. 1, 43.
स्वामी 1. 18.
स्वाहा 5, 22.

ह.

हंसः 6, 2.
हत 3, 31, 32, 36; 4, 4. 5, 10; 6. 21; 9. 42, 13, 48, 50, 12, 78.
हतवान् 6, 19
हत्या 9, 19.
हन्ता 9, 14.
हय 1, 54
हलः 9, 7.
हविः 12, 39.
हव्यम् 11, 12.
हव्यवाहनः 11, 39.
हस्त 1, 50; 5, 19; 6, 65; 12, 56.
हस्ती 8, 16.
हरीतः 1, 14.
हितुः 1, 2.
हिता 10, 1.
हिमशैलामे 1, 1.
हिरण्यम् 5, 3.
हिरण्योदक 5, 3.
हिरण्यशकलम 3, 23. 5, 21.
हीनः 1, 14.
हीनदेही 9, 23.
हीनाङ्गः 2, 3.
हुङ्कारः 11, 51.
हुतम् 8, 17.
हुतशेषम् 1, 34; 11, 36.
हुताशः 6, 71
हुताशनः 3, 19, 6, 73.
हृदयम् 1, 12; 9, 37. 1, 48.
हेतुः 9, 9.
होता 4, 26.
होमः 1.-39, 46. 2, 5. 6.-42 51. 10, 40. 12, 23.